

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 9 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2568)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.9 No.5 (May 2025)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติ และการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.เรีนฤทัย รอดสุวรรณ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ดร.วงศ์สิริ เรืองศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

นางอำภาพันธ์ พรหมรา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายเอกพร เอียดจ้อย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายศักดิ์ดา ทารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภินันท์ คำหารพล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายบุญญฤทธิ์ ชูราศี

 ฝ่ายกฎหมาย

อาจารย์ จรวยพร เหมรังสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

 จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 5 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 30 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 9 ของการปรับปรุงรูปแบบและประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการ เชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

จุฬาลงกรณ์

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
ศิลปะการ์ตูนผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดีตำนาน ผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย	1
THAI GHOST COMICS: THE DESIGN CREATES A TERRIFYING ATMOSPHERE OF THAI LITERATURE USING ARTISTIC ELEMENTS FOR DISSEMINATING CULTURE AND BUILDING THE THAI ECONOMY	
วันวิสาข พรมจีน และพลขนันท์ บุญช่วย	
การวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮวาพอของชนเผ่าจ้วง ตำบลผู้เมี้ยว อำเภอยงหนิง เมืองหนานหนิง เขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงมณฑลกว่างสี สาธารณรัฐประชาชนจีน	15
AN ANALYSIS OF BELIEFS AND RITES IN THE HUA-PO FESTIVAL OF THE ZHUANG TRIBE IN PU-MIAO SUB-DISTRICT, YONG-NING DISTRICT, NANNING CITY OF GUANGXI ZHUANG AUTONOMOUS REGION, GUANGXI PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA	
ลี้หัว ถาง, พัชรินทร์ บุรณะกร และธีรโชติ เกิดแก้ว	
การพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์ปลาสดบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้กลยุทธ์ การสร้างความรักดี	29
DEVELOPING THE MARKETING POTENTIAL OF BANGBO SNAKESKIN GOURAMI PRODUCTS OF SAMUT PRAKAN PROVINCE USING LOYALTY STRATEGIES	
พลขนันท์ บุญช่วย และวันวิสาข พรมจีน	
เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ	43
DIGITAL ACCOUNTING TECHNOLOGIES THAT IMPACT THE PERFORMANCE OF INDEPENDENT ACCOUNTANTS	
ปิยนุช มงคลนำ, นริสา วงษ์มะเขาะ, ศิริชัย เกื้อกุล และพิมพ์ใจ เกิดกำไร	
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการ บางระกำโมเดล	55
EFFECTIVENESS OF INTEGRATED DISASTER MANAGEMENT IN AREAS WITH REPEATED FLOODING CASE STUDY OF BANG RAKAM MODEL PROJECT	
ชำนาญ ชูเที่ยง, โชติ บดีรัฐ และศรชัย ท้าวมิตร	

สารบัญ (ต่อ)

การสืบสานภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมไทย สู่การสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมสมัย เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในระดับสากล ในการขับเคลื่อนกิจกรรมมหกรรมผ้าไหมไทย “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 13	68
THE PERPETUATION OF THAI SILK HANDICRAFT WISDOM TOWARDS CREATE PRODUCT IDENTITY BY INTEGRATING CONTEMPORARY KNOWLEDGE AND PUBLISH ART AND CULTURE INTERNATIONALLY IN DRIVE 13TH CELEBRATION OF SILK “THAI SILK ROAD TO THE WORLD”	
กิตติศักดิ์ อริยะเครือ, จรัสพิมพ์ วังเย็น, ไอรดา สุดสังข์, สุดากาญจน์ แยมดี, เสาวนีย์ รัฐนิธิคุณานนท์, ศรัณย์ จันทร์แก้ว และสุวารี เนตรกระจำ	
ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น	82
THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL QUOTIENT AND GAME ADDICTION IN EARLY ADOLESCENCE	
เกสรฯ ทองประไพ, ธันย์ชนก วีระราช และณัฐสุรางค์ คิงขุนทด	
อิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้	96
THE INFLUENCE OF INNOVATIVE BEHAVIOR AND WORK ETHICS ON THE JOB PERFORMANCE OF TOUR GUIDES IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES	
นุชนา ณ พายัพ, วิลาสินี ธนพิทักษ์, ธนิตา แซ่ซี, ณัฏฐ์ศมน จิรังวรพจน์ และนฤมล เอียดสุย	
การศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พหุกรณีศึกษา	107
THE DEVELOPMENT PROCESS OF CONTEMPORARY WICKERWORK CRAFT INNOVATORS UNDER THE CREATIVE ECONOMY CONCEPT: A MULTIPLE CASE STUDY	
ปริญศรี พรหมจินดา, โสมฉาย บุญญานันต์ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ	
ประสิทธิผลของการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่	123
EFFECTIVENESS OF THE 30-BAHT UNIVERSAL HEALTHCARE POLICY IMPLEMENTATION USING A NATIONAL ID CARD IN COMMUNITY HOSPITALS OF THE KRABI PROVINCIAL PUBLIC HEALTH OFFICE	
ประเสริฐ หาญประสานกิจ	
ศึกษาเปรียบเทียบ ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562	139
A COMPARATIVE STUDY OF KNOWLEDGE, POWER, AND TRUTH UNDER SYMBOLIC COMMUNICATION IN POLITICAL MOVEMENTS BETWEEN 2007 - 2014 AND 2015 - 2019	
พระไกรสร สุมโน (กันมา) และวีรบุรุษ พรหมจักร	

สารบัญ (ต่อ)

ผลของการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย	152
THE EFFECTS OF CONDUCTING EXPERIMENT-BASED ACTIVITIES TO DEVELOP BASIC SCIENCE SKILLS IN EARLY-CHILDHOOD STUDENTS	
กนกพิชญ์ รัตน์แก้ว และชุตติมา ทศโร	
รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้น้ำมนต์ แก้วัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร	163
PATTERNS OF USE AND THE SPIRITUAL VALUE OF SACRED WATER IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY THAI SOCIETY: A CASE STUDY OF THE USE OF SACRED WATER FROM NINE TEMPLES AROUND RATTANAKOSIN ISLAND BANGKOK	
ณัฐธินันท์ ศุภารสิงห์ และณัฐพร ไช่มุกข์	
การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต	177
THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY BASED TOURISM RAISES THE LEVEL OF THE GRASSROOT ECONOMY TOWARD SUSTAINABLE SELF MANAGING COMMUNITIES IN KRABI, PHANG NGA AND PHUKEY PROVINCE	
ขจร ทุ่มศรี และสุนันทา คันทานนท์	
กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	189
ACTIVITIES TO ENHANCE DANCE SKILLS OF FIRST-YEAR VOCATINAL CERTIFICATE STUDENTS IN COLLEGE OF DRAMATIC ARTS BUNDITPATANASILPA INSTITUTE	
สุพัตรา สุบรรณพันธ์ และปิยวดี มากพา	
พลวัตของความขัดแย้งและระงับความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2562	200
DYNAMICS AND SUPPRESSION OF POLITICAL CONFLICTS IN THAI SOCIETY DURING 1997 - 2019	
สุวิทย์ อุ่นขาว และวีรณัฐ พรหมจักร	
การพัฒนาแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนใน โรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่	214
DEVELOPING AN ART TEACHING MODEL THAT AFFECTS THE APPRECIATION OF LOCAL IDENTITY OF STUDENTS IN MULTICULTURAL SCHOOLS CHIANG MAI PROVINCE	
สายพิน สังกัดศิลป์	

สารบัญ (ต่อ)

การสื่อสารในภาวะวิกฤตเพื่อให้ประชาชนเข้ารับการรับบริการการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร	230
CRISIS COMMUNICATION FOR PEOPLE TO RECEIVE VACCINATION SERVICES AGAINST COVID-19 OF BANGKOK	
เศกสรรค์ วรรณพงษ์, สุภาภรณ์ ศรีดี, หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล และสมาน งามสนิท	
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	243
ENHANCING SCIENCE LEARNING ACHIEVEMENT USING SCIENCE LEARNING PACKAGES INTEGRATED WITH THE SCHOOL BOTANICAL GARDENS FOR FOURTH-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS	
กัญจน์วณ เลหาบุตร และชุติมา ทศโร	
การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชน จัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต	256
COMMUNITY ENTERPRISE DRIVING TO ACCESS THE STATE BUDGET TO CREATE JOBS. GENERATE INCOME FOR THE COMMUNITY MANAHEMSELVES SUSTAINABLY. IN KRABI, PHANG NGA AND PHUKET PROVINCES	
สุนันทา คັນธานนท์ และวิกรม จันทระจิตร	
ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย กรณีศึกษา: 2557 - 2565	269
NEW SOCIAL AND POLITICAL MOVEMENT OF THAI YOUTH, CASE STUDY: 2014 - 2022	
พระมหาสถิตย์ สุทธิมน (ราชวงศ์) และวีรณัฐ พรหมจักร	
โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น	279
CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF THE COVID-19 PREVENTION BEHAVIOR AMONG THE EARLY ELDERLY	
นิธิตา ธารีเพียร และกรณิการ์ตัน บุญช่วยธนาสิทธิ์	
การยอมรับเทคโนโลยี ROBOTIC PROCESS AUTOMATION ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย	293
THE ADOPTION OF ROBOTIC PROCESS AUTOMATION TECHNOLOGY THAT AFFECTS THE DECISION-MAKING OF PRIVATE LOGISTICS BUSINESSES IN THAILAND	
เมธิน ชูคันหอม, นิสา จันทร์หอม, กิตติวัฒน์ อิศรางกูร ณ อยุธยา และวิชุดา นาคเกื้อน	
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี	304
MARKETING MIX FACTORS AFFECTING THE DECISION - MAKING PROCESS TOWARD ATTENDING FITNESS CENTER IN SUPHANBURI PROVINCE	
ฉัตรตระกูล ปานอุทัย, พัชรี ทองคำพานิช, ชาริรัตน์ อุดมวิโรจน์สิน, ปวเรศร์ พันธยุทธ์, อัมพร กรุดวงษ์, สุรเชษฐ ขวัญใน, พิชญ์พล บุญคงเสน, ศรีประภา โตแก้ว และนฤเดช วีระสุข	

สารบัญ (ต่อ)

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาเสพติด	318
THE ROLE OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN NACROTIC MANANGEMENT	
สุวรรณ วงษ์การคำ	
การถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566”	331
RENDERING THE MEANING OF CULTURAL TERMS FROM THAI INTO ENGLISH IN THE BOOK “THAILAND’S INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE 2023”	
วัชรพงษ์ แจ่มประจักษ์	
การเปรียบเทียบการรับรู้คุณค่าตราสินค้าสตาร์บัคส์ตามลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้บริโภค ในจังหวัดภูเก็ต	344
A COMPARATIVE STUDY OF STARBUCKS’ PERCEIVED BRAND EQUITY BY DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF CONSUMERS IN PHUKET PROVINCE	
ขวัญฤดี แก้วทิด, ภัทรวรรณ แทนทอง, สมใจ หนูผึ้ง, นิษฐิตา สุตใหม่, นवलรัตน์ วัฒนา และสุชาติ ฉั่นลำราญ	
รัฐประศาสน์นโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	358
THE PUBLIC ADMINISTRATION AND GOVERNANCE POLICY OF HIS MAJESTY KING TRAILOKKANAT PERIOD	
พระครูใบฎีกาวันต์ ปัญญาธโร (หนองทราย), ภาสกร ดอกจันทร์ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์	
ผลการใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ที่มีต่อทักษะการปฏิบัติทำรำและความ สามารถในการคิดสร้างสรรค์ในวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	373
EFFECTS OF USING DEMONSTRATION TEACHING WITH SCAMPER TECHNIQUE ON DANCE PERFORMANCE SKILL AND CREATIVE THINKING ABILITY IN DRAMATIC ART SUBJECT OF GRADE 6 STUDENTS	
ศุภรัศมี ปาระง และศักดิ์ดา สวาทยานันท์	
ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	386
FUTURE SKILLS ASSESSMENT SYSTEM WITH EMPOWERMENT CONCEPT FOR LEARNERS OF BASIC EDUCATION LEVEL	
ธนเทพ นำพรวัฒนากุล, นิตยารัตน์ คงนาลีก และกุสุมา ใจสบาย	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	401

ศิลปะการ์ตูนผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญ
ของวรรณคดีตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม
สร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย*

THAI GHOST COMICS: THE DESIGN CREATES A TERRIFYING ATMOSPHERE OF THAI
LITERATURE USING ARTISTIC ELEMENTS FOR DISSEMINATING CULTURE AND
BUILDING THE THAI ECONOMY

วันวิสาข์ พรหมจัน*, พชชนันท์ บุญช่วย

Wanwisa Promjeen*, Poschanan Boonchuai

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: wanwisa.pro@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหาแนวทางและกระบวนการสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ และ 2) สร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดและกระบวนการ สู่ต้นแบบองค์ความรู้การออกแบบสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในการสร้างบรรยากาศสยองขวัญ จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์และความเข้าใจเกี่ยวกับการเล่าเรื่องและการใช้สื่อการ์ตูนช่องได้ดี มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 - 29 ปี เลือกแบบเจาะจงจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัย พบว่า แนวทางและกระบวนการสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ มีความเชื่อเรื่องผีในชุมชนอีสานที่ถูกผลิตซ้ำ ผ่านสามัญสำนึกในมิติการครองตนให้อยู่ในศีลธรรม ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติเหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ ผีแต่ละประเภทสะท้อนความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความกลัวต่อสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ และบทเรียนทางศีลธรรม สะท้อนความรักและความผูกพันข้ามภพชาติ ที่สื่อถึงความกลัวต่อคนที่ใช้ไสยศาสตร์ในทางที่ผิด และการสร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดและกระบวนการฯ ได้วิเคราะห์ผ่านการสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ผ่านบริบทของสังคม ที่สอดคล้องกับรหัสทางวัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม มุมมองสุนทรียศาสตร์แห่งการออกแบบ สร้างความน่าสพรึงกลัวจากการรวบรวมและถ่ายทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ผี วิญญาณ และความเชื่อพื้นบ้านของไทย ทั้งยังแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ

คำสำคัญ: การตูนผีเล่มละบาท, การออกแบบสร้างสรรค์, บรรยายกาตเชิงสยองขวัญ, องค์ประกอบศิลป์, วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย

Abstract

This research article aims to 1) Explore the approaches and processes involved in creating a horror atmosphere through artistic elements. and 2) Develop creative works based on these concepts and processes, culminating in a prototype framework for designing horror atmospheres using artistic components. This qualitative study involves two primary groups Key Informants Thirty experts in horror atmosphere creation, selected through purposive sampling. Sample Group 400 individuals aged 18 - 29 with experience and understanding of storytelling and comic strip media, also selected purposively. Data collection methods include structured questionnaires and in-depth interviews. Findings The study reveals that the creation of horror atmospheres through artistic elements is deeply rooted in the cultural beliefs of the Isan community in Thailand. Ghosts are perceived as symbols of supernatural power beyond human control, reflecting beliefs in karma, moral lessons, and fears of the unknown. These narratives often convey themes of love and attachment transcending lifetimes and express fears associated with the misuse of black magic. The creative works developed from these concepts analyze the construction of horror atmospheres through artistic elements within a societal context. They align with cultural codes related to religion, beliefs, values, perspectives, and aesthetic design principles. By compiling and conveying stories about ghosts, spirits, and Thai folk beliefs, these works illustrate the connection between humans and the supernatural.

Keywords: Thai Ghost Comics, Terrifying Atmosphere, Thai Literature, Artistic Elements, Culture and Building The Thai Economy

บทนำ

ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) เช่น จังหวัดอุบลราชธานี วิถีชีวิตของผู้คนมีความผูกพันแน่นแฟ้นกับความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และโลกหลังความตาย ความเชื่อดังกล่าวฝังรากลึกอยู่ในประเพณี วัฒนธรรม และจิตสำนึกของชุมชนมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน คนในท้องถิ่นเติบโตขึ้นมาพร้อมกับเรื่องเล่าและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการหล่อหลอมค่านิยมและแบบแผนการดำเนินชีวิต งานวิจัยหนึ่งอธิบายว่าความเชื่อเรื่องผีเปรียบเสมือนอำนาจเหนือธรรมชาติที่ทำหน้าที่ควบคุมกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบ อีกทั้งผีและวิญญาณยังถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจที่สูงกว่าซึ่งสามารถบันดาลทั้งความสุขและความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้ ความเชื่อในลักษณะนี้ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ยึดถือการดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ด้วยความเกรงกลัวว่าการทำผิดบาปจะนำมาซึ่งเคราะห์กรรมหรือการลงโทษจากวิญญาณร้าย

ในขณะเดียวกัน ผู้คนก็แสดงความเคารพต่อสิ่งลี้ลับเหล่านี้ผ่านการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อป้องกันหรือบรรเทาภัยจากผี ตัวอย่างเช่น การเซ่นสรวงผีบรรพบุรุษผู้คุ้มครองหมู่บ้าน (ผีปอบตา) การตั้งศาลผีบ้านผีเรือนในบริเวณที่อยู่อาศัย และพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านพยายามรักษาดุลยภาพระหว่างโลกของมนุษย์กับโลกวิญญาณ เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ดำเนินไปอย่างราบรื่นและปลอดภัย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้านที่ยึด อยู่ในศีลธรรม บทบาทของความเชื่อเรื่องผีในสังคมอีสานเป็นปัจจัยสำคัญที่ยังทำให้ความเชื่อเรื่องผีสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ประเพณีและพิธีกรรมของอีสานที่ช่วยกำหนดและส่งเสริมรูปแบบของพิธีกรรมให้มีความศักดิ์สิทธิ์ ความสนุกสนาน และเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (ภัทรลดา ทองเถาว์ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2563) จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่มีปรากฏการณ์ผสมผสานความเชื่อทางศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมหรือความเชื่อเรื่องผิอย่างเหนียวแน่นเห็นจากพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเริ่มจากมีพิธีการสู่ขวัญเด็กแรกเกิดหรือเมื่อเข้าสู่พิธีแต่งงานในช่วงหนึ่งจะมีพิธีบอกกล่าวผีบรรพบุรุษให้ทราบและให้มาคุ้มครอง เมื่อมีความเจ็บป่วยความเชื่อเรื่องผีก็เข้ามาเกี่ยวข้อง หากคนป่วยไปกระทำการสิ่งที่ไม่ดีว่าเป็นการผิดผี ก็จะมีวิธีการรักษาโดยการให้ผีฟ้าเข้าประทับทรงเพื่อรักษาและแก้ไขสิ่งที่กระทำผิดด้วยการขอขมา จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการส่งวิญญาณของผู้ที่จากไปให้ไปสู่ภพที่มีแต่ความสุข และยังมีพิธีกรรมในฮีตเดือนเก้าหรือบุญข้าวประดับดินเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ความเชื่อเรื่องผีนี้นี้เกี่ยวข้องกับ ป่า เขา ไร่ นา และหมู่บ้าน ชาวอุบลราชธานีเชื่อว่าธรรมชาติรอบ ๆ ตัว จะมีภูติผีวิญญาณสิงสถิตอยู่ซึ่งมองไม่เห็นแต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึกที่มีอยู่ สังเกตได้จากการมีพิธีกรรมเกี่ยวกับ ผีอย่างสม่ำเสมอเกือบตลอดทั้งปี หรือเมื่อมีเหตุการณ์ที่ผิดปกติเกิดขึ้น เป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้าก็จะมีกรบนบานขอขมาต่อภูติผีวิญญาณ เพื่อเป็นการเรียกขวัญและกำลังใจของตนกลับคืนมา ผีจึงเปรียบเสมือนอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ได้ เป็นเหมือนกรอบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม (สารัจ นามอ่อน และคณะ, 2555) ยิ่งไปกว่านั้นด้วยความที่วิถีชีวิตผู้คนผูกพันกับความเชื่อเรื่องความเชื่อผี ทำให้ผีเล่นละบาท เข้ามามีบทบาทในการเล่าเรื่องวิถีชีวิตผ่านสื่อการ์ตูนเล่ม การ์ตูนผีเล่นละบาทนับเป็นวัฒนธรรมไทยที่สามารถดึงดูด สร้างการมีส่วนร่วมแก่คนในสังคม และทรงพลัง ด้วยองค์ประกอบด้านลายเส้น ภาพวาด และเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เรื่องผี ความเชื่อ เผยให้เห็นภูติผีปิศาจ ความดี ความชั่ว เพื่อพาผู้อ่านไปค้นหาจิตใจของมนุษย์ พร้อม ๆ กันนั้นได้ดึงสภาพสังคมปัจจุบันเข้าไปสอดแทรกด้วย มีข้อคิด มีคำสอน มีข้อมูลต่าง ๆ ที่ช่วยทำให้ผู้อ่านคิด แยกแยะ เลือกรับสื่อได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ประสบความสำเร็จจากการพฤติกรรมกับกิเลสมนุษย์อยู่เสมอ อีกทั้งยังมีความเป็นอมตะ นิยายภาพประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ที่ตีพิมพ์นิยายประกอบภาพแนวผี ผีบ้านร้าง ออกมา ซึ่งนิยายภาพในสมัยนั้นก็ยังไม่ใช่รูปแบบการ์ตูนหรือ Comics อย่างที่พวกเราคุ้นเคยกันในปัจจุบัน เพราะจะดำเนินเรื่องราวไปด้วยภาพเต็มหน้า 1 หน้า (นิรวาณ คุระทอง, 2553) การศึกษางานวิจัยเรื่องการสร้างความน่าสะพรึงกลัวใน “หนังสือ” อเมริกัน เกาหลี และไทย พบว่า การสร้างความน่าสะพรึงกลัวในผีไทย จากรูปลักษณ์ของตัวละครผีไทย จากกลุ่มตัวอย่างหนังสือไทยทั้ง 20 เรื่อง พบว่า มีหนังสือไทยหลายต่อหลายเรื่องสอดแทรกคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องทางศาสนา ไสยศาสตร์ และเรื่องราวของภูติผีวิญญาณต่าง ๆ เอาไว้อย่างมากมาย ซึ่งจัดเป็นรหัสทางวัฒนธรรม (Cultural Code) ที่ทำให้ผู้ชมเกิดความสะพรึงกลัวได้ง่าย ตัวอย่างรหัสทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในหนังสือไทย เช่น

ความเชื่อเรื่องความเฮี้ยนของผีตายทั้งกลมหรือผีตายโหง ความเชื่อเรื่องการแก้บน ความเชื่อเรื่องการมัดตราสังข์ เพื่อสะกดวิญญาณ ความเชื่อเรื่องร่างทรงเจ้า ความเชื่อเรื่องผีเข้าสิงคน ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ที่ปรากฏในกลุ่มตัวอย่างหนังสือไทย มีความหลากหลายและมีการผสมผสานความเชื่อจากทั้งวัฒนธรรมของไทยกับความเชื่อจากวัฒนธรรมอื่น ๆ หรือความเชื่อสากลที่เรียกว่ารหัสทั่วไป (Common Code) เข้ามาสอดแทรกด้วย ทำให้หนังสือไทยง่ายต่อการทำความเข้าใจ ซึ่งผู้ชมทุกคนไม่ว่าจะเป็นชนชาติไหนก็สามารถดูแล้วเข้าใจได้ เช่น เรื่องความเชื่อเรื่องเลขอัปมงคล และความเชื่อเรื่องอิก้าเป็นสัตว์อัปมงคล อีกทั้งยังมีการทำให้สมจริง โดยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมไปกับหนังสือทั้งในด้านของอารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนความเข้าใจในเหตุการณ์และเนื้อเรื่อง โดยการทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกสมจริงสมจังนั้นอาจทำได้โดยการใช้เทคนิคที่เล่นกับประสาทการรับรู้และการสัมผัสของมนุษย์ เช่น ประสาทสัมผัสของมนุษย์ เทคนิคการทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกเสมือนจริง ได้แก่ การใช้มุมมองการเล่าเรื่องเพื่อความน่าสะพรึงกลัว (ทศพร กรกิจ, 2550)

ความสยองขวัญเป็นสิ่งที่ใช้ความกลัวของมนุษย์มากำหนดเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ไปจนถึงการสร้างตัวละครและสถานการณ์ที่ส่งผลให้ผู้ชมเกิดความ “กลัว” (Fear) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะต้องมียู่ภายในภาพยนตร์สยองขวัญ เป็นอารมณ์ที่จะต้องส่งผ่านออกมาให้ผู้ชมได้รู้สึก หากผู้สร้างสรรค์สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับความกลัวของมนุษย์ ผู้สร้างสรรค์จะสามารถจำลองสถานการณ์ความกลัวนั้น เพื่อสร้างอารมณ์ความกลัวให้แก่ผู้ชม (Albrecht, K., 2007) การศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการวาดตัวละครและการสร้างภาพต่อเนื่องในการ์ตูน ภูตผีปีศาจของ ศุภมิตร จันทร์แจ่ม จากเค้าโครงเรื่องของเหม เวชกร มุ่งศึกษาวิธีการวาดสร้างภาพตัวละครการ์ตูนผี และ วิธีสร้างภาพต่อเนื่องลำดับเหตุการณ์การอ่านการ์ตูนของศุภมิตร จันทร์แจ่ม ตามเนื้อเรื่องสยองขวัญของเหม เวชกร ด้วยวิธีการศึกษาระดับความเหมือนจริงในการวาดแนวคอมิกส์ และ การสร้างภาพต่อเนื่องตามแนวทางของ สกอตต์ แม็คคลาวด์ ผลการศึกษาพบว่า การสร้างภาพการ์ตูนนี้ เป็นการนำเนื้อหาวรรณกรรมมาดัดแปลงเป็นภาพวาดคอมิกส์ การเลือกเรื่องราว สร้างสไตล์ภาพวาดที่ถูกกลทอนความน่ากลัวในระดับหนึ่ง ด้วยวิธีการลดรายละเอียดความเหมือนจริงในตัวละครการ์ตูน จนไปถึงนำหลักการสร้างจุดเชื่อมโยงช่องภาพต่าง ๆ ศึกษาวิธีการสร้างภาพการ์ตูน ด้วยแนวความคิด และ วิธีการของสกอตต์ แม็คคลาวด์ ด้วยหลักการนี้แสดงให้เห็นว่า การ์ตูนของศุภมิตร จันทร์แจ่ม เป็นการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะที่ใช้วิธีการลดความเหมือนจริง จนไปถึงการเปลี่ยนกิริยาท่าทางตรงข้ามของตัวละครที่ทำให้ดูตลกขบขัน สร้างความสนุกสนาน และ ความน่ารัก การสร้างจุดเชื่อมโยงภาพที่ทำให้เรื่องราวไหลลื่นสบายตา กลายเป็นองค์ความรู้ของการวาดการ์ตูนแนวคอมิกส์ (Comics) ที่เกิดขึ้นในศิลปะร่วมสมัยของไทย และการสร้างสรรค์คู่ตรงข้ามในภาพลักษณ์ (นภัส กังวานนรากุล, 2562) การศึกษางานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ การเล่าเรื่องภาพยนตร์แนวสยองขวัญ ของผู้กำกับโสภณ ศักดาพิศิษฐ์ เพื่อศึกษาการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แนวสยองขวัญ โดยมุ่งเน้นที่จะทำการวิเคราะห์ด้านการสร้างความสยองขวัญในการเล่าเรื่อง ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวบท จากภาพยนตร์ทั้ง 4 เรื่อง ได้แก่ โปรแกรมหน้า วิญญาณอาฆาต, ลัดดาแลนด์, ผากไว้...ในกายเธอ, เพื่อน...ที่ระลึก และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับคุณโสภณ ศักดาพิศิษฐ์ พบว่า ภาพยนตร์ทั้ง 4 เรื่อง มีการเล่าเรื่องจากพื้นฐาน “ความกลัว” ที่นำมาพัฒนาเป็นบทภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นแก่นเรื่องที่นำมาเกี่ยวข้องกับความกลัวได้ หรือการนำเสนอความสยองขวัญในภาพยนตร์ จากเหตุผลทางจิตวิทยา คือ “ความไม่รู้” ในการลุ้นระทึก ในสถานการณ์ที่ผู้ชมและตัวละคร รับรู้และคาดเดาได้ว่าจะมีการปรากฏตัวของผี

แต่ไม่รู้ว่ามีอะไร หรือที่ไหน ซึ่งผู้ชมจะเกิดการลุ้นระทึกจากความกลัว และด้วยเหตุนี้ทำให้คุณโสภณ ศักดาพิศิษฐ์ ต้องการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ดังได้ออกแบบตัวละครผีที่ “ไม่มีตัวละครผีปรากฏให้เห็น” เป็นการทำให้ผู้ชมสัมผัสกับความสยอง ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของภาพและเสียง และความกลัวจากความไม่รู้ว่าจะมีสิ่งใดปรากฏขึ้นในภาพยนตร์ (ธนกฤต วรรณวนิช และบรรจง โกศลวัฒน์, 2565) อย่างไรก็ตามการดูผีเล่มละบาทสามารถสะท้อนให้เห็นภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ด้วย และมักนำเสนอเกี่ยวกับประเพณี ความรัก ทั้งนี้เพราะเป็นสิ่งที่ลึกลับและใกล้ตัวสามารถก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมทั้งสุขและทุกข์ได้ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตคนไทยอย่างแนบแน่น (รตพร ปัทมเจริญ, 2545)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง ศิลปะการดูผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดีตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย เพื่อหาแนวทางและกระบวนการสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ สู่ต้นแบบองค์ความรู้การออกแบบสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ โดยมีองค์ประกอบที่สะท้อนบรรยากาศที่ดึงดูดให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องราวหรือรูปแบบสยองขวัญและปรากฏในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน มีการออกแบบสร้างบรรยากาศโดยการใช้ลายเส้น บริบทของความเชื่อด้านผีสารที่คู่กันมากับชุมชนและวัฒนธรรมไทย อีกทั้งยังถ่ายทอดความน่าสยดสยองของผีประเภทต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องในรูปแบบและบริบทที่แตกต่างกันไปจากองค์ประกอบศิลป์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาแนวทางและกระบวนการสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดและกระบวนการ สู่ต้นแบบองค์ความรู้การออกแบบสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีวิจัย ตามลำดับขั้นตอนได้ ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ดำเนินค้นคว้าสร้างแนวความคิดหรือมโนทัศน์ (Visual-art Concept) งานสร้างสรรค์ที่สร้างจากพื้นฐานงานวิจัย (Practice Based Research) การสร้างสรรค์ที่มีฐานการหาข้อมูลจากวิธีวิจัยเป็นการทำงานสร้างสรรค์โดยให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ใหม่ในงานวิจัย โดยเน้นถึงความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษาและสร้างสรรค์ที่แสดงออกด้วยความเป็นเอกลักษณ์ของผลงาน (Originality) หรือการพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ การค้นคว้าสร้างสรรค์เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่โดยการปฏิบัติและผลลัพธ์ของการปฏิบัตินั้น โดยผลงานวิจัยจะแสดงผ่านผลของการสร้างสรรค์ในลักษณะของการออกแบบในรูปแบบต่าง ๆ โดยการนำเอาตัวแปรและประเด็นที่ต้องการทำวิจัยมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การออกแบบงานวิจัย โดยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยที่มีความเหมาะสมจึงสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นข้อสมมติฐานเบื้องต้นที่จะดำเนินการศึกษาพิสูจน์ความจริงที่แท้จริงโดยผ่านกระบวนการวิจัย การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นขั้นตอนการนำเอาตัวแปรและประเด็นที่ต้องการทำวิจัยมา

เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปของคำบรรยาย แบบจำลอง แผนภาพหรือแบบผสมเพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มตัวอย่างที่ 2) โดยจำแนกตามเพศ อายุระหว่าง 18 - 29 ปี ในจำนวนที่เท่ากัน จำนวน 30 ชุด (Tryout) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญในการสร้างบรรยากาศสยองขวัญ (Expert in Creating a Horror Atmosphere) (กลุ่มตัวอย่างที่ 1) อีกจำนวน 5 ท่าน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้สื่อที่เหมาะสม และทำการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ (Comment) จัดทำแบบสอบถาม (Questionnaire) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อประเมินความตระหนักรู้จากสื่อที่จะใช้เผยแพร่ โดยประเมินจากกลุ่มตัวอย่างอายุ 18 - 29 ปี (กลุ่มตัวอย่างที่ 3) ในช่วงเวลานั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการชมผลงานสื่อที่ปรับจากกลุ่มตัวอย่างที่ 2 เพื่อให้ได้คำตอบโดยตรงจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และได้ดำเนินการวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบของการรวบรวมข้อมูล การจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดและการเชื่อมโยงหมวดเหล่านั้น เพื่อนำเสนอเป็นทฤษฎีที่เป็นกรอบแนวคิดกว้าง ๆ อธิบายกระบวนการของเหตุการณ์ กิจกรรม การกระทำหรือการมีปฏิสัมพันธ์ ในประเด็นที่วิจัย Charmaz, K. สรุปไว้ว่า ทฤษฎีที่เป็นผลจากการวิจัยทฤษฎีฐานรากจึงเป็นทฤษฎีเชิงกระบวนการที่อธิบายถึงกระบวนการของเหตุการณ์ กิจกรรม การกระทำหรือการมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น (Charmaz, K., 2006) การ์ตูนช่อง (Comics) เป็นหนึ่งในสิ่งที่ได้รับความนิยมอย่างสูงมานาน เป็นที่ทราบกันดีว่าความนิยมอ่านการ์ตูนแพร่หลายทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ด้วยเนื้อเรื่องและรูปแบบที่หลากหลายจากแหล่งการ์ตูนทั้งต่างชาติและไทย Scott, M. สรุปไว้ว่า การ์ตูนช่องเป็นรูปแบบวิธีการหนึ่งที่ศิลปินใช้แสดงออก ถ่ายทอดผ่านมุมมองและความคิดเพื่อสะท้อนสังคมจากโลกแห่งความจริงมุ่งไปสู่โลกของจินตนาการ จากรูปภาพ 1 ภาพ นำมารวมกับตัวอักษร 1 ตัวอักษรผสมผสานกันจนกลายเป็นภาษาการ์ตูนที่สมบูรณ์แบบที่ศิลปินทั้งหลายต่างพากันสรรหาลวิธีต่าง ๆ มาสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อสร้างภาพของจินตนาการภายในการ์ตูน ซึ่งหนึ่งในเทคนิคที่การ์ตูนช่องใช้อธิบายภาพและเล่าเรื่องได้ชัดเจนที่สุด ก็คือ การเชื่อมต่อช่องช่องหรือเรียกในภาษาวิชาการว่า โคลสเซอร์ (Closure) ที่เกิดจากการเชื่อมโยงภาพมากกว่าหนึ่งภาพเพื่อเชื่อมต่อให้เกิดกระแสเวลาขึ้นนั่นเอง (Scott, M., 1994)

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการนำสื่อต้นแบบที่ได้ สัมภาษณ์กับตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มตัวอย่างที่ 2) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญในการสร้างบรรยากาศสยองขวัญ (Expert in Creating a Horror Atmosphere) (กลุ่มตัวอย่างที่ 1) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้สื่อที่เหมาะสม และทำการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อประเมินความตระหนักรู้จากสื่อที่จะใช้เผยแพร่ โดยประเมินจากกลุ่มตัวอย่างอายุ 18 - 29 ปี (กลุ่มตัวอย่างที่ 3) ในช่วงเวลานั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการชมผลงานสื่อที่ปรับจากกลุ่มตัวอย่างที่ 2 เพื่อให้ได้คำตอบโดยตรงจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการเก็บข้อมูลการ์ตูนผีเล่มละบาท

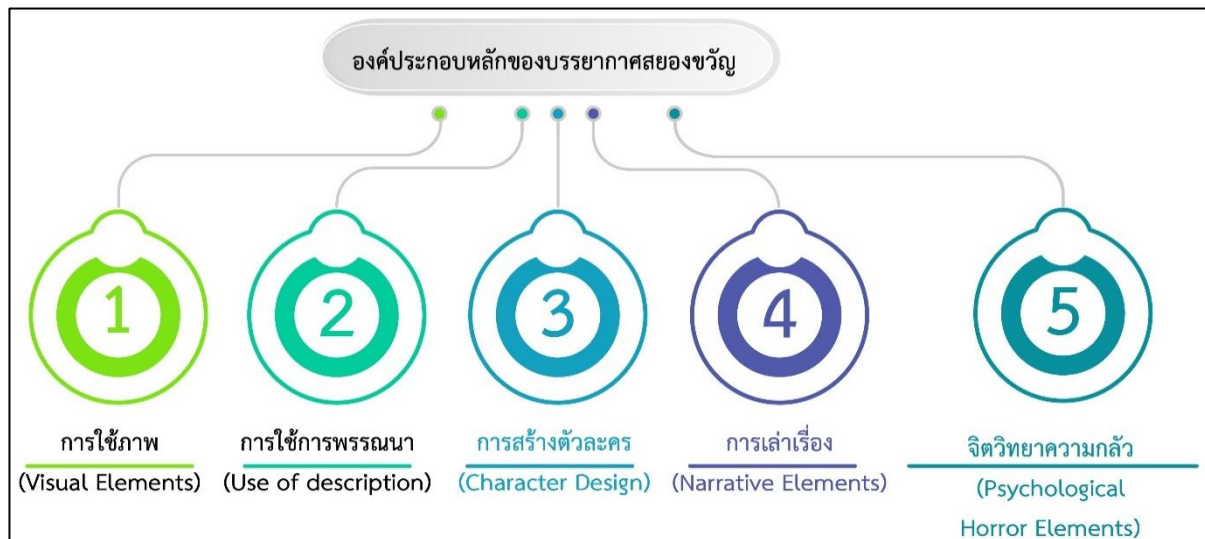
การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากรวบรวมข้อมูลแนวคิดและการวิเคราะห์ครบถ้วนแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลและนำมาหาความสัมพันธ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ปรับปรุงเป็นผลงานต้นแบบ จากนั้นจึงนำมาสรุปผลและขยายไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานชุดสรุปด้วยการ์ตูนช่อง จำนวน 5 ตอนต่อ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ถอดความรู้การใช้

องค์ประกอบศิลป์เพื่อการออกแบบบรรยากาศเชิงสยองขวัญ จากการใช้แนวคิดในการนำเสนอต่าง ๆ มาประยุกต์ และดัดแปลง ผสมผสานเป็นปัจเจกลักษณ์ แล้วนำมารวมกันตามสัดส่วนและความเหมาะสม จากนั้นสร้างสรรค์เป็น ผลงานให้เกิดเป็นความน่าสนใจและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากที่สุดพร้อม ๆ กัน ได้นำเสนอแนวคิดวิเคราะห์ องค์ความรู้จากองค์ประกอบศิลป์ของงานการ์ตูนผีเล่มละบาท ถอดองค์ความรู้ของผลงานเก่ามาสร้างสรรค์ใหม่ ส่งต่อจินตนาการผสมผสานความสยองต่อยอดงานจากนักเขียนรุ่นเก่าไปสู่การสร้างสรรค์ใหม่ปรับเปลี่ยนรูปแบบ การนำเสนอของเนื้อหาในรูปแบบศิลปะดิจิทัล เพื่อให้ตามทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะหากไม่มีการสานต่อ อาจส่งผลให้ความทรงจำของวันวานในอดีตความเป็นการ์ตูนไทยจะถูกกลืนกินหายไป และนำเสนอเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคอีสานเพื่อศึกษาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับตำนานผีไทย ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า แนวทางและกระบวนการสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ ประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องผีในชุมชนอีสานเป็นความเชื่อที่ถูกผลิตซ้ำ โดยกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของความเชื่อเรื่องผี เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีทางสังคม ผ่านสามัญสำนึกในมิติการครองตนให้อยู่ในศีลธรรม คติความเชื่อเรื่องผีเป็น คติความเชื่อที่มีอยู่ในปัจเจกชนแต่ละบุคคล ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุม ของมนุษย์ ผีไทย ในทัศนคติของชาวบ้านภาคอีสานจึงเป็นผีที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ผีเป็นผู้ให้ความหมายหรืออาจกล่าวได้ว่า ผีเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ผีเป็นสิ่งที่รู้สึกสัมผัสได้ อาจจะไม่ใช่ว่าระบบประสาททั้งห้า หากมันเกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธา ที่ทำให้เกิดดุลยภาพใน สังคม ระดับชาวบ้าน แม้แต่ในราชสำนักไทยแต่เดิมพิธีกรรมต่าง ๆ ก็มีความเชื่อเรื่องผีเข้าไปปะปนอยู่มาก ความเชื่อเรื่อง ภูตผีนั้นฝังแน่นอยู่กับคตินิยม ตามความเชื่อแล้ว ผี มีทั้งในรูปแบบที่มาดี และมาร้าย ตามที่ได้ปรากฏกันให้เห็นใน เรื่องเล่าหรือตำนานต่าง ๆ แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละพื้นที่ ซึ่งผีที่มาดี ก็จะมาช่วยปกป้องรักษาคนในหมู่บ้าน อย่างที่ ภาคอีสานก็มีผีที่เชื่อว่ามีมาดี และจะมาคอยช่วยคุ้มครองด้วยเช่นกัน สำหรับคนอีสาน ผีเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจ เหนือธรรมชาติที่ชาวอีสานให้ความสำคัญมาก เพราะผีผูกพันอยู่กับการดำเนินชีวิต พอแรกเกิดชีวิตก็ผูกพันกับผี ทันที คือ มีพิธีการสู่ขวัญเด็กแรกเกิด เพื่อให้ผีที่เชื่อว่าเป็นผีร้ายไม่ให้มาทำลายชีวิตที่จะเติบโตต่อไปในวันข้างหน้า และให้ผีที่ดีมาคุ้มครองปกป้องรักษาให้เป็นคนดีมีความเจริญ มีวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่ดีในภายภาคหน้า เมื่อ เจริญวัยขึ้นการดำเนินชีวิตตามฮีตตามคอง อันเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานแต่อดีต ความเชื่อ เรื่องผีของชาวอีสานยังมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับอีกหลายสิ่งหลายอย่างไม่ว่าจะเป็น ป่า เขา ไร่ นา และหมู่บ้าน สังเกตได้จากการมีพิธีกรรมทำบุญให้ผ้อย่างสม่ำเสมอเกือบตลอดทั้งปี หรือเมื่อมีเหตุการณ์ที่ผิดปกติเกิดขึ้น เป็น เหตุการณ์เฉพาะหน้าก็จะมี การบนบานขอขมาต่อภูตผีวิญญาณ เพื่อเป็นการเรียกขวัญและกำลังใจของตนกลับคืนมา เปรียบเสมือนผี คือ อำนาจเหนือธรรมชาติ ชาวอีสานมีจิตสำนึกอยู่เสมอว่าธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ไม่ว่าจะเป็น ป่า เขา มีภูตผีวิญญาณสิงสถิตอยู่ซึ่งมองไม่เห็นแต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึกที่มีอยู่ในทศนะเช่นนี้เป็น การเอื้อต่อการ ดำเนินชีวิตให้มีความสมดุลในสังคมอีสาน ไม่เอาर्डเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ความเชื่อเรื่องผีในสังคมอีสานคล้าย กับกฎหมายในปัจจุบัน คนอีสานจึงยึดถือปฏิบัติตามฮีตสองคองสิบสี่ ซึ่งหมายถึงบรรทัดฐานแห่งการดำเนิน ชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งปัจจุบันในชุมชนภาคอีสานยังเชื่อเรื่อง ผีปอบ ผีเชื้อ ผีแม่หม้าย ผีกองกอย และผีกระสือ

บทสรุปองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศสยองขวัญ จากการสร้างสรรค์ผลงานการตูนผีเล่มละบาท ผ่านความเชื่อ ประกอบด้วย การสร้างสุนทรียแห่งความยั่งยืน ที่สามารถชักจูงให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมผ่านการเล่าเรื่องจากความเชื่อพื้นถิ่นในสังคมผ่านเครื่องมือสื่อสาร โดยการใช้ศิลปะและนวัตกรรมที่เหมาะสม สามารถเกิดผลลัพธ์ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืนแก่ประเทศชาติ รวมไปถึงสามารถเป็นแนวทางการออกแบบที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสังคมไทยได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 บทสรุปองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศสยองขวัญ

ผลสร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดและกระบวนการ สู่ต้นแบบองค์ความรู้การออกแบบสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ ได้วิเคราะห์ผ่านการสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ผ่านบริบทของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายการสร้างตัวละครที่สอดคล้องกับ รหัสทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม มุมมอง สุนทรียศาสตร์แห่งการออกแบบ วิเคราะห์การสร้างที่น่าสะพรึงกลัวจากการรวบรวมและถ่ายทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ผี วิญญาณ และความเชื่อพื้นบ้านของไทย ซึ่งสะท้อนความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย โลกวิญญาณ และไสยศาสตร์ ผสมผสาน เรื่องลึกลับ เหตุการณ์เหนือธรรมชาติ ตำนานท้องถิ่น และบางครั้งสอดแทรกคติธรรมในการดำเนินชีวิต สะท้อนรากเหง้าความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งยังแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งคงอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่ รูปแบบ กระบวนการสร้างสรรค์ แนวทางการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 1 และนำมาพัฒนาต่อจนเป็นผลงานสมบูรณ์ จำนวน 5 ตอน ตามความเชื่อเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ศาสนา คตินิยม มุมมอง ที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ได้แก่ ผีเชื่อ ผีแม่หม้าย ผีปอบ ผีกองกอย และผีกระสือ โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้วิธีการสร้างความน่าสะพรึงกลัวในผีไทยผ่านตัวละครผีไทยแบบดั้งเดิม แต่ถูกรื้อถอนความหมายและนำมาตีความใหม่ เพื่อสร้างสรรค์อัตลักษณ์ให้แก่การ์ตูนผีเล่มละบาท โดยใช้รหัสและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อ คตินิยม มุมมอง ตลอดจนวิถีชีวิต

และสัญชาติ ความสัมพันธ์ของภาพและภาษาที่บรรยายสามารถสร้างอารมณ์ความน่าสะพรึงกลัวให้แก่ผู้อ่าน ภาพที่แสดงถึงโลกแห่งความตาย โลกหลังวิญญูณ โดยใช้การปกปิดข้อเท็จจริง การสร้างความสับสนให้ผู้อ่าน การทำให้สมจริงของภาพในการสื่อสาร เพื่อปลุกเร้าระดับประสาทของผู้ชมให้มีความรู้สึกร่วมไปกับการดู สรุปลได้ว่า บรรยายากาศเชิงสยองขวัญ คือ สภาวะแวดล้อมหรืออารมณ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นความกลัว ความตื่นเต้น หรือความวิตกกังวลในผู้ชม ผู้ฟัง หรือผู้อ่าน โดยบรรยายากาศเชิงนี้ไม่ได้จำกัดเพียงเหตุการณ์ที่น่ากลัว แต่ยังรวมถึงการใช้รายละเอียดต่าง ๆ ที่ช่วยให้ความรู้สึกลึบซาใจหรือหวาดระแวง เช่น การใช้ภาพ เสียง แสง สี และการบรรยายที่สร้างความลึกลับและความน่าขนลุก บรรยายากาศเชิงสยองขวัญนี้ไม่เพียงกระตุ้นความกลัวภายนอก (เช่น ความตาย หรือ อันตราย) แต่ยังอาจเล่นกับความกลัวภายในจิตใจ เช่น ความไม่มั่นใจในตัวเอง ความบาป หรือ ความรู้สึกผิด ทำให้ประสบการณ์สยองขวัญนั้นลึกซึ้งและตรึงใจมากขึ้น ปรากฏผลงานศิลปะการ์ตูนผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์บรรยายากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดีตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย แสดงได้ดังภาพที่ 2 - 4

ภาพที่ 2 ผลงานศิลปะการ์ตูนผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์บรรยายากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดีตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย

ภาพที่ 3 ผลงานศิลปะการ์ตูนผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์บรรยายากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดีตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย

ภาพที่ 4 ผลงานศิลปะการ์ตูนผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดีตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ แนวทางและกระบวนการสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ ประกอบด้วยความเชื่อเรื่องผีในชุมชนอีสานเป็นความเชื่อที่ถูกผลิตซ้ำ โดยกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของความเชื่อเรื่องผีเป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีทางสังคม ผ่านสามัญสำนึกในมิติการครองตนให้อยู่ในศีลธรรม คติความเชื่อเรื่องผีเป็นคติความเชื่อที่มีอยู่ในปัจเจกชนแต่ละบุคคล ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ ผีไทย ในทัศนคติของชาวบ้านภาคอีสานจึงเป็นผีที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ผีไทยเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อพื้นบ้านที่มีรากฐานมาจากศาสนาพุทธ พราหมณ์ และไสยศาสตร์ ผีแต่ละประเภทสะท้อนความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความกลัวต่อสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ และบทเรียนทางศีลธรรม เช่น ผีเปรต ที่เป็นตัวแทนของคนที่ทำบาปหนักในอดีตชาติ หรือ ผีกระสือ ที่สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์และบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทย ผีไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากแนวคิดเรื่องผีในวัฒนธรรมอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ Carroll, N. “The Philosophy of Horror อธิบายว่าความกลัวมาจาก “ความผิดธรรมชาติ” หรือสิ่งที่ขัดกับตรรกะของโลก เช่น ผี, ปีศาจ, สิ่งที่ไม่ควรมีชีวิตแต่กลับเคลื่อนไหว” (Carroll, N., 1990) โดยผีไทยมักมีรากฐานมาจากความเชื่อทางศาสนา พุทธศาสนา และวิถีชีวิตของคนไทย ความน่ากลัวของผีไทยไม่ได้มาจากรูปลักษณะเพียงอย่างเดียว แต่ยังมาจากเรื่องราวเบื้องหลังที่สะท้อนถึงปัญหาสังคม ความสยองขวัญในการ์ตูนผีไทยเล่มละบาทเกิดจากหลายองค์ประกอบ ทั้งบรรยากาศ ความเงิบงัน สถานที่ และการเล่าเรื่องที่เน้นการสะสมความหลอน ซึ่งสอดคล้องกับ Freud, S. แนวคิด “Das Unheimliche” หรือ “ความผิดปกติที่คุ้นเคย” อธิบายว่าความน่ากลัวเกิดจากสิ่งที่ดูคุ้นเคยแต่มีบางอย่างผิดเพี้ยนไป เช่น ตุ๊กตาที่ดูเหมือนมีชีวิต, เงาที่เคลื่อนไหวเอง, หรือร่างมนุษย์ที่ไร้ดวงตา โดยการ์ตูนผีไทยมักแสดงความน่ากลัวอย่างโจ่งแจ้ง เห็นได้ชัด คุกฟุ้ง ซึ่งเป็นการสร้างความน่ากลัวผ่านจินตนาการของผู้ชมการเล่าเรื่อง (Freud, S., 1919)

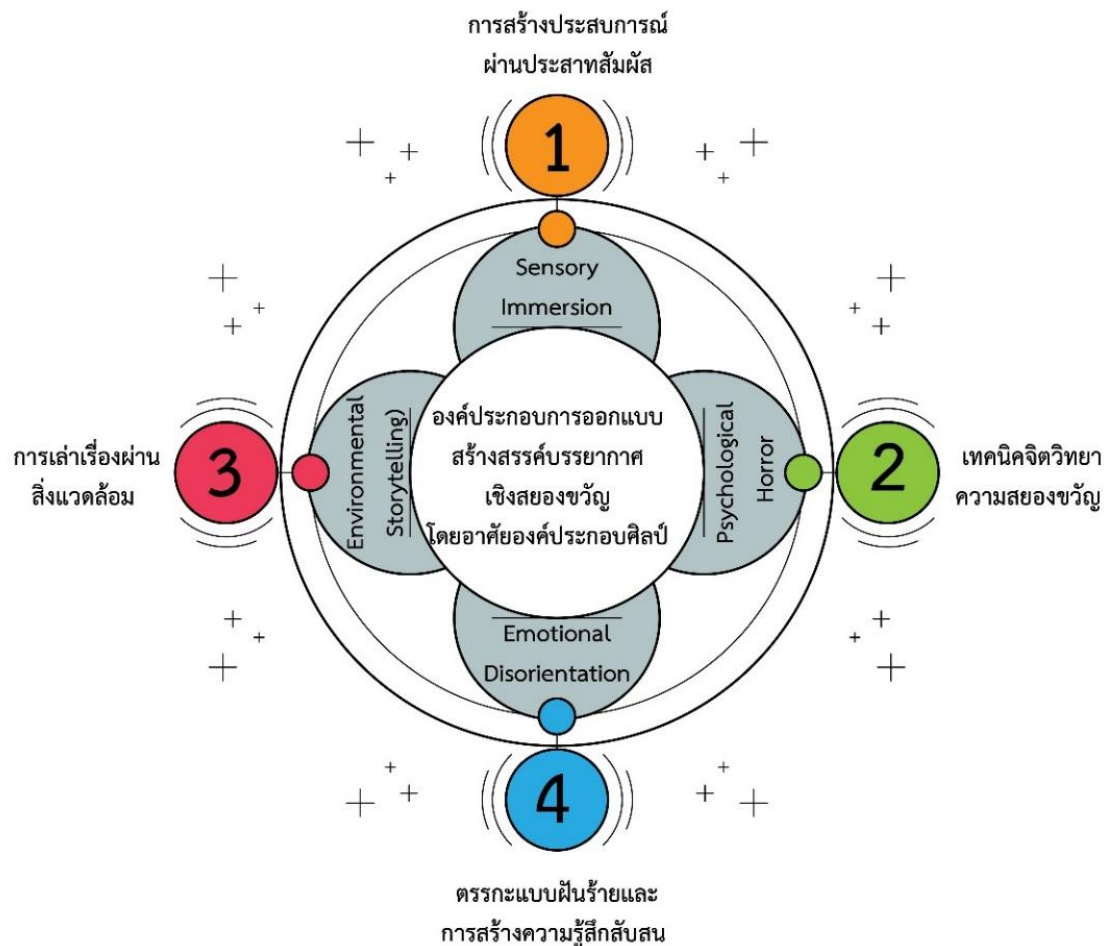
ผลสร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดและกระบวนการ สู่ต้นแบบองค์ความรู้การออกแบบสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ ได้วิเคราะห์ผ่านการสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ผ่านบริบทของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายการสร้างตัวละครที่สอดคล้องกับ รหัสทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ความเชื่อ ค่านิยม มุมมอง สุนทรียศาสตร์แห่งการออกแบบ วิเคราะห์การสร้างควมน่าสยองขวัญจากการรวบรวม และถ่ายทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ผี วิญญาณ และความเชื่อพื้นบ้านของไทย ซึ่งสะท้อนความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับชีวิต หลังความตาย โลกวิญญาณ และไสยศาสตร์ ผสมผสาน เรื่องลึกลับ เหตุการณ์เหนือธรรมชาติ ตำนานท้องถิ่น และ บางครั้งสอดแทรกคติธรรมในการดำเนินชีวิต สะท้อนรากเหง้าความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งยังแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ และบางครั้งมีอาการรังเกียจร่างที่เน่าเหม็น ร่างที่กำลังเน่า น้ำเหลืองไหลออกจากร่างกาย ซึ่งมีอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Kristeva, J. แนวคิดเกี่ยวกับ “อาการรังเกียจ” (Abjection) กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ระหว่าง “ความเป็น” และ “ความไม่เป็น” เช่น ร่างกายที่กำลังเน่าเปื่อย, เลือด, และของเหลวจากร่างกาย ที่กระตุ้นความกลัวและความขยะแขยงใช้ในสื่อที่มีภาพของ ผีที่เลือดท่วม, ซากศพ (Kristeva, J., 1982) ยิ่งไปกว่านั้นการตุนผีไทยยังมักเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม เช่น บ้านเก่า วัดร้าง ป่าช้า หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องวิญญาณ ทำให้ผู้ชมรู้สึกมีส่วนร่วมทางอารมณ์และจินตนาการไปกับเรื่องราวได้ง่าย ผีไทยเป็นมากกว่าตำนานสยองขวัญ แต่เป็นภาพสะท้อนของวัฒนธรรม ความเชื่อ และปัญหาสังคม การที่ผีไทยยังคงได้รับความนิยมทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและร่วมสมัย แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของวัฒนธรรม ผีไทย ที่สามารถปรับตัวและถูกนำเสนอในบริบทที่แตกต่างไปตามยุคสมัยได้อย่างสร้างสรรค์

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย สามารถนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งขึ้น ไม่เพียงแต่ในด้านความเชื่อและวัฒนธรรม แต่ยังรวมถึงมิติทางจิตวิทยา สังคม และการนำเสนอในสื่อร่วมสมัย การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) รูปแบบของความน่ากลัวในผีไทย สามารถจำแนกเป็น 5 มิติหลัก ที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ของผู้รับสาร ได้แก่ ความน่ากลัวทางกายภาพ (Physical Horror) ลักษณะรูปร่างของผี เช่น ผีกระสือ ที่มีอวัยวะภายในลอย ออกจากร่าง การเคลื่อนไหวที่ผิดธรรมชาติ ความน่ากลัวทางจิตวิทยา (Psychological Horror) การที่ผีไม่ได้เพียงหลอกหลอน แต่ยังสะท้อนความผิดบาปหรืออดีตที่ติดค้างของตัวละคร เช่น “ผีเชื้อ” ที่มักตามหลอกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตายของพวกเขา การเล่นกับความสับสนระหว่างโลกของคนเป็นและคนตาย ความน่ากลัวผ่านสัญลักษณ์ (Symbolic Horror) ผีไทยมักสะท้อนถึงความกลัวที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างสังคม เช่น “ผีปอบ” ที่เป็นตัวแทนของความหวาดระแวงในชุมชน ความน่ากลัวผ่านบรรยากาศ (Atmospheric Horror) บริบทของสถานที่ เช่น บ้านร้าง วัดเก่า และ ป่าช้า ที่มักถูกใช้เป็นฉากหลัง และ 2) การพัฒนาคอนเซ็ปต์ “ผี” ผ่านบริบทสังคมและจิตวิทยา การนำเสนอผีไทยในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่แค่เรื่องเหนือธรรมชาติ แต่ยังสามารถพัฒนาให้สะท้อนถึง สภาวะจิตใจ และปัญหาสังคม ผีในฐานะอาการทางจิตวิทยาผิอาจไม่ได้มีตัวตนจริง แต่อาจเป็นผลมาจากความผิดปกติทางจิต เช่น PTSD (ภาวะเครียดหลังเหตุการณ์สะเทือนขวัญ) หรือโรคจิตเภท เช่น “คนที่เห็นผี” อาจเป็นผลจากอาการหลอนของตนเอง 3) การสร้างสรรค์ผีไทยในสื่อร่วมสมัย การสร้างตัวละครผีที่มีมิติทางอารมณ์และจิตวิทยา และ 4) บทบาทของผีไทยในฐานะเครื่องมือสื่อสารทางสังคมในฐานะตัวแทนของความทรงจำทางสังคม เป็นตัวแทนของความทรงจำที่ถูกกดทับ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุปผีไทยไม่ได้มีแค่ความน่ากลัว แต่ยังเป็นเครื่องมือสะท้อนปัญหาสังคม จิตวิทยา และวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับผีสามารถพัฒนาไปสู่บริบทใหม่ ๆ

องค์ความรู้ใหม่เหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดในงานสร้างสรรค์และการศึกษาเรื่อง “ผี” ในรูปแบบที่ลึกซึ้งและมีมิติมากขึ้นในอนาคต การสร้างบรรยากาศสยองขวัญที่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่แค่การนำเสนอสิ่งที่น่ากลัว แต่เป็นการกระตุ้นความรู้สึก “ไม่สบายใจ” ผ่านเทคนิคการเล่าเรื่องและการออกแบบสื่อ ซึ่งทำให้เรื่องเล่าสยองขวัญมีพลังและตราตรึงในความทรงจำของผู้อ่าน สามารถเขียนเป็นโมเดล ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 สรุปองค์ความรู้ใหม่องค์ประกอบการออกแบบสร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดี
ตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า แนวทางและกระบวนการสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ มีความเชื่อเรื่องผีในชุมชนอีสานที่ถูกผลิตซ้ำ ผ่านสามัญสำนึกในมิติการครองตนให้อยู่ในศีลธรรม คติความเชื่อเรื่องผีที่มีอยู่ในปัจเจกชนแต่ละบุคคล ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ ในทัศนคติของชาวบ้านภาคอีสาน จึงมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ผีแต่ละประเภทสะท้อนความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความกลัวต่อสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ และบทเรียนทางศีลธรรม สะท้อนความรักและความผูกพันข้ามภพชาติ ที่สื่อถึงความกลัวต่อคนที่ใช้ไสยศาสตร์ในทางที่ผิด การนำเสนอการตุนผีเล่มละบาท

ในรูปแบบที่ให้ความรู้สึกหลอน วิตถล และแผงนัยยะทางสังคม การสร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดและกระบวนการทาง ได้วิเคราะห์ผ่านการสร้างสรรค์สร้างบรรยากาศเชิงสยองขวัญจากองค์ประกอบศิลป์ผ่านบริบทของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมาย การสร้างตัวละครที่สอดคล้องกับรหัสทางวัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม มุมมอง สุนทรียศาสตร์ แห่งการออกแบบ สร้างความน่าสะพรึงกลัวจากการรวบรวมและถ่ายทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ผี วิญญาณ และความเชื่อ พ้นบ้านของไทย ซึ่งสะท้อนความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย โลกวิญญาณ และไสยศาสตร์ ผสมผสาน เรื่องลึกลับ เหตุการณ์เหนือธรรมชาติ ตำนานท้องถิ่น และบางครั้งสอดแทรกคติธรรมในการดำเนินชีวิต สะท้อน รากเหง้าความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งยังแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ การใช้ แนวคิดจิตวิทยาในการสร้างสรรค์ความน่ากลัว เช่น การนำเสนอเรื่อง “ผี” ที่เป็นผลพวงจากอาการป่วยทางจิต หรือความเครียดสะสม ผีไทยในความเชื่อภาคอีสานไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวสยองขวัญ แต่ยังเป็นเครื่องมือสะท้อน ปัญหาสังคม “ผีปอบ” สะท้อนความหวาดระแวงภายในชุมชนเกี่ยวกับคนที่แตกต่าง “ผีกระสือ” สะท้อนบทบาท ของผู้หญิงและความกลัวต่อพลังที่ควบคุมไม่ได้ “ผีแม่หม้าย” แสดงถึง ความกลัวต่อความตายและโลกหลังความ ตาย มักถูกเชื่อว่าเป็นวิญญาณที่มาหาผู้ชายเพื่อนำไปเป็นคู่ หรือพรากชีวิตชายที่ไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้อง ซึ่งสะท้อน ความเชื่อเกี่ยวกับการตายอย่างผิดธรรมชาติและการรบกวนของดวงวิญญาณ ยิ่งไปกว่านั้นยังถูกใช้เป็นเครื่องมือทาง วัฒนธรรมเพื่อเตือนให้ผู้ชายระวังพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่เคารพต่อสตรี “ผีเขื้อ” สะท้อนถึง พันธะทางครอบครัว การควบคุมทางวัฒนธรรม ความกลัวต่ออำนาจที่ควบคุมไม่ได้ และความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ และ “ผีกองกอย” สะท้อนความหวาดกลัวต่อสิ่งที่ไม่รู้จัก ปัญหาความเหลื่อมล้ำและกลุ่มคนชายขอบ ภัยคุกคามต่อ เด็กและการเลี้ยงดูในสังคมไทย และการตีตราผู้อยู่นอกกรอบสังคม จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรเน้นเทคนิค เชิงสุนทรียะและการออกแบบภาพที่กระตุ้นอารมณ์หวาดกลัว 2) กลุ่มผีไทยตามความเชื่อ มีลักษณะเฉพาะที่ สามารถนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบบรรยากาศภาพให้สื่อถึงความหลอนและสยองขวัญได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และ 3) การออกแบบบรรยากาศความสยองขวัญที่สอดคล้องกับลักษณะของผีแต่ละตน โดยอ้างอิง หลักการออกแบบภาพและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ได้แก่ การใช้สี แสง เงา องค์ประกอบ และสัญลักษณ์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม (สกอ.) ร่วมกับโครงการวิจัยมูลฐาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สันติราษฎร์สัญญาเลขที่ FRB68002/2568 รหัสโครงการ 202976 โครงการวิจัยเรื่อง ศิลปะการตูนผีเล่มละบาท: การออกแบบสร้างสรรค์ บรรยากาศเชิงสยองขวัญของวรรณคดีตำนานผีไทยโดยอาศัยองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม สร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย ปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

ทศพร กรกิจ. (2550). การสร้างความน่าสะพรึงกลัวใน “หนังผี” อเมริกัน เกาหลี และไทย. ใน วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชนกฤต วรรณวนิช และบรรจง โกศลวัฒน์. (2565). การวิเคราะห์ การเล่าเรื่องภาพยนตร์แนวสยองขวัญ ของผู้กำกับโสภณ ศักดาพิศิษฐ์. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, 5(2), 33-42.
- นภัส กังวานนรากุล. (2562). การศึกษาการวาดตัวละครและการสร้างภาพต่อเนื่องในการ์ตูนญี่ปุ่นปีศาจของศุภมิตร จันทร์แจ่ม จากเค้าโครงเรื่องของเหม เวชกร. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts) Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts), 12(6), 2405-2424.
- นิรwaan คุระทอง. (2553). ประวัติย่อการ์ตูนไทย. กรุงเทพมหานคร: เล็ต คอมีค.
- ภัทรลดา ทองเภาว และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2563). บทบาทของความเชื่อเรื่องผีต่อสังคมอีสาน: กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 15(2), 221-236.
- รตพร ปัทมเจริญ. (2545). การ์ตูน 5 บาท กับสังคมวัฒนธรรม. รุสมิแล, 23(2-3), 104-106.
- สาริจ นามอ่อน และคณะ. (2555). รายงานการวิจัย การศึกษาวิเคราะห์สาเหตุความเชื่อชาวพุทธที่มีต่อดอนปู่ตา ประจำหมู่บ้าน จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Albrecht, K. (2007). Practical Intelligence: The art and Science of Common Sense. New York: Wiley Publishing company.
- Carroll, N. (1990). The philosophy of horror: or, paradoxes of the heart. New York: Routledge.
- Charmaz, K. (2006). Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis. London: Sage Publications.
- Freud, S. (1919). The uncanny (A. Strachey, Trans.). In The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol.17, pp. 217-256). London: Hogarth Press.
- Kristeva, J. (1982). Powers of horror: An essay on abjection (L. S. Roudiez, Trans.). New York: Columbia University Press.
- Scott, M. (1994). Understanding Comics: The Invisible Art. Bangkok: Corporation4d.

การวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮวผอของชนเผ่าจ้วง ตำบลผู้เมี้ยว
อำเภอโยงหนิง เมืองหนานหนิง เขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงมณฑลกว่างซี
สาธารณรัฐประชาชนจีน*

AN ANALYSIS OF BELIEFS AND RITES IN THE HUA-PO FESTIVAL OF THE ZHUANG
TRIBE IN PU-MIAO SUB-DISTRICT, YONG-NING DISTRICT, NANNING CITY OF
GUANGXI ZHUANG AUTONOMOUS REGION, GUANGXI PROVINCE,
PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

ลี่หัว ถาง*, พัชรินทร์ บุรณะกร, ธีรโชติ เกิดแก้ว

Lihua Tang*, Patcharin Buranakorn, Teerachoot Kerdkaew

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สมุทรปราการ ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samut Prakan, Thailand

*Corresponding author E-mail: 870568366@qq.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮวผอ ตำบลผู้เมี้ยว อำเภอโยงหนิง สาธารณรัฐประชาชนจีน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร คือ ตำนานพื้นบ้านของชาวจ้วง การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำประกอบพิธีกรรม ชาวบ้านผู้ศรัทธา ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงและไม่เจาะจง จำนวน 43 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมในเทศกาลฮวผอมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ เพื่อบูชาเทพฮวผอ ระลึกถึงวันจัดตลาดนัดของชาวจ้วงในตำบลผู้เมี้ยว อวยพรให้พื้นที่ตำบลผู้เมี้ยวฝนตกตามฤดูกาล ประชาชนร่ำรวย มีชีวิตสงบสุข และให้ผู้เข้าร่วมพิธีสำเร็จตามความปรารถนา โดยพบพิธีกรรม 2 แบบ คือ พิธีกรรมส่วนรวมที่ผสมผสานความเชื่อท้องถิ่นของชาวจ้วงที่มาจากตำนานเกี่ยวกับเทพฮวผอ กับความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธ และพิธีกรรมส่วนบุคคลตามความเชื่อในเทพฮวผอที่มาจากตำนาน ในฐานะข้อมูลที่สืบทอดจากอดีต ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมพบว่า ความเชื่อเป็นแกนหลักและพื้นฐานสำคัญของพิธีกรรม และพิธีกรรมเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อที่พิสูจน์ให้เห็นว่า ตำนานเป็นข้อมูลที่มีส่วนเป็นจริง ทำให้ตำนานและความเชื่อสมบูรณ์มากขึ้น ความเชื่อและพิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ความภาคภูมิใจให้แก่คนในสังคม ทำให้เกิดการเรียนรู้รากฐานและการสืบต่อทางวัฒนธรรม เป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของสังคม และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่คนในสังคม

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พิธีกรรม, เทศกาลฮวผอ, ชนเผ่าจ้วง, สาธารณรัฐประชาชนจีน

Abstract

This research article aims to analyze beliefs and rites in the Hua-po Festival of the Zhuang Tribe in Pu-miao Sub-district, Yong-ning District of Nanning City. Qualitative research methodology, including documentary studies is folklore of the Zhuang people; observations; in-depth interviews such as community leaders, ritual practitioners, and devout villagers, In-depth interviews with selected and non-specific key informants of forty-three informants, and textual analysis are applied. The research finds three objectives of rites in the Hua-po Festival, including worshipping the Hua-po Goddess; recalling the Pu-miao Market Fair Day; and rain soliciting in the area of Pu-miao Sub-district, blessing for prosperity; peace; and fulfillment. Two types of the rite are practiced, namely the public rite which is interwoven between the local belief of the Hua-po Goddess and religious beliefs of Taoism and Buddhism. Another is the individual rite, continuously practiced by the Zhuang Tribe, which relates to beliefs in the Hua-po Goddess according to legends of the tribe. It is noted that both rites are based on beliefs in the Hua-po Goddess rooted from some true part of the legends; the beliefs and legends complete each other. Both the beliefs and legends significantly create confidence and pride in people causing studies of the root and cultural inheritance; showing identities; and solving problems of the society.

Keywords: Belief, Rite, Hua-Po Festival, Zhuang Tribe, People's Republic of China

บทนำ

ความเชื่อเป็นความคิดที่คนยอมรับและยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ ความเชื่ออาจเป็นที่ยอมรับของคนเฉพาะกลุ่มเกี่ยวกับสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่คนไม่สามารถควบคุมได้ (ยุพิน เข้มมุกด์, 2554) ซึ่งความเชื่อโบราณมักเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ความกลัว จนมนุษย์ต้องหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ ความเชื่อจะต้องอาศัยพิธีกรรมเพื่อให้สำเร็จผลตามที่คนในสังคมต้องการ ทำให้พิธีกรรมและความเชื่อเป็นสิ่งที่คู่กันในสังคมต่าง ๆ (ฐาปนี บางยาง, 2549) ดังที่ บุษกร บินทสันต์ กล่าวว่า พิธีกรรม ก็คือ ภาพสะท้อนแห่งความเชื่อของสังคมมนุษย์ที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมอย่างมีรูปแบบ มีขั้นตอนแล้วปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีนั่นเอง หากพิจารณาจากความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อกับพิธีกรรมดังกล่าว พบว่า พิธีกรรมเป็นรูปแบบการกระทำของมนุษย์เพื่อขอให้พลังอำนาจเหนือธรรมชาติบันดาล ซึ่งทำให้ความเชื่อเป็นไปตามความต้องการของตน เช่น ช่วยให้ความปรารถนาสำเร็จผล ช่วยแก้ปัญหาที่กำลังประสบ และลดความกลัว เป็นต้น (บุษกร บินทสันต์, 2549)

ชนเผ่าจ้วงในสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย - ไท ในฐานะชนกลุ่มน้อยที่มีประวัติศาสตร์มาช้านานที่ได้สืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษไว้อย่างหลากหลายจนถึงปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะความเชื่อและพิธีกรรมที่ตอบสนองความต้องการของคนในสังคม แตกต่างจากความเชื่อและพิธีกรรมของชาวจีนทั่วไป ชาวจ้วงนับถือเทพเจ้าท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะเทพเจ้าสร้างโลก ตำนานสร้างโลกของชนเผ่าจ้วงมีเทพเจ้าสร้างโลกสำคัญ 3 องค์ ได้แก่ เทพแม่ลี้ก๊ับ เทพบุตรบูโลโก และปู่ผอก (Man, O., 2018) กล่าวได้ว่า ความเชื่อ

และพิธีกรรมของชนเผ่าจ้วงมักจะเกี่ยวของเทพเจ้า 3 องค์นี้ และเรื่องที่น่าสังเกตเกี่ยวกับเทพแม่ลี้ก๊ับ คือ ในตำนานชนเผ่าจ้วง เรื่อง มอบดอกไม้มงคลดอกไม้ขาวได้ระบุว่า แม่ลี้ก๊ับเป็นเทพเจ้าคุ้มครองภูเขา นางได้ปลูกดอกไม้ไว้เต็มภูเขา ชาวจ้วงจึงเรียกนางว่า เทพีฮวาผอ หรือ เจ้าแม่ฮวาหวาง (Pinguan, N., 1992) กรณีนี้เท่ากับว่า ชาวจ้วงได้ตั้งชื่อใหม่ให้แก่เทพแม่ลี้ก๊ับเป็นเทพีฮวาผอ สอดคล้องกับแนวคิดที่นับถือเทพแม่ลี้ก๊ับกับเทพีฮวาผอเป็นองค์เดียวกัน แต่เทพแม่ลี้ก๊ับเป็นเทพีผู้สร้างโลก เป็นแม่แห่งแผ่นดิน ส่วนเทพีฮวาผอมีหน้าที่ดูแลเรื่องการตั้งครรภ์ การหาเนื้อคู่ การดูแลสุขภาพของเด็ก และเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ (Qianwei, J., 2018) จึงกล่าวได้ว่า เดิมทีชาวจ้วงเชื่อว่าเทพแม่ลี้ก๊ับและเทพีฮวาผอเป็นองค์เดียวกัน เป็นเทพีผู้สร้างโลกที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ แต่หลังจากที่สังคมจ้วงได้เปลี่ยนเป็นแบบปิตาธิปไตย ส่งผลให้ความเชื่อในเทพแม่ลี้ก๊ับเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ฐานะและอำนาจของเทพแม่ลี้ก๊ับลดลงเป็นเพียงเทพีผู้คุ้มครองพื้นที่และดูแลเรื่องการเกิดการตายที่สื่อผ่านความเชื่อดอกไม้และหินว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเทพีฮวาผอที่ยังดำรงอยู่ในปัจจุบันมี 2 ประเภท ประเภทที่หนึ่ง คือ พิธีกรรมบูชาเทพีฮวาผอในฐานะเทพีผู้สร้างโลกและผู้คุ้มครอง เป็นพิธีกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชน ดังที่ Xing, G. ได้กล่าวว่า “เทศกาลฮวาผอ” ในทางสังเขปดำรงอยู่ 4 วัน ได้แก่ 1) วันที่สองเดือนสอง (ปฏิทินจันทรคติ) ชาวจ้วงบางกลุ่มถือว่าเป็นวันเกิดของเทพีฮวาผอ 2) วันที่สิบเก้าเดือนสอง วันเกิดของของเทพีฮวาผออีกวันหนึ่งในอำเภอหลงอัน (隆安 Long'an) อำเภอเทียนหยาง (田阳 Tianyang) และอำเภอผิงกัว (苹果 Pingguo) เป็นต้น 3) วันเทศกาลชานเย่วชาน ชาวจ้วงในทางสังเขปจะจัดพิธีต่าง ๆ เพื่อบูชาเทพเจ้าปู่โลโถและเทพแม่ลี้ก๊ับกันในวันนี้ แต่เป็นพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าปู่โลโถเป็นหลัก และพิธีบูชาส่วนใหญ่จะเป็นการบูชาบรรพบุรุษ เช่น ในเมืองไหลปิน (来宾 Laibin) ชาวจ้วงจะพากันไปบูชาที่วัดฮวาผอ และในปีหนึ่งจะจัดพิธีการบูชาเทพีฮวาผอ 2 ครั้ง ซึ่งอีกครั้งจะเป็นวันที่ 6 เดือน 6 และ 4) วันที่สิบสองเดือนสาม เช่น พิธีกรรม “เทศกาลฮวาผอ” ของตำบลผู้เมี่ยว (蒲庙 Pumiao) อำเภอหยงหนิง (邕宁 Yongning) เมืองหนานหนิง (南宁 Nanning) (Xing, G., 2019) ประเภทที่สอง คือ พิธีกรรมส่วนบุคคล ตามความต้องการเพื่อขอให้เทพีฮวาผอช่วยบันดาลให้ความปรารถนาของตนสำเร็จ พิธีกรรม 2 ประเภทนี้สอดคล้องกับสาระสำคัญของความเชื่อเทพีฮวาผอที่ปรากฏในตำนานที่นับถือเทพีฮวาผอในฐานะผู้สร้างโลกที่ยิ่งใหญ่ ผู้คุ้มครองพื้นที่ และผู้ดูแลเรื่องการเกิดการตาย

เทศกาลฮวาผอในตำบลผู้เมี่ยว อำเภอหยงหนิง เมืองหนานหนิง เป็นพิธีกรรมที่จัดอย่างยิ่งใหญ่กว่าในที่อื่น ๆ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบูชาเทพีฮวาผอเป็นหลักและมีพิธีกรรมหลายอย่าง มีคนจากทั้งในและนอกพื้นที่เข้าร่วมในแต่ละปีจำนวนมาก ซึ่งได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดงานโดยรัฐบาลยงหนิงเพื่อรักษารากฐานและสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจ้วงให้คงอยู่สืบไป ทำให้ความเชื่อเทพีฮวาผอไม่จางหายไปจากพื้นที่นี้ สิ่งที่สำคัญ คือ พิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอของตำบลผู้เมี่ยวเป็นพิธีกรรมบูชาเทพีฮวาผอในฐานะพิธีกรรมส่วนรวมของชุมชน และพิธีกรรมส่วนบุคคลตามความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากที่อื่น แม้ว่าจะมีนักวิชาการจำนวนมากให้ความสำคัญแก่เทศกาลฮวาผอ แต่ก็ได้ศึกษาเน้นไปที่ขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรมส่วนรวมของชุมชนมากกว่า ไม่ได้สัมพันธ์กับพิธีกรรมส่วนบุคคลที่มีมิติทางความเชื่อที่นำสนใจหลายประการ จึงทำให้การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลนี้ยังมีช่องว่างเปล่า ไม่ครบถ้วนทั้งในมิติส่วนรวมและส่วนบุคคล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอของชนเผ่าจ้วง ตำบลผู้เมี่ยว อำเภอหยงหนิง เมืองหนานหนิง เขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงมณฑลกว่างสี สาธารณรัฐประชาชนจีนในมิติต่าง ๆ ทั้งในพิธีกรรมส่วนรวมและพิธีกรรมส่วนบุคคลว่า มีมิติ

ทางความเชื่อ รูปแบบของพิธีกรรม ขั้นตอนของการปฏิบัติ จุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอ รวมถึงบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมว่าเป็นอย่างไร เพื่อเติมเต็มช่องว่างของการศึกษา และทำให้คนทั่วไปที่สนใจได้รับรู้สาระสำคัญเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอ รวมถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องชนเผ่าจ้วงของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งผลการศึกษานี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมในพื้นที่วิจัยและเป็นแนวทางการศึกษาเรื่องในลักษณะเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอของชนเผ่าจ้วง ตำบลผู้เมี้ยว อำเภอโขงเจียม เมืองหนานหนิง เขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงมณฑลกว่างสี สาธารณรัฐประชาชนจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร คือ ตำนานพื้นบ้านของชาวจ้วงและวิธีวิจัยภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงและไม่เจาะจง จำนวน 43 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม แนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยมที่เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ของความเชื่อกับพิธีกรรม
2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่วิจัยที่ตำบลผู้เมี้ยว อำเภอโขงเจียม เมืองหนานหนิง สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อนำข้อมูลมากำหนดแนวทางการวิจัยและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. สร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ด้วยการตั้งคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบ
4. ปรับแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะและนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างในตำบล ผู้เมี้ยว อำเภอโขงเจียม เมืองหนานหนิง จำแนกเป็น 5 กลุ่ม คือ ผู้นำประกอบพิธีกรรม ผู้นำชุมชน ผู้ดูแลด้านวัฒนธรรมชุมชน คณะกรรมการจัดงานเทศกาลฮาวผอ และชาวบ้านผู้ศรัทธาในเทพีฮาวผอ รวมทั้งสิ้น 43 คน รวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง และการบันทึกภาพโดยผู้วิจัย
5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอของชนเผ่าจ้วง ตำบลผู้เมี้ยว เชิงเนื้อหาตามทฤษฎีหน้าที่นิยม
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอของชนเผ่าจ้วง ตำบลผู้เมี้ยว อำเภอโขงเจียม เมืองหนานหนิง เขตการปกครองตนเองชนชาติจ้วงมณฑลกว่างสี สาธารณรัฐประชาชนจีนตามแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยมได้พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับเทพีฮาวผอ

1.1 ภูมิหลังของเทศกาลฮาวผอ

จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามพบสาระสำคัญของความเชื่อที่สัมพันธ์กับเทศกาลฮาวผอ

2 ประการ ได้แก่ ที่มาของเทศกาลฮาวผอ และเวลาและสถานที่จัดเทศกาลฮาวผอ ดังนี้

1.1.1 ที่มาของเทศกาลฮาวผอ

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิหลังของเทศกาลฮาวผอมาจากตำนานแบบมุขปาฐะที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมบูชาเทพีฮาวผอในตำบลผู้เมี้ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงที่มาของความเชื่อจากตำนานพื้นบ้านของชาวจ้วงที่รู้จักกันทั่วไป 2 เรื่อง ดังต่อไปนี้

เรื่องที่หนึ่ง ศาลเจ้าฮาวผอ ได้กล่าวถึง ผู้หญิงสูงอายุคนหนึ่งมาขายโจ๊กได้ต้นไม้มันในพื้นที่ตำบลผู้เมี้ยว ถ้านางพบคนที่ไม่มีเงินซื้อก็จะแจกโจ๊กให้คนนั้นโดยไม่คิดเงิน และโจ๊กนั้นสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ ชาวจ้วงจึงพากันมากินโจ๊ก แต่ไม่รู้ว่าผู้หญิงสูงอายุคนนั้นชื่ออะไร รู้เพียงแต่นางชอบใช้ดอกไม้สดทำเป็นเครื่องประดับศีรษะ และมอบดอกไม้สดให้แก่ชาวจ้วงอยู่เป็นประจำ ชาวจ้วงจึงเรียกนางว่า ฮาวผอ หลังจากฮาวผอแจกโจ๊กในพื้นที่ตำบลผู้เมี้ยว ส่งผลให้ตำบลผู้เมี้ยวพัฒนาจนเจริญรุ่งเรืองและประชาชนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชาวจ้วงรุ่นหลังจึงได้สร้างศาลเจ้าฮาวผอเพื่อไว้บูชาเทพีฮาวผอจนถึงปัจจุบันนี้ จากตำนานเรื่องนี้ทำให้เห็น ภูมิหลังของเทศกาลฮาวผอเกิดจากอนุภาคดอกไม้และโจ๊กของเทพีฮาวผอที่ปรากฏในตำนาน ที่ชาวจ้วงเชื่อว่าเป็นของขวัญพิเศษของเทพีฮาวผอสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ ดังนั้น ชาวจ้วงจึงเชื่อและนับถือเทพีฮาวผอในฐานะเทพีผู้คุ้มครองพวกตน

เรื่องที่สอง หินวิเศษ 7 ก้อนกับกระทงดอกไม้ ได้กล่าวถึงแม่น้ำที่ไหลผ่านหน้าศาลเจ้าหวู่เจิ้งกิง ตำบลผู้เมี้ยว อำเภอยงหนิง มีหินวิเศษ 7 ก้อนเรียงลำดับตามดวงดาวทั้ง 7 ที่อยู่บนฟ้า ฮาวผอผู้ที่แจกโจ๊กในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ตอนกลางคืนได้ยืนอยู่บนหินวิเศษแล้วลอยกระทงดอกไม้สดที่ตนทำเอง เพื่อระลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตไปและอวยพรให้พื้นที่นี้ฟ้าฝนตกตามฤดูกาล ผู้คนมีชีวิตสงบสุข ต่อแต่นั้นเป็นต้นมา ตำบลผู้เมี้ยวจึงมีประเพณีลอยกระทงดอกไม้สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ ตำนานเรื่องนี้ทำให้เห็นว่าภูมิหลังของตำบลผู้เมี้ยวว่าเป็นพื้นที่ยากจนมาก่อน แต่หลังจากที่เทพีฮาวผอแจกโจ๊กก็ส่งผลให้พื้นที่นี้ได้พัฒนาให้เป็นพื้นที่ร่ำรวยและดึงดูดผู้คนให้มาค้าขายจำนวนมาก ชาวจ้วงจึงถือเอาวันที่ 12 เดือนสาม ตามปฏิทินจันทรคติ ซึ่งเป็นวันที่เทพีฮาวผอมาแจกโจ๊กเป็นวันก่อตั้งตลาดนัดท้องถิ่นและตลาดนัดนี้ได้พัฒนาเป็นตำบลผู้เมี้ยวในปัจจุบัน และชี้ให้เห็นถึงภูมิหลังของเทศกาลฮาวผอมาจากความเชื่อเรื่องอนุภาคโจ๊ก ก้อนหิน และกระทงดอกไม้สดของเทพีฮาวผอว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

นอกจากตำนาน 2 เรื่องนี้ที่เผยแพร่ในตำบลผู้เมี้ยวแล้ว คนเผ่าจ้วงในกว๊านสี่ยังมีตำนานอีกหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทพีฮาวผอ โดยเฉพาะเรื่อง แม่ลั่วกับ ได้ระบุว่าเทพีฮาวผอกำเนิดจากดอกไม้ มะเฟืองกับพริกที่มีเนื้อหากล่าวถึงเทพีฮาวผอในฐานะผู้สร้างโลกและผู้กำเนิดกฎเกณฑ์ และตำนานเรื่องมอบดอกไม้แดงดอกไม้ขาวที่กล่าวถึงพิธีกรรมการขอลูกว่า ถ้านางมอบดอกไม้สีแดงให้แก่บ้านใด ผู้หญิงบ้านนั้นก็จะตั้งครรภ์เป็นลูกผู้หญิง ถ้านางมอบดอกไม้สีขาวให้แก่บ้านใด ผู้หญิงบ้านนั้นก็จะตั้งครรภ์เป็นลูกผู้ชาย เมื่อชีวิตของมนุษย์สิ้นสุดลง วิญญาณจะกลับไปยังภูเขาวา เกิดเป็นดอกไม้เหมือนเดิม ดังนั้น ชาวจ้วงนิยมนำดอกไม้สดมาบูชาเทพีฮาวผอเพื่อขอลูกหรือขอให้หญิงมีครรภ์คลอดลูกอย่างปลอดภัย เนื้อหาของตำนานนี้สะท้อนให้เห็นถึงชาวจ้วงเชื่อเทพีฮาวผอในฐานะผู้ให้กำเนิดและตำนานมุขปาฐะที่ไม่ได้ระบุชื่อเรื่องได้กล่าวถึง โลกยมบาลมีเทพองค์หนึ่งชื่อ ฮาวผอ เป็นผู้ดูแลสวนดอกไม้

36 แห่ง และในแต่ละสวนจะมีดอกไม้ 36 ดอก หากมีวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตกลับมาจะต้องติดในดอกไม้ดอกหนึ่งก่อนแล้วเทพี ฮาวผอจะมอบดอกไม้ชิ้นนั้นให้แก่คนที่อยู่บนโลกมนุษย์ หากมอบดอกไม้สีขาว เด็กที่เกิดมาจะเป็นผู้ชาย หากเป็นดอกไม้สีแดง เด็กที่เกิดมาจะเป็นผู้หญิง และดอกไม้ 36 ดอก ของแต่ละสวน มีเพียง 12 ดอก เท่านั้นที่เป็นดอกไม้ที่มีคุณภาพดีเยี่ยม ด้วยเหตุนี้ เด็กที่เกิดมาในโลกมนุษย์จึงมีเด็กทั้งเด็กที่ร่างกายแข็งแรง ไม่ค่อยเจ็บป่วย และเด็กที่เจ็บป่วยง่าย ดังนั้น ชาวจ้วงจึงต้องบูชาเทพีฮาวผอเพื่อขอให้เทพีฮาวผอมอบดอกไม้ที่มีคุณภาพให้แก่ตน ดังนั้นทั้งหมดที่กล่าวมาให้อธิบายถึงฐานะของเทพีฮาว 2 ประการ ได้แก่ เทพีผู้สร้างโลกฝ่ายหญิงที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติยิ่งใหญ่ และเทพีผู้คุ้มครองพื้นและดูแลเรื่องการเกิดการตายของชาวจ้วงผ่านความเชื่อในอนุภาคศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ดอกไม้ หิน พริก มะเฟือง และโจ๊ก เป็นต้นที่ทำให้เกิดพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาเทพีฮาวผอต่าง ๆ ที่ชาวจ้วงปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงเทศกาลฮาวผอปัจจุบันในพื้นที่วิจัย

จากรากฐานทางความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้ทางการเงินเห็นความสำคัญและได้ยกระดับจัดเข้าสู่หมวดหมู่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของมณฑลกว่างสีและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอำเภอหยงหนิงให้เทศกาลฮาวผอเป็นงานที่ยิ่งใหญ่มากที่สุดในพื้นที่ตำบลผู้เมี้ยวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออวยพรให้พื้นที่ที่เกิดฟ้าฝนตกตามฤดูกาลและประชาชนมีฐานะร่ำรวย ทำให้เทศกาลฮาวผอเป็นพิธีกรรมมากกว่าพิธีชาวบ้าน ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ B1 กล่าวว่า รัฐบาลกำลังทำให้เทศกาลฮาวผอเป็นเสมือนนามบัตรของตำบลผู้เมี้ยวที่ทำให้คนนอกพื้นที่เมื่อนึกถึงเทศกาลฮาวผอก็จะกล่าวถึงเทศกาลฮาวผอที่ตำบลผู้เมี้ยว (ผู้ให้สัมภาษณ์ B1, 2567) ซึ่งทำให้เห็นถึงภูมิหลังของเทศกาลฮาวผอว่าเกิดจากศรัทธาของชาวจ้วงที่นับถือเทพีฮาวผอในฐานะเทพีผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งในยุคแรกและผู้คุ้มครอง ดูแล ให้ความช่วยเหลือชาวจ้วงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการให้กำเนิดมนุษย์ ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมตามความเชื่อเกี่ยวกับเทพีฮาวผอหลายอย่างยังคงสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันในพื้นที่วิจัย จนกระทั่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและได้ยกระดับให้กลายเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของมณฑลกว่างสี และมีการจัดงานเทศกาลฮาวผอในตำบลผู้เมี้ยวเป็นประจำทุกปีเพื่อสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชาวจ้วงให้คงอยู่ต่อไป

1.1.2 เวลาและสถานที่จัดเทศกาลฮาวผอ

เทศกาลฮาวผอจัดขึ้นทุกปีในวันที่ 11 - 12 เดือนสามตามปฏิทินจันทรคติที่ปรากฏในตำนาน ซึ่งในปี พ.ศ. 2567 จัดขึ้นในวันที่ 19 - 20 เดือนเมษายน ส่วนสถานที่จัดเทศกาลฮาวผอปัจจุบันมี 2 แห่ง คือ ศาลเจ้าหวู่เซ่งกงและศาลเจ้าฮาวผอ เนื่องจากศาลเจ้าฮาวผอเป็นศาลเจ้าที่มีขนาดเล็กและสร้างขึ้นใหม่แทนของเดิมที่ถูกทำลายไป เพราะขัดกับความเชื่อในศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธที่เป็นความเชื่อหลักของสังคมสมัยนั้น ขณะที่ศาลเจ้าหวู่เซ่งกงเป็นศาลเจ้าขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียง มีผู้ศรัทธาจำนวนมาก และเป็นศูนย์กลางศรัทธาของศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธในตำบลผู้เมี้ยว แต่ถึงกระนั้นก็ไม่อาจลบศรัทธาของชาวจ้วงที่มีต่อเทพีฮาวผอได้ เห็นได้จากศาลเจ้าหวู่เซ่งกงจะมีรูปเคารพของเทพีฮาวผอไว้ให้คนบูชา แต่หลังจากคณะกรรมการจัดงานเทศกาลฮาวผอได้ยื่นเทศกาลฮาวผอเข้าสู่หมวดหมู่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับกว่างสีได้สำเร็จแล้วในปี ค.ศ. 2018 รัฐบาลหนานหนิงจึงหันมาให้ความสำคัญและสร้างศาลเจ้าฮาวผอขึ้นใหม่ในพื้นที่ด้านข้างของเดิม แต่ศาลเจ้าหวู่เซ่งกงยังคงเป็นบริเวณจัดงานหลักของเทศกาลฮาวผอ เนื่องจากบริเวณพื้นที่ศาลเจ้าฮาวผอมีขนาดเล็กและคับแคบ อีกทั้งประชาชนมีความเคยชินที่เคยมาร่วมงานที่ศาลเจ้าหวู่เซ่งกงแล้ว ซึ่งทำให้เห็นถึงความเชื่อในเทพีฮาวผอที่ฝังลึกในจิตใจของชาวจ้วง แม้จะถูกห้ามไม่ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและถูกกระแสดความเชื่อหลักในศาสนาเต๋าและศาสนา

พุทธครองพื้นที่อยู่ก็ตาม ขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นถึงการได้รับอิทธิพลบางประการจากศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธที่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติแบบผสมผสานทางความเชื่อในพิธีกรรมส่วนรวมในเทศกาลฮวาผอ

2. พิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอ

ผลการศึกษาพบว่า เทศกาลเทศกาลฮวาผอมีกิจกรรมและพิธีกรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อจำนวนมาก สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่ พิธีกรรมส่วนรวม และพิธีกรรมส่วนบุคคล พิธีกรรมส่วนรวมในเทศกาลฮวาผอเป็นการจัดขึ้นเพื่อให้ทุกคนที่ศรัทธาในเทพีฮวาผอมีส่วนร่วม มีคณะกรรมการจัดงานเป็นแกนนำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาเทพีฮวาผอและขอให้ท่านอวยพรให้พื้นที่มีฝนตกตามฤดูกาล ผู้คนมีความสุข ร่ำรวย ส่วนพิธีกรรมส่วนบุคคลเป็นพิธีเกี่ยวกับความเชื่อและความปรารถนาของแต่ละคน โดยพบประเด็นสำคัญในพิธีกรรม ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้นำประกอบพิธีกรรม

ผลการศึกษาพบผู้ประกอบพิธีกรรมจำแนกตามรูปแบบของพิธีกรรม 2 ประเภท ได้แก่ พิธีกรรมส่วนรวม ผู้นำประกอบพิธีกรรมมี 3 ประเภท คือ Zhang yuezhen ผู้อำนวยการคณะกรรมการจัดงานเทศกาลฮวาผอผู้เป็นลูกหลานของฮวาผอ เต้ากง (道公 Daogong) พ่อหมอของชนเผ่าจ้วงทางศาสนาเต๋า และเซียนผอ (仙婆 Xianpo) แม่หมอของชนเผ่าจ้วงทางความเชื่อเทพีฮวาผอ พิธีกรรมส่วนบุคคล ผู้นำประกอบพิธีกรรมมี 2 ประเภท คือ เต้ากง ผู้นำประกอบพิธีกรรมแก้ปัญา และเซียนผอ ผู้นำประกอบพิธีกรรมขอลูก โดยพบว่า แต่ละท่านจะเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อ คือ Zhang yuezhen และเซียนผอเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อเทพีฮวาผอในฐานะผู้นำพิธีฝ่ายหญิง Zhang yuezhen ถือว่าเป็นลูกหลานของฮวาผอ และรัฐบาลมอบอำนาจให้เป็นผู้ดำเนินการคณะกรรมการจัดงานเทศกาลฮวาผอ ส่วนเซียนผอเป็นผู้นำพิธีกรรมบูชาเทพีฮวาผอโดยได้รับอำนาจเหนือธรรมชาติจากเทพีฮวาผอ และเต้ากงเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อในศาสนาเต๋ารับอำนาจเหนือธรรมชาติจากเต๋าในฐานะผู้นำพิธีฝ่ายชาย ดังที่ ผู้ให้สัมภาษณ์ A1 กล่าวว่า ทางเราเป็นผู้สื่ออำนาจเหนือธรรมชาติทางศาสนาเต๋า ไม่ได้เป็นลูกศิษย์ศาสนาเต๋าอย่างทางการตามมาตรฐานทั่วไปของจีนเป็นแบบเฉพาะพื้นที่ ซึ่งแต่ละชุมชนมีวิธีการติดต่อสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติของตนเอง (ผู้ให้สัมภาษณ์ A1, 2567) และ Yuezhen, Z. ได้กล่าวถึงผู้นำประกอบพิธีกรรมอีกว่า ทางเราได้เรียนเชิญ เต้ากงที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ซึ่งมีชื่อเสียงในชุมชน ชาวบ้านนิยมให้เป็นผู้นำพิธี (Yuezhen, 2024) จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอปัจจุบันมีลักษณะของการผสมผสานกับความเชื่อและข้อปฏิบัติในศาสนาเต๋าโดยมีความเชื่อเทพีฮวาผอเป็นแกนหลัก

2.2 ขั้นตอนและเครื่องประกอบพิธี

จากการศึกษา พบว่า พิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอมีหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน บางขั้นตอนเป็นการกระทำตามความเชื่อเทพีฮวาผอ เช่น กิจกรรมการแจกโจ๊ก กิจกรรมลอยกระทงดอกไม้ในพิธีกรรมส่วนรวม จำนวนเงินค่าบูชา 36 หยวน ในพิธีกรรมส่วนบุคคล บางขั้นตอนเป็นการกระทำตามความเชื่อทางศาสนาเต๋า เช่น ขั้นตอนจี้ถ่าน ช่างฟาน ดูฉาในพิธีกรรมส่วนรวม พิธีกรรมแก้ปัญาส่วนบุคคลโดยตามวิธีศาสนาเต๋า เป็นต้น แม้ว่าผู้นำประกอบพิธีกรรมเป็นผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติจากศาสนาเต๋า แต่ในการทำพิธียังมีบางเรื่องเป็นการกระทำตามความเชื่อในศาสนาพุทธ เช่น การเดินไหว้แบบทักษิณาวรรต การปล่อยปลาและเต๋า เป็นต้น ด้วยเหตุที่สังคมชนเผ่าจ้วงได้รับอิทธิพลจากศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธที่เป็นความเชื่อหลักของชาวจีนทั่วไป ส่งผลให้พิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานทางความเชื่อ

นอกจากขั้นตอนปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อแบบผสมผสานแล้ว ผู้วิจัย พบว่า เครื่องประกอบพิธีกรรมที่ใช้ในเทศกาลฮาวผอก็ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายทางความเชื่อแบบผสมผสานทั้งความเชื่อในเทพีฮาวผอ ความเชื่อในศาสนาเต๋า และศาสนาพุทธด้วย โดยพบเครื่องประกอบพิธีกรรม 2 ประการ คือ เครื่องประกอบที่ใช้ในพิธีกรรมทั่วไป เป็นสิ่งที่ใช้ได้หลายขั้นตอน และเครื่องประกอบพิธีกรรมพิเศษ เป็นสิ่งที่ใช้ในขั้นตอนเดียว มีความหมายแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อแบบผสมผสานจากเครื่องประกอบพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอ จากเครื่องประกอบพิธีกรรม ทำให้เห็นว่าเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อ เช่น โฉกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีลายดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อในเทพีฮาวผอ ธง โหลแก้วและเครื่องบูชาสีกั้ง เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อในศาสนาเต๋า เจดีย์กระดาศ ปลา เต๋าเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อในศาสนาพุทธ นอกจากนี้ ยังพบลักษณะความเชื่อที่ผสมผสานอยู่ในองค์ประกอบพิธีบางอย่าง เช่น เฒ่ากงผู้นำประกอบพิธี ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติจากศาสนาเต๋า แต่เสื้อผ้าของเฒ่ากงที่ใส่ในการกระทำพิธีจะมีลายดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของเทพีฮาวผอ และเจดีย์ที่เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาพุทธที่ทำจากกระดาศเต็มไปด้วยลายดอกไม้ ยอดที่สูงสุดก็เป็นดอกไม้ด้วย สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความเชื่อในเทพีฮาวผอที่เป็นความเชื่อหลักของท้องถิ่นพื้นที่วิจัย แต่ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นถึงการผสมผสานทางความเชื่อในเทศกาลฮาวผอด้วยโดยพบข้อสรุปในประเด็นนี้ 2 ประการ ได้แก่ 1) การยอมรับความเชื่อและข้อปฏิบัติในศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธเข้ามาของชาวจ้วงตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ 2) การปรับตัวของศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธเพื่อเข้าครองพื้นที่ของสังคมชนเผ่าจ้วง ซึ่งทำให้เห็นว่าพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนภาพของการหลอมรวมความเชื่อที่มีต่อเทพีฮาวผอ ศาสนาเต๋า และศาสนาพุทธให้เป็นหนึ่งเดียวกันที่เป็นภาพสะท้อนการผสมผสานวัฒนธรรมความเป็นจ้วงกับวัฒนธรรมอื่นด้วยอัตลักษณ์ชนเผ่าจ้วง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอ

ผลการศึกษาพบว่า ตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

3.1 ตำนานเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรม

ผลการศึกษาพบความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอเชื่อมโยงกับตำนานเทพีฮาวที่เป็นแหล่งกำเนิดที่ชาวจ้วงเชื่อและปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น กิจกรรมการแจกโฉก กิจกรรมการลอยกระทงดอกไม้ พิธีกรรมกราบไหว้เทพีฮาวผอ พิธีกรรมการขอลูก เป็นต้นที่แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อเทพีฮาวผอของชาวจ้วงในฐานะผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติยิ่งใหญ่ในการสร้างโลก ผู้คุ้มครองพื้นที่ ดูแลเรื่องการตั้งครุฑ และนับถือโฉกและดอกไม้ของเทพีฮาวผอว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังข้อสรุปในตารางด้านล่าง

ตารางที่ 1 ตำนานที่มาของการปฏิบัติและความเชื่อในพิธีกรรมเทศกาลฮาวผอ

ตำนาน	เนื้อหาที่ปรากฏในตำนาน	การปฏิบัติ	ความเชื่อ
ศาลเจ้า ฮาวผอ	เทพีฮาวผอแจกโฉกให้ชาวจ้วงโดยไม่คิดเงิน โฉกนั้นสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้	พิธีกรรมส่วนรวม: กิจกรรมการแจกโฉก	- ความเชื่อเทพีฮาวผอ: นับถือโฉกเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ รักษาการรักษาการเจ็บป่วยได้
หินวิเศษ 7 ก้อน	เทพีฮาวผอลอยกระทงดอกไม้เพื่อแสดงความรำลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว	พิธีกรรมส่วนรวม: กิจกรรมลอยกระทง	- ความเชื่อเทพีฮาวผอ: นับถือดอกไม้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติและเชื่อว่าเทพีฮาวผอเป็นผู้คุ้มครองพื้นที่
ดอกไม้	และอวยพรให้พื้นที่นี้ฟ้าฝนตกตามฤดูกาล	ดอกไม้และพิธีกรรมบูชาเทพีฮาวผอ	

ตารางที่ 1 ตำนานที่มาของการปฏิบัติและความเชื่อในพิธีกรรมเทศกาลฮวาผอ (ต่อ)

ตำนาน	เนื้อหาที่ปรากฏในตำนาน	การปฏิบัติ	ความเชื่อ
ตำนานมุขปาฐะ ไม่ระบุชื่อเรื่อง	เทพีฮวาผอดูแลสวนดอกไม้ 36 แห่ง หากมอบดอกไม้ให้แก่ชาวจ้าง บ้าน นั้นจะมีผู้หญิงตั้งครรภ์	พิธีกรรมส่วนบุคคล: เงิน 36 หยวนทำพิธี กรรมการขอลูก	- ความเชื่อเทพีฮวาผอ: นับถือดอกไม้เป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติและ เชื่อว่า เทพี ฮวาผอเป็นผู้ดูแลเรื่องการตั้งครรภ์
มอบดอกไม้แดง ดอกไม้ขาว	หากเทพีฮวาผอหากมอบดอกไม้ดอก สีขาว ก็จะมีเกิดมาเป็นผู้ชาย หาก เป็นดอกไม้แดงก็จะมีลูกเกิดมาเป็น ผู้หญิง	พิธีกรรมส่วนบุคคล: ใช้ดอกไม้ช่อหนึ่งที่มี ทั้งสีขาวและสีแดงทำ พิธี	- ความเชื่อเทพีฮวาผอ: นับถือดอกไม้เป็น ศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติและ เชื่อว่าเทพี ฮวาผอเป็นผู้ดูแลเรื่องการตั้งครรภ์

จากตารางทำให้เห็นถึง ความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอ ส่วนมากเป็นความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดจากตำนานเทพีฮวาผอในฐานะแหล่งที่มาของความเชื่อที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งและถ่ายทอดประเพณีของชาวจ้างที่ช่วยสานความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบันให้เชื่อต่อกันได้ ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมสมเหตุสมผล ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในเทศกาลฮวาผอนี้ ไม่ใช่ชาวจ้างสร้างขึ้นมาเอง แต่เป็นประเพณีที่มีประวัติศาสตร์อย่างยาวนานเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเทศกาลฮวาผอ

3.2 ความเชื่อเทพีฮวาผอเป็นพื้นฐานของพิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอ

ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าพิธีกรรมของเทศกาลฮวาผอจะเป็นพิธีกรรมผสมผสาน แต่รากฐานสำคัญของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับตำนานเทพีฮวาผอยังคงเป็นความเชื่อที่แสดงผ่านสัญลักษณ์ในเครื่องประกอบพิธีต่าง ๆ ที่ ยังคงพบว่า มีสัญลักษณ์ทางความเชื่อในเทพีฮวาผอปรากฏอยู่ สิ่งที่เห็นได้อย่างเด่นชัดที่สุดในเทศกาลนี้ ก็คือ ดอกไม้ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีและปรากฏอยู่ในเครื่องประกอบพิธีหลายอย่าง ที่พบว่า มีลวดลายดอกไม้ เช่น เจดีย์ร่วมกระดาศไหว้ สะพานดอกไม้ในช่างฟาน ดอกไม้ในพิธีกรรมขอลูก และเครื่องแต่งกายของผู้ประกอบพิธีก็ปรากฏด้วยลายดอกไม้ แสดงให้เห็นว่าดอกไม้เป็นสัญลักษณ์สำคัญของเทพีฮวาผอในเทศกาลฮวาผอ ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อเทพีฮวาผอในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์การให้กำเนิดชีวิต และพิธีกรรมเทศกาลฮวาผอทุกขั้นตอนได้กระทำตามความเชื่อ รวมทั้งกิจกรรมเดินขบวน แม้เป็นกิจกรรมเพื่อสนุกสนาน แต่ก็แฝงด้วยความเชื่อ เช่น การใส่ชุดชาวจ้างที่มีลายดอกไม้ มีเด็กหญิงชายถือดอกไม้ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นรากฐานสำคัญของพิธีกรรมทั้งหมดในเทศกาลฮวาผอที่สืบทอดกันมา คือ ความเชื่อในเทพีฮวาผอที่ยังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวจ้างในพื้นที่วิจัยอยู่ในปัจจุบัน

3.3 พิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอทำให้ตำนานและความเชื่อเทพีฮวาผอสมบูรณ์มากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมส่วนรวมที่มีลักษณะผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับความเชื่อในศาสนาพุทธและศาสนาเต๋า และพิธีกรรมส่วนบุคคลตามความต้องการของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะพิธีกรรมการขอลูกจากเทพีฮวาผอที่เป็นพิธีกรรมสืบทอดจากตำนานโดยตรง ล้วนเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อที่สืบทอดจากตำนาน ดังนั้นพิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอจึงได้ทำหน้าที่ให้ตำนานและความเชื่อเทพีฮวาผอสมบูรณ์มากขึ้น ไม่ใช่แค่เรื่องเล่า แต่เป็นการปฏิบัติตามที่ยังคงสืบทอดอยู่ในพื้นที่วิจัยที่คนส่วนใหญ่ยังคงเชื่อและนับถือเทพีฮวาผอ ซึ่งทำให้เห็นว่าความเชื่อเทพีฮวาผอเป็นพื้นฐานสำคัญของพิธีกรรมและมีอิทธิพลต่อสังคมชนเผ่าจ้วง อีกทั้งพิธีกรรมยังได้รักษามาตรฐานทาง

พฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคมไว้ และทำให้ความเชื่อถูกส่งต่อไปยังอนาคตที่แสดงผลผ่านเทศกาลฮาวผอที่ยิ่งใหญ่จนกลายเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของตำบลผู้เมี้ยว

4. บทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอ

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอตามแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยมพบบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรม 4 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1 เสริมสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจให้แก่คนในสังคม

พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮาวผอช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ชาวจ้วงในพื้นที่วิจัย ด้วยเหตุที่เทศกาลฮาวผอมีวัตถุประสงค์เพื่ออวยพรให้พื้นที่ที่เกิดฟ้าฝนตกตามฤดูกาลและประชาชนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเชื่อว่าเทพฮาวผอจะช่วยคุ้มครองพื้นที่และคนที่อาศัยอยู่ ทำให้เทศกาลฮาวผอสามารถดึงดูดคนทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลผู้เมี้ยวให้มาร่วมงานเป็นจำนวนมากด้วย ดังผู้ให้สัมภาษณ์ C1 ได้กล่าวถึง เทศกาลฮาวผอว่าเป็นเทศกาลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพื้นที่ ทางรัฐมีงบประมาณจัดเทศกาลฮาวผอทุกปี และตนได้พยายามทำให้เทศกาลฮาวผอดึงดูดนักท่องเที่ยวนอกพื้นที่ให้มาร่วมงานและให้ทุกคนนึกถึงตำบลผู้เมี้ยวว่าเป็นสถานที่จัดงานเทศกาลฮาวผอเพียงที่เดียว (ผู้ให้สัมภาษณ์ C1, 2567) และ ผู้ให้สัมภาษณ์ E9 ได้กล่าวถึง เทศกาลฮาวผอว่าเป็นเทศกาลที่ยิ่งใหญ่ของตำบลผู้เมี้ยว มีชื่อเสียงในทางสี และเป็นที่ยึดถือของคนในพื้นที่ และทางรัฐกำลังทำให้เทศกาลฮาวผอเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนเผ่าจ้วงอย่างสร้างสรรค์ความภาคภูมิใจให้แก่คนในพื้นที่อย่างมาก (ผู้ให้สัมภาษณ์ E9, 2567) นอกจากนี้ยังพบปัจจัยสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตให้กับคนในพื้นที่อย่างมาก ก็คือ ความเชื่อในอำนาจของเทพฮาวผอผ่านพิธีกรรมในเทศกาลนี้ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ E1 ได้กล่าวว่า เราเชื่อว่า หากกินโจ๊กของเทพฮาวผอจะได้รับบุญกุศลจากเทพฮาวผอ ทำให้เรามีความสุขและสุขภาพแข็งแรงตลอดปี (ผู้ให้สัมภาษณ์ E1, 2567) และผู้ให้สัมภาษณ์ E18 ได้กล่าวว่า การมาร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ในเทศกาลฮาวผอทำให้เราสบายใจว่าปีนี้มีสิ่งดี ๆ เข้ามา พื้นที่ที่เราอาศัยอยู่จะได้พัฒนาดีขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ E18, 2567) สะท้อนให้เห็นถึงเทศกาลฮาวผอได้ช่วยสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ร่วมงานและทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนแก่คนในพื้นที่วิจัยอย่างมาก

4.2 ทำให้เกิดการเรียนรู้รากฐานและการสืบทอดทางวัฒนธรรมของสังคม

พบว่า พิธีกรรมและกิจกรรมในเทศกาลฮาวผอหลายอย่างโดยเฉพาะกิจกรรมการแจกโจ๊กและการลอยกระทงดอกไม้ที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมากและเป็นกิจกรรมที่สืบทอดจากตำนานโดยตรงได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวจ้วงให้คงอยู่ต่อไปดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่อายุ 13 ปี E15 ได้กล่าว คุณแม่สั่งว่าต้องมากินโจ๊กที่หน้าศาลเจ้าหัวเซ่งกงในเทศกาลฮาวผอ บอกว่ากินแล้วสุขภาพแข็งแรง เคยได้ยินตำนานเกี่ยวกับเทพฮาวผอ แต่สิ่งที่คุ้นเคยมากที่สุดก็คือ เพลง โจ๊กของฮาวผอ ที่ครูในโรงเรียนสอนให้ร้อง (ผู้ให้สัมภาษณ์ E15, 2567) ชี้ให้เห็นว่า คนในครอบครัวและครูในโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการช่วยสืบทอดวัฒนธรรมด้วยการสอน การแนะนำ และการทำให้ดูเป็นวิธีการสืบทอดวัฒนธรรมที่ได้ผลสำเร็จสูง นอกจากนี้ ในเทศกาลดังกล่าวยังมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียทำให้คนทั้งในและนอกพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวจ้วงอย่างกว้างขวาง ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ E3 ได้กล่าวว่าตนเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในเมืองหนานหนิง ไม่ใช่คนทางสีได้ทราบข่าวการจัดงานและข้อมูลทางวัฒนธรรมจาก Tiktok จึงมาร่วมงานและดีใจมากที่ได้รับพรจากฮาวผอ เชื่อว่าปีนี้ชีวิตของตนจะโชคดี (ผู้ให้สัมภาษณ์ E3, 2567) สะท้อนให้เห็นถึงเทศกาลฮาวผอมี

ส่วนช่วยให้ให้ผู้ร่วมงานทั้งในและนอกพื้นที่ได้เรียนรู้และสืบทอดรากฐานทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อในเทพีฮวาผอ

4.3 เป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคม

พบว่า เทศกาลฮวาผอเป็นโอกาสสำคัญที่สร้างเวทีให้แก่ชาวจ้วงได้แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพีฮวาผอโดยเฉพาะในพิธีกรรมการเดินขบวน ที่พบว่า ผู้แสดงใส่ชุดชาวจ้วง ต้นรำแบบจ้วง ร้องเพลงชนเผ่าจ้วง นำวัตถุต่าง ๆ ของชนเผ่าจ้วงมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการแสดงที่มีสัญลักษณ์ทางความเชื่อในเทพีฮวาผอ คือ ดอกไม้ร่วมอยู่ด้วย ทำให้เห็นได้ว่า เทศกาลฮวาผอเป็นช่องทางแสดงวัฒนธรรมจ้วง เช่น อัตลักษณ์ด้านการแต่งกายที่สะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะทั้งรูปแบบ สีลาย ลวดลายประดับ โดยเฉพาะลายดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อในเทพีฮวาผอ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ E24 ได้กล่าวว่า พวกเขาร่วมงานแสดงเพื่อให้เขาได้เห็นว่าเขาชนเผ่าจ้วงแต่งกายอย่างไร กินอะไร เต้นรำอย่างไร (ผู้ให้สัมภาษณ์ E24, 2567) คำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า เทศกาลฮวาผอช่วยให้ผู้ที่มาร่วมงานทั้งในและนอกสถานที่ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมผ่านการเห็น การรับรู้จากการบรรยายแล้วเกิดความทรงจำที่น่าประทับใจผ่านขั้นตอนของพิธีกรรมและกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ ที่ใช้อุปกรณ์และสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอุปกรณ์พิเศษ เช่น ไม้เท้าและลายดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ความเชื่อเทพีฮวาผอ ซึ่งทำให้เห็นว่า เทศกาลฮวาผอได้สร้างอัตลักษณ์ที่สะท้อนของชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจ้วงและชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นจ้วงผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรม

4.4 ช่วยแก้ปัญหาให้แก่คนในสังคม

ความเชื่อเทพีฮวาผอเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าจ้วงที่เกี่ยวกับนับถือเทพีฮวาผอเป็นเทพีผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งในยุคแรกและผู้คุ้มครอง ดูแล ให้ความช่วยเหลือชาวจ้วงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการให้กำเนิดมนุษย์ ซึ่งชาวจ้วงเชื่อว่าการบูชา กราบไหว้เทพีฮวาผอในเทศกาลฮวาผอสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ได้ผลดีกว่าปกติ โดยเฉพาะปัญหาการไม่มีบุตรไว้สืบสกุล ตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์ E21 ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัยได้กล่าวถึงสาเหตุที่มาขอจัดพิธีกรรมขอลูกว่า วางแผนเตรียมจะมีลูกจึงมาขอจัดพิธีขอลูกในวันนี้ตามคำสั่งของแม่ เพื่อให้คุณแม่สบายใจ ไม่ต้องกังวลใจ ตนเองก็จะมีใจความมั่นใจมากยิ่งขึ้น คนรอบบ้านทำกันแบบนี้มานานแล้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์ E21, 2567) และผู้ให้สัมภาษณ์ E23 ชาวบ้านนอกพื้นที่ได้กล่าวว่า ตนแต่งงานมา 3 ปีแล้วยังไม่มีลูก ได้ข่าวว่าที่นี่ขอลูกได้ผลดีมากจึงมาขอจัดพิธีขอลูกเพื่อให้ตนได้ลดความเครียด (ผู้ให้สัมภาษณ์ E23, 2567) จากคำให้สัมภาษณ์ทำให้เห็นว่า พิธีกรรมมีส่วนช่วยแก้ปัญหาให้แก่คนทั้งในและนอกพื้นที่ที่วิจัยตามความเชื่อ ดังตัวอย่างการแก้ปัญหาการไม่มีบุตรไว้สืบสกุลด้วยการจัดพิธีขอลูกกับเทพีฮวาผอ ส่งผลให้สตรีที่มาขอลดความวิตกกังวล ความทุกข์ใจ ขณะเดียวกันก็มีความมั่นใจว่าตนจะได้บุตรไว้สืบสกุลด้วยอำนาจของเทพีฮวาผอ ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่า พิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาให้แก่คนที่ศรัทธา เนื่องจากพิธีกรรมเหล่านี้สืบทอดมาจากความเชื่อในตำนานเกี่ยวกับเทพีฮวาผอที่ฝังลึกในใจของชาวจ้วงมาเป็นเวลานานและยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการแก้ไขปัญหาชีวิตให้แก่คนในพื้นที่วิจัยอยู่ในปัจจุบัน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ พบว่า เทศกาลฮวาผอมีภูมิหลังมาจากตำนานพื้นบ้านของชาวจ้วงโดยมีเทพีฮวาผอเป็นแกนหลักของความเชื่อ มีจุดมุ่งหมายเพื่อบูชาเทพีฮวาผอ ระลึกถึงวันจัดตลาดนัดของชาวจ้วงใน

ตำบลผู้เมี้ยว อวยพรให้พื้นที่ตำบลผู้เมี้ยวฝนตกตามฤดูกาล ประชาชนร่ำรวย มีชีวิตสงบสุข และให้ผู้เข้าร่วมพิธีสำเร็จตามความปรารถนา พิธีกรรมในเทศกาลนี้มี 2 แบบ ได้แก่ พิธีกรรมส่วนรวมที่มีลักษณะของการผสมผสานของความเชื่อท้องถิ่นที่มีรากฐานมาจากความเชื่อเทพีฮวผอ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธ และพิธีกรรมส่วนบุคคลตามความต้องการของปัจเจกชนโดยมีพื้นฐานความเชื่อมาจากตำนานพื้นบ้านของชาวจ้วง ซึ่งพิธีกรรมทั้งสองประเภทจะมีผู้ประกอบพิธีกรรม ขั้นตอน และเครื่องประกอบพิธีที่แตกต่างกัน แต่ที่สอดคล้องกันก็คือ ความเชื่อในอำนาจของเทพีฮวผอต่าง ๆ ยังคงเป็นแกนหลักที่ทำให้พิธีกรรมเหล่านี้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษกร บิณฑสันท์ ได้กล่าวว่า พิธีกรรม คือ ภาพสะท้อนแห่งความเชื่อของสังคมมนุษย์ที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมอย่างมีรูปแบบ มีขั้นตอนแล้วปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นประเพณี พิธีกรรมเป็นรูปแบบการกระทำของมนุษย์เพื่อขอให้พลังอำนาจเหนือธรรมชาติบันดาลซึ่งทำให้ความเชื่อเป็นไปตามความต้องการ เช่น ให้ความปรารถนาสำเร็จผล ช่วยแก้ปัญหาที่กำลังประสบ เป็นต้น (บุษกร บิณฑสันท์, 2549) และผลการศึกษา ยังพบว่า ตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ตำนาน แยกกันไม่ได้ ตำนานในฐานะข้อมูลที่สืบต่อมาจากอดีต สามารถบ่งชี้ถึงความเป็นมาของความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเป็นพื้นฐานของพิธีกรรม และพิธีกรรมเป็นการปฏิบัติของความเชื่อที่พิสูจน์ให้เห็นว่า ตำนานเป็นข้อมูลที่มีส่วนเป็นจริง ทำให้ตำนานและความเชื่อสมบูรณ์มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ จิตรกร เอมพันธ์ ที่กล่าวว่า ตำนานเป็นแหล่งสะสมความรู้และความฉลาดของชาวบ้าน เป็นคลังแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมชาวบ้านได้อย่างดียิ่ง กำเนิดและตำนานช่วยในการสอบสวนถึงประวัติศาสตร์ของเผ่าหรือกลุ่มคน เช่นเดียวกับตำนานทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เราได้ทราบถึงเรื่องราวและวัฒนธรรมในอดีต (จิตรกร เอมพันธ์, 2545) นอกจากนี้ ผลการศึกษา ยังพบว่า บทบาทสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรมในเทพีฮวผอ คือ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ความภาคภูมิใจให้แก่คนในสังคม ทำให้เกิดการเรียนรู้รากฐานและการสืบทอดทางวัฒนธรรมของสังคม เป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของสังคม และช่วยแก้ปัญหาให้แก่คนในสังคมโดยมีความเชื่อในอำนาจของเทพีฮวผอเป็นแกนหลัก สอดคล้องกับแนวคิดหน้าที่นิยมที่ ธัญจิรา ศรีคำ ได้กล่าวถึงบทบาทของพิธีกรรมไว้อย่างหลากหลาย เช่น การสืบทอดอัตลักษณ์ทางสังคม สร้างความอบอุ่น ความมั่นใจ ปลอดภัยให้คลายความกังวล ให้แนวทางในการดำรงชีวิต สร้างความทรงจำร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ตำนาน อบรมบ่มเพาะ และเป็นคลังเก็บความรู้ (ธัญจิรา ศรีคำ, 2552) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมาสน์ สุนทรโอวาท ที่พบบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชที่มีต่อผู้ศรัทธาใน 4 ด้านสำคัญ คือ การตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ การสร้างความรู้สึกร่วมของผู้ศรัทธา เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและสร้างปทัสถานให้กับผู้ศรัทธา และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (ปัทมาสน์ สุนทรโอวาท, 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในเทศกาลฮวผอสรุปได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) พิธีกรรมในเทศกาลฮวผอมีภูมิหลังมาจากตำนานเทพีฮวผอ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อบูชาเทพีฮวผอ ระลึกถึงวันการจัตตลาคันดของตำบลผู้เมี้ยว และอวยพรให้พื้นที่ตำบลผู้เมี้ยวมีฝนตกต้องตามฤดูกาล ประชาชนร่ำรวย มีชีวิตสงบสุข และเพื่อให้ความปรารถนาของปัจเจกชนแต่ละคนสำเร็จตามที่ต้องการ โดยพบพิธีกรรม 2 แบบ คือ พิธีกรรมส่วนรวมที่มีลักษณะของการผสมผสานของความเชื่อท้องถิ่นที่มีรากฐานมาจากความเชื่อเทพีฮวผอ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพล

จากศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธ และพิธีกรรมส่วนบุคคลที่เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่มาจากตำนานเกี่ยวกับเทพีฮวาผอที่ชาวจ้วงปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน 2) ตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดแยกกันไม่ได้ ตำนานในฐานะข้อมูลที่สืบทอดมาจากอดีต สามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นมาของความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเป็นพื้นฐานของพิธีกรรม และพิธีกรรมเป็นการปฏิบัติของความเชื่อที่ช่วยพิสูจน์ให้เห็นว่าตำนานเป็นข้อมูลที่มีส่วนเป็นจริง ทำให้ตำนานและความเชื่อสมบูรณ์มากขึ้น และ 3) บทบาทหน้าของพิธีกรรมในเทศกาลฮวาผอที่ต่อสังคมที่แอบแฝงอยู่ที่พบ คือ เสริมสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจให้แก่คนในสังคม ทำให้เกิดการเรียนรู้รากฐานและการสืบทอดทางวัฒนธรรมของสังคม เป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของสังคม และช่วยแก้ปัญหาให้แก่คนในสังคมโดยมีความเชื่อในอนุภาคของเทพี ฮวาผอที่สืบทอดมาจากตำนานเป็นแกนหลัก และการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2 ประการ ได้แก่ 1) ควรศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพีของจีนที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับวัฒนธรรมไทย ที่พบว่า มีสาระสำคัญน่าศึกษาหลายด้าน เช่น ชนเผ่าเหยา ชนเผ่าหลี และชนเผ่าแคะ เป็นต้น และ 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าฝ่ายหญิงของชาวจ้วงกับเทพเจ้าฝ่ายหญิงของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ หรือเจ้าแม่องค์สำคัญที่มีผู้นับถือจำนวนมากในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- จิตรกร เอ็มพันธ์. (2545). พญานาค เจ้าแห่งแม่น้ำโขง: พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน. ใน วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐานัน งามยาง. (2549). พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- ธัญจิรา ศรีคำ. (2552). การสื่อสารกับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดพิธีกรรมสามปีสรวงข้าวของชุมชนไทลื้อบ้านลำอำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุษกร บิณฑสันท์. (2549). ความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีไทยภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมาสน์ สุนทรโอวาท. (2562). บทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชที่มีต่อผู้ศรัทธา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ผู้ให้สัมภาษณ์ A1. (19 เม.ย. 2567). ผู้ประกอบพิธีกรรม. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ B1. (20 เม.ย. 2567). บทบาทหน้าที่ของเทศกาลฮวาผอ. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ C1. (13 เม.ย. 2567). บทบาทหน้าที่ของเทศกาลฮวาผอ. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ E1. (19 เม.ย. 2567). สาเหตุที่เข้าแถวกินโจ๊ก. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ E15. (19 เม.ย. 2567). สาเหตุที่เข้าแถวกินโจ๊ก. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ E18. (19 เม.ย. 2567). สาเหตุที่ร่วมงานเทศกาลฮวาผอ. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ E21. (20 เม.ย. 2567). เหตุที่มาขอจัดพิธีกรรมขอลูก. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ E23. (20 เม.ย. 2567). เหตุที่มาขอจัดพิธีกรรมขอลูก. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ E24. (20 เม.ย. 2567). สาเหตุที่ร่วมงานเทศกาลฮวาผอ. (ลี้หวั ธาง, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้ให้สัมภาษณ์ E3. (19 เม.ย. 2567). สาเหตุที่รวมงานเทศกาลฮวผอ. (ลีหัว ถาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ E9. (19 เม.ย. 2567). บทบาทหน้าที่ของเทศกาลฮวผอ. (ลีหัว ถาง, ผู้สัมภาษณ์)
- ยุพิน เข้มมุกด์. (2554). ความเชื่อ พิธีกรรม สายใยวิถีล้านน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันภาษา ศิลปะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- Man, O. (2018). The Legend of the Creation of the Tai-Zhuang Ethnic Group: Worldview, Beliefs and Rituals. In Doctoral Dissertation, Doctor of Philosophy Program in Thai Studies. Burapha University.
- Pinguan, N. (1992). Goddess, Fairy Song, Hero. Nanning: Guanngximinzu.
- Qianwei, J. (2018). Zhuang Huapo Fertility Myths and Inter-subjectivity in Folklore Creation. Journal of Wenshan University, 31(1), 58-62.
- Xing, G. (2019). On the influence of the myth of Mulijia on the ceremony of “hua po festive” of Zhuang Nationality. In Master’s Thesis in Folklore. Yunnan University.
- Yuezhen, Z. (2024, Apr. 20). The ritual performer. (lihua Tang, Interviewer)

การพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้กลยุทธ์การสร้างความภักดี*

DEVELOPING THE MARKETING POTENTIAL OF BANGBO SNAKESKIN GOURAMI PRODUCTS OF SAMUT PRAKAN PROVINCE USING LOYALTY STRATEGIES

พสชนันท์ บุญช่วย*, วันวิสาข์ พรหมจิ้น

Poschanan Boonchuai*, Wanwisa Promjeeen

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: poschanan.b@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตลาดและกลยุทธ์การสร้างความภักดี และ 2) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบการวิจัยแบบผสมผสานด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการผลิตและค้าขายพลาสติกมีประสบการณ์ในอาชีพไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 17 คน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และการวิจัยเชิงปริมาณด้วยจัดทำแบบสอบถามกลุ่มเป้าหมายวัยทำงานอายุ 20 - 60 ปี เคยบริโภคพลาสติกอาศัยกรุงเทพฯและปริมณฑล ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการใช้พฤติกรรมการตลาด พลาสติกตากแห้งแบบปลาธรรมชาติและปลาหมึก และคัดตามขนาดของพลาสติก บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ถุงกระดาษสีน้ำตาลและใส่ถุงซิปล็อคใสอีกชั้น ไม่มีตราสินค้าเป็นของตัวเอง ราคาตามขนาดของปลา ต้นทุนคิดเป็นครึ่งหนึ่งของรายได้ ช่องทางการจัดจำหน่ายมีทั้งหน้าร้านและออนไลน์ การส่งเสริมการตลาดใช้ส่วนลดปริมาณ ส่วนผ่านออนไลน์จะจัดส่งฟรี กลยุทธ์การสร้างความภักดีใช้การผลิตสินค้าดี มีคุณภาพรสชาติพอดี ตาซึ่งได้มาตรฐาน สินค้าเพียงพอต่อความต้องการ และขาดการพัฒนาด้านการตลาดอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยการตัดสินใจซื้อออนไลน์ของผู้บริโภค พบว่า ด้านความพึงพอใจของลูกค้ามีค่าเฉลี่ย 4.39 ด้านประสบการณ์ของลูกค้ามีค่าเฉลี่ย 4.38 และด้านความภักดีต่อตราสินค้ามีค่าเฉลี่ย 4.33 ตามลำดับ การทดสอบสมมติฐานด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า และความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพการตลาด, ผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ, จังหวัดสมุทรปราการ, กลยุทธ์การสร้างความภักดี

Abstract

This research aimed to 1) Study the marketing strategies and loyalty strategies, and 2) Develop the marketing strategies of Bang Bo gourami products in Samut Prakan Province. This research was a mixed-method research. Qualitative research was conducted by interviewing 17 gourami producers and traders with at least 3 years of experience in the profession. The researcher created a semi-structured in-depth interview form and quantitative research by creating a questionnaire for the target group of working-age people aged 20-60 who had consumed gourami living in Bangkok and its vicinity. The sample size was 400 people. The statistical analysis used percentages, means, and correlations. The research results found that the entrepreneurs used the marketing strategy of dried gourami as normal fish and fragrant fish and selected according to the size of the gourami. The packaging used brown paper bags and put them in clear zip-lock bags. There was no brand of the product itself. The price was based on the size of the fish. The cost was half of the income. The distribution channels were both in-store and online. The marketing promotion used quantity discounts. Free shipping was provided online. The loyalty strategy used to produce good quality products with good taste, standard scales, sufficient products to meet demand, and lacked continuous marketing development. The factors of consumer online purchasing decision found that customer satisfaction had an average of 4.39, customer experience had an average of 4.38, and brand loyalty had an average of 4.33, respectively. The hypothesis testing of gender, age, education, occupation, and income had a relationship with customer experience, customer satisfaction, and brand loyalty with statistical significance at 0.05.

Keywords: Developing The Marketing Potential, Bangbo Snakeskin Gourami Product, Samut Prakan Province, Loyalty Strategies

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านความสามารถในการแข่งขันเกี่ยวกับ 1) การเกษตรสร้างมูลค่า ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในที่ให้ความสำคัญด้านการผลิตและการค้าสินค้าเกษตร และมีข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายที่สามารถพัฒนาต่อยอดด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อรักษาฐานรายได้เดิมและสร้างรายได้ใหม่ที่สูงขึ้น และ 2) พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ การเข้าถึงตลาด มีความสามารถในการเข้าถึงตลาดทั้งในและต่างประเทศเป็นผู้ประกอบการที่ “ผลิตเก่ง ขายเก่ง” หรือ “ซื้อเป็น ขายเป็น” บริการเป็นเลิศ สามารถขยายการค้าและการลงทุนไปต่างประเทศได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พบว่า จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 59.0 ล้านคน ช่วงอายุระหว่าง 16 - 74 ปี โดยคนในกรุงเทพฯและภาคกลางใช้มากที่สุดจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 9 ชั่วโมง 20 นาทีต่อวัน

แบ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการใช้งานติดต่อสื่อสาร ทำธุรกรรมทางการเงิน พักผ่อน/ความบันเทิง รับรู้ข้อมูลข่าวสาร สร้างเนื้อหาหรือคอนเทนต์ และการซื้อของออนไลน์อย่างน้อย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งส่วนใหญ่คนใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนและการทำงานเพราะปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเข้าถึงได้ง่าย (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2567) ปัจจุบันความสนใจนักวิจัยและนักการตลาดเป็นอย่างมากในสื่อสังคมออนไลน์ (Pourkhani, A. et al., 2019) ด้านการยอมรับเกี่ยวกับการใช้งานของสื่อสังคมออนไลน์ การรับรู้ ปฏิสัมพันธ์ การโต้ตอบของชุมชน ออนไลน์ ผลกระทบ และการประเมินผลตราสินค้า (Guo, H. et al., 2015) แต่การใช้สื่อออนไลน์ทำให้ผู้บริโภคขาดความจงรักภักดีต่อตราสินค้า (Yong, J. Y. et al., 2019) ซึ่งการประเมินผลของกิจกรรมสื่อสังคมออนไลน์นั้น สามารถทำให้ธุรกิจเข้าถึงผู้คนจำนวนมาก ทั้งนี้ผลของการประเมินยังส่งผลกระทบต่อคุณค่าของตราสินค้า เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ (Seo, E. J. & Park, J. W., 2018) นอกจากนี้การตลาดในประเทศยังมีการปรับตัวต่อเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคในท้องถิ่น ที่เน้นการตอบสนองความต้องการของการตลาดเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงผู้บริโภคในปัจจุบันอีกด้วย

ความภักดีต่อตราสินค้ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจอีกปัจจัยหนึ่ง โดยลูกค้าจะทำการซื้อสินค้าหรือบริการแบรนด์เดิมซ้ำ ๆ กัน อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าคู่แข่งชั้นนำเสนอสินค้าหรือบริการที่คล้ายคลึงกันก็ตาม (ชนิษฐา ทองจาด, 2565) แต่การใช้สื่อออนไลน์ (Online) หาซื้อง่ายมีการเปรียบเทียบราคาได้ และการตัดสินใจซื้อที่ง่ายขึ้น ซึ่งทำให้ผู้บริโภคขาดความจงรักภักดีต่อตราสินค้า (Yong, J. Y. et al., 2019)

แนวคิดการตลาดดิจิทัลของ Kotler, P. เกี่ยวกับเครื่องมือการตลาดดิจิทัล ประกอบด้วย 1) การตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) 2) ด้านเว็บไซต์ (Website) 3) ด้านการตลาดสื่อสังคม (Social Media Marketing) 4) ด้านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail Marketing) และ 5) ด้านการติดอันดับการค้นหาหน้าแรก (Search Engine Optimization: SEO) (Kotler, P., 2017) ทั้งนี้ผู้ประกอบการเอง ควรศึกษาลักษณะการทำงานของเครื่องมือการตลาดดิจิทัลให้มีความเชี่ยวชาญ เกิดความรู้และมีความเข้าใจก็จะสามารถสื่อสารการตลาดไปยังผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม

การสร้างมูลค่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถขยายแหล่งรายได้ และสร้างการเจริญเติบโตทางธุรกิจ และเป็นที่นิยมด้วยการนำผลผลิตมาแปรรูปจากลักษณะเดิมด้วยกระบวนการไม่ซับซ้อนจากการแปรรูปตามธรรมชาติให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค สร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันทำได้ 2 หลัก 1) พัฒนาต่อยอดหรือสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ และ 2) ขยายตลาดหรือหากกลุ่มลูกค้าใหม่ สามารถวางแผนการตลาดและวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ในตลาดได้อีกด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562)

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาด้านการเกษตร การประมง และอุตสาหกรรมอาหาร แปรรูปแบบครบวงจร โดยมีการผลิตและแปรรูปสัตว์น้ำที่มีความสำคัญของเศรษฐกิจของประเทศไทยทั้งสัตว์น้ำทะเลและสัตว์น้ำจืด สัตว์น้ำจืดที่สำคัญและมีชื่อเสียง “ปลาสลิดบางบ่อ” โดยมีการเพาะเลี้ยงและแปรรูปใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบางบ่อ อำเภอบางพลี และอำเภอบางเสาธง ซึ่งการเพาะเลี้ยงมากที่สุดในอำเภอบางบ่อ ทั้งนี้การแปรรูปมักจะเป็นปลาสลิดแดดเดียวและปลาสลิดหอม ซึ่งปลาสลิดหอมมีรสชาติอร่อยและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคและกลุ่มคนทั่วไป ซึ่งความนิยมการบริโภคปลาสลิดมีทั้งรูปแบบสดและแบบแปรรูป โดยเฉพาะการแปรรูปถือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้ประกอบการ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

โดยเฉพาะพลาสติกแตกเดี่ยว พลาสติกห่อครอบ น้ำพริกพลาสติก กุนเชียงพลาสติกและอื่น ๆ (ศรีบุญทิศา ชนะชัยภูพัฒน์ และนัฐพล ส่งแสง, 2561) ในปัจจุบันปัญหาการเพาะเลี้ยงพลาสติก มีพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงมีจำนวนลดลง เนื่องจากปรับเปลี่ยนเป็นโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก ทำให้น้ำธรรมชาติที่จะระบายลงสู่บ่อเลี้ยงปลา ไม่สะอาด ส่งผลให้พื้นที่การเลี้ยงพลาสติก ลดลงเป็นจำนวนมาก (เกวลิน หนูฤทธิ์, 2560) ทำให้ผลผลิตพลาสติก บางบ่อไม่เพียงพอต่อความต้องการซื้อในตลาด ทำให้มีการนำพลาสติกนอกพื้นที่อย่างสุพรรณบุรี สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา เขมาชัยในบางบ่อและยังคงใช้ชื่อ “พลาสติกบางบ่อ” (ศุภกานต์ ศรีโสภะเจริญ, 2560)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการโดยใช้กลยุทธ์การสร้างความคิด ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อสร้างความภักดีต่อตราสินค้าให้กับเกษตรกรหรือผู้ประกอบการพลาสติก เพื่อมุ่งพัฒนารูปแบบกลยุทธ์และร้อยเรียงองค์ประกอบต่าง ๆ ของกิจกรรมทางการตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ประสพการณ์ของลูกค้าและความภักดีต่อตราสินค้าของผู้บริโภคอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างรายได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจการค้า งานวิจัยนี้สามารถนำข้อมูลพื้นฐานสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงพลาสติกกลยุทธ์การตลาดของผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้ อีกทั้งเป็นแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาด สร้างความภักดีต่อตราสินค้าพลาสติก ทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการใหม่ ๆ เข้าด้วยกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การตลาดและกลยุทธ์การสร้างความคิดต่อตราผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ได้ทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัย หนังสือ บทความและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และจัดทำแบบสอบถามให้เป็นตามวัตถุประสงค์

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จำนวนผู้เชี่ยวชาญในสัมภาษณ์ จำนวน 17 คน ตามความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา (Giannarou, L. & Zervas, E., 2014) และจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสัมภาษณ์ ใช้แนวทางโดยสอดคล้องกับ ของ Macmillan, T. T. ซึ่งได้ให้แนวทางของจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ได้เสนอว่าจำนวนผู้เชี่ยวชาญควรมีไม่น้อยกว่า 17 คน เพราะอัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน (Error) ที่ลดลง 0.02 จะมีค่าน้อยมาก จนกระทั่งคงที่ (Macmillan, T. T., 1971) และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง ไม่ทราบจำนวนประชากรในการบริโภคพลาสติกเป็นกลุ่มวัยทำงานอายุ 20 - 60 ปี การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และการได้มาซึ่งขนาดตัวอย่างตามระเบียบวิธีวิจัยสูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างคอแรน (Cochran, W. G., 1977) กรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

5% และสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ขนาดของประชากรที่ต้องการเท่ากับ 384.16 ดังนั้น เพื่อป้องกันแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ตามแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ทำการทบทวนไว้และออกแบบแนวคำถามเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงเฉพาะผู้ประกอบการค้าปลาสดมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 17 คน แบบสัมภาษณ์เป็นข้อมูลทั่วไป กลยุทธ์การตลาดที่ใช้ปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคการทำงานการค้า เป็นต้น 2) การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามได้ทดสอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคที่เคยบริโภค ปลาสดอาศัยอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล จำนวน 400 คน และนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่ร่างให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจคุณภาพของเครื่องมือ งานวิจัย เพื่อหาความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยใช้วิธีแบบ IOC (Index of Item Objective Congruence) มากกว่า 0.5 ขึ้นไป (ประสพชัย พสุนนท์, 2553) พร้อมปรับแก้ไขแบบสอบถามหลังจากนั้นนำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ และนำมาหาค่าความสอดคล้อง ผลการ ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจากงานวิจัยนี้ มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในทุกข้อคำถามนั้น หากข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 จะคัดเลือกไว้ ส่วนข้อคำถามที่มี IOC ดัชนีความเที่ยงตรงของเนื้อหาต้องมามีค่ามากกว่า 0.8 ขึ้นไป (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) และจากผลการประเมินพบว่าได้ค่า IOC เท่ากับ 0.901 ซึ่งมากกว่า 0.50 ถือว่า แบบสอบถามมีความสอดคล้อง ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภค ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพ สถานภาพ ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการใช้ของผู้บริโภค ได้แก่ การบริโภค สถานที่ซื้อ ประเภทผลิตภัณฑ์ ความถี่ ค่าใช้จ่าย ส่วนที่ 3 ปัจจัยการตัดสินใจซื้อ โดยการวัดระดับ ความพึงพอใจ 5 ระดับ ดังนี้ 5 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจมาก 3 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจปานกลาง 2 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อย และ 1 หมายถึง มีระดับความ พึงพอใจน้อยที่สุด สำหรับวัดคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาระดับความพึงพอใจ โดยใช้ค่าเฉลี่ยของ ผลคะแนนเป็นตัวชี้วัดตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ตามแนวคิดของ ประสพชัย พสุนนท์ มีรายละเอียด ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 คือ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 คือ ระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 คือ ระดับความพึงพอใจปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 คือ ระดับความพึงพอใจน้อยและค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 คือ ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด (ประสพชัย พสุนนท์, 2553)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง และการวิจัยเชิงปริมาณ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล นำแบบสอบถามที่ได้มา จัดเรียง ผ่านระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพรรณนา (Descriptive) ประมวล ผลข้อมูล จัดพิมพ์ข้อมูล และแปลความหมาย โดยใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standers Deviation) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ Chi Square นำเสนอเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาพฤติกรรมการตลาดและพฤติกรรมการสร้างความรักดีต่อตราผลิตภัณฑ์ปลา สลิดบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป ผู้ประกอบการผลิตและค้าขายปลา สลิดข้อมูลทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่เพศหญิงร้อยละ 64.71 และเพศชายร้อยละ 35.29 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ ปลาสลิดทำมานานมากกว่า 3 ปีขึ้นไป เป็นกิจการตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นร้อยละ 88.23 มีส่วนน้อยที่เป็นผู้ประกอบการค้า โดยรับซื้อจากผู้เพาะเลี้ยงในท้องถิ่นร้อยละ 11.77 อายุผู้ประกอบการส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 51 - 70 ปี ร้อยละ 88.23 และอายุน้อยกว่า 50 ปีร้อยละ 11.77 พื้นที่ทางการเกษตรเลี้ยงปลาตั้งแต่ 60-500 ไร่ร้อยละ 58.82 และน้อยกว่า 60 ไร่ร้อยละ 41.18 นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงปลาหลายประเภท ได้แก่ ปลาสด ปลาเนื้ ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ เป็นต้น กลุ่มลูกค้ามีหลากหลายทุกกลุ่ม แม่ค้าพ่อค้าทั่วไป บริษัทส่งออก ลูกค้าทั่วไป เป็นต้น 2) ข้อมูลด้านการตลาด พบว่า 2.1) ผลิตภัณฑ์ปลาสดส่วนใหญ่เป็นปลาสดตากแห้งสามารถ แบ่งได้มี 2 ประเภท คือ ปลาสดแดดเดียวและปลาสดหอม โดยการคัดขนาดของปลาสด จำนวน 5 ขนาด ปลาสดวง (ขนาดเล็ก) ขนาดกลาง ขนาดรอง ขนาดรองใหญ่ และขนาดคัดพิเศษ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ใน รูปแบบอื่น เช่น ปลาสดทอดกรอบ น้ำพริกปลาสด กุนเชียงปลา และอื่น ๆ เป็นต้น บรรจุภัณฑ์รูปแบบถุงกระดาศ สีน้ำตาลห่อตัวปลาสดและใส่ถุงซิปล็อกใสอีกชั้นร้อยละ 90 มีส่วนน้อยที่เป็นถุงพลาสติกสำเร็จรูปพร้อมตราสินค้า สวยงามร้อยละ 10 นอกจากนี้ส่วนใหญ่ไม่มีตราสินค้าเป็นของตัวเองร้อยละ 80 มีเพียงส่วนน้อยมีตราสินค้าเป็นของตัวเองร้อยละ 20 2.2) ราคาปลาสดตามขนาด เช่น ปลาสดวง (ขนาดเล็ก) ราคา 50 - 60 บาท ต่อกิโลกรัม ปลาสดขนาดกลางราคา 100 บาทต่อกิโลกรัม ขนาดรองราคา 200 บาท ต่อกิโลกรัม ขนาดรองใหญ่ราคา 250 บาท ต่อกิโลกรัม และขนาดคัดพิเศษราคา 300 - 350 บาท ต่อกิโลกรัม ต้นทุนการผลิตคิดเป็นครึ่งหนึ่งของรายได้ 2.3) ช่องทางการจัดจำหน่ายปลาสดมีทั้งหน้าร้าน (Offline) ร้อยละ 70.59 มีผู้ค้าปลาสด (พ่อค้าแม่ค้ารับซื้อ) ร้อยละ 23.53 และแบบสื่อออนไลน์ (Online) ร้อยละ 5.88 2.4) การส่งเสริมการตลาดการให้ส่วนลดปริมาณ โดยเฉพาะซื้อในปริมาณมาก ถ้าขายผ่านออนไลน์จะจัดส่งฟรี และ 2.5) การรักษาลูกค้าเก่าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าเก่า ร้อยละ 88.23 มีเพียงส่วนน้อยเป็นลูกค้าจรร้อยละ 11.77 เท่านั้น พฤติกรรมการสร้างความรักดีด้วยการผลิตสินค้าที่ดีมีคุณภาพ รสชาติดี ตาซังได้มาตรฐาน มีสินค้าที่เพียงพอต่อความต้องการ เป็นต้น 3) ข้อมูลด้านกระบวนการผลิต มีขั้นตอนปลาสดสดล้างทำความสะอาด แช่น้ำไม่ให้ปลาตัวแห้งเพื่อขอดเกล็ดง่าย ทำการขอดเกล็ดตัดหัวควักไส้ ปลาออก และไข่ออก เพราะแต่ละส่วนสามารถขายต่อได้นำไปผสมรำข้าวเป็นอาหารปลาต่อไป คัดแยกขนาดปลา และทำการหมักเกลือประมาณ 1 คืน หลังจากนั้นนำปลาจากการหมักออกมาล้างน้ำ และแช่น้ำไว้อีกประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง นำปลาสดขึ้นจากน้ำแล้วนำมาตากแดดจนแห้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณแดด หรือบางครั้งไม่มีแดดจะ นำเข้าอบแห้ง เป็นการเสร็จขั้นตอนจึงนำออกจำหน่ายต่อไป และ 4) ปัญหา และอุปสรรค มีดังนี้ 4.1) ปริมาณ ปลาสดที่เพาะเลี้ยงในพื้นที่มีอัตราที่ลดลง 4.2) ผู้ประกอบการเล็กกิจการ ประกอบกับน้ำใช้ในการเลี้ยงปลาสดน้ำ ไม่สะอาด มีการปนเปื้อนสารเคมีเนื่องจากปริมาณโรงงานอุตสาหกรรมที่มากขึ้น ไม่เพียงพอต่อความต้องการของ ตลาด ทำให้ต้องรับซื้อปลาสดสดจากต่างพื้นที่ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี ทำการแปรรูป แล้วนำมาขายในพื้นที่คลองด่าน บางบ่อ บางพลี บางปลาของจังหวัดสมุทรปราการ 4.3) ค่าแรงงานสูง ทุกส่วนการ ผลิตต้องจ้าง 4.4) ปัญหาด้านการตลาดปลาสดการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด 4.5) ผู้ประกอบการ

ไม่มีพื้นฐานความเข้าใจความสำคัญของตราสินค้าหรืออัตลักษณ์ของสินค้า และบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในการจัดจำหน่าย และ 4.6) ขาดการพัฒนาด้านการตลาดอย่างต่อเนื่อง

ผลการพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ แบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวนคน	คิดเป็นร้อยละ
เพศ	หญิง	294	73.50
อายุ	41 - 50	136	34.00
สถานภาพ	โสด	239	59.80
การศึกษา	ปริญญาตรี	223	55.80
รายได้	30,001 - 40,000 บาท/เดือน	117	29.30
อาชีพ	พนักงานเอกชน	156	39.00

จากตารางที่ 1 การตอบแบบสอบถามของผู้บริโภคพลาสติก จำนวน 400 คน พบว่า ข้อมูลทั่วไปเพศผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 73.50 เพศชายคิดเป็นร้อยละ 26.50 อายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.0 รองลงมาอายุระหว่าง 20 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.80 และอายุระหว่าง 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.30 สถานภาพโสดคิดเป็นร้อยละ 59.80 และสมรสคิดเป็นร้อยละ 40.0 ระดับการศึกษาวุฒิปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 55.80 รองลงมาสูงกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 26.80 และต่ำกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 17.50 รายได้ต่อเดือน 30,001 - 40,000 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 29.30 รองลงมา 20,001 - 30,000 บาท ต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 23.00 อาชีพพนักงานเอกชนคิดเป็นร้อยละ 39.00 รองลงมาข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 26.0 และรับจ้างทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 14.20

2. ข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภค		จำนวนคน	คิดเป็นร้อยละ
สถานที่ซื้อสินค้า	ร้านค้าตลาดสด	280	70.00
ค่าใช้จ่ายต่อการซื้อ/ครั้ง	101 - 300 บาท/ครั้ง	208	52.00
ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ซื้อ	พลาสติกตากแห้ง	265	66.30
จำนวนครั้งในการสั่งซื้อ 1 ครั้งต่อเดือน	1 ครั้ง/เดือน	235	58.80

จากตารางที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เคยบริโภคคิดเป็นร้อยละ 95.00 และไม่เคยบริโภคร้อยละ 5 สถานที่ซื้อสินค้านำเข้าตลาดสดคิดเป็นร้อยละ 70.0 รองลงมาซูเปอร์มาร์เก็ตคิดเป็นร้อยละ 20.0 และร้านค้าออนไลน์คิดเป็นร้อยละ 10.0 ค่าใช้จ่ายในการซื้อต่อครั้ง 100 - 300 บาท คิดเป็นร้อยละ 52.0 รองลงมา 301 - 600 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.80 และต่ำกว่า 100 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.30 ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ซื้อเป็นพลาสติกตากแห้งคิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมาพลาสติกแปรรูป/ทอดกรอบคิดเป็น

ร้อยละ 23.50 และน้ำพริกปลาสลิดคิดเป็นร้อยละ 10.30 จำนวนครั้งในการสั่งซื้อ 1 ครั้งต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 58.80 รองลงมา 2 - 3 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 24.30 และมากกว่า 3 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 17.00

3. ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อสินค้าปลาสลิดออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ การตัดสินใจซื้อสินค้าปลาสลิดออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลการตัดสินใจซื้อ		Mean	S.D.	ความหมาย
ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของลูกค้า	การโพสต์ของผลิตภัณฑ์ปลาสลิดออนไลน์สามารถกระตุ้นประสามสัมผัสได้	4.55	0.564	มากที่สุด
	การมีส่วนร่วมของผลิตภัณฑ์ปลาสลิด	4.55	.0498	มากที่สุด
	การแสดงความคิดเห็น และการแชร์น่าสนใจมาก			
ปัจจัยด้านความพึงพอใจเกี่ยวกับข้อมูล	ข้อมูลที่ได้ถูกต้อง แม่นยำกับการซื้อผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อออนไลน์	4.52	0.566	มากที่สุด
	ความพึงพอใจกับสื่อออนไลน์ให้ข้อมูลสินค้าปลาสลิดที่เพียงพอ	4.45	0.564	มาก
ปัจจัยด้านความภักดีต่อตราสินค้าซื้อสินค้าปลาสลิดออนไลน์	ซื้อผลิตภัณฑ์ออนไลน์ เนื่องจากราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพ	4.45	0.564	มาก
	ผู้บริโภคซื้อปลาสลิดออนไลน์เนื่องจากคุณภาพของสินค้า	4.41	0.815	มาก
	ผู้บริโภคซื้อปลาสลิดออนไลน์เพราะถูกใจมีความพึงพอใจโดยรวมดี	4.41	0.559	มาก
ภาพรวมปัจจัยในการตัดสินใจซื้อ		Mean	S.D.	ระดับ
ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของลูกค้า		4.38	0.44	2
ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้		4.39	0.46	1
ปัจจัยด้านความภักดีต่อตราสินค้า		4.33	0.57	3

จากตารางที่ 3 ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อสินค้าปลาสลิดออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของลูกค้ ปัจจัยด้านความคิดผู้บริโภคเห็นว่าออนไลน์กระตุ้นความอยากซื้อสินค้าได้ และการแสดงความคิดเห็นหรือการแชร์บนโลกออนไลน์น่าสนใจมากค่าเฉลี่ย 4.55 รองลงมาปัจจัยด้านประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์การโพสต์ของสินค้าปลาสลิดผ่านสื่อออนไลน์ทำให้มีอารมณ์ร่วมค่าเฉลี่ย 4.52 และมั่นใจในสินค้าปลาสลิดเห็นกระบวนการและคำแนะนำของร้านค้าผ่านสื่อออนไลน์ และเห็นว่าสินค้าปลาสลิดผ่านสื่อออนไลน์ทำให้เกิดความสนใจ ค่าเฉลี่ย 4.40 ตามลำดับ ปัจจัยด้านความพึงพอใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องแม่นยำค่าเฉลี่ย 4.52 รองลงมาความพึงพอใจกับสื่อออนไลน์ให้ข้อมูลสินค้าปลาสลิดที่เพียงพอค่าเฉลี่ย 4.45 และความพึงพอใจกับผลลัพธ์ของช่องทางออนไลน์ของสินค้าปลาสลิดที่เป็นประโยชน์ค่าเฉลี่ย 4.41 ตามลำดับ และปัจจัยด้านความภักดีต่อตราสินค้าซื้อสินค้าปลาสลิดออนไลน์ราคาเหมาะสมกับคุณภาพค่าเฉลี่ย 4.45 รองลงมาผู้บริโภคซื้อปลาสลิดออนไลน์เนื่องจากคุณภาพของสินค้าและเพราะถูกใจมีความพึงพอใจโดยรวมดีค่าเฉลี่ย 4.41 และผู้บริโภคจะแนะนำบุคคลอื่นให้ซื้อสินค้าปลาสลิดผ่านสื่อออนไลน์ค่าเฉลี่ย 4.31 ตามลำดับ จากปัจจัยทั้ง 3 ด้าน พบว่า

ด้านความพึงพอใจของลูกค้ามีค่าเฉลี่ย 4.39 รองลงมาด้านประสบการณ์ของลูกค้ามีค่าเฉลี่ย 4.38 และด้านความภักดีต่อตราสินค้ามีค่าเฉลี่ย 4.33 มีค่าใกล้เคียงกัน

4. การทดสอบสมมติฐานด้านเพศ อายุ การศึกษา สถานะภาพ อาชีพและรายได้มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านเพศ อายุ การศึกษา รายได้ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และด้านเพศ อายุ การศึกษา สถานะภาพ อาชีพและรายได้มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

5. การพัฒนากลยุทธ์การตลาดด้านผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการปลาสด ขาดความเป็นสากลและไม่ทันสมัยตัวอย่างการออกแบบรายละเอียดของโลโก้ (Logo) แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการพัฒนากลยุทธ์การตลาดด้านผลิตภัณฑ์ตราสินค้า รูปแบบที่พัฒนาของผู้ประกอบการปลาสด

ตราสินค้าเดิม	รูปแบบที่พัฒนา	ความหมายตราสินค้า
 		วงกลม ความหมาย สะท้อนให้เห็นถึง อารมณ์เชิงบวก ความสามัคคี และความเป็นหนึ่งเดียว คำนึงสัญญา ความรักหรือความเป็นชุมชน ความโค้งมนของรูปทรงเชื่อมโยงไปถึงความอ่อนโยนของเพศหญิงแลดูเป็นธรรมชาติเปรียบเสมือนการใช้สีฟ้าด้านหลังแทนน้ำในการเพาะเลี้ยง รูปปลา ชนิดของปลาแต่ละแบบเพื่อเป็นการบ่งบอกว่า ผู้ประกอบการมีสินค้าขายปลาที่ชนิด ส่วนสีของปลาที่ผู้ประกอบการอุ้มเป็นปลาสดโดยใช้สีธรรมชาติของปลาสด รูปคนเป็นรูปของผู้ประกอบการเจ้าของใส่ชุดแม่ครัวพร้อมทำการประกอบอาหารเสริมให้ผู้บริโภคบรรลุถึงรูปแบบถูกต้องรสชาติน้ำตาลห่อตัวปลาสดและใส่ถุงซิปล็อกใส่อีกชั้นเป็นแบบเรียบง่ายและไม่สร้างภาระต้นทุนของผู้ประกอบการมากเกินไปต้นทุนสูง 1.20 บาท

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์การสร้างสรรค์ในการออกแบบตราสินค้าปลาสดของผู้ประกอบการ ควรเน้นที่ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะต้องมีการออกแบบตราสินค้าใส่ข้อมูลองค์ประกอบตลาดตามความเหมาะสม ให้ถูกต้องครบถ้วนตามองค์ประกอบสิ่งที่ต้องการนำเสนอบนผลิตภัณฑ์ ในการสร้างสรรค์สื่อ

ประชาสัมพันธ์จะต้องใส่ข้อมูลรายละเอียด เนื้อหาที่ต้องการสื่อสารเพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการตลาด เพื่อพัฒนาต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากผลการศึกษาพฤติกรรมการตลาดและพฤติกรรมการสร้างความภักดีต่อตราผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อของจังหวัดสมุทรปราการ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป ผู้ประกอบการผลิตและค้าขายพลาสติก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพลาสติกทำมานานมากกว่า 10 ปี เป็นกิจการตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยรับซื้อจากผู้เพาะเลี้ยงในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณราย แสงวิเชียร และคณะ พบว่า เพศหญิงเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงและจำหน่ายมากกว่าเพศชาย เป็นกิจการจากบรรพบุรุษ (พรรณราย แสงวิเชียร และคณะ, 2561) อายุผู้ประกอบการส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 51 - 70 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ ต้นตวานิษฐ์ และคณะ พบว่า อายุของเกษตรกรที่ค้าขายพลาสติกส่วนใหญ่อายุ 51 - 70 ปี รองลงมา 41 - 50 ปี ตามลำดับ (ศิริวรรณ ต้นตวานิษฐ์ และคณะ, 2556) พื้นที่ทางการเกษตรเลี้ยงปลาตั้งแต่ 60 ไร่ขึ้นไป นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงปลาหลายประเภท ได้แก่ พลาสติก ปลานิล ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ หรือเรียกว่า ปลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ ต้นตวานิษฐ์ และคณะ พบว่า เกษตรกรเลี้ยงปลาน้ำจืดร่วมด้วยที่แตกต่างไม่มีปลานิล (ศิริวรรณ ต้นตวานิษฐ์ และคณะ, 2556) กลุ่มลูกค้ามีหลากหลายทุกกลุ่ม 2) ข้อมูลด้านการตลาด ผลการวิจัยพบว่า 2.1) ผลิตภัณฑ์พลาสติกส่วนใหญ่เป็นพลาสติกตากแห้งแบบพลาสติกธรรมดาและแบบปลาหมอบ โดยการคัดขนาดของพลาสติกจำนวน 5 ขนาด นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่น พลาสติกทอดกรอบ น้ำพริกพลาสติก พลาสติกสมุนไพร กุนเชียงพลาสติก และอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัย พรรณราย แสงวิเชียร และคณะ พบว่า บรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่รูปแบบถุงกระดาศีน้ำตาลห่อตัวพลาสติกและใส่ถุงซิปล็อคใส่อีกชั้น นอกจากนี้ส่วนใหญ่ไม่มีตราสินค้าเป็นของตัวเอง (พรรณราย แสงวิเชียร และคณะ, 2561) 2.2) ราคาพลาสติกตามขนาด ต้นทุนการผลิตคิดเป็นครึ่งหนึ่งของรายได้ 2.3) ช่องทางการจัดจำหน่ายพลาสติกมีทั้งหน้าร้าน (Offline) มีเพียงส่วนน้อยผู้ค้าพลาสติก (พ่อค้าแม่ค้ารับซื้อ) และแบบสื่อออนไลน์ (Online) 2.4) การส่งเสริมการตลาดการให้ส่วนลดปริมาณ โดยเฉพาะซื้อในปริมาณมาก ถ้าขายผ่านออนไลน์จะจัดส่งฟรี และ 2.5) การรักษาลูกค้าเก่าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าเก่า มีเพียงส่วนน้อยเป็นลูกค้าจร พฤติกรรมการสร้างความภักดี ด้วยการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ รสชาติดี ตาซึ่งได้มาตรฐาน มีสินค้าที่เพียงพอต่อความต้องการ เป็นต้น 3) ข้อมูลด้านกระบวนการผลิต มีขั้นตอนพลาสติกสดล้างทำความสะอาด แช่น้ำไม่ให้ปลาตัวแห้งเพื่อขอดเกล็ดง่าย ทำการขอดเกล็ดตัดหัวควักไส้ปลาออก และไขออก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐภรณ์ เสารยะวิเศษ และคณะ พบว่า การทำพลาสติกแดดเดียวตัดหัว ต้องตัดเครื่องในออกให้หมด ซึ่งส่วนที่นำออกมาสามารถขายได้เป็นอาหารปลา (ญัฐภรณ์ เสารยะวิเศษ และคณะ, 2564) เพราะแต่ละส่วนสามารถขายได้ โดยนำไปผสมรำข้าวเป็นอาหารปลาต่อไป การคัดแยกขนาดปลา และทำการหมักเกลือประมาณ 1 คืน หลังจากนั้นนำปลาจากการหมักออกมาล้างน้ำ และแช่น้ำไว้อีกประมาณ 1-2 ชั่วโมง นำพลาสติกขึ้นจากน้ำแล้วนำมาตากแดดจนแห้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณแดด หรือบางครั้งไม่มีแดดจะนำเข้าทำการอบแห้ง จึงนำออกจำหน่ายต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรียา ศุภธรรมย์ และณัฐดนัย ประพันธ์พจน์ พบว่า การถนอมอาหารด้วยการหมักเกลือ

พลาสติก 1 คืบแล้วล้างออก นำไปตากแดดจนแห้ง (สรียา ศศะสมย์ และณัฐดนัย ประพันธ์พจน์, 2561) และ 4) ปัญหา และอุปสรรค 4.1) ปริมาณพลาสติกที่เพาะเลี้ยงในพื้นที่มีอัตราที่ลดลง 4.2) ผู้ประกอบการเลิกกิจการ ประกอบกับน้ำใช้ในการเลี้ยงพลาสติกน้ำไม่สะอาด มีการปนเปื้อนสารเคมีเนื่องจากปริมาณโรงงานอุตสาหกรรมที่มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐภรณ์ เสาร์ยะวิเศษ และคณะ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเรื่องน้ำปัญหาขาดแคลนน้ำ และน้ำเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม (ณัฐภรณ์ เสาร์ยะวิเศษ และคณะ, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชชานนท์ คงมณี พบว่า น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมทำให้ผู้ประกอบการเลิกกิจการ (รัชชานนท์ คงมณี, 2561) ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ทำให้ต้องรับซื้อพลาสติกสดจากต่างพื้นที่ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี ทำการแปรรูปแล้วนำมาขายในพื้นที่คลองด่าน บางบ่อ บางพลี บางปลา ของจังหวัดสมุทรปราการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกานต์ ศรีโสภาเจริญ พบว่า พลาสติกไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดทำให้ต้องซื้อพลาสติกนอกพื้นที่ สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี (ศุภกานต์ ศรีโสภาเจริญ, 2560) 4.3) ค่าแรงงานสูง ทุกส่วนการผลิตต้องจ้าง 4.4) ปัญหาด้านการตลาดพลาสติกการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด 4.5) ผู้ประกอบการไม่มีพื้นฐานความเข้าใจความสำคัญของตราสินค้าหรืออัตลักษณ์ของสินค้า และบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรัญญูทิศา ชนะชัยภูวัฒน์ และณัฐพล ส่งแสง พบว่า ผู้ประกอบการพลาสติกไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าไม่มีทุนเพียงพอต่อการพัฒนา (ศรัญญูทิศา ชนะชัยภูวัฒน์ และณัฐพล ส่งแสง, 2561) 4.6) ขาดการพัฒนาด้านการตลาดอย่างต่อเนื่อง

จากผลการพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ แบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป ผู้บริโภคพลาสติกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41 - 50 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาวุฒิปริญญาตรี รายได้ต่อเดือน 30,001 - 40,000 บาท อาชีพพนักงานเอกชน 2) ข้อมูลพฤติกรรมการบริโภค สถานที่ซื้อสินค้าร้านค้าตลาดสด ค่าใช้จ่ายในการซื้อต่อครั้ง 101-300 บาท ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ซื้อเป็นพลาสติกตากแห้ง การสั่งซื้อ 1 ครั้งต่อเดือน และ 3) ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อสินค้าพลาสติกออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า องค์ประกอบความภักดีต่อตราสินค้าพลาสติกมี 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ 3.1) ประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience) ปัจจัยด้านความคิดผู้บริโภคเห็นว่าออนไลน์กระตุ้นความอยากซื้อสินค้าได้ และการแสดงความคิดเห็นหรือการแชร์บนโลกออนไลน์น่าสนใจมาก 3.2) ความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) ผู้บริโภคพึงพอใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องแม่นยำกับการซื้อผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อออนไลน์ และให้ข้อมูลสินค้าที่เพียงพอ 3.3) ความภักดีต่อสินค้าเชิงพาณิชย์ (Commercial Brand Loyalty) ซื้อสินค้าพลาสติกออนไลน์ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ คุณภาพของสินค้าและการซื้อออนไลน์มีภาพรวมดี จากปัจจัยทั้ง 3 ด้าน พบว่า ด้านความพึงพอใจของลูกค้ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาด้านประสบการณ์ของลูกค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้า ตามลำดับ มีค่าใกล้เคียงกัน 4) การทดสอบสมมติฐานด้านเพศ อายุ การศึกษา สถานะภาพ อาชีพและรายได้มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านเพศ อายุ การศึกษา รายได้ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และด้านเพศ อายุ การศึกษา สถานะภาพ อาชีพและรายได้มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 5) การพัฒนากลยุทธ์การตลาดด้านผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการพลาสติก ขาดความเป็นสากลและไม่ทันสมัยตัวอย่างการออกแบบรายละเอียดของโลโก้ (Logo) การวิเคราะห์การสร้างสรรค์ในการออกแบบ

ตราสินค้าพลาสติกของผู้ประกอบการ ควรเน้นที่ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะต้องมีการออกแบบตราสินค้าใส่ข้อมูลองค์ประกอบขวดตามความเหมาะสม ให้ถูกต้องครบถ้วนตามองค์ประกอบสิ่งที่ต้องการนำเสนอผลิตภัณฑ์ในการสร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์จะต้องใส่ข้อมูลรายละเอียด เนื้อหาที่ต้องการสื่อสารเพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการตลาด เพื่อพัฒนาต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า กลยุทธ์การตลาดและกลยุทธ์การสร้างความภักดีต่อตราผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ กลยุทธ์การตลาดของผู้ประกอบการพลาสติก ข้อมูลด้านการตลาด 1) พลาสติกพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัย เน้นการออกแบบโลโก้เพื่อสร้างความจดจำให้กับลูกค้า 2) ราคาพลาสติกตามขนาด 3) ช่องทางการจัดจำหน่ายหน้าร้านและเพิ่มช่องทางออนไลน์เป็นเพิ่มโอกาสในการขาย โดยเฉพาะ Platform แบบ TikTok 4) การส่งเสริมการตลาด เพิ่มการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ และ 5) รักษาฐานลูกค้าเก่าไว้ นอกจากการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์พลาสติกบางบ่อ ของจังหวัดสมุทรปราการ โดยเฉพาะกลยุทธ์การสร้างความภักดีที่เหมาะสมกับสินค้าพลาสติกต้องเป็น Platform แบบ TikTok ได้รับความนิยม ด้วยเนื้อหาแนะนำเสนอในรูปแบบเบื้องหลังการผลิตหรือกรรมวิธีการผลิต การคิดเมนูอาหารต่าง ๆ การบรรจุสินค้าและอื่น ๆ การที่ลูกค้ามีความพึงพอใจในสินค้าหรือบริการใดจะต้องมีประสบการณ์ที่ดีก่อนการซื้อ ด้วยการหาข้อมูลจากลูกค้าที่เคยใช้สินค้าหรือบริการ จากลูกค้าผ่านช่องทางที่สามารถนำเสนอด้วยการโพสต์หรือแสดงความคิดเห็น และประสบการณ์ที่สำคัญที่สุดต้องมาจากคนอื่นที่มากกว่าเจ้าของแบรนด์นำเสนอเอง จากประสบการณ์ร่วมกับสินค้าโดยตรง และการสร้างความพึงพอใจกับลูกค้าเก่าได้ ทำให้ลดต้นทุนได้มากกว่าหาลูกค้าใหม่ ทำให้ลูกค้ามีความภักดีต่อตราสินค้าได้ลดการแข่งขัน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ผู้ประกอบการ ด้านการตลาดควรคงมาตรฐานในการผลิตพลาสติก ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า 2) ผู้ประกอบการ ควรมีการเพิ่มช่องทางจัดจำหน่ายทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น 3) ผู้ประกอบการ ควรพัฒนาให้มีตราสินค้าหรือโลโก้เพื่อให้ลูกค้าจดจำโดยรวมพลาสติกบางบ่อมากกว่าการจดจำตราสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคกลับมาซื้อซ้ำ และสร้างความยั่งยืนให้กับผู้ประกอบการสามารถขายสินค้าต่อไปอนาคต และ 4) ผู้ประกอบการต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ประกอบการ เกี่ยวกับแนวคิด Mine set ในการดำเนินธุรกิจและความพร้อมต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่สำคัญอย่างยิ่ง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐจัดทำแผนเชิงนโยบายกรณีเร่งด่วนการบริหารจัดการน้ำ ควรจำกัดพื้นที่การระบายน้ำของโรงงานอุตสาหกรรม พร้อมควบคุมอย่างเข้มข้นไม่ให้ปนเปื้อนในแหล่งน้ำทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงของเกษตรกร เพราะพลาสติกเป็นผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจของจังหวัดและเพาะเลี้ยงและจัดจำหน่ายว่าเป็นเวลานาน ควรอนุรักษ์และคงอาชีพให้กับเกษตรกรเพื่อให้อยู่รอด สามารถเลี้ยงตัวเองได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ประกอบการผลิตและค้าขายพลาสติกและผู้ตอบแบบสอบถาม ที่สละเวลาในการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลและทำแบบสอบถามสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ และคุณบิดา มารดาที่ให้การสนับสนุนในงานวิจัยครั้งนี้จนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2567). สํารวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2567. เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2024/20240531072624_68686.pdf
- เกวลิน หนูฤทธิ์. (2560). สถานการณ์การผลิตพลาสติกอินทรีย์บางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ปี 2560. เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.fisheries.go.th/strategy/UserFiles/files/5897.pdf>
- ชนิษฐา ทองจาด. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีในแบรนด์น้ำพริกผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาดดิจิทัล. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐภรณ์ เสารยะวิเศษ และคณะ. (2564). การจัดการความรู้กลุ่มอนุรักษ์ปลาสลิด อำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 4(2), 7-20.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: บิซิเนส อาร์แอนด์ดี.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2553). การวิจัยการตลาด. กรุงเทพมหานคร: ท็อป.
- พรรณราย แสงวิเชียร และคณะ. (2561). การสร้างความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการพลาสติกบางบ่อในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยแผนธุรกิจเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์พลาสติกแปรรูปตามความต้องการของผู้บริโภค. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- รัชชานนท์ คงมณี. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนแปรรูปพลาสติก ตำบลบางปลา อำเภอบางพลีจังหวัดสมุทรปราการ. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรัญญ์จิตา ชนะชัยภูวัฒน์ และนัฐพล สง่าแสง. (2561). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตราสัญลักษณ์ แผนกลยุทธ์การสื่อสารพลาสติกบางบ่อ ด้วยกระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงและผู้ประกอบการ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ศิริวรรณ ตันตวานิชย์ และคณะ. (2556). แนวทางและกลไกควบคุมตรวจสอบมาตรฐานและการรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าส่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พลาสติกบางบ่อ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ศุภกานต์ ศรีโสภณาเจริญ. (2560). ปัญหาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: กรณีศึกษาพลาสติกบางบ่อ. วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย, 13(1), 197-212.

- สรียา ศศะรมย์ และณัฐดนัย ประพันธ์พจน์. (2561). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อพลาสติกแปรรูปภายใต้บรรจุภัณฑ์ในตลาดวัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(พิเศษ), 184-192.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาติ ฉบับที่ 12. (พ.ศ. 2560 - 2564). เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/ewtdl_link.php?nod=6422
- Cochran, W. G. (1977). Wiley: Sampling Techniques. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Giannarou, L. & Zervas, E. (2014). Using Delphi technique to build consensus in practice. International Journal of Business Science & Applied Management (IJBSAM), 9(2), 65-82.
- Guo, H. et al. (2015). Estimating social influences from social networking sites-articulated friendships versus communication interactions. Decision Sciences, 46(1), 1540-5915.
- Kotler, P. (2017). Marketing 4.0: moving from traditional to digital Hoboken. New Jersey: John wiley & Sons.
- Macmillan, T. T. (1971). The Delphi technique. Paper presented at the annual meeting of the California Junior College Associations Committee on Research and Development, Monterey. California: Santa Barbara City Schools.
- Pourkhani, A. et al. (2019). The impact of social media in business growth and performance: A scientometrics analysis. International Journal of Data and Network Science, 3(3), 223-244.
- Seo, E. J. & Park, J. W. (2018). A study on the effects of social media marketing activities on brand equity and customer response in the airline industry. Journal of Air Transport Management, 66(1), 36-41.
- Yong, J. Y. et al. (2019). Nexus between green intellectual capital and green human resource management. J Clean Prod, 215(1), 364-374.

เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ*

DIGITAL ACCOUNTING TECHNOLOGIES THAT IMPACT THE PERFORMANCE OF INDEPENDENT ACCOUNTANTS

ปิยนุช มงคลนำ*, นริสา วงษ์มะเขาะ, ศิริชัย เกื้อกุล, พิมพีใจ เกิดกำไร

Piyanuch Mongkonnum*, Narisa Wongmasor, Sirirchai Kaekul, Pimjai Kerdkumrai

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: piyanuch.mo@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ และ 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีที่มีต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ เป็นวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักบัญชีอิสระ 149 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากฐานข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม ที่ครอบคลุมถึงปัจจัยด้านเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ มีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อการปฏิบัติงานของนักบัญชีอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลและการประมวลผลบัญชีออนไลน์ ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน ลดภาระงานที่ต้องทำด้วยมือ เพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลบัญชี ส่งผลให้การตัดสินใจทางการเงินแม่นยำขึ้น นอกจากนี้เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยให้กระบวนการบัญชีรวดเร็วขึ้น ตรวจสอบข้อมูลง่ายขึ้น เสริมสร้างความโปร่งใส ให้ความเชื่อมั่นกับลูกค้าและผู้ให้บริการบัญชี รวมถึงช่วยให้นักบัญชีอิสระให้บริการลูกค้าได้หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น ผ่านระบบอัตโนมัติในการจัดการข้อมูลบัญชี และ 2) ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อการปฏิบัติงานของนักบัญชีอิสระ ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีหรือการขาดกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ ส่งผลให้การนำเทคโนโลยีไปใช้ยังไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีอิสระได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ: ผลกระทบเทคโนโลยีดิจิทัล, การบัญชี, นักบัญชีอิสระ

Abstract

This research aims to 1) Test the relationship and 2) Study the impact of accounting digital technology system on the good performance of independent accountants. It is a quantitative research. The sample consists of 149 independent accountants, selected by simple random sampling from the database of the Department of Business Development. Data were collected through a questionnaire covering factors of accounting digital technology that affect the good performance of independent accountants. Data were analyzed using multiple correlation analysis and multiple regression analysis. The research results found that 1) Accounting digital technology systems, digital technology systems, and online accounting processing have a statistically significant relationship and positive impact on the performance of independent accountants at a level of 0.05. Digital technology systems and online accounting processing help improve work efficiency, reduce manual workloads, increase the accuracy and reliability of accounting data, and result in more accurate financial decisions. In addition, digital technology helps speed up accounting processes, makes data verification easier, enhances transparency, and creates confidence among clients and accountants, as well as helping independent accountants provide a wider range of services to clients through an automated system for managing accounting data. and 2) Accounting digital technology systems, information technology infrastructure, and information technology strategy planning have no relationship and positive impact on the performance of independent accountants, which is due to limitations in accessing technology infrastructure or a lack of clear strategies for applying digital technology. As a result, the use of technology has not been able to fully increase the efficiency of independent accountants' work.

Keywords: Impact of Digital Technology, Accounting, Freelance Accountant

บทนำ

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจ รวมถึงวิชาชีพบัญชีที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี เช่น ระบบบัญชีบนคลาวด์ (Cloud Accounting Systems) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และกระบวนการทำงานอัตโนมัติด้วยหุ่นยนต์ (Robotic Process Automation: RPA) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและความถูกต้องของข้อมูลทางบัญชี เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้กระบวนการบัญชีสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วขึ้น ลดข้อผิดพลาดในการบันทึกข้อมูล และเพิ่มความสามารถในการวิเคราะห์ทางการเงินแบบเรียลไทม์ (Dai, J. & Vasarhelyi, M. A., 2017); (Kokina, J. & Blanchette, S., 2019)

เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่เข้ามาช่วยจัดการงานบัญชี เปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากการป้อนข้อมูลด้วยมือเป็นระบบอัตโนมัติที่ใช้ ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ช่วยให้การทำงานเป็นแบบ

Real-Time ทำงานได้จากทุกที่ ทุกเวลา ลดความล่าช้าในการรับส่งเอกสาร ข้อมูลที่ป้อนเข้าสู่ระบบจะถูกประมวลผลโดยอัตโนมัติผ่าน ระบบการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ ทำให้การออกงบการเงินและรายงานมีความรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ และสามารถยื่นภาษีและงบการเงินผ่านระบบออนไลน์ นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีมาใช้อังต้องพิจารณา โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่รองรับการทำงาน เช่น ระบบเครือข่ายและความปลอดภัยของข้อมูล รวมถึง การวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงานของนักบัญชีอิสระ (บริษัท Crystal Software Group จำกัด, 2567) อย่างไรก็ตามการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ จำเป็นต้องพิจารณาหลายปัจจัย ได้แก่ 1) ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ด้านการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 4) ด้านการประมวลผลรายการออนไลน์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน (Smith, J. & Jones, L., 2020); (Brown, A. et al., 2021); (Johnson, M., 2019) นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงการฝึกอบรมและการปรับตัวของบุคลากร รวมถึงการจัดการความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ เพื่อให้เกิดการยอมรับและใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ

การก้าวเข้าสู่อาชีพ “นักบัญชีอิสระ” ในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อย่างด้านภาษีอากร ซึ่งในปัจจุบันมีธุรกิจใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย จึงทำให้ผู้ประกอบการ แต่ละท่านต้องการคำปรึกษาจากนักบัญชีอิสระ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าใจในเรื่องของภาษีได้อย่างถูกต้องและจัดทำภาษีให้สอดคล้องกับธุรกิจที่ผู้ประกอบการดำเนินการอยู่ รวมถึงการศึกษาทางด้านภาษีอากร ทำให้ได้สิทธิประโยชน์ทางด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะวางแผนภาษีให้ ตัวเราหรือผู้ประกอบการนั้นเสียภาษีอย่างถูกต้องและน้อยที่สุด (ธนพงศ์ เพ็ชรเจริญ, 2567) นอกจากนี้ นักบัญชีอิสระต้องปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยี เนื่องจากเผชิญกับการแข่งขันสูงและความคาดหวังของลูกค้า ต้องบริหารงานหลายด้านโดยไม่มีทีมสนับสนุนเหมือนองค์กรใหญ่ เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การจัดการข้อมูลทางการเงินรวดเร็วและแม่นยำขึ้น เช่น ระบบบัญชีอัตโนมัติและซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายด้านต้นทุนการลงทุน ทักษะเทคโนโลยี และความปลอดภัยของข้อมูล (Schmitz, J. & Leoni, G., 2019) ดังนั้น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำรายการค้า ลดเวลาในการจัดทำและส่งรายงาน พร้อมทั้งลดต้นทุนโดยรวมในการดำเนินงานบัญชี โดยอิงตามแนวคิด Technology Acceptance Model (TAM) ของ Davis, F. D. ที่ชี้ว่าการยอมรับเทคโนโลยีขึ้นอยู่กับประโยชน์ และความสะดวกในการใช้งานระบบบัญชีอัตโนมัติ และ RPA ช่วยลดข้อผิดพลาดและเพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงานส่งผลให้องค์กรมีการปฏิบัติงานทางบัญชีที่ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพในระยะยาว (Davis, F. D., 1989) ซึ่งส่งผลทำให้นักบัญชีอิสระได้รับผลเชิงบวกจากการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีและระบบอัตโนมัติ ช่วยให้บริการลูกค้าได้รวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีกับการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ เพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีไปใช้ รวมถึงผลกระทบที่มีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำรายการค้า การลดเวลาในการนำส่งเอกสาร และด้านความคุ้มค่าของการปฏิบัติงานของนักบัญชีอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักบัญชีอิสระต่อไป ทั้งนี้ ผลการศึกษาอาจนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนานโยบายหรือแนวทางการสนับสนุนวิชาชีพบัญชีในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมให้นักบัญชีอิสระสามารถปรับตัวและแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีกับการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบระหว่างระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักบัญชีอิสระ จำนวน 28,820 คน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2567) กลุ่มตัวอย่างใช้สูตรการหากลุ่มตัวอย่างของ Yamane, T. ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 คน (Yamane, T., 1973) โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างถูกคัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากฐานข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และใช้เทคนิคสุ่มหมายเลขแบบสุ่ม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสถูกเลือกอย่างเท่าเทียมและปราศจากอคติ

2. เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักบัญชีอิสระ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ประสบการณ์การทำงานเป็นนักบัญชีอิสระ ประเภทของลูกค้าหลักที่ให้บริการ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีในงานปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ ได้แก่ ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 5 ข้อ ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 ข้อ ด้านการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 ข้อ และด้านการประมวลผลรายงานทางบัญชีออนไลน์ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ ได้แก่ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำการค้า จำนวน 5 ข้อ ด้านการลดเวลาในการนำเสนอเอกสารและรายงาน จำนวน 5 ข้อ และด้านความคุ้มค่า จำนวน 5 ข้อ

โดยในตอนที่ 2, 3 กำหนดค่าของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 5 ระดับ ดังนี้ 5 4 3 2 และ 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ จากนั้นวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของคำตอบในแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการตรวจสอบพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อหาค่า สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) พร้อมทั้งปรับแก้ภาษาที่ใช้ โดยข้อคำถามของผู้วิจัยมีค่าเฉลี่ย IOC พบว่า ผ่านเกณฑ์ มากกว่า 0.6 ทุกข้อ โดยค่าเฉลี่ย สูงสุด เท่ากับ 1 คะแนน และค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 0.83 คะแนน ถือได้ว่าแบบสอบถาม ดังกล่าวมีความเหมาะสม นอกจากนี้ แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาได้นำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามจากค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ในภาพรวมเท่ากับ 0.983 เป็นที่ยอมรับได้ผ่านเกณฑ์ ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป และค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค Corrected Item-total Correlation อยู่ระหว่าง 0.206 - 0.880 เป็นที่ยอมรับได้ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (Hair, J. F. et al., 2010)

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีดำเนินการเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามทาง ออนไลน์ผ่านการใช้งาน Google เพื่อความสะดวกในการตอบแบบสอบถาม พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนและสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ซึ่งได้รับตอบกลับมาทั้งหมด จำนวน 149 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 37.72 ซึ่งสอดคล้องกับ Aaker, D. A. et al. ได้นำเสนอว่าการแบบสอบถาม มีอัตราตอบกลับมาน้อยร้อยละ 20 จึงถือว่ายอมรับได้และเพียงพอในการวิเคราะห์ข้อมูล (Aaker, D. A. et al., 2001)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการประมวลผลทางหลักสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบความสัมพันธ์และผลกระทบระหว่างระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีที่มี ต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (Multiple Correlation Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. นักบัญชีอิสระส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.79) อายุระหว่าง 36 - 45 ปี (ร้อยละ 39.60) รองลงมา 46 - 55 ปี (ร้อยละ 27.52) ประสบการณ์การทำงานเป็นนักบัญชีอิสระ 6 - 10 ปี (ร้อยละ 40.92) รองลงมา มากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 29.53) ประเภทของลูกค้าหลักที่ให้บริการเป็นธุรกิจขนาดเล็ก (ร้อยละ 44.97) รองลงมา ธุรกิจ ขนาดกลาง (ร้อยละ 34.23) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทางบัญชีในงานปัจจุบันใช้เป็นประจำและมีความเชี่ยวชาญ (ร้อยละ 45.64) รองลงมา ใช้เป็นบางครั้งตามความจำเป็น (ร้อยละ 38.93)

2. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี พบว่า นักบัญชีอิสระมีความคิดเห็น เกี่ยวกับ เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.74) รองลงมา คือ ด้านการ ประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.80) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านระบบ

เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.76) และด้านการวางกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.79) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีโดยรวม และเป็นรายด้านของนักบัญชีอิสระ

ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล	3.89	0.76	มาก
2. ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.17	0.74	มาก
3. ด้านการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ	3.89	0.79	มาก
4. ด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์	3.93	0.80	มาก
โดยรวม	3.97	0.72	มาก

4. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ดี พบว่า นักบัญชีอิสระมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ดีโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำรายการค้า ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.70) รองลงมา คือ ด้านการลดเวลาในการนำเสนอเอกสาร ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.75) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.81) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ดีโดยรวม และเป็นรายด้านของนักบัญชีอิสระ

การปฏิบัติงานที่ดี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำรายการค้า	4.16	0.70	มาก
2. ด้านการลดเวลาในการนำเสนอเอกสารและรายงาน	4.01	0.75	มาก
3. ด้านความคุ้มค่า	3.93	0.81	มาก
โดยรวม	4.03	0.71	มาก

5. ผลการศึกษาการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ และการสร้างสมการพยากรณ์ ของเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีกับการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ (ตารางที่ 3 - 4)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีกับการปฏิบัติงานที่ดีโดยรวมของนักบัญชีอิสระ

ตัวแปร	AGP	SYS1	SYS2	SYS3	SYS4	VIFs
$\bar{X}$	4.031	3.886	4.174	3.891	3.933	
S.D.	0.710	0.756	0.738	0.790	0.801	
APG		0.738*	0.777*	0.734*	0.811*	
SYS1			0.807*	0.745*	0.805*	3.426
SYS2				0.852*	0.835*	5.048
SYS3					0.848*	4.700
SYS4						4.897

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งอาจเกิดเป็นปัญหา Multi Collinearity ดังนั้น ผู้วิจัยทำการทดสอบ Multi Collinearity โดยใช้ค่า VIFs ปรากฏว่าค่า VIFs ของตัวแปรอิสระ เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี มีค่าตั้งแต่ 3.426 - 5.048 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่เกิดปัญหา Multi Collinearity

ตารางที่ 4 การทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยกับการปฏิบัติงานที่ดีโดยรวม ของนักบัญชีอิสระ

เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี (SYS)	การปฏิบัติงานที่ดี (APG)		t	p-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.792	0.190	4.174*	<0.0001
1. ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (SYS1)	0.258	0.099	2.600*	0.010
2. ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ (SYS2)	-0.003	0.090	-0.029	0.977
3. ด้านการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (SYS3)	0.130	0.080	1.628	0.106
4. ด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ (SYS4)	0.424	0.090	4.707*	<0.0001
F = 82.554 p < 0.0001 Adj R ² = 0.688				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (SYS1) และด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ (SYS4) มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับการปฏิบัติงานที่ดี (APG) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 สำหรับระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ (SYS2) และด้านการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (SYS3) ไม่มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับการปฏิบัติงานที่ดี (APG) โดยรวม จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ 2 และ 3

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ต่อการปฏิบัติงานที่ดี โดยรวมของนักบัญชีอิสระ

ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี (SYS)	การปฏิบัติงานที่ดี (APG)		t	p-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	0.841	0.188	4.474*	<0.0001
ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (SYS1)	0.316	0.080	3.934*	<0.0001
ด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ (SYS4)	0.476	0.074	6.428*	<0.0001
F = 163.054 p < 0.0001 Adj R ² = 0.687				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า เมื่อนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (SYS1) และด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ (SYS4) ไปสร้างสมการพยากรณ์ของการปฏิบัติงานที่ดีโดยรวม (APG) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ปรับปรุง ($Adj R^2$) เท่ากับ 0.687 โดยได้สมการพยากรณ์ ดังนี้

$$APG = 0.841 + 0.316SYS1 + 0.476SYS4$$

ผลการศึกษาวิจัย สรุปได้ว่า ถ้าระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (SYS1) เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย การปฏิบัติงานที่ดีทางบัญชีโดยรวม (APG) จะเปลี่ยนแปลงไป 0.316 หน่วย และถ้าระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี ด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ (SYS4) เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย การปฏิบัติงานที่ดีทางบัญชีโดยรวม (APG) จะเปลี่ยนแปลงไป 0.476 หน่วย

อภิปรายผล

เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี โดยเฉพาะด้านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำธุรกรรมทางบัญชี ลดข้อผิดพลาดจากการป้อนข้อมูลด้วยมือ และช่วยให้สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบและแม่นยำมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Smith, J. & Jones, L. ที่ระบุว่า การใช้ซอฟต์แวร์บัญชีดิจิทัลช่วยลดข้อผิดพลาดจากการคำนวณแบบดั้งเดิม และเพิ่มความถูกต้องของข้อมูลทางบัญชี (Smith, J. & Jones, L., 2020) นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยลดระยะเวลาในการดำเนินงาน โดยทำให้การจัดทำและส่งออกสารบัญชีเป็นไปอย่างรวดเร็วผ่านระบบอัตโนมัติ ซึ่งช่วยลดขั้นตอนการทำงานและเพิ่มความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการยื่นภาษีและรายงานทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Brown, A. et al. ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ระบบบัญชีออนไลน์สามารถช่วยลดระยะเวลาการประมวลผลข้อมูลและการส่งออกสารทางการเงินได้อย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้นักบัญชีสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Brown, A. et al., 2021) ในแง่ของความคุ้มค่าการลงทุน ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงาน ลดภาระค่าใช้จ่ายด้านเอกสาร และเพิ่มผลตอบแทนจากการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น นักบัญชีอิสระสามารถให้บริการลูกค้าได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนหลักในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Johnson, M. ที่พบว่า การลงทุนในเทคโนโลยีบัญชีสามารถลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการลูกค้าได้อย่างชัดเจน (Johnson, M., 2019) ดังนั้น เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีจึงมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงการทำงานของนักบัญชีอิสระในทุกมิติ ทั้งด้านประสิทธิภาพการทำงาน ความรวดเร็ว และความคุ้มค่า ซึ่งช่วยให้สามารถปรับตัวและแข่งขันได้ดีขึ้นในยุคดิจิทัล และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Williams, S. & Lee, K. ที่ระบุว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกระบวนการบัญชีช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในองค์กร ทั้งในแง่ของต้นทุน ประสิทธิภาพ และความถูกต้องของข้อมูลทางการเงิน (Williams, S. & Lee, K., 2022)

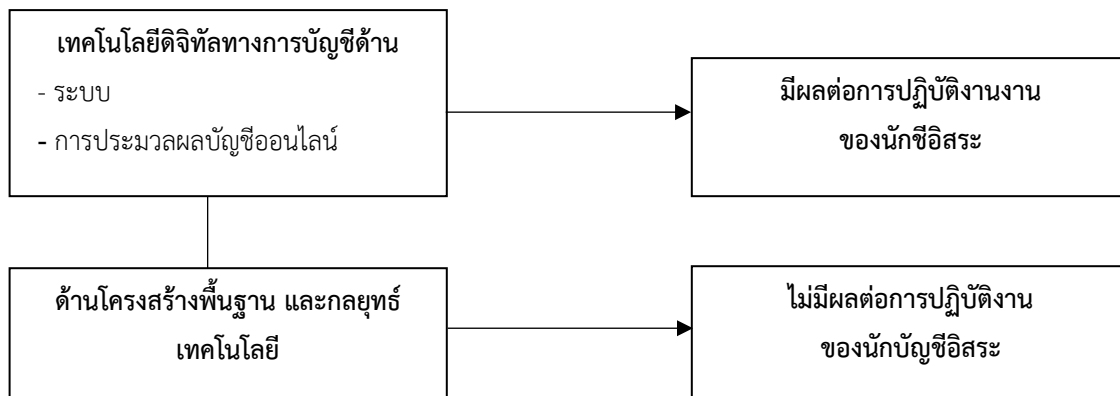
ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี โดยเฉพาะด้านการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ เทคโนโลยีการประมวลผลออนไลน์ช่วยให้การทำธุรกรรมและการจัดทำรายงานทางการเงินมีความรวดเร็ว แม่นยำ และลดข้อผิดพลาดจากการบันทึกข้อมูลด้วยมือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pettersson, J. et al. ที่ระบุว่า ระบบการประมวลผล

ออนไลน์ช่วยให้ข้อมูลทางบัญชีถูกจัดการและประมวลผลได้เร็วขึ้น ลดข้อผิดพลาดจากมนุษย์ และช่วยให้งบการเงินที่จัดทำมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น (Pettersson, J. et al., 2020) ในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เทคโนโลยีการประมวลผลออนไลน์ยังช่วยลดระยะเวลาการดำเนินงาน โดยสามารถประมวลผลข้อมูลและส่งออกสารได้ในเวลาอันสั้น ซึ่งส่งผลให้การทำงานของนักบัญชีมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สอดคล้องงานวิจัยของ Anderson, P. & Thomas, J. สนับสนุนผลการวิจัยนี้โดยพบว่า เทคโนโลยีออนไลน์ช่วยให้การจัดการข้อมูลบัญชีมีความรวดเร็วและสะดวก ซึ่งช่วยลดความล่าช้าในการทำงานและทำให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น (Anderson, P. & Thomas, J., 2021) ในด้านความคุ้มค่าการลงทุน เทคโนโลยีการประมวลผลออนไลน์ช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงานและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของนักบัญชีอิสระ การใช้เทคโนโลยีนี้สามารถช่วยลดต้นทุนในการจัดการข้อมูลและทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องงานวิจัยของ Liang, H. & Liu, M. พบว่า การใช้ระบบบัญชีออนไลน์สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรและค่าใช้จ่ายในการจัดทำเอกสารได้อย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้การลงทุนในเทคโนโลยีดิจิทัลมีความคุ้มค่าและสร้างผลตอบแทนได้อย่างต่อเนื่อง (Liang, H. & Liu, M., 2018) ดังนั้น เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี โดยเฉพาะการประมวลผลรายการทางบัญชีออนไลน์ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การปฏิบัติงานของนักบัญชีอิสระมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น

ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระ ซึ่งหมายความว่า แม้โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีและการวางกลยุทธ์การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้จะเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการดำเนินงานของธุรกิจ แต่ไม่สามารถสร้างผลกระทบที่ชัดเจนในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของนักบัญชีอิสระในเชิงปริมาณหรือผลลัพธ์ที่ดีในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดระยะเวลา หรือเพิ่มความคุ้มค่า สอดคล้องงานวิจัยของ Lee, J. et al. ได้ระบุว่า ถึงแม้ว่าการมีโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีที่ดีจะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว แต่ในการปฏิบัติงานประจำวันของนักบัญชีอิสระที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและความรวดเร็ว การที่โครงสร้างพื้นฐานยังไม่ได้มีการปรับใช้ให้สอดคล้องกับงานประจำอาจส่งผลกระทบไม่มากนัก (Lee, J. et al., 2020) และสอดคล้องผลการวิจัยของ Chang, Y. et al. ได้ชี้ให้เห็นว่า การวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่ได้มีการใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพในกลุ่มนักบัญชีอิสระ เนื่องจากขาดความเข้าใจในกลยุทธ์ที่สามารถนำมาใช้เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานได้โดยตรง ดังนั้น การมีแนวทางกลยุทธ์ที่ชัดเจนอาจไม่สามารถสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรมต่อการปฏิบัติงานที่ดีได้ในระยะสั้น (Chang, Y. et al., 2021) ดังนั้น ในการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี การพิจารณาปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการวางกลยุทธ์เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญ แต่ไม่พบความสัมพันธ์ที่ชัดเจนในแง่ของการปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ดีของนักบัญชีอิสระในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การลดเวลา หรือการสร้างความคุ้มค่าในการลงทุน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลเทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชี

จากผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลทางการบัญชีด้านระบบ และการประมวลผลรายการออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการปฏิบัติงานของนักบัญชีอิสระอย่างมีนัยสำคัญเทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพลดภาระงาน เพิ่มความถูกต้องของข้อมูล และความเชื่อมั่นในการให้บริการ อย่างไรก็ตาม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และกลยุทธ์เทคโนโลยีกลับไม่มีผลเชิงบวกต่อการทำงาน เนื่องจากข้อจำกัดในการเข้าถึงและการวางแผน แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและการวางกลยุทธ์ เพื่รองรับการทำงานของนักบัญชีอิสระในระยะยาว การศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้ให้นักบัญชีอิสระสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กรต่าง ๆ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในงานบัญชี

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าระบบเทคโนโลยีดิจิทัลและการประมวลผลออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและความถูกต้องในการทำงานของนักบัญชีอิสระ เนื่องจากช่วยลดภาระงานที่ต้องทำด้วยมือ เพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงาน และช่วยให้สามารถตรวจสอบข้อมูลได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น ดังนั้น ควรเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับขนาดและลักษณะของธุรกิจ รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาซอฟต์แวร์ที่ช่วยปรับปรุงการทำงานของนักบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการให้ความรู้และสนับสนุนทรัพยากรด้านเทคโนโลยีแก่นักบัญชีอิสระ เพื่อให้สามารถเข้าถึงเครื่องมือที่ทันสมัยและนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบคลาวด์ ซอฟต์แวร์บัญชีอัตโนมัติ หรือแพลตฟอร์มที่ช่วยให้การทำบัญชีสะดวกและแม่นยำยิ่งขึ้น โดยเฉพาะซอฟต์แวร์ที่มีต้นทุนต่ำ และสามารถปรับใช้ได้กับธุรกิจขนาดเล็กและนักบัญชีอิสระ ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีจะช่วยให้ นักบัญชีสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดข้อผิดพลาด และเพิ่มความโปร่งใสในการตรวจสอบข้อมูล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่

ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้กับลูกค้าและผู้ให้บริการบัญชี สำหรับแนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีใหม่ เช่น AI และ RPA ที่กำลังมีบทบาทมากขึ้นในอุตสาหกรรมบัญชี โดยพิจารณาถึงผลกระทบในระยะยาวที่มีต่อรูปแบบการทำงานของนักบัญชีอิสระ รวมถึงการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีของนักบัญชีอิสระกับสำนักงานบัญชีขนาดเล็กหรือองค์กรขนาดใหญ่ เพื่อหาแนวทางในการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในแต่ละบริบท นอกจากนี้ ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น ความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี ต้นทุนในการลงทุน ความซับซ้อนในการใช้งาน และความพร้อมของระบบสนับสนุน เพื่อให้สามารถออกแบบกลยุทธ์ที่ช่วยส่งเสริมให้นักบัญชีสามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในวิชาชีพบัญชีจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนางานการบัญชีไทยให้สามารถแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2567). ผู้ทำบัญชี (e-Accountant). เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.dbd.go.th/common-article/3>
- ธนพงศ์ เพ็ชรเจริญ. (2567). การเป็นนักบัญชีอิสระในยุคปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.spu.ac.th/fac/account/20087>
- บริษัท Crystal Software Group จำกัด. (2567). Digital accounting. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.crystalsoftwaregroup.com/digital-accounting/>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริ.
- Aaker, D. A. et al. (2001). Marketing research. (7th ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Anderson, P. & Thomas, J. (2021). Enhancing efficiency in accounting through online systems. *Journal of Digital Accounting*, 13(4), 102-118.
- Brown, A. et al. (2021). The Role of IT Infrastructure in Digital Accounting. *Journal of Accounting Technology*, 15(2), 45-60.
- Chang, Y. et al. (2021). Strategic implementation and effectiveness of information technology in accounting. *Journal of Business Strategy*, 14(3), 80-95.
- Dai, J. & Vasarhelyi, M. A. (2017). Toward blockchain-based accounting and assurance. *Journal of Information Systems*, 31(3), 5-21.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate data analysis. (7th ed.). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Johnson, M. (2019). Strategic implementation of digital accounting systems. *International Review of Financial Technology*, 10(3), 112-130.

- Kokina, J. & Blanchette, S. (2019). Early evidence of digital transformation in accounting: An analysis of internal audit and external audit. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 16(1), 35-46.
- Lee, J. et al. (2020). The role of IT infrastructure in small accounting firms. *Accounting & Technology Review*, 12(4), 102-117.
- Liang, H. & Liu, M. (2018). Cost-saving benefits of digital accounting systems. *Journal of Accounting and Technology*, 22(3), 45-59.
- Pettersson, J. et al. (2020). The impact of online processing systems on financial reporting. *International Journal of Accounting Technology*, 18(2), 54-70.
- Schmitz, J. & Leoni, G. (2019). Accounting and auditing at the time of blockchain technology: A research agenda. *Australian Accounting Review*, 29(2), 331-342.
- Smith, J. & Jones, L. (2020). Digital tools in modern accounting practices. *Accounting and Finance Journal*, 25(4), 89-104.
- Williams, S. & Lee, K. (2022). Online processing in financial reporting. *Digital Business Review*, 8(1), 21-39.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

ประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล*

EFFECTIVENESS OF INTEGRATED DISASTER MANAGEMENT IN AREAS WITH REPEATED FLOODING CASE STUDY OF BANG RAKAM MODEL PROJECT

ชำนานู ชูเที่ยง*, โชติ บดีรัฐ, ศรชัย ท้าวมิตร

Chamnarn Choothieng*, Chot Bodeerat, Sonchai Taomit

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: chamnarn.c@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิผล วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง 400 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 37 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ การบริหารจัดการขณะเกิดและหลังเกิดภัยพิบัติ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำ (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีทั้งหมดจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านการร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยด้านงบประมาณ และ 3) แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิผล พบว่า ควรมีการวางแผนทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ที่เป็นกรอบในปฏิบัติให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนได้รับรู้และปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการภัยพิบัติ, โครงการบางระกำโมเดล

Abstract

The objectives of this research are 1) To study the effectiveness level of integrated disaster management in recurrent flooding areas Case Study of Bang Rakarm Model project. 2) To study the factors that affect the effectiveness of disaster management in the flooded areas Integrate. And 3) To propose an integrated approach to disaster management in areas that are repeatedly flooded Be productive. The study is research Combined methods, sample group of 400 people, data collected by questionnaire. Data analysis uses statistics, averages, and fractions. Standard deviation and linear multiple regression analysis statistics for 37 key informants as well. How to choose specifically Data were collected using in-depth interviews. The findings were as follows: 1) The overall level of effectiveness in disaster management in areas with repeated flooding Case study of Bang Rakarm Model project, was overall at high level ($\bar{x} = 3.65$) 2) Factors affecting the effectiveness of integrated disaster management in areas with repeated flooding Case study of Bang Rakarm Model project (y) with statistical significance at the .01 level has a total of 3 Variables. arranged in order of their effect on diversion. Varying from highest to lowest Community participation In terms of integration between agencies and budget and 3) Guidelines for disaster management in the flooded areas of integrated are effective. Found that there should be a plan in the short team, medium and long team, which is a framework for Government agencies, private sectors, and public sectors are effectively recognized and complied with.

Keywords: Effectiveness, Disaster Management, Bang Rakarm Model Project

บทนำ

จากการเกิดเหตุการณ์มหาอุทกภัยน้ำท่วมหนักในปี 2554 ที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อทั้งเศรษฐกิจและสังคมไทย ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการทบทวนสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติดังกล่าวอย่างจริงจัง และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายซ้ำซากเช่นเดิมอีก จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของโครงการบางระกำโมเดล ในปี 2560 (ยุวชล เกสรประทุม และคณะ, 2567) ซึ่งจากการเกิดภัยพิบัติในปี 2554 นั้น พบว่า จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดภัยพิบัติดังกล่าวด้วยเช่นกัน ที่ทำให้พื้นที่การเกษตรที่อยู่ระหว่างแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน โดยเฉพาะอำเภอพุมพิต อำเภอเมือง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งถือเป็นพื้นที่การเกษตรที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลก ที่มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มต่ำ เป็นแหล่งรับน้ำและถูกน้ำท่วมซ้ำเป็นระยะเวลานานในทุก ๆ ปี ต่อมาในปี 2559 จากการลงพื้นที่ของ พลเอกฉัตรชัย สาริกัลยะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น ที่ได้ลงพื้นที่ติดตามสถานการณ์และแก้ไขปัญหาอุทกภัยในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดพิษณุโลก ได้สั่งการให้กรมชลประทานและหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์บูรณาการร่วมกัน ในการปรับแผนการเพาะปลูกพืชนาปีในพื้นที่ลุ่มต่ำให้วางแผนการส่งน้ำการเพาะปลูกข้าวนาปีเร็วขึ้น เพื่อให้เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่างทันท่วงที

เพื่อไม่ให้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย และใช้เป็นพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติเพื่อรองรับน้ำ หรือชะลอน้ำในฤดูน้ำหลาก ซึ่งในปัจจุบัน พบว่า ได้มีการกำหนดให้พื้นที่โครงการบางระกำโมเดลเป็นพื้นที่สำคัญในการทวงน้ำ เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ภาคกลางตอนล่างหรือลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นหลัก (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายมนาน, 2560)

โดยรัฐบาลได้มีการจัดตั้งสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการกำกับดูแลนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยมีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เป็นกรอบแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำของประเทศตามแนวทางการพัฒนาประเทศของยุทธศาสตร์ชาติ สาระสำคัญของพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มุ่งเน้นไปที่การมีกฎหมายในการบูรณาการในการจัดสรรน้ำและการใช้น้ำ การพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ และสิทธิขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำสาธารณะ รวมทั้งจัดให้มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับองค์กรผู้ใช้น้ำ เพื่อเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกๆระดับ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยให้มีคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) เป็นองค์กรหลักในระดับชาติที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีคณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นกลไกในการขับเคลื่อนในระดับลุ่มน้ำ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2562)

โครงการบริหารจัดการน้ำของโครงการบางระกำโมเดล มีลักษณะของโครงการที่เป็นโครงการบริหารจัดการน้ำแบบชุมชนมีส่วนร่วม และมีการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กองทัพอากาศที่ 3 กรมชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายมนาน กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีการวางแผนในการบริหารจัดการโครงการที่มีสาระสำคัญ คือ การบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นพื้นที่รองรับน้ำโดยไม่สร้างสิ่งก่อสร้าง และเป็นการบริหารจัดการน้ำให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำ โดยอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ให้เกษตรกรในทุ่งบางระกำที่ประสบกับภavnน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี สามารถใช้ชีวิตอยู่กับน้ำท่วมได้และสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้แม้จะประสบกับภavnน้ำท่วม รวมถึงการปรับปรุงปฏิทินการเพาะปลูกให้เร็วขึ้นในช่วงต้นเดือนเมษายน เพื่อให้เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้ทันก่อนต้นเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ชลประทานจะปล่อยน้ำหลากเข้าท่วมทุ่งและกักเก็บไว้เป็นระยะเวลา 4 เดือน คือตั้งแต่ช่วงสิงหาคมถึงพฤศจิกายน ที่พื้นที่จะถูกเปลี่ยนจากทุ่งนาข้าวเป็นทุ่งนาทวงน้ำ และในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นักประชาชนหรือเกษตรกรในพื้นที่จะผันตัวเองไปเป็นชาวประมงหาปลาในพื้นที่แทน (ยอดพล เทพสิทธิ และฐานิดา บุญวรรณ, 2561)

ดังนั้น การบริหารจัดการในพื้นที่ภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซากทุกปีของโครงการบางระกำโมเดลจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จริงจัง และมีประสิทธิผลตั้งแต่ระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ ระยะเกิดภัยพิบัติ และระยะหลังเกิดภัยพิบัติ เพื่อเป็นการป้องกันดูแลประชาชนในพื้นที่โครงการบางระกำโมเดลที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดในฐานะเป็นพื้นที่เสียสละในการรองรับปริมาณน้ำเป็นจำนวนมาก เพื่อลดผลกระทบให้กับพื้นที่อื่นในทุก ๆ ปี ทั้งพื้นที่ภาคกลางตอนล่างหรือลุ่มน้ำเจ้าพระยาและโดยเฉพาะกรุงเทพมหานครที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการกรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการกรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก จำนวน 37 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจาก 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่โครงการบางระกำโมเดล จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก และผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย 2) นายอำเภอและปลัดอำเภอ จำนวน 10 คน ได้แก่ นายอำเภอและปลัดอำเภอบางระกำ อำเภอเมืองพิษณุโลก อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย 3) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลบางระกำ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงเตื่อย จังหวัดสุโขทัย 4) ผู้นำท้องที่ จำนวน 10 คน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านตำบลบางระกำ ตำบลบ้านกร่าง ตำบลท่าช้าง ตำบลวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก และตำบลดงเตื่อย จังหวัดสุโขทัย และ 5) ตัวแทนประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ จำนวน 10 คน ได้แก่ ตัวแทนประชาชนอำเภอบางระกำ อำเภอเมืองพิษณุโลก อำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย และเมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากโครงการบางระกำโมเดล จำนวน 400 คน ด้วยการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโรยามาเน่ (Yamane, T., 1973) จากประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก จำนวน 131,314 คน โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มี 4 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมในพื้นที่ซ้ำซากแบบบูรณาการ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิผล มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากให้เกิด

ประสิทธิผล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Step Multiple Linear Regression Analysis) (พัชรา ศรีพระบุ, 2565) นำไปสู่การอภิปรายผล และหาข้อสรุปของการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้เชิงปริมาณ

1. เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งหมดมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ระดับการได้รับผลกระทบ (ได้รับความเสียหายเล็กน้อย, มาก และรุนแรง) และจำนวนการประสบภัยพิบัติ (นาน ๆ ครั้ง, บ่อยครั้ง และทุกครั้งที่เกิดภัยพิบัติ) ตอนที่ 2 ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ โครงการบางระกำโมเดล ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภัยพิบัติก่อนเกิดภัยพิบัติ ขณะเกิดภัยพิบัติ และหลังเกิดภัยพิบัติ ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ ประกอบด้วย การร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำชุมชน การใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และงบประมาณ และตอนที่ 4 แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิผล ประกอบด้วย แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ ระยะขณะเกิดภัยพิบัติ และระยะหลังเกิดภัยพิบัติ

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) วิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับงานวิจัย 3) ดำเนินการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยและนำแบบสอบถามเสนอและปรับแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ 4) นำเครื่องมือที่สร้างแล้วนำไปหาคุณภาพด้วยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาความถูกต้องและสมบูรณ์ของเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวนทั้งสิ้น 5 ท่าน 5) นำแบบสอบถามไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) โดยการเลือกคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 1 โดยใช้สูตรคำนวณของ โรบินเนลลี แฮมเบิลตัน (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) และ 6) ทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามสูตรของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1970) แล้วนำมาทดสอบ (Try Out) กับประชาชนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติที่ไม่ใช่พื้นที่วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .996 แล้วนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้เชิงคุณภาพ

1. เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 37 คน โดยใช้ข้อคำถามปลายเปิดซึ่งได้มาจากการศึกษา 3 สังเคราะห์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัยและตัวแปรที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำไปสู่การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อให้

ครอบคลุมประเด็นปัญหาในการวิจัย ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ และ ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิผล

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีเหตุผลและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูล เอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลระดับทุติยภูมิเพื่อที่จะวิเคราะห์เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 37 คน ด้วยการใช้คำถามปลายเปิดในข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออภิปรายผล และหาข้อสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล โดยรวมและแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล	n = 400		ระดับประสิทธิผล
	$\bar{x}$	S.D.	
ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการก่อนเกิดภัยพิบัติ	3.37	.79	ปานกลาง
ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการขณะเกิดภัยพิบัติ	3.94	.83	มาก
ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการหลังเกิดภัยพิบัติ	3.63	.94	มาก
รวม	3.65	.82	มาก

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล

2.1. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 5 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล (y) เท่ากับ 0.984 ($R = .984$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล (y) โดยมีค่าความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

2.2. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 5 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล (y) เท่ากับ

0.968 ($R^2 = .968$) แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปรสามารถอธิบายประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล (y) ได้ร้อยละ 96.80

2.3. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีจำนวน 3 ตัวแปร สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Beta	t	Sig.
a ค่าคงที่	.392	.045		8.736	.000
X ₁ ด้านการร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงาน	.296	.024	.327	12.453	.000
X ₂ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	.361	.055	.372	6.600	.000
X ₃ ด้านผู้นำชุมชน	-.001	.055	-.001	-.023	.981
X ₄ ด้านการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมในการจัดการภัยพิบัติ	.040	.027	.052	1.475	.141
X ₅ ด้านงบประมาณ	.215	.028	.263	7.708	.000

R = .984 $R^2 = .968$

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะนำมาอภิปราย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดลอยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการขณะเกิดภัยพิบัติ ($\bar{X} = 3.94$) ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการหลังเกิดภัยพิบัติ ($\bar{X} = 3.63$) และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการก่อนเกิดภัยพิบัติ ($\bar{X} = 3.37$) สอดคล้องกับ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ ศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนกับการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษาอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า จากการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในชุมชนบ้านวังกุ่ม ชุมชนบ้านแท่นนางงาม และชุมชนบ้านชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 522 ครั้วเรือน ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ คือ 1) ภาพรวม

ของประสิทธิผลในการจัดการภัยพิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการป้องกันและเตรียมพร้อมรับมือกับอุทกภัยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ด้านการจัดการในภาวะฉุกเฉินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และด้านการฟื้นฟูบูรณะหลังประสบภัยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ตามลำดับ และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน มี 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านประสบการณ์รับมือภัยพิบัติในอดีต ปัจจัยด้านความตระหนักต่อปัญหาภัยพิบัติ ปัจจัยด้านทุนสังคม ปัจจัยด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ และปัจจัยด้านผู้นำชุมชน โดยปัจจัยทั้งห้าส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .295, .247, .220, .109 และ -.098 ตามลำดับ และสามารถรวมกันอธิบายประสิทธิผลในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน ได้ร้อยละ 46.70 (กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2565)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีจำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยด้านงบประมาณ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กมลวรรณ วรรณนัง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งเตือนข่าวสารเรื่องสถานการณ์น้ำแก่ประชาชน จัดหาเตรียมติดตั้งเครื่องสูบน้ำยังสถานการณ์ต่าง ๆ จัดเตรียมพื้นที่พักพิงแก่ประชาชน ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งในเรื่องอาหาร ยารักษาโรค ด้านสุขภาวะ สำนวความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐาน ซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน และทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ ปัญหา พบว่า อำเภอเสนาเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมทุกปี เป็นพื้นที่แก้มลิง มีการจำกัดเส้นทางไหลของน้ำ ข่าวสารที่แจ้งประชาชนในช่วงน้ำท่วมมีความคลาดเคลื่อน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณไม่เพียงพอ ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนมีความล่าช้า และขาดการประสานงานที่ชัดเจน 2) ภาวะผู้นำ ทักษะการทางการบริหารความรู้และทักษะเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ ความเข้มแข็งของชุมชน การติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความร่วมมือสามารถอธิบายการผันแปรของการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ได้ระดับมาก และ 3) รูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัย (กมลวรรณ วรรณนัง และคณะ, 2565)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ โครงการบางระกำโมเดลของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่นับตั้งแต่เริ่มโครงการบางระกำโมเดล 60 นั้น มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และสนองต่อนโยบายของรัฐบาลต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยสามารถแบ่งการอธิบายประสิทธิผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ ของโครงการบางระกำโมเดลออกเป็นสามช่วง คือ

1.1 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการก่อนเกิดภัยพิบัติ พบว่า มีการเตรียมความพร้อมในการเผชิญเหตุ เช่น การจัดเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติ การกำหนดพื้นที่เสี่ยงภัยและปรับปรุงให้ตรงกับข้อเท็จจริงอยู่ตลอดเวลา การประชาสัมพันธ์ให้รับทราบและเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ มีการจัดทำแผนและการฝึกอบรมบุคลากร รวมถึงจัดเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมใช้งาน

1.2 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขณะเกิดภัยพิบัติ พบว่า มีการร่วมบูรณาการในการบริหารจัดการภัยพิบัติในขณะเกิดภัยพิบัติ โดยมีหน่วยงานทุกภาคส่วน รวมถึงอาสาสมัครในพื้นที่ ได้นำวัสดุอุปกรณ์เข้าช่วยเหลือ และอพยพช่วยเหลือประชาชนออกมาจากพื้นที่น้ำท่วม และให้มาอยู่ในสถานที่พักพิงชั่วคราวที่ได้จัดเตรียมไว้ รวมถึงนำผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยจากการประสบภัยน้ำท่วม นำส่งโรงพยาบาล หรือโรงพยาบาลส่งเสริมตำบลในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีความพร้อมในการรองรับผู้ป่วยประสาภัย ตลอดจนมีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง อปพร. หรืออาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ตลอดจนจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคแจกจ่ายให้กับผู้ประสบภัย เช่น การแจกอาหารและน้ำดื่ม มีการจัดทำโรงครัวเคลื่อนที่ หรือเสื้อผ้าและสิ่งของจำเป็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

1.3 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลังเกิดภัยพิบัติ พบว่า หน่วยงานภาครัฐเข้าไปสำรวจความเสียหายในพื้นที่ มีการเร่งแก้ไข ปรับปรุง ซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ สภาพถนนสาธารณะที่ได้รับความเสียหาย หรือประตูประบายน้ำ-ระบบชลประทาน รวมถึงการช่วยเหลือซ่อมแซมที่พักอาศัย รวมถึงอุปกรณ์ไฟฟ้า อุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ ของประชาชน เพื่อให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้ปกติสุขโดยเร็ว และช่วยเหลือเยียวยาในมิติต่าง ๆ ตามที่ขอบเขตกฎหมายกำหนดให้สามารถกระทำได้ และเร่งส่งข้อมูลความเสียหายให้กับรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณชดเชย เยียวยาให้กับประชาชนได้อย่างทันท่วงที และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติในครั้งต่อไป เพื่อประสิทธิผลของการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่โครงการบางระกำโมเดล สอดคล้องกับ อนุชา ลาวงค์ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง ความท้าทายผู้นำในการบริหารจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษามหาอุทกภัย ผลการศึกษาพบว่า 1) ในด้านการจัดการน้ำท่วม ควรมีกกลยุทธแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์เร่งด่วน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติ 2 แผน 1.1) ในระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ จะต้องมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การพัฒนากลยุทธการจัดการน้ำท่วมโดยเฉพาะ การปรับขั้นตอนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม และการช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว 1.2) ในระยะน้ำท่วม จำเป็นต้องแก้ไขและควบคุมความผันผวนที่เกิดจากเทคโนโลยี ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ปัญหาสังคมและการขยายตัวของเขตเมือง ตลอดจนอาชีพและแรงงาน ความท้าทายเหล่านี้เป็นความเสี่ยงที่ผู้นำต้องควบคุม แผนดังกล่าวต้องได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และ 2) ในแง่ของคำแนะนำ ควรบูรณาการแผนแจ้งเตือนภัยพิบัติธรรมชาติและการฝึกอบรมการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติ แผนดังกล่าวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนของ 4F-3F-4F โดยนำข้อมูลจากการศึกษามาวางแผนกระบวนการทำงาน ปรับปรุงการสื่อสาร ประเมินผล และเสนอแนวทางแก้ไขในระยะยาว เชิญชวนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมและแบ่งปันความคิดเห็นเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบและความเสียหายจากภัยพิบัติธรรมชาติอย่างเป็นระบบ (อนุชา ลาวงค์ และคณะ, 2565)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ผลการวิจัยพบว่า จากปัจจัยที่ผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาโครงการบางระกำโมเดล ทั้ง 5 ปัจจัย ได้แก่ ด้านการร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านผู้นำชุมชน ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม และด้านงบประมาณ มีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ กรณีศึกษาบางระกำโมเดล ทุกด้าน และยังพบว่า ปัจจัยแต่ละด้านมีความเชื่อมโยงกัน โดยสามารถอธิบายเป็นรายด้านได้ ดังนี้

2.1 ด้านการร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงาน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติในลักษณะของการร่วมมือ ร่วมวางแผนตามยุทธศาสตร์ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด และการประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ควรมีการวางแผน และกำหนดขอบเขตการช่วยเหลือดูแลให้แต่ละหน่วยงานที่ลงพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนได้รับการช่วยเหลือที่ครอบคลุมทุกพื้นที่โดยทั่วถึง และได้รับความเท่าเทียมในการได้รับความช่วยเหลือ รวมถึงลดการทับซ้อนของพื้นที่ในการปฏิบัติงาน

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการเปิดโอกาสและพื้นที่ให้ประชาชนได้มีบทบาทในการได้มีส่วนร่วมในการเสนอสภาพปัญหาที่พบ ความต้องการในการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เพื่อนำมาเป็นแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ โครงการบางระกำโมเดล และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมและให้สร้างชุมชนมีความเข้มแข็งในการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติ รวมถึงการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่อการรับมือกับภัยพิบัติในครั้งต่อไป ที่สามารถให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการและดูแลชุมชนในการรับมือกับภัยพิบัติเบื้องต้นอย่างถูกวิธี ซึ่งการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วม สามารถกระทำได้โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะ และขีดความสามารถ รวมถึงการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมให้กับประชาชนในชุมชน ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรับมือกับภัยพิบัติอย่างถูกวิธี

2.3 ด้านผู้นำชุมชน อันหมายถึงทั้งผู้นำท้องที่ และผู้นำท้องถิ่นในชุมชนนั้นมีบทบาทสำคัญ ในการติดตามเฝ้าระวังตั้งแต่ระยะก่อนการเกิดภัยพิบัติ และเป็นผู้เสียสละ ทูมเทในการทำงานและการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยในช่วงขณะเกิดภัยพิบัติ ถึงแม้บางคนจะเป็นผู้ประสบภัยด้วย แต่ก็ไม่เคยละทิ้งหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการติดตามประสานงานให้กับประชาชนในการได้รับการเยียวยาจากรัฐบาล รวมถึงมีส่วนร่วมในการประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้าช่วยเหลือ ซ่อมแซมความเสียหายทั้งบ้านเรือนประชาชน และระบบสาธารณูปโภค ภายในพื้นที่ให้กลับมาใช้งานได้โดยเร็ว ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญ และมีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ โครงการบางระกำโมเดล

2.4 ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมในการจัดการภัยพิบัติ ควรมีการสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันการศึกษาทั้ง สถาบันอาชีวศึกษา หรือสถาบันอุดมศึกษา ได้คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านบางประเภทที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแล ช่วยเหลือ ประชาชนผู้ประสบภัย และที่สำคัญควรมีการพัฒนา

เครือข่ายการให้ข้อมูลข่าวสาร การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ให้เป็นชุดเดียวกัน ง่ายต่อการค้นคว้าข้อมูล และการติดตามเพื่อคาดการณ์ การเกิดภัยพิบัติ ให้เป็นรูปธรรมมากกว่าในปัจจุบัน ที่แต่ละหน่วยงานมีการดำเนินการในรูปแบบต่างคนต่างทำ ขาดการบูรณาการด้านข้อมูล จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ โครงการบางระกำโมเดล

2.5 ด้านงบประมาณ เป็นการจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์สูงสุด มีการบริหารจัดการงบประมาณด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และสามารถจัดหางบประมาณฉุกเฉินมาใช้เร่งด่วนยามประสบภัยพิบัติ และจัดสรรเงินช่วยเหลือเยียวยาให้กับผู้ประสบภัย หลังจากประสบภัยอย่างเพียงพอและเหมาะสม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุง สาธารณะประโยชน์ในพื้นที่โครงการบางระกำโมเดล ให้สามารถกลับมาใช้ได้ดังเดิม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการและวางแผนรับมือกับการเกิดภัยพิบัติในครั้งต่อไป รวมถึงการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ดังนั้นปัจจัยด้านงบประมาณ จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากแบบบูรณาการ โครงการบางระกำโมเดล สอดคล้องกับ นรินช ดำรงชัย ได้ศึกษาเรื่อง บทเรียนจากญี่ปุ่น: ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อความอยู่รอดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า ภายใต้สถานการณ์การเกิดภัยพิบัติที่มีมากขึ้นทุกวัน ความสามารถของประเทศในการบริหารจัดการเพื่อรับมือกับภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและสวัสดิการของประชาชน และรักษาทั้งชีวิตและทรัพย์สินให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการวางแผน นโยบาย และการส่งเสริมความพร้อมต่อภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ การบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานและองค์กรที่มีบทบาทสำคัญกับการสร้างความเตรียมพร้อมต่อภัยพิบัติ การได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน การฝึกซ้อมแผนการรับมือกับภัยพิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนการมีจิตสาธารณะของประชาชน ซึ่งทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพยายามในการช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือกันและกัน ไม่ใช่เพียงแค่การรอรับการช่วยเหลือจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว (นรินช ดำรงชัย, 2560)

3. แนวทางทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากโครงการบางระกำโมเดลแบบบูรณาการให้มีประสิทธิภาพ พบว่า

3.1 แนวทางการบริหารจัดการในระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ พบว่า ควรกำหนดแนวทางการทำโครงการบริหารจัดการน้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ก่อน เพื่อจัดเก็บน้ำที่มีปริมาณมหาศาลในฤดูฝนไว้สำหรับใช้ในฤดูแล้ง โดยใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีและวิศวกรรม ลงทุนสร้างระบบจัดเก็บและควบคุมน้ำที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และไม่สร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ โดยจะต้องเป็นโครงการที่มีนวัตกรรมที่สามารถแก้ไขทั้งปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งไปพร้อม ๆ กันได้ หากจัดทำโครงการบริหารจัดการจัดน้ำในพื้นที่จนเต็มศักยภาพแล้วยังไม่เพียงพอ จึงขยายการลงทุนในลักษณะนำน้ำจากแหล่งอื่นมาเติม จึงจะถือเป็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบอย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อโครงการ

3.2 แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติในระยะช่วงเกิดภัยพิบัติ พบว่า ควรมีการแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และลดการสูญเสียหรือความเสียหายให้น้อยที่สุด ซึ่งการออกแบบระบบแก้ไขปัญหาน้ำในพื้นที่บางระกำโมเดลนี้

ควรที่จะต้องมองให้เห็นปัญหาทั้งระบบอย่างแท้จริง โดยต้องเริ่มต้นจากการมีความรู้ความเข้าใจต่อระบบนิเวศน์อย่างเป็นภววิสัยก่อน และจะต้องมองให้เห็นความเชื่อมโยงของปัญหาแต่ละอย่างที่กระจัดกระจาย เช่น ปริมาณน้ำ ลักษณะการเพาะปลูกและทัศนคติของคนในท้องถิ่น ศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นภววิสัย ลักษณะทางกายภาพ รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมจริง ๆ ไม่ใช่เพียงจัดทำโครงการที่มีลักษณะปะผุและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปเรื่อย ๆ ซึ่งในที่สุดปัญหาที่มีอยู่นั้นก็จะไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง

3.3 แนวทางการบริหารจัดการในระยะหลังเกิดภัยพิบัติ พบว่า จากปัญหาน้ำท่วมน้ำซ้ำซากทุกปีที่ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบและความเสียหายทุกปีเช่นกัน รวมถึงการทำให้สังคมไทยต้องสูญเสียโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาโดยตลอด ปัญหานี้จึงควรได้รับการพิจารณาและหาแนวทางการแก้ไขอย่างจริงจังเสียที ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีและความรู้ทางวิศวกรรมในสังคมโลก ที่จะสามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้พัฒนาไปไกลมากแล้ว และก็มีตัวอย่างของต่างประเทศที่เขาใช้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศน์ เทคโนโลยีและวิศวกรรม มาออกแบบและจัดทำโครงข่ายการบริหารจัดการน้ำ ที่สามารถไขปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน แม้บางครั้งจะเกิดปัญหาจากความผันผวนของปัญหาสิ่งแวดล้อมบ้าง แต่รัฐก็สามารถตามแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างทัน่วงที ซึ่งรัฐบาลไทยจะต้องคำนึงถึงการใช้เงินที่มีอยู่อย่างจำกัด จัดทำโครงการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาระบบอย่างจริงจัง

สรุปและข้อเสนอแนะ

สำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากในพื้นที่บางระกำโมเดลให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดนั้น รัฐบาลควรมีนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างเป็นระบบและชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่มีหน้าที่บริหารจัดการ ดูแล และช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติ ที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากมายหลายหน่วยงานด้วยกัน ตั้งแต่ระดับกระทรวง กรม หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค จนถึงหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้นำชุมชน ได้มีแนวทางการบริหารจัดการและปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการ และประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากโครงการบางระกำโมเดลให้มีประสิทธิผล ตั้งแต่การบริหารจัดการภัยพิบัติระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ การบริหารจัดการภัยพิบัติระยะเกิดภัยพิบัติ และการบริหารจัดการภัยพิบัติในระยะหลังเกิดภัยพิบัตินั้น ควรบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมถึงภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ และที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์สูงสุดต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากโครงการบางระกำโมเดล ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ควรมีศึกษาค้นคว้าเพื่อหาปัญหาสาเหตุอื่น ๆ หรือเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติในมิติอื่น ๆ ที่มีบริบทและองค์ประกอบที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการภัยพิบัติโดยภาพรวมของประเทศต่อไป และควรมีการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากโครงการบางระกำโมเดล อย่างสม่ำเสมอ เพื่อความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการภัยพิบัติในทุกมิติ ตั้งแต่หน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายต่าง ๆ

ผู้นำชุมชน และประชาชนผู้สว่บภัยพิบัติเองด้วยเช่นกัน และควรมีการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ รวมถึงการประยุกต์ใช้ศาสตร์ ความรู้ ประสบการณ์ นำมาถอดบทเรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซากให้เกิดประสิทธิผลและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ตลอดจนสร้างความสามัคคี เสียสละ และการบูรณาการร่วมกันอย่างเข้มแข็งให้เกิดขึ้น เพื่อป้องกันให้เกิดการสูญเสียและความเสียหายให้น้อยที่สุดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ วรรณธำ และคณะ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 20(2), 143-156.
- กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2565). ชุมชนกับการจัดการภัยพิบัติ: กรณีศึกษาอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารพิกุลคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 20(1), 47-65.
- โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายมนาน. (2560). การบริหารจัดการน้ำแบบชุมชนมีส่วนร่วมพื้นที่ทุ่งหลวงน้ำบางระกำ “โครงการบางระกำโมเดล 60”. พิษณุโลก: สำนักงานชลประทานที่ 3 กรมชลประทาน.
- นรินทร์ ดำรงชัย. (2560). 3 องค์ประกอบ 1 เครื่องมือสู่ความสำเร็จในการรับมือภัยพิบัติของญี่ปุ่น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 34(3), 146-166.
- พัชรา ศรีพระบุ. (2565). การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยพยากรณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการท่าเรือสินค้าทั่วไป. วารสารวิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม, 15(3), 154-163.
- ยอดพล เทพสิทธิ และฐานิดา บุญวรรณ. (2561). รื้อสร้างบางระกำโมเดล: ความไม่เสมอภาคในการรับภาระสาธารณะ. วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 11(2), 142-167.
- ยุวชล เกสรประทุม และคณะ. (2567). การวิจัยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ พื้นที่บางระกำโมเดล อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(3), 284-294.
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2562). แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.
- อนุชา ลาวงค์ และคณะ. (2565). ความท้าทายผู้นำในการบริหารจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษามหาอุทกภัย. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2(6), 217-234.
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of Psychological Test. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Dutch Journal of Educational Research, 2(2), 49-60.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.

การสืบสานภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมไทย สู่การสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์
ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมสมัย เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในระดับสากล
ในการขับเคลื่อนกิจกรรมมหกรรมผ้าไหมไทย “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 13*

THE PERPETUATION OF THAI SILK HANDICRAFT WISDOM TOWARDS CREATE
PRODUCT IDENTITY BY INTEGRATING CONTEMPORARY KNOWLEDGE AND PUBLISH
ART AND CULTURE INTERNATIONALLY IN DRIVE 13TH CELEBRATION OF SILK
“THAI SILK ROAD TO THE WORLD”

กิตติศักดิ์ อริยะเครือ¹, จรัสพิมพ์ วังเย็น^{1*}, ไอรดา สุตสังข์¹, สูดากาญจน์ แยบดี¹, เสาวนีย์ รัฐนิธิคุณานนท์¹,
ศรัณย์ จันทร์แก้ว¹, สุวารี เนตรกระจ่าง²

Kittisak Ariyakuare¹, Jaratpim Wangyan^{1*}, Irada Soodsung¹, Sudakan Yabdee¹, Saowanee Ratnidhikunanoon¹,
Sarun Jankaew¹, Suwaree Nathkrajang²

¹คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Industrial Textiles and Fashion Design, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok, Thailand

²กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²The Queen Sirikit Department of Sericulture, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jaratpim.w@mutp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบผ้าไหมไทยร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ และเพื่อประเมินผลการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ด้านศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถานทูตต่างประเทศ ในการเพิ่ม ศักยภาพการแข่งขัน และการเผยแพร่ผ้าไหมไทยในระดับประเทศและนานาชาติ กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นิสิต นักศึกษา และอาจารย์ จาก 22 มหาวิทยาลัย จำนวน 97 คน 2) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเยาวชนและ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 97 คน และ 3) ตัวแทนสถานทูตและกงสุลจาก 93 ประเทศ จำนวน 9 คน เครื่องมือ ที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษา และอาจารย์ มีความพึงพอใจต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่สากล ประเมินจาก 15 ตัวแปร แบ่งเป็น 5 ปัจจัย ทั้ง 5 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 กลุ่มผู้เข้าร่วมงาน มีความพึงพอใจ ประเมินจาก 18 ตัวแปร แบ่งเป็น 4 ปัจจัย ทุกปัจจัย มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

และกลุ่มเอกอัครราชทูต มีความพึงพอใจประเมินจาก 15 ตัวแปร แบ่งเป็น 5 ปัจจัย ทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .003 ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ศักยภาพของผ้าไหมไทยในฐานะสื่อกลางในการ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและสร้างความร่วมมือในระดับนานาชาติ รวมถึงการต่อยอดการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยอย่างยิ่งย่น

คำสำคัญ: การสืบสานภูมิปัญญา, หัตถกรรมผ้าไหมไทย, อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์, บูรณาการองค์ความรู้ร่วมสมัย, ไหมไทยสู่เส้นทางโลก

Abstract

This research aims to evaluate the effectiveness of promoting and enhancing the creative potential of university students in contemporary Thai silk design by integrating local wisdom with cultural identity and the historical heritage of various nations. It also aims to assess the outcomes of building collaborative networks in arts, culture, technology, and innovation with government agencies, private sectors, and foreign embassies to enhance the competitiveness and international dissemination of Thai silk. The study involved three sample groups: 1) 97 university students and lecturers from 22 institutions, 2) 97 participants from youth groups and related personnel, and 3) 9 representatives from embassies and consulates of 93 countries. The research instrument was a validated questionnaire. We collected data through questionnaires and analyzed them using percentages, means, standard deviations, and content analysis. The results revealed that students and lecturers expressed high satisfaction with the application of Thai silk in international contexts, assessed through 15 variables across 5 factors, all of which showed statistically significant relationships at the .001 level. Similarly, participants in the activities indicated high satisfaction across 18 variables in 4 factors, also with significant correlations at the .001 level. Ambassadorial representatives showed satisfaction based on 15 variables in 5 factors, all significantly correlated at the .003 level. These findings highlight the potential of Thai silk as a cultural medium for international collaboration and the sustainable value-added development of Thai silk products.

Keywords: Transmission of Traditional Wisdom, Thai Silk Handicrafts, Product Identity, Integration of Contemporary Knowledge, Thai Silk to The World

บทนำ

โครงการมหรหรรพ์ผ้าไหม ไหมไทยสู่เส้นทางโลก เป็นโครงการที่มีการดำเนินงานมาตลอดระยะเวลา 12 ปี ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา พร้อมด้วยคณะ เอกอัครราชทูต และคู่สมรส และกงสุลใหญ่ประจำประเทศไทย ร่วมกันจัดเพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่พระองค์ทรงส่งเสริม และสนับสนุนผ้า

ไหมไทย ให้เกษตรกรปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และทอผ้าเป็นอาชีพเสริมสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น และทำให้ผ้าไหมไทยเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ที่สำคัญผ้าไหมไทยแสดงให้เห็นถึง “Soft power” ของประเทศที่รัฐบาล (กรมประชาสัมพันธ์, 2565) มุ่งส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และเผยแพร่สู่สายตาชาวต่างชาติ อีกทั้งยังเป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาด้านการออกแบบแฟชั่น และสิ่งทอ ทั่วประเทศ ได้แสดงศักยภาพ ส่งเสริม และสนับสนุนให้นิสิตและนักศึกษาได้สัมผัสประสบการณ์ เกิดกระบวนการเรียนรู้ และถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ขยายตัวไปสากล อันนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการแสดง ความงดงาม ของเส้นไหมที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย (กรุงเทพธุรกิจ, 2565) ลวดลายที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย ให้ประจักษ์ต่อสายตาโลก ทำให้เกิดความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทย และประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมอีกด้วย (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

ในปี พ.ศ. 2567 โครงการมหกรรมผ้าไหม “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 13 เป็นโครงการต่อเนื่อง ที่จัดขึ้น ซึ่งในการดำเนินงานในครั้งที่ 13 เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถ ประเมินผลสัมฤทธิ์ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และการต่อยอดสู่การดำเนินงานในปีถัดไป (บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน), 2567) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ จึงจัดให้มีการดำเนินโครงการขับเคลื่อนกิจกรรมมหกรรม ผ้าไหม “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก ปีที่ 13” โดยมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานให้กับมหาวิทยาลัยที่มี หลักสูตรด้านการออกแบบ การออกแบบ แฟชั่นและสิ่งทอ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ เปิดโอกาสให้ นิสิต นักศึกษา รวมถึงสถาบันการศึกษา ด้าน การออกแบบแฟชั่น และสิ่งทอทั่วประเทศ เข้าร่วมโครงการ เพื่อออกแบบและตัดเย็บชุดผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์และ วัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ให้แก่คณะเอกอัครราชทูตและคู่สมรส กงสุลและกงสุลกิตติมศักดิ์ ประจำประเทศไทย รวมถึงคณะรัฐมนตรี และการเปิดโอกาสให้นิสิต นักศึกษาได้เรียนรู้วัฒนธรรมนานาประเทศร่วมกับคณะเอกอัครราชทูต และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตลอดจน เอกลักษณ์ และแนวทางการออกแบบเสื้อผ้าในลักษณะร่วมสมัย และส่งเสริม ให้ชาวไทย และเยาวชน นิสิต นักศึกษา ทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และเป็นการอนุรักษ์ต่อยอด สืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมให้เป็นเอกลักษณ์คู่ชาติไทย (กรมประชาสัมพันธ์, 2563)

จากข้อมูลข้างต้นในการดำเนินงานมีขอบเขตการดำเนินงานร่วมกับคณะเอกอัครราชทูต และคู่สมรส กงสุล และกงสุลกิตติมศักดิ์ประจำประเทศไทย รวมถึงคณะรัฐมนตรี และสถาบันการอุดมศึกษา การประเมิน โครงการจึง เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อทราบถึงการดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ รวมถึงการศึกษาปัญหา และแนวทาง ในการปรับปรุง โดยมีกระบวนการวัดที่มีการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล อย่างเป็นระบบ โดยเป็นการวิจัย แบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อหาคำตอบของการวิจัยที่มีความ ครบคลุมและชัดเจน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาภาคสนาม และข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ นำข้อมูลที่ ได้รับมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปใช้ในการตรวจสอบผลการดำเนินโครงการ (สมคิด พรหมจ้อย, 2563) นำผลมารวบรวม และนำไปวิเคราะห์ในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ใน 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2558)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การสืบสานภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ผ้าไหมไทย สู่การสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมสมัย เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในระดับ

สากล ในการขับเคลื่อนกิจกรรมหมวกผ้าไหมไทย “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 13 ที่มีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์ผลการดำเนินโครงการเพื่อทราบถึงผลการดำเนินงาน การศึกษาปัญหา และ แนวทางในการปรับปรุง ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวจะเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการ พิจารณาสำหรับการวางแผนการดำเนินโครงการ และการขับเคลื่อนกิจกรรมหมวกผ้าไหม เพื่อเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง และการส่งเสริมให้ชาวไทยและ ชาวชน นิสิต นักศึกษา ทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรม ราชชนนีพันปีหลวง และเป็นการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญา การทอผ้าไหม ให้เป็นเอกลักษณ์คู่ชาติไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบผ้าไหมไทยร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ
2. เพื่อประเมินผลการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถานทูตต่างประเทศ ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และการเผยแพร่ผ้าไหมไทยในระดับประเทศ และนานาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อหาคำตอบของการวิจัยที่มีความครอบคลุมและชัดเจน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาภาคสนาม และข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) นิสิต นักศึกษา และอาจารย์จาก 22 มหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมกิจกรรมหมวกผ้าไหมไทย “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 13 โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2) ตัวแทนสถานทูตและกงสุลต่างประเทศ 93 ประเทศ ที่เข้าร่วมกิจกรรมหมวกผ้าไหมไทย “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 13 โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ 3) ผู้เข้าร่วม กิจกรรมจากกลุ่มเยาวชน บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ที่เข้าร่วมกิจกรรมหมวกผ้าไหมไทย “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 13 รวมทั้งสิ้น 303 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบผ้าไหมไทยร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ แบ่งออกเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ที่มี ต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก ประกอบไปด้วย 15 ตัวแปร โดยอาศัยทั้งหมด 5 ปัจจัย ได้แก่ 1.1) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ 1.2) ปัจจัยด้านการออกแบบ 1.3) ปัจจัยด้านวัสดุ 1.4) ปัจจัยด้านการ พัฒนาและการนำมาประยุกต์ และ 1.5) ปัจจัยด้านการผลิต 2) เพื่อประเมินผลการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถานทูตต่างประเทศ ในการเพิ่ม

ศักยภาพการแข่งขัน และการเผยแพร่ผ้าไหมไทยในระดับประเทศ และนานาชาติ แบ่งออกเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของเอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก ประกอบไปด้วย 15 ตัวแปร โดยอาศัยทั้งหมด 5 ปัจจัย ได้แก่ 2.1) ปัจจัยด้านความงาม 2.2) ปัจจัยด้านความเป็นเอกลักษณ์ 2.3) ปัจจัยด้านวัสดุ 2.4) ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์ และ 2.5) ปัจจัยด้านการสร้างความสัมพันธ์ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงาน ที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก ประกอบไปด้วย 18 ตัวแปร โดยอาศัยทั้งหมด 4 ปัจจัย ได้แก่ 3.1) ปัจจัยด้านการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า 3.2) ปัจจัยด้านการออกแบบ 3.3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และ 3.4) ปัจจัย ด้านภูมิปัญญา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบมาตรฐานประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท คือ ระดับ 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ระดับ 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมาก ระดับ 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ระดับ 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อย และระดับ 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2558) มีการตรวจสอบเครื่องมือ โดยนำแบบประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษา และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบผ้าไหมไทยร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ และแบบประเมินผลการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถานทูตต่างประเทศ ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และการเผยแพร่ผ้าไหมไทยในระดับประเทศและนานาชาติ นำไปเสนอ ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา (Content-Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบหาความสอดคล้องระหว่างคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด (Index Item of Congruent: IOC) โดยข้อคำถาม IOC มีค่าสูงกว่า 0.5 ถือว่ามีความสอดคล้องเหมาะสม จากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญได้ค่า IOC เท่ากับ 0.67 - 1.00 นำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างข้างต้น (พิศิษฐ์ ตันทวนิช และคณะ, 2561)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง นำแบบสอบถาม โดยการสอบถาม นักศึกษา และอาจารย์ เอกอัครราชทูต และผู้เข้าร่วมงานมหกรรมผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก เพื่อนำข้อมูลที่ ได้มาวิเคราะห์ผล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นักศึกษา และอาจารย์ เอกอัครราชทูต และผู้เข้าร่วมงานมหกรรมผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก นำผลมารวบรวม และนำไปวิเคราะห์ในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ใน 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2558)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษา และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบผ้าไหมไทยร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การออกแบบชุดผ้าไหมไทยให้กับตัวแทนสถานทูต และสถานกงสุลประจำประเทศไทย จำนวน 93 ประเทศ จัดทำโดย 22 มหาวิทยาลัย แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การออกแบบชุดจากผ้าไหมไทย 93 ประเทศ 22 มหาวิทยาลัย

2. ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ของสถาบัน การศึกษาที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก แสดงได้ดังตารางที่ 1

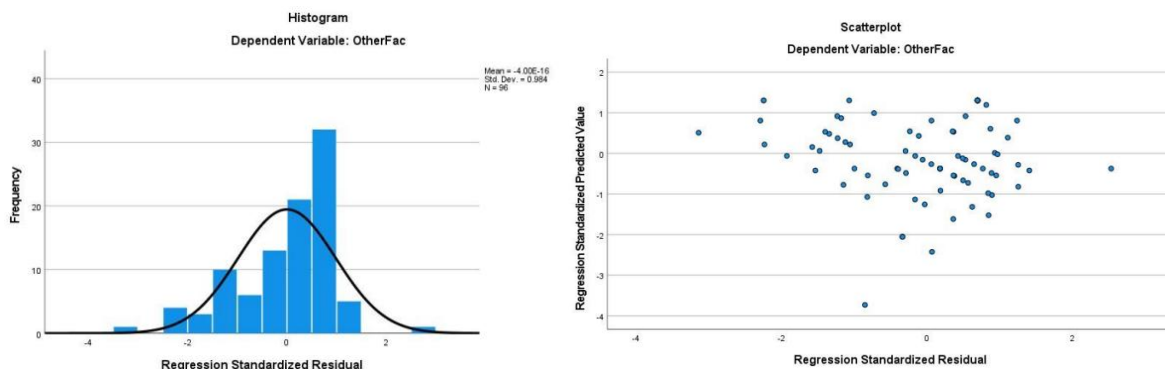
ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลค่าระดับความพึงพอใจของนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ของสถาบันการศึกษาที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก (n = 97)

	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.	ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ	4.18	.762	มาก
2.	ปัจจัยด้านการออกแบบ	4.34	.696	มาก
3.	ปัจจัยด้านวัสดุ	4.10	.791	มาก
4.	ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์	4.30	.720	มาก
5.	ปัจจัยด้านการผลิต	4.09	.722	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาข้อมูลความพึงพอใจของนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุดในปัจจัยด้านการออกแบบ

(Design) มากที่สุด ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์ (Development) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ (Readiness) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) ปัจจัยด้านวัสดุ (Material) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) และปัจจัยด้านอื่น ๆ (Other Factor) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สูเส้นทางโลก แสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สูเส้นทางโลก

จากผลการวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram นั้นแสดงให้เห็น ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการ วิเคราะห์ อยู่ภายใต้เส้นโค้งปกติ ซึ่งหมายความว่าข้อมูลทั้งหมดนั้นสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากร เพื่อ นำเข้าสู่การ วิเคราะห์ในขั้นถัดไปได้เหมาะสม การจัดเรียงตัวของข้อมูลทั้งหมดที่ประกอบด้วย 5 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ 2) ปัจจัยด้านการออกแบบ 3) ปัจจัยด้าน วัสดุ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนา และการนำมาประยุกต์ และ 5) ปัจจัยด้านอื่น ๆ โดยทั้ง 5 ด้านนั้น สามารถ วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากร นักศึกษาและอาจารย์ทั้งหมด 97 คน จาก 15 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งพบว่า ข้อมูลทั้งหมดมีการจัดเรียงตัวไปในทิศทาง เดียวกันทั้งหมดและการกระจายตัวของข้อมูลมีลักษณะเกาะกลุ่มกัน อย่างเหมาะสมและเมื่อวิเคราะห์ด้วย Regression Standardized Residual แสดงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ทั้งหมดด้วยข้อมูลที่มีการเกาะกลุ่มในลักษณะแผ่นแบนด์ ที่สื่อถึงความเหมาะสมของข้อมูลที่น่าเข้ามา วิเคราะห์เพื่อประเมินค่าความพึงพอใจที่ถูกประเมินตามกรอบแนวคิด การประเมินจาก 5 ปัจจัยที่นำมาใช้ ประกอบการวิเคราะห์

ผลการประเมินผลการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมกับหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และสถานทูตต่างประเทศ ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และการเผยแพร่ผ้าไหมไทยในระดับประเทศ และนานาชาติ แบ่งเป็น 4 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

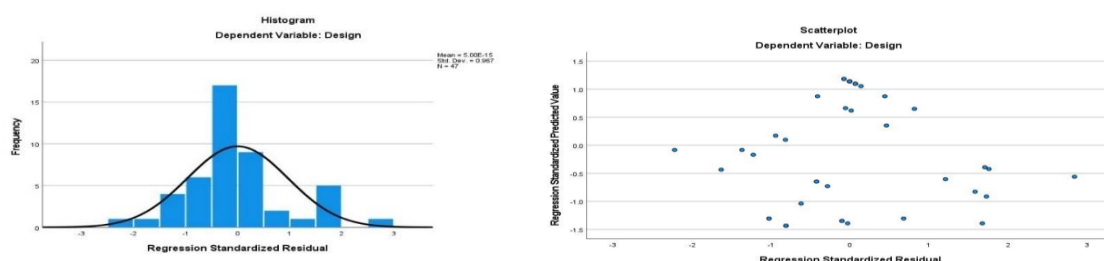
1. ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่ เส้นทางโลก แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานที่มีต่อการประยุกต์ใช้ ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก (n = 97)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ปัจจัยด้านการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า (value)	4.60	.479	มากที่สุด
2. ปัจจัยด้านการออกแบบ (Design)	4.50	.505	มาก
3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economy)	4.56	.501	มากที่สุด
4. ปัจจัยด้านภูมิปัญญา (Knowledge)	4.60	.494	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาข้อมูลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุดในปัจจัยด้านภูมิปัญญา (Knowledge) และปัจจัยด้านการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า (Value) มากที่สุด ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economy) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมาก ที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และปัจจัยด้านการออกแบบ (Design) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การกระจายตัวของข้อมูลสำหรับ ผู้เข้าร่วมงานที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก แสดงได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การกระจายตัวของข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมงานที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก

จากผลการวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram นั้น แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการ วิเคราะห์ อยู่ภายใต้เส้นโค้งปกติ ซึ่งหมายความว่าข้อมูลทั้งหมดนั้นสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรเพื่อ นำเข้า สู่การ วิเคราะห์ในขั้นถัดไปได้เหมาะสม การกระจายตัวของข้อมูลทั้งหมดที่ประกอบด้วย 5 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ 2) ปัจจัยด้านการออกแบบ 3) ปัจจัยด้าน วัสดุ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนา และการนำมาประยุกต์ และ 5) ปัจจัยด้านอื่น ๆ เป็นต้น โดยทั้ง 5 ด้านนั้น สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากร นักศึกษาและอาจารย์ทั้งหมด 97 คน จาก 15 ตัวแปร สังเกตได้ ซึ่งพบว่า ข้อมูลทั้งหมดมีการจัดเรียงตัวไปในทิศทาง

เดียวกันทั้งหมดและการกระจายตัวของข้อมูลมีลักษณะเกาะ กลุ่มกันอย่างเหมาะสมและเมื่อวิเคราะห์ด้วย Regression Standardized Residual แสดงถึงความสัมพันธ์ของ ข้อมูลทั้งหมดด้วยข้อมูลที่มีการเกาะกลุ่มในลักษณะแผ่นแบนด์

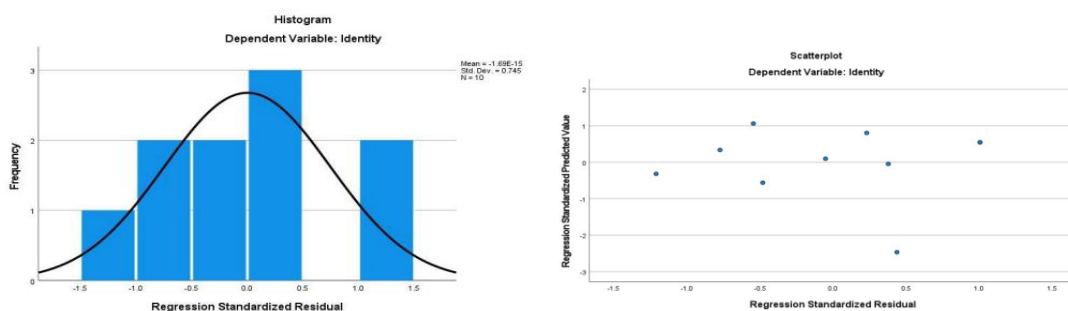
3. ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของเอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของเอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก (n = 9)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ปัจจัยด้านความงาม (Beauty)	4.80	.481	มากที่สุด
2. ปัจจัยด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity)	4.72	.478	มากที่สุด
3. ปัจจัยด้านวัสดุ (Material)	4.75	.429	มากที่สุด
4. ปัจจัยด้านการสร้างความสัมพันธ์ (Relationship)	4.70	.617	มากที่สุด
5. ปัจจัยด้านการต่อยอดและการพัฒนา (Develop)	4.87	.456	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาข้อมูลความพึงพอใจของเอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุดในปัจจัยด้านการต่อยอด และการพัฒนา (Develop) มากที่สุด ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านความงาม (Beauty) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) ปัจจัยด้านวัสดุ (Material) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) ปัจจัยด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$) และปัจจัยด้านความงาม (Beauty) ปรากฏค่าความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลสำหรับ เอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก แสดงได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลสำหรับเอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก

จากผลการวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram นั้น แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการ วิเคราะห์ อยู่ภายใต้เส้นโค้งปกติ ซึ่งหมายความว่าข้อมูลทั้งหมดนั้นสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรเพื่อ นำเข้าสู่การวิเคราะห์ขั้นถัดไปได้เหมาะสม การจัดเรียงตัวของข้อมูลทั้งหมดที่ประกอบด้วย 5 ตัวแปร อิสระ ประกอบด้วย

1) ปัจจัยด้านความงาม 2) ปัจจัยด้านความเป็นเอกลักษณ์ 3) ปัจจัยด้านวัสดุ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์ และ 5) ปัจจัยด้านการสร้างความสัมพันธ์ เป็นต้น โดยทั้ง 5 ด้านนั้น สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป็นเอกอัครราชทูต ทั้งหมด 40 แห่ง ที่ประกอบด้วยสถานทูต จำนวน 31 แห่ง และสถานกงสุล จำนวน 9 แห่ง จาก 15 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งพบว่า ข้อมูลทั้งหมดมีการจัดเรียงตัวไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดและการกระจายตัวของข้อมูลมีลักษณะเกาะกลุ่มกันอย่างเหมาะสมและเมื่อ วิเคราะห์ด้วย Regression Standardized Residual แสดงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งหมดด้วยข้อมูลที่มี การเกาะกลุ่มในลักษณะแผ่นแบนด์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบผ้าไหมไทยร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) การออกแบบชุด ผ้าไหมไทยให้กับตัวแทนสถานทูต และสถานกงสุลประจำประเทศไทย จำนวน 93 ประเทศ จัดทำโดย 22 มหาวิทยาลัย 2) ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ฯ มีความพึงพอใจในปัจจัยด้านการออกแบบ (Design) มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้ ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก แสดงให้เห็น ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์อยู่ภายใต้เส้นโค้งปกติ ซึ่งหมายความว่าข้อมูลทั้งหมดนั้นสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรเพื่อนำเข้าสู่การวิเคราะห์ในขั้นถัดไปได้ อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย 5 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ 2) ปัจจัยด้านการออกแบบ 3) ปัจจัยด้านวัสดุ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์ และ 5) ปัจจัยด้านอื่น ๆ โดยทั้ง 5 ด้านนั้น สามารถ วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากร นักศึกษาและอาจารย์ทั้งหมด 97 คน จาก 15 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดมีการจัดเรียงตัวไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดและการกระจายตัวของข้อมูลมีลักษณะเกาะกลุ่มกันอย่าง เหมาะสมและเมื่อวิเคราะห์ด้วย Regression Standardized Residual แสดงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ทั้งหมดด้วยข้อมูลที่มีการเกาะกลุ่มในลักษณะแผ่นแบนด์ สอดคล้องกับ ไอร์ดา สุตสังข์ และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง กล่าวว่า ในการกำหนดตัวแปรอิสระ 5 ตัว ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ 2) ปัจจัย ด้านการออกแบบ 3) ปัจจัยด้านวัสดุ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนา และการนำมาประยุกต์ และ 5) ปัจจัยด้านอื่น ๆ โดยทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001. ในการพัฒนากระบวนการทัศน์ทางด้านการสร้างสรรค์ผ้าไหมไทย ให้เกิดแก่กลุ่มสถาบันการศึกษาทั้ง 4 กลุ่มนี้ ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยของรัฐ 2) มหาวิทยาลัยของเอกชน 3) วิทยาลัยเครือข่ายอาชีวศึกษาและเทคนิคฯ และ 4) สถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบฯ เป็นต้น โดยกลุ่มคณาจารย์ นักเรียน และนักศึกษาที่อยู่ภายในสถาบันการศึกษา ทั้ง 4 กลุ่มนั้น จะได้รับประสบการณ์ในการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานระดับนานาชาติและระดับชาติในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทเครื่องแต่งกายจากผ้าไหมไทยให้สามารถตอบสนองกลุ่มสถานเอกอัครราชทูต และกลุ่มสถานกงสุลประจำประเทศไทยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งถือเป็นกระบวนการเชื่อมโยงให้เกิด ความร่วมมือกันของกลุ่มบุคคลหลากหลาย

ฝ่ายโดยสถาบันการศึกษาจะได้รับประสบการณ์ในการทำงาน ระดับสากลด้วยรูปแบบที่มีมาตรฐานในการเข้าร่วมงาน แฟชั่นมหกรรมผ้าไหมไทย 2567 ไหมไทยสู่เส้นทางโลก ครั้งที่ 13 (ไอรดา สุตสังข์ และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง, 2566)

ผลการประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในการออกแบบผ้าไหมไทยร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ มีดังนี้ 1) ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก มีความพึงพอใจในปัจจัยด้านภูมิปัญญา (Knowledge) และปัจจัยด้านการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า (Value) มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์ การจัดเรียงตัวของข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมงานฯ แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ อยู่ภายใต้เส้นโค้งปกติ สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรเพื่อนำเข้าสู่การวิเคราะห์ในขั้นถัดไปได้ อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย 4 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ 2) ปัจจัยด้านการ ออกแบบ 3) ปัจจัยด้านวัสดุ และ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์ สอดคล้องกับ สมบัติ ประจัญตานต์ กล่าวว่า ในกำหนดตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า 2) ปัจจัยด้านการออกแบบ 3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และ 4) ปัจจัยด้านภูมิปัญญา และตัวแปรตาม โดยทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยแนวโน้มของผู้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมมหกรรมผ้าไหมไทย ไหมไทยสู่เส้นทางโลก นั้นจะมีจำนวนปริมาณผู้เข้าร่วมที่เพิ่มสูงมากยิ่งขึ้น สะท้อนถึงความรู้สึกต้องการมีส่วนร่วมเข้าของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาที่ต้องการพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษา ตลอดจนคณาจารย์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนอำนาจอ่อน (Soft Power) เพื่อช่วยการรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมไทยให้ยังคงอยู่ในอนาคตและเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างความร่วมมือกันของหลากหลายหน่วยงานในการดำเนินงานให้เกิดเวทีแสดงผลงานเครื่องแต่งกายจากผ้าไหมไทยให้มีโอกาสออกไปสู่ระดับนานาชาติได้ (สมบัติ ประจัญตานต์, 2564) และปัจจัยด้านอื่น ๆ เป็นต้น 3) ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของเอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทย สู่เส้นทางโลก มีความพึงพอใจในปัจจัยด้านการต่อยอดและการพัฒนา (Develop) มีค่าความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และ 4) การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลสำหรับเอกอัครราชทูตฯ แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์อยู่ ภายใต้เส้นโค้งปกติ สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรเพื่อนำเข้าสู่การวิเคราะห์ในขั้นถัดไปได้ อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย 5 ตัวแปรอิสระ คือ 1) ปัจจัยด้านความงาม 2) ปัจจัยด้านความเป็นเอกลักษณ์ 3) ปัจจัยด้านวัสดุ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์ และ 5) ปัจจัยด้านการสร้างความสัมพันธ์ เป็นต้น โดยทั้ง 5 ด้าน นั้นสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป็นเอกอัครราชทูตทั้งหมด 40 แห่ง ที่ประกอบด้วยสถานทูต จำนวน 31 แห่ง และสถานกงสุล จำนวน 9 แห่ง จาก 15 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งพบว่า ข้อมูลทั้งหมดมีการจัดเรียงตัวไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดและการกระจายตัวของข้อมูลมีลักษณะเกาะกลุ่มกัน อย่างเหมาะสมและเมื่อวิเคราะห์ด้วย Regression Standardized Residual แสดงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งหมดด้วยข้อมูลที่มีการเกาะกลุ่มในลักษณะแผ่นแบนด์ สอดคล้องกับ อรรถฤทธิ์ ทรัพย์ยิ่ง กล่าวว่า การกำหนดตัวแปรอิสระ 5 ตัว ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านความงาม 2) ปัจจัยด้านความเป็นเอกลักษณ์ 3) ปัจจัยด้านวัสดุ 4) ปัจจัยด้านการพัฒนา และการนำมาประยุกต์ และ 5) ปัจจัยด้านการสร้างความสัมพันธ์ โดยทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์กันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .003 โดยแนวคิดข้อมูลจากสถานทูตและเอกอัครราชทูต ผ่านการออกแบบที่

ตรงตามความต้องการของสถานทูตและเอกอัครราชทูต เป็นการสร้างประสบการณ์ในการปฏิบัติงานออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมไทยไปสู่ระดับโลก (นานาชาติ) ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา และคณาจารย์ การสร้างให้เกิดการยกระดับขีดความสามารถในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมที่ถือเป็นการ ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมไทยให้มีโอกาส พัฒนาไปสู่การตอบสนองตลาดในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้นในอนาคต การพัฒนาและยกระดับขีด ความสามารถด้านบุคลากรทางด้านการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายจากผ้าไหมให้นักเรียน นักศึกษา และคณาจารย์ที่เข้าร่วมได้สัมผัสโอกาสในการร่วมงานกับองค์กรระดับนานาชาติที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก (สถานเอกอัครราชทูต และกลุ่มสถานกงสุลประจำประเทศไทย) ซึ่งถือเป็นการสร้างโอกาสที่จะพัฒนา ศักยภาพทางด้านการออกแบบให้เด็กไทยสามารถได้สร้างสรรค์และแสดงถึงพลังอ่อน หรือซอฟท์พาวเวอร์ (Soft Power) (อรรถฤทธิ์ ทรัพย์ยิ่ง, 2558) และสอดคล้องกับ กรมประชาสัมพันธ์และสอดคล้องกับนโยบาย ขับเคลื่อนประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2567 ซึ่งในการยกระดับขีดความสามารถของบุคลากรที่จะเป็นอนาคต ของประเทศไทย (กรมประชาสัมพันธ์, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) ผลการประเมินผลการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาทักษะ ด้านการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ชุดผ้าไหมไทยแบบร่วมสมัย ทำให้เกิด การต่อยอด ภูมิปัญญาเข้ากับอัตลักษณ์ท้องถิ่นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ ดังนี้ 1.1) การ ออกแบบชุดผ้าไหมไทยให้กับตัวแทนสถานทูต และสถานกงสุลประจำประเทศไทย จำนวน 93 ประเทศ จัดทำโดย 22 มหาวิทยาลัย 1.2) ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของนิสิต นักศึกษาและอาจารย์ฯ ความพึงพอใจปัจจัยด้านการออกแบบ (Design) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และ 1.3) การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลนิสิต นักศึกษา และอาจารย์ฯ แสดงให้เห็นข้อมูลทั้งหมดอยู่ภายใต้ เส้นโค้งปกติ ประกอบด้วย 5 ตัวแปรอิสระ คือ 1.3.1) ปัจจัยด้านความพร้อมทางการออกแบบ 1.3.2) ปัจจัยด้านการออกแบบ 1.3.3) ปัจจัยด้านวัสดุ และ 1.3.4) ปัจจัยด้านการพัฒนาและการนำมาประยุกต์ และ 1.3.5) ปัจจัยด้านอื่น ๆ 2) ผลการศึกษาข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานฯ มีความพึงพอใจในปัจจัยด้านภูมิปัญญา (Knowledge) และ ปัจจัยด้านการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า (Value) มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมงานฯ แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดอยู่ภายใต้เส้นโค้งปกติ ส่วนผลการประเมินผลการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ด้านศิลปวัฒนธรรมเทคโนโลยีนวัตกรรมตลอดจนเพิ่ม ศักยภาพและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ของผ้าไหมไทยจากสถานทูต และสถานกงสุลต่างประเทศ ประจำประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ เอกชนที่ เกี่ยวข้อง เพื่อการเผยแพร่ผ้าไหมไทยในระดับประเทศและระดับนานาชาติ มีดังนี้ 3.1) ผลการศึกษาข้อมูล ระดับความพึงพอใจของเอกอัครราชทูตที่มีต่อการประยุกต์ใช้ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก มีความพึงพอใจใน ปัจจัยด้านการต่อยอดและการพัฒนา (Develop) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3.2) การวิเคราะห์ด้วยกราฟ Histogram และการวิเคราะห์การจัดเรียงตัวของข้อมูลสำหรับเอกอัครราชทูตฯ แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์อยู่ภายใต้เส้นโค้งปกติ ประกอบด้วย 5 ตัวแปรอิสระ คือ 3.2.1) ปัจจัยด้านความงาม 3.2.2) ปัจจัยด้านความเป็นเอกลักษณ์ 3.2.3) ปัจจัยด้านวัสดุ 3.2.4) ปัจจัยด้าน

การพัฒนาและการนำมาประยุกต์ และ 3.2.5) ปัจจัยด้านการสร้างความสัมพันธ์เป็นต้น จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการใช้ผ้าไหมไทยในชีวิตประจำวันของนักเรียนและนักศึกษา โดยบูรณาการกับกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมและแฟชั่นร่วมสมัย ควบคู่กับการพัฒนาเทคนิคสิ่งทอให้ทันสมัยและเชื่อมโยงสู่ตลาดสากล
- 2) ควรมีการบริหารงบประมาณและสนับสนุนค่าเดินทางแก่สถาบันการศึกษาต่างจังหวัด เพื่อขยายโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดับชาติ และส่งเสริมการออกแบบที่หลอมรวมอัตลักษณ์ไทยกับวัฒนธรรมต่างประเทศ สถาบันการศึกษาควรเตรียมความพร้อมล่วงหน้าในกิจกรรมต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายร่วมมือบทบาทมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างยั่งยืน
- 3) ควรวางแผนและเตรียมการ กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การออกแบบ การลงชุด และการประสานงานด้านการติดต่อสื่อสาร พร้อมเพิ่มบทบาทขององค์กรอื่น ๆ เป็นต้น
- 4) ควรมีการประยุกต์ต่อเนื่องทุกปีเพื่อการพัฒนาให้สายผ้ามี ความทันสมัยและยกระดับความเป็นสากลไปยังหลากหลายประเทศ
- 5) ควรควบคุมและบริหารค่าใช้จ่ายใน การเดินทางสำหรับสถาบันที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อที่ในปีถัดไปจะขยายโอกาสในการเข้าร่วมของสถาบันที่อยู่ห่างไกลได้ และ
- 6) ควรมีการนำเอาการออกแบบระหว่างสองประเทศมาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดแนวทางการออกแบบใหม่ขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณ คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่อำนวยความสะดวกในด้านทรัพยากร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์. (2563). ขอเชิญเที่ยวงานมหกรรมผ้าไหม ไทยสู่เส้นทางโลก ครั้งที่ 13 ณ หอประชุม กองทัพเรือวันที่ 31 สิงหาคม 2567 พบกับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ CPOT และการเดินแบบชุดผ้าไหมไทย. เรียกใช้เมื่อ 26 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.prd.go.th/th/content/page/index/id/318515>
- กรมประชาสัมพันธ์. (2565). นายฯ ชูงานมหกรรมผ้าไหม “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 11 เฉลิมพระเกียรติ เป็นโอกาสสำคัญเผยแพร่พระราชกรณียกิจสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง. เรียกใช้เมื่อ 7 สิงหาคม 2567 จาก https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/93942?utm_source=chatgpt.com
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). “ไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ครั้งที่ 11. เรียกใช้เมื่อ 18 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/news-and-announce-all/news-all/executive-ps-news/7416-11-2.html>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). ยิ่งใหญ่ “ผ้าไหมไทยสู่เส้นทางโลก” ปีที่ 11. เรียกใช้เมื่อ 28 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/1007049>
- บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน). (2567). ผ้าไหมไทย มรดกอันล้ำค่า สู่สายตาโลก. เรียกใช้เมื่อ 27 สิงหาคม 2567 จาก https://www.mcot.net/view/2Wbw7JOS#google_vignette

บุญชม ศรีสะอาด. (2558). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พิศิษฐ์ ตัณทวนิช และคณะ. (2561). ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC. วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 24(2), 3-11.

สมคิด พรหมจ้อย. (2563). เทคนิคการประเมินโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: จตุพรดีไซน์.

สมบัติ ประจัญสานต์. (2564). การเพิ่มมูลค่าผ้ามัดหมี่ทอมือของกลุ่มทอผ้าตำบลสายตะกู ชายแดนไทยกัมพูชา เพื่อพึ่งพาตนเอง. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

อรรถฤทธิ์ ทรัพย์ยิ่ง. (2558). การบริหารโครงการส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สู่สากล. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.

ไอรดา สุดสังข์ และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง. (2566). การออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าไหมมัดหมี่บ้านลานไผ่ จังหวัดกำแพงเพชร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(10), 215-228.

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น*

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL QUOTIENT AND GAME ADDICTION IN EARLY ADOLESCENCE

เกสรดา ทองประไพ*, ธันยชนก วัชรราช, ณัฐสุรางค์ คิงขุนทด

Kessara Tongprapai*, Thunchanok Wirarach, Nutsurang Kingkhuntod

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: mary18kes@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมติดเกม และความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน อายุ 12 - 15 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 87 ราย โดยกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับสลาก เก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ และแบบทดสอบการติดเกม มีค่าความเชื่อมั่น อยู่ที่ 0.83 และ 0.89 ตามลำดับ ในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาในแบบสอบถามจึงไม่ได้นำมาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาซ้ำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นตอนต้นส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์ในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในช่วงปกติ ยกเว้น องค์ประกอบด้านแง่ ในส่วนของการตัดสินใจและสัมพันธ์ภาพอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติ ความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมอยู่ในช่วงปกติ พฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น พบว่า ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมติดเกมอยู่ในเกณฑ์ปกติ คิดเป็นร้อยละ 52.88 รองลงมา คือ อยู่ในกลุ่มคลั่งไคล้ คิดเป็นร้อยละ 33.33 และอยู่ในกลุ่มน่าจะติดเกม คิดเป็นร้อยละ 13.79 ตามลำดับ และความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้นมีความสัมพันธ์ทางลบอยู่ในระดับปานกลาง ($r = -.340$) ผลจากการศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์เพื่อจัดการกับปัญหาพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้นในปัจจุบันที่ดำเนินชีวิตท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้มีพฤติกรรมในการเล่นเกมที่พึงประสงค์ต่อไป

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, พฤติกรรมติดเกม, วัยรุ่นตอนต้น

Abstract

This research is descriptive research to find the relationship. The objective is to study emotional intelligence, gaming behavior, and the relationship between emotional intelligence and gaming behavior in early adolescents. The sample group is 87 students aged 12 - 15 years who are studying in the opportunity expansion school under the Office of the Primary Education Area, Ministry of Education. The sample group was selected by simple random sampling. Data were collected using the emotional intelligence assessment form and the gaming addiction test, with reliability values of 0.83 and 0.89, respectively. In this research, the content of the questionnaire was not revised, so the content validity was not re-examined. Data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. The results of the research found that most early adolescents had emotional intelligence in each component in the normal range, except for the smart component. The decision-making and relationship components were lower than normal. Overall, emotional intelligence was in the normal range. The gaming behavior in early adolescents was found to be mostly in the normal range, accounting for 52.88 percent, followed by those in the obsessed group, accounting for 33.33 percent, and those in the likely gaming group. It was calculated as 13.79 percent, respectively. And emotional intelligence and gaming behavior in early adolescents had a negative relationship at a moderate level ($r = -.340$). The results from this study are useful in enhancing emotional intelligence to deal with gaming behavior problems in early adolescents today who live amidst technological advancement to continue having desirable gaming behaviors.

Keywords: Emotional Intelligence, Game Addiction, Early Adolescents

บทนำ

ในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งยุคดิจิทัลทุกคนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะวัยรุ่นจากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการเล่นเกมส์ของเด็กไทย: สถานการณ์ความรับผิดชอบทางสังคมและข้อเสนอนโยบาย ที่ทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและปริญญาตรี จำนวน 3,292 คน เด็กกว่าร้อยละ 85 ตอบว่าเคยเล่นเกม และพบว่า เกือบ 1 ใน 3 เล่นเกมเป็นประจำทุกวัน และมีถึงร้อยละ 10 ที่เล่นเกมมากกว่าวันละ 5 ชั่วโมง ส่วนในวันหยุดมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 18.05 ที่เล่นมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 80 ตอบว่าเคยเล่นเกมในรอบ 12 เดือน สำหรับเหตุผลที่เล่นเกม เพราะความสนุกสนานเพลิดเพลิน และ ร้อยละ 60 เล่น เพราะไม่มีอะไรทำที่ได้อีกแล้ว ทั้งนี้ การเล่นเกมส์ส่งผลต่อพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าเคยเล่นเกมร้อยละ 32.56 แสดงอาการหงุดหงิดไม่พอใจเมื่อถูกห้ามเล่นเกม อีกร้อยละ 8.1 ได้เปรียบกับคนที่ห้ามเล่นเกมแต่ยังไม่ถึงขั้นลงไม้ลงมือ และกลุ่มตัวอย่าง จำนวนร้อยละ 5.71 ที่มีพฤติกรรมเก็บตัว ไม่ไปโรงเรียน หรือไม่พูดจากับใคร หากถูกห้ามไม่ให้เล่นเกม (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ

แห่งชาติ, 2564) จากรายงานมีผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปีที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นผู้ป่วยติดเกม จะต้องเข้ารับการรักษ ในปี 2562 - 2564 จำนวน 491, 329, 450 คน ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ามีจำนวนผู้ที่มีพฤติกรรมติดเกมที่ต้องบำบัดรักษาจำนวนไม่น้อย (กรมสุขภาพจิต, 2567) นอกจากนี้ พฤติกรรม ติดเกมในวัยรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และเป็นพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อวัยรุ่นได้ หากเด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมติดเกมจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาด้านร่างกาย ส่งผลให้มีการพัฒนาด้านร่างกายที่ไม่เหมาะสม จากการมีพฤติกรรมรับประทานอาหารที่ผิดปกติ อาหารที่รับประทานไม่มีคุณค่าทางโภชนาการ รับประทานน้อยหรือมากกว่าปกติ มีกิจกรรมทางกายน้อยกว่าปกติ ไม่ได้ออกกำลังกาย ส่งผลให้น้ำหนักน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ เจ็บป่วยบ่อยโดยหาสาเหตุไม่ได้จนอาจเสียชีวิต มีปัญหาสุขภาพจิต มีปัญหาการเรียน ไปเรียนสาย ไม่ไปเรียน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไปกับการซื้อของในเกม รวมไปถึงมีโอกาสติดสารเสพติดจากการใช้สารกระตุ้นที่ทำให้ตื่นตัวตลอดเวลาในการเล่นเกมน (ชญาธิกา ศรีวิชัย, 2558)

พฤติกรรมติดเกม เป็นลักษณะของอาการที่ไม่สามารถควบคุมตนเองในการเล่นเกมนได้ โดยผู้ป่วยจะเลือกทำกิจกรรมการเล่นเกมนตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน โดยไม่สนใจกิจกรรมอื่น ๆ มีพฤติกรรมโกหกเกี่ยวกับการเล่นเกมของตนเอง แสดงพฤติกรรมไม่พอใจ ก้าวร้าว หรือต่อต้าน เมื่อถูกขัดจังหวะในขณะที่เล่นเกม หรือถูกบังคับให้หยุดเล่นเกม รู้สึกกระวนกระวาย เพราะอยากเล่นเกมอย่างมาก เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน การเรียน การทำงาน ทั้งนี้ บุคคลที่เป็น โรคติดเกมจะมีพฤติกรรมคล้ายผู้ป่วยติดสารเสพติด โดยผู้เล่นถือเป็นผู้ป่วย (อาการทางจิต) ประเภทหนึ่งที่ต้องได้รับการรักษา (สราวุธ ตรีศรี และคณะ, 2565) วัยรุ่นตอนต้นเป็นวัยที่มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมติดเกมมากกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องจากสมองส่วนหน้ายังพัฒนาไม่เต็มที่ ส่งผลต่อการมีอารมณ์ ความต้องการ และความหุนหันพลันแล่น ประกอบกับวัยนี้ยังเป็นช่วงที่ฮอร์โมนเพศอย่างเทสโทสเตอโรน และเอสโตรเจนเพิ่มสูงมากขึ้น ทำให้ความไวของสมองส่วนที่แสวงหาความสุข (Limbic Reward System) มีการตอบสนองมากกว่าปกติ จึงเหมือนมีแรงผลักดันให้เด็กวัยนี้มีความรู้สึกรู้สึกอยากเห็น อยากทำอะไรใหม่ ๆ แสวงหาสิ่งแปลกใหม่ และความตื่นเต้นเร้าใจเพื่อทำให้ตัวเองมีความสุขความพึงพอใจ และส่งผลให้มีความต้องการแสวงหาความสุข (Sensation Seeking) (Cerniglia, L. et al., 2017) ซึ่งการเล่นเกมนี้อาจทำให้สมองหลังฮอร์โมนแห่งความสุขที่เปรียบเสมือนการได้รับรางวัล คือ โดพามีน จากการที่สมองส่วนต่าง ๆ ในการควบคุมตนเอง การมีความคิดที่ยังซังใจยังพัฒนาไม่เต็มที่ มีการปรับโครงสร้างของสมองในช่วงวัยรุ่น เด็กในวัยนี้มีการควบคุมตนเองไม่ดี ขาดการคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ประกอบกับฮอร์โมนเพศที่กระตุ้นการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ วัยรุ่นตอนต้นจึงไม่อาจต้านทานความต้องการของร่างกายในการอยากเล่นเกมได้ หากวัยรุ่นไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ หรือ ไม่ได้รับการขัดเกลา การฝึกระเบียบวินัยในการควบคุมตนเองจากครอบครัว จะมีผลให้มีพฤติกรรมติดเกม (เจตพล จิตต์วิบูลย์, 2563) จากพัฒนาการด้านสังคมของวัยรุ่นตอนต้น เป็นวัยแห่งการค้นหาอัตลักษณ์ตัวตนที่นำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง วัยนี้มีความต้องการเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ดังนั้น การมีตัวตนที่เป็นที่ยอมรับในสังคมจะช่วยให้มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในการเล่นเกมวัยรุ่นสามารถเลือกปรับแต่งตัวตนที่ตนเองอยากเป็นในแบบที่ตนเองต้องการจึงทำให้เข้าใช้งานต่อเนื่องเพื่อเป็นตัวตนตามที่ต้องการที่ในโลกความจริงไม่สามารถเป็นได้ (กมลจิตร ช่างเงิน และคณะ, 2565) และวัยรุ่นตอนต้นมักใช้ชีวิตอยู่กับกลุ่มเพื่อน มีโอกาสคล้อยตามกลุ่มเพื่อน มีความใกล้ชิดกับเพื่อน เพื่อนมักมีอิทธิพลต่อความคิด และการกระทำต่าง ๆ เมื่อเพื่อนเล่นเกมก็มีโอกาสถูกชักจูงให้เล่นเกมได้ง่าย (ซอง วอง และคณะ, 2567) นอกจากนี้ สังคมไทย

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการเรียน การติดต่อสื่อสารและการทำงาน เด็กสามารถเข้าถึงคอมพิวเตอร์ได้ง่ายและสะดวก จึงทำให้เด็กเข้าถึงเกมได้ง่าย (สุทิพย์ ประทุม และสร้อยณี อุเสินยาง, 2565)

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และมีความสุข ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 2) ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และ 3) ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข (กรมสุขภาพจิต, 2561) โดยหากบุคคลมีความฉลาดทางอารมณ์จะทำให้เป็นคนที่ 1) มีความดี คือ สามารถควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเองได้ รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนต่อส่วนรวมในโลกความจริง ทำให้เมื่อเล่นเกมจะสามารถควบคุมตนเองไม่ให้มีพฤติกรรมติดเกม คิดถึงผลกระทบต่อนตนเองและผู้อื่นหากตนเองมีพฤติกรรมติดเกม 2) เป็นคนเก่ง รู้จักตนเอง มีแรงจูงใจสามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ทำให้สามารถผลักดันตนเองให้มีแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และแสดงความสามารถของตนเองออกมาได้อย่างเหมาะสมในโลกความจริง ลดการพึ่งพาเกมในโลกเสมือนจริงในการสร้างแรงจูงใจและเป็นพื้นที่ในการแสดงออกทางความสามารถที่ไม่สามารถทำได้ในโลกความจริง และ 3) เป็นคนที่มีความสุข สามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจในโลกความจริง ลดการพึ่งพาเกมในการทำให้ตนเองมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจ พึงพอใจในชีวิต หรือสร้างความสุขที่ไม่คงทนถาวรให้กับตนเอง

จากพัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้นที่สมองในการควบคุมตนเองยังมีพัฒนาการไม่สมบูรณ์ ความแปรปรวนของฮอร์โมนเพศทำให้ง่ายต่อการมีพฤติกรรมติดเกม รวมไปถึงธรรมชาติของวัยรุ่นตอนต้นที่เพื่อนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต การต้องการเป็นที่ยอมรับ ต้องการสร้างตัวตนให้เหมาะสมกับสังคมในโลกความจริงไม่สามารถทำได้ รวมทั้งการเข้าถึงเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ง่าย และสะดวกมากยิ่งขึ้น สามารถเข้าถึงได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ทำให้เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งวัยรุ่นหากมีพฤติกรรมติดเกมจะส่งผลกระทบต่อร่างกายอาจทำให้เจริญเติบโตอย่างไม่มีคุณภาพ ผลกระทบต่อจิตใจทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต ผลกระทบต่อสังคมทั้งการเรียน สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ทางโรงเรียนบ้านสบเตี๊ยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 6 กระทรวงศึกษาธิการ ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้เล็งเห็นถึงผลกระทบของการติดเกม ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น โดยโรงเรียนมีนโยบายในการผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ ให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในตนเองและสิ่งแวดล้อม ความฉลาดทางอารมณ์ถือเป็นทักษะที่สำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนก้าวผ่านช่วงเปลี่ยนผ่านไปยังช่วงวัยต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น ประกอบกับในปัจจุบันยังไม่มีผู้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้นในประเทศไทย โดยหากการศึกษานี้ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมติดเกม จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์เพื่อ ป้องกัน จัดการ และลดพฤติกรรมติดเกมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้น
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณใช้รูปแบบการศึกษาเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์ (Correlation Descriptive Study) ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดยะลา รหัสโครงการวิจัย SCPHYLIRB-2568/006

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

วัยรุ่นอายุ 12 - 15 ปี กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนบ้านสบเตี๊ยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 กระทรวงศึกษาธิการ ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 107 คน

กลุ่มตัวอย่าง

วัยรุ่นอายุ 12 - 15 ปี กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนบ้านสบเตี๊ยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2567 คำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสูตรเครซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) จำนวน 87 คน

การได้มาซึ่งจำนวนอาสาสมัครหรือกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. พื้นที่ในการศึกษาผู้วิจัยทำการเลือกโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ โรงเรียนบ้านสบเตี๊ยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 กระทรวงศึกษาธิการ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมงานวิจัยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional Random Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นเรียน
3. การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยติดต่อคุณครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการขอข้อมูลจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตามเกณฑ์ที่ต้องการศึกษา คือ อายุ 12 - 15 ปี หากไม่ได้อยู่ในช่วงอายุดังกล่าวจะไม่ถูกคัดเลือกในการเข้าร่วมงานวิจัย
4. เมื่อทราบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้วิจัยสุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก (Lottery) ให้ได้จำนวนตามการสุ่มแบบสัดส่วน (Proportional Random Sampling) ที่ได้คำนวณไว้ และหากกลุ่มตัวอย่างปฏิเสธเข้าร่วมการวิจัย จะทำการสุ่มใหม่จนกว่าจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา ผลการเรียนรู้ ประสิทธิภาพการเล่น

2. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับวัยรุ่น อายุ 12 - 17 ปี ของ กรมสุขภาพจิต ประกอบด้วย ข้อคำถาม 52 ข้อ วัดความฉลาดทางอารมณ์ใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านดี ได้แก่ ควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น และ รับผิดชอบ 2) ด้านเก่ง ได้แก่ มีแรงจูงใจ ตัดสินใจและแก้ปัญหา และสัมพันธภาพ และ 3) ด้านสุข ได้แก่ ภูมิใจตนเอง พอใจชีวิต และสุขสงบทางใจ แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ 4 ระดับ เกณฑ์การแปลผล หลังจากหาคะแนนแต่ละด้านเสร็จแล้ว นำคะแนนที่ได้ไปทำเครื่องหมายลงบนกราฟความฉลาดทางอารมณ์และลากเส้นให้ต่อกัน แล้วพิจารณาว่ามีคะแนนสูงหรือต่ำกว่าช่วงคะแนนปกติ (กรมสุขภาพจิต, 2543)

เกณฑ์การแปลผล หลังจากหาคะแนนแต่ละด้านเสร็จแล้ว นำคะแนนที่ได้ไปทำเครื่องหมายลงบนกราฟความฉลาดทางอารมณ์และลากเส้นให้ต่อกัน แล้วพิจารณาว่ามีคะแนนสูงหรือต่ำกว่าช่วงคะแนนปกติ

- ด้านดี ได้แก่

ควบคุมตนเอง ช่วงคะแนนปกติ = 13 - 18

เห็นใจผู้อื่น ช่วงคะแนนปกติ = 16 - 21

รับผิดชอบ ช่วงคะแนนปกติ = 17 - 22

- ด้านเก่ง ได้แก่

มีแรงจูงใจ ช่วงคะแนนปกติ = 15 - 20

ตัดสินใจและแก้ปัญหา ช่วงคะแนนปกติ = 14 - 19

สัมพันธภาพ ช่วงคะแนนปกติ = 15 - 20

- ด้านสุข ได้แก่

ภูมิใจตนเอง ช่วงคะแนนปกติ = 9 - 13

พอใจชีวิต ช่วงคะแนนปกติ = 16 - 22

สุขสงบทางใจ ช่วงคะแนนปกติ = 15 - 21

3. แบบทดสอบการติดเกม (Game Addiction Screening Test: GAST) ฉบับเด็กและวัยรุ่น (Child and Adolescent Version) ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เด็กและวัยรุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป เป็นแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นโดยสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับ รศ.นพ. ชาญวิทย์ พรนภดล สาขาวิชาจิตเวชเด็กและวัยรุ่น ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มีข้อคำถามทั้งสิ้น 16 ข้อคำถาม ข้อคำถามทั้ง 16 ข้อใช้วัดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเล่นเกม 3 ด้าน ได้แก่ 1) การหมกมุ่นกับเกม (Preoccupation With Game) 2) การสูญเสียความสามารถในการควบคุมการเล่น (Loss of Control) และ 3) การสูญเสียหน้าที่ ความรับผิดชอบ (Function Impairment) คำตอบที่สามารถเลือกตอบได้ในแต่ละข้อคำถามมี 4 คำตอบ การคิดคะแนน ไม่ใช่เลย ให้ 0 คะแนน ไม่น่าใช่ ให้ 1 คะแนน น่าจะใช่ ให้ 2 คะแนน และใช่เลย ให้ 3 คะแนน การแปลผลคะแนน จะถูกจัดอยู่ใน 3 ช่วง ได้แก่ อยู่ในกลุ่มปกติ คือ ยังไม่มีปัญหาในการเล่น อยู่

กลุ่มคลังโคล้ คือ เริ่มมีปัญหาในการเล่นเกม อยู่ในกลุ่มน่าจะติดเกม คือ มีปัญหาในการเล่นเกมมาก (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2557)

การแปลผลคะแนน

- ผู้ชาย

คะแนนต่ำกว่า 24 อยู่ในกลุ่มปกติ ยังไม่มีปัญหาในการเล่นเกม

คะแนนระหว่าง 24 - 32 อยู่ในกลุ่มคลังโคล้ เริ่มมีปัญหาในการเล่นเกม

คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 33 อยู่ในกลุ่มน่าจะติดเกม มีปัญหาในการเล่นเกมมาก

- ผู้หญิง

คะแนนต่ำกว่า 16 อยู่ในกลุ่มปกติ ยังไม่มีปัญหาในการเล่นเกม

คะแนนระหว่าง 16 - 22 อยู่ในกลุ่มคลังโคล้ เริ่มมีปัญหาในการเล่นเกม

คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 23 อยู่ในกลุ่มน่าจะติดเกม มีปัญหาในการเล่นเกมมาก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity)

1. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับวัยรุ่น อายุ 12 - 17 ปี ในการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้นำมาแก้ไขเนื้อหาใด จึงไม่ได้นำไปประเมินหาความตรงตามเนื้อหาซ้ำ

2. แบบทดสอบการติดเกม (Game Addiction Screening Test - GAST) ฉบับเด็กและวัยรุ่น (Child and Adolescent Version) โดยแบบประเมินมีค่าความแม่นยำตรงด้านโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ทุกข้อคำถามมีค่า Loading Factor อยู่ในเกณฑ์สูง (มากกว่า 0.4) ซึ่งบ่งชี้ว่าเป็นข้อคำถามที่เหมาะสมในการนำมาใช้ทดสอบ (ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ, 2557) ในการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้นำมาแก้ไขเนื้อหาใด จึงไม่ได้นำไปประเมินหาความตรงตามเนื้อหาซ้ำ

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับวัยรุ่น อายุ 12 - 17 ปี และแบบทดสอบการติดเกม (Game Addiction Screening Test: GAST) ฉบับเด็กและวัยรุ่น (Child and Adolescent Version) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนแห่งหนึ่ง จำนวน 20 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีค่า 0.83 และ 0.89 ตามลำดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้วผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยไปโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแห่งหนึ่ง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

2. ผู้วิจัยเข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแห่งหนึ่ง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

3. ผู้วิจัยติดต่อประสานไปยังครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการขอข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประกอบในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

4. ผู้วิจัยนัดหมายและเข้าพบกลุ่มตัวอย่างในห้องที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้เป็นห้องที่เงียบ สงบ เป็นส่วนตัว ปราศจากสิ่งรบกวน ผู้วิจัยแนะนำตัว แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลวัตถุประสงค์ การขอความยินยอมในการเข้าร่วมงานวิจัย การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง แจ้งกลุ่มตัวอย่างว่า การเข้าร่วมหรือไม่ เข้าร่วมการวิจัยไม่มีผลต่อการเรียน ผลการเรียน หรือสิทธิพื้นฐานที่กลุ่มตัวอย่างพึงจะได้รับ ชี้แจงวิธีการตอบแบบสอบถาม ดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามประกอบด้วย แบบสอบถามส่วนบุคคล แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ และแบบทดสอบการคิดเกม

5. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลแบบสอบถามส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย และร้อยละ

2. ผู้วิจัยนำคะแนนความฉลาดทางอารมณ์และคะแนนพฤติกรรมติดเกม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย และร้อยละ

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น โดยนำข้อมูลไปทดสอบการกระจายของข้อมูลโดยใช้สถิติโคลโมโกรอฟ - สไมนอฟ (Kolmogorov-smirnov) ข้อมูลมีการแจกแจงเป็นแบบโค้งปกติ ใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ผู้วิจัยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.5 โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่งใช้เกณฑ์พิจารณาระดับความสัมพันธ์ ดังนี้ (Gray, J. R. et al., 2016)

ค่า $r = 0$ แสดงว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ค่า $r = -/+ .01 - .29$ แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกหรือทางลบในระดับต่ำ

ค่า $r = -/+ .30 - .69$ แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกหรือทางลบในระดับปานกลาง

ค่า $r = -/+ .70 - .99$ แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกหรือทางลบในระดับสูง

ค่า $r = -/+ 1$ แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกหรือทางลบอย่างสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 87 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ด้วยค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.62 มีอายุอยู่ที่ 13 และ 14 ปี เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 26.43 ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 29.88 มีผลการเรียนอยู่ในช่วง 3.00 - 4.00 เป็นคิดเป็นร้อยละ 66.67 และกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการเล่นเกมน้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 58.62

1. ความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้น

ตารางที่ 1 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ (n = 87)

องค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์	ต่ำกว่าปกติ (ร้อยละ)	อยู่ในช่วงปกติ (ร้อยละ)	สูงกว่าปกติ (ร้อยละ)	คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
1. ด้านดี					
1.1 ควบคุมตนเอง	10.34	69.97	20.69	16.37	ปกติ
1.2 เห็นใจผู้อื่น	36.78	51.72	11.49	16.96	ปกติ
1.3 รับผิดชอบ	42.53	52.87	4.60	17.53	ปกติ
2. ด้านเก่ง					
2.1 มีแรงจูงใจ	41.38	49.43	9.20	15.00	ปกติ
2.2 ตัดสินและแก้ปัญหา	49.43	42.23	9.20	13.49	ต่ำกว่าปกติ
2.3 สัมพันธภาพ	50.57	47.13	2.30	14.49	ต่ำกว่าปกติ
3. ด้านสุข					
3.1 ภูมิใจตนเอง	9.20	79.31	11.49	10.87	ปกติ
3.2 พอใจชีวิต	33.33	56.32	10.35	17.64	ปกติ
3.3 สุขสงบทางใจ	33.33	60.92	5.75	16.25	ปกติ
ความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวม				138.61	ปกติ

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้น ด้วย ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์ในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในช่วงปกติ ยกเว้น องค์ประกอบด้านเก่ง ในส่วนของการตัดสินใจและสัมพันธภาพอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติ องค์ประกอบที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ในเกณฑ์ปกติมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขในส่วนของการมีความภาคภูมิใจในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 138.61 อยู่ในช่วงปกติ

2. พฤติกรรมติดยาในวัยรุ่นตอนต้น

ตารางที่ 2 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และระดับคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ (n = 87)

ระดับพฤติกรรมติดยา	เพศชาย	เพศหญิง	รวม	ร้อยละ
อยู่ในกลุ่มปกติ	25	21	46	52.88
อยู่ในกลุ่มคลั่งไคล้	10	19	29	33.33
อยู่ในกลุ่มน่าจะติดยา	1	11	12	13.79
รวม	36	51	87	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมติดยาในวัยรุ่นตอนต้น ด้วยค่า ร้อยละ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมติดยาอยู่ในเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 52.88 รองลงมา คือ อยู่ในกลุ่มคลั่งไคล้ ร้อยละ 33.33 และอยู่ในกลุ่มน่าจะติดยาร้อยละ 13.79 ตามลำดับ และในเพศหญิงพบมีพฤติกรรมติดยามากกว่าในเพศชาย

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดยา

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์	P-value	แปลผล
ความฉลาดทางอารมณ์และ พฤติกรรมติดเกม	-.340*	.001	ปานกลาง

*p < .05

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น การวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ที่ -.340 แปลผลว่า ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ หากวัยรุ่นตอนต้นมีความฉลาดทางอารมณ์มากจะมีพฤติกรรมติดเกมน้อยในทางกลับกัน หากวัยรุ่นตอนต้นมีความฉลาดทางอารมณ์น้อยจะมีพฤติกรรมติดเกมมาก

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปกติ สามารถอธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยเพศหญิงมีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงมีรูปแบบของชีวิต (Life Style) ที่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์มากกว่าเพศชาย และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีเกรดเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.00 - 4.00 เนื่องจากผลการเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญ เป็นตัวชี้วัดว่าสำเร็จการศึกษาหรือไม่สำเร็จ ผลการเรียนในระดับที่สูงและความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เป็นไปได้ทั้งผลการเรียนสูงส่งผลให้ระดับความฉลาดทางอารมณ์สูง และระดับความฉลาดทางอารมณ์ที่สูงส่งผลให้ระดับผลการเรียนสูง โดยผลการเรียนที่สูงสะท้อนถึงการมีความรับผิดชอบ การควบคุมตนเองในการเรียน มีแรงจูงใจ มีทักษะในการตัดสินใจและแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาศ ปานเจียง ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสงขลา (ประภาศ ปานเจียง, 2556) เมื่อนำความฉลาดทางอารมณ์แยกตาม องค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ในเกณฑ์ปกติมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบด้านสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ หาญณรงค์ และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความฉลาดทางอารมณ์ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปกติ องค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ที่อยู่ในเกณฑ์ปกติมากที่สุด คือ ด้านสุข ได้แก่ การมีความภาคภูมิใจในตนเอง (พรพรรณ หาญณรงค์ และคณะ, 2563) การมีความพอใจ และความสงบสุข สะท้อนถึงการมีอารมณ์เชิงบวกต่อตนเอง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากวิธีการอบรมเลี้ยงดูในสภาพที่เหมาะสมกับอารมณ์ ช่วยพัฒนากล่อมเกลาคะควบคุมพื้นอารมณ์ด้านลบได้ ขณะเดียวกันก็สามารถส่งเสริมพื้นอารมณ์ด้านบวกให้ดียิ่งขึ้น คนในครอบครัวให้กำลังใจ สนับสนุน ชื่นชม และมีความเข้าใจสามารถชดเชยหรือควบคุมส่วนที่ด้อยไม่ให้มีอิทธิพลหรือเป็นปัญหาในชีวิตจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเห็นถึงคุณค่าในตนเอง ภาคภูมิใจ

พึงพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็น ในส่วนขององค์ประกอบที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติ ได้แก่ ด้านเก่ง ในส่วนของการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา และสัมพันธภาพ อธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงของชีวิตที่ต้องปรับตัว ในหลาย ๆ ด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม อาจส่งผลต่อกระบวนการคิด การมองโลกในแง่ลบที่แตกต่างออกไป รวมถึงการเผชิญปัญหาที่แปลกใหม่ ปัญหาที่ไม่เคยประสบมาก่อน ประกอบกับการมีประสบการณ์ในชีวิตน้อย ประการที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอให้แก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความสามารถในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา (นงลักษณ์ วิชัยรัมย์ และคณะ, 2555) และนอกจากนี้ สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยี วัยรุ่นมีการเสพสื่อสังคมออนไลน์หรือเล่นเกมมากยิ่งขึ้น พึ่งพาเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นสาเหตุทำให้ขาดพัฒนาการทางสังคม ขาดทักษะการอยู่ร่วมกัน ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับบุคคลรอบข้าง (อริสา แก้วลี และเฟื่องอรุณ ปรีดีติติก, 2562)

พฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น ผลการวิเคราะห์ ด้วยค่าร้อยละ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมติดเกมอยู่ในเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 52.88 รองลงมา คือ อยู่ในกลุ่มคลั่งไคล้ ร้อยละ 33.33 และอยู่ในกลุ่มน่าจะติดเกมร้อยละ 13.79 ตามลำดับ และในเพศหญิงพบมีพฤติกรรมติดเกมมากกว่าในเพศชาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กลุนรี หาญพัฒนชัยกูร และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและผลกระทบจากการติดเกมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนในเขตเทศบาล นครขอนแก่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมติดเกมอยู่ในเกณฑ์ปกติ รองลงมา คือ อยู่ในกลุ่มคลั่งไคล้ และกลุ่มน่าจะติดเกมตามลำดับ (กลุนรี หาญพัฒนชัยกูร และคณะ, 2564) ในส่วนของเพศ พบว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมติดเกมมากกว่าเพศชาย และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิภาพร อภิสิทธิ์वासนา และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง สถานการณ์การติดเกม และปัจจัยที่มีผลต่อการติดเกมในเด็กนักเรียน ระดับประถมศึกษา: เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า เพศหญิงประเมินตนเองว่าจะติดเกมมากกว่าเพศชาย อธิบายได้ว่าเพศชายมีกิจกรรมที่น่าตื่นเต้นให้ปฏิบัติหลากหลายกว่าเพศหญิง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมน้อยเนื่อง จึงเลือกที่จะเล่นเกมมากกว่าประกอบกับเพศหญิงที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นมักมีอารมณ์แปรปรวน อ่อนไหว มากกว่าเพศชายทั้งจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทำให้รับมือกับตนเองได้ยาก การเล่นเกมจึงอาจช่วยให้ผ่อนคลายอารมณ์ที่อาจเกิดจากความเครียด หรือหงุดหงิดของตนเองได้ (นิภาพร อภิสิทธิ์वासนา และคณะ, 2564)

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ที่ -.340 จากผลการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.340$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kircaburun, K. et al. ที่ศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์และโรคติดเกมอินเทอร์เน็ต ความผิดปกติในหมู่นักเล่นเกม: บทบาทสื่อกลางของเกมออนไลน์แรงจูงใจในการเล่นและบทบาทการบรรเทาของกลุ่มอายุ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับปานกลางในวัยรุ่น ($r = -.440$) อธิบายได้ว่า การที่บุคคลมีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ ทำบุคคลมีความคิดเชิงลบต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถ ไม่สามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตได้ รู้สึกว่าตนเองไม่ประสบความสำเร็จ รู้สึกว่าตนเองไม่เหมาะกับสังคมในโลกความจริง ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ มีปัญหาด้านสัมพันธภาพกับคนรอบข้าง ทำให้เกิดอารมณ์ทางด้านลบ อารมณ์ไม่ดี หงุดหงิด รู้สึกเหงา เศร้า วิตกกังวล รวมไปถึงปัญหาสุขภาพจิตอื่น ๆ

บุคคลจึงหลีกเลี่ยงปัญหาทางอารมณ์เหล่านี้และความไม่พึงพอใจในชีวิตตนเองในโลกความจริงเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ตผ่านการเล่นเกม (Kircaburun, K. et al., 2020) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Herodotou, C. et al. ที่กล่าวว่าผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในเกมให้เป็นสภาพแวดล้อมตามที่ตนเองพึงพอใจในโลกความจริงไม่สามารถทำได้ สภาวะดังกล่าวยังเป็นแรงจูงใจให้ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำเล่นเกมอย่างต่อเนื่อง (Herodotou, C. et al., 2011) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Che, D. et al. ที่กล่าวว่าในทางกลับกันบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในโลกความจริงมากกว่า จึงมีแนวโน้มมีพฤติกรรมติดเกมน้อยกว่า (Che, D. et al., 2017)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้น ได้แบ่ง 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ที่ 13 และ 14 ปี ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลการเรียนอยู่ในช่วง 3.00 - 4.00 และมีประสบการณ์ในการเล่นเกมน้อยกว่า 1 ปี และ 2) ความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้น ส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์ในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในช่วงปกติ องค์ประกอบด้านสุข มีความภาคภูมิใจในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมมีคะแนนอยู่ในช่วงปกติ พฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมติดเกมอยู่ในเกณฑ์ปกติ ส่วนกลุ่มคลังโคลี และกลุ่มน่าจะติดเกม มีพฤติกรรมติดเกมน้อยตามลำดับ และในเพศหญิงพบมีพฤติกรรมติดเกมมากกว่าในเพศชาย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้น วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ที่ $-.340$ จากผลการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้นมีความสัมพันธ์กัน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นตอนต้น 1) ควรนำไปใช้ในการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้นเพื่อจัดการ หรือลดปัญหาการมีพฤติกรรมติดเกม 2) ควรมีการศึกษาวิจัยในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ และ 3) ควรทำการศึกษาปัจจัยทำนายของความฉลาดทางอารมณ์กับพฤติกรรมติดเกม รวมถึงโปรแกรมในการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมติดเกมในวัยรุ่นตอนต้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลจิตร ช่างเงิน และคณะ. (2565). การให้คำปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อลดพฤติกรรมติดเกมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 5(2), 140-152.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับวัยรุ่น อายุ 12 - 17 ปี. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2561). คู่มือจัดกิจกรรมเสริมสร้างอิคิวเด็ก ปฐมสำหรับครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2567). รายงานผู้ช่วยมารับบริการด้านจิตเวช. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2568 จาก <https://dmh.go.th/report/datacenter/dmh>

- กุลนรี หาญพัฒนชัยกุล และคณะ. (2564). พฤติกรรมและผลกระทบจากการติดเกมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
โรงเรียนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น.วารสารศูนย์อนามัยที่ 9. วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม,
15(38), 561-573.
- เจตพล จิตต์วิบูลย์. (2563). ผลกระทบของเกมออนไลน์กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน สารนิพนธ์
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ชญาณิกา ศรีวิชัย. (2558). “วัยรุ่นตอนต้นติดเกมคอมพิวเตอร์” มีผลกระทบอย่างไร. วารสารพยาบาลสาธารณสุข,
29(1), 157-164.
- ชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ. (2557). การพัฒนาแบบทดสอบการติดเกม. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย,
59(1), 3-14.
- ซอง วอง และคณะ. (2567). แนวทางสำหรับการแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็กติดเกมออนไลน์ ด้วยหลักไตรสิกขา.
วารสารนพพุทธศาสตร์, 3(1), 33-49.
- นงลักษณ์ วิชัยรัมย์ และคณะ. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการติดเกมคอมพิวเตอร์ ในนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษา. วารสารสาธารณสุขศาสตร์, 42(1), 66-77.
- นิภาพร อภิสิทธิ์वासนา และคณะ. (2564). สถานการณ์การติดเกม และปัจจัยที่มีผลต่อการติดเกมในเด็กนักเรียน
ระดับประถมศึกษา: เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2. วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล,
37(3), 254-66.
- ประภาศ ปานเจียง. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
ของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ศึกษาทั่วไป. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พรพรรณ หาญณรงค์ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ,
13(1), 136-144.
- สรารุณ ตรีศรี และคณะ. (2565). การศึกษาแนวทางการป้องกันและลดผลกระทบจากการเสพติดเกมออนไลน์
ในกลุ่มเยาวชน. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564). ผลวิจัยชี้ เด็ก - เยาวชน ติดเกม เฉลี่ย 5 ชั่วโมง/วัน ค่าใช้จ่าย
5,000 บาท/เดือน. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2568 จาก <https://old.nationalhealth.or.th/th/node/3006>
- สุทิพย์ ประทุม และสร้อยณี อุเสินยาง. (2565). การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุควิถีชีวิตใหม่. วารสารละศี,
6(1), 1-18.
- อริสา แก้วลี และเฟื่องอรุณ ปรีดีติลล. (2562). ความฉลาดทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในกรุงเทพมหานคร.
วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 34(3), 27-34.
- Cerniglia, L. et al. (2017). Internet Addiction in adolescence: Neurobiological, psychosocial and
clinical issues. Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 76(1), 174-184.

- Che, D. et al. (2017). Dimensions of Emotional Intelligence and Online Gaming Addiction in Adolescence: The Indirect Effects of Two Facets of Perceived Stress. *Frontier Psychology*, 13(8), 1206-1216.
- Gray, J. R. et al. (2016). Burns and Grove's the Practice of Nursing Research-E-Book: Appraisal, Synthesis, and Generation of Evidence. (8th ed.). Philadelphia: Elsevier Health Sciences.
- Herodotou, C. et al. (2011). The role of trait emotional intelligence in gamers' preferences for play and frequency of gaming. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1815-1819.
- Kircaburun, K. et al. (2020). Trait emotional intelligence and internet gaming disorder among gamers: The mediating role of online gaming motives and moderating role of age groups. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 18(5), 1446-1457.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

อิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อ
ผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้*
THE INFLUENCE OF INNOVATIVE BEHAVIOR AND WORK ETHICS ON THE JOB
PERFORMANCE OF TOUR GUIDES IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

นุชณา ณ พายัพ¹, วิลาสินี ธนพิทักษ์^{2*}, ธนิตา แซ่ชี³, ณัฏฐ์ศมน จิรังวรพจน์¹, นฤมล เอียดสุย¹

Nutsana Na Phayap¹, Wilasinee Thanapitak², Thanita Sae-Chee³, Natsamol Jirangvoraphot¹, Naruemon Eadsui¹

¹วิทยาลัยนานาชาติดิษยะคริน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Didyasarin International College, Hatyai University, Songkhla, Thailand

²วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

²Management for Development College, Thaksin University, Songkhla, Thailand

³คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

³Faculty of Community Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: wilasinee.t@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เลือกของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 349 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์พบว่า อิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปมัคคุเทศก์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา/ปวช. ปฏิบัติงานในบริษัทนำเที่ยวเพียงอย่างเดียวไม่ได้รับงานอิสระ และมีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์น้อยกว่า 1 ปี 2) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ โดยภาพรวม ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงาน มีผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และ 3) ผลวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ยอมรับสมมติฐานที่ 1 และอิทธิพลของจริยธรรมในการทำงานส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ยอมรับสมมติฐานที่ 2

คำสำคัญ: พฤติกรรม, นวัตกรรม, จริยธรรม, การปฏิบัติงาน, มัคคุเทศก์ 3 จังหวัดชายแดนใต้

Abstract

This research aims to study the influence of innovative behavior and work ethics on the performance of tour guides in the three southern border provinces (Pattani, Yala, and Narathiwat). The research is quantitative. The sample consists of tour guides working in the three southern border provinces. The sample group was selected using Taro Yamane's calculation formula and stratified proportional sampling. The data were collected from a total of 349 samples. The research instruments were questionnaires. Data were collected using questionnaires. The statistics used in the research and data analysis were percentages, frequencies, mean, and standard deviation. Multiple regression analysis was performed. The results of the research found that the influence of innovative behavior and work ethics on the performance of tour guides in the three southern border provinces was divided into three parts: 1) general information: most tour guides were female, under 30 years old, had primary-secondary/diploma, and worked only in tour companies and did not work independently. Having less than 1 year of experience as a tour guide, 2) the results of the analysis of the mean and standard deviation of the tour guide performance, overall, the evaluation results have a high mean. In terms of innovative behavior and work ethics, the evaluation results have a high mean. And 3) the results of the multiple regression analysis, the influence of innovative behavior on the tour guide performance in 3 southern border provinces, accept hypothesis 1, and the influence of work ethics on the tour guide performance in 3 southern border provinces, accept hypothesis 2.

Keywords: Behavior, Innovative, Ethics, Job Performance, Tour Guides in The Three Southern Border Provinces

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย ทั้งยังมีจุดแข็งในด้านความคุ้มค่า มีความสามารถในการแข่งขันทางด้านราคา รวมทั้งมีชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีในด้านการให้บริการ นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการผลักดัน ทำให้เกิดการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมและขนส่ง ทั้งยังทำให้มีการกระจายความเจริญจากเมืองไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังได้ก่อให้เกิดรายได้ การจ้างงาน เงินตราไหลเวียนในประเทศมากขึ้น สร้างรายได้จากการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติสูงถึงเกือบ 2 ล้านล้านบาทต่อปี ซึ่งมากเป็นอันดับ 4 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และสเปน ตามลำดับ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568)

ภาคใต้ โดยเฉพาะภาคใต้ชายแดนของไทยเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นประตูการค้าและมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ วัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกระแสหลักและการท่องเที่ยวชุมชนทั้งภายในและกลุ่มประเทศอาเซียนหรือนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาและยกระดับให้เกิดความยั่งยืนบนฐานอัตลักษณ์พหุวัฒนธรรม (แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2566 - 2570, 2568) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยที่จะเป็นการช่วยส่งเสริมศักยภาพด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ได้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน เช่น อาชีพในกลุ่มบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568) โดยหนึ่งในอาชีพการให้บริการนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ มัคคุเทศก์ เพราะมัคคุเทศก์เปรียบเสมือนทูตวัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชน จังหวัด ภูมิภาค และประเทศ ในการต้อนรับ และสร้างความประทับใจให้กับชาวไทยและต่างชาติ โดยมัคคุเทศก์จะนำเสนอเรื่องราว ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ให้กับผู้มาเยือนได้เห็นภาพลักษณ์ที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่นั้น ๆ (ฟุ้งเกียรติ มหิพันธ์, 2566) แต่จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า มัคคุเทศก์ส่วนหนึ่งยังมีปัญหาในการปฏิบัติงาน โดยพบความบกพร่องด้านจริยธรรมในวิชาชีพ ทำให้การปฏิบัติงานในหน้าที่นั้นไม่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ (วิวัฒน์ จันทร์กิงทอง และก่อแก้ว จันทร์กิงทอง, 2563) นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบอีกว่า มัคคุเทศก์ยังมีปัญหาในการคิดหาวิธีการบริการให้มีคุณภาพและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว (บัณฑิตา ฮันท์ และคณะ, 2564)

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานประกอบด้วย พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม (Sugiarti, E. et al., 2021); (Purwanto, A. et al., 2020) และจริยธรรมในการทำงาน (Julianti, F., 2021); (Ichsan, R. N. et al., 2022) ทั้งนี้เพราะผลการปฏิบัติงานมีผลโดยตรงต่อผลลัพธ์ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ของพนักงาน และความอยู่รอดของบริษัท ดังนั้นองค์กรจึงต้องการพนักงานที่มีประสิทธิภาพสูงเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจต่อไป (Susanto, P. et al., 2022) นอกจากนี้พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเป็นกระบวนการสร้างแนวคิด ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือบริการใหม่ที่น่าไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงในเชิงบวก ที่ช่วยให้บุคลากรทั้งองค์กรสามารถปรับตัว แข่งขัน และเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ไม่หยุดนิ่งได้ (Rizki, M. et al., 2019); (Amankwaa, A. et al., 2019) อีกทั้งจริยธรรมในการทำงานยังมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงาน เพราะจริยธรรมในการทำงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อบุคคลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เป็นหลักการและค่านิยมทางศีลธรรมที่เป็นตัวชี้นำพฤติกรรมของพนักงาน เป็นตัวกำหนดวิธีการที่พนักงานควรต้องปฏิบัติตนในการทำงานอย่างมีอาชีพ การมีจริยธรรมในการทำงาน กับเพื่อนร่วมงาน ลูกค้า รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมในการทำงานเชิงบวก และเกิดความไว้วางใจระหว่างบุคคล ทั้งยังเป็นการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการกระทำผิดทางกฎหมายอีกด้วย (Setiawan, Y. et al., 2021); (Julianti, F., 2021)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง อิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อผลการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ด้านพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ทั้งนี้ผลจากการศึกษาจะเป็น

ถึง จริ่งน้อยที่สุด (1 คะแนน) และ 5) ข้อเสนอแนะ ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรึกษากับที่ปรึกษางานวิจัย และปรับแก้แล้วเสร็จ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงทั่วไปของแบบสอบถาม ว่าได้ครอบคลุมความหมาย คำนิยามของตัวแปร ตลอดจนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยได้นำคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (วรัญญา ภัทรสุข, 2557) ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.5 ขึ้นไปในทุกข้อคำถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดสอบกับมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 60 คน เพื่อการหาคุณภาพความเชื่อมั่นที่มีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น (Perri 6 & Bellany, C., 2012) โดยทำการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, L. J., 1990) ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาคสูงกว่า 0.7 สอดคล้องตามเกณฑ์ในการพิจารณาคือ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามในแต่ละด้านต้องมีค่าน้อยกว่า 0.7 ขึ้นไป (Pallant, J., 2007)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี นราธิวาสและยะลา รวมทั้งผู้วิจัยประสานงานกับตัวแทนมัคคุเทศก์ในแต่ละจังหวัดในการช่วยเก็บแบบสอบถามให้ได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นดำเนินการรวบรวมและพิจารณาแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา หากแบบสอบถามไม่มีความสมบูรณ์จะคัดออก และเลือกใช้เฉพาะแบบสอบถามฉบับที่ได้คำตอบมาสมบูรณ์เท่านั้น ซึ่งในงานวิจัยในครั้งนี้สามารถเก็บแบบสอบถามมาได้จำนวน 362 ชุด แต่มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้จำนวน 349 ชุด คิดเป็นร้อยละ 96.41

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ 1) ข้อมูลส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของมัคคุเทศก์ ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ในการอธิบายลักษณะของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 2 - 4 ผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงาน ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) เพื่อทำการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 - 2 โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระ (X) ที่มีผลต่อปัจจัยตัวแปรตาม (Y)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส) แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไป มัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 เพศชายจำนวน 130 คน ร้อยละ 37.3 และไม่ระบุเพศจำนวน 21 คน ร้อยละ 6 ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 99 คน ร้อยละ 28.4 อายุ 30 - 40 ปี จำนวน 95 คน ร้อยละ 27.2 อายุ 41 - 50 ปี จำนวน

73 คน ร้อยละ 20.9 และอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 82 คน ร้อยละ 23.5 ทั้งยังพบว่า มัคคุเทศก์ที่ตอบแบบสอบถาม มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา-มัธยมปลาย/ปวช. จำนวน 155 คน ร้อยละ 44.4 อนุปริญญา/ปวส. จำนวน 97 คน ร้อยละ 27.8 ปริญญาตรี จำนวน 73 คน ร้อยละ 20.9 และสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 24 คน ร้อยละ 6.9 นอกจากนี้ ยังพบว่า มัคคุเทศก์ที่ตอบแบบสอบถาม ทำงานในบริษัทนำเที่ยวและรับงานอิสระด้วย จำนวน 139 คน ร้อยละ 39.8 มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานในบริษัทนำเที่ยวเพียงอย่างเดียว จำนวน 210 คน ร้อยละ 60.2 และท้ายที่สุดพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 102 คน ร้อยละ 29.2 มีประสบการณ์ระหว่าง 1 - 3 ปี จำนวน 95 คน ร้อยละ 27.2 ประสบการณ์ 4 - 5 ปี จำนวน 70 คน ร้อยละ 20.1 และมีประสบการณ์ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 82 คน ร้อยละ 23.5

2. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ผลการปฏิบัติงาน			
ด้านคุณภาพของงาน	3.93	0.71	มาก
ด้านปริมาณงาน	3.78	0.91	มาก
รวม	3.85	0.75	มาก
พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม			
ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.91	0.63	มาก
ด้านการได้รับการสนับสนุน	3.83	0.76	มาก
ด้านการประยุกต์ใช้	3.83	0.82	มาก
รวม	3.86	0.64	มาก
จริยธรรมในการทำงาน			
ด้านความซื่อสัตย์	3.95	0.71	มาก
ด้านทัศนคติต่องาน	3.83	0.63	มาก
รวม	3.89	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีผลการประเมินระดับความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างในระดับมาก ค่าเฉลี่ย = 3.85 (S.D. = 0.75) พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีผลการประเมินในระดับมาก ค่าเฉลี่ย = 3.86 (S.D. = 0.64) และจริยธรรมในการทำงานก็มีผลการประเมินในระดับมากด้วยเช่นกัน ค่าเฉลี่ย = 3.89 (S.D. = 0.59)

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	S.E.	Beta		
ค่าคงที่	1.971	.248		7.939	.000*
พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม (X_1)	.545	.084	.465	6.488	.000*
จริยธรรมในการทำงาน (X_2)	.577	.090	.450	6.280	.000*
$R = 0.433$; $R^2 = 0.387$; $R^2_{adj} = 0.383$; $F = 399.230$					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ($\beta = .465$, $t = 6.488$) ยอมรับสมมติฐานที่ 1 และอิทธิพลของจริยธรรมในการทำงานส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ($\beta = .450$, $t = 6.280$) ยอมรับสมมติฐานที่ 2

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการวิจัยอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส) แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป มัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา/ปวช. ทำงานในบริษัทนำเที่ยวและรับงานอิสระด้วย มีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์น้อยกว่า 1 ปี 2) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานฯ มีผลการประเมินระดับความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงาน มีผลการประเมินระดับความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เช่นกัน และ 3) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานฯ มีอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานฯ ยอมรับสมมติฐานที่ 1 และอิทธิพลของจริยธรรมในการทำงานส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานฯ ยอมรับสมมติฐานที่ 2 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับทฤษฎีการปฏิบัติงาน (Job Performance Theory) ที่ Campbell, J. P. et al., Tett, R. P. & Burnett, D. D. ได้ระบุว่าพฤติกรรมสร้างสรรค์ คือ ความพยายามในการคิดหากระบวนการทำงาน การพัฒนาสินค้า หรือบริการในรูปแบบอื่น เพราะการสร้างไอเดียเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และเป็นขั้นตอนแรกในการใช้ประโยชน์จากโอกาส เพื่อให้พนักงานสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ (Campbell, J. P. et al., 1993); (Tett, R. P. & Burnett, D. D., 2003) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rizki, M. et al. ที่พบว่า อิทธิพลของพฤติกรรมเชิง

นวัตกรรมมีผลต่อผลการปฏิบัติงาน ซึ่งข้อค้นพบนี้หมายความว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยมัคคุเทศก์ได้ทำการศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ กับเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับการให้บริการนำเที่ยว และการแก้ปัญหาให้กับนักท่องเที่ยว มีการปรับวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้า ทำให้ค้นพบเทคนิคในการนำเที่ยวที่เหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม 2) ด้านการได้รับการสนับสนุน โดยผู้บังคับบัญชาของมัคคุเทศก์ให้ความสำคัญต่อการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำงาน บริษัทให้การส่งเสริมให้มัคคุเทศก์คิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการทำงาน 3) ด้านการประยุกต์ใช้ โดยมัคคุเทศก์ได้นำความรู้ใหม่ ๆ เพื่อมาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งยังได้นำอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยเพื่อมาใช้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความสะดวกรสบาย (Rizki, M. et al., 2019) นอกจากนี้ Purwanto, A. et al. ยังได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและผลการปฏิบัติงานของพนักงานในธุรกิจด้านการบริการในประเทศอินโดนีเซีย และจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน (Purwanto, A. et al., 2020) ในด้านจริยธรรมในการทำงานมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงาน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีการปฏิบัติงาน (Job Performance Theory) ของ Roni, K. A. & Mundi, W. ที่ระบุว่า จริยธรรมหรือทัศนคติต่องานซึ่งจริยธรรมหมายถึงหลักการและค่านิยมที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและกระบวนการตัดสินใจ ที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแยกแยะระหว่างการกระทำที่ถูกและผิด เป็นการกระทำในลักษณะที่มีความรับผิดชอบทางศีลธรรม ในบริบทของสถานที่ทำงาน พฤติกรรมที่มีจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ การเคารพผู้อื่น และการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับขององค์กร การปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างเพื่อนร่วมงาน ลูกค้า และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนรักษาสภาพแวดล้อมการทำงานในเชิงบวก ซึ่งองค์กรต่าง ๆ มักจะมีจรรยาบรรณหรือความประพฤติที่สรุปพฤติกรรมที่คาดหวังกับพนักงาน ทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน คือ จริยธรรมในการทำงานมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรทางธุรกิจ (Roni, K. A. & Mundi, W. , 2020) ซึ่งข้อค้นพบนี้หมายความว่า จริยธรรมในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความซื่อสัตย์ โดยมัคคุเทศก์ได้นำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งตามโปรแกรมการท่องเที่ยวครบถ้วนทุกประการ มีการมอบสิ่งของ และสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างแก่นักท่องเที่ยว ตามที่ได้ระบุไว้ในโปรแกรมท่องเที่ยว รวมทั้งให้บริการต่อนักท่องเที่ยวทุกคนด้วยความเสมอภาค และเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังได้ทำการรายงานต่อผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำเที่ยวด้วยความเป็นจริงอย่างครบถ้วน 2) ด้านทัศนคติต่องาน ซึ่งมัคคุเทศก์รักในงานที่เกี่ยวกับการให้บริการนำเที่ยว มีความสุขทุกครั้งที่ได้ออกทริป และได้ให้บริการนำเที่ยว ทั้งยังให้ความสำคัญกับการบริการ และการแก้ปัญหาให้กับนักท่องเที่ยว คิดบวกต่อการงานที่ทำเสมอ แม้ว่าการทำงานจะมีปัญหาและอุปสรรค ทั้งนี้ยังรวมถึงความเข้าใจและยอมรับถึงความคิดเห็นที่แตกต่างของเพื่อนร่วมงาน และหัวหน้างาน นอกจากนี้จากผลการศึกษาของ Jovanović, T. et al. ได้ทำการศึกษาจริยธรรมในการทำงาน และพบว่า จริยธรรมในการทำงานมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศเซอร์เบีย (Jovanović, T. et al., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัย อิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและจริยธรรมในการทำงานที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงาน ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งได้ทำการศึกษาข้อมูลทั่วไปของมัคคุเทศก์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม และประสบการณ์ทำงาน โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา/ปวช. ในส่วนของตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นมัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานในบริษัทนำเที่ยวเพียงอย่างเดียว และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์น้อยกว่า 1 ปี นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาถึงอิทธิพลที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ 2 ปัจจัย ได้แก่ พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงาน โดยการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย มีมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 349 คน ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และจริยธรรมในการทำงาน ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานในด้านปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น จึงเสนอแนะให้มัคคุเทศก์มีการวางแผนการจูงใจเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถจูงใจเที่ยวได้ครบถ้วนในทุก ๆ ตารางการนำเที่ยวที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งจริยธรรมในการทำงานด้านทัศนคติของมัคคุเทศก์มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น จึงเสนอแนะให้มัคคุเทศก์ปรับเปลี่ยนมุมมองในการทำงาน ให้ความสำคัญกับการบริการ การแก้ไขปัญหาให้กับนักท่องเที่ยว คิดบวก เข้าใจ และยอมรับถึงความคิดเห็นที่แตกต่างของเพื่อนร่วมงาน และหัวหน้างาน นอกจากนี้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลการปฏิบัติงาน โดยมีมัคคุเทศก์เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งมีมุมมองในส่วนของการทำงานจากมัคคุเทศก์ แต่ยังขาดซึ่งปัจจัยที่เป็นมุมมองในการบริหารจัดการจากเจ้าของหรือผู้บริหารธุรกิจนำเที่ยว ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป จึงควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานในมุมมองของผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจเพิ่มเติม รวมทั้งควรศึกษาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ที่ยังไม่ได้ศึกษาในการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2568 จาก https://drive.google.com/file/d/12-qp4UFjmLAKks2_UW3ux2SB8bh_Umpg/view
- บัณฑิตา ฮันท์ และคณะ. (2564). ความต้องการมัคคุเทศก์ของผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(1), 297-311.
- แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2566 - 2570. (2568). สรุปแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2568 จาก https://www2.narathiwat.go.th/nara2016/files/com_order/2023-07_957acefc31987ae.pdf
- ฟุ้งเกียรติ มหิพันธ์. (2566). หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรัญญา ภัทรสุข. (2557). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง และกอแก้ว จันทรกึ่งทอง. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคธุรกิจในจังหวัดสงขลา กับพื้นที่เชื่อมโยง (พัทลุง นครศรีธรรมราช ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล). วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย หอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 40(1), 41-56.
- สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สาขาภาคใต้ 3. (2567). รายงานจำนวนมัคคุเทศก์ ประจำปี 2566. สงขลา: สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สาขาภาคใต้ 3.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20230307173518.pdf
- สุภมาศ อังศุโชติ และคณะ. (2554). สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิค การใช้โปรแกรม LISREL. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- Amankwaa, A. et al. (2019). Transformational leadership with innovative behaviour: Examining multiple mediating paths with PLS-SEM. *Leadership & Organization Development Journal*, 40(4), 402-420.
- Campbell, J. P. et al. (1993). A theory of performance. In N. Schmitt & W. C. Borman (Eds.), *Personnel selection in organizations*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: HarperCollins.
- Ichsan, R. N. et al. (2022). The Influence of Work Ethics and Work Professionalism on Performance At Pt. Bri Branch Singamangaraja Medan. *Journal Darma Agung*, 30(1), 118-125.
- Javed, B. et al. (2021). Inclusive leadership and innovative work behavior: Examination of LMX perspective in small capitalized textile firms. *The journal of psychology*, 152(8), 594-612.
- Jovanović, T. et al. (2022). Identification of predictors' effects on perceiving the ethical climate and job satisfaction within Serbian tourism industry. *Journal of Management & Organization*, 28(1), 120-148.
- Juliati, F. (2021). The influence of organizational culture, work ethos and work discipline on employee performance. *AKADEMIK: Journal Mahasiswa Ekonomi & Bisnis*, 1(1), 34-39.
- Lee, S. Y. & Lee, S. W. (2020). Social media use and job performance in the workplace: The effects of facebook and kakaotalk use on job performance in South Korea. *Sustainability*, 12(10), 2-9.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows (Version 15)*. (3rd. ed.). Crows Nest, New South Wales: Allen & Unwin.
- Perri 6 & Bellany, C. (2012). *Principles of methodology research design in social science*. London: Sage.

- Purwanto, A. et al. (2020). The impacts of leadership and culture on work performance in service company and innovative work behavior as mediating effects. *Journal of Research in Business, Economics, and Education*, 2(1), 283-291.
- Riyanto, S. et al. (2021). Effect of work motivation and job satisfaction on employee performance: Mediating role of employee engagement. *Problems and Perspectives in Management*, 19(3), 162-174.
- Rizki, M. et al. (2019). The effect of transformational leadership and organizational culture towards employees' innovative behaviour and performance. *International Journal of Economics and Business Administration*, 7(1), 227-239.
- Roni, K. A. & Mundi, W. (2020). Influence Of Organizational Culture and Work Ethics on Employee Performance Transportation Department in Merangin Regency. *Journal of Economics, Business, and Government Challenges*, 3(2), 75-80.
- Setiawan, Y. et al. (2021). The Effect of Employee Work Ethics and Training on Employee Performance and Service Quality at Pt XL Axiata Riau. *Journal of Applied Business and Technology*, 2(3), 194-205.
- Slatten, T. et al. (2020). The impact of individual creativity, psychological capital, and leadership autonomy support on hospital employees' innovative behaviors. *BMC Health Services Research*, 20(1), 1-17.
- Sugiarti, E. et al. (2021). Earning Cultural Values as A Strategic Step to Improve Employee Performance. *Scientific Journal of Reflection: Economic, Accounting, Management and Business*, 4(1), 221-230.
- Susanto, P. et al. (2022). Work-life balance, job satisfaction, and job performance of SMEs employees: The moderating role of family-supportive supervisor behaviors. *Frontiers in Psychology*, 13(1), 1-12.
- Tett, R. P. & Burnett, D. D. (2003). A personality trait-based interactionist model of job performance. *Journal of Applied Psychology*, 88(3), 500-517.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย

ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พหุกรณีศึกษา*

THE DEVELOPMENT PROCESS OF CONTEMPORARY WICKERWORK CRAFT INNOVATORS UNDER THE CREATIVE ECONOMY CONCEPT: A MULTIPLE CASE STUDY

ปริยศรี พรหมจินดา*, โสมฉาย บุญญานันต์, ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

Priyasri Promchinda*, Soamshine Boonyananta, Duangkamol Traiwichitkhun

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Priyasri.promchinda@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของกรณีศึกษาที่เป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกรณีศึกษา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา แบ่งเป็น 2 ระยะ 1) ศึกษาคุณลักษณะของกรณีศึกษาเป็นนักสร้างสรรค์ที่มีความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเกณฑ์คัดเลือกแบบเจาะจง 5 ราย เก็บข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกต และ 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกประเภทและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานมีคุณลักษณะ 1) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ 2) ด้านแรงบันดาลใจ 3) ด้านการทำงานและการแก้ไขปัญหา และ 4) ด้านความเข้าใจเชิงธุรกิจ นักสร้างสรรค์มีกระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ใช้ทักษะนวัตกรรม ได้แก่ การเชื่อมโยงภูมิปัญญากับการออกแบบร่วมสมัย การตั้งคำถามเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่า การสังเกตวัสดุ ตลาดและผู้บริโภค การสร้างเครือข่ายกับช่างฝีมือและผู้เชี่ยวชาญ การทดลองพัฒนาเทคนิคและวัสดุใหม่ และการเล่าเรื่องถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและเพิ่มมูลค่า นักสร้างสรรค์มีลำดับการใช้ทักษะและน้ำหนักต่างกัน ส่วนสำคัญ คือ การสร้างเครือข่ายกับชุมชนและช่างฝีมือภูมิปัญญา องค์ความรู้ใหม่ คือ 1) การใช้ทักษะความเป็นนวัตกรรมสอดคล้องวัฒนธรรม การศึกษา และประสบการณ์ 2) การแปลงความรู้เกิดขึ้นเป็นวงจรคู่ขนาน และ 3) การบูรณาการวงจรความรู้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สมบูรณ์

คำสำคัญ: ความเป็นนวัตกรรม, นวัตกรรมศิลปหัตถกรรม, หัตถกรรมจักสานร่วมสมัย, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, พหุกรณีศึกษา

Abstract

This research aims to investigate the characteristics of innovative craftspeople in contemporary wickerwork artisanship within the creative economy framework and to examine their developmental processes. The study employs a qualitative multiple case study methodology divided into two phases: 1) An examination of the characteristics of five purposively selected creative innovators in contemporary wickerwork artisanship within the creative economy context, using document analysis and related research to establish selection criteria, with data collected through in-depth interviews and observation; and 2) An analysis of the developmental processes of contemporary wickerwork artisanship within the creative economy framework, utilizing data categorization and triangulation methods. The findings reveal that innovative wickerwork artisans demonstrate four characteristic domains: 1) Education and learning approaches; 2) Sources of inspiration; 3) Work methodologies and problem-solving techniques; and 4) Business understanding. The creative practitioners develop their innovative contemporary wickerwork artisanship through employing multiple skills: connecting traditional wisdom with contemporary design; formulating questions to develop products and enhance value; observing materials, markets, and consumer preferences; establishing networks with craftspeople and experts; experimenting with new techniques and materials; and storytelling to convey cultural value and increase product worth. These creative practitioners apply these skills in varying sequences and intensities, with the establishment of networks with communities and traditional craftspeople serving as a crucial component. The research contributes new knowledge in three areas: 1) The application of innovative skills congruent with cultural contexts, educational backgrounds, and experiential knowledge; 2) The occurrence of knowledge transformation through parallel cyclical processes; and 3) The integration of knowledge cycles resulting in comprehensive knowledge transfer.

Keywords: Innovator Mindset, Art Craft Innovators, Contemporary Wickerwork, Creative Economy, Multiple Case Study

บทนำ

นับตั้งแต่ปี 2559 รัฐบาลได้ประกาศแนวคิดประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนประเทศ เน้นการสร้างนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจ และได้มีการปรับเปลี่ยนหน่วยงานภาครัฐให้สอดคล้องกับนโยบายที่สร้างขึ้น เช่น การเปลี่ยนกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีหน้าที่เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2562) รวมถึงมีการควบรวมกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ากับสำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เพื่อก่อตั้งเป็นกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมการพัฒนา

นวัตกรรมในประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ เมื่อปี 2546 เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2565) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเริ่มพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมในหลายมหาวิทยาลัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศด้วยนวัตกรรม ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรม (Innovator)

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรัฐบาลได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่มีความต่อเนื่องมายังร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 13 อันมีเป้าหมายมุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนให้ตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ โดยเปลี่ยนทุกอาชีพให้มีทักษะที่จำเป็น และเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product) ที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรม (Howkins, J., 2013) ตลอดจนการพัฒนาต่อยอดเอกลักษณ์ความเป็นไทยในรูปแบบร่วมสมัยเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และบริการ โดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีพื้นฐานความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะสร้างและพัฒนาในทุกระดับอาชีพหากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม (วรวิทย์ ธรรมกิตติภพ, 2561)

ศิลปหัตถกรรมจักสานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา ทักษะฝีมือ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การพัฒนาและต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิม การสร้างสรรค์หัตถกรรมจักสานแต่เดิมเป็นไปเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้บทบาทและคุณค่าของหัตถกรรมจักสานในสังคมเปลี่ยนแปลง หากไม่มีการปรับตัวและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน อาจสูญหายไปในที่สุด

จากข้อมูลของกรมพัฒนาชุมชนในปี 2561 พบว่า มีผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา จำนวนกว่า 40% ที่ไม่ผ่านมาตรฐานสากล (สุภารักษ์ จูตระกูล, 2563) สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการพัฒนาศิลปหัตถกรรมไทยให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นผู้ส่งออกวัตถุดิบจักสานไม้และหวายในอันดับต้น ๆ ของโลก แต่กลับไม่อยู่ในรายชื่อประเทศที่มียอดการส่งออกผลิตภัณฑ์จักสานแปรรูปและมีแนวโน้มการส่งออกลดลง เป็นต้นมา (กรมป่าไม้, 2561) แสดงให้เห็นถึงขีดจำกัดในการสร้างมูลค่าเพิ่มและการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานไทยในตลาดโลก การผสมผสานกับแนวคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ก่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์ ตอบสนองความต้องการของตลาดปัจจุบัน และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล จำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรม (Innovator) ที่มีความสามารถในการตั้งคำถาม ริเริ่มสร้างสรรค์ ช่างสังเกต มีความรู้จากประสบการณ์และนำมาเชื่อมโยงเพื่อสร้างสรรค์กระบวนการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ (Dyer, J. et al., 2011) เพื่อสามารถนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาพัฒนาและสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมที่มีทั้งคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

กระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยและการแข่งขันในระดับสากลจำเป็นต้องอาศัยผู้สร้างสรรค์ที่มีความเป็นนวัตกรรมโดยเฉพาะในหัตถกรรม การศึกษากรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ หรือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เป็นวิธีที่จะช่วยสกัดความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) จากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นความรู้

ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่สามารถถ่ายทอดและเรียนรู้ได้ และเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมไทยรุ่นใหม่ในอนาคต งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยศึกษาจากหลากหลายกรณีศึกษา (Multiple Case Studies) ของนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานที่ประสบความสำเร็จมีหลักฐานเชิงประจักษ์ อาทิ สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปจักสานจากภูมิปัญญาไทยและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับโลก เพื่อนำข้อค้นพบไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศิลปหัตถกรรมจักสานไทยซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากำลังคนและยกระดับศิลปหัตถกรรมไทยให้เข้มแข็งและยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ กรณีศึกษาพหุกรณี (Multiple Case Study Research) โดยศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษาที่เป็นนักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตและให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จำนวน 5 คน ช่างผู้ผลิตหัตถกรรมจักสานที่ทำงานกับนักสร้างสรรค์ จำนวน 5 คน ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นนักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยที่มีแนวปฏิบัติที่ดี มีชื่อเสียงด้านการออกแบบและผลิตหัตถกรรมร่วมสมัยจากภูมิปัญญาไทย มีผลงานและรางวัลด้านศิลปหัตถกรรมร่วมสมัยเป็นที่ประจักษ์ ดำเนินกิจการและมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 5 ปี ใช้วัสดุในท้องถิ่น โดยผู้ให้ข้อมูลต้องมีความสมัครใจและยินยอมในการให้สัมภาษณ์และสังเกตดำเนินกิจการมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี ใช้วัสดุในท้องถิ่น โดยผู้ให้ข้อมูลต้องมีความสมัครใจและยินยอมในการให้สัมภาษณ์และสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและการพัฒนาศิลปหัตถกรรมไทยร่วมสมัยในภาพรวม รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

- 1) ด้านการนวัตกรรมการ
- 2) ด้านการจัดการเรียนรู้
- 3) ด้านการสอนศิลปศึกษา
- 4) ด้านศิลปหัตถกรรมไทยร่วมสมัย
- และ 5) ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี

แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปจากนักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย ประวัติและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย ความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินธุรกิจ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย เก็บข้อมูลด้วยการบันทึกภาพนิ่งและเสียง การจดบันทึก แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

แบบสังเกต เพื่อบันทึกพฤติกรรม ด้วยการจดบันทึก บันทึกภาพนิ่งและเสียง ผู้สร้างสรรค์ ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย ต่อการดำเนินงาน การแก้ปัญหา

แบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้เก็บข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยทั้งในไทย และต่างประเทศในปัจจุบัน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นนวัตกรรม ข้อมูลเกี่ยวกับนักสร้างสรรค์ศิลปะหัตถกรรม จักสานร่วมสมัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสังเกต และแบบวิเคราะห์เอกสาร ผ่านการ ตรวจสอบเชิงเนื้อหา (IOC) คะแนน โดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและ นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะคล้ายกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจริง จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบ ความเข้าใจ มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหา

การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษากระบวนการเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วม สมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกต และแบบวิเคราะห์เอกสาร ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างอิงเลขที่ 131/67 โดยระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จำแนกประเภท และตรวจสอบ ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (วรณี แกมเกตุ, 2551)

ผลการวิจัย

คุณลักษณะของกรณีศึกษาที่เป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย ดังต่อไปนี้

นักสร้างสรรค์ 1 สำเร็จการศึกษาด้านการจัดการศิลปะ ด้านประยุกต์ศิลป์และจิตรกรรม มีประสบการณ์ ทำงานด้านศิลปหัตถกรรมมากกว่า 20 ปี มีแรงจูงใจในการเป็นศิลปินมาจากครอบครัวและเห็นงานศิลปะใน ท้องถิ่น ชื่นชอบการประกวดวาดภาพตั้งแต่ประถมศึกษา มีพัฒนาการจากช่างฝีมือท้องถิ่นสู่การออกแบบระดับ สากล ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการออกแบบร่วมสมัยพัฒนาเทคนิคการทำงานกับไม้ไผ่และวัสดุธรรมชาติ พร้อมกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิตและทีมงานช่างฝีมือ

นักสร้างสรรค์ 2 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทด้านสถาปัตยกรรม สาขาเทคโนโลยีงานไม้ ทำงานด้าน สถาปัตยกรรมมาประมาณ 20 ปี และด้านหัตถกรรมมาประมาณ 15 ปี ทำงานร่วมกับชุมชนหัตถกรรมทั่วประเทศ มีแรงบันดาลใจในการทำงาน คือ ความสนใจในการค้นพบและนำเสนอเรื่องราวของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ หายไป ต้องการอนุรักษ์งานหัตถกรรมที่กำลังจะสูญหาย มุ่งเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับคนรุ่นปัจจุบัน

นักสร้างสรรค์ 3 สำเร็จการศึกษาด้านออกแบบอุตสาหกรรมศิลป์ สนใจงานหัตถกรรมจากการลงพื้นที่ ชุมชนเมื่อนักศึกษา มีโอกาสทำงานกับแบรนด์หัตถกรรมที่มีชื่อเสียงและมีโอกาสทำงานวิจัยร่วมกับชุมชนกว่า 50 แห่ง มีแรงบันดาลใจในการเป็นนักออกแบบมาจากความชื่นชอบในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของงานหัตถกรรม ต้องการ รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องการสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกลักษณ์

นักสร้างสรรค์ 4 สำเร็จการศึกษาจากสาขาออกแบบผลิตภัณฑ์ เริ่มต้นทำงานในอุตสาหกรรมยานยนต์ที่ บริษัทสามมิตรมอเตอร์ ออกแบบอุปกรณ์ตกแต่งรถยนต์ เมื่อมีโอกาสทำงานด้านออกแบบกับโรงแรมทำให้หันมา

สนใจงานหัตถกรรมที่ทำงานร่วมกับชุมชน ตั้งแต่ค้นหาวัตถุ ลงมือผลิต จนก่อตั้งแบรนด์และบริษัทออกแบบของตนเอง มีแรงจูงใจ คือ การได้เห็นแบรนด์หัตถกรรมของประเทศตะวันออกในงานแสดงสินค้า

นักสร้างสรรค์ 5 สำเร็จการศึกษาในสาขาศิลปกรรม มีประสบการณ์ในการโฆษณาในตำแหน่งนักสร้างสรรค์งานอีเวนต์ประมาณ 20 ปี ก่อตั้งสตูดิโอธุรกิจออกแบบและดำเนินธุรกิจมากกว่า 10 ปี มีแรงจูงใจในการออกแบบจากความชอบงานศิลปะและงานช่างตั้งแต่วัยเด็ก สนใจการทดลองและการประดิษฐ์ของเล่นด้วยตนเอง มีมุมมองในการนำวัสดุเหลือใช้มาสร้างเป็นสิ่งใหม่

จากการวิเคราะห์ พบว่า นักสร้างสรรค์มีคุณลักษณะร่วม ดังนี้

1. ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ มีพื้นฐานการศึกษาในสายศิลปะและการออกแบบ ระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอกและมีประสบการณ์การทำงาน นักสร้างสรรค์เรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่จริง ศึกษาเอกสารและข้อมูลอ้างอิง ทดลองและพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

“สองอย่าง ก็คือ เรียน folk ที่เป็นศิลปะไทยพื้นบ้าน แล้วเรียนความเป็นโมเดิร์นอาร์ตเอามาผสมกันจากสถาบัน นั่นคือ ความเป็นสากลจากความเป็นพื้นฐานรากหญ้าเป็นรากของเรา เป็นพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เป็นที่เกิดของเรา นี่คือนี่ที่เราเกิดมา จินเอาสองอันมา combine กัน” (นักสร้างสรรค์ 1, 2567)

2. ด้านแรงบันดาลใจ มีความสนใจในงานศิลปะและงานฝีมือ ต้องการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการทำงาน มีความคิดเชิงนวัตกรรม มองวัสดุใหม่หรือใช้วัสดุเหลือใช้ ผสมผสานเทคนิคดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการออกแบบ

“นวัตกรรมเป็นผู้คิดค้น ผู้ทดลองสร้างสิ่งใหม่ ๆ ถ้าเป็นนวัตกรรมเรื่องงานหัตถกรรม นั่นคือ การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ของงานหัตถกรรมจากรูปแบบเดิมไปสู่รูปแบบใหม่ที่มันตอบสนองผู้บริโภค ผู้ใช้งานในยุคปัจจุบัน” (นักสร้างสรรค์ 4, 2567)

3. ด้านแนวทางการทำงานและการแก้ปัญหา นักสร้างสรรค์ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการออกแบบร่วมสมัย สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว รักษามาตรฐานคุณภาพงานฝีมือ วางแผนการทำงานเป็นขั้นตอน แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญ จ้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับงานบริหาร และยังใช้ประสบการณ์เดิมในการแก้ปัญหา ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเมื่อจำเป็น วางแผนป้องกันปัญหาจากประสบการณ์ที่ผ่านมา

“ผมจะโชว์เทคนิคนั้นขึ้นมา อย่างเช่นที่เอาไปขาย คือ มันจะเป็นการมัด มัดปากกระbung แต่ผมเอามามัดกับพวกหญ้าฟางแล้วก็สร้างฟอร์มใหม่...คนชอบไปบอกว่าไทย มันคือ ต้องแบบสนุก ๆ ...แต่ว่ามันถึงมันควรจะแบบมีค่าที่ลึกกว่านั้นมัย...แผนปลายทาง ก็คือ เราอยากจะกระจายงานไปให้ชุมชนได้... พวกตัวเล็ก ๆ มันจะมีชิ้นเล็ก ๆ เนี่ยถอดได้ยกไปได้ทำได้” (นักสร้างสรรค์ 3, 2567)

4. ด้านความเข้าใจเชิงธุรกิจ มีความเข้าใจความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มและมุ่งเน้นตลาดระดับสูงทั้งในและต่างประเทศ

“งานหัตถกรรมเนาะ ผมว่าอย่างแรกก็เรื่องของการทำงาน จะไม่ได้หมายถึงว่าการเป็นของชั่วคราวนะ คือ เราควรจะผลักดันงานหัตถกรรมให้มันกลายเป็นฮีโร่แทนแค่เป็นของเสริม...ทำปากก ทำหมั้วทำขัน ของต้นกกหรือปากกให้มันเป็นธรรมชาติที่สวยงาม...ถ้าเราผลักดันให้งานหัตถกรรมหรือพื้นที่ทำหัตถกรรมเนี่ย มันกลายเป็นพื้นที่สร้างประสบการณ์...พื้นที่ทางเศรษฐกิจตัวหลักแทนการทำงานท่องเที่ยวเป็นตัวเลือก แล้วให้หัตถกรรมเป็นของฝากของการท่องเที่ยว” (นักสร้างสรรค์ 2, 2567)

จากนั้นผู้วิจัยได้นำผลการเก็บข้อมูลของนักสร้างสรรค์มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทักษะความเป็นนวัตกรรม ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์ทักษะนวัตกรรมของนักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย

ทักษะของนวัตกรรม	นักสร้างสรรค์ 1	นักสร้างสรรค์ 2	นักสร้างสรรค์ 3	นักสร้างสรรค์ 4	นักสร้างสรรค์ 5
1. การเชื่อมโยง ภูมิปัญญากับ นวัตกรรม (Associating)	เชื่อมโยงศิลปะ ดั้งเดิมกับการ ออกแบบร่วมสมัย	เชื่อมโยง ประวัติศาสตร์ กับคนปัจจุบัน	เชื่อมโยงเทคนิคจัก สานดั้งเดิมกับการ ออกแบบร่วมสมัย	เชื่อมโยงความรู้ อุตสาหกรรมกับ หัตถกรรมที่ใช้ วัสดุอื่น ๆ เช่น โลหะ พลาสติก เป็นต้น	เชื่อมโยงวัสดุ เหลือใช้กับการ สร้างผลิตภัณฑ์ ใหม่ มองเห็น ประโยชน์ใหม่ ในสิ่งที่ถูกทิ้ง
2. การตั้งคำถาม เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์ (Questioning)	ตั้งคำถามเกี่ยวกับ การสร้าง มูลค่าเพิ่มจากงาน หัตถกรรม	ตั้งคำถามเกี่ยวกับ การฟื้นฟู ภูมิปัญญาที่กำลัง สูญหายและการ นำมาเล่าใหม่ ให้น่าสนใจ	ตั้งคำถามเกี่ยวกับ การผสมผสาน วัฒนธรรมจาก ทั่วโลก	ตั้งคำถามเกี่ยวกับ การใช้วัสดุแต่ ไม่ใช่วิธีเดิม	ตั้งคำถาม เกี่ยวกับการใช้ วัสดุเหลือใช้
3. การสังเกต ตลาดและผู้บริโภค (Observing)	สังเกตภูมิปัญญา ท้องถิ่นและศิลปะ ในวัด ศึกษา เทคนิคการ จักสานดั้งเดิม	สังเกตรายละเอียด ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม	สังเกตวิถีชีวิตของ ชุมชนหัตถกรรม ที่เรียบง่าย ลงพื้นที่ ศึกษาชุมชน	สังเกตเก็บข้อมูล จากชุมชนและ งานแสดงสินค้า	สังเกตคุณสมบัติ วัสดุเหลือใช้จาก งานอีเวนต์
4. การสร้าง เครือข่าย ความร่วมมือ (Networking)	สร้างเครือข่ายกับ แบรนด์ระดับโลก และช่างฝีมือ ท้องถิ่น	ทำงานร่วมกับ ชุมชนหัตถกรรม และสร้างเครือข่าย ช่างฝีมือที่มี คุณภาพ	สร้างเครือข่าย ความร่วมมือ ในวงการออกแบบ และทำงานร่วมกับ ชุมชนจำนวนมาก	สร้างเครือข่าย และความร่วมมือ กับผู้เชี่ยวชาญ ในด้านต่าง ๆ	สร้างความ ร่วมมือกับผู้ผลิต ที่เชี่ยวชาญ ในกรณีที่ต้อง ผลิตปริมาณมาก

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์ทักษะนวัตกรของนักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย (ต่อ)

ทักษะของนวัตกร	นักสร้างสรรค์ 1	นักสร้างสรรค์ 2	นักสร้างสรรค์ 3	นักสร้างสรรค์ 4	นักสร้างสรรค์ 5
5. การทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Experimenting)	ทดลองพัฒนาเทคนิคไม้ไผ่และวัสดุธรรมชาติ เน้นการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติ	ทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ผ่านการศึกษาค้นคว้าและลงพื้นที่เก็บข้อมูล	ทดลองและพัฒนาวัสดุและเทคนิคใหม่	ทดลองใช้วัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรม	เน้นการเรียนรู้ผ่านการทดลอง การลงมือทำ และพัฒนาด้วยเทคนิคต่าง ๆ

จากตารางที่ 1 พบว่า นักสร้างสรรค์มีทักษะสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิดทักษะความเป็นนวัตกรในบริบทของศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยได้ ดังนี้

1. การเชื่อมโยง (Associating) เป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญากับนวัตกรรมนักสร้างสรรค์ทุกคนมีความสามารถในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับแนวคิดร่วมสมัย เชื่อมโยงองค์ความรู้หลากหลายศาสตร์ และเชื่อมโยงวัสดุกับความต้องการของผู้บริโภคสมัยใหม่

2. การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ นักสร้างสรรค์ทั้งหมดตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่ม การใช้วัสดุในมิติใหม่ และการรักษาภูมิปัญญาให้ยั่งยืน

3. การสังเกต (Observing) เป็นการสังเกตวัสดุ การสร้างสรรค์ที่นำไปสู่ประโยชน์ทางการตลาดและความเข้าใจผู้บริโภค) ทุกคนใช้การสังเกตอย่างละเอียดในการเก็บข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตวัสดุ เทคนิคดั้งเดิม วิถีชีวิตชุมชน หรือแนวโน้มการตลาด

4. การสร้างเครือข่าย (Networking) เป็นการสร้างความร่วมมือกับนักสร้างสรรค์ทุกคนให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งกับช่างฝีมือ ชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ และตลาดระดับสากล

5. การทดลอง (Experimenting) เป็นการทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการทำงานสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการทดลองเทคนิค วัสดุ หรือรูปแบบใหม่ ๆ

นอกจากนี้ ยังพบทักษะการเล่าเรื่อง (Storytelling) ซึ่งเป็นทักษะที่แสดงถึงความเข้าใจในความต้องการของผู้บริโภคและสามารถในการสื่อสารคุณค่าและเรื่องราวของศิลปหัตถกรรมที่สร้างขึ้นไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักสร้างสรรค์มีทักษะนวัตกรมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน สะท้อนถึงแนวทางการสร้างนวัตกรรมของแต่ละคนที่แตกต่างกัน

กระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย ตามกรอบแนวคิดทักษะความเป็นนวัตกร โดยวิเคราะห์ลำดับและความสัมพันธ์ที่พบในนักสร้างสรรค์ พบกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมของนักสร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 2 กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมและการประยุกต์ในงานศิลปหัตถกรรม

นักสร้างสรรค์	กระบวนการสร้างสรรค์ที่โดดเด่น	การนำทักษะมาประยุกต์ในงานศิลปหัตถกรรม
นักสร้างสรรค์ 1	การบูรณาการองค์ความรู้กับงานหัตถกรรมร่วมสมัย	1. สังเกตและเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่นและงานคุณภาพสากล 2. การเชื่อมโยงศิลปะพื้นบ้านกับเข้ากับศิลปะร่วมสมัย 3. การตั้งคำถามเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 2 กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมและการประยุกต์ในงานศิลปหัตถกรรม (ต่อ)

นักสร้างสรรค์	กระบวนการสร้างสรรค์ที่โดดเด่น	การนำทักษะมาประยุกต์ในงานศิลปหัตถกรรม
นักสร้างสรรค์ 2	การอนุรักษ์และตีความมรดกทางวัฒนธรรม	4. การพัฒนาเทคนิคงานไม้และวัสดุธรรมชาติที่เป็นวัสดุท้องถิ่น 5. การสร้างเครือข่ายกับช่างฝีมือไทยและแบรนด์ระดับสากล
นักสร้างสรรค์ 3	การเรียนรู้จากชุมชนและการพัฒนาเชิงธุรกิจ	1. การสังเกตและศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อรักษาองค์ความรู้ดั้งเดิม 2. การตั้งคำถามเชิงคุณค่าเกี่ยวกับภูมิปัญญาสู่การฟื้นฟูหัตถกรรมที่กำลังจะสูญหาย 3. การเล่าเรื่องของประวัติศาสตร์ผ่านผลิตภัณฑ์ช่วยเพิ่มมูลค่าให้งานหัตถกรรม 4. การทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม 5. การมีเครือข่ายการทำงานกับชุมชนหัตถกรรมทั่วประเทศ
นักสร้างสรรค์ 4	การพัฒนาระบบการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ	1. การสังเกตวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมและสังเกตความต้องการของตลาดหัตถกรรม 2. การทำงานร่วมกับชุมชนเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาและสร้างความยั่งยืนให้กับงานหัตถกรรม 3. การทดลองนำเทคนิคดั้งเดิมมาประยุกต์กับวัสดุใหม่แสดงถึงการต่อยอดเทคนิคดั้งเดิมให้มีความร่วมสมัย 4. การเชื่อมโยงหัตถกรรมข้ามวัฒนธรรมช่วยสร้างมุมมองใหม่และขยายตลาดศิลปหัตถกรรมไทย 5. ตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ไทยให้งานหัตถกรรม
นักสร้างสรรค์ 5	แนวคิดความยั่งยืนในงานศิลปหัตถกรรม	1. การสังเกตวัสดุและตลาดอย่างละเอียดช่วยให้เข้าใจข้อจำกัดและโอกาสของวัสดุท้องถิ่น 2. การตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีการใหม่ช่วยพัฒนากระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นแต่ยังคงรักษาคุณค่างานฝีมือ 3. การเชื่อมโยงหัตถกรรมจัสถานเข้ากับวัสดุอื่น ๆ 4. การสร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญให้เกิดเทคนิคใหม่และนวัตกรรมในการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรม 5. การทดลองใช้วัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมและการ Upcycling
นักสร้างสรรค์ 5	แนวคิดความยั่งยืนในงานศิลปหัตถกรรม	1. การสังเกตของเหลือใช้ที่สามารถนำมาใช้กับภูมิปัญญาดั้งเดิม 2. การเชื่อมโยงวัสดุเหลือใช้กับประโยชน์ใหม่สะท้อนแนวคิด Upcycling ที่เพิ่มมูลค่าให้วัสดุที่ถูกมองข้าม 3. การตั้งคำถามเชิงคุณค่าเรื่องความยั่งยืนสอดคล้องกับกระแสโลกปัจจุบันและช่วยสร้างจุดขายใหม่ให้งานหัตถกรรม 4. การทดลองผ่านการลงมือทำ เรียนรู้จากการทดลอง 5. การสร้างเครือข่ายกับผู้ผลิตที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

การวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมยังพบประเด็นที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างสรรค์ในบริบทศิลปหัตถกรรม ดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้และทักษะ มีแนวโน้มเรียนรู้ผ่านระบบการศึกษาและการวิจัย และเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับช่างฝีมือโดยตรง ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ในงานหัตถกรรมที่มีทั้งความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) และความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) อย่างชัดเจน

2. ความสมดุลของคุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางธุรกิจ นักสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมและความยั่งยืน และมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงธุรกิจและการตลาดในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นความท้าทายในงานศิลปหัตถกรรมร่วมสมัยที่ต้องรักษาอัตลักษณ์แต่ต้องอยู่รอดในเชิงธุรกิจ

3. คุณสมบัติของวัสดุและเทคนิคการสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับวัสดุและเทคนิคในจุดต่าง ๆ ของกระบวนการ มีการทดลองพัฒนาเทคนิค การสังเกตวัสดุ ศึกษาคุณสมบัติ และความสัมพันธ์ระหว่างช่างฝีมือกับวัสดุเป็นประเด็นสำคัญของงานศิลปหัตถกรรม

กระบวนการที่เกิดขึ้นสลับกันไปมาเป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับบริบทและวิธีการทำงานของแต่ละคน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. คุณลักษณะของกรณีศึกษาที่เป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

1.1 ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ นักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยมีคุณลักษณะร่วมที่โดดเด่น ด้านการศึกษา กล่าวคือ มีพื้นฐานการศึกษาในสายศิลปะและการออกแบบ พร้อมทั้งพัฒนาทักษะผ่านการสังเกตและตั้งคำถาม โดยเฉพาะจากการลงพื้นที่จริง การศึกษาเอกสารอ้างอิง และการทดลองอย่างต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้ช่วยผสานความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) จากการศึกษาในระบบ และความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) จากประสบการณ์ทำงาน ซึ่งช่วยให้สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ข้ามศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Dyer, J. et al. เรื่องทักษะการเชื่อมโยง (Associational Thinking) ที่เกิดจากการรวมประสบการณ์ ความรู้ และมุมมองที่หลากหลายเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่หรือแนวคิดสร้างสรรค์ (Dyer, J. et al., 2011) ดังที่นักสร้างสรรค์เรียนรู้จากการศึกษาเอกสารและหนังสืออ้างอิงทั้งของไทยและต่างประเทศ ได้เรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่จริง การทำโครงการร่วมกับชุมชน ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบทและกระบวนการสร้างสรรค์

1.2 ด้านแรงบันดาลใจ มีความสนใจในงานศิลปะและงานฝีมือ ต้องการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแนวทางการทำงาน นักสร้างสรรค์เชื่อมโยงคุณค่าดั้งเดิมกับบริบทร่วมสมัย สอดคล้องกับ ทักษะการเชื่อมโยง Dyer, J. et al. ซึ่งเกิดจากความต้องการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมในศิลปหัตถกรรมไทยแตกต่างจากนวัตกรรมในบริบทอื่นที่มุ่งเน้นการสร้างสิ่งใหม่ทดแทนสิ่งเก่า (Dyer, J. et al., 2011) ดังที่นักสร้างสรรค์ให้ความสำคัญของการเข้าใจประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา การทำงานร่วมกับชุมชน

และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงตลาดต่างประเทศได้ด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการมองเห็นโอกาสใหม่ และการพัฒนานวัตกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีขั้นสูง

1.3 ด้านแนวทางการทำงานและการแก้ไขปัญหา รักษามาตรฐานคุณภาพงานฝีมือ วางแผนการทำงานเป็นขั้นตอน แบ่งงานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ใช้ประสบการณ์เดิมในการแก้ปัญหาปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เมื่อจำเป็น วางแผนป้องกันปัญหาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาบริหาร เป็นไปในทิศทางเดียวกับ Brause, C. ที่พบว่า นักสร้างสรรค์หรือนักออกแบบมักใช้วิธีการค้นพบผ่านการสร้างต้นแบบ (Prototype) และการทดลอง ซึ่งผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับการศึกษาและนำข้อผิดพลาดมาปรับปรุง (Brause, C., 2020) ดังนั้นนักสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการรักษาและพัฒนาช่างฝีมือที่มีคุณภาพ การควบคุมคุณภาพงานให้คงที่ แจกจ่ายงานให้ตรงความถนัดของผู้ร่วมงาน มีการจัดการต้นทุนการผลิตเมื่อผลิตจำนวนน้อย การสร้างความเข้าใจในมูลค่างานหัตถกรรมให้กับผู้บริโภค

1.4 ด้านความเข้าใจเชิงธุรกิจ นวัตกรรมเข้าใจความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มและมุ่งเน้นตลาดทั้งในและต่างประเทศ สอดคล้องกับ Sun, R. พบว่า นวัตกรรมปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อสินค้าผ่านการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการเฉพาะกลุ่มที่สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภคในตลาดระดับสูง (Sun, R., 2024) ดังนั้นนักสร้างสรรค์มีกระบวนการบูรณาการระหว่างความต้องการทางธุรกิจ การสร้างนวัตกรรมในการออกแบบ และการต่อยอดเทคนิคดั้งเดิม โดยคำนึงถึงทั้งความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย และความเป็นไปได้ทางการตลาด

2. กระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2.1 นักสร้างสรรค์แต่ละคนแสดงทักษะการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีความสอดคล้องกับ Dyer, J. et al. กับการใช้ทักษะความเป็นนวัตกรรม ทั้ง 5 ทักษะ ได้แก่ การเชื่อมโยง (Associating) การตั้งคำถาม (Questioning) การสังเกต (Observing) การทดลอง (Experimenting) และการสร้างเครือข่าย (Networking) มีการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยแตกต่างกัน คือ มีลำดับกระบวนการใช้ทักษะและน้ำหนักที่ต่างกัน นักสร้างสรรค์ส่วนมากใช้ทักษะการเชื่อมโยง (Associating) เป็นทักษะสำคัญในการคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการหลักในการสร้างงานศิลปหัตถกรรมที่ต้องผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับแนวคิดร่วมสมัย (Dyer, J. et al., 2011) เป็นไปตาม Dyer, J. et al. ระบุว่า ทักษะการเชื่อมโยง (Associating) เป็นทักษะหลักที่ใช้ในการสังเคราะห์ความคิดใหม่ ๆ (Dyer, J. et al., 2011) สอดคล้องกับ Wan, M. et al. ที่พบว่า ทักษะการเชื่อมโยง (Associative Thinking) เป็นความสามารถทางปัญญาในการเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งนำไปสู่การสร้างสิ่งใหม่หรือแนวคิดใหม่ โดยการกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงข้อมูลวิทยาศาสตร์ใหม่กับประสบการณ์เดิมของพวกเขา สามารถช่วยเพิ่มความเข้าใจในหลักการทางวิทยาศาสตร์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (Wan, M. et al., 2024)

2.2 การสร้างเครือข่าย (Networking) กับชุมชนและช่างฝีมือเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการของนักสร้างสรรค์ที่เริ่มต้นจากการสร้างเครือข่าย ซึ่งสะท้อนลักษณะเฉพาะของงานศิลปหัตถกรรมที่มีรากฐานจากชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ มธุรส ชาวไร่ปราณ การเชื่อมโยงกับช่างฝีมือในท้องถิ่นสามารถช่วยพัฒนาผลงานที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ และส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในระดับชุมชน (มธุรส ชาวไร่ปราณ, 2565) ในขณะที่ Kusuma, D. W. et al. พบว่า การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การผลิต

งานหัตถกรรมจากทรัพยากรในท้องถิ่น เข้ากับการพัฒนาชุมชน สามารถเสริมสร้างเศรษฐกิจและความสามัคคีในชุมชนได้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Kusuma, D. W. et al., 2024) ดังนั้นนักสร้างสรรค์นิศึกษามีแนวทางการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการออกแบบร่วมสมัย มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับช่างฝีมือและชุมชน แต่ยังพบความท้าทายในเรื่องเดียวกัน คือ การรักษาคุณภาพงานฝีมือ การหาและรักษาช่างฝีมือที่มีคุณภาพ

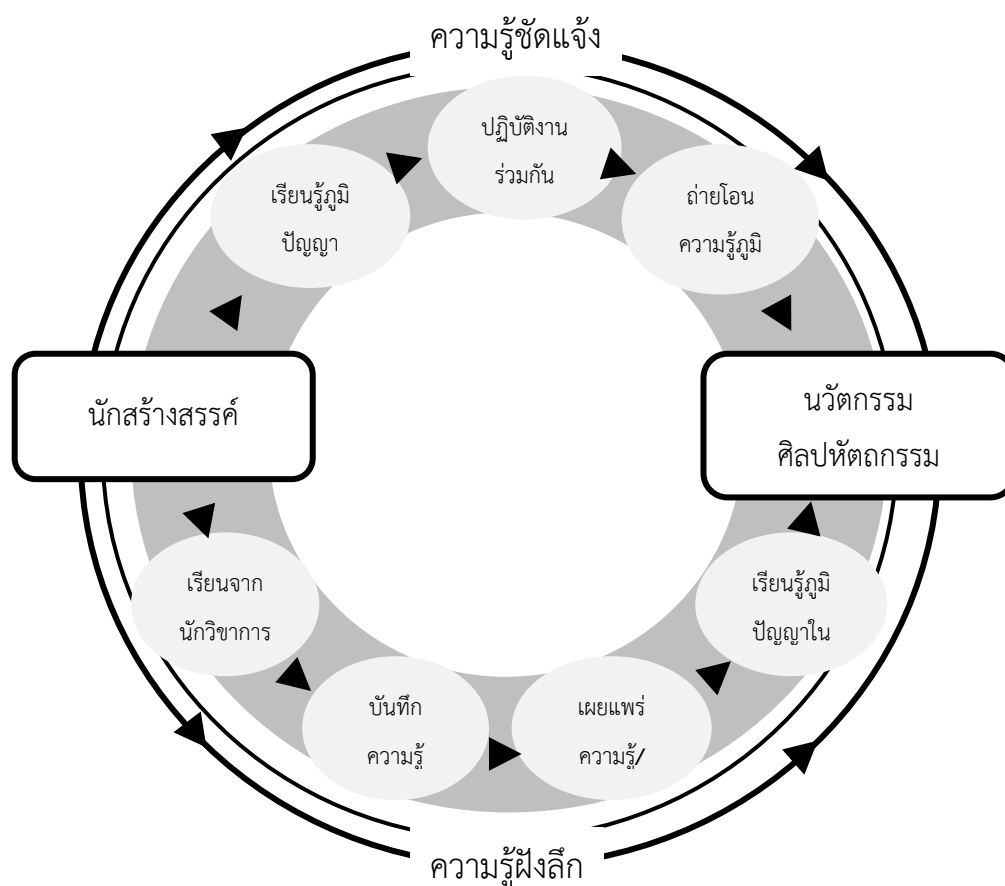
อย่างไรก็ตาม การปรับใช้ทักษะนวัตกรรมในบริบทศิลปหัตถกรรม ไม่ได้กำหนดลำดับการใช้ทักษะที่ตายตัว ในขณะที่แนวคิดทักษะความเป็นนวัตกรรม มักพบว่า เริ่มต้นด้วยคำถามและการสังเกต การศึกษาค้นคว้า พบว่านักสร้างสรรค์แต่ละคนมีจุดเริ่มต้นที่ต่างกัน ความแตกต่างนี้อาจเกิดจากธรรมชาติของงานศิลปหัตถกรรมที่มีทั้งมิติเชิงวัฒนธรรม เทคนิค และสังคม ทำให้จุดเริ่มต้นของกระบวนการสร้างสรรค์มีความหลากหลาย เป็นไปในทิศทางเดียวกับ อชราพร สุขทอง ที่พบว่า ในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมมักเริ่มจากการสังเกตองค์ความรู้เดิมที่สืบทอดมา เช่น การทอผ้าไหมสุรินทร์ที่ช่างฝีมือต้องเข้าใจรูปแบบลายดั้งเดิมก่อนพัฒนาต่อยอด และเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับแนวคิดสมัยใหม่เพื่ออนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมนั้น (อชราพร สุขทอง, 2567)

การถ่ายทอดความรู้ควรต้องผสมผสานทั้งความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) โดยเฉพาะในการพัฒนาศิลปหัตถกรรมต้องควรถึงระบบการถ่ายทอดความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะ ควรมีการบันทึกและถ่ายทอดความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ผ่านระบบการศึกษา ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ซึ่งนักสร้างสรรค์ผ่านการทำงาน ทำวิจัย และทำงานร่วมกับชุมชนช่างฝีมือจำนวนมากซึ่งเกิดการแลกเปลี่ยนและบันทึกความรู้ระหว่างชุมชนและนักสร้างสรรค์ รวมถึงนักสร้างสรรค์ยังผสมผสานความรู้ระดับสูงจากการเรียนเข้ากับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาของ UNESCO พบว่า ในประเทศโบลิเวียเกิดการสูญหายของภูมิปัญญาเทคนิคดั้งเดิมถึง 70% เมื่อขาดการฝึกปฏิบัติจริงแม้มีเอกสารบันทึกก็ตามจึงควรสร้างทำให้ความรู้เกิดความยั่งยืนอยู่เสมอ (UNESCO, 2015)

นอกจากนี้ นักสร้างสรรค์ส่วนมากเริ่มต้นศึกษาเอกสาร ค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา แหล่งค้นคว้าออนไลน์ ทั้งในและนอกชั้นเรียน รวมถึงกระแสโลกที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมและการออกแบบจำนวนมาก เพื่อได้ความรู้ชัดแจ้งมากกว่าศึกษาจากความรู้ฝังลึกจากชุมชน หรือ ผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งการผสมผสานและแปลงความรู้ทั้งสองรูปแบบเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดนวัตกรรมในงานศิลปหัตถกรรมสัมพันธ์กับ SECI Model (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) เป็นไปในทิศทางเดียวกับ กนกกร จินา และอลงกรณ์ คูตระกูล กล่าวถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมโดยเริ่มจากการเข้าสู่สังคมเพื่อแบ่งปันความรู้ (Socialization) ผ่านการทำงานร่วมกับช่างฝีมือในพื้นที่ และแปลงความรู้ฝังลึกให้เป็นความรู้ชัดแจ้ง (Externalization) เพื่อบันทึกเทคนิคดั้งเดิมในรูปแบบเอกสารและวิดีโอ (กนกกร จินา และอลงกรณ์ คูตระกูล, 2561) โดย Sarah, S. S. B. et al. พบว่า แนวคิดที่ถูกใช้โดยกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะที่ต่างกัน สามารถปรับตัวความต้องการและข้อจำกัดของแต่ละกลุ่มแต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ร่วมในระดับพื้นฐาน นักสร้างสรรค์มักเริ่มต้นการศึกษาความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) มากกว่าการศึกษาจากความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่มาจากชุมชนหรือผู้ทรงภูมิปัญญา อย่างไรก็ตาม การผสมผสานและแปลงความรู้ทั้งสองรูปแบบนี้เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดนวัตกรรมในงานศิลปหัตถกรรม (Sarah, S. S. B. et al., 2020) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Boyes, B., Kašparová, P. & Michalová, T. ที่ว่าความรู้ฝังลึก เช่น หัตถกรรม

สามารถปรับตัวตามบริบทต่าง ๆ ได้ โดยยังคงรักษาลักษณะพื้นฐานเฉพาะของงานไว้ได้ (Boyes, B., 2019); (Kašparová, P. & Michalová, T., 2023)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 วงจรการแปลงความรู้ความชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย

1. การใช้ทักษะความเป็นนวัตกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรม พื้นฐานการศึกษา และประสบการณ์ของนักสร้างสรรค์เป็นผลให้เกิดลำดับการใช้ทักษะที่หลากหลาย การพัฒนาทักษะทางนวัตกรรมควรคำนึงถึงบริบทวัฒนธรรมและจุดแข็งของแต่ละบุคคลมากกว่าการกำหนดกระบวนการเดียวที่ใช้ได้กับทุกคน
2. การแปลงความรู้ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ไม่ได้เกิดขึ้นเป็นวงจรต่อเนื่องแต่เกิดขึ้นในลักษณะของวงจรคู่ขนานที่ดำเนินไปพร้อมกัน ดังภาพ
3. นักสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมเป็นผู้บูรณาการวงจรทั้ง 2 ให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ขึ้น นอกเหนือจากทักษะ 5 ประการ ตามแนวคิดทักษะความเป็นนวัตกรรม ได้แก่ การเชื่อมโยง การตั้งคำถาม การสังเกต การทดลอง และการสร้างเครือข่ายแล้ว ยังพบว่า ทักษะการเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นทักษะที่มีความสำคัญ

โดยเฉพาะในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นคุณค่าและประสบการณ์ ซึ่งทักษะการเล่าเรื่องช่วยให้นักสร้างสรรค์สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านผลิตภัณฑ์หัตถกรรม สร้างความเชื่อมโยงระหว่างผลิตภัณฑ์กับผู้บริโภค และเพิ่มมูลค่าผ่านการเล่าเรื่องราวอย่างมีความหมาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

นวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัย มี 3 คุณลักษณะหลัก ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านการศึกษาและการเรียนรู้ แรงบันดาลใจ แนวทางการทำงาน เรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่จริง การแก้ไขปัญหาและพัฒนาผลงานเชิงนวัตกรรม ความเข้าใจเชิงธุรกิจ มีพื้นฐานการศึกษาศิลปะและการออกแบบ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการบูรณาการออกแบบร่วมสมัย มองวัสดุในมุมใหม่ เข้าใจความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม และแก้ปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ 2) มีทักษะที่สอดคล้องกับแนวคิดทักษะความเป็นนวัตกรรม 5 ประการ ได้แก่ 2.1) การเชื่อมโยง (Associating) เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการออกแบบร่วมสมัย 2.2) การตั้งคำถาม (Questioning) ตั้งคำถามเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าเพิ่ม 2.3) การสังเกต (Observing) สังเกตวัสดุ ตลาด และผู้บริโภคอย่างละเอียด 2.4) การสร้างเครือข่าย (Networking) สร้างความร่วมมือกับช่างฝีมือและผู้เชี่ยวชาญ 2.5) การทดลอง (Experimenting) ทดลองพัฒนาเทคนิคและวัสดุใหม่ และ 2.6) ทักษะการเล่าเรื่อง (Storytelling) มีความสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ 3) มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่โดดเด่นแตกต่างกันในแต่ละคน ได้แก่ การบูรณาการองค์ความรู้กับงานหัตถกรรมร่วมสมัย การอนุรักษ์และตีความมรดกทางวัฒนธรรม การเรียนรู้จากชุมชนและการพัฒนาเชิงธุรกิจ พัฒนาระบบการผลิต และแนวคิดความยั่งยืน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยพบว่า การใช้ทักษะความเป็นนวัตกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรม การแปลงความรู้ระหว่างความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึกเกิดขึ้นในลักษณะวงจรคู่ขนาน และนักสร้างสรรค์เป็นผู้บูรณาการวงจรความรู้ให้สมบูรณ์ การวิจัยมีข้อเสนอแนะ 1) ควรส่งเสริมคุณลักษณะของนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านการศึกษาศิลปะ ประวัติศาสตร์ และการออกแบบเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้วยการบูรณาการออกแบบร่วมสมัย สร้างแรงบันดาลใจผ่านนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่จริง เรียนรู้พัฒนาผลงานเชิงนวัตกรรม มองวัสดุในมุมใหม่ ฝึกการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ ส่งเสริมความเข้าใจเชิงธุรกิจ เข้าใจความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม 2) ควรส่งเสริมการเรียนรู้แบบเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และฝึกฝนทักษะนวัตกรรม ได้แก่ การเชื่อมโยงภูมิปัญญากับการออกแบบร่วมสมัย การตั้งคำถามเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่า การสังเกตวัสดุ ตลาดและผู้บริโภค การสร้างเครือข่ายกับช่างฝีมือและผู้เชี่ยวชาญ การทดลองพัฒนาเทคนิคและวัสดุใหม่ การเล่าเรื่องถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม และเพิ่มมูลค่า และ 3) การพัฒนาเครือข่ายและระบบนิเวศ นักสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่าย การร่วมมือกันระหว่างช่างฝีมือ นักออกแบบ นักการตลาด และผู้บริโภค เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างระบบนิเวศที่ยั่งยืน รวมถึงสร้างเครือข่ายข้ามวัฒนธรรมช่วยเปิดตลาดและแลกเปลี่ยนเทคนิคใหม่ ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กนกกร จีนา และอลงกรณ์ คูตระกูล. (2561). กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน: กรณีศึกษาโครงการอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 9(1), 59-80.
- กรมป่าไม้. (2561). แผนแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรป่าและหวายแห่งชาติ พ.ศ. 2561 - 2579. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). รู้จักกระทรวงดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.mdes.go.th/about>
- นักสร้างสรรค์ 1. (20 มี.ค. 2567). ความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ปริยศรี พรหมจินดา, ผู้สัมภาษณ์)
- นักสร้างสรรค์ 2. (7 พ.ค. 2567). ความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ปริยศรี พรหมจินดา, ผู้สัมภาษณ์)
- นักสร้างสรรค์ 3. (20 มี.ค. 2567). ความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ปริยศรี พรหมจินดา, ผู้สัมภาษณ์)
- นักสร้างสรรค์ 4. (19 เม.ย. 2567). ความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจักสานร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (ปริยศรี พรหมจินดา, ผู้สัมภาษณ์)
- มธุรส ชาวไร่ปราณ. (2565). รูปแบบการจัดการทางศิลปหัตถกรรมชุมชนบ้านห้วยด้า จังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2551). วิทยุวิทยการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา ธรรมกิตติภพ. (2561). คุณลักษณะของผู้ประกอบการสร้างสรรค์และกิจกรรมเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 14(2), 109-123.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2565). ความเป็นมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2546 อนุมัติการจัดตั้ง “สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.)”. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://shorturl.asia/Sp0w>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). พรบ.การจัดตั้งกระทรวง อว. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.ops.go.th/th/aboutus/legal-ops/82-act/2138-mhesi-laws>
- สุภารักษ์ จูตระกูล. (2563). นวัตกรรมสินค้าภูมิปัญญาไทยเชิงสร้างสรรค์กับการตลาดเชิงสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัล. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 24(1), 234-246.
- อัคราพร สุขทอง. (2567). นวัตกรรมหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์ ภูมิปัญญาหัตถกรรมอำเภอเขาสนรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม, 18(3), 448-467.

- Boyes, B. (2019). The emerging concept of boundary objects in knowledge management. Retrieved March 8, 2025, from <https://realkm.com/2019/12/06/the-emerging-concept-of-boundary-objects-in-knowledge-management/>
- Brause, C. (2020). Creative Framing, Systematic Exploration. *Technology | Architecture + Design*, 4(1), 2-3.
- Dyer, J. et al. (2011). *The innovator's DNA: Mastering the five skills of disruptive innovators*. New York: Harvard Business Press.
- Howkins, J. (2013). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas* Penguin Books. Retrieved March 2025, 8, from <https://books.google.co.th/books?id=mcxlnAEACAAJ>
- Kašparová, P. & Michalová, T. (2023). SECI Knowledge Model and Opportunities of Engaging Business Intelligence by Maturity Level: Case Study at Selected Businesses in the Czech Republic. *Journal of Intelligence Studies in Business*, 13(2), 6-24.
- Kusuma, D. W. et al. (2024). Management Analysis: Community Empowerment Based on Local Wisdom. *Image: Jurnal Riset Manajemen*, 12(2), 317-332.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- Sarah, S. S. B. et al. (2020). Enhancing Knowledge Exchange and Collaboration Between Craftspeople and Designers Using the Concept of Boundary Objects. *International Journal of Design*, 14(1), 113-133.
- Sun, R. & Xing, C. (2024). User Scenario and Demand Analysis of High-end New Energy Vehicle Brands. *International Journal of Global Economics and Management*, 4(1), 318-325.
- UNESCO. (2015). *Transmission and education: a cumulative in-depth study of periodic reports*. Retrieved March 12, 2025, from <https://ich.unesco.org/en/focus-on-transmission-and-education-2015-00875>
- Wan, M. et al. (2024). Fostering creative thinking skills through digital storytelling. *Journal of Pedagogical Research*, 8(3), 147-162.

ประสิทธิผลของการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว
ของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่*
EFFECTIVENESS OF THE 30-BAHT UNIVERSAL HEALTHCARE POLICY
IMPLEMENTATION USING A NATIONAL ID CARD IN COMMUNITY HOSPITALS
OF THE KRABI PROVINCIAL PUBLIC HEALTH OFFICE

ประเสริฐ หาญประสานกิจ

Prasert Hanprasankit

นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลลำทับ กระบี่ ประเทศไทย

Senior Medical Specialist, Lamthap Hospital, Krabi, Thailand

Corresponding author E-mail: drprasertlt@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการดำเนินงาน 2) ปัจจัยที่ส่งผล และ 3) แนวทางการดำเนินนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ วิจัยแบบผสมวิธีรูปแบบเปรียบเทียบข้อมูลในเวลาเดียวกัน 1) การวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของโรงพยาบาลชุมชนทั้งหมด 8 แห่ง สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ จำนวน 310 คน จากการคำนวณและการสุ่มอย่างง่าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 และค่าแอลฟาครอนบาคระหว่าง 0.80 - 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และวิเคราะห์ถดถอยพหุ และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล หัวหน้ากลุ่มงาน และบุคลากรทางการแพทย์ รวม 18 คน และวิเคราะห์เนื้อหา สรุปแนวคิด ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาพรวมของระดับประสิทธิผลอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ได้แก่ ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์ ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล ด้านการกำกับและติดตามผลการดำเนินงาน และด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากรมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.709, 0.563, 0.467, 0.339, 0.233, 0.231 และ 0.220 ($p < 0.01$) ตามลำดับ สามารถร่วมกันอธิบายการแปรผันได้ร้อยละ 79.2 และ 3) แนวทางการดำเนินนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ได้แก่ การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร อัตราค่าจ้าง การเชื่อมโยงข้อมูลสุขภาพ การสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชน และการพัฒนาคุณภาพบริการและความปลอดภัยของสถานพยาบาล

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การดำเนินงาน, นโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Examine the level of implementation, 2) Identify the influencing factors, and 3) Explore the operational guidelines of the “30-Baht Universal Healthcare Policy Using a Single ID Card” at community hospitals under the Krabi Provincial Public Health Office. This mixed-methods research employed a concurrent triangulation design. For the quantitative component, the sample consisted of 310 personnel from all eight community hospitals under the Krabi Provincial Public Health Office, selected using simple random sampling. Data were collected using a structured questionnaire with a content validity index ranging from 0.66 to 1.00 and Cronbach’s alpha coefficients between 0.80 and 0.96. The data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. For the qualitative component, in-depth interviews were conducted with 18 key informants, including hospital directors, department heads, and medical staff, selected through purposive sampling. The data were analyzed using content analysis and thematic synthesis. The findings revealed that: 1) The overall effectiveness of policy implementation was at a high level (mean = 3.80) 2) The significant factors influencing the implementation included public awareness, service quality, availability of medicines and medical supplies, access to healthcare services, healthcare facility readiness, performance monitoring, and budget/resource allocation, with standardized regression coefficients of 0.709, 0.563, 0.467, 0.339, 0.233, 0.231, and 0.220 respectively ($p < 0.01$). These factors collectively explained 79.2% of the variance in implementation outcomes. and 3) The proposed operational guidelines include strategic planning, budget and resource allocation, staffing, health information integration, public awareness campaigns, and quality and safety improvement in healthcare facilities.

Keywords: Effectiveness, Policy Implementation, 30-Baht Universal Healthcare Policy Single ID Card

บทนำ

ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นการบริการด้านสุขภาพของรัฐที่ให้กับประชาชนทุกคนในประเทศอย่างเท่าเทียมกันบนหลักการสำคัญที่ว่าบริการที่จำเป็นด้านสุขภาพเป็นของทุกคน โดยมีเป้าหมายของหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Health Coverage) คือ การคุ้มครองการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพตามความจำเป็น ของประชาชนและปกป้องครัวเรือนจาก ความยากจน ภายหลังการจ่ายค่ารักษาพยาบาล ซึ่งประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญและกำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ อีกทั้งปัญญาทางการเมืองของการประชุมระดับสูงว่าด้วยหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า “หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า: ขับเคลื่อนไปด้วยกันเพื่อสร้างโลกที่สุขภาพดีขึ้น” โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบสาธารณสุขไทย มีทั้งผลในด้านบวกต่อประชาชนและผลกระทบต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ และในปี 2567 รัฐบาลได้มีการประกาศนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ปัจจุบันได้มีการดำเนินงานครอบคลุมทุกจังหวัด ซึ่ง

จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อระบบสาธารณสุขและระบบเศรษฐกิจของประเทศ ปัจจุบันการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ในปี 2566 มีนาร่องดำเนินงาน 46 จังหวัด ทั้ง 12 เขตบริการสุขภาพ และขยายครอบคลุม 77 จังหวัดทั่วประเทศภายในปี 2567 (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2567)

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนานโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของประเทศไทย จังหวัดนาร่องระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมจำนวน 8 จังหวัด พบว่า ทุกจังหวัดให้ความสำคัญในเรื่องการเชื่อมโยงข้อมูลสุขภาพของหน่วยบริการทุกระดับ ปัญหาอุปสรรค เช่น การยืนยันตัวตนของประชาชนยังไม่ถึงเป้าหมายเนื่องจากประชาชนบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญ และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน เช่น การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการในทุกระบบที่สะดวกรวดเร็วมีประสิทธิภาพ (สุนันทากาญจนพงศ์, 2567) และกรณีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารต่อระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจัยของระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้เกิดอิทธิพลต่อระดับประสิทธิภาพการบริหารต่อระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (เขมมารี รักชูชีพ และจิตรลดา ตรีสาคร, 2558)

ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มีการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคหรือรักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว มีความจำเป็นและส่งผลดีต่อประชาชน เพื่อให้การดำเนินนโยบายสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นั่นคือ การที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐานที่ทั่วถึง และเท่าเทียมกัน ซึ่งการดำเนินงานด้านสุขภาพและการสาธารณสุข คือ การบริการสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ แก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนในเรื่องสุขภาพ และเป็นการยกระดับสุขภาพของประชาชนให้ดีขึ้น (อัมมาร สยามวาลา และคณะ, 2555) มีการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลการดำเนินงานโครงการ 30 บาท และได้พบประเด็นและแนวคิดไว้ที่น่าสนใจ ได้แก่ ประสิทธิภาพโดยรวมของนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคอยู่ในระดับสูง โดยระดับประสิทธิผลสูงสุด คือ บุคลากรมีศักยภาพและมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณในการให้บริการ มีประสิทธิผลระดับ รองลงมา คือ การจัดการสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และระบบสารสนเทศตามลำดับ และผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ สถานที่ของโรงพยาบาลไม่เพียงพอ และแออัดของผู้รับบริการ ปัญหาระบบสารสนเทศที่ยังไม่มีความพร้อมต่อการดำเนินงานโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค และปัญหาผู้รับบริการชาวต่างด้าวที่มีจำนวนมาก (สุภาพร สีหาพล, 2559) และผลจากการให้บริการตามชุดสิทธิประโยชน์ของโครงการ 30 บาท ที่มีการจัดบริการครอบคลุมพื้นที่ สามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนได้โดยประชาชนมีความพึงพอใจของผู้ให้บริการต่อสิทธิประโยชน์ตามโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ได้มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาโครงการ 30 บาท รักษาทุกที่ พบว่า ประชาชนผู้มีสิทธิมีความมั่นใจในศักยภาพการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และระบบการส่งต่อผู้ป่วยร้อยละ 52.01 และมีความเชื่อมั่นว่า จะได้รับความคุ้มครองตามชุดสิทธิประโยชน์ โครงการ 30 บาท รักษาทุกที่ หากมีความจำเป็นต้องไปรับบริการในหน่วยบริการอื่นที่ไม่ใช่หน่วยบริการที่ระบุในบัตรสุขภาพมากที่สุดร้อยละ 42.96 (สง่า ไชยนา, 2565)

จากการทบทวนภาพรวมของการดำเนินโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรคที่ผ่านมา พบว่า 1) ด้านการเข้าถึงบริการทางการแพทย์เพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้มากขึ้น 2) ด้านการลดภาระทางการเงินของประชาชน ด้านการรักษาพยาบาลของครอบครัวลงอย่างมาก ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางการเงินมากขึ้น และ 3) ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น มีการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่ดีขึ้นส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งได้ประกาศการดำเนินงานนโยบายในวันที่ 15 สิงหาคม 2567 โดยมุ่งเน้นไปที่การบริการสุขภาพที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล และด้านการฟื้นฟูสภาพ เพราะนั่นคือ เป้าหมายหรือประสิทธิผลสูงสุดของการดำเนินนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชน คือ ต้องการให้ประชาชนไทยเข้าถึงระบบบริการด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่สำคัญ 4 ด้าน อย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน และเพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินงานนโยบายสำหรับพื้นที่ให้สำเร็จลุล่วงและเกิดคุณประโยชน์ต่อประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล และ ด้านการฟื้นฟูสภาพ จากการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยประกอบด้วย 1) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล 2) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร 3) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ 4) ด้านระบบการจัดการข้อมูลผู้ป่วย 5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน 6) ด้านคุณภาพการให้บริการ 7) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์ 8) ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ 9) ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และ 10) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลส่งผลต่อการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่
3. เพื่อศึกษาเสนอแนวทางการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยผสมวิธี โดยเปรียบเทียบข้อมูลในเวลาเดียวกัน (กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2556) เริ่มจากการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มุ่งศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 - 2 และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (A Structured In-depth Interview) มุ่งศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือ บุคลากรของโรงพยาบาลชุมชน ทั้งหมด 8 แห่ง ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ในปีงบประมาณ 2567 จำนวน 1,517 คน ประกอบด้วยข้าราชการ พนักงานราชการ พนักงานกระทรวงสาธารณสุข ลูกจ้างชั่วคราวรายเดือน และลูกจ้างชั่วคราวรายวัน

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของโรงพยาบาลชุมชน ทั้งหมด 8 แห่ง ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ โดยคำนวณกรณีทราบจำนวนประชากร (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) และการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 310 คน

เกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่าง ได้แก่ 1) เกณฑ์การคัดเลือกเข้า คือ กลุ่มบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนทั้ง 8 แห่ง สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ทุกตำแหน่ง และทุกงาน และ 2) เกณฑ์การคัดเลือกออก คือ กลุ่มบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนทั้ง 8 แห่ง สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ทุกตำแหน่ง และทุกงานที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาการทำวิจัย เช่น กรณีปรับเปลี่ยนสถานที่ปฏิบัติงานระหว่างการทำวิจัย และไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามหรือปฏิเสธการให้สัมภาษณ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ โดยคัดเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงพยาบาล 2) หัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์ 3) หัวหน้ากลุ่มการพยาบาล 4) หัวหน้ากลุ่มงานประกันสุขภาพ ยุทธศาสตร์และสารสนเทศทางการแพทย์ 5) หัวหน้ากลุ่มงานบริหารทั่วไป และ 6) บุคลากรทางการแพทย์ กลุ่ม ๆ ละ 3 คน รวม 18 คน

เครื่องมือวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุราชการ และอายุงานในหน้าที่ ตอนที่ 2 ข้อมูลการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการป้องกันโรค 3) ด้านการรักษาพยาบาล และ 4) ด้านการฟื้นฟูสภาพ และตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว จำนวน 50 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล 2) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร 3) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ 4) ด้านระบบการจัดการข้อมูลผู้ป่วย 5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน 6) ด้านคุณภาพการให้บริการ 7) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์ 8) ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ 9) ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และ 10) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน โดยตอนที่ 1 ข้อคำถามแบบ Check List ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ข้อคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) (Likert, R., 1932) โดยใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาค (Interval Scale) ให้เลือกตอบตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ เกี่ยวกับด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล และด้านการฟื้นฟูสภาพ โดยที่คะแนน 5 เท่ากับมีระดับความคิดเห็นที่ระดับมากที่สุด คะแนน 4 เท่ากับมีระดับความคิดเห็นที่ระดับมาก คะแนน 3 เท่ากับมีระดับความคิดเห็นที่ระดับผลปานกลาง คะแนน 2 เท่ากับมีระดับความคิดเห็นที่ระดับน้อย และ คะแนน 1 เท่ากับมีระดับความคิดเห็นที่ระดับน้อยที่สุด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ตอน รวม 20 ข้อ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุราชการ และอายุงานในหน้าที่ ตอนที่ 2 การดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการป้องกันโรค 3) ด้านการรักษาพยาบาล และ 4) ด้านการฟื้นฟูสภาพ และตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล 2) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร 3) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ 4) ด้านระบบการจัดการข้อมูลผู้ป่วย 5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน 6) ด้านคุณภาพการ

ให้บริการ 7) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์ 8) ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ 9) ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และ 10) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน

เครื่องมือวิจัยนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ที่มีความเชี่ยวชาญการบริหารงานสาธารณสุขระดับสูงด้านนโยบาย 1 คน ด้านสุศึกษาและการพัฒนาสังคม 1 คน และด้านการวัดผลการวิจัย 1 คน แล้วนำมาหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาและปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำ โดยมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 และมีการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับบุคลากรในสังกัดโรงพยาบาลกระบี่ จังหวัดกระบี่ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยมีค่าแอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.80 - 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา คือ โรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ทั้งหมด 8 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลอ่าวลึก โรงพยาบาลปลายพระยา โรงพยาบาลเหนือคลอง โรงพยาบาลเขาพนม โรงพยาบาลคลองท่อม โรงพยาบาลลำทับ โรงพยาบาลเกาะลันตา และโรงพยาบาลเกาะพีพี ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ประสานงานโดยการส่งหนังสือราชการเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล 3) การวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และ 4) การวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินงานด้วยตนเองทั้งการแจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกขั้นตอนอย่างเคร่งครัด

การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณสถิติพรรณนา และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณด้วยเทคนิค Enter Elimination และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และแนวคิดที่ได้

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา รหัสเลขที่ SCPHYLIRB-2567/415 วันที่ 6 ธันวาคม 2567 โดยก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ชี้แจงโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะระมัดระวังไม่ให้เกิดอันตรายต่อผู้ให้ข้อมูลทั้ง ทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมวิจัยลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยอิสระ ไม่มีการขู่บังคับใด ๆ จากผู้วิจัยหรือผู้มีอิทธิพล ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเป็นความลับไม่นำข้อมูลส่วนตัวมาเปิดเผย และไม่แสวงหาประโยชน์ใด ๆ จากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย และมีสิทธิที่จะปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 271 คน (ร้อยละ 87.4) มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี จำนวน 117 คน (ร้อยละ 37.7) การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 244 คน (ร้อยละ 78.7) ตำแหน่งทางราชการสายงานด้านวิชาชีพ จำนวน 189 คน (ร้อยละ 61.0) อายุราชการน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 154 คน (ร้อยละ 49.7) และอายุงานในการปฏิบัติงานในตำแหน่งน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 147 คน (ร้อยละ 47.4) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 310 คน)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	39	12.6
หญิง	271	87.4
อายุ (ปี) (Min = 9, Max = 55, $\bar{X}$ = 38.00, S.D. = 8.11)		
น้อยกว่า 30 ปี	85	27.4
ระหว่าง 30 - 40 ปี	117	37.7
ระหว่าง 41 - 50 ปี	69	22.3
มากกว่า 50 ปี	39	12.6
ระดับการศึกษา		
ประกาศนียบัตร	48	15.5
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	244	78.7
ปริญญาโท	16	5.2
ปริญญาเอก	2	0.60
ตำแหน่งทางราชการ		
สายวิชาชีพ	189	61.0
สายสหวิชาชีพ	59	19.0
สายสนับสนุน	62	20.0
อายุราชการ (ปี) (Min = 9, Max = 33, $\bar{X}$ = 9.40, S.D. = 6.51)		
น้อยกว่า 10 ปี	154	49.7
ระหว่าง 10 - 20 ปี	78	25.2
ระหว่าง 21 - 30 ปี	51	15.5
มากกว่า 30 ปี	27	8.7
อายุงานในหน้าที่ (ปี) (Min = 9, Max = 35, $\bar{X}$ = 8.20, S.D. = 8.32)		
น้อยกว่า 10 ปี	147	47.4
ระหว่าง 10 - 20 ปี	101	32.6
ระหว่าง 21 - 30 ปี	43	13.9
มากกว่า 30 ปี	19	6.1

1. ระดับของด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล และด้านการฟื้นฟูสภาพจากการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.80 (S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้านการส่งเสริมสุขภาพมีค่าเฉลี่ย 3.87 (S.D. = 0.85) ด้านการป้องกันโรคมีค่าเฉลี่ย 3.90 (S.D. = 0.84) ด้านการรักษาพยาบาลมีค่าเฉลี่ย 3.81 (S.D. = 0.85) และด้านการ

ฟื้นฟูสภาพมีค่าเฉลี่ย 3.70 (S.D. = 0.88) และเมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การดำเนินงานด้านสุขภาพและสาธารณสุขทั้ง 4 ด้าน มีทั้งที่เป็นปัญหาและไม่ใช่วิธีปัญหาในการดำเนินงานให้มีคุณภาพได้แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชนสังกัดสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดกระบี่

ประสิทธิผลของการดำเนินงาน นโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว	ผลการวิจัย		
	การวิจัยเชิงปริมาณ (n = 310)		การวิจัยเชิงคุณภาพ (n = 18)
	ระดับ ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	
1. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ	มาก	3.87 (S.D. = 0.74)	ไม่มีปัญหา เพราะระบบงานที่หน่วยบริการมีการกิจที่ต้องดำเนินการตามแนวทางเดิม ดังตัวอย่างความคิดเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ ระบุว่านโยบายมุ่งเน้นไปที่การเข้าถึงบริการของประชาชนมากกว่าการวางระบบงาน ดังนั้น จึงไม่ส่งผลกระทบต่องาน
2. ด้านการป้องกันโรค	มาก	3.90 (S.D. = 0.84)	ไม่มีปัญหา เพราะระบบงานที่หน่วยบริการมีการกิจที่ต้องดำเนินการตามแนวทางเดิม ดังตัวอย่างความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มการแพทย์ ระบุว่า รพ. มีทีมงานรับผิดชอบที่ดำเนินงานด้านนี้โดยตรง และควรมีระบบชัดเจน และครอบคลุมทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ เนื่องจากมีประชาชนมารับบริการข้ามพื้นที่ได้ จึงควรมีระบบการทำงานที่เชื่อมโยงทั้งในและนอกพื้นที่ บริการหลักแบบครบองค์ประกอบมากขึ้น
3. ด้านการรักษาพยาบาล	มาก	3.81 (S.D. = 0.85)	มีปัญหา เพราะอัตรากำลังไม่สอดคล้องกับภาระงานที่ของแต่หน่วยบริการ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มการแพทย์ ระบุว่า รพ. มีแพทย์น้อยมาก หากผู้ป่วยมากก็ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการบริการ ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังของแพทย์ใน รพ.ให้มากขึ้น
4. ด้านการฟื้นฟูสภาพ	มาก	3.70 (S.D. = 0.88)	มีปัญหา เพราะไม่มีอัตรากำลังเฉพาะด้านโดยตรง ดังตัวอย่างความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน ระบุว่าการทำงานเช่นเดียวกับ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค และควรจัดให้มีบริการครอบคลุมทุกพื้นที่และมีการบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วน
สรุปภาพรวม	มาก	3.80 (S.D. = 0.83)	การดำเนินงานด้านสุขภาพและสาธารณสุขทั้ง 4 ด้าน มีทั้งที่เป็นปัญหา และไม่เป็นปัญหาในการดำเนินงานให้มีคุณภาพได้

2. ปัจจัยประกอบด้วย 1) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล 2) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร 3) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ 4) ด้านระบบการจัดการข้อมูลผู้ป่วย 5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน 6) ด้านคุณภาพการให้บริการ 7) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์ 8) ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ 9) ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และ 10) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลส่งผลการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.77 (S.D. = 0.86) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาลมีค่าเฉลี่ย 3.76 (S.D. = 0.84) 2) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากรมีค่าเฉลี่ย 3.75 (S.D. = 0.84) 3) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพมีค่าเฉลี่ย 3.79 (S.D. = 0.90) 4) ด้านระบบการจัดการข้อมูลผู้ป่วยมีค่าเฉลี่ย 3.87 (S.D. = 0.84) 5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนมีค่าเฉลี่ย 3.77 (S.D. = 0.86) 6) ด้านคุณภาพการให้บริการมีค่าเฉลี่ย 3.84 (S.D. = 0.83) 7) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์มีค่าเฉลี่ย 3.81 (S.D. = 0.84) 8) ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์มีค่าเฉลี่ย 3.68 (S.D. = 0.90) 9) ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานมีค่าเฉลี่ย 3.73 (S.D. = 0.87) และ 10) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย 3.75 (S.D. = 0.86) และเมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจัยทั้ง 10 ด้านนั้นมีทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหาต่อการดำเนินงานที่หน่วยบริการจำเป็นต้องมีการระบบกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงานเพื่อให้มีคุณภาพ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่

การดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว	ผลการวิจัย		
	การวิจัยเชิงปริมาณ (n = 310)		การวิจัยเชิงคุณภาพ (n = 18)
	ระดับความคิดเห็น ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	
1. ด้านความพร้อมของ สถานพยาบาล (X ₁)	มาก	3.70 (S.D. = 0.88)	ไม่มีความพร้อมในด้านบุคลากร บริหาร และระบบ งานต่าง ๆ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงพยาบาลชุมชนระบุว่าด้านความพร้อมของสถาน พยาบาลส่งผลชัดเจน เนื่องจากหน่วยที่มีระบบบริหาร จัดการที่ยังคงมีปัญหาต่าง ๆ ย่อมเสี่ยงต่อการ ประสบปัญหาสภาพคล่องได้ จึงควรวางแผนบริหารจัดการ ที่ดี และการวิเคราะห์ความเสี่ยงให้รอบด้าน เพื่อให้การ ขับเคลื่อนนโยบายสามารถดำเนินงานไปได้
2. ด้านงบประมาณและการ จัดสรรทรัพยากร (X ₂)	มาก	3.75 (S.D. = 0.84)	ไม่มีความพร้อมในด้านอัตรากำลัง ด้านบริการ ด้านบริหาร ระบบบริหารจัดการ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของหัวหน้า กลุ่มงานบริหารทั่วไประบุว่าการบริหารงบประมาณบริหาร อัตรากำลังที่ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลการพัฒนาหน่วย บริการ ควรมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรไม่ ควรเน้นที่จำนวนประชากรในพื้นที่ แต่ควรเน้นไปที่ ผลลัพธ์ของงานที่ รพ. สามารถดำเนินการได้

ตารางที่ 3 ระดับคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ (ต่อ)

การดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว	ผลการวิจัย		
	การวิจัยเชิงปริมาณ (n = 310)		การวิจัยเชิงคุณภาพ (n = 18)
	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	
	ค่าเฉลี่ย		
3. ด้านการเข้าถึงบริการ สุขภาพ (X ₃)	มาก	3.67 (S.D. = 0.84)	ประชาชนสามารถเข้ารับบริการในสถาน พยาบาลของ รัฐได้ตามสิทธิ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่ม การแพทย์ ระบุว่า ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้ ตามปกติ และสามารถใช้บริการได้ทุกหน่วยบริการที่ สะดวก ควรมีช่องทางการอธิบายขั้นตอนการให้บริการ ทางการแพทย์ตามสิทธิ และขั้นตอนในบางกรณี เพื่อ ความเข้าใจตรงกัน
4. ด้านระบบการจัดการข้อมูล ผู้ป่วย (X ₄)	มาก	3.87 (S.D. = 0.84)	ไม่มีปัญหา เพราะมีวางระบบจัดการข้อมูลอย่างเป็น ระบบ และมีมาตรฐาน ดังตัวอย่างความคิดเห็นของหัวหน้า กลุ่มงานประกันสุขภาพ ยุทธศาสตร์และสารสนเทศ ทางการแพทย์ระบุว่า รพ. มีระบบจัดการและการ ป้องกันฐานข้อมูลของ รพ. ที่มีมาตรฐาน และควรมี ความสะดวกและลดขั้นตอนการส่งข้อมูล และลดความ ซ้ำซ้อนของข้อมูล
5. ด้านการให้ความรู้แก่ ประชาชน (X ₅)	มาก	3.77 (S.D. = 0.86)	มีปัญหาความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเข้ารับการ รักษาที่ใดก็ได้ตามสิทธิ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของ ตัวแทนบุคลากรทางการแพทย์ระบุว่า รพ. มีการ จัดการเรื่องข้อมูลอย่างเป็นระบบอยู่แล้วครับ จึงควรมีการ แนะนำ และประชาสัมพันธ์ให้ผู้มารับบริการ มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้สิทธิ 30 บาท
6. ด้านคุณภาพการบริการ (X ₆)	มาก	3.84 (S.D. = 0.83)	สร้างความน่าเชื่อถือ และความน่าไว้วางใจแก่ผู้มารับบริการ และญาติ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงพยาบาลชุมชนระบุว่าบริการทางการแพทย์ที่มี มาตรฐาน คุณภาพย่อมส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ และ ความมั่นใจ แก่ผู้มารับบริการทำหน่วยบริการจึงต้องม ีการประกันคุณภาพสถานพยาบาลของตนเองให้มี มาตรฐานเป็นที่น่ายอมรับ
7. ด้านความพร้อมของยาหรือ เวชภัณฑ์ (X ₇)	มาก	3.81 (S.D. = 0.84)	ความไม่พร้อมส่งผลต่อคุณภาพทั้งด้านบริการ ด้าน บริหารจัดการ ส่งผลต่อผู้รับบริการ ดังตัวอย่างความ คิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มการพยาบาลระบุว่า รพ. ที่ไม่มี ความพร้อมของยาและเวชภัณฑ์ ส่งผลต่อคุณภาพทั้ง ด้านบริการ ด้านบริหารจัดการ ส่งผลต่อผู้รับบริการ

ตารางที่ 3 ระดับคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ (ต่อ)

การดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว	ผลการวิจัย		
	การวิจัยเชิงปริมาณ (n = 310)		การวิจัยเชิงคุณภาพ (n = 18)
	ระดับความคิดเห็น ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	
8. ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ (X ₈)	มาก	3.68 (S.D. = 0.90)	ไม่ส่งผล เพราะบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีความรู้ความสามารถ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มการแพทย์ระบุว่าหน่วยบริการจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพ รองรับการให้บริการแก่ประชาชนที่มาารักษาด้วยความหลากหลาย ควรมีการจัดสรรบุคลากรให้ รพช. อย่างเพียงพอ เพื่อสามารถบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ได้
9. ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน (X ₉)	มาก	3.73 (S.D. = 0.87)	ไม่ส่งผล เพราะมีการวางระบบการประสานงาน และการเชื่อมโยงข้อมูลด้านต่าง ๆ ไว้อย่างรัดกุม ดังตัวอย่างความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มงานประกันสุขภาพ ยุทธศาสตร์และสารสนเทศทางการแพทย์ระบุว่าเพื่อความปลอดภัยและความมั่นใจในการมารับบริการ ทุกหน่วยงานมีการวางด้านต่าง ๆ ไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
10. ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน (X ₁₀)	มาก	3.75 (S.D. = 0.86)	หน่วยบริการจำเป็นต้องมีระบบกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้มีคุณภาพ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชนระบุว่าทุก รพ. มีแนวทางการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงานของ รพ. ในทุกมิติ
สรุปภาพรวม	มาก	3.77 (S.D. = 0.86)	ปัจจัยที่ 10 ด้าน มีทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหาต่อการดำเนินงานที่หน่วยบริการจำเป็นต้องมีการระบบกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงานเพื่อให้มีคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุด้วยวิธีการ Enter โดยมีการนำตัวแปรต้นเข้าสมการพร้อมกันทุกตัวแปรพบว่า มีตัวแปร 7 ตัว และอธิบายความผันแปรเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ 1) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน (X₅) (Beta = 0.709, P < 0.01) 2) ด้านคุณภาพการให้บริการ (X₆) (Beta = 0.563, P < 0.01) 3) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์ (X₇) (Beta = 0.467, P < 0.01) 4) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ (X₃) (Beta = 0.339, P < 0.01) 5) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล (X₁) (Beta = 0.233, P < 0.01) 6) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน (X₁₀) (Beta = 0.231, P < 0.01) และ 7) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร (X₂) (Beta = 0.220, P < 0.01) ร่วมกันทำนายปัจจัยที่มีผลเชิงบวกต่อการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุก

ที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ โดยที่อธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 79.2 ($P < 0.01$) สามารถแสดงเป็นสมการถดถอยเชิงพหุ

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_7X_7 \text{ เมื่อแทนค่า}$$

$$Y = 0.457 + 0.709X_5 + 0.563X_6 + 0.467X_7 + 0.339X_3 + 0.233X_1 + 0.231X_{10} + 0.220X_2$$

โดยที่ a คือ Constant (ค่าคงที่) จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ, b หรือ Beta คือ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรต้น และ Y คือ การดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ โดยเทคนิค Enter ของปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ (n = 310)

ตัวแปรที่ศึกษา	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	p-value
	b	Std. Error	β	
Constant (ค่าคงที่)	0.457**	0.179	-	0.001
X ₁ : ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล	0.233**	0.038	0.058	0.001
X ₂ : ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร	0.220**	0.055	0.223	0.001
X ₃ : ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ	0.339**	0.050	0.367	0.001
X ₄ : ด้านระบบการจัดการข้อมูลผู้ป่วย	0.089	0.055	0.323	0.710
X ₅ : ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน	0.709**	0.095	0.094	0.001
X ₆ : ด้านคุณภาพการให้บริการ	0.563**	0.023	0.109	0.001
X ₇ : ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์	0.467**	0.012	0.022	0.001
X ₈ : ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์	0.060	0.038	0.207	0.501
X ₉ : ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน	0.039	0.025	0.080	0.411
X ₁₀ : ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน	0.231**	0.020	0.096	0.001
R = 0.894, R ² = 0.799, R ² _{adj} = 0.792, F = 117.584, Durbin-watson = 1.807, p-value = 0.001				

**ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ยอมรับได้ < 0.01

3. แนวทางการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ข้อมูลวิจัยที่ได้สามารถนำมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของที่มา แนวคิด การดำเนินนโยบาย และปัญหาอุปสรรคของการดำเนินนโยบาย เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการดำเนินนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ คือ การดำเนินงานด้านสุขภาพและการสาธารณสุข 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการป้องกันโรค 3) ด้านการรักษาพยาบาล และ 4) ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ประกอบด้วย 1) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล 2) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร 3) ด้านการเข้าถึงบริการ

สุขภาพ 4) ด้านระบบการจัดการข้อมูลผู้ป่วย 5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน 6) ด้านคุณภาพการให้บริการ 7) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์ 8) ด้านความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ 9) ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และ 10) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า 1) ระดับการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ พบว่า ระดับความเห็นภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุดสอดคล้องกับการศึกษาของ วัฒนา แก้วแย้ม พบว่า ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจด้านสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสังกัดเขตบริการสุขภาพที่ 11 อยู่ที่ระดับมาก (วัฒนา แก้วแย้ม, 2567) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการป้องกันโรคมีความเห็นที่ระดับมากและสูงสุดสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิชัย จานงค์ และคณะ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับสูงร้อยละ 54.6 (สุทธิชัย จานงค์ และคณะ, 2567) ด้านการส่งเสริมสุขภาพสอดคล้องกับแนวคิดของ วศินี วีระไวทยะ พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนจึงควรพัฒนาศักยภาพทั้งผู้สูงอายุและผู้ดูแลควบคู่กับการเสริมพลังในการดูแลสุขภาพเพื่อให้เกิดการรับรู้ความสามารถตนเองและการปรับตัวกิจกรรม การมีส่วนร่วมดูแลสุขภาพทางบวกอย่างยั่งยืน (วศินี วีระไวทยะ, 2566) ด้านการรักษาพยาบาลสอดคล้องกับแนวคิดของ อูชา คำประสิทธิ์ พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารการพยาบาลในสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ศึกษผู้ป่วยใน มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบท และสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อูชา คำประสิทธิ์, 2565) ด้านการฟื้นฟูสภาพสอดคล้องกับแนวคิดของ เจษฎา เจริญสิริพิศาล และคณะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างภายหลังได้รับโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพต่อการฟื้นฟูสภาพหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดแบบเปิดช่องท้อง ในหอผู้ป่วยศัลยกรรมโรงพยาบาลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มทดลองมีการฟื้นฟูสภาพในระดับมากที่สุด และกลุ่มทดลองมีคะแนนการฟื้นฟูสภาพมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เจษฎา เจริญสิริพิศาล และคณะ, 2567) และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ โดยอภิปรายเฉพาะ 7 ตัวแปร ที่สามารถอธิบายความผันแปร ดังนี้ 2.1) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของ สง่า ไชยนา พบว่า การรับรู้สิทธิประโยชน์โครงการ 30 บาท รักษาทุกที่ของประชาชนผู้มีสิทธิอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.39 (สง่า ไชยนา, 2565) 2.2) ด้านคุณภาพการให้บริการสอดคล้องกับการศึกษาของ อารยา ลิ้มทวีสมเกียรติ พบว่า คุณภาพการให้บริการ ด้านการเอาใจใส่ของพนักงาน ด้านความไว้วาง ด้านการตอบสนองของพนักงาน และด้านคุณภาพสิ่งที่จับต้องได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ (อารยา ลิ้มทวีสมเกียรติ, 2563) 2.3) ด้านความพร้อมของยาหรือเวชภัณฑ์สอดคล้องกับการศึกษาของกับ อัญญารัตน์ ไสยจรรย์ พบว่า ปัญหาความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข ซึ่งด้านการบริหาร ด้านบุคลากร และด้านงบประมาณ โดยเฉพาะด้านงบประมาณควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยละ 5 - 10 ของรายได้เฉลี่ยต่อปี เพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงานด้านการสาธารณสุข (อัญญารัตน์ ไสยจรรย์, 2557) 2.4) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพสอดคล้องกับการศึกษาของ กมลพร นิรารัตน์ และอัครนันท์ คีตสม พบว่า

การเข้าถึงบริการสุขภาพขึ้นอยู่กับรายได้ที่เพิ่มขึ้น การรับรู้ประกันสุขภาพ สถานภาพโสด ความใกล้ชิดของระยะทาง และการไม่มีโรคประจำตัว (กมลพร นิรารัตน์ และอัครนันท์ คิตสม, 2560) 2.5) ด้านความพร้อมของสถานพยาบาล สอดคล้องกับการศึกษาของ เอกภาพ เอกวิกรีย์ พบว่า การกำกับดูแลกิจการจะส่งผลให้บริษัทมีความเสี่ยงต่ำซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกำกับดูแลกิจการส่งผลต่อผลการดำเนินงานและความเสี่ยงของกิจการ และเป็นประโยชน์ต่อบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 2.6) ด้านการกำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน พบว่า การกำกับดูแลกิจการจะส่งผลให้บริษัทมีความเสี่ยงต่ำซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกำกับดูแลกิจการส่งผลต่อผลการดำเนินงานและความเสี่ยงของกิจการ และเป็นประโยชน์ต่อบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (เอกภาพ เอกวิกรีย์, 2561) และ 2.7) ด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากรสอดคล้องกับการศึกษาของ อัญญารัตน์ ไสยจรัญ พบว่า ปัญหาความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะด้านงบประมาณควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยละ 5 - 10 ของรายได้เฉลี่ยต่อปี เพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงานด้านสาธารณสุข (อัญญารัตน์ ไสยจรัญ, 2557)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวเป้าหมายหลักเพื่อให้ประชาชนไทยเข้าถึงระบบบริการด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่สำคัญ 4 ด้าน อย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน จากการวิจัยครั้งนี้สามารถพัฒนาแนวทางการดำเนินนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ได้แก่ 1) การวางแผนการดำเนินงานของโรงพยาบาลในด้านต่าง ๆ 2) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร ยาและเวชภัณฑ์ ที่เหมาะสม และเท่าเทียม 3) การวางแผนระบบงาน และการบริหารจัดการที่เหมาะสม 4) การเชื่อมโยงข้อมูลของการรักษาผู้ป่วยที่มีการประสานกันทั้งง่ายและสอดคล้องกันทุกโรงพยาบาล 5) การประชาสัมพันธ์และการสร้างด้านความตระหนักรู้ของประชาชนที่มาใช้บริการ และประชาชนทั่วไป 6) การพัฒนาโรงพยาบาลให้มีคุณภาพ และมีความปลอดภัย คุณภาพทั้งด้านบริการ ด้านบริหารจัดการ 7) การจัดอัตราค่าสิ่งทีเพียงพอ และเหมาะสมกับการบริการ และเท่าเทียมกันทุกหน่วยบริการ 8) การวางระบบการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันสมัย และรวดเร็ว และ 9) ระบบการเชื่อมโยงข้อมูลที่สะดวก และรวดเร็ว เพื่อสามารถบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ในครั้งนี้จะได้รับความสนใจในการศึกษาและมีผลงานวิจัยเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ให้ประสบความสำเร็จ สมดังเจตนา และเป้าหมายต่อไป 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ สามารถนำแนวทางการดำเนินงานนโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ซึ่งหน่วยบริการในสังกัดสามารถนำแนวทางมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ และสภาพปัญหา 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผลงานวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในบริบทบางพื้นที่เท่านั้น ยังไม่สมบูรณ์และการมองภาพ การดำเนินงานนโยบายด้านสุขภาพของประเทศไทยไม่รอบด้าน และการดำเนินงานวิจัย ตลอดจนการวิเคราะห์และตีความยังคงไม่ครบถ้วน ดังนั้น การศึกษาหรือการวิจัยในอนาคตสามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปขยายหรือต่อยอดองค์ความรู้ในการดำเนินนโยบายอื่นใดก็ตามของภาครัฐที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

และ 3) ข้อจำกัดของการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ ควรมีการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลให้แสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับการออกแบบแนวทางที่เกิดขึ้นจากแนวคิดร่วมกัน เนื่องจากการสัมภาษณ์อาจได้เพียงข้อมูลบางส่วนที่ยังไม่รอบด้าน

กิตติกรรมประกาศ

นายแพทย์สมบุรณ์ บุญกิตติชัยพันธ์ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ผู้บังคับบัญชาที่ได้ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนประสบความสำเร็จจุล่ง ผู้ทำการศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร นิรารัตน์ และอัครนันท์ คิตสม. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของผู้สูงอายุใน กรุงเทพมหานคร. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 14. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2556). การนำนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยไปปฏิบัติ กรณีศึกษาเฉพาะ ในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติสึนามิ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เขมมารี รัชชชุชีพ และจิตกรดา ตรีสาร. (2558). ประสิทธิภาพการบริหารต่อระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 7(2), 57-70.
- เจษฎา เจริญศิริพิศาล และคณะ. (2567). ผลของโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพต่อการฟื้นฟูสภาพหลังผ่าตัดของผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดแบบเปิดช่องท้อง ในผู้ป่วยศัลยกรรมโรงพยาบาลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 42(3), 1-15.
- วศินี วีระไวยยะ. (2566). จากการพัฒนาแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวทางสุขภาพดีวิถีใหม่โดยมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีเครือข่ายในอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิจัยเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิต, 3(1), 1-12.
- วัฒนา แก้วแย้ม. (2567). ประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจด้านสุขภาพของโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลสังกัดเขตบริการสุขภาพที่ 11. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(8), 1047-1065.
- สง่า ไชยนา. (2565). ประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการ 30 บาท รักษาทุกที่ จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน, 7(2), 117-126.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2567). รายงานผลการดำเนินงานการสร้างระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติปีงบประมาณ 2567. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2568 จาก <https://www.nhso.go.th/th/report-quarter>
- สุทัตชญา จานงค์ และคณะ. (2567). การมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข, 10(1), 79-90.

- สุนันทา กาญจนพงศ์. (2567). ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนานโยบาย 30 บาท รักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวของประเทศไทย. วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา, 10(1), 199-243.
- สุภาพร สีหาพล. (2559). ประสิทธิภาพของนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคของโรงพยาบาลสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อัญญารัตน์ ไสยเจริญ. (2557). กลยุทธ์การสร้างความพร้อมเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขเทศบาลตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารบัณฑิตศึกษา, 11(53), 163-172.
- อัมมาร สยามวาลา และคณะ. (2555). ระบบหลักประกันสุขภาพไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- อารยา ลิ้มทวีสมเกียรติ. (2563). คุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ Nail Spa ของผู้บริโภค Gen Y ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุษา คำประสิทธิ์. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารการพยาบาลในสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 แผนกผู้ป่วยใน โรงพยาบาลโนนไทย. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 16(1), 30-44.
- เอกภาพ เอกวิกรัย. (2561). ผลของการกำกับดูแลกิจการและการเปลี่ยนผู้บริหาร สูงสุดต่อผลการดำเนินงานและความเสี่ยงของบริษัท. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitude. Archives of Psychology, 22(140), 1-55.

ศึกษาเปรียบเทียบ ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิง
สัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562*
A COMPARATIVE STUDY OF KNOWLEDGE, POWER, AND TRUTH UNDER SYMBOLIC
COMMUNICATION IN POLITICAL MOVEMENTS BETWEEN 2007 - 2014 AND 2015 - 2019

พระไกรสร สุมโน (กันมา)*, วีรณัฐ พรหมจักร

Phra Kaison Sumano (Kanma)*, Weeranuch Promjak

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: rockhop8899@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562 2) เพื่อสังเคราะห์ผลการเปรียบเทียบความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562 และ 3) เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนาความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของประชาชนต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ปี 2550 - 2557 เป็นความรู้ประชาธิปไตย มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในแบบอุดมการณ์ ใช้สีแดงเป็นสัญลักษณ์ใช้อำนาจผ่านรัฐธรรมนูญ 2550 ปี 2558 - 2562 เป็นแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองท้าทายอำนาจ สัญลักษณ์ใช้เรือนร่างแสดงผ่านอารมณ์ความรู้สึก ใช้อำนาจผ่านรัฐธรรมนูญ 2560 เป็นการเมืองแบบผสม ผลการเปรียบเทียบ ปี 2550 - 2557 เป็นประชาธิปไตยผสมเผด็จการทหารอ่อน ๆ แตกต่างจากปี 2558 - 2562 ซึ่งเป็นประชาธิปไตยผสมเผด็จการทหารเข้มข้น อำนาจ ปี 2550 - 2557 เป็นอำนาจทหารผ่านรัฐธรรมนูญ 2550 และปี 2558 - 2562 เป็นอำนาจทหารผ่านรัฐธรรมนูญ 2560 ความจริง ปี 2550 - 2557 เป็นการเมืองแบบเผด็จการอ่อน ๆ เลือกตั้งตามครรลองประชาธิปไตย ปี 2558 - 2562 เป็นการเมืองแบบเผด็จการเข้มข้น และการสร้างรูปแบบ ด้านความรู้ ระบอบประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางการเมือง การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ อำนาจ รัฐธรรมนูญ ทหาร ระบบราชการ การบังคับใช้กฎหมาย ความจริง เป็นการเมืองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้ง ความยุติธรรม

คำสำคัญ: เปรียบเทียบ, ความรู้อำนาจความจริง, การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์, การเคลื่อนไหวทางการเมือง

Abstract

This research aims to 1) Analyze the knowledge, power, and truth that emerge through symbolic communication in political movements during the periods 2007 - 2014 and 2015 - 2019; 2) Synthesize a comparative analysis of the knowledge, power, and truth found within symbolic communication in political movements during these two periods; and Develop a model for enhancing the wisdom, power, and truth expressed through citizens' symbolic communication in political movements between 2007 - 2014 and 2015 - 2019. and 3) This is a qualitative study, utilizing in-depth interviews with 20 key informants. The findings reveal that the period from 2007 to 2014 was characterized by democratic knowledge, with political movements based on ideology, the use of colors as symbols, and the exercise of power through the 2007 Constitution. In contrast, the period from 2015 to 2019 reflected a “semi-democracy” where political movements challenged authority. Symbols were expressed through bodily gestures and emotions, and power was exercised through the 2017 Constitution, representing a hybrid form of politics. The comparative analysis shows that 2007 - 2014 represented a weak form of military-backed democracy, while 2015 - 2019 exhibited a stronger military-dominated democratic system. During 2007 - 2014, power was exercised by the military through the 2007 Constitution, whereas in 2015 - 2019, power was more intensely controlled through the 2017 Constitution. As for “truth,” the 2007 - 2014 period can be seen as a soft authoritarianism with elections conducted under democratic norms, while 2015 - 2019 reflected a form of strong authoritarian politics. The model developed in this research emphasizes knowledge of the democratic system, political rights and freedoms, political movements, symbolic communication, power, the constitution, military influence, bureaucratic systems, law enforcement, and political truth-grounded in democratic governance, elections, and justice.

Keywords: Comparative, Knowledge Power and Truth, Symbolic Communication, Political Movement

บทนำ

การเคลื่อนไหวทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์มีรากฐานตั้งแต่สมัยโรมัน (Cooper, W. J. & McCardell, J. M., 1995) และปรากฏอย่างเด่นชัดในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1848 เมื่อกลุ่มชนชั้นกลางใช้ “การจัดงานเลี้ยง” เป็นเวทีสื่อสารแนวคิดและปลุกระดมมวลชนผ่านสัญลักษณ์ เช่น คำขวัญ “เสรีภาพ เสมอภาพ ภราดรภาพ” (อิติพงษ์ มีทอง, 2559) พร้อมทั้งอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์อย่าง La Réforme เป็นเครื่องมือสร้างความตื่นตัวทางการเมือง (Evans, R. J. W., 2000) ในบริบทไทย รูปแบบการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์เริ่มเห็นได้จากกบฏผู้มิบุญในปี พ.ศ. 2444 ที่ใช้หมอลำเป็นสื่อกลางในการต่อต้านรัฐ และพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงขบวนการเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และพฤษภาคม 2535 ที่การใช้ป้าย คำขวัญ เพลงชาติ และธงไตรรงค์ เป็นสื่อกลางในการปลุกระดมและสร้างการตระหนักรู้ทางการเมืองในหมู่ประชาชน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2565)

จากพัฒนาการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าภาคพลเมืองไทยมีประวัติศาสตร์การใช้อำนาจทางวัฒนธรรมในการต่อรองอำนาจรัฐมาอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการเคลื่อนไหวทางสัญลักษณ์ในปัจจุบันมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การชุมนุมเชิงศิลปะ (Art Activism) การแฟลชม็อบ ไปจนถึงการใช้เรื่อนร่างและเครื่องหมายมือ เช่น การชูสามนิ้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Public Sphere” ของ Habermas, J. ที่เห็นว่าการมีพื้นที่สาธารณะสำหรับการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย (Habermas, J., 1989) นอกจากนี้ แนวคิด “Political Opportunity Structure” ของ Tarrow, S. ยังช่วยอธิบายได้ว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีโครงสร้างโอกาสที่เอื้ออำนวย เช่น ความอ่อนแอของรัฐ หรือการเปิดพื้นที่การเมืองบางส่วน (Tarrow, S., 1998) ในขณะเดียวกัน ทฤษฎี “Symbolic Politics” ของ Edelman, M. ชี้ให้เห็นว่าสัญลักษณ์มิใช่เพียงเครื่องมือในการสื่อสาร หากแต่เป็นเครื่องมือที่มีพลังในการระดมความรู้สึกและอารมณ์ทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในด้านกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (มาตรา 34) และเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ (มาตรา 44) พร้อมทั้งรับรองสิทธิที่มีได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา 25) แม้ว่าบทบัญญัติเหล่านี้จะรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า มีกฎหมายอื่น ๆ ถูกนำมาใช้ควบคุมและจำกัดเสรีภาพของภาคพลเมืองอย่างเข้มงวด เช่น การตีความ พ.ร.ก. ฉุกเฉินในเชิงการเมือง หรือการดำเนินคดีตามกฎหมายอาญามาตรา 112 ซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่สาธารณะและการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยตรง (Edelman, M., 1964)

เมื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางการเมืองระหว่างอดีตและปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ารูปแบบการเคลื่อนไหวได้เปลี่ยนจากการเดินขบวนและการชุมนุมใหญ่ในพื้นที่กายภาพ มาสู่การเคลื่อนไหวผ่านโลกดิจิทัลและวัฒนธรรมย่อยที่อาศัยความเร็วของการสื่อสารในยุคข้อมูลข่าวสาร ส่งผลให้การต่อสู้ทางการเมืองของภาคพลเมืองไม่จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่ถนนอีกต่อไป แต่ขยายตัวเข้าสู่สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งทั้งเปิดโอกาสใหม่และสร้างความท้าทายในการควบคุมโดยรัฐในเวลาเดียวกัน ผลกระทบจากการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองในวงกว้าง โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนและคนรุ่นใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างแรงกดดันต่อโครงสร้างอำนาจดั้งเดิม หากยังตั้งคำถามถึงความชอบธรรมของอำนาจรัฐในบริบทสมัยใหม่ ทั้งนี้ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการเคลื่อนไหวดังกล่าวขึ้นอยู่กับความสามารถในการขยายฐานสนับสนุน การจัดการสัญลักษณ์ให้มีความหมายร่วม และการรักษาพื้นที่สาธารณะให้ปลอดภัยสำหรับการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เพื่อพัฒนาการเคลื่อนไหวทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์ให้มีความยั่งยืนและมีประสิทธิผล ภาคพลเมืองควรมีการเสริมสร้างการรู้เท่าทันทางการเมือง (Political Literacy) และการรู้เท่าทันสัญลักษณ์ (Symbolic Literacy) อย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการปฏิรูประบบกฎหมายเพื่อขยายพื้นที่การแสดงออกและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การสร้างพื้นที่สาธารณะที่รัฐยอมรับและสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรีภายใต้กรอบกฎหมายที่เป็นธรรม จะเป็นกลไกสำคัญในการลดความตึงเครียดทางการเมืองในระยะยาว

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การเมืองไทยได้ผ่านพ้นความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างอำนาจรัฐกับพลังภาคประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการนี้มิได้จำกัดอยู่เพียงในมิติของนโยบายหรือโครงสร้างทางรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากแต่การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ได้กลายมาเป็นกลไกสำคัญในการต่อรองและแสดงออกซึ่งอุดมการณ์ จุดยืน และการครอบงำทางการเมือง ตัวอย่างที่ชัดเจนเกิดขึ้นในช่วงหลัง

รัฐประหาร พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ซึ่งประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เริ่มนำ “สัญลักษณ์” มาสื่อสารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม และต่อสู้ทางวาทกรรม เช่น การใช้ “มือตบ” ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่แสดงออกถึงพลังประชาชนผู้ต่อต้านรัฐบาลทักษิณ การใช้ “ตีนตบ” โดยแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) เพื่อประชดการเมืองที่ขาดความเป็นธรรม หรือการเป่านกหวีดของกลุ่ม กปปส. เพื่อแสดงการไม่ยอมรับระบอบทักษิณนิยม (พชรพล ตั้งวงศ์วนิชย์ และคณะ, 2564) สัญลักษณ์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สะท้อนทั้ง “ความรู้” และ “อำนาจ” ในเชิงฟูโกต์ กล่าวคือ ความรู้ที่ถูกรับรู้จากประชาชนผ่านสื่อและสัญลักษณ์มิได้เป็นความรู้ที่เป็นกลางหรือตรงกับข้อเท็จจริงเสมอไป หากแต่เป็นความรู้ที่ถูก “ผลิตซ้ำ” ผ่านกระบวนการสร้างวาทกรรมของแต่ละกลุ่ม ซึ่งมุ่งสร้างความชอบธรรมให้กับอุดมการณ์ของตน ในขณะเดียวกัน สัญลักษณ์ทางการเมืองยังถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างพลังอำนาจทั้งในระดับ สัญญะ (Symbolic Power) และการใช้อำนาจทางรัฐอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งมวลชน การระดมแนวร่วม และการควบคุมพื้นที่สาธารณะ ทั้งในเชิงกายภาพและในโลกดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงหลัง พ.ศ. 2557 คือ การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองมิได้ดำรงอยู่ในฐานะเพียงการแสดงออกเชิงวัฒนธรรมหรืออุดมการณ์อีกต่อไป หากแต่แฝงด้วยการบิดเบือนข้อมูล เช่น การสร้างข่าวปลอม (Fake News) การล่าแม่มดทางออนไลน์ (Online Witch Hunts) และการใช้อำนาจรัฐเพื่อควบคุมการไหลเวียนของข่าวสาร ซึ่งก่อให้เกิดความคลุมเครือของ “ความจริง” ที่ประชาชนรับรู้ และทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมอย่างรุนแรง (ILOW, 2561) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์ของอำนาจและความรู้ในสังคมไทย ที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถาบันรัฐเพียงอย่างเดียว แต่ยังถูกหล่อหลอมผ่านการต่อสู้เชิงวาทกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยสื่อใหม่และสัญลักษณ์เป็นอาวุธทางการเมือง

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการ เปรียบเทียบความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง พ.ศ. 2550 - 2557 กับ พ.ศ. 2558 - 2562 โดยมุ่งหวังที่จะเข้าใจพลวัตของอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านสัญลักษณ์ และอธิบายบทบาทของการสื่อสารที่ส่งผลต่อการสร้างความรู้ ความจริง และโครงสร้างอำนาจในสังคมไทยร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562
3. เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนาความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของประชาชนต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)** ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยบุคคลจากกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและนักวิชาการที่มีบทบาทหรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2550 - 2562 โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มดาวดิน กลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองคนเสื้อเหลือง กลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองคนเสื้อแดง กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และการสื่อสารการเมือง หรือการเคลื่อนไหวทางสังคม

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล จะต้องมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองหรือมีบทบาทในการศึกษา/วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2550 - 2562 มีความสนใจในการเข้าร่วมให้ข้อมูลมีประสบการณ์ตรง หรือมีบทวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความรู้ อำนาจ ความจริง และการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ และมีความสามารถในการอธิบายบริบทการเคลื่อนไหวของกลุ่มตนเองหรือกลุ่มอื่นอย่างมีเหตุผลและวิพากษ์ได้ จำนวนผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสิ้น 20 คน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) ซึ่งจัดทำขึ้นตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ได้แก่ การรับรู้เกี่ยวกับ “ความรู้ อำนาจ และความจริง” การใช้สัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง และผลของการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่มีต่อทัศนคติของมวลชนและการจัดการของรัฐ แนวทางวิเคราะห์เอกสาร สำหรับใช้กับเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อจำแนกและวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิด

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ใช้การศึกษาข้อมูลเอกสาร รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ งานเขียนเชิงทฤษฎี แนวคิดทางการเมืองและการสื่อสาร รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย หนังสือ บทความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ (เมื่อได้รับอนุญาต) และจดบันทึกข้อมูลประกอบ และกำหนดเวลาสัมภาษณ์แต่ละราย 45 - 60 นาที

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ใช้วิธี การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) โดยจำแนกเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิด ได้แก่ ความรู้ อำนาจ ความจริง สัญลักษณ์ทางการเมือง และปรากฏการณ์การเคลื่อนไหว

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธี การวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) โดยการถอดเทปคำสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อความ และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญตามลำดับ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบ Triangulation ระหว่างข้อมูลจากเอกสาร ผู้ให้ข้อมูล และบริบทเชิงประวัติศาสตร์

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ พบว่า เป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพแบบพุทธกรรมหมู่ เคลื่อนไหวทางการเมืองในแบบอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มคนที่มีเป้าหมายเดียวกันด้วยการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงจุดยืนและสะท้อนความคิดอ่าน ความรู้สึก และอุดมการณ์ทางการเมือง ด้านอำนาจ พบว่า เป็นอำนาจรัฐธรรมนูญ 2550 เพื่อถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง และเพิ่มสิทธิคุ้มครอง

ประชาชนใช้อำนาจสร้างกฎระเบียบใหม่ ในแบบรัฐราชการที่เพิ่มอำนาจองค์กรอิสระถ่วงดุลและตรวจสอบ และบังคับใช้กฎหมายปราบปรามการชุมนุมสาธารณะ ซึ่งไม่ชอบธรรมตามหลักสากลในการสลายการชุมนุม แต่เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการผู้ชุมนุม ด้านความจริง พบว่า เป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ หรือแบบเผด็จการอ่อน ๆ มีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยนิยม หรือระบบคู่ขนาน ที่พรรคการเมืองในเครือข่ายทักษิณยังคงชนะการเลือกตั้ง และมีความไม่เป็นธรรมความไม่เท่าเทียมกันด้วยการถูกเลือกปฏิบัติที่แตกต่างจากอำนาจรัฐ หรือสองมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2558 - 2562 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ พบว่า เป็นแบบประชาธิปไตยครึ่งใบผสมระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการใช้อำนาจละเมิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองท้าทายอำนาจเผด็จการทหารด้วยการแสดงเชิงสัญลักษณ์ 3 นิ้ว เป็นการใช้เรื่อร่างแสดงผ่านอารมณ์ความรู้สึกเป็นพลังอำนาจ แสดงจุดยืนในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการทหาร ด้านอำนาจ พบว่า อำนาจรัฐธรรมนูญ 2560 สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดอำนาจ คสช. ใช้อำนาจควบคุม และเป็นเครื่องมือจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองต่อผู้ที่ต่อต้าน และเห็นต่างทางการเมือง รวมถึงใช้อำนาจเสริมสร้างและสนับสนุนรัฐราชการ และใช้อำนาจในการปราบปราม และละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์ และด้านความจริง พบว่า เป็นการเมืองแบบผสมระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการ ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (MMA) เป็นระบบสลายอำนาจพรรคการเมือง ที่ไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชน และมีความยุติธรรมแบบสองมาตรฐาน ควบคุมศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระ รวมถึงการดำเนินคดีพลเรือนในศาลทหาร ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชน

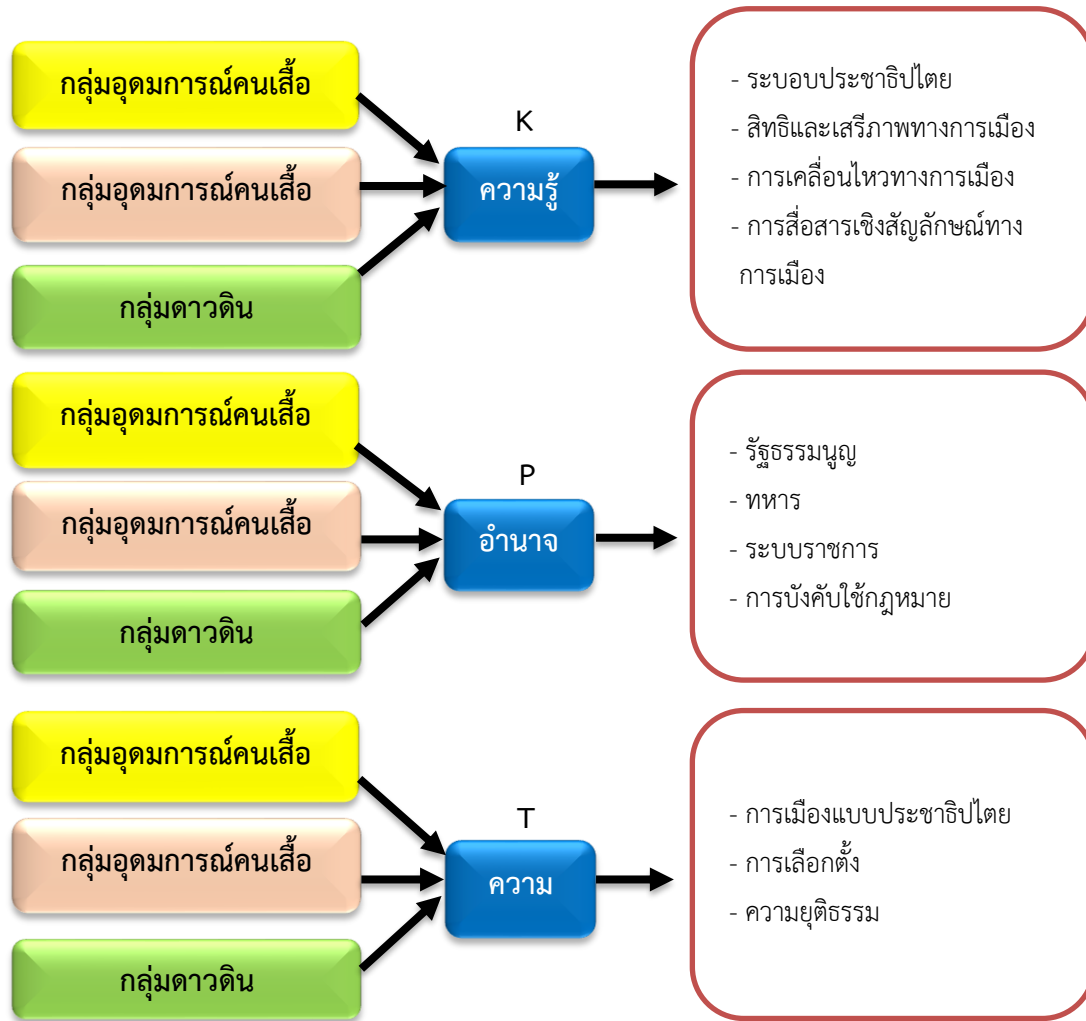
3. ผลการเปรียบเทียบความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ ปี 2550 - 2557 พบว่า เป็นประชาธิปไตยผสมเผด็จการทหารอ่อน ๆ เป็นกลุ่มคนที่มีอายุมาก เคยมีอำนาจและบทบาททางการเมือง มีอุดมการณ์เดียวกัน และแสดงเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองแบบสีเพื่อแสดงจุดยืนและสะท้อนความคิดอ่าน ความรู้สึก และอุดมการณ์ทางการเมือง แตกต่าง ความรู้ ปี 2558 - 2562 พบว่า เป็นประชาธิปไตยผสมเผด็จการทหารเข้มข้น เป็นกลุ่มคนที่มีอายุน้อยท้าทายอำนาจเผด็จการทหาร และแสดงเชิงสัญลักษณ์ใช้เรื่อร่างแสดงผ่านอารมณ์ความรู้สึก เป็นพลังอำนาจ แสดงจุดยืนในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการทหาร คือ การชู 3 นิ้ว ด้านอำนาจ ปี 2550 - 2557 พบว่า เป็นอำนาจทหารผ่านรัฐธรรมนูญ 2550 ถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง มีกลไกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระ และอยู่เบื้องหลังอำนาจกลุ่มอุดมการณ์คนเสื้อเหลือง แตกต่าง กลุ่มอุดมการณ์คนเสื้อแดงที่เป็นจุดเริ่มต้นเรียกร้องประชาธิปไตยและทักษิณมีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังอำนาจ และปี 2558 - 2562 พบว่า เป็นอำนาจทหารผ่านรัฐธรรมนูญ 2560 สืบทอดอำนาจทางการเมือง มีกลไก ส.ว. 250 คน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และความจริง ปี 2550 - 2557 พบว่า เป็นการเมืองแบบเผด็จการอ่อน ๆ มีการเลือกตั้งตามครรลองประชาธิปไตย สร้างปัญหาน้อย และอำนาจพรรคการเมืองเข้มแข็ง ตามเจตนารมณ์ประชาชน แตกต่าง ปี 2558 - 2562 พบว่า เป็นการเมืองแบบเผด็จการเข้มข้น มีการเลือกตั้งตามครรลองเผด็จการทหาร สร้างปัญหามาก และสลายอำนาจพรรคการเมืองไม่เป็นตามเจตนารมณ์ประชาชน

4. ผลการสร้างรูปแบบพัฒนาความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของประชาชนต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562 โดยสรุปเป็นตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์ ความรู้ อำนาจ ความจริง (ต่อ)

ประเด็น	ปี 2550 - 2557	ปี 2558 - 2562
ความรู้	- ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ผสมเผด็จการอ่อน ๆ - ใช้ “สี” (สีเหลือง - สีแดง) เป็นสัญลักษณ์แสดงอุดมการณ์ทางการเมือง - เป็นกลุ่มคนมีอายุที่เคยมีบทบาททางการเมือง - การต่อสู้เกิดจากการยึดถืออุดมการณ์กลุ่มที่แตกต่างกัน	- ประชาธิปไตยครึ่งใบ ผสมเผด็จการทหารอย่างเข้มข้น - ใช้ “เรือนร่าง” (การชูสามนิ้ว) แสดงการต่อต้านเผด็จการทหาร - เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ทำทนายอำนาจเก่า - การต่อสู้ขยายตัวในโลกออนไลน์มากขึ้น
ตัวอย่างการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์	- มือตบ (พันธมิตรฯ) - ดินตบ (นปช.) - การแต่งกายสีเหลือง - แดง - การชุมนุมมวลชนขนาดใหญ่แบบดั้งเดิม	- การชูสามนิ้ว (เยาวชนปลดแอก, คณะราษฎร 2563) - การแฟลชม็อบ - การใช้โซเชียลมีเดีย (เช่น ทวิตเตอร์ #เยาวชนปลดแอก) - การสวมชุดดำประท้วงเจ็บ
อำนาจ	- รัฐธรรมนูญ 2550 ใช้ถ่วงดุลอำนาจพรรคการเมืองใหญ่ - ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระได้รับอำนาจเพิ่ม - มีการปราบปรามการชุมนุมแบบอ้างกฎหมายแต่ขัดหลักสิทธิมนุษยชนสากล	- รัฐธรรมนูญ 2560 ออกแบบเพื่อสืบทอดอำนาจ คสช. - มี ส.ว. แต่งตั้ง 250 คน สนับสนุนรัฐบาลทหาร - จำกัดเสรีภาพผ่านกฎหมายและการดำเนินคดีศาลทหาร
ความจริง	- การเมืองแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ มีการเลือกปฏิบัติ (สองมาตรฐาน) - พรรคการเมืองฝ่ายทักษิณชนะเลือกตั้งซ้ำ ๆ แต่เผชิญแรงกดดันจากกลไกรัฐ - ความจริงถูกสร้างผ่านการตีความของกลุ่มอำนาจรัฐและสื่อหลัก	- การเมืองแบบเผด็จการแฝง (Hybrid Regime) - การเลือกตั้ง 2562 ไม่สะท้อนเจตจำนงประชาชนเต็มที่ - ความจริงถูกควบคุมโดยรัฐ ผ่านกลไกองค์กรอิสระและสื่อราชการ
ผลกระทบทางการเมือง	- เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างชัดเจน (เหลือง - แดง) - ความไม่ไว้วางใจต่อกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น - ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองเรื้อรัง	- ความขัดแย้งเปลี่ยนรูปแบบเป็น “ความขัดแย้งระหว่างรุ่น” (Old vs New) - การต่อสู้ย้ายฐานจากถนนเข้าสู่โลกดิจิทัล - ความรู้สึกล้มเหลวในระบบประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ทวีความรุนแรงขึ้น

ภาพที่ 1 รูปแบบพัฒนาความรู้ อำนาจ และความจริง

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบ ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562 ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลผลการอภิปรายผลเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์รายละเอียดในแต่ละส่วนดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 ความรู้ พบว่า เป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพแบบพฤติกรรมหมู่ เป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองในแบบอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มคนด้วยการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงจุดยืนอุดมการณ์ทางการเมือง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เมืองไทยมีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบจารีตนิยมมานาน บางครั้งมีแนวโน้มไปข้างมีอุดมการณ์แบบจารีตนิยมที่รุนแรงในการชุมนุมประท้วง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรวัฒน์ เส้นทอง พบว่า อุดมการณ์ทางการเมืองไทย มีลักษณะอนุรักษนิยมมากกว่าเสรีนิยม บางครั้งมีแนวโน้มไปข้างอนุรักษนิยมประเภทหรือหัวรุนแรงในลักษณะเดียวกับฟาสซิสต์ (พชรวัฒน์ เส้นทอง, 2562) โดยในกรณีของการเมืองไทย ช่วงปี 2550 - 2557 การใช้สัญลักษณ์ “สี” (เช่น เสื้อเหลือง - เสื้อแดง) เป็นรูปแบบ

การแสดงจุดยืนทางการเมืองอย่างเด่นชัด สัญลักษณ์ที่ไม่เพียงแต่สะท้อนอุดมการณ์ หากยังทำหน้าที่ในการขยายความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียว (Solidarity) และปลุกเร้าอารมณ์ร่วม (Emotional Mobilization) ของผู้ชุมนุม ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Edelman, M. ที่กล่าวว่า สัญลักษณ์ทางการเมืองมีพลังในการสร้าง “การเคลื่อนไหวทางอารมณ์” (Emotional Responses) มากกว่าการโน้มน้าวด้วยเหตุผล (Edelman, M., 1964) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว พบว่า ภายหลังการรัฐประหาร 2549 ได้เกิดกลุ่มขบวนการโต้กลับของกลุ่มคนเสื้อแดง ที่ยังคงให้การสนับสนุนระบอบทักษิณ เขาวิสุทธิกว่าเป็นผู้ถูกกระทำจากกฎหมายที่มีลักษณะสองมาตรฐานอย่างไม่เป็นธรรม อำนาจ พบว่า เป็นอำนาจรัฐธรรมนูญ 2550 เพื่อถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง และเพิ่มสิทธิคุ้มครองประชาชน ใช้อำนาจสร้างกฎระเบียบใหม่ เพิ่มอำนาจองค์กรอิสระถ่วงดุลและตรวจสอบ (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม รัฐมฤต และอุดม รัฐมฤต พบว่า การก่อตั้งองค์กรอิสระในรัฐธรรมนูญ 2540 ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างกลไกทางการเมือง แต่รัฐธรรมนูญ 2550 ยังคงยืนหยัดให้มีองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลในระบบการเมืองต่อไป ของ (นิยม รัฐมฤต และอุดม รัฐมฤต, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนะศึก วิเศษชัย พบว่า กระบวนการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมีผลต่อการพัฒนาการเมืองของไทย ความจริง พบว่า เป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ หรือแบบเผด็จการอ่อน ๆ มีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยนิยม มีความไม่เป็นธรรมความไม่เท่าเทียมกัน ด้วยการถูกเลือกปฏิบัติที่แตกต่างกันจากอำนาจรัฐ หรือสองมาตรฐาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เกิดวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงที่ไม่สามารถควบคุมด้วยอำนาจของรัฐบาลพลเรือนได้ และรักษาความมั่นคงของชาติและสถาบัน (ชนะศึก วิเศษชัย, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิชาติ บุญโปร่ง และธีรพงษ์ บัวหล้า พบว่า การที่กองทัพมีความน่าเชื่อถือทางสังคมมากกว่าสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ จึงถูกดึงเข้ามาอยู่ในแวดวงการเมืองมาตลอด (วันวิชาติ บุญโปร่ง และธีรพงษ์ บัวหล้า, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญภรณ์ สิงห์แก้ว พบว่า ความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างรัฐและอำนาจทำให้สถาบันทางการเมืองและสมาชิกผู้แทนราษฎรที่มาจากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยล้มเหลว ส่งผลให้เกิดช่องว่างที่ทำให้กองทัพเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองด้วยวิกฤตการณ์ทางการเมือง (ขวัญภรณ์ สิงห์แก้ว, 2564)

2. วิเคราะห์ความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2558 - 2562 พบว่า ความรู้เป็นแบบประชาธิปไตยครึ่งใบผสมระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการใช้อำนาจละเมิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองท้าทายอำนาจเผด็จการทหารด้วยการแสดงเชิงสัญลักษณ์ 3 นิ้ว เป็นการใช้เรือนร่างแสดงผ่านอารมณ์ความรู้สึก เป็นพลังอำนาจ แสดงจุดยืนในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการทหาร แสดงสัญลักษณ์ด้วยการชูสามนิ้ว ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากวัฒนธรรมสากล (The Hunger Games) กลายเป็นรูปแบบการสื่อสารใหม่ที่สะท้อนการต่อต้านอำนาจอย่างเปิดเผย และไม่จำกัดอยู่แค่การใช้ “สี” แต่แสดงออกผ่านเรือนร่าง (Body Politics) และสื่อดิจิทัล ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ Geertz, C. ที่เสนอว่าสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือในการสร้าง “ความหมายร่วม” (Shared Meaning) และ “ระเบียบแห่งความหมาย” (System Of Meaning) ให้แก่สังคม (Geertz, C., 1973) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิชาติ บุญโปร่ง และธีรพงษ์ บัวหล้า พบว่า การที่กองทัพมีความน่าเชื่อถือทางสังคมมากกว่าสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ จึงถูกดึงเข้ามาอยู่ในแวดวงการเมืองมาตลอด (วันวิชาติ บุญโปร่ง และธีรพงษ์ บัวหล้า, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพัทธ์พนธ์ นันทะวงศ์ และคณะ พบว่า การปกครองของรัฐบาลที่ควบคุม โดยผู้นำเผด็จการและคณะปกครอง โดยที่ประชาชน

ไม่มีสิทธิออกเสียงหรือแสดงความคิดเห็นในการการเมืองได้ ทำให้ประชาชน ถูกทิ้งให้อยู่อย่างปราศจากอำนาจ และไม่สามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ อำนาจ พบว่า อำนาจรัฐธรรมนูญ 2560 สร้างขึ้นเพื่อสืบทอด อำนาจ คสช. ใช้อำนาจควบคุม และเป็นเครื่องมือจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองต่อผู้ที่ต่อต้าน และ เห็นต่างทางการเมือง และสร้างกลไกนโยบายเท้าตันโลก และกำจัดข้ออ้างในการไต่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง (นิพิฐพนธ์ นันทวงค์ และคณะ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดาภรณ์ แก้วสวนจิก และธวัชชัย จันทน์สม พบว่า บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เกี่ยวกับที่มาและอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา มีปัญหาทางกฎหมายหลายประการ เช่น ปัญหาที่มาของสมาชิกวุฒิสภาแบบเลือกกันเอง เป็นต้น (กฤษดาภรณ์ แก้วสวนจิก และธวัชชัย จันทน์สม, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของของ นันทพร วงษ์เชษฐา พบว่า คสช. รัฐบาลอำนาจนิยมที่มุ่งจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองการแทรกแซงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน และองค์กรอิสระ การบริหารประเทศอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ความจริง พบว่า เป็นการเมืองแบบผสมระหว่าง ประชาธิปไตยกับเผด็จการ เป็นระบบสลายอำนาจพรรคการเมือง ที่ไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชน และมีความ อยู่ดีธรรมแบบสองมาตรฐาน เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ และรักษาผลประโยชน์ รักษาอำนาจของกองทัพ (นันทพร วงษ์เชษฐา, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ พบว่า คำว่า “ประชาธิปไตยไทยนิยม” ซึ่งคง ไม่ต่างอะไรจากคำกล่าวขานในอดีตที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ หรือประชาธิปไตยจำแลงนั่นเองการเมืองของ ประเทศไทยจึงยังคงอยู่ในวังวนระหว่างเผด็จการกับประชาธิปไตย (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2562) และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ อรสา นิลสุวรรณ พบว่า การเรียกร้องประชาธิปไตยของกลุ่มคนรุ่นใหม่ มีการมองว่าสิทธิเสรีภาพของ ตนเองการแสดงความคิดเห็นการคิดต่างทำให้เกิดการแตกแยกนั้นแปลว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ระบบเผด็จการ (อรสา นิลสุวรรณ, 2564) ในปัจจุบันกฎหมายที่ไม่ได้มีไว้รักษาเสรีภาพและสันติสุขแต่เป็นกฎหมายที่มีไว้รังแก ประชาชนนั้นแต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติ ขอบใจกลาง และคณะ หลักความเสมอภาคตามแนวคิด ประชาธิปไตยที่มีปรากฏอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ ความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีแห่งความเป็น มนุษย์ ความเสมอภาคด้านสิทธิพลเมือง เป็นต้น (จิตติ ขอบใจกลาง และคณะ, 2567)

3. ผลการเปรียบเทียบความรู้ อำนาจ และความจริง ที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการ เคลื่อนไหวทางการเมือง ระหว่าง ปี 2550 - 2557 กับ 2558 - 2562 ความรู้ ปี 2550 - 2557 พบว่า เป็นประชาธิปไตย ผสมเผด็จการทหารอ่อน ๆ เป็นกลุ่มคนที่มีอายุมาก เคยมีอำนาจและบทบาททางการเมือง มีอุดมการณ์แบบสีเพื่อ แสดงจุดยืนและอุดมการณ์ทางการเมือง แตกต่าง ความรู้ ปี 2558 - 2562 พบว่า เป็นประชาธิปไตยผสมเผด็จ การทหารเข้มข้น เป็นกลุ่มคนที่มีอายุน้อยท้าทายอำนาจเผด็จการทหาร และแสดงเชิงสัญลักษณ์ใช้เรื่อนร่างแสดง ผ่านอารมณ์ แสดงจุดยืนในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการทหาร คือ การชู 3 นิ้ว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การต่อต้าน เผด็จการแตกต่างจากคนเสื้อสี เพราะที่ผ่านมามีการต่อต้านเผด็จการกระจุกเพียงกลุ่มบางกลุ่ม แต่การรัฐประหาร 2557 การต่อต้านเป็นไปทุกลำดับชั้นอายุ เป็นการตื่นตัวของคนรุ่นใหม่ เช่น เด็กนักเรียน เยาวชน นิสิตนักศึกษา เป็นต้น ประกอบกับการสื่อสารทางออนไลน์ ทำให้เผด็จการทหารควบคุมอย่างเข้มข้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ อภิมุข สดมพฤกษ์ พบว่า กลไกภายในของรัฐถูกควบคุมโดยระบอบเผด็จการทหารทำให้ประชาธิปไตยไม่ สามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมได้ (อภิมุข สดมพฤกษ์, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระณัฐวุฒิ พันทะลี และคณะ พบว่า การปกครองที่คนรุ่นเก่าและเป็นประชาธิปไตยที่เคลื่อนด้วยกลืนอายของเผด็จการ

ทำให้คนรุ่นใหม่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง ตั้งแต่การรวมตัวชุมนุมนี้ เป็นต้น อำนาจ ปี 2550 - 2557 พบว่าเป็นอำนาจทหารผ่านรัฐธรรมนูญ 2550 ถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง มีกลไกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ องค์การอิสระ และอยู่เบื้องหลังอำนาจกลุ่มอุดมการณ์คนเสื้อเหลือง แตกต่าง กลุ่มอุดมการณ์คนเสื้อแดงที่เป็นจุดเริ่มต้นเรียกร้องประชาธิปไตยและทักษิณมีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังอำนาจ และปี 2558 - 2562 พบว่าเป็นอำนาจทหารผ่านรัฐธรรมนูญ 2560 สืบทอดอำนาจทางการเมือง มีกลไก ส.ว. 250 คน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ องค์การอิสระ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มอุดมการณ์คนเสื้อแดงเห็นว่า ระบอบประชาธิปไตย สามารถใช้สิทธิผ่านการเลือกตั้งเลือกพรรคการเมืองที่นโยบายกินได้ และผู้นำที่เขาต้องการมาเป็นนายกฯ จึงมีการเรียกร้อง ประชาธิปไตย จนเกิดความขัดแย้งมาโดยตลอด (พระณัฐวุฒิ พันทะลี และคณะ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สินธุ์ชัย ศุภเสพย์ พบว่า ความปรารถนาของกลุ่มคนเสื้อแดงในมีเจตนานโยบายประชานิยมของ “ระบอบ - ทักษิณ” (สินธุ์ชัย ศุภเสพย์, 2562) และสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว พบว่า ภายหลังจากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 ได้ก่อให้เกิดกลุ่มขบวนการโต้กลับของกลุ่มคนเสื้อแดงที่ยังคงให้การสนับสนุนระบอบทักษิณ ความจริง ปี 2550 - 2557 พบว่าเป็นการเมืองแบบเผด็จการอ่อน ๆ มีการเลือกตั้งตามครรลองประชาธิปไตย สร้างปัญหาน้อย แตกต่าง ปี 2558 - 2562 พบว่าเป็นการเมืองแบบเผด็จการเข้มข้น มีการเลือกตั้งตามครรลองเผด็จการทหาร สร้างปัญหาหนัก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โลกที่ใช้ประชาธิปไตยนิยม มีการเลือกตั้งและอาศัยกลไกแบบประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือในการอยู่ในอำนาจ โดยไม่ให้ประชาชนหวาดกลัวทหาร (ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อตินันท์ พรหมพันธุ์ใจ พบว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ๆ เป็นการสถาปนาเผด็จการอำนาจนิยมทั้งในรัฐธรรมนูญและค่านิยมของสังคมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง (อตินันท์ พรหมพันธุ์ใจ, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว พบว่าการขับเคลื่อนการเมืองภาคประชาชนของกลุ่มอุดมการณ์ต่างสีเสื้อทั้งสองกลุ่ม เป็นการต่อสู้ทางการเมืองที่มีจุดมุ่งหมายปกป้องผลประโยชน์เชิงชนชั้นเป็นเดิมพันตามมุมมองประชาธิปไตยที่พวกเขาเชื่อถือจากการเสพข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสารสนเทศตามกลยุทธ์ของแกนนำ (ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว, 2565) และสอดคล้องกับแนวคิดของ วัชรพล พุทธิรักษา กล่าวว่า เป็นการสร้างความเป็นเอกภาพระหว่างผู้ครองอำนาจนำกับผู้ถูกนำให้เกิดขึ้นโดยที่ความรู้สึก (Feelings) ของประชาชนผู้ถูกนำ/ถูกปกครองนั้น ถูกครอบครองความคิดโดยสมบูรณ์ตามความต้องการของชนชั้น หรือกลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะครองอำนาจนำ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2549)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ อำนาจ และความจริงที่ปรากฏภายใต้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2550 - 2557 กับ พ.ศ. 2558 - 2562 พบว่า แม้ว่าการวิจัยเชิงคุณภาพจะสามารถวิเคราะห์และตีความปรากฏการณ์ได้อย่างลึกซึ้งในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายและยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง “ความรู้ อำนาจ และความจริง” อย่างรอบด้าน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่น ครอบคลุม และตอบโจทยความซับซ้อนของสถานการณ์การเมืองร่วมสมัยให้มากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์มิได้เป็นเพียงการแสดงออกทางการเมืองเท่านั้น หากยังเป็นกระบวนการผลิตซ้ำความรู้ การสร้างและสืบทอดอำนาจ ตลอดจนการนิยาม “ความจริง” ตามแนวคิด

ทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม การเข้าใจความสัมพันธ์สามประการนี้จำเป็นต้องอาศัยวิธีวิทยาที่สามารถมองเห็นพลวัต (Dynamics) ของอำนาจทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในแต่ละช่วงเวลา ในภาพรวม งานวิจัยนี้ยืนยันว่าสัญลักษณ์ทางการเมืองมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดขอบเขตการรับรู้ การสร้างความเป็นหมู่คณะ และการปลุกกระตือรือร้นเคลื่อนไหว แต่การตีความสัญลักษณ์อย่างไม่มีวิจารณญาณอาจนำไปสู่การหลงเชื่อในวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น การวิจัยในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Analysis) และการตั้งคำถามต่อแหล่งที่มาของความรู้ที่ปรากฏ การวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาแนวทางวิธีการศึกษาที่ผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed-Methods Research) เพื่อเพิ่มความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ อีกทั้งควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ศึกษา รวมถึงการปรับกรอบแนวคิดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยและบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดาภรณ์ แก้วสวนจิก และธวัชชัย จันท์สม. (2567). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับที่มาและอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 4(1), 145-172.
- จิตติ ขอบใจกลาง และคณะ. (2567). การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานตามนโยบายจีนลงใต้ในประเทศเวียดนาม. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5(1), 115-128.
- ชฎาภรณ์ สิงห์แก้ว. (2564). บทบาทภาครัฐในการป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 18(1), 9-10.
- ชนะศึก วิเศษชัย. (2562). การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรม: กรณีศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญในจังหวัดลพบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2565). เกิดอะไรใน “14 ตุลา” ก่อนมาสู่ชัยชนะสำคัญของประชาชนลูกฮึดต้าน “คณาธิปไตย”. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤษภาคม 2566 จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_40175
- จิตติพงษ์ มีทอง. (2559). การปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1848 กับหนทางการสร้างประชาธิปไตยใหม่ในสมัยสาธารณรัฐที่สองของประเทศ. วารสารยุโรปศึกษา, 24(1), 1-18.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2562). วัฒนธรรมทางการเมือง: แนวคิดสู่การพัฒนาสังคมไทย. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 6(2), 15-26.
- นันทพร วงษ์เชษฐา. (2565). ความหมายทางการเมืองในเฟซบุ๊ก เพจไข่แมว x. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2566 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:271655
- นิพัทธ์พนธ์ นันทะวงศ์ และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรในสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารครุศาสตร์ ราชภัฏเชียงใหม่, 5(1), 1-15.
- นิยม รัฐอมฤต และอุดม รัฐอมฤต. (2562). องค์การอิสระกับการสร้างความสมดุลในระบบการเมืององค์กรอิสระกับการสร้างความสมดุลในระบบการเมือง. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 17(2), 21-40.

- พชรพล ตังวงศ์วนิชย์ และคณะ. (2564). การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลว ในยุครัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา. ใน การประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคม (CSD สัมพันธ์) ระดับชาติ ครั้งที่ 20. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พชรวัฒน์ เส้นทอง. (2562). อุดมการณ์ทางการเมือง: อุดมการณ์ทางการเมืองไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(3), 230-248.
- พระณัฐภูมิ พันทะลี และคณะ. (2565). ความเหลื่อมล้ำทางสังคมไทยในยุคชีวิตวิถีใหม่. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 5(2), 185-209.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2565). รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ). วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 9(2), 38-66.
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2549). รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการณ์ครองอำนาจนำ. ใน วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันวิจิต บุญป๋อง และธีรพงษ์ บัวหล้า. (2564). การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของกองทัพไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2535 - 2563. วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 10(1), 1-40.
- สินธุ์ชัย ศุกรเสพย์. (2562). จักรกลความปรารถนาของกลุ่มคนเสื้อแดง: การเชื่อมต่อความหมายทางการเมืองกับ กรณี “ระบอบ-ทักษิณ”. วารสารการเมืองการปกครอง, 9(3), 24-54.
- อดิษฐ์ พรหมพันธ์ใจ. (2562). ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ๆ (2549 - 2560) ในรัฐธรรมนูญหลังสมัย ทักษิณ ชินวัตร. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 49(1), 1-20.
- อภิมุข สดมพฤกษ์. (2567). ประชาธิปไตยและกลไกทางการเมืองในประเทศกัมพูชา. วารสารพัฒน์นัมรุง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 47(1), 46-67.
- อรสา นิลสุวรรณ. (2564). คนรุ่นใหม่กับการต่อต้านเผด็จการและปฏิบัติการอารยะขัดขืนในมิติการเรียกร้อง ประชาธิปไตย. วารสารรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 1(1), 1-15.
- ILOW. (2561). สรุปสถานการณ์ปี 2560: ปีที่ 4 ของคสช.เราอยากพาสังคมไทยไปทางไหน? เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2566 จาก <https://www.ilaw.or.th/articles/35033>
- Cooper, W. J. & McCardell, J. M. (1995). The American South: A history. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Edelman, M. (1964). The symbolic uses of politics. Champagne: University of Illinois Press.
- Evans, R. J. W. (2000). The Revolutions in Europe. 1848 - 1849: From Reform to Reaction. Oxford: Oxford University Press.
- Geertz, C. (1973). The interpretation of cultures: Selected essays. New York: Basic Books.
- Habermas, J. (1989). The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society. Cambridge: MIT Press.
- Tarrow, S. (1998). Power in movement: Social movements and contentious politics. (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

ผลของการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐาน ทางด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย*

THE EFFECTS OF CONDUCTING EXPERIMENT-BASED ACTIVITIES TO DEVELOP BASIC SCIENCE SKILLS IN EARLY-CHILDHOOD STUDENTS

กนกพิชญ์ รัตนแก้ว*, ชุตินา ทศโร

Kanokphit Rattanakaew*, Chutima Thutsaro

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: mook.kanokphit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับปฐมวัย ในกลุ่มโรงเรียนในเครือข่ายพิเศษวิทย จำนวน 9 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านหนองคล้า 2) โรงเรียนบ้านหน้าเขา 3) โรงเรียนบ้านหลังเขา 4) โรงเรียนวัดเขาวิเศษ 5) โรงเรียนบ้านจิกจิก 6) โรงเรียนบ้านเขาโอน 7) โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่ 8) โรงเรียนบ้านคลองโตน และ 9) โรงเรียนบ้านทุ่งยาง จำนวน 442 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองคล้า อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง จำนวน 1 ห้อง ทั้งหมด 14 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ การปฏิบัติการทดลองสำหรับเด็กระดับปฐมวัย แบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย และแบบวัดความพึงพอใจสำหรับเด็กระดับปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์การปฏิบัติการทดลอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ t-test Dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์หลังการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) นักเรียนระดับปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.62$, S.D. = 0.80)

คำสำคัญ: กิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง, ทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research were: 1) To compare the basic science skills of early childhood students before and after participating in experiment-based activities and 2) To study the satisfaction of early childhood students toward learning through experiment-based activities. The research is an experimental study. The population of this research consisted of 442 early childhood students from 9 schools in the Wisetwit Network Group, including: 1) Bannongkhla School, 2) Bannakhao School, 3) Banlangkhao School, 4) Watkhaowiset School, 5) Banjijik School, 6) Bankhaohon School, 7) Banthungyai School, 8) Bankhlontong School, and 9) Banthungyang School. The sample consisted of 14 first-year kindergarten students from Ban Nong Kla school, Wang Wiset district, Trang province, during the second semester of the 2024 academic year. The participants were selected using cluster sampling. The research instruments included an experiment-based science learning activity plan for early childhood students, a basic science skills test, and a satisfaction questionnaire regarding these activities. Statistics used for analysis included percentage, mean, standard deviation, and t-test dependent used for hypothesis tests. The research findings revealed that 1) The basic science skills of students after participating in experiment-based science learning activities were significantly higher than before the instruction at the .01 level of statistical significance and 2) Early childhood students demonstrated high satisfaction with experiment-based learning activities. ($\bar{X}$ = 2.62, S.D. = 0.80)

Keywords: Experimental Practical Learning Activities, Basic Science Skills, Young Children

บทนำ

การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นรากฐานของชีวิตมนุษย์ ซึ่งการพัฒนาเด็กปฐมวัยควรเริ่มต้นตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ เพราะเป็นช่วงที่มีพัฒนาการทุกด้านเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การพัฒนาเด็กในช่วงนี้จึงเป็นการวางรากฐานความสามารถในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่ออนาคตของเด็กและประเทศชาติ เนื่องจากในช่วงเด็กปฐมวัยต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เด็กจึงจะมีพื้นฐานที่มั่นคงและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก เป้าหมายหลักของการศึกษาในระดับนี้ คือ การพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม เน้นการพัฒนาในทุกด้านสำหรับการเจริญเติบโตและพัฒนาการขั้นต่อไป หากเด็กไม่ได้รับการพัฒนาทางด้านสติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม ความสามารถในการเรียนรู้ต่าง ๆ อาจหยุดและไม่ได้พัฒนา แต่ถ้าเด็กได้รับการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรงโดยผู้ใหญ่เป็นผู้เตรียมสภาพแวดล้อมให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากของจริงได้ทดลองจริงกับสิ่งนั้น ๆ เด็กจะเกิดความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียนมาได้ดี (กันยามาส สมภักดี, 2564)

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ควรส่งเสริมให้แก่เด็กในระดับปฐมวัยอย่างน้อย 8 ทักษะ โดยมีขอบเขตของความสามารถเบื้องต้น คือ 1) ทักษะการสังเกต (Observing) หมายถึง การใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย เข้าไปสัมผัสโดยตรงกับวัตถุหรือเหตุการณ์เพื่อค้นหาข้อมูล ซึ่ง

เป็นรายละเอียดของสิ่งนั้นโดยไม่ใส่ความเห็นของผู้สังเกตลงไป 2) ทักษะการวัด (Measuring) หมายถึง การเลือกและใช้เครื่องมือทำการวัดหาปริมาณของสิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นค่าที่แน่นอนได้อย่างเหมาะสม 3) ทักษะการจำแนกประเภท (Classifying) หมายถึง การแบ่งพวก หรือเรียงลำดับวัตถุหรือสิ่งที่มีอยู่ในปรากฏการณ์โดยมีกฎเกณฑ์ ซึ่งอาจเป็นความเหมือนความแตกต่างหรือความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง 4) ทักษะการหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับพื้นที่ และพื้นที่กับเวลา (Using Space/Time Relationships) หมายถึง การหาความสัมพันธ์ระหว่างมิติของวัตถุระหว่างตำแหน่งที่อยู่ของวัตถุหนึ่งกับอีกวัตถุหนึ่ง และระหว่างการเปลี่ยนตำแหน่งหรือมิติของวัตถุกับเวลาที่เปลี่ยนไป 5) ทักษะการคำนวณ (Using Numbers) หมายถึง การนับจำนวนของวัตถุ และการนำค่าที่ได้มาเปรียบเทียบกับ 6) ทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล (Organizing Data and Communicating) หมายถึง การนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การวัด การทดลอง และจากแหล่งอื่น ๆ มาจัดกระทำใหม่ และนำเสนอเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจความหมาย 7) ทักษะการลงความคิดเห็นจากข้อมูล (Inferring) หมายถึง การเพิ่มความคิดเห็นให้แก่ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิมมาช่วย และ 8) ทักษะการพยากรณ์ (Predicting) หมายถึง การคาดคะเนคำตอบล่วงหน้าก่อนจะทดลองโดยอาศัยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หลักการ กฎ หรือ ทฤษฎีที่มีอยู่แล้วในเรื่องนั้นมาช่วยสรุป (สถาบันส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564)

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การทดลองเป็นกิจกรรมลงมือปฏิบัติที่让孩子ค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจในข้อเท็จจริง กฎ หลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ กิจกรรมนี้เน้นการลงมือทำทุกขั้นตอน เปิดโอกาสให้เด็กค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการเรียนรู้ผ่านการใช้คำถาม และร่วมสรุปความรู้ขณะที่เด็กทำกิจกรรม จะใช้ทักษะการคิดตลอดเวลา สร้างองค์ความรู้จากงานที่ทำ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ (สุริยาณี เจ๊ะแม, 2562ก) โดยเฉพาะทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานทางความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ ที่สำคัญในการค้นคว้าหาความรู้แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การทดลองช่วยให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และเป็นการบูรณาการประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นระบบ ซึ่งมีคุณค่าต่อเด็กปฐมวัยในการเข้าใจโลกธรรมชาติและเทคโนโลยีอย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ มีคุณธรรม และรักษาสังแวดล้อมอย่างยั่งยืน (วัชร ขำบริสุทธิ์, 2562)

จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ในกลุ่มโรงเรียนในเครือข่ายวิเศษวิทย์ จำนวน 9 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านหนองคล้า 2) โรงเรียนบ้านหน้าเขา 3) โรงเรียนบ้านหลังเขา 4) โรงเรียนวัดเขาวิเศษ 5) โรงเรียนบ้านจิกจิก 6) โรงเรียนบ้านเขาโอน 7) โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่ 8) โรงเรียนบ้านคลองโตน และ 9) โรงเรียนบ้านทุ่งยาง พบว่า เด็กปฐมวัยยังขาดทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีผลการทดสอบเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 50 ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนเด็กปฐมวัย ได้มองเห็นถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนในเครือข่ายวิเศษวิทย์ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง ที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็กส่วนมากยังขาดทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 4 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการสังเกต 2) ทักษะการจำแนกประเภท 3) ทักษะการทดลอง และ 4) ทักษะการลงความคิดเห็นจากข้อมูล และเป็นสาเหตุสืบเนื่องไปสู่ผลการทดสอบในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เด็กมีผลการทดสอบ

ประจำบทเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 60 โดยเฉพาะเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนบ้านหนองคล้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยเฉลี่ยร้อยละ 56.21 และจากข้อมูลหลักสูตรปฐมวัย 2560 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งทักษะที่มีความสำคัญจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่พึงประสงค์และเป็นการสร้างพื้นฐานทางด้านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้แก่เด็กในระดับชั้นที่สูงขึ้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับปฐมวัย โดยประกอบด้วยกิจกรรม 1) เมล็ดถั่วเต็นระบำ 2) ภูเขาไฟระเบิด 3) เป่าฟองสบู่ 4) ผักเปลี่ยนสี 5) จรวดลูกโป่ง 6) ทอร์นาโดในขวด 7) สีเต็นระบำ 8) กักน้ำไว้ได้ 9) น้ำเดินได้ และ 10) ไข่จม ไข่ลอย ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะสร้างทักษะทางวิทยาศาสตร์ด้านการสังเกต การจำแนกประเภท การทดลอง ตลอดจนทักษะการลงความคิดเห็นจากข้อมูล เพื่อแก้ปัญหาและเป็นแนวทางให้ครูปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมทักษะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับปฐมวัย ได้นำแนวทางไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง ก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองโดยจำแนกตามระเบียบวิจัยแบบเชิงทดลอง การทดลองใช้วัตรกรรมกับผู้เรียนกลุ่มเดียวใช้แบบแผนแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-posttest Design) (บุญชม ศรีสะอาด, 2561) ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงสัญลักษณ์ของแบบแผนการวิจัย

กลุ่ม	ทดสอบก่อนเรียน	ทดลอง	ทดสอบหลังเรียน
E	T ₁	X	T ₂

โดยที่ T₁ แทน การประเมินก่อนการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง

X แทน การจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง

T₂ แทน การประเมินทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย นักเรียนระดับปฐมวัย ในกลุ่มโรงเรียนในเครือข่ายพิเศษวิทยุจำนวน 9 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านหนองคล้า 2) โรงเรียนบ้านหน้าเขา 3) โรงเรียนบ้านหลังเขา 4) โรงเรียนวัดเขาพิเศษ 5) โรงเรียนบ้านจิก 6) โรงเรียนบ้านเขาโอน 7) โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่ 8) โรงเรียนบ้านคลองโดน และ 9) โรงเรียนบ้านทุ่งยาง จำนวน 442 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองคล้า อำเภอวังพิเศษ จังหวัดตรัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 1 ห้อง ทั้งหมด 14 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลองสำหรับเด็กระดับปฐมวัย
2. แบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ทักษะ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก (Multiple-choice Test) จำนวน 20 ข้อ ใช้เป็นแบบทดสอบทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน
3. แบบวัดความพึงพอใจสำหรับเด็กระดับปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้
 - 1.1 ศึกษามาตรฐานเด็กปฐมวัย ทฤษฎี หลักการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์
 - 1.2 กำหนดหัวเรื่องตามเนื้อหาของแบบวัดทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของเรื่องที่เรียนอย่างชัดเจน
 - 1.3 สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลองและสาระสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กระดับปฐมวัย ดังตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์
 - 1.4 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลองเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและถูกต้องตามหลักการแนวคิดทฤษฎีและทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กระดับปฐมวัย
 - 1.5 แก้ไขตามคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษา นำแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะแบบประเมินความคิดเห็น 5 ระดับ ใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยความถูกต้องและความเหมาะสมตั้งแต่ 3.51 คะแนน เป็นต้นไป (รัตนะ บัวสนธ์, 2562) ได้ค่าความถูกต้องและความเหมาะสมเท่ากับ 4.75
 - 1.6 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ กับเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านหนองคล้า อำเภอวังพิเศษ จังหวัดตรัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 14 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.7 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง พร้อมทั้งเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์พิจารณาความถูกต้องตามหลักวิชาการ
 - 1.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มทดลอง
2. แบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ทักษะ ซึ่งเป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้าง ดังนี้

2.1 เป็นแบบทดสอบการให้ปฏิบัติจริงโดยให้เด็กลงมือกระทำปฏิบัติจริงกับ อุปกรณ์ที่ใช้ในการประเมินทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

2.2 การสร้างแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ให้ครอบคลุมทักษะทางวิทยาศาสตร์ ทั้ง 4 ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนกประเภท ทักษะการทดลอง และทักษะการลงความเห็น จากข้อมูล ซึ่งจะประเมินจากการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ทั้ง 10 กิจกรรม โดยการสังเกตพฤติกรรมการทำงานอะไรของเด็กระดับปฐมวัย (เช่น หยิบ จับ ชั่ง แยก ฯลฯ หรืออะไรตาม 4 ทักษะที่กำหนดไว้)

2.3 แบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจพิจารณาและนำกลับมาแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ

2.4 นำแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญหรือ ผู้รอบรู้เฉพาะเรื่อง จำนวน 3 ท่าน ช่วยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ความสมบูรณ์และความครอบคลุม ของเนื้อหา ได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.85

2.5 นำแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้ทำการตรวจสอบแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน เป็นเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหลังเขา อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ซึ่งจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หา ค่าความเชื่อมั่น โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha-coefficient) (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, 2554) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.894

2.6 จัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ฉบับสมบูรณ์เพื่อที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. แบบวัดความพึงพอใจสำหรับเด็กระดับปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง จำนวน 10 ข้อคำถาม มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถามความพึงพอใจ

3.2 วิเคราะห์ตัวอย่างชี้ คุณลักษณะ และพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวิธีการเรียนรู้

3.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจตามกรอบตัวบ่งชี้พฤติกรรมการเรียนรู้โดยจัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรม และด้านสื่อการเรียนรู้

3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5 นำแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.67 (พล เหลืองรังษี, 2566) จึงจะถือว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.88

3.6 นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.892

3.7 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนระดับปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ใช้เวลาในการทดสอบ จำนวน 40 นาที จากนั้นตรวจให้คะแนน และบันทึกคะแนน
2. ดำเนินการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ใช้เวลา 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 ชั่วโมง ทำการจัดกิจกรรมในช่วงกิจกรรมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ 10 กิจกรรม ในระหว่างดำเนินกิจกรรมตามแผนกิจกรรม ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผู้เรียนด้วยแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย
3. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมแล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ใช้เวลาในการทดสอบ จำนวน 40 นาที
4. ประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง
5. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยก่อนเรียน มาเปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยหลังเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มอิสระ (t-test for Independent Samples)

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ค่าสถิติทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	P
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ทักษะการสังเกต	1.93	0.73	4.00	0.55	10.617**	.000
ทักษะการจำแนกประเภท	1.79	0.89	3.86	0.53	7.772**	.000
ทักษะการทดลอง	1.50	0.76	3.43	0.65	7.870**	.000
ทักษะการลงความคิดเห็นจากข้อมูล	1.79	0.58	3.71	0.73	8.707**	.000
รวม	7.00	0.68	15.00	0.88	22.030**	.000

**p < .01

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยจากการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลองโดยภาพรวมทุกทักษะ ก่อนการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 หลังการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.00 ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐานเท่ากับ 0.88 และเมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยจากการจัดการกิจกรรมวิทยาศาสตร์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการทดลอง เด็กปฐมวัยมีทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความพึงพอใจของของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดการกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจของของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดการกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง

รายการคำถาม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	อันดับ
1. นักเรียนอยากทำกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่ คุณครูสอน	2.71	0.47	มาก	3
2. นักเรียนคิดว่าเพื่อนชอบกิจกรรมการทดลองทาง วิทยาศาสตร์	2.79	0.43	มาก	1
3. นักเรียนต้องการให้มีกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ อีกหรือไม่	2.29	0.47	ปานกลาง	10
4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการ ทดลองทางวิทยาศาสตร์	2.64	0.49	มาก	6
5. นักเรียนมีความสุขเมื่อทำกิจกรรมการทดลองทาง วิทยาศาสตร์	2.57	0.51	มาก	8
6. นักเรียนชอบให้ครูถามคำถามกับนักเรียน	2.71	0.47	มาก	3
7. นักเรียนชอบการสำรวจค้นหาคำตอบของสิ่งที่สงสัย	2.36	0.49	มาก	9
8. นักเรียนชอบเมื่อได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง	2.71	0.47	มาก	3
9. นักเรียนชอบเมื่อได้เรียนรู้ด้วยการได้มองเห็น ฟังพูด จับ ต้อง ดม ชิม คิดจินตนาการ	2.79	0.43	มาก	1
10. นักเรียนมีความสุขในการนำเสนอผลงาน	2.64	0.49	มาก	6
รวม	2.62	0.80	มาก	

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนระดับปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดว่าเพื่อนชอบกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และชอบเมื่อได้เรียนรู้ด้วยการได้มองเห็น ฟังพูด จับต้อง ดม ชิม คิดจินตนาการ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 รองลงมา คือ อยากทำกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่คุณครูสอน ชอบให้ครูถามคำถามกับนักเรียน และชอบเมื่อได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 และต้องการให้มีกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์อีก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลของการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยมีทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองนั้น สามารถส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์ตรงจากการลงมือทำ สังเกตสำรวจเก็บข้อมูลและนำเสนอข้อมูลจากการทดลองให้ผู้อื่นฟังได้ โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ของจริง โดยเน้นให้เด็กได้สังเกต จำแนก วัดและสื่อความหมายข้อมูล โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังที่สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ สรุปว่า ความสามารถทางด้านสมองของเด็กจะดีขึ้นนั้นต้องกระตุ้นโดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การฟัง การดู การชิมรส การดมกลิ่นและการสัมผัส โดยเปิดโอกาสให้เด็กเล่นสำรวจทดลอง ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งธรรมชาติของเด็กปฐมวัยที่เป็นวัยแห่งการสำรวจค้นคว้า มีความอยากรู้อยากเห็น และสนใจสิ่งแปลกใหม่ในกิจกรรม การได้ลงมือกระทำการจับต้องสัมผัสทำให้เด็กเกิดความเข้าใจ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติยาพร พุแสง ที่ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้กิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า คะแนนการทดสอบด้วยแบบทดสอบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และคะแนนการทดสอบด้วยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย หลังเรียนสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (รัตติยาพร พุแสง, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุรีญาณี เจ๊ะแม ที่ได้ศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 หลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ชุรีญาณี เจ๊ะแม, 2562ข) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลนิภา หงส์คง ที่ได้ศึกษาการส่งเสริมทักษะทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมทดลองเพื่อส่งเสริมทักษะทางวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ ภาพรวมเด็กปฐมวัยมีคะแนนพัฒนาการ 78.13 % อยู่ในระดับสูงมาก (ชลนิภา หงส์คง, 2565)

2. ความพึงพอใจของนักเรียนระดับปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลอง พบว่า นักเรียนระดับปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

ปฐมวัย เป็นการฝึกให้เด็กสังเกต รู้จักคิด ตั้งคำถามและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นการวางรากฐานระยะยาวในการสร้างนักวิทยาศาสตร์วิศวกรและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และทำให้เด็กปฐมวัยมีความสุขในการเรียนรู้จากกิจกรรมการจัดประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณิ แก้ววิเชียร และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ แบบ STEM สำหรับเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ STEM ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ STEM โดยนักเรียนส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 90.28 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จากการสังเกตพฤติกรรมเด็กมีความสนใจ กระตือรือร้น ตั้งใจทำกิจกรรมมากขึ้น การนำเสนอ การเล่าเรื่องมีความต่อเนื่องมากขึ้น ชักถาม ตอบคำถามระหว่าง การจัดกิจกรรมได้ชัดเจน (สุพรรณิ แก้ววิเชียร และคณะ, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติยาพร พูแสง ที่ค้นพบว่า เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยจากการสัมภาษณ์พบว่า เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจ รู้สึกชอบและสนุกสนานที่ได้ทำกิจกรรม (รัตติยาพร พูแสง, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับปฐมวัยหลังจัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติการทดลองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่จัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ การเลือกชุดกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ควรเป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อนและเริ่มจากการทำกิจกรรมง่าย ๆ ไปสู่กิจกรรมยาก เพื่อให้เด็กสามารถวางแผนการทดลองทางวิทยาศาสตร์เองได้ ในการจัดกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ครูควรอธิบายและให้ข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองอย่างละเอียด เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นด้วย เช่น อธิบายส่วนประกอบของตาชั่ง และถ้วยตวง และครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ เด็กจะให้ความสนใจกับกิจกรรมที่ทำหายและเป็นกิจกรรมที่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำกิจกรรมได้อย่างชัดเจน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาทักษะวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เช่น เด็กปฐมวัยระดับชั้นอื่น ๆ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กสมาธิสั้น เป็นต้น และควรมีการศึกษากิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะทางอารมณ์ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ดร.ชุติมา ทศโร ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขในสารนิพนธ์ และบทความวิจัย บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ เรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการทดลองเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

- กันยามาส สมภักดี. (2564). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของไฮ/สโคป (High/Scope). ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชลนิภา หงส์คง. (2565). การส่งเสริมทักษะทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โดยใช้ชุดกิจกรรม การทดลองทางวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- ชวีรญาณี เจ๊ะแม. (2562ก). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 3(8), 41-54.
- _____. (2562ข). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2561). พื้นฐานการวิจัยการศึกษา. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- พล เหลืองรังษี. (2566). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 4). สงขลา: พิกเซล ดีไซน์ แอนด์ พรินท์.
- รัตติยาพร พูแสง. (2561). การพัฒนากิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2562). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. (2554). สถิติสำหรับการวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- วัชรวิ ขำบริสุทธิ. (2562). คู่มือการจัดประสบการณ์การทดลอง เพื่อพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ด้านการสังเกตและเปรียบเทียบ. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2567 จาก https://www.klongprayabunlue.go.th/%20public/news_upload/backend/files_40_1.pdf
- สถาบันส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2564). ผลการประเมิน PISA 2018 การอ่าน คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2553). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุพรรณิ แก้ววิเชียร และคณะ. (2560). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ STEM สำหรับเด็กปฐมวัย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้ววัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร*

PATTERNS OF USE AND THE SPIRITUAL VALUE OF SACRED WATER IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY THAI SOCIETY: A CASE STUDY OF THE USE OF SACRED WATER FROM NINE TEMPLES AROUND RATTANAKOSIN ISLAND BANGKOK

ณัฐนันท์ ศุกรสิงห์*, ณัฐพร ไข่มุกข์

Nutthanin Souppornsingh*, Nattaporn Kaimook

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: nutthanin2014@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้ววัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร จากแนวคิดด้านสัญลักษณ์วิทยาการศึกษาการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ เกี่ยวกับรูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดย 1) เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1.1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบทฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย 1.2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย บทความ หนังสือ และ 1.3) ข้อมูลสื่อออนไลน์ เกี่ยวกับรูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ 2) การลงพื้นที่เก็บข้อมูล จากประชากรตัวอย่าง จำนวน 10 คน ซึ่งมีรายละเอียด 2.1) ไปทำบุญ ไหว้พระ 9 วัด คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร และ 2.2) มีรูปแบบ คติการใช้ น้ำมนต์ และ 3) คุณค่าทางใจของการใช้น้ำมนต์ โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ประชากรตัวอย่างมีอิสระในการตอบคำถาม เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัยตั้งแต่มิถุนายน พ.ศ. 2567 - มกราคม พ.ศ. 2568 ระยะเวลา 8 เดือน เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 3.1) มีรูปแบบการใช้ น้ำมนต์ คือ การจิบ การประพรม การอาบ และ 3.2) การมองคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ว่าเป็นของสูง มีความบริสุทธิ์ของศักดิ์สิทธิ์ ที่มาจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นก็จะมีคติการใช้ น้ำมนต์ที่สอดคล้องกับการมองคุณค่าทางใจ คือ “การใช้น้ำมนต์ที่บ้น้ำอื่นที่จะนำมาผสม”

คำสำคัญ: คุณค่าทางใจของน้ำมนต์, น้ำมนต์แก้ววัด, สังคมไทยร่วมสมัย, คติชนวิทยา

Abstract

This research article aims to study Patterns of use and The spiritual value of Sacred Water in the context of contemporary Thai society: a case study of the use Sacred water from nine temples around rattanakosin island Bangkok, using a framework based on the concept of Semiology that studies symbolic meaning (signifier). Used to study pattern of use and the spiritual value of sacred water. This is a qualitative research: 1) To study where the researcher gathered relevant data from: 1.1) Primary documents: These include the Tripitaka scriptures and translated commentaries, such as the Suttanta Pitaka (Sermon Section) of the Khuddaka Nikaya and the Dhammapada (Dharmic Verses) edition from Mahamakut Rajavidyalaya University 1.2) Secondary documents: These include research studies, articles, and books. 1.3) Online media: These include contemporary references on study the use and the spiritual value of Sacred water. 2) For Fieldwork that to study a sample population of 10 people. There are details: 2.1) Go make merit and pay homage to the Buddha at 9 temples for example: Temple of the Emerald Buddha, Wat Chanasongkhram Ratchaworamahawihan, Wat Phra Chettuphon Wimon Mangkhalaram Ratchaworamahawihan, Wat Suthat Thepwararam Ratchaworamahawihan, Wat Arun Ratchawararam Ratchaworamahawiharn, Wat Kalayanamitr Varamahavihara, Wat Rakhang Khositaram Woramahawihan, Wat Saket Ratchaworamahawihan and Wat Bowonniwet Vihara 2.2) There is a pattern and a belief of using Sacred water. 3) There is the spiritual value of Sacred water. By using an open - ended questionnaire to allow the sample population the freedom to answer questions. The researcher collected and analyzed these data between June 2024 and January 2025, over a period of eight months. To present descriptive information for the findings of the research show that 3.1) There are patterns for using Sacred water: sipping, sprinkling, and bathing. 3.2) Viewing the spiritual value of Sacred water as something high pure Sacred things coming from sacred space. Therefore, there will be a folklore for using Sacred Water that is consistent with the view of the spiritual value “Using Sacred water over other water that will be mixed”

Keywords: The Spiritual Value of Sacred Water, Sacred Water from Nine Temples, Contemporary Thai Society, Folklore

บทนำ

ในสังคมไทยมีคติความเชื่อถึงอำนาจของน้ำมนต์ถึงความเป็นสิริมงคลเป็นดั่งเกราะคุ้มครองป้องกันอันตราย โดยน้ำที่ผ่านพิธีการปลุกเสกหรือผ่านการสวดมาแล้วที่นิยมเรียกกันว่า “น้ำพระปริตร” นั้น ผู้ที่นำน้ำมนต์ไปใช้ก็มีคติความเชื่อในอำนาจของน้ำนั้นด้วยการผ่านการปลุกเสก “ปริตร” ที่แปลว่าความต้านทาน การป้องกัน รักษาเครื่องต้านทานเครื่องป้องกันรักษา วิธีป้องกันรักษา จากคติความเชื่อแต่ดั้งเดิมในเรื่องน้ำที่ได้นำมาใช้ในพื้นที่

ศักดิ์สิทธิ์ในโลกสมมติ โลกตำนาน ความเชื่อที่ใช้ในการควบคุมสังคมในรูปแบบของกฎหมายข้อบังคับ ในแนวคิดเรื่องการกำจัดความมึลทินน้ำที่นำมาใช้ในพิธีกรรมเพื่อเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์ล้วนอยู่ในบริบทของน้ำที่มีความเป็นสิริมงคล และในพื้นที่แห่งความเป็นจริงของโลกสามัญชน (สุริยา รัตนกุล และศาสตราจารย์ ดร. คุณหญิง, 2555) รวมถึงน้ำในทางกายภาพของร่างกายมนุษย์ใช้สำหรับชะล้างสิ่งสกปรกทางหลักคิดทางวิทยาศาสตร์อย่างสมเหตุผล ในความเป็นจริงว่าสิ่งใดเรียกว่าสกปรกเช่นเดียวกับเมื่อครั้งสมัยพุทธกาลที่มีพระภิกษุอาพาธด้วยโรคท้องเสียจนจมปัสสาวะ อุจจาระของตนเองอยู่นั้น พระพุทธเจ้าได้ให้พระอานนท์นำน้ำมาถวายพระพุทธเจ้าเพื่อให้พระองค์ทรงรดน้ำและพระอานนท์ทำความสะอาดโดยที่พระพุทธเจ้าทรงจับทางศีรษะและพระอานนท์ยกทางเท้าให้พระภิกษุนอนบนเตียง เป็นการพยาบาลพระภิกษุรูปนั้น (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2560) การใช้น้ำเพื่อชำระล้างสิ่งสกปรกซึ่งเป็นคติความเชื่อของการล้างมลทินสิ่งอัปมงคลซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับความสะอาดในทางโลก แต่ด้วยการใช้การสวดมนต์เข้ามากำกับน้ำมีเรื่องพิธีกรรมสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดอานุภาพกับน้ำให้เป็น “น้ำมนต์” ที่ผ่านพิธีกรรมซึ่งถือได้ว่าปรากฏการณ์การใช้น้ำมนต์ที่นำมาใช้ในฐานะของสิ่งที่เป็นมงคลมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตที่มีความคุ้นชินเกี่ยวกับการนำน้ำไปใช้ น้ำซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตโดยทางกายภาพของร่างกายแล้วน้ำ คือพลังชีวิตที่สำคัญเพราะถ้าเราต้องสูญเสียน้ำในร่างกายไป 50% ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ซึ่งปรากฏการณ์ทางกายภาพสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับน้ำทั้งสิ้น ชีวิตของเราจึงขึ้นกับปริมาณน้ำที่สมดุลภายในร่างกายชีวิตที่ดีมีความสุขสุขภาพดีขึ้นอยู่กับการดูแลสุขภาพร่างกายให้มึน้ำที่สะอาดอยู่ภายใน 70% การดูแลสุขภาพให้ดีมีความสุขก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้น้ำอยู่ในร่างกายของเราอย่างสมดุล สะอาด (วรารณ ศิริพัฒน์, 2552) ในบทความวิชาการ “น้ำ” (Water) ได้กล่าวถึงความสำคัญของน้ำว่าเป็นสารประกอบที่มีมากถึง 3 ใน 4 ส่วน ของพื้นโลก โดยส่วนใหญ่นั้นจะมีอยู่ในสภาพน้ำเค็มในทะเลและในมหาสมุทรประมาณ 97% ถ้าโลกปราศจากน้ำ สิ่งมีชีวิตบนโลกก็ไม่สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้น้ำจึงมีความสำคัญกับชีวิต (พระมหาสมปาน ชาติโร, 2557) น้ำจึงอยู่คู่ร่างกายของมนุษย์และอยู่ในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมในรูปแบบของ “น้ำมนต์” หรือน้ำที่ผ่านการปลุกเสก ซึ่งพบว่าน้ำเปรียบเสมือนตัวแทนสัญลักษณ์ในเรื่องของความเป็นสิริมงคลสิ่งดีงามจากตำราพรหมชาติคำว่า “สิริมงคล” จะตรงกันข้ามกับ “กาลกิณี” ที่หมายถึง เสนียดจัญไรลักษณะที่เป็นสิ่งอัปมงคล สำหรับแนวคิดในทางพระพุทธศาสนานั้นในเรื่องชั้น 5 ของรูปธรรมและนามธรรมที่มีการแบ่งออกเป็น 5 กอง ซึ่งรูปชั้น 5 คือ กองรูป เวทนาชั้น 5 คือ กองเวทนา สัญญาชั้น 5 คือ กองสัญญา สังขารชั้น 5 คือ กองสังขาร และวิญญาณชั้น 5 คือ กองวิญญาณซึ่งเรียกรวมกันว่าเป็นเบญจขันธ์หรือชั้น 5 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) ซึ่งรูปชั้นหรือกองรูปของร่างกายมนุษย์นั้นประกอบไปด้วยดิน น้ำ ลม ไฟ เหมือนกับวัตถุอื่น ๆ ในโลก ชี้ให้เห็นว่าร่างกายของคนเรานั้นประกอบไปด้วยธาตุพื้นฐาน 4 อย่าง และน้ำเป็นส่วนของรูปชั้นเมื่อน้ำเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดทั้งภายในร่างกายมนุษย์และเป็นวัตถุธาตุที่คุ้นชินในวิถีชีวิตของมนุษย์ น้ำซึ่งมีความเกี่ยวข้องในพิธีกรรมที่เรียกว่า “น้ำมนต์” นี้จึงไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่หรือสิ่งที่ไม่คุ้นชินสำหรับพุทธศาสนิกชน

น้ำมนต์ที่พุทธศาสนิกชนนำมาใช้ในการประพรมศีรษะ ประพรมร่างกาย ประพรมภายใน ภายในอกบ้านใช้ในการดื่ม การอาบน้ำมนต์ ด้วยมึคติความเชื่อว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ที่มีความเป็นสิริมงคล ช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นอัปมงคลได้ ขจัดอันตรายภัยพิบัติต่าง ๆ ได้นั้น สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาลมีการกล่าวถึงการทำน้ำมนต์และการสวดมนต์ในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งมีการเกิดทุกข์ภัยในกลุ่มเจ้าลิจฉวีที่เมืองไวสาลี ในครั้งนั้นมีการใช้บทสวด

พุทธรนต์ 12 ตำนาน ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรค องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้สวดมนต์บทรัตนสูตร เป็นหนึ่งในบทสวดที่ใช้ทำนํ้ามนต์จะเรียกว่าเป็นการสวดพระปริตร เพื่อใช้ขจัดปัดเป่าโรคร้ายและอุปัทวันตราย ทั้งมวลให้ประชาชนปลอดภัยจากโรคระบาด สำหรับการประพรมนํ้าพุทธรนต์หรือนํ้ามนต์ที่ผ่านการปลุกเสก จากพระสงฆ์นั้นจะเรียกว่า นํ้าพุทธรนต์ ในครั้งนั้นมีการนํ้าพุทธรนต์มาใช้ในครั้งแรกเมื่อครั้งที่ต้องการ ขจัดภูตปิศาจที่เมืองไวยาสี ตามที่ปรากฏข้อมูลกล่าวถึงในพระสูตร พระไตรปิฎก และอรรถกถาแปลพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบทฉบับมหาโมกฺคผลนิกาย (มูลนิธิมหาโมกฺคผลนิกายในพระบรมราชูปถัมภ์, 2565) ที่เป็นนํ้าพระปริตรในครั้งนั้นเป็นการประพรมนํ้าพุทธรนต์รอบกำแพงเมืองโดยพระพุทธร่องค์พร้อมภิกษุสงฆ์ จำนวนมากเสด็จไปตามคํานิมิตต์ ทรงมีพุทธรูปบูชาให้พระอานนท์พุทธรูปบูชาสวดรัตนสูตรอันว่าด้วยพระคุณของ พระรัตนตรัยเพื่อขจัดโรคร้ายและอํานวยสวัสดิ์มงคลแก่ชาวเมืองไวยาสีและในครั้งนั้นก็มีฝนตกลงมาท่าใหญ่เพื่อ ชำระล้างพื้นที่ที่มีพุทธรูปบูชาให้สะอาดปราศจากโรคภัยอีกด้วย (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2563) จากคติความเชื่อที่มี ที่มาจากครั้งพุทธรูปนั้นกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการศึกษามีคติความเชื่อการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ นํ้ามนต์ว่า นํ้ามนต์ คือ นํ้าที่ผ่านพิธีมนต์มาแล้ว เป็นนํ้าที่นำมาใช้สำหรับการอาบ การดื่ม การประพรม ซึ่งนิยม นำมาอาบ ดื่ม หรือประพรมศีรษะ ร่างกาย นำไปใช้ประพรมภายในบริเวณบ้าน ตามป้ายร้านค้า ด้วยนับถือว่าเป็น นํ้าศักดิ์สิทธิ์ เป็นนํ้าที่มีความเป็นสิริมงคล จะนำความสวัสดิ์มีโชคมาให้ รวมทั้งช่วยในการขจัดปัดเป่าสิ่งอัปมงคล อันตราย ภัยพิบัติต่าง ๆ ได้ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2553)

ทั้งนี้จากสถานการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะสังคมเมืองที่คนในสังคมมีการปรับตัวทั้งในเรื่องทางเศรษฐกิจ สุขภาพอนามัยจากโรคภัยที่เกิดขึ้น เช่น การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด - 19 ซึ่งเป็น โรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ทั้งด้านสาธารณสุขด้านเศรษฐกิจด้านสังคม และด้านสุขภาพจิต เพราะจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีวิกฤติการณ์ระบาดรุนแรง แนวทางการป้องกันและ รักษา ยังไม่ได้ชัดเจนเพียงพอ และก็ยังไม่มีข้อมูลจากหน่วยงานใดที่ยืนยันถึงการกำจัดเชื้อไวรัสโควิดได้อย่างเด็ดขาด ยังอยู่ในสถานการณ์ของการเฝ้าระวัง ป้องกัน และรักษาตามอาการของโรค ทำให้หลาย ๆ ภาคส่วนไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐภาคเอกชนรวมถึงประชาชนได้พยายามหาหนทางป้องกันรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมี การเสนอแนวทางการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งมีปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ รูปแบบการใช้นํ้ามนต์ที่ยังคงมีอยู่และปรับเปลี่ยนวิธีการใช้ทำให้เห็นปรากฏการณ์ของคติความเชื่อเกี่ยวกับนํ้ามนต์ มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับยุคแห่งสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตที่ปรับเปลี่ยนเพื่อให้คงไว้ ซึ่งการรักษาสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บนํ้ามนต์ที่มีในสังคมพุทธศาสนิกชนที่เป็นสิ่งเยียวยา จิตใจช่วยให้เกิดความสบายใจในการใช้ชีวิตในสังคม จึงถือว่าการปรับทำให้เกิดสมดุลในการนำมาใช้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง รูปแบบการใช้นํ้ามนต์และวิเคราะห์ คุณค่าของนํ้ามนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้นํ้ามนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร โดยมีกรณีกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาที่ได้เก็บข้อมูลเชิงลึกจากการที่กลุ่มตัวอย่าง จะทำให้เห็นเป็นรูปแบบการใช้ นํ้ามนต์ที่มีความเป็นปัจเจกชนการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ได้คำอธิบายถึงรูปแบบการใช้นํ้ามนต์และวิเคราะห์คุณค่าทางใจ ของนํ้ามนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัยว่านํ้ามนต์ปัจจุบันนั้นมีรูปแบบใด และเพื่อให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ การใช้นํ้ามนต์และคติการใช้นํ้ามนต์ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดหรือไม่หรือมีการปรับเปลี่ยนคติความเชื่อ

ในการใช้น้ำมนต์ในยุคปัจจุบันหรือไม่อย่างไร การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเพื่อให้เข้าใจมีคำอธิบายที่ชัดเจนต่อบริบทของสังคมร่วมสมัยโดยเฉพาะสังคมเมือง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้น้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย จากกรณีศึกษาการใช้น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย จากกรณีศึกษาการใช้น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ดังนี้ 1) ศึกษารูปแบบการใช้น้ำมนต์และคุณค่าของน้ำมนต์ ซึ่งใช้ข้อมูลทางเอกสารเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) และข้อมูลสื่อออนไลน์เกี่ยวกับรูปแบบการใช้น้ำมนต์และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์

ประชากรและข้อมูลสำคัญ กลุ่มประชากรตัวอย่าง 10 คน มีรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้น้ำมนต์และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย ซึ่งเป็นกรณีการศึกษาการใช้น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร กล่าวคือ ไปทำบุญ ไหว้พระแก้วัด คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร เป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้น้ำมนต์มีคติของการใช้น้ำมนต์ และการมองคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามปลายเปิด (Openended Question) เพื่อให้ประชากรตัวอย่างได้มีอิสระในการตอบคำถาม และมีวิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และ 2) กรอบแนวคิดทฤษฎีด้านสัญลักษณ์วิทยา (Semiology) ที่ศึกษาการสื่อความหมายกับสิ่งที่แสดงหรือสื่อออกมาที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ (Signified) ซึ่งสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อความหมายทางวัฒนธรรมนี้มีการเรียกกันว่า มายาคติ (Mythology) เป็นการสื่อความหมายของคติความเชื่อ รูปแบบการใช้น้ำมนต์ซึ่งเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้มาใช้ในการอธิบายถึงคติความเชื่อ และการใช้น้ำมนต์ในเชิงสัญลักษณ์ได้ เพราะน้ำมนต์ไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของพิธีกรรม น้ำมนต์ยังมีมายาคติที่ได้มาภายหลัง โดยเฉพาะเมื่อบริบทของสังคมเมืองได้ก้าวสู่บริบทของสังคมเมืองในรูปแบบที่เป็นปัจจุบัน คนในสังคมไทยที่ได้ใช้น้ำมนต์ยังมีคติความเชื่อ และรูปแบบการใช้ที่หลากหลายโดยเฉพาะในสังคมเมือง จึงเป็นข้อมูลที่น่าสนใจในการนำมาศึกษารูปแบบการใช้น้ำมนต์ คุณค่าของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอบเขตด้านเวลาระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 - เดือนมกราคม พ.ศ. 2568
ข้อมูลสำคัญ 1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัทยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี งานวิจัย บทความ หนังสือ ตำรา

เอกสาร และ 3) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ และ การลงพื้นที่เก็บข้อมูล (Fieldwork) เพื่อศึกษากลุ่มประชากรที่เป็นกรณีตัวอย่าง จำนวน 10 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบของวัตถุประสงค์ สรุปผลการวิจัย และนำเสนอ ผลการวิจัย โดยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ในประเด็นที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการใช้น้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย จากกรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) การเข้าถึงน้ำมนต์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นน้ำมนต์ที่ได้จากการไปทำบุญ ไหว้พระในพื้นที่ แก้ว วัด คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ทั้งนี้การเข้าถึงน้ำมนต์เพื่อนำไปใช้ จากข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มประชากรตัวอย่าง มีข้อมูลในทิศทางเดียวกัน คือ วัดทั้งแก้ววัด สามารถเข้าไปนำน้ำมนต์กลับบ้านได้ โดยยังให้ความคิดเห็นเหมือนกัน คือ “วัดบวรนิเวศราชวรวิหารจะตั้งชั้นใส่บรรจุภัณฑ์หรือขวดน้ำมนต์ไว้ตรงกลางพระอุโบสถทำให้สะดวกมากที่สุด ในบรรดา แก้ว วัด” กลุ่มประชากรตัวอย่างยังมีความสะดวกเพราะเป็นเส้นทางพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาที่สามารถเดินทางไปได้สำหรับกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มประชากรตัวอย่างมีความเชื่อว่าน้ำมนต์ที่ได้จากสถานที่เหล่านี้ คือ น้ำที่ได้ผ่านพิธีกรรมผ่านการปลุกเสก จากน้ำธรรมชาติกลายเป็นน้ำที่มีความศักดิ์สิทธิ์เสริมสิริมงคลได้ เพราะเป็นน้ำที่ผ่านพิธีกรรมผ่านการปลุกเสกจากภายในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว นอกจากความสะดวกในการเดินทางมาแล้ว ยังมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในการได้น้ำมนต์จากสถานที่เหล่านี้ กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาลงใจกับการใช้น้ำมนต์ที่ได้มาจากพื้นที่ดังกล่าว และเชื่อในพลังอำนาจว่าน้ำมนต์ที่นำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ นั้นจะให้ผลในเชิงบวก คือ เป็นเรื่องของความเป็นสิริมงคลช่วยขจัดสิ่งไม่ดีไม่เป็นมงคลช่วยขจัดสิ่งอัปมงคลเสนียดจัญไรได้ 2) รูปแบบการบรรจุภัณฑ์น้ำมนต์ของวัดแต่ละที่นั้นไม่ทำให้เกิดการใช้ความเชื่อของน้ำมนต์ของกลุ่มประชากรตัวอย่างเปลี่ยนแปลง กล่าวคือบรรจุภัณฑ์หรือแพคเกจจิ้งบรรจุน้ำมนต์แบบขวดเช่น ที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร จะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ หรือเป็นรูปแบบของการเข้าไปตักเองด้วยการเตรียมภาชนะหรือถุงใส่มาเอง เช่น ที่วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร ไม่เป็นประเด็นกับการนำน้ำมนต์กลับบ้านไม่ได้ลำบากในการนำน้ำมนต์กลับบ้าน เป็นพฤติกรรมที่นำน้ำมนต์กลับบ้านหลังจากไหว้พระทำบุญแล้ว โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกัน เช่น “รู้สึกสบายใจที่จะนำน้ำมนต์ที่อยู่ในวัดกลับไปด้วยหลังจากที่ได้ทำบุญที่วัดแล้ว” “รู้สึกดีที่ได้ทำบุญค่าน้ำ ค่าไฟ แล้วก็นำน้ำมนต์กลับไปบูชาที่บ้านด้วย” “เตรียมถุงมาด้วยเพราะต้องไปตักที่อ่างน้ำมนต์ที่ตั้งอยู่ทางด้านข้างของพระประธาน” ซึ่งทั้งนี้แล้วประชากรตัวอย่างคนที่ 3 (นามสมมติ ต.) ให้ความคิดเห็นอย่างชัดเจนว่า “ชอบขวดน้ำมนต์วัดบวรมาก เพราะเอากลับบ้านได้ง่าย และทุกครั้งที่มาวัดจะนำกลับบ้านไปด้วยทุกครั้ง” (ประชากรตัวอย่างคนที่ 3 (นามสมมติ ต.), 2568) และ 3) รูปแบบการใช้น้ำมนต์ “การจิบน้ำมนต์” โดยจะจิบน้ำมนต์ทันทีในพื้นที่ ณ สถานที่ที่วัดจัดเตรียมไว้ หรือนำภาชนะที่เป็นการบรรจุน้ำมนต์ของทางวัดหรือเตรียมไปเองนำกลับไปบ้าน และมีการจิบเพียงครั้งเดียว ซึ่งทั้งนี้

แล้วจากการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างทั้งหมดจะพิจารณาจากลักษณะของน้ำมนต์ในขวดด้วยว่า มีความขุ่นหรือใสหรือไม่ ถ้าใสจะมีความเชื่อมั่นในการจิบแต่ถ้าขุ่นจะไม่ค่อยมั่นใจในการจิบ แต่ก็ยังจิบเพียง 1 อีก ที่มีปริมาณน้ำมนต์เข้าปากน้อยกว่าการจิบแบบปกติ ช่วยให้เกิดความสบายใจในการใช้ชีวิตในสังคมคนในสังคมก็มีการปรับตัวเพื่อใช้น้ำมนต์ การใช้น้ำมนต์ในรูปแบบการจิบของกลุ่มประชากรตัวอย่างจึงถือว่าการปรับเพื่อให้เกิดสมดุลในการนำมาใช้ภายหลังจากการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด - 19

วิธีการใช้น้ำมนต์ในแบบอื่น คือ “การประพรม” ซึ่งยังเป็นวิธีการที่กลุ่มประชากรตัวอย่างใช้กับน้ำมนต์อยู่ โดยจะมีการประพรมน้ำมนต์ทันทีในพื้นที่ ณ สถานที่ที่วัดจัดเตรียมไว้ซึ่งเป็นกรณีที่ทางวัดมีอ่างน้ำมนต์ไว้ , มีการเตรียมถุงมาตักกลับบ้านหรือนำขวดน้ำมนต์ที่เป็นบรรจุขวดแล้วกลับไป เพื่อนำไปใช้ประพรมด้วยตนเอง ลักษณะของการประพรมของกลุ่มประชากรตัวอย่างมีรูปแบบการใช้แบบประพรมคล้ายกัน คือ “ตำแหน่งของร่างกายในการประพรม” จะเริ่มที่บริเวณกลางกระหม่อมหรือส่วนตรงกลางของศีรษะ แล้วจึงค่อยประพรมตามตัวแต่ไม่ต่ำกว่าตำแหน่งเอว “อุปกรณ์ที่ใช้ในการประพรม” กรณีประพรมน้ำมนต์ทันทีในพื้นที่ ณ สถานที่ที่วัดจัดเตรียมไว้จะเกิดขึ้นในกรณีที่วัดนั้น ๆ มีอ่างน้ำมนต์ตั้งอยู่ทางเบื้องซ้ายของพระประธานภายในพระอุโบสถ เช่น ที่วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร ก็จะมีรูปแบบ คือ การนำอุปกรณ์ที่ทางวัดวางไว้เช่น ดอกบัวสำหรับให้จุ่มลงในอ่างน้ำมนต์แล้วประพรมศีรษะร่างกายหรือบางวัดมีการจัดเตรียมภาชนะที่ใช้สำหรับการตักน้ำมนต์แล้วจึงใช้มือจุ่มเพื่อประพรมตนเอง หรือถ้าไม่ได้ประพรมน้ำมนต์ทันทีเพราะมีการนำบรรจุภัณฑ์เตรียมไว้ให้ กลุ่มประชากรตัวอย่างก็จะนำบรรจุภัณฑ์น้ำมนต์ที่ทางวัดเตรียมไว้นั้นไว้ตั้งบูชาไว้ก่อนที่โต๊ะหมู่บูชาภายในบ้านหรือหิ้งพระหรือจัดวางในตำแหน่งที่สูงระดับศีรษะขึ้นไปในพื้นที่จัดเก็บภายในบ้าน ซึ่งทั้งนี้แล้วกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมดมีพฤติกรรมเหมือนกัน คือ รูปแบบการจัดเก็บในลักษณะของการบูชา เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นมงคล มีความเป็นสิริมงคลในการจัดเก็บไว้ภายในบ้าน และมีประชากรตัวอย่าง 1 คนใน 10 คน ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาประชากรตัวอย่างคนที่ 5 (นามสมมติ ต.) จัดเก็บบูชาด้วยการเทน้ำมนต์ที่ได้มาทั้งหมดแต่ละที่ใส่ไว้ในบาตรน้ำมนต์รวมกันตั้งหน้าโต๊ะหมู่บูชาแล้วนำมาแบ่ง แจกจ่ายให้กับญาติพี่น้องใหม่อีกครั้ง เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการรวบรวมน้ำมนต์ที่เป็นสิริมงคลมีความศักดิ์สิทธิ์มากมาไว้ด้วยกัน เมื่อนำน้ำมนต์นั้นมาใช้ก็จะมีคามมั่นใจถึงอำนาจพุทธคุณของพระรัตนตรัยว่าจะช่วยปกป้องรักษาขจัดเสนียดจัญไรสิ่งไม่เป็นมงคลได้อย่างชะงัก (ประชากรตัวอย่างคนที่ 5 (นามสมมติ ต.), 2568) นอกจากนี้ยังมีกรณีการใช้น้ำมนต์ที่น่าสนใจคือ ประชากรตัวอย่างคนที่ 6 (นามสมมติ ก.) นำน้ำมนต์ที่ได้จาก แก้ว วัด หรือบางครั้งก็จากวัดดังมาเทรวมกันในบาตรน้ำมนต์แล้วนำสังข์ ซึ่งมีคติความเชื่อว่ามีคามบริสุทธิ์ถือเป็นสิ่งมงคลใส่ลงไปในบาตรน้ำมนต์ที่มีน้ำมนต์ยิ่งเพิ่มความขลังความศักดิ์สิทธิ์ให้กับน้ำมนต์นั้นซึ่งจะตั้งไว้ที่หน้าโต๊ะหมู่บูชาภายในบ้าน และน้ำมนต์นั้นจะนำไปใช้สำหรับการอาบ และรูปแบบการใช้น้ำมนต์ “การอาบ” ซึ่งยังเป็นวิธีการใช้น้ำมนต์ของกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ยังทำอยู่ทั้งนี้กรณีที่มีการอาบน้ำมนต์ที่ได้จากวัด แก้ว วัดเป็นการอาบน้ำมนต์ด้วยตนเองเพราะทางวัดไม่ได้มีการอาบน้ำมนต์ให้ ซึ่งในการอาบน้ำมนต์นี้กลุ่มประชากรตัวอย่างมีความเชื่อที่คล้ายกันในเรื่อง “การใช้น้ำมนต์ทับน้ำอื่นที่จะนำมาผสม” (ประชากรตัวอย่างคนที่ 6 (นามสมมติ ก.), 2568)

ผลการวิจัย ในประเด็นที่ 2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย จากกรณีศึกษาการใช้น้ำมนต์แก้ววัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์คุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ให้คุณค่ากับน้ำมนต์ว่าเป็นของสูงของศักดิ์สิทธิ์มีความบริสุทธิ์

สามารถนำมาใช้ในการเสริมความเป็นสิริมงคล และใช้แก้เสนียดจัญไร สิ่งอัปมงคลได้ ซึ่งเห็นได้จากการใช้ เช่น การจิบน้ำมนต์แทนการดื่มก็นั้นก็ยังได้อาณูภาพของน้ำมนต์ดุจดั่งเดิมแม้ว่าปริมาณการใช้จะน้อยกว่า แต่ก็มีคติความเชื่อที่ว่าน้ำมนต์ที่ได้มานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ และถือว่าเป็นของสูงที่ได้จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีพุทธคุณของพระรัตนตรัยช่วยปกปักรักษา ดังนั้นการใช้ในกรณีที่ต้องการน้ำมนต์ปริมาณมาก ๆ ก็จะใช้วิธีการและจะใช้วิธีการผสมเพิ่มปริมาณน้ำมนต์ด้วยคติการใช้มนต์ทับน้ำอื่น โดยมีวิธีการ คือ “การผสมอาบ” จะเริ่มด้วยการนำน้ำที่จะใช้อาบใส่ถังหรือภาชนะที่จะใส่น้ำอาบแล้วค่อยหยดน้ำมนต์ที่ได้มาไว้ด้านบนสุดอธิษฐานแล้วจึงค่อยนำไปอาบ “พื้นที่ในการอาบ” กลุ่มประชากรตัวอย่างจะมีคำตอบคล้ายกัน คือ อาบในห้องน้ำซึ่งจะอาบเป็นลำดับสุดท้ายหลังชำระล้างร่างกายเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะใส่เสื้อผ้า ส่วนกรณีการอาบนอกห้องน้ำมีประชากรตัวอย่างเพียง 1 คน ประชากรตัวอย่างคนที่ 9 (นามสมมติ บ.) ที่ใช้วิธีการอาบนอกห้องน้ำโดยเสื้อสวมผ้า ซึ่งประชากรตัวอย่างคนนี้ให้เหตุผลว่าเป็นกรณีที่เกิดที่ไม่สบายกายไม่สบายใจอาจจะโดยไสยศาสตร์สิ่งอัปมงคลจึงต้องอาบนอกน้ำมนต์ให้พ้นชายคาบ้าน และหลังจากอาบแล้วก็จะบิดเสื้อผ้าที่เปียกน้ำมนต์ลงพื้นแล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนเข้าไปในบ้าน “เวลาในการอาบ” (ประชากรตัวอย่างคนที่ 9 (นามสมมติ บ.), 2568) กลุ่มประชากรตัวอย่างไม่ได้กำหนดเวลาชัดเจนขึ้นกับความสะดวกยกเว้นกลุ่มประชากรตัวอย่างเพียง 1 คน คือ ประชากรตัวอย่างคนที่ 9 (นามสมมติ บ.) ที่มีคติการอาบนอกห้องน้ำเพราะมีเหตุผลว่าเป็นกรณีที่เกิดที่ไม่สบายกายไม่สบายใจอาจจะโดยไสยศาสตร์สิ่งอัปมงคล ดังนั้นจะอาบน้ำมนต์ก่อนเวลาเที่ยงวันหรือก่อนเวลา 12.00 น. โดยให้เหตุผลว่าการกระทำใด ๆ ที่ยังเห็นแสงมีความสว่างจะเป็นสิริมงคลเป็นการเริ่มต้นใหม่ และจะใช้มนต์อาบซ้ำติดกันเป็นเวลา 3 วัน (ประชากรตัวอย่างคนที่ 9 (นามสมมติ บ.), 2568) จากการศึกษายังพบว่า มีการให้คุณค่ากับพื้นที่ของวัด โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างยังให้คุณค่ากับน้ำมนต์จากพื้นที่ เก้า วัดเป็นหลักสำคัญ กล่าวคือ น้ำมนต์ที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งและพื้นที่ของวัดถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยสถานที่เหล่านี้เป็นศาสนสถานที่เก่าแก่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน น้ำมนต์ที่ได้จากสถานที่เหล่านี้ คือ น้ำที่ได้ผ่านพิธีกรรมผ่านการปลุกเสกจากน้ำธรรมดากลายเป็นน้ำที่มีความศักดิ์สิทธิ์เสริมสิริมงคลได้ กลุ่มประชากรตัวอย่างให้คุณค่าและมีคติความเชื่อที่ตรงกันว่า วัด เก้า วัดที่มีความเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เมื่อได้มีพิธีกรรมการปลุกเสกทำให้ได้น้ำมนต์ ซึ่งจะทำให้มนต์ที่ได้มานั้นมีความเป็นสิริมงคลกับการนำไปใช้และการครอบครองของเชื่อในพลังอำนาจอาณูภาพของพระพุทธคุณในการเจริญน้ำพระพุทธรูปจากพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ เชื่อในอาณูภาพของพระธรรมคุณที่ว่าหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาอุปสรรคคุ้มครองคุ้มภัยได้และอาณูภาพของพระสังฆคุณผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อในพลังอำนาจของพระรัตนตรัย ในการสวดทำน้ำมนต์ ดังนั้น น้ำมนต์ที่นำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ นั้นจะให้ผลในเชิงบวก คือ เป็นเรื่องของความเป็นสิริมงคล ช่วยขจัดสิ่งไม่ดีไม่เป็นมงคล ช่วยขจัดสิ่งอัปมงคล เสนียดจัญไรได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

รูปแบบการใช้น้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัยจากกรณีศึกษาการใช้น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) การเข้าถึงน้ำมนต์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) รูปแบบการบรรจุภัณฑ์น้ำมนต์ และ 3) รูปแบบการใช้น้ำมนต์ “การจิบน้ำมนต์” จากการศึกษา ในประเด็นที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการใช้น้ำมนต์ในบริบท

สังคมร่วมสมัย จากกรณีศึกษาการใช้ความมั่นใจว่าวัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ว่า ในเรื่องการเข้าถึงความมั่นใจของกลุ่มประชากรตัวอย่าง คือ ความมั่นใจที่ได้มานั้น จะเป็นความมั่นใจที่ได้จากการไปทำบุญ ไหว้พระในพื้นที่ เก้า วัด โดยมีวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ที่นำมาใช้เกี่ยวข้องกับเรื่องการเป็นพื้นที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ให้มีความสำคัญกับพื้นที่ตำแหน่งของความมั่นใจที่จัดวางไว้ในวัด ด้วยสถานที่เหล่านี้มีอายุของการก่อตั้งเป็นศาสนสถานที่เก่าแก่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ในการเดินทางไปวัดทั้ง เก้า วัด มีความสะดวกเพราะเป็นเส้นทางพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาที่สามารถเดินทางไปได้ในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ กลุ่มประชากรตัวอย่างมีความเชื่อว่าความมั่นใจที่ได้จากสถานที่เหล่านี้ คือ น้ำที่ได้ผ่านพิธีกรรมผ่านการปลุกเสก จากนั้นธรรมดากลายเป็นน้ำที่มีความศักดิ์สิทธิ์เสริมสิริมงคลได้ พื้นที่ที่มีความเก่าแก่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เมื่อได้มีพิธีกรรมการปลุกเสกทำให้ได้ความมั่นใจที่มีความเป็นสิริมงคลกับการนำไปใช้และการครอบครองของตนเองรวมถึงเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาความมั่นใจกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาก็สบายใจกับการใช้ความมั่นใจที่ได้มาจากพื้นที่ดังกล่าวและเชื่อในพลังอำนาจว่าความมั่นใจที่นำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ นั้น จะให้ผลในเชิงบวก คือ เป็นเรื่องของความเป็นสิริมงคลช่วยจัดสิ่งไม่ดีไม่เป็นมงคล ช่วยจัดสิ่งอัปมงคลเสียดังไรก็ได้ ในเรื่องพฤติกรรมการใช้ความมั่นใจนั้น พบว่า รูปแบบการใช้ความมั่นใจยังมีวิธีการใช้สอดคล้องกับแบบแผนเดิม คือ “การประพรม การอาบ และการจิบความมั่นใจ” ซึ่งเป็นรูปแบบการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ที่ต้องระแวดระวังภัย ภายหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด - 19 ซึ่งจะมีการจิบความมั่นใจเพียงครั้งเดียวกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมดมีความเชื่อที่ศรัทธาเชื่อมั่นว่าความมั่นใจเพียงจิบเดียวที่ได้จากวัด เก้า วัดแม้จะมีปริมาณการใช้น้อยกว่าครั้งสมัยก่อนการเกิดสถานการณ์โควิด - 19 แต่ก็ช่วยให้เกิดความสบายใจในการใช้ชีวิตในสังคมซึ่งถือเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การดูแลสุขภาพอนามัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคมร่วมสมัย ส่วนรูปแบบการใช้แบบ “การประพรม” ยังเป็นวิธีการที่กลุ่มประชากรตัวอย่างใช้กับความมั่นใจอยู่สอดคล้องกับคติการใช้ในแบบก่อนเกิดสถานการณ์โควิดที่มีการประพรมคล้ายกัน คือ “ตำแหน่งของร่างกายในการประพรม” จะเริ่มที่บริเวณกลางกระหม่อมหรือส่วนตรงกลางของศีรษะแล้วจึงค่อยประพรมตามตัวแต่ไม่ต่ำกว่าตำแหน่งเอวการนำความมั่นใจกลับไปใช้หรือบูชาที่บ้านก็มีคติการใช้สอดคล้องกับคติการใช้ในแบบก่อนเกิดสถานการณ์โควิด คือ ตั้งบูชาไว้ก่อนที่โต๊ะหมู่บูชาภายในบ้านหรือหิ้งพระหรือจัดวางในตำแหน่งที่สูงระดับศีรษะขึ้นไปในพื้นที่จัดเก็บภายในบ้าน ซึ่งทั้งนี้แล้วกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมดมีพฤติกรรมเหมือนกัน คือ รูปแบบการจัดเก็บในลักษณะของการบูชาเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นมงคลในการจัดเก็บไว้ภายในบ้าน ทั้งนี้ในพฤติกรรมการใช้และความเชื่อมีการผสมผสานแนวคิดในเรื่องความเป็นสิริมงคลของวัตถุธาตุจากอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบูชาความมั่นใจเพราะจากประชากรตัวอย่างคนที่ 6 (นามสมมติ ก.) นำความมั่นใจที่ได้จาก เก้า วัดหรือบางครั้งก็จากวัดดังมาเทรวมกันในบาตรความมั่นใจแล้วนำสังข์ ซึ่งมีคติความเชื่อว่า มีความบริสุทธิ์ในตัวเองอยู่แล้ว ถือเป็นสิ่งมงคล ใส่ลงไปในบาตรความมั่นใจที่มีน้ำมนต์ ยิ่งเพิ่มความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ให้กับน้ำมนต์นั้นซึ่งจะตั้งไว้ที่หน้าโต๊ะหมู่บูชาภายในบ้านและน้ำมนต์นั้นจะนำไปใช้สำหรับการอาบ สิ่งที่น่าสนใจ คือ สังข์ เป็นอุปกรณ์ที่ประชากรตัวอย่างคนที่ 6 (นามสมมติ ก.) ท่านนี้หาซื้อจากช่องทางออนไลน์, จากคนที่สะสมของเก่าโดย

เชื่อมั่นศรัทธาในอานุภาพของสังข์ว่าไม่ว่าจะมาจากช่องทางใดก็มีความมงคลในตัวอยู่แล้วซึ่งมีแตกต่างกับคติความเชื่อที่ศรัทธาในน้ำมันที่นำมาใช้จาก แก้ว วัดว่ามาจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผ่านการปลุกเสกจากพระภิกษุสงฆ์ ภายในพระอุโบสถของวัด แก้ว วัด เป็นการผสมผสานแนวคิดแบบร่วมสมัยตามวิถีของสังคมเมืองที่มีความเป็นพลวัตปรับตัวตามสถานการณ์และแนวคิดจากสื่อเทคโนโลยีที่คนในสังคมเมืองเข้าถึงสื่อสารได้ง่ายขมวดเข้ากับคติความเชื่อพื้นฐานเดิมของตนเองในเรื่องความเป็นมงคล ความบริสุทธิ์ซึ่งไม่ใช่ความหมายเฉพาะน้ำมันเท่านั้นยังรวมถึงข้าวของเครื่องใช้ที่นำมาประกอบการใช้ ยังมีคุณสมบัติที่มีความหมายเป็นมงคลอีกด้วย ทั้งนี้การอาบน้ำมันของกลุ่มประชากรศึกษามีแนวคิดการอาบน้ำมนต์สอดคล้องกับแบบแผนเคล็ดลับการอาบน้ำมนต์แบบเดิม คือ “การใช้ น้ำมันตักน้ำอื่นที่จะนำมาผสม” หลักการใช้นี้เป็นไปตามคติความเชื่อที่ว่าน้ำมันที่ได้มานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์และถือว่าเป็นของสูงที่ได้อานุภาพจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีพุทธคุณของพระรัตนตรัยช่วยปกป้องรักษา ดังนั้นการใช้ในกรณีที่ต้องการน้ำมันปริมาณมาก ๆ สำหรับการอาบจะใช้วิธีการผสมด้วยคติ ใช้น้ำมันตักน้ำอื่นโดยมีวิธีการ คือ “การผสมอาบ” ซึ่งใช้วิถีชีวิตแบบคนในสังคมเมืองที่มีความสะดวกสบายในการใช้พื้นที่ภายในบ้าน ดังนั้น การอาบน้ำมนต์จึงใช้พื้นที่ห้องน้ำได้มีข้อน่าสนใจ 1 ตัวอย่างเท่านั้น คือ ประชากรตัวอย่างคนที่ 9 (นามสมมติ บ.) ที่ใช้วิธีการอาบนอกห้องน้ำโดยเสื่อสวมผ้าเพราะมีหลักคิดที่ว่า การอาบน้ำมนต์ที่ใช้ขจัดสิ่งไม่ดีอัปมงคลจะต้องอาบให้พ้นชายคาบ้านเพื่อไม่ให้สิ่งไม่ดีอัปมงคลอยู่ในชายคาบ้านที่ตนเองอาศัย เป็นหลักการใช้ คือ น้ำมันที่เป็นของมงคล จิบ ประพรม ได้ แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์การอาบน้ำมนต์จากความเชื่อว่ามีสิ่งอัปมงคลเข้าตัวจะกำจัดออกให้พ้นจากตัวพ้นจากชายคาบ้านด้วยการอาบน้ำมนต์นอกชายคาบ้าน น้ำมันได้แสดงบทบาท หน้าที่ที่มีต่อประชากรตัวอย่างตอบสนองต่อความต้องการใช้ที่ให้ผลทางบวกต่อจิตใจของผู้ที่นำน้ำมันไปใช้ ทั้งในแบบเสริมความเป็นสิริมงคลเพิ่มความมั่นใจ และแบบที่ใช้แก้ไขวิกฤติภายในจิตใจของผู้ที่นำไปใช้ เพื่อให้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ บุษย์ชญาณนท์ ในเรื่อง “ความเชื่อเรื่องน้ำพุทธมนต์สำหรับพุทธศาสนิกชน” ที่กล่าวถึงการประพรมน้ำมัน ที่ชาวพุทธจะมีคติความเชื่อในพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งของชาวพุทธ และมีอานุภาพมากทั้งพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ อีกทั้งขั้นตอนในการเจริญน้ำพุทธมนต์เป็นการแสดงถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีด้านพิธีกรรมตามคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชนว่าเป็นสิริมงคล เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ช่วยในการดับทุกข์ ทำให้เกิดสิริมงคล (สุชาติ บุษย์ชญาณนท์, 2561)

ผลการวิเคราะห์คุณค่าทางใจของน้ำมันในบริบทสังคมร่วมสมัย จากกรณีศึกษาการใช้ น้ำมันแก้ววัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร การวิจัยในประเด็นที่ 2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางใจของน้ำมันในบริบทสังคมร่วมสมัย จากกรณีศึกษาการใช้ น้ำมันแก้ววัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ให้คุณค่ากับน้ำมันว่าเป็นของสูงของศักดิ์สิทธิ์มีความบริสุทธิ์สามารถนำมาใช้ในการเสริมความเป็นสิริมงคล และใช้แก้เสนียดจัญไร สิ่งอัปมงคลได้ ซึ่งเห็นได้จากการใช้เช่น การจิบน้ำมันแทนการตีม้นก็ยังได้อานุภาพของน้ำมันดุจเดิมแม้ว่าปริมาณการใช้จะน้อยกว่า แต่ก็มีคติความเชื่อที่ว่าน้ำมันที่ได้มานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ และถือว่าเป็นของสูงที่มีพุทธคุณของพระรัตนตรัยช่วยปกป้องรักษา การมองคุณค่าของน้ำมันในบริบทสังคมร่วมสมัย ยังมีรูปแบบการใช้มีการประพรม การจิบ การอาบ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณีด้านพิธีกรรมตามคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่มีคติของความเป็นสิริมงคลภายใต้เงื่อนไขการรู้จักใช้ไม่ว่าจะรูปแบบการประพรมที่จะประพรมตามตำแหน่งของร่างกายจากที่สูงส่วนศีรษะเป็นสำคัญเริ่มต้นและไม่ต่ำกว่าส่วนเอว ส่วนการจิบ ซึ่ง

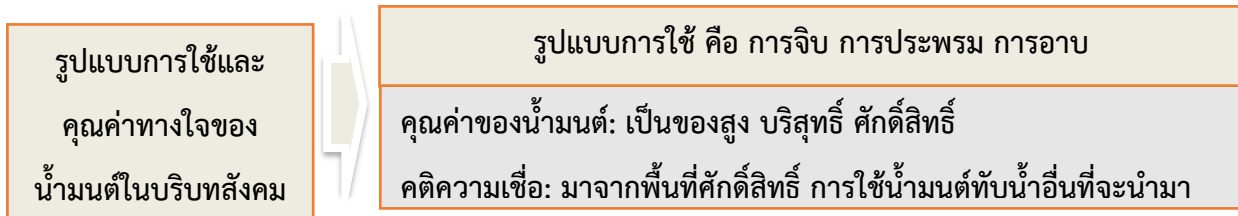
ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของการจิบ คือ การลิ้มการดื่มทีละนิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ซึ่งเป็นรูปแบบการปกป้องตนเองจากโรคร้ายไข้เจ็บ เป็นการปรับตัวให้เข้ากับ ยุคสมัยของสังคมไทยปัจจุบันที่ยังอยู่ท่ามกลางการระแวดระวังตัวจากโรคร้ายไข้เจ็บที่อาจเกิดขึ้นใหม่ได้ แต่ไม่ได้ ลดทอนคุณค่าทางสุขภาพของความมั่นคงตามคติความเชื่อที่ว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์มีคุณค่าในการนำมาใช้ ทั้งเพื่อปกป้อง รักษาและแก้เสนียดจัญไรสิ่งอัปมงคล สิ่งที่เกิดจากคุณไสย ผี สิ่งอัปมงคล ผู้วิจัยพบว่า คติความเชื่อเรื่องน้ำมนต์ ขจัดเสนียดจัญไร คุณไสย ผี สิ่งอัปมงคลนี้ ได้มีบทบาทอยู่ในความเชื่อที่เป็นพหุวัฒนธรรม เพื่อตอบโจทย์ แก่ปัญหา รองรับความต้องการของคนในสังคมเมืองที่มีความเป็นพลวัตสูง มีคติความเชื่อที่นำมาผสมผสานกันระหว่างผี ศาสนาพุทธ และความเชื่อพื้นถิ่นซึ่งเป็นคติความเชื่อที่ติดตัวมาของประชากรศึกษาที่มีวิถีชีวิตภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน ก็มีผลต่อการผสมผสานคติความเชื่อ ซึ่งการอภิปรายผลในส่วนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล และสินีกันต์ แก้วกัณหา ที่ศึกษาในเรื่อง รูปแบบและบทบาทความเชื่อในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา: การศึกษา ความเป็นพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายทางความเชื่อของคนในสังคมไทยที่ปรากฏใน สถานการณ์ไวรัสโคโรนา หนึ่งในความเชื่อนั้น คือ ความเชื่อแบบผสมผสานที่ปรากฏความเชื่อที่ผสมผสานกัน ระหว่างลัทธิบูชาผี ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ (อภิลักษณ์ เกษมผลกุล และสินีกันต์ แก้วกัณหา, 2563) และ วิธีการอาบนํ้ามนต์ คือ แนวทางแก้ไข ซึ่งเป็นคติความเชื่อซึ่งเป็นรากเหง้าเดิมที่คนรุ่นปู่ย่าตายายของกลุ่มประชากร ศึกษาบอกสอนไว้ถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งดีงามสิ่งมงคลสามารถนำมาใช้ขจัดปัดเป่าสิ่งอัปมงคล เป็นการเน้นย้ำให้ เห็นถึงคติความเชื่อที่นํ้ามนต์ซึ่งเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีความบริสุทธิ์ และในเชิงคติความเชื่อนั้นสามารถช่วยในการดับ ทุกข์ดับโรคร้ายต่าง ๆ ทำให้เกิดสิริมงคลกับผู้ที่นำไปใช้ได้ และจากผลการวิจัยในคติความเชื่อที่ว่า “การใช้นํ้ามนต์ ทับนํ้าอื่นที่จะนำมาผสม” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อเรื่องของสูง เป็นการจัดลำดับในแง่การใช้ระหว่าง น้ำ นํ้ามนต์ และในเรื่องคุณค่าของความศักดิ์สิทธิ์ในนํ้ามนต์ที่ไม่ว่าจะนำไปเติมเพิ่มปริมาณขนาดไหนก็สามารถทำได้ และน้ำที่ได้รับการเติมหยดผสมในลักษณะของ “การใช้นํ้ามนต์ทับนํ้าอื่นนั้น” เกิดคติความเชื่อที่นํ้านั้นก็จะ เป็น นํ้ามนต์ดุจเดียวกันมีอานุภาพเฉกเช่นเดียวกันกับนํ้ามนต์ที่ใช้เดิมที่สามารถช่วยในการดับทุกข์ ดับโรคร้ายต่าง ๆ และทำให้เกิดสิริมงคลกับผู้ที่นำไปใช้ได้

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมร่วมสมัย ได้แก่ 1) รูปแบบการใช้นํ้ามนต์ และ 2) การให้คุณค่าทางใจของนํ้ามนต์ กล่าวคือ ทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับวิถีดั้งเดิม ในเรื่องศึกษารูปแบบการใช้นํ้ามนต์ การประพรม การอาบนํ้ามนต์ และรูปแบบการใช้นํ้ามนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัยที่มีพฤติกรรมการใช้แบบ การจิบ การปรับตัวคนในสังคมเมืองที่มีความเป็นพลวัตสูง ปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์การใช้ชีวิตที่ต้องระวังโรคร้ายไข้เจ็บ การปรากฏอยู่ของนํ้ามนต์ที่มีการปรับตัว รูปแบบการใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้ดำรงไว้ซึ่งสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและสามารถใช้นํ้ามนต์ได้ คติความเชื่อใน เรื่องความเป็นมงคลยังคงคงเดิม ในเรื่องการให้คุณค่าของนํ้ามนต์ที่มีคติการใช้นํ้ามนต์ทับนํ้าอื่นที่จะนำมาผสม สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อเรื่องของสูงของต่ำเป็นการจัดลำดับในแง่การใช้ระหว่างน้ำ นํ้ามนต์ เป็นการให้คุณค่า เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ น้ำที่นำมาผสมนั้นมีอานุภาพเฉกเช่นเดียวกันกับนํ้ามนต์ที่ช่วยในการดับทุกข์ ดับโรคร้ายและทำ

ให้เกิดสิริมงคลกับผู้ที่นำไปใช้ได้ และผู้วิจัยพบว่าเรื่องการให้คุณค่า ความสำคัญกับพื้นที่ แก้ว วัด ที่ได้ น้ำมนต์มา และการนำ “สังข์” เข้ามาเกี่ยวข้องกับน้ำมนต์ด้วยคติความเชื่อในเรื่องวัตถุธาตุที่มีความบริสุทธิ์ ความเป็นมงคลดุจเดียวกันกับน้ำมนต์ เมื่อนำมาใช้ร่วมกันยิ่งเพิ่มพลังอำนาจความเป็นมงคลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถเขียนเป็นโมเดลภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการใช้และคุณค่าของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบการใช้น้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัยจากกรณีศึกษาการใช้น้ำมนต์แก้ววัดรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) การเข้าถึงน้ำมนต์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) รูปแบบการบรรจุภัณฑ์น้ำมนต์ และ 3) รูปแบบการใช้น้ำมนต์ “การจิบน้ำมนต์” น้ำมนต์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่มีต่อประชากรตัวอย่างตอบสนองต่อความต้องการใช้ที่ให้ผลทางบวกต่อจิตใจของผู้ที่นำน้ำมนต์ไปใช้ ทั้งในแบบเสริมความเป็นสิริมงคลเพิ่มความมั่นใจ และแบบที่ใช้แก้ไขวิกฤติภายในจิตใจของผู้ที่นำไปใช้ เพื่อให้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ คุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย เชื่อว่าน้ำมนต์เป็นของสูงของศักดิ์สิทธิ์มีความบริสุทธิ์สามารถนำมาใช้ในการเสริมความเป็นสิริมงคล และใช้แก้เสนียดจัญไร สิ่งอัปมงคลได้ ซึ่งเห็นได้จากการใช้เช่น การจิบน้ำมนต์แทนการตื๋มนั้นก็ยังได้อาณูภาพของน้ำมนต์ดุจเดิมแม้ว่าปริมาณการใช้จะน้อยกว่า แต่ก็มีคติความเชื่อที่ว่าน้ำมนต์ที่ได้มานั้นเป็นของสูงที่ได้อาณูภาพจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีพุทธคุณของพระรัตนตรัยช่วยปกป้องรักษา การมองคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย ยังมีรูปแบบการใช้มีการประพรม การจิบ การอาบ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณีด้านพิธีกรรมตามคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่มีคติของความเป็นสิริมงคลภายใต้เงื่อนไขการรู้จักที่ใช้ไม่ว่าจะรูปแบบการประพรมตามตำแหน่งของร่างกายจากที่สูงส่วนศีรษะเป็นสำคัญเริ่มต้นและไม่ต่ำกว่าส่วนเอว มีรูปแบบการใช้ที่คล้ายคลึงกันกับการบอกสอนของคนรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายาย มีคติความเชื่อที่เป็นหลักคิดหลักปฏิบัติในการใช้น้ำมนต์ และคติความเชื่อที่ยังยึดมั่นในเรื่องอาณูภาพน้ำมนต์ไม่ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันที่ตอบรับกับสถานการณ์ในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ แต่ทั้งนี้ยังเชื่อในอาณูภาพของน้ำมนต์ และในพลังแห่งความเป็นสิริมงคล ที่ยังคงมีดุจเดิม แต่ด้วยคติความเชื่อในหลักการใช้ที่ถ้ายังมีเงื่อนไขประพุดติปฏิบัติและเห็นคุณค่าในคติความเชื่อการใช้แบ่งปันก็ไม่ได้ทำให้อาณูภาพของน้ำมนต์หายไป จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ เช่น การวิเคราะห์บทบาทของน้ำมนต์จากรูปแบบการใช้น้ำมนต์ที่หลากหลายนั้น มีคติความเชื่ออื่นใดที่เพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนจากวิถีดั้งเดิมหรือไม่ ผลการวิจัยนี้ใช้เป็นกรณีตัวอย่างให้กับผู้ที่สนใจทำการศึกษา และภาครัฐที่

เกี่ยวข้องกับเชิงนโยบาย แผนการบริหารจัดการในสถานการณ์โรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อแสดงความเข้าใจ หรือเพื่อสื่อสารทางวัฒนธรรมความเชื่อ พิธีกรรม

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ของ ญัฐณินท์ ศุภรังสีห์ นี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ นิสิตปริญญาเอก เรื่องปรากฏการณ์น้ำมนต์ในสังคมเมืองปัจจุบัน สาขาคติชนวิทยา ภาควิชาภาษา ศาสตร์ คติชน วิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมี ดร.ญัฐพร ไข่มุกข์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

เอกสารอ้างอิง

- ประชากรตัวอย่างคนที่ 3 (นามสมมติ ต.). (19 ก.พ. 2568). รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. (ญัฐณินท์ ศุภรังสีห์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประชากรตัวอย่างคนที่ 5 (นามสมมติ ต.). (19 ก.พ. 2568). รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. (ญัฐณินท์ ศุภรังสีห์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประชากรตัวอย่างคนที่ 6 (นามสมมติ ก.). (19 ก.พ. 2568). รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. (ญัฐณินท์ ศุภรังสีห์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประชากรตัวอย่างคนที่ 9 (นามสมมติ บ.). (19 ก.พ. 2568). รูปแบบการใช้และคุณค่าทางใจของน้ำมนต์ในบริบทสังคมร่วมสมัย: กรณีศึกษาการใช้ น้ำมนต์แก้วัตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. (ญัฐณินท์ ศุภรังสีห์, ผู้สัมภาษณ์)
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ “คำวัด”. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระมหาสมปาน ชาคโร. (2557). น้ำ (Water). วารสาร JBVDSR วนัมภูองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, 1(1), 33-45.
- มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2565). พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่ม 4. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- วรารณ คีรีพัฒน์. (2552). น้ำคือชีวิต: ธรรมชาติบำบัดด้วยน้ำ. วารสารภูมิแล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 30(1), 88-91.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สุชาติ บุษย์ชญาณนท์. (2561). ความเชื่อเรื่องน้ำมนต์สำหรับพุทธศาสนิกชน. วารสารวันมัญงแหวกพุทธศาสตรปริทรรศน์, 5(1), 25-39.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2560). พระไตรปิฎกฉบับประชาชนย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี 45 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพระไตรปิฎกเพื่อประชาชน.
- สุริยา รัตนกุล และศาสตราจารย์ ดร. คุณหญิง. (2555). พิธีกรรมในศาสนาภาค 2. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2563). สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- อภิรักษ์ณัฏฐ์ เกษมผลกุล และสินีกันต์ แก้วกัณหา. (2563). รูปแบบและบทบาทความเชื่อในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา: การศึกษาความเป็นพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย, 28(3), 260-286.

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืนในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต*

THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY BASED TOURISM RAISES THE LEVEL OF THE
GRASSROOT ECONOMY TOWARD SUSTAINABLE SELF MANAGING COMMUNITIES IN
KRABI, PHANG NGA AND PHUKEY PROVINCE

ขจร ทุ่มศรี, สุนันทา คันธานนท์*

Kajon Toomsee, Sunanta Kunanta*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต ประเทศไทย

Faculty of Humanities & Social Sciences, Phuket Rajabhat University, Phuket, Thailand

*Corresponding author E-mail: sunanta.k@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินระดับความพึงพอใจ ประเมินระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน และเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนยกระดับเศรษฐกิจฐานรากสู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักพัฒนาชุมชน นักธุรกิจ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักศึกษา องค์กรภาครัฐภาคเอกชน เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นักวิชาการ ผู้นำศาสนา ประชาชนและนักท่องเที่ยว โดยคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 389 คน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพ และผู้ประกอบการจังหวัดละ 3 คน และประชาชน จังหวัดละ 4 คน หรือสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ผลการวิจัยพบว่า ผลประเมินระดับความพึงพอใจ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนยกระดับเศรษฐกิจฐานรากสู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 5 กิจกรรม 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิต 2 กิจกรรม 3) ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน มี 3 กิจกรรม 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน มี 4 กิจกรรม และ 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 3 กิจกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ชุมชนจัดการตนเอง, เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

This research article aims to assess the assessment level of the standard assessment of community tourism towards sustainable conscious communities. Sustainable and propose guidelines for community tourism development. Raising the grassroots economy to sustainable self-managed communities in Krabi, Phang Nga and Phuket provinces is a mixed-method research, including: 1) Quantitative research: Sample groups include those involved with tourists, community leaders, local leaders, community developers, business people, school administrators, teachers, students, and university students. government organizations Private sectors Regarding community tourism management, academics, religious leaders, citizens and tourists. Calculated from Taro Yamane's formula, the sample group was 389 people. and 2) Qualitative research the key informants were community leaders, occupational group leaders, and entrepreneurs (3 people per province) and the general public (4 people per province) or interviewed until the data reached saturation. The research tools were questionnaires and in-depth interviews. Data were collected using questionnaires and in-depth interviews. Statistics used in the research and data analysis include: The research results found that the overall satisfaction assessment results had the highest average value. Results of the assessment of community tourism standards, overall, the average value is at the highest level. And the guidelines for community tourism development to raise the grassroots economy to sustainable self-managed communities have 5 aspects: 1) Community tourism management, 5 activities 2) Economic, social and quality of life management, 2 activities 3) Community cultural heritage conservation and promotion, 3 activities 4) Systematic and sustainable management of natural resources or the environment, there are 4 activities and 5) Quality of community tourism services, there are 3 activities.

Keywords: Development, Community Based Tourism, Self-Managing Communities, Grassroots Economy

บทนำ

จากสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมาส่งผลให้ชาว พังงา กระบี่ และภูเก็ต รวมถึงประชาชนที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับรายรับรายจ่าย รายได้ส่งผลต่อเศรษฐกิจครัวเรือนเศรษฐกิจขององค์กรท้องถิ่น ชุมชน บริษัทโรงแรมต่าง ๆ ซึ่งก็ประสบปัญหาทั้งสิ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ และส่วนหนึ่งเกิดจากการที่คนในชุมชนต้องดูแลตัวเองตามนโยบายการปรับตัววิถีใหม่ในสถานการณ์โควิด-19 ทุกคนดูแลตัวเอง ธุรกิจต่าง ๆ จึงหยุดนิ่งไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ รายได้ต่าง ๆ ก็หยุดชะงัก คนที่เคยเก็บเงินไว้ก็ค่อย ๆ หายหมดไป และส่งผลต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งทุกคนก็พยายามหาทางออก ชุมชน คือทางออกที่น่าสนใจในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการฟื้นฟู และอนุรักษ์สภาพแวดล้อม (สุดถนอม ตันเจริญ, 2560)

เพราะหากนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการในชุมชนก็จะช่วยส่งเสริมให้เศรษฐกิจชุมชนเกิดการหมุนเวียน มีรายรับ รายจ่าย เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

พื้นที่ในสามเหลี่ยมอันดามันประกอบด้วยจังหวัด พังงา กระบี่ และภูเก็ต เป็นพื้นที่ที่มีบริบทสภาพแวดล้อมที่น่าสนใจประกอบด้วยทะเล ภูเขา ท้องฟ้า แม่น้ำ ที่สวยงาม ดึงดูดนักท่องเที่ยวติดอันดับโลกนักท่องเที่ยวทุกคนสนใจที่มาเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ที่มีทะเลที่สวยงาม มีเกาะต่าง ๆ มีปะการังใต้ท้องทะเลที่สวยงาม ส่งเสริมให้คนในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต มีอาชีพหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ที่เป็นรายได้ของคนในชุมชน ที่เข้ามาประกอบอาชีพเป็นอาชีพเกี่ยวกับด้านโรงแรม บริษัททัวร์ คำขายผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว และอาชีพอื่น ๆ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนทั่วประเทศเป็นแหล่งผลิตรายได้ที่ไปสนับสนุนประเทศไทยอีกส่วนหนึ่ง (ศุภลักษณ์ ศรีวิไล และรุ่งเรือง ทองศรี, 2564)

จากผลการวิจัยของ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ ได้ศึกษาวิจัย พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน และด้านการจัดการ จะเป็นด้านแรกในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรที่สวยงามติดอันดับโลก ซึ่งหากชุมชนมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ดูแล และใช้ประโยชน์ ก็จะช่วยทำให้ชุมชนนั้นเกิดการพัฒนา และสามารถยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2566)

ทั้งนี้ หากชุมชนจัดการตนเองได้ ก็จะส่งผลให้ชุมชนนั้นเกิดการพัฒนายั่งยืน จะช่วยให้ผู้ประกอบการทราบถึง ความพึงพอใจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้ชุมชนได้นำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาต่อยอด จัดการตนเองท่องเที่ยวในบริบทสภาพแวดล้อมของตนเองให้เกิดความยั่งยืน มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนต่อไปได้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยกระดับเศรษฐกิจฐานรากสู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต ทั้งนี้ เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจ และ ระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน และเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจ และประเมินมาตรฐาน ระดับการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบการศึกษารวบรวมเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดประกอบด้วย จังหวัดกระบี่ (483,858) พังงา (266,183) และภูเก็ต (429,957) (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2568) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกประเด็น ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักพัฒนาชุมชน นักธุรกิจ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักศึกษา องค์กรภาครัฐภาคเอกชน เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นักวิชาการ ผู้นำศาสนา ประชาชนและนักท่องเที่ยว โดยคำนวณจากสูตร Yamane, T. กลุ่มตัวอย่าง 389 คน (Yamane, T., 1973) และ 2) การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนี้ ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบางเทา ตำบลวิชิต โคกกลอย ชุมชนท่องเที่ยวห้วยล่อญ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านนาเตย ชุมชนท่องเที่ยวเขาพนม ชุมชนท่องเที่ยวตำบลคลองเขม่า มีความน่าเชื่อถือมีความสามารถในเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยกย่องเศรษฐกิจฐานราก สุ่มชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต จังหวัดละ 30 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จังหวัดละ 3 คน ผู้นำกลุ่มอาชีพ จังหวัดละ 3 คน ประชาชน จังหวัดละ 4 คน และผู้ประกอบการ จังหวัดละ 3 คน หรือสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนลักษณะแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น และตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด มีการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อหาความเที่ยงตรงใช้ดัชนีความสอดคล้องข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา โดยกำหนดคะแนนตั้งแต่ +1 ถึง -1 แล้วนำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ตามสูตรเกณฑ์ได้ 0.8 (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2551) โดยจะใช้ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ที่มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้ ความเชื่อมั่นได้ทำการทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องศึกษาจากนั้นนำแบบสอบถามทดลองใช้ที่ได้รวบรวมมาทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการหาค่าความเชื่อมั่นใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์อัลฟา และตรวจสอบความถูกต้อง ของถ้อยคำหรือสำนวน เพื่อให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ พุดตอบสามารถอ่านเข้าใจได้ตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ ซึ่งจะทำให้ผลงานวิจัยเป็นที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามแบบปลายเปิดกลุ่มตัวอย่าง 389 คน และได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้นำชุมชน จังหวัดละ 3 คน ผู้นำกลุ่มอาชีพ 3 คน ประชาชน จังหวัดละ 4 คน และผู้ประกอบการ จังหวัดละ 3 คน หรือสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาตรวจสอบความเรียบร้อยของข้อมูล และทำการบันทึกรหัสแบบสอบถามตามที่กำหนด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) หาคุณภาพ อย่างถูกต้องตามกระบวนการเรียบเรียง แล้วนำผลที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ย มีเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ แปลความหมายของข้อมูลที่เป็นมาตราส่วน ประมาณค่า โดยใช้การแบ่งช่วงชั้นเท่ากัน (Class Interval) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินระดับความพึงพอใจ และประเมินมาตรฐานระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 45.83 และมีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 63.20 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 328 คน คิดเป็นร้อยละ 84.30 มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 69.40 มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 65.60 สถานภาพ โสด จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 92.50 และจำนวนครั้งที่มาเที่ยว 1 - 2 ครั้ง จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 32.40

2. ผลการประเมินระดับความพึงพอใจในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับความพึงพอใจในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต (n = 389)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านผู้ให้บริการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน	4.17	0.78	มาก
ด้านผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน	4.18	0.74	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน	4.29	0.72	มากที่สุด
ด้านการประชาสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน	4.30	0.75	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	4.29	0.72	มากที่สุด
ด้านวิธีการจัดการท่องเที่ยว	4.32	0.73	มากที่สุด
ด้านการยกระดับอาชีพ	4.25	0.72	มากที่สุด
ด้านการเพิ่มมูลค่า	4.30	0.75	มากที่สุด
ด้านการสร้างความน่าเชื่อถือ	4.30	0.72	มากที่สุด
สรุปภาพรวม	4.27	0.74	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าระดับความพึงพอใจในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านวิธีการจัดการท่องเที่ยว มากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมา คือ 2) มี 3 ด้านเท่ากัน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ($\bar{X} = 4.30$) ด้านการเพิ่มมูลค่า ($\bar{X} = 4.30$) และด้านการสร้างความน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 4.30$) 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ($\bar{X} = 4.29$) และ ด้านกิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยว

โดยชุมชน ($\bar{X} = 4.29$) 4) ด้านการยกระดับอาชีพ ($\bar{X} = 4.25$) 5) ด้านผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ($\bar{X} = 4.18$) และ 6) ด้านผู้ให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{X} = 4.17$) ตามลำดับ

3. ผลการประเมินมาตรฐานระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมนุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินมาตรฐานระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมนุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต (n = 389)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	4.27	0.73	มากที่สุด
ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดี	4.29	0.73	มากที่สุด
ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	4.30	0.71	มากที่สุด
ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	4.34	0.73	มากที่สุด
ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	4.26	0.75	มากที่สุด
หมวดคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ	4.24	0.76	มากที่สุด
หมวดการเตรียมความพร้อมเรื่องความปลอดภัย	4.27	0.73	มากที่สุด
สรุปภาพรวม	4.29	0.90	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า พบว่า ผลการประเมินมาตรฐานระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมนุมชนจัดการตนเองในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต ภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$) โดยการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.33$) รองลงมา คือ ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาบุคลากรในกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.31$) และครอบคลุมปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.28$) ตามลำดับ

เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยกย่องเศรษฐกิจฐานราก ชุมนุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงาและภูเก็ต

ตารางที่ 3 แสดงข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยกย่องเศรษฐกิจฐานราก ชุมนุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต

ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิต
แนวทางที่ 1 นำเสนอความโดดเด่น โดยมีกิจกรรม คือ	แนวทางที่ 1 สร้างผู้ประกอบการ โดยมีกิจกรรม คือ
1) กำหนดสิ่งที่โดดเด่นในชุมชน และส่งเสริมโฆษณา และ	1) ส่งเสริมผู้ประกอบการทุกระดับ และ 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้รับมาตรฐาน
2) ประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	
แนวทางที่ 2 ยกย่องศักยภาพชุมชน โดยมีกิจกรรม คือ	แนวทางที่ 2 สร้างคน สร้างงาน โดยมีกิจกรรม คือ
1) พัฒนาบุคลากรรองรับการท่องเที่ยวชุมชนทุกระดับการทำงาน และ 2) ปรับสถานที่ท่องเที่ยวรองรับทุกสภาพอากาศ	1) ส่งเสริม สร้างงาน และรายได้ ให้กระจายไปทุกระดับในแต่ละชุมชน 2) ค้นหาคนที่ว่างงานเพื่อสร้างงาน ให้เหมาะกับ

ตารางที่ 3 แสดงข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต (ต่อ)

ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิต
แนวทางที่ 3 บริหารแบบรวมศูนย์ โดยมีกิจกรรม คือ 1) สร้างศูนย์กลางการบริหารจัดการ และ 2) กำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ตั้งกติกาการบริหารทุกภาคส่วน แนวทางที่ 4 สร้างศูนย์ประชาสัมพันธ์ชุมชน โดยมีกิจกรรม คือ 1) ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทุกรูปแบบ และ 2) นำประชาสัมพันธ์มาใช้ในการขับเคลื่อนบริหารจัดการชุมชน	ความสามารถของแต่ละบุคคล และ 3) จัดอบรมพัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนเพื่อให้ได้มาตรฐาน แนวทางที่ 3 ยกระดับผลิตภัณฑ์ โดยมีกิจกรรม คือ 1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และ 2) ขยายตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อเพิ่มยอดขาย ลดต้นทุนการผลิต
ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม
แนวทางที่ 1 สร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น โดยมีกิจกรรม คือ 1) ค้นหาอัตลักษณ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น 2) ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของแต่ละพื้นถิ่น และ 3) โฆษณาประชาสัมพันธ์ วัฒนธรรมของแต่ละพื้นถิ่น ให้นักท่องเที่ยวรู้จัก แนวทางที่ 2 สร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น โดยมีกิจกรรม คือ 1) รวบรวมข้อมูล ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น 2) สร้างสื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น และ 3) สร้างกลไกการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และพัฒนาจากรุ่นสู่รุ่นของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น แนวทางที่ 3 สร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น โดยมีกิจกรรม คือ 1) รวบรวมข้อมูล ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น 2) สร้างสื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น และ 3) สร้างกลไกการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และพัฒนาจากรุ่นสู่รุ่นของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น แนวทางที่ 4 ยกระดับพิพิธภัณฑ์ให้มีชีวิต โดยมีกิจกรรม คือ 1) จัดชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน 2) ส่งเสริมให้สร้างรายได้จากยกระดับพิพิธภัณฑ์ให้มีชีวิต และ 3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์พื้นถิ่น	แนวทางที่ 1 บูรณาการอนุรักษ์สร้างอาชีพส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีกิจกรรม คือ 1) สร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการส่งเสริมอาชีพ และ 2) สร้างกลไกการตลาดส่งเสริมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน แนวทางที่ 2 คืนป่าให้ชุมชน โดยมีกิจกรรม คือ 1) กำหนดพื้นที่เอกชน หรือพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน และ 2) สร้างกลไกการบริหารจัดการป่าชุมชน แนวทางที่ 3 สร้างเครือข่ายอนุรักษ์ป่าโดยมีกิจกรรม คือ สร้างอาชีพนักอนุรักษ์ดูแลป่าให้กับคนในชุมชน แนวทางที่ 4 จัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ โดยมีกิจกรรม คือ 1) จัดสรรพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ และ 2) ออกแบบการดำเนินการขับเคลื่อนและบริหารจัดการ กำหนดกิจกรรม
ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
แนวทางที่ 1 ยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีกิจกรรม คือ 1) จัดสรรพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ออกแบบการดำเนินการขับเคลื่อนและบริหารจัดการ และ 3) กำหนดกิจกรรมใหม่ ๆ ส่งเสริมการท่องเที่ยว แนวทางที่ 2 สร้างจุดขายท่องเที่ยวปลอดภัย โดยมีกิจกรรม คือ ประชาสัมพันธ์เชิงรุกทุกช่องทาง การท่องเที่ยวปลอดภัย แนวทางที่ 3 เพิ่มจุดบริการหรือพยาบาลเคลื่อนที่ โดยมีกิจกรรม คือ 1) จัดอบรมพัฒนาบุคลากรด้านการดูแลสุขภาพปลอดภัย และการปฐมพยาบาล และ 2) จัดเครื่องมืออุปกรณ์ และการเดินทางสำหรับคณะทำงานด้านการปฐมพยาบาล	

อภิปรายผล

การศึกษาระดับความพึงพอใจ และระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิธีการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การประชาสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ด้านการเพิ่มมูลค่าและด้านการสร้างความน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ส่วนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และด้านกิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการยกระดับอาชีพ ด้านผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนและ ด้านผู้ให้บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามลำดับ โดยผู้รับบริการที่มีความพึงพอใจย่อมเกิดความไว้วางใจ และมีความเชื่อมั่นว่าชุมชนแห่งนี้สามารถพัฒนาได้ดีขึ้น (วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง และกอบแก้ว จันทรกึ่งทอง, 2566)

ผลการประเมินมาตรฐานระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) และนักท่องเที่ยวมีความต้องการมาท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด เพราะจังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา และภูเก็ต เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากร สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนมากที่สุด ดังที่ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ ได้ศึกษาวิจัยพบว่า จุดแข็งของชาวบ้าน คือ มีธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ป่า (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2566) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พอใจ สิงหนตร และคณะ พบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของบ้านป่าเหมี้ยงในภาพรวม คือ ศักยภาพของพื้นที่ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยว/สิ่งดึงดูดใจ ที่นักท่องเที่ยวต้องการจะมาท่องเที่ยว คือ ธรรมชาติ รองลงมา คือ 2) ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ($\bar{X} = 4.30$) (พอใจ สิงหนตร และคณะ, 2566) เหมือนดังที่ พระครูพิพัฒน์สุตคุณ (ธัญพิสิษฐ์ จำนิล) และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการสืบสานและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่า การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเพณีต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน (พระครูพิพัฒน์สุตคุณ (ธัญพิสิษฐ์ จำนิล) และคณะ, 2566) ยังตรงกับแนวคิดของ โกมินทร์ สุขอุ้น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านบางสาน ตำบลพนม อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1) บริบทชุมชนมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ด้านสภาพทางกายภาพด้านสภาพทางเศรษฐกิจด้านสภาพสังคมและวัฒนธรรมด้านสภาพการเมืองการปกครองและด้านทรัพยากรและภูมิปัญญาโดยมีศักยภาพการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ได้แก่ ด้านผู้นำชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชนด้านทรัพยากรชุมชนด้านการมีส่วนร่วมชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมชุมชนและด้านการติดต่อประสานงาน ชุมชนบ้านบางสานมีการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีด้านเศรษฐกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจและด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนมีความสำคัญมากในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดี (โกมินทร์ สุขอุ้น, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชาภรณ์ ชันบุรี และนพคุณ ชูทัน ได้ศึกษาวิจัย พบว่า การพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งสิ้น 3) ด้านการบริหาร

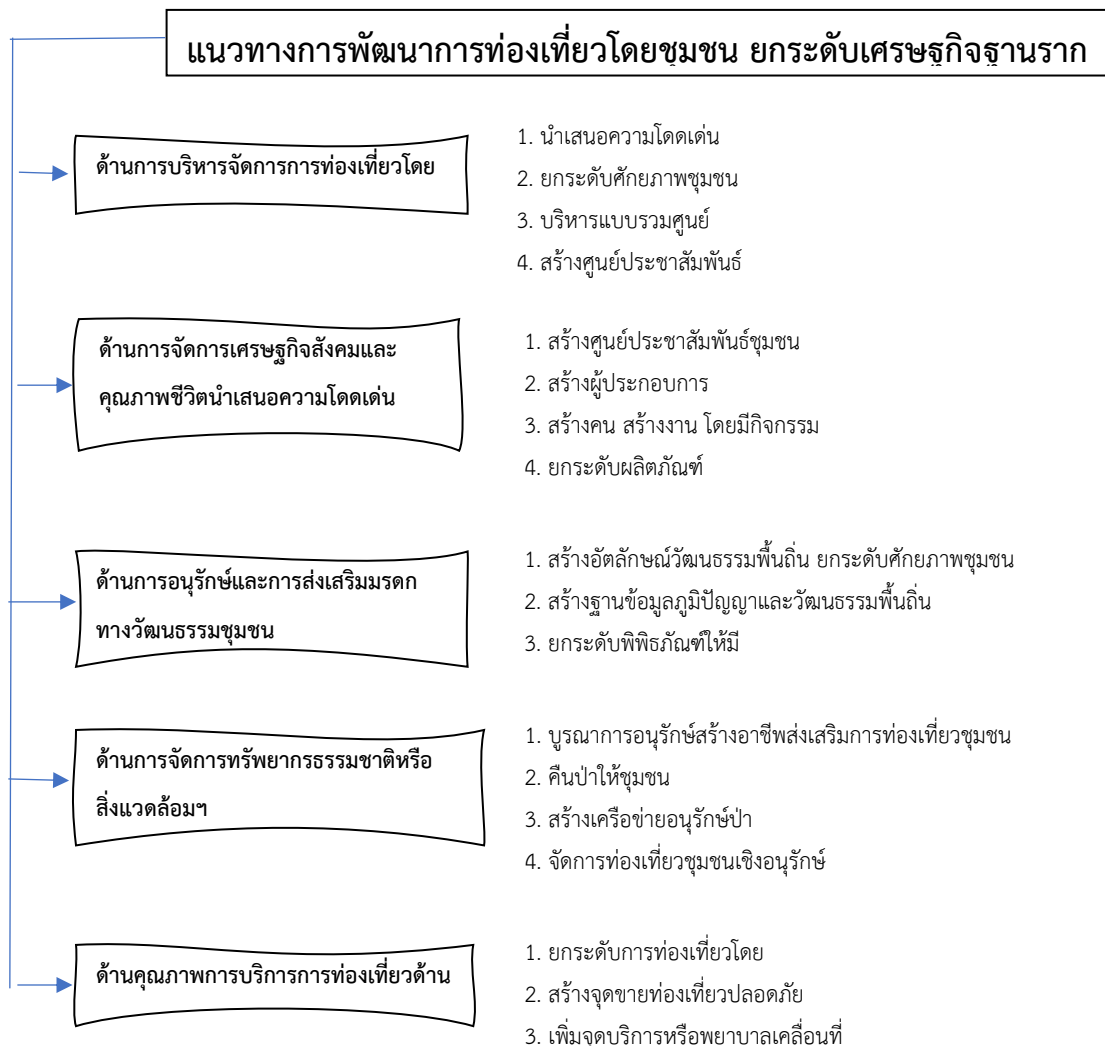

จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 4) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามลำดับ (ปรีชาภรณ์ ชันบุรี และนพคุณ ชูทัน, 2565)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยุกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต มีดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 กิจกรรม คือ 1.1) นำเสนอความโดดเด่น 1.2) ยุกระดับศักยภาพชุมชน 1.3) บริหารแบบรวมศูนย์ 1.4) สร้างศูนย์สหประชาสัมพันธ์ชุมชน และ 1.5) สร้างผู้ประกอบการ รวมไปถึงการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยได้ โดยการสะสมเป็นองค์ความรู้ ประสบการณ์ หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเกิดสิ่งสมมาเป็นเวลานาน และมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งรุ่นในท้องถิ่น เพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (กัมพล เพ็ชรล้อมทอง และคณะ, 2564) 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิต 2 กิจกรรม คือ 2.1) สร้างคน สร้างงาน และ 2.2) ยุกระดับผลิตภัณฑ์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของงาน คือ การปรับระบบคิดและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแล้วทำให้เกิดความคิดที่จะแก้ไขปัญหาสำคัญของชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง (เขมิกา วรวิทย์ภูมิกุล และนพรัตน์ รัตนประทุม, 2567) 3) ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 3 กิจกรรม คือ 3.1) สร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น 3.2) สร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น และ 3.3) ยุกระดับพิพิธภัณฑ์ให้มีชีวิต 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน 3 กิจกรรม คือ 4.1) บูรณาการอนุรักษ์สร้างอาชีพส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน 4.2) คืนป่าให้ชุมชน และ 4.3) สร้างเครือข่ายอนุรักษ์ป่าด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3 กิจกรรม คือ 4.3.1) ยุกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4.3.2) สร้างจุดขายท่องเที่ยวปลอดภัย และ 4.3.3) เพิ่มจุดบริการหรือพยาบาลเคลื่อนที่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวการออกแบบแพ็คเกจท่องเที่ยวที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวการปรับผลิตภัณฑ์และบริการให้สามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น (ศุภลักษณ์ ศรีวิไล และรุ่งเรือง ทองศรี, 2564) และ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ การพัฒนาจะทำให้กลุ่มสามารถจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้อย่างยั่งยืนต่อไป (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2566) อีกทั้ง อัญชลี ศรีเกตุ ได้ยืนยันว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและผลักดันเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เกิดความยั่งยืน (อัญชลี ศรีเกตุ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยุกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการตนเอง มีด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 แนวทาง ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิต 4 แนวทาง ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 3 แนวทาง ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม 4 แนวทาง และ ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3 แนวทาง แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยุกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการประเมินระดับความพึงพอใจ และระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต ซึ่งผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท สภาพภาพโสด และจำนวนครั้งที่มาเที่ยว 1 - 2 ครั้ง มีระดับความพึงพอใจในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้านวิธีการจัดการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเท่ากัน ผลการประเมินมาตรฐานระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด จังหวัดภูเก็ตและพังงา นักท่องเที่ยวมีความต้องการมาเที่ยวในระดับที่มากที่สุด เพราะเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากร สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม ส่วนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยุกระดับเศรษฐกิจฐานราก สู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน มีดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 กิจกรรม คือ 1.1) นำเสนอความโดดเด่น 1.2) ยุกระดับศักยภาพชุมชน 1.3) บริหารแบบรวมศูนย์ 1.4) สร้างศูนย์สหประชาสัมพันธ์ชุมชน

และ 1.5) สร้างผู้ประกอบการ 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิต 2 กิจกรรม คือ 2.1) สร้างคนสร้างงาน และ 2.2) ยกระดับผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 3 กิจกรรม คือ 3.1) สร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น 3.2) สร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น และ 3.3) ยกระดับพิพิธภัณฑ์ให้มีชีวิต และ 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน 3 กิจกรรม คือ 4.1) บูรณาการอนุรักษ์สร้างอาชีพส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน 4.2) คีนป่าให้ชุมชน และ 4.3) สร้างเครือข่ายอนุรักษ์ป่าด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3 กิจกรรม คือ 4.3.1) ยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4.3.2) สร้างจุดขายท่องเที่ยวปลอดภัย และ 4.3.3) เพิ่มจุดบริการหรือพยาบาลเคลื่อนที่ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ควรให้ชุมชนนำเสนอความโดดเด่น และส่งเสริมโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวทราบ
- 2) ควรสร้างศูนย์กลางการบริหารจัดการ กำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน
- 3) ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับมาตรฐาน ขยายตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 4) ควรสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น และสร้างสื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น และอนุรักษ์ ถ่ายทอด และพัฒนาจากกลุ่มสู่รุ่น
- 5) ควรสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการส่งเสริมอาชีพ และ
- 6) ควรสร้างจุดขายท่องเที่ยวปลอดภัย โดยมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์เชิงรุกทุกช่องทาง การท่องเที่ยวปลอดภัยประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และ 2) การตลาดและการประชาสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2568). โครงสร้างข้อมูลสถิติจำนวนประชากรไทยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน แยกรายอายุรายเดือน. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2568 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByMooBan.php?ye
- กัมพล เพ็ชรล้อมทอง และคณะ. (2564). กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(12), 354-368.
- โกมินทร์ สุขอ่อน. (2565). การจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านบางสาน ตำบลพนม อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศ*, 9(6), 292-309.
- เขมิกา วรวิทย์ภูมิกุล และนพรัตน์ รัตนประทุม. (2567). “ก๊อบ ลอน” ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านนาแหลม ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองจังหวัดแพร่. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 8(2), 150-173.
- ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. (2566). การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านพองหนีบ (ชทพ.) ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว*, 5(2), 1-24.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.

- ปรีชาภรณ์ ชันบุรี และนพคุณ ชูทัน. (2565). รูปแบบนวัตกรรมชุมชนเพื่อการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากกรณีศึกษาการสร้างอาชีพการเพาะเห็ด ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 7(2), 310-319.
- พระครูพิพัฒนสุตคุณ (ธัญพิสิษฐ์ จำนิล) และคณะ. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. วารสารวิจัยวิชาการ The Journal of Research and Academics, 6(6), 1-14.
- พอใจ สิงหนตร และคณะ. (2566). กลไกการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว, 5(1), 71-92.
- วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง และก่อแก้ว จันทรกึ่งทอง. (2566). ปัจจัยเหตุและผลของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชน จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการราชภัฏภูเก็ต, 19(2), 58-77.
- ศุภลักษณ์ ศรีวิล และรุ่งเรือง ทองศรี. (2564). ผลกระทบของการแพร่กระจายของการระบาดของ COVID-19 ต่อการท่องเที่ยวไทย. วารสารการจัดการนิบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(8), 405-416.
- สุดถนอม ตันเจริญ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 13(2), 1-24.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (2551). ความรู้เกี่ยวกับวิจัยในชั้นเรียน. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14327>
- อัญชลี ศรีเกตุ. (2565). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืน. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(2), 270-279.
- Yamane, T. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper & Row.

กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์*
ACTIVITIES TO ENHANCE DANCE SKILLS OF FIRST-YEAR VOCATINAL
CERTIFICATE STUDENTS IN COLLEGE OF DRAMATIC ARTS
BUNDITPATANASILPA INSTITUTE

สุพัตรา สุบรรณพันธ์*, ปิยวดี มากพา

Suphattra Subanpan*, Piyawadee Makpa

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: suphattra.subanpan@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและศึกษาผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มาจากโรงเรียนสามัญ จำนวน 15 คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลจากชั้นเรียน สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ จากนั้นนำข้อมูลสู่การวิเคราะห์เชิงคุณภาพและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ออกแบบตามแผนการเรียนการสอนหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 ยึดหลักแนวความคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของเดวิส 5 ขั้น ประกอบด้วย 1) ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ 2) ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย 3) ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย 4) ขั้นให้เทคนิควิธีการ และ 5) ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ ตรวจสอบหาความสอดคล้องของกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์กับวัตถุประสงค์โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ใช้ระยะเวลาศึกษา 18 ครั้ง (3 สัปดาห์) รูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ ประกอบด้วย 1) ดัดมือซ้าย ดัดมือขวา ดัดแขน 2) ยกเท้า ก้าวหน้า กระดกหลัง ก้าวข้าง และ 3) ผสมท่า กระบองจันทระ ผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนก่อนและหลังการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ กลุ่มตัวอย่าง 15 คน ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ เท่ากับ 1.98 และ ผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนหลังการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ มีค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ เท่ากับ 4.42

คำสำคัญ: กิจกรรมเสริมทักษะ, ทักษะนาฏศิลป์, วิทยาลัยนาฏศิลป์

Abstract

Research on Supplementary Dance Skills Activities for First-Year Vocational Certificate Students at the College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute This research aimed to design and study the pre-test and post-test results of supplementary dance skills activities for 15 first-year vocational certificate students at the College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute, who came from regular schools. The study employed a mixed-methods research methodology, collecting data from classroom observations, interviews, and observations, followed by qualitative and quantitative data analysis. The research findings revealed that the supplementary dance skills activities were designed according to the 2019 Vocational Certificate curriculum in Music and Dramatic Arts, based on Davies' five-step skill development concept: 1) Skill demonstration stage, 2) Demonstration with student practice of sub-skills, 3) Student practice of sub-skills, 4) Technique provision, and 5) Integration of sub-skills into complete skills. Three experts evaluated the content validity of the supplementary dance skills activities. The study was conducted over 18 sessions (3 weeks) The supplementary dance skills activities consisted of: 1) Left-hand positioning, right-hand positioning, and arm positioning, 2) Foot lifting, forward stepping, backward lifting, and side stepping, and 3) Combined foot movements with rhythmic patterns. The evaluation of student behavior before and after implementing the supplementary dance skills activities for the 15-year vocational certificate students from regular schools showed that the pre-test mean score ($\bar{x}$) was 1.98, while the post-test mean score ($\bar{x}$) after implementing the supplementary dance skills activities was 4.42.

Keywords: Skill-Enhancing Activities, Dance Skills, The College of Dramatic Arts

บทนำ

การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพต่อไปในอนาคตได้ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการ ทั้งนี้จะต้องอาศัยนวัตกรรมใหม่ ๆ มากมายที่จะเข้ามาเป็นตัวช่วย เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนมากที่สุด ดังนั้นตัวแปรที่สำคัญที่สุดก็คือ ครูผู้สอนในแต่ละรายวิชา นอกจากครูผู้สอนจะต้องมีความรู้มากพอในการถ่ายทอดให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วนั้น ครูผู้สอนก็ต้องศึกษาหาเทคนิคใหม่ ๆ วิธีการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ การเรียนการสอนของครูที่ทันสมัยในยุคปัจจุบันเข้ามาพัฒนาความรู้การจัดการเรียนรู้นั้นให้เป็นปัจจุบันที่สุด และเป็นเทคนิควิธีการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วที่สุด และสามารถนำไปใช้ครูผู้สอนอยู่เสมอ เพื่อให้การถ่ายทอดประโยชน์ในรู้นั้นอย่างสร้างสรรค์ นอกจากวิธีการเหล่านี้แล้ว ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องศึกษาทั้งปัจจัยภายในและภายนอกในสถานศึกษาในห้องเรียน

เพื่อนำมาวิเคราะห์ ศึกษาปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในส่วนของการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำปัญหามาหาแนวทางแก้ไข ในการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนมากที่สุด (ทิตนา แคมมณี, 2563)

วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ได้จัดการเรียนการสอนหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 เป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพต่อการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระดับฝีมือให้มีสมรรถนะ มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระ หรือศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น และเป็นหลักสูตรวิชาชีพด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์ ที่เตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา สร้างสรรค์นวัตกรรม ด้วยความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์ทั้งไทยและสากล ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกัน สามารถเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจได้โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะเฉพาะด้านด้วยการปฏิบัติจริงตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียน พร้อมทั้งเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ยังเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้วิทยาลัย สถานประกอบการ ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงตามความต้องการ สอดคล้องกับ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถเรียนรู้พัฒนา อนุรักษ์สืบสาน สร้างสรรค์ศาสตร์แห่งศิลป์ ด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์หลักสูตรวิชาชีพด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการอนุรักษ์ สืบสานและธำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เน้นให้เป็นคนดี มีปัญญามีความสุข มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2562) โดยการออกแบบกิจกรรมครั้งนี้เป็นการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัตินาฏศิลป์ ดังที่กล่าวไว้ในหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ปัจจุบันพบว่า ผู้เรียนที่เข้าศึกษาในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีทักษะปฏิบัติที่แตกต่างกัน เนื่องจากการรับเข้าศึกษาเปิดโอกาสและเปิดรับสมัครผู้เรียนที่จบการศึกษาทั้งชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 สังกัด วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 สังกัดโรงเรียนสามัญ จึงทำให้ครูผู้สอนจะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร็วเพราะหากปล่อยไว้นานอาจส่งผลต่อทักษะการปฏิบัติของผู้เรียนในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น นันทา น้อยนิตย์, นฤมล ณ นคร ได้กล่าวว่า ทักษะปฏิบัติของผู้เรียนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีความแตกต่างกันมากเนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานที่ต่างกัน อีกทั้งทักษะการรับรู้ในเชิงการปฏิบัติ ครูผู้สอนจำเป็นต้องกำกับใกล้ชิดผู้เรียนกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เรียนบางคนที่มาจากสังกัดโรงเรียนสามัญมีทักษะที่แตกต่างจากผู้เรียนที่จบจาก วิทยาลัยนาฏศิลป์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้นที่ต่างกันส่งผลให้ผลการเรียนของผู้เรียนมีความแตกต่างกันไปด้วย (นันทา น้อยนิตย์, 2567); (นฤมล ณ นคร, 2567) ก็ตามผลการเรียนทักษะของนักเรียนสามารถมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอาจด้วยเพราะความสามารถของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมี

พัฒนาการในด้านร่างกาย สมอ อารมณ์และสังคม ตลอดจนสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ (มัทนา ปิ่นม่วง, 2536) การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาบุคคลของประเทศให้มีประสิทธิภาพเพราะการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพถือเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (พญothi ศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ, 2561)

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและสภาพปัญหาข้างต้น ในการศึกษากิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ โดยผู้วิจัยกำหนดใช้วิธีคัดเลือกผู้เรียนแบบเจาะจง โดยเป็นผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดโรงเรียนสามัญ จำนวน 15 คน ที่เรียนสาขาละครพระ (เพศหญิง) ที่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ จากกลุ่มตัวอย่างตัวแทน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั่วประเทศ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราช เข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะผู้เรียนรูปแบบการฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรม ประกอบการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติของเดวิส จากนั้นสรุปผลด้วยการใช้แบบประเมินก่อนและหลังการประกอบกิจกรรมดังกล่าวในรูปแบบงานวิจัยเชิงผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นกลุ่มผู้เรียนที่จบการศึกษามาจากสังกัดโรงเรียนสามัญให้มีทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ที่ดีขึ้น พร้อมทั้งสามารถนำทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้นไปประยุกต์ใช้ในการแสดงปฏิบัตินาฏศิลป์ชุดอื่นได้อย่างสวยงามและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ
2. เพื่อศึกษาผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานวิธีการเก็บข้อมูลเชิงสถิติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั้งนี้ยังได้ศึกษาผลการพัฒนา กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยรวบรวมข้อมูลจากหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 ศึกษาการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นำมาวิเคราะห์ผสมผสานกับแนวคิด ทฤษฎี สร้างเป็นชุดฝึกทักษะ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ศึกษาเอกสาร วรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ที่สอนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 เพื่อนำข้อมูลมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนากิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มาจากโรงเรียนสามัญ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์(ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช

2. สร้างกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มาจากโรงเรียนสามัญ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช

3. ประเมินผลการเรียนของนักเรียนที่ใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มาจากโรงเรียนสามัญ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการกำหนดใช้กับกลุ่มตัวอย่างกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มาจากโรงเรียนสามัญ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1
2. กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มาจากโรงเรียนสามัญ ประกอบด้วย วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
3. แบบประเมินผลกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มาจากโรงเรียนสามัญ ประกอบด้วย วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผลการวิจัย

กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ ได้ดำเนินการออกแบบตามแผนการเรียนการสอนหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 เป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพต่อการศึกษาาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใช้ระยะเวลา 18 สัปดาห์ (3 สัปดาห์) โดยแบ่งรายละเอียด ดังนี้

1.1 การฝึกปฏิบัติกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้น วันจันทร์ถึงศุกร์ ช่วงเวลา 16.00 - 18.00 น. จำนวน 15 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง

1.2 การฝึกปฏิบัติกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้น วันเสาร์ ช่วงเวลา 10.00 - 12.00 น. จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง ตรวจสอบหาค่าความสอดคล้องของกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์กับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

รูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญประกอบด้วย

- กิจกรรม ดัดมือซ้าย ดัดมือขวา ดัดแขน
- กิจกรรม ยกเท้า ก้าวหน้า กระดกหลัง ก้าวข้าง
- กิจกรรม ผสมท่ากระแทบจังหวะ

ทั้งนี้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์การเรียนรู้
รำเพลงช้าเพลงเร็ว (ประเมินผลก่อนทำกิจกรรม)	เพื่อประเมินทักษะการปฏิบัติ นาฏศิลป์ของนักเรียนก่อนทำ	- ก่อให้เกิดทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์เบื้องต้นในการปฏิบัติการถัดเท้า การวางเท้า การใช้หมวกเท้า
การดัดมือดัดแขน	กิจกรรมฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น เพื่อให้นักเรียนมีนิ้วมือ และแขน	การก้าวเดิน ได้ตามหลักการมาตรฐานนาฏศิลป์ไทย
	อ่อน โค้งสวยงามในขณะรำรำ	- ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะการตั้งวง การจับ ในลักษณะต่าง ๆ ที่ถูกต้อง
		- ส่งผลให้มือมีความอ่อน และลำแขนมีความโค้งสวยงามในขณะปฏิบัติท่ารำ
การยกเท้าก้าวหน้า	เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการยกเท้า	- ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะการยกเท้า ก้าวหน้า กระดกหลัง ก้าวข้างที่ถูกต้อง
การกระดกหลัง	ก้าวหน้า กระดกหลัง ก้าวข้างที่ดี	
การก้าวข้าง		
การผสมท่ากระแทบจังหวะ	เพื่อให้นักเรียนมีจังหวะเข้า พร้อม	- ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะการยกเท้า ก้าวหน้า กระดกหลัง ก้าวข้างที่ถูกต้อง
	ทั้งสามารถนำไปปฏิบัติทำท่าอื่น ๆ	
	ได้สวยงาม	
รำเพลงช้าเพลงเร็ว (ประเมินผลหลังทำกิจกรรม)	เพื่อประเมินทักษะการปฏิบัติ นาฏศิลป์ของนักเรียนหลังทำ	- ก่อให้เกิดทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์เบื้องต้นที่ดีสู่การปฏิบัตินาฏศิลป์ที่มีประสิทธิภาพในประเภทอื่น ๆ
	กิจกรรมฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น	

โดยจุดมุ่งหมายของผลการวิจัยครั้งนี้ คือ ทำให้ผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ มีผลการเรียน

ทักษะนาฏศิลป์ดีขึ้น และสามารถนำทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้นไปประยุกต์ใช้ในการแสดงปฏิบัตินาฏศิลป์ชุดอื่นได้อย่างสวยงามและเหมาะสม โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ฝึกปฏิบัติกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้นของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สำหรับผู้เรียนที่จบมาจากสังกัดโรงเรียนสามัญ ประกอบด้วย วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 18 ครั้ง (3 สัปดาห์) โดยแบ่งรายละเอียด ดังนี้

1.1 การฝึกปฏิบัติกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้น วันจันทร์ถึงศุกร์ ช่วงเวลา 16.00 - 18.00 น. จำนวน 15 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง

1.2 การฝึกปฏิบัติกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้น วันเสาร์ ช่วงเวลา 10.00 - 12.00 น. จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง

2. ศึกษาผลก่อนและหลังการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์เบื้องต้นของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประกอบด้วย วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ กลุ่มผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งเป็นผู้เรียนที่จบมาจากสังกัดโรงเรียนสามัญที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 ประกอบด้วย วิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั้งนี้ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการวิจัย จำนวน 10 สัปดาห์

2. ผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ โดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ (N = 15)

ที่	กิจกรรม	ก่อนการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์		หลังการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์	
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
1.	การยกเท้า	1.93	0.46	4.33	0.62
2.	การก้าวเท้า (หน้า)	1.67	0.48795	4.47	0.5164
3.	การกระดกเท้า (หลัง)	2.13	0.74322	4.33	0.8165
4.	การก้าวเท้า (ข้าง)	2	0.75593	4.27	0.79881
5.	การกระดกเท้า (ข้าง)	1.8	0.41404	4.6	0.50709
6.	การผสมเท้ากระทบจังหวะ	2.2	0.56061	4.67	0.48795
7.	การตั้งวง (ล่าง กลาง บน)	2.13	0.74322	4.27	0.79881

จากตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ โดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน มีผลการประเมินหลังการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ สูงขึ้นทุกรายกิจกรรม

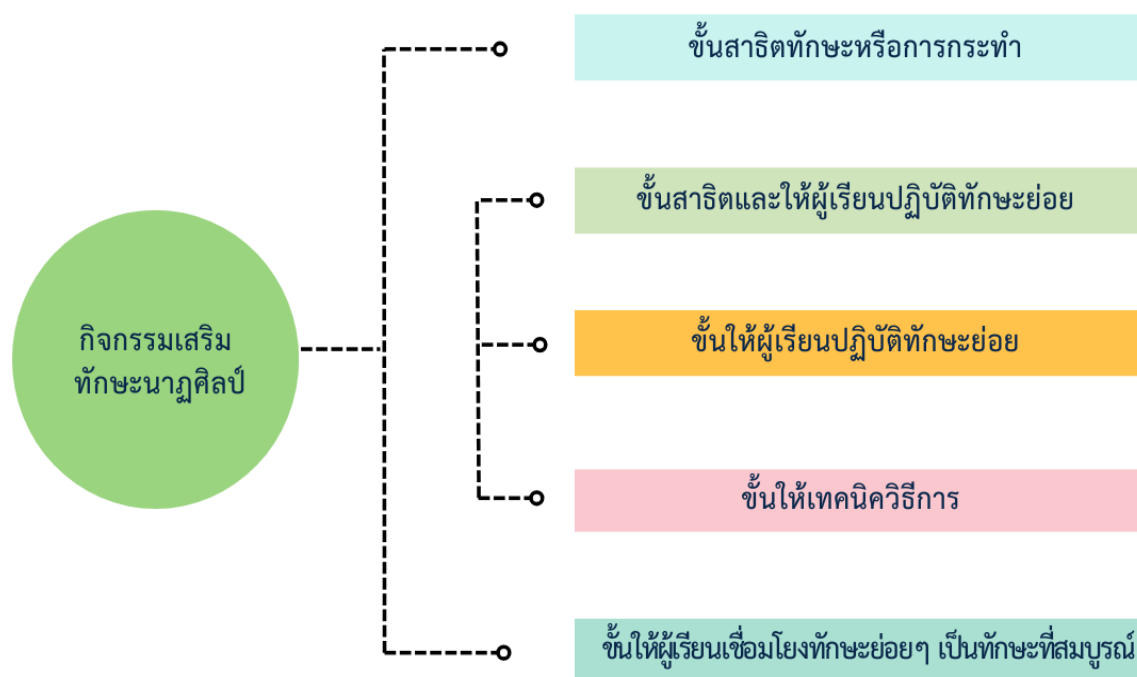
อภิปรายผล

กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ โดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนก่อนการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 1.98 และ ผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนหลังการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 4.42 สอดคล้องกับ วีรภัทร จินตะไล และปรวัน แพทยานนท์ ได้ศึกษา เรื่องการสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ โรงเรียนวัดตาลเอน (โศภนชนูปถัมภ์) ผลการศึกษา พบว่า กำหนดในการปฏิบัติกิจกรรมนาฏศิลป์ และนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการสร้างกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งใช้เวลาในการทำกิจกรรมจำนวน 5 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง รวมเป็น 10 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง พบว่า ผลการทดลองระหว่างก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดตาลเอน (โศภนชนูปถัมภ์) โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองใช้กิจกรรมนาฏศิลป์ สูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมนาฏศิลป์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (วีรภัทร จินตะไล และปรวัน แพทยานนท์, 2561) และ วรพรรณ สว่างจิตร และอินทิรา รอบรู้ กล่าวว่า การออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลการศึกษาพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ $E1/E2 = 87.55/88.66$ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (วรพรรณ สว่างจิตร และอินทิรา รอบรู้, 2564) และสอดคล้องกับ ชนากานต์ อ่อนประทุม เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน โดยใช้รูปแบบของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐานของนักเรียน พบว่า มีทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน โดยใช้รูปแบบของเดวิส หลังเรียนอยู่ในระดับดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ (ชนากานต์ อ่อนประทุม, 2563) รวมทั้งสอดคล้องกับ อังคณา ไตรกระโทก ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติมนาฏศิลป์ เรื่อง ระบำนาฏยมาลา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษาผลการใช้หลักสูตร พบว่า จากการใช้หลักสูตรสาระเพิ่มเติมนาฏศิลป์เรื่องระบำนาฏยมาลา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้อยู่ในระดับดีมาก ผู้บริหารและคณาจารย์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยรวมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 (อังคณา ไตรกระโทก, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษากิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การแสดงองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษากิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียน
ชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ สอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies' Instructional Model for Psychomotor Domain) ที่มีทั้งหมด 5 ขั้น คือ

1. ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ คือ กำหนดให้ครูอธิบายความสำคัญของการฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น พร้อมทั้งให้นักเรียนชมวิดีโอทัศน์การฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น
2. ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย คือ กำหนดให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามครู โดยเริ่มจากการฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้นส่วนมือ แขน เท้าและการผสมเท้ากระทบจังหวะ
3. ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย คือ กำหนดให้ครูสังเกตและแก้ไขข้อบกพร่องของการฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้นนาฏศิลป์เบื้องต้นให้ถูกต้อง
4. ขั้นให้เทคนิควิธีการ คือ กำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้และเทคนิควิธีการฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น พร้อมทั้งประโยชน์ที่เกิดจากการฝึกหัด

5. ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ คือ กำหนดให้นักเรียนปฏิบัติการฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น และเชื่อมโยงการยกตัวอย่างกับท่ารำในหลักสูตร ทั้งนี้ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน จากนั้นช่วยกันสรุปถึงคุณประโยชน์ พร้อมทั้งทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เป็นนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาจากโรงเรียนสังกัดสามัญ ได้บรรลุตามผลลัพธ์ของวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการฝึกหัดนาฏศิลป์เบื้องต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้เรียนนาฏศิลป์ การออกแบบกิจกรรมเสริมทักษะผู้เรียนนั้น ควรกำหนดระยะเวลาในการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ให้มีความสอดคล้องกับช่วงเวลาเรียนของผู้เรียน พร้อมทั้งกำกับดูแลผู้เรียนในการใช้กิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ โดยสังเกตพฤติกรรมรายบุคคลอย่างละเอียดเพื่อให้ผลจากการสังเกตพฤติกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้จากการศึกษาครั้งนี้ ยังพบว่า ควรมีการศึกษาและการพัฒนาทักษะนาฏศิลป์ของผู้เรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ทั้งในสังกัด วิทยาลัยนาฏศิลป์และสังกัดโรงเรียนสามัญ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการปฏิบัติที่ดี และเนื้อหาหรือบทเรียนที่สามารถนำมาเป็นกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ยังมีอีกมากมาย ดังนั้น จึงควรศึกษาและนำมาพัฒนาต่อยอดให้เป็นรูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ประเภทอื่น ๆ เช่น มีทักษะการรำเพลงช้าเพลงเร็วที่ดีขึ้น โดยผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัตินาฏศิลป์ขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการเรียนนาฏศิลป์ รวมทั้งส่งผลให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการปฏิบัติทักษะในรายวิชา และการแสดงนาฏศิลป์ไทยรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้รูปแบบของกิจกรรมเสริมทักษะผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการให้กับผู้เรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัญที่มีความสนใจในการเรียนนาฏศิลป์ในระดับที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนากานต์ อ่อนประทุม. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติรำวงมาตรฐาน โดยใช้รูปแบบของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรการเรียนและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทิตนา แหมมณี. (2563). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล ณ นคร. (10 ธ.ค. 2567). ทักษะปฏิบัติของผู้เรียนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (สุพัตรา สุบรรณพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- นันทา น้อยนิธย์. (10 ธ.ค. 2567). ทักษะปฏิบัติของผู้เรียนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (สุพัตรา สุบรรณพันธ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ. (2561). การพัฒนากลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครูสมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.

- มัทนา ปั่นม่วง. (2536). องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรพรรณ สว่างจิตร และอินทิรา รอบรู้. (2564). การออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์ และภาษาท่า โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิชาการ ศึกษาศาสตร์, 22(1), 47-61.
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2562). หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562. นครปฐม: วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- วีรภัทร จินตะไล และปรวัน แพทยานนท์. (2561). การสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดตาลเอน (ไศภนชนูปถัมภ์). วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม, 2(2018), 17-30.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: อีเลฟเว่น สตาร์ อินเตอร์เเทรด.
- อังคณา โตกระโทก. (2565). การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติมนาฏศิลป์ เรื่องระบำนาฏยมาลา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

พลวัตของความขัดแย้งและระงับความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย

ช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2562*

DYNAMICS AND SUPPRESSION OF POLITICAL CONFLICTS IN THAI SOCIETY DURING 1997 - 2019

สุวิทย์ อุ่นขาว, วีรนุช พรหมจักร*

Suwit Onkhao, Weeranuch Promjak*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: weranuch13032525@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทยช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2556 2) สืบเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งและการระงับความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทยช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2562 และ 3) นำเสนอรูปแบบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและผลกระทบของความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยสู่ความยั่งยืน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย การนำเสนอผลการวิจัยใช้วิธีการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทยช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2556 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรมทางการเมือง นำไปสู่รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 เกิดการรวมตัวของกลุ่มการเมืองภาคประชาชน อาทิ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ 2) ความขัดแย้งช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2562 เกิดการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ส่งผลให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัด และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2562 ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าขาดความโปร่งใส และ 3) แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งควรเน้นการสร้างเวทีสาธารณะเพื่อการอภิปรายที่เปิดกว้าง เสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาแพลตฟอร์มกลางในการรวบรวมองค์ความรู้ และข้อเสนอเชิงวิชาการ ส่งเสริมการสื่อสารอย่างโปร่งใส และสร้างแนวทางในการตัดสินใจร่วมของสาธารณชน ซึ่งอยู่ในแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งของ Azar การจัดการความขัดแย้งของ Burton และสันติภาพเชิงบวกของ Galtung ใช้วิเคราะห์ความขัดแย้งทั้งในระดับโครงสร้าง การสื่อสาร และสันติวิธีที่สร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ แนวทางที่เหมาะสมในการคลี่คลายความขัดแย้งทางการเมืองในระยะยาวความขัดแย้งเชิงระบบ

คำสำคัญ: พลวัตของความขัดแย้ง, การจัดการความขัดแย้ง, การระงับความขัดแย้ง, การเมือง

Abstract

This research aims to: 1) Analyze the dynamics of socio-political conflict in Thailand during 1997 - 2013; 2) Synthesize the dynamics and resolution of socio-political conflict in Thailand during 2014 - 2019; and 3) Propose sustainable approaches to address political conflicts and their impacts in Thai society. This is a qualitative research study that employed in-depth interviews using semi-structured interview protocols with 25 key informants who are directly involved with or have expertise in Thailand's political conflicts. The data were presented using descriptive analysis. The findings reveal that: 1) The socio-political conflict during 1997 - 2013 led to structural and cultural shifts in Thai politics, resulting in the promulgation of the 1997 and 2007 Constitutions and the emergence of major political movements such as the People's Alliance for Democracy (Yellow Shirts) and the United Front for Democracy Against Dictatorship (Red Shirts); 2) During 2014 - 2019, conflict escalated following the military coup by the National Council for Peace and Order (NCPO), which led to a decline in civil liberties and widespread criticism of the lack of transparency in the 2019 general election; and 3) Conflict resolution should focus on creating open public forums for dialogue, promoting collaborative learning, developing centralized platforms for academic knowledge and policy proposals, encouraging transparent communication, and fostering inclusive public decision-making processes. The study is grounded in the theoretical frameworks of Azar's protracted social conflict, Burton's conflict resolution theory, and Galtung's concept of positive peace, which together offer a comprehensive lens for analyzing conflict at structural, communicative, and participatory levels. The research concludes that sustainable political conflict resolution in Thailand requires inclusive and participatory peacebuilding approaches involving all sectors of society.

Keywords: Dynamics of Conflict, Conflict Resolution, Politics, Peaceful Means

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาทศวรรษระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2562 ประเทศไทยต้องเผชิญกับความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อและซับซ้อนหลายระลอก โดยมีทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง การรัฐประหาร การชุมนุมทางการเมืองขนาดใหญ่ และการปฏิรูปทางกฎหมายที่สำคัญ ความขัดแย้งเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นโดยฉับพลัน หากแต่สะสมมาอย่างต่อเนื่องจากปัญหาเชิงโครงสร้าง ความเหลื่อมล้ำ และการขาดกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตย เหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของพลวัตความขัดแย้งทางการเมือง คือ วิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเริ่มต้นจากการลอยตัวค่าเงินบาท ส่งผลให้ภาคธุรกิจล้มละลายและประชาชนต้องเผชิญกับความยากลำบากทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง (Chiang, J. H. D., 1999) ความไม่พอใจต่อการบริหารจัดการของรัฐจึงกลายเป็นรากฐานของความไม่ไว้วางใจทางการเมืองในระยะยาว ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 การขึ้นสู่อำนาจของ นายทักษิณ ชินวัตร พร้อมนโยบายประชานิยมได้เปลี่ยนภูมิทัศน์การเมืองไทย แม้ได้รับความนิยมาจากฐานเสียงชนบท แต่แนวทางการบริหารแบบ

รวมศูนย์อำนาจและการใช้อำนาจรัฐอย่างเข้มข้นได้จุดชนวนความขัดแย้งกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (PAD) ซึ่งนำไปสู่ การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 (Phongpaichit, P. & Baker, C., 2004); (พงศธร สารชนะ, 2547)

แม้มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวและร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ความขัดแย้งยังไม่ยุติ โดยในปี พ.ศ. 2551 เกิดเหตุการณ์ การยึดสนามบินและทำเนียบรัฐบาล โดยกลุ่มพันธมิตรฯ และในปี พ.ศ. 2553 กลุ่มคนเสื้อแดง (นปช.) ได้ชุมนุมขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ ซึ่งจบลงด้วยการ ใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุม ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 91 ราย และบาดเจ็บกว่า 2,000 ราย แม้ประเทศไทยจะมีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2554 และได้ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรก ความขัดแย้งก็ยังไม่คลี่คลาย โดยในปี พ.ศ. 2557 เกิด การรัฐประหารอีกครั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (สุรชาติ บำรุงสุข, 2561) คสช. ได้ออกแบบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ซึ่งให้อำนาจวุฒิสภาในการร่วมเลือกนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไม่เป็นธรรม และไม่สะท้อนเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง โดยผลสำรวจของสวนดุสิตโพล ระบุว่า ร้อยละ 62.7 ของประชาชนมีความเห็นเช่นนั้น ความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ยาวนานในลักษณะนี้ สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ อาทิ ความไม่เสมอภาค การผูกขาดอำนาจ และการขาดพื้นที่สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน (สวนดุสิตโพล, 2562) แม้งานวิจัยในอดีต เช่น ญัฐธินันท์ นันทะเสนา จะให้ความสำคัญกับบทบาทภาคประชาชน แต่ยังไม่มีการวิเคราะห์ถึงโครงสร้างของความขัดแย้งในระยะยาว และเชื่อมโยงกับ กรอบแนวคิดทางทฤษฎีสากล อย่างเป็นระบบ (ญัฐธินันท์ นันทะเสนา, 2563)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงอิงกรอบแนวคิดของ Azar, E. กับทฤษฎี Protracted Social Conflict (PSC) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งยืดเยื้อมักเกิดจากโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมและการขาดการมีส่วนร่วม (Azar, E., 1990) แนวคิด Human Needs Theory ของ Burton, J. ซึ่งเน้นว่าความขัดแย้งทางการเมืองฝังรากอยู่ในความต้องการพื้นฐาน เช่น ความยุติธรรมและอัตลักษณ์ (Burton, J., 1990) และแนวคิด Structural Violence ของ Galtung, J. ที่มองว่าความไม่เสมอภาคทางสังคมเป็นรากเหง้าของความขัดแย้ง (Galtung, J., 1969) นอกจากนี้ ยังใช้แนวคิด Conflict Transformation ของ Lederach, J. P. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในบริบทไทยอย่างยั่งยืน (Lederach, J. P., 2003) การศึกษาพลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าว จึงไม่เพียงแต่เป็นการบันทึกเหตุการณ์สำคัญเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำความเข้าใจเชิงลึกถึงรากเหง้าของความขัดแย้ง และเสนอแนวทางที่อิงกับทฤษฎีสมัยใหม่เพื่อการระงับและเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งสู่สังคมประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2556
2. เพื่อสังเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งและระงับความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2562
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการแก้ไขปัญหาพลวัตของความขัดแย้งและผลกระทบของความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย สู่ความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ การเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth

Interview) และการประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและรอบด้านเกี่ยวกับพลวัตของความขัดแย้งและการระงับความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2562

1. การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ บทความวิจัย รายงานวิชาการ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารเผยแพร่จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากห้องสมุดสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2556 และวิเคราะห์เชิงเหตุผลของกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนพลวัตของความขัดแย้ง

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน คัดเลือกโดยใช้ การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และบางรายใช้ การเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยใช้เกณฑ์ด้าน ตำแหน่ง ประสบการณ์ หรือ ความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกและน่าเชื่อถือ

3. ประเภทกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มที่มีความหลากหลาย ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา หรือประวัติศาสตร์ ข้าราชการระดับนโยบายและปฏิบัติ นักเคลื่อนไหวทางการเมืองและผู้ชุมนุม นักข่าวและสื่อมวลชน และนักกฎหมายหรือผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน

4. การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มได้รับการถอดเทปคำต่อคำ (Verbatim Transcription)

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ การเข้ารหัสข้อมูล (Thematic Coding) เพื่อนำไปสังเคราะห์ร่วมกับกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้

การประชุมกลุ่ม (Focus Group) จัดขึ้นกับกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งในสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2562 โดยมีการกำหนดหัวข้อสนทนาล่วงหน้า เพื่อควบคุมทิศทางและเวลา แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนทนาเสนอข้อมูลเพิ่มเติมได้อย่างอิสระ

5. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Data Validation) ใช้วิธีตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาที่ถอดจากบทสัมภาษณ์ ใช้ผู้วิจัยร่วม (Peer Review) เพื่อร่วมตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นและความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล

6. ข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม จะถูกเปรียบเทียบและประมวลผลร่วมกันภายใต้กรอบแนวคิดของ Azar, E. เกี่ยวกับความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ Burton, J. ผู้เสนอแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งอย่างยั่งยืน และ Galtung, J. ผู้ชี้ให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เพื่ออธิบายสาเหตุ กลไก และแนวทางการระงับความขัดแย้งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน (Azar, E., 1990); (Burton, J., 1990); (Galtung, J., 1969)

ผลการวิจัย

1. พลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทยช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2556 พบว่า เป็นช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมรุนแรง มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรมทางการเมือง นำไปสู่การแบ่งขั้วและเผชิญหน้าทางการเมือง เหตุการณ์สำคัญเรียงลำดับ ดังนี้ พ.ศ. 2540 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ส่งเสริมประชาธิปไตย แต่ก่อให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมือง พ.ศ. 2544 พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้ง นายทักษิณ

ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ใช้นโยบายประชานิยม สร้างความนิยมในชนบทแต่ถูกต่อต้านจากชนชั้นกลาง พ.ศ. 2548 กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (PAD) เริ่มประท้วงทักษิณ กล่าวหาทุจริตและใช้อำนาจโดยมิชอบ พ.ศ. 2549 เกิดรัฐประหารโดยกองทัพ ทักษิณลี้ภัยไปต่างประเทศ พ.ศ. 2550 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าเป็นเครื่องมือของกลุ่มทหาร พ.ศ. 2551 PAD ยึดสนามบินสุวรรณภูมิและดอนเมือง ต่อต้านรัฐบาลสมัคร และสมชาย พ.ศ. 2552 - 2553 กลุ่ม นปช. (คนเสื้อแดง) ชุมนุม เรียกร้องยุบสภา ปี 2553 เกิดการปะทะกับรัฐ มีผู้เสียชีวิต พ.ศ. 2554 พรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้ง ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรก พ.ศ. 2556 เกิดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลโดยกลุ่ม กปปส. เรียกร้องให้ยิ่งลักษณ์ลาออก

2. พลวัตของความขัดแย้งและการระงับความขัดแย้งช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2562 พบว่า พ.ศ. 2557 รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา อ้างเหตุผลเพื่อยุติความขัดแย้งและปฏิรูปการเมือง พ.ศ. 2558 คสช. ตั้งกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ ควบคุมสื่อและการแสดงความคิดเห็น พ.ศ. 2559 ลงประชามติรัฐธรรมนูญผ่านความเห็นชอบ และประกาศใช้ใน พ.ศ. 2560 พ.ศ. 2560 ตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) โดยแต่งตั้งจาก คสช. ใช้ออกกฎหมายสำคัญ พ.ศ. 2561 คสช. เตรียมเลือกตั้งทั่วไป และออกกฎหมายพรรคการเมืองฉบับใหม่ พ.ศ. 2562 จัดเลือกตั้งทั่วไป พรรคพลังประชารัฐได้จัดตั้งรัฐบาล โดยมีพลเอกประยุทธ์ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อ ทำให้เกิดข้อกังขาเรื่องความโปร่งใส และมีการประท้วงในเวลาต่อมา เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างสองช่วงเวลา พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2556 ความขัดแย้งมีลักษณะเป็นการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มการเมืองและมวลชนโดยตรง ในขณะที่ช่วง พ.ศ. 2557 - 2562 ความขัดแย้งเปลี่ยนรูปแบบเป็นการควบคุมเชิงสถาบันโดยรัฐและการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ความเปลี่ยนแปลงสำคัญ คือ การถดถอยของการมีส่วนร่วมและการสถาปนาอำนาจจากบนลงล่าง การเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด ข้อมูลเชิงประจักษ์สะท้อนว่า ทฤษฎี Protracted Social Conflict ของ ช่วยอธิบายลักษณะความขัดแย้งที่ยืดเยื้อจากการขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนบางกลุ่ม เช่น คนเสื้อแดงที่รู้สึกถูกตัดออกจากกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง

3. ในการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองไทยในระยะยาว จำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านจากแนวทางที่เน้นการกดทับไปสู่การสร้างสถาบันที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แนวคิดของ John Paul Lederach เรื่อง Conflict Transformation เป็นแนวทางสำคัญที่เสนอให้เปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ ไม่ใช่เพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่น การจัดตั้ง “สภาวิธานศิลป์” ที่เปิดให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมกำหนดทิศทางนโยบายอย่างเท่าเทียม พรรคการเมืองที่มีโครงสร้างแบบแผนภูมิเปิดโอกาสให้เกิดการแข่งขันเชิงนโยบายที่หลากหลาย ภายใต้กติกาที่เป็นธรรม การเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น อินโดนีเซียหลังซูฮาร์โต แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่แท้จริง ต้องอาศัยรัฐธรรมนูญที่ทุกฝ่ายยอมรับและเปิดพื้นที่ให้กลุ่มต่าง ๆ แสดงออกได้ หรือกรณีมาเลเซียในปี 2018 ที่เปลี่ยนรัฐบาลอย่างสันติผ่านการเลือกตั้ง สะท้อนให้เห็นถึงกลไกประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ ตรงกันข้ามกับประเทศไทยที่ยังขาดกลไกสถาบันที่เป็นกลางและน่าเชื่อถือร่วม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการคลี่คลายความขัดแย้งในระยะยาว

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบพลวัตความขัดแย้งทางการเมืองไทย (พ.ศ. 2540 - 2562)

ประเด็น	ช่วง พ.ศ. 2540 - 2556	ช่วง พ.ศ. 2557 - 2562
ลักษณะของความขัดแย้ง	ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองและมวลชนโดยตรง เช่น เสื้อเหลือง - เสื้อแดง	ความขัดแย้งเชิงสถาบัน โดยรัฐรวมศูนย์อำนาจจำกัดการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบพลวัตความขัดแย้งทางการเมืองไทย (พ.ศ. 2540 - 2562) (ต่อ)

ประเด็น	ช่วง พ.ศ. 2540 - 2556	ช่วง พ.ศ. 2557 - 2562
รูปแบบการใช้ความรุนแรง	การเผชิญหน้า การชุมนุม การสลายการชุมนุม ด้วยกำลัง	การใช้กฎหมาย การควบคุมสื่อ และกลไก สถาบัน
บทบาทของประชาชน	มีบทบาทสูงผ่านการเคลื่อนไหว การเลือกตั้ง และการชุมนุมมวลชน	มีบทบาทจำกัด ถูกควบคุมและปิดพื้นที่ที่ แสดงออก
บทบาทของรัฐ	รัฐมีบทบาทในฐานะคู่ขัดแย้ง เช่น รัฐบาล ทักษิณ/ยิ่งลักษณ์	รัฐใช้อำนาจแบบรวมศูนย์ผ่าน คสช. และใช้อำนาจ ตามมาตรา 44
บทบาทของกองทัพ	รัฐประหารโดยกองทัพในปี พ.ศ. 2549	รัฐประหารโดย คสช. และควบคุมผ่านสภาที่ แต่งตั้งเอง
รัฐธรรมนูญและสถาบัน การเมือง	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 แสดงถึง การแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มทางการเมือง	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ให้อำนาจวุฒิสภานายกฯ ลดบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร
แนวโน้มประชาธิปไตย	ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งยังคงมี แม้จะไม่ สมบูรณ์	ประชาธิปไตยถดถอย มีข้อกังขาเรื่องความเป็น ธรรมในการเลือกตั้ง
รูปแบบการระงับความ ขัดแย้ง	การเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวของมวลชน	การควบคุมโดย คสช. การเขียนรัฐธรรมนูญ ใหม่และออกกฎหมายควบคุม

จากตารางที่ 1 ข้อนค้นพบ พบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองไทยเกิดจากโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม การขาดการมีส่วนร่วม และความไม่ไว้วางใจในสถาบัน ประเด็น ช่วง พ.ศ. 2540 - 2556 ช่วง พ.ศ. 2557 - 2562 ลักษณะของความขัดแย้ง ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองและมวลชนโดยตรง เช่น เสื้อเหลือง - เสื้อแดง ความขัดแย้งเชิงสถาบัน โดยรัฐรวมศูนย์อำนาจ จำกัดการมีส่วนร่วม รูปแบบการใช้ความรุนแรง การเผชิญหน้า การชุมนุม การสลายการชุมนุมด้วยกำลัง การใช้กฎหมาย การควบคุมสื่อ และกลไกสถาบัน บทบาทของประชาชน มีบทบาทสูงผ่านการเคลื่อนไหว การเลือกตั้ง และการชุมนุมมวลชน มีบทบาทจำกัด ถูกควบคุมและปิดพื้นที่แสดงออก บทบาทของรัฐ รัฐมีบทบาทในฐานะคู่ขัดแย้ง เช่น รัฐบาลทักษิณ/ยิ่งลักษณ์ รัฐใช้อำนาจแบบรวมศูนย์ผ่าน คสช. และใช้อำนาจตามมาตรา 44 บทบาทของกองทัพ รัฐประหารโดยกองทัพในปี พ.ศ. 2549 รัฐประหารโดย คสช. และควบคุมผ่านสภาที่แต่งตั้งเอง รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 แสดงถึงการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มทางการเมือง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ให้อำนาจวุฒิสภานายกฯ ลดบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร แนวโน้มประชาธิปไตย ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งยังคงมี แม้จะไม่สมบูรณ์ ประชาธิปไตยถดถอย มีข้อกังขาเรื่องความเป็นธรรมในการเลือกตั้ง รูปแบบการระงับความขัดแย้ง การเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวของมวลชน การควบคุมโดย คสช. การเขียนรัฐธรรมนูญใหม่และออกกฎหมายควบคุม จากตารางที่ 1 พบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองไทยเกิดจากโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม การขาดการมีส่วนร่วม และความไม่ไว้วางใจในสถาบัน ข้อเสนอแนะ สำหรับภาครัฐ ควรออกกฎหมายจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติด้านการปรองดองที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วน เช่น นักวิชาการ ภาคประชาสังคม และตัวแทนเยาวชน พร้อมสนับสนุนเวทีเสวนาและกลไกสื่อสารสาธารณะอย่างต่อเนื่อง สำหรับพรรคการเมือง ควรปรับโครงสร้างภายในให้สะท้อนเสียงของสมาชิก และเปิดโอกาสให้แนวคิดที่หลากหลายเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ รวมทั้งสนับสนุนการอบรมประชาธิปไตยแก่สมาชิก สำหรับภาคประชาสังคม

ควรจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังความขัดแย้งระดับจังหวัด และสร้างเครือข่ายวิจัยพลเมือง เพื่อรวบรวมข้อมูลท้องถิ่น และเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแนวทางปฏิบัติรูปธรรม จัดตั้ง “สภาวิธานศิลป์” เป็นกลไกที่ปรึกษาทางการเมืองแบบพหุภาคี เพื่อสร้างฉันทามติและความเข้าใจร่วมในการแก้ปัญหาการเมือง ส่งเสริม “พรรคการเมืองแบบแผนภูมิ” ที่กระจายอำนาจและสะท้อนความหลากหลายของประชาชนในทุกมิติ พร้อมใช้แผนที่การเมืองแสดงพื้นที่ต่อต้าน สนับสนุน ความเชื่อมโยง และศูนย์กลางอำนาจอย่างชัดเจน สร้าง “สภาการเมืองที่หลากหลาย” โดยสนับสนุนให้มีกลุ่มตัวแทนจากประชาชนในภูมิภาคและกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้าไปมีบทบาททางการเมืองจริง พร้อมพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองอย่างเท่าเทียม พัฒนา “ระบบสื่อมวลชนที่เสรี” เพื่อให้ข้อมูลที่รอบด้านและเป็นกลาง เปิดพื้นที่การสื่อสารที่ให้เสียงกับทุกกลุ่ม รวมถึงการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจได้อย่างโปร่งใส และส่งเสริม “การศึกษาเพื่อความเข้าใจทางการเมือง” ในทุกระดับ โดยบูรณาการเนื้อหาด้านโครงสร้างอำนาจ สถาบันการเมือง กระบวนการเลือกตั้ง และการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้และทักษะพลเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ข้อเสนอทั้งหมดควรถูกบูรณาการในยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้จริง องค์ความรู้ใหม่ งานวิจัยนี้เสนอกรอบการวิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองไทยโดยใช้การเปรียบเทียบช่วงเวลาและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสากล (เช่น Azar, Galtung, Mouffe, Burton) เข้ากับบริบทไทยอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเสนอแนวทางเชิงโครงสร้างและเชิงสถาบันเพื่อการระงับความขัดแย้งที่เน้นการมีส่วนร่วมและความยั่งยืน ซึ่งยังไม่ปรากฏชัดในงานวิจัยก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ การแก้ปัญหความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยสามารถทำได้โดยการกระทำตามหลักการและรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การสร้างสภาวิธานศิลป์: การสร้างสภาวิธานศิลป์หรือพื้นฐานเสรีภาพการแสดงออกทางการเมือง เป็นการสร้างสภาวิธานศิลป์ที่ยอมรับร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง หมายถึง การสร้างสภาวิธานศิลป์หรือพื้นฐานเสรีภาพการแสดงออกทางการเมืองเป็นการสร้างที่ปรึกษาทางการเมืองที่มีผู้มีความชำนาญในการแก้ไขปัญหาและเสนอคำแนะนำเพื่อให้ประชาชนและผู้บริโภคสามารถตัดสินใจเรื่องการเมืองได้อย่างอิสระ ทำให้การแก้ปัญหาทางการเมืองเป็นไปอย่างยุติธรรมและเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ สภาวิธานศิลป์ยังเป็นสถาบันที่สร้างความสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างผู้แทนราษฎรและผู้แทนพรรคการเมือง ซึ่งจะช่วยให้มีการพูดคุยและการทำงานร่วมกันเพื่อหาทางออกจากปัญหาทางการเมืองในที่สุด

2. การสร้างพรรคการเมืองแบบแผนภูมิ: การสร้างพรรคการเมืองแบบแผนภูมิสามารถช่วยให้การแก้ปัญหาทางการเมืองเป็นไปอย่างราบรื่นและที่สำคัญ คือ การกระจายอำนาจให้กับหลายฝ่าย หมายถึง การสร้างพรรคการเมืองแบบแผนภูมิเป็นหนึ่งในวิธีการที่สามารถช่วยให้การแก้ปัญหาทางการเมืองเป็นไปอย่างราบรื่นและเสถียรได้ โดยเรื่องสำคัญ คือ การกระจายอำนาจให้กับหลายฝ่าย เพื่อให้มีความเป็นธรรมและเสถียรในการตัดสินใจทางการเมืองในระบบการเมืองแบบแผนภูมิ เรามองว่าพรรคการเมืองไม่ใช่เพียงเครื่องมือสำหรับการแย่งอำนาจเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้พลโลกมีการแสดงออกที่แตกต่างกันได้อย่างอิสระ การมีพรรคการเมืองแบบแผนภูมิจะช่วยให้คนสามารถสร้างรูปแบบการเลือกตั้งที่หลากหลายและผลักดันให้มีการแบ่งแยกอำนาจในระดับต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างความเป็นธรรมในการดำเนินการทางการเมือง อีกทั้งพรรคการเมืองแบบแผนภูมิยังสร้างข้อตกลงและระเบียบวิธานศิลป์ภายในเพื่อให้ความซุมนภายในพรรคสามารถทำงานร่วมกันและแก้ไขปัญหาทาง

การเมืองได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ พรรคการเมืองแบบแผนภูมิยังสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งมีประโยชน์ในการสร้างความเชื่อมโยงและความเข้าใจระหว่างพลโลกและพรรคการเมืองได้ด้วย

การสร้างพรรคการเมืองแบบแผนภูมิสามารถแสดงในรูปภาพในลักษณะของแผนที่ โดยภาพที่แสดงอาจมีลักษณะ ดังนี้

หน้าด่านทาน: พื้นที่หน้าต่าง ๆ ที่มีการต่อต้านกันอย่างแรงของพรรคการเมือง ภาพอาจแสดงลูกเล่นอำนาจระหว่างพรรคและการแย่งชิงอำนาจ หรือสถานการณ์ที่มีการขัดแย้งหรือความขัดแย้งทางการเมือง

พื้นที่สนับสนุน: พื้นที่ภายใต้การสนับสนุนของพรรคการเมืองที่มั่นคงและเชื่อมโยงกันได้อย่างต่อเนื่อง ภาพอาจแสดงพื้นที่ที่มีการเป็นฐานสนับสนุนและกำลังสำคัญของพรรคการเมือง

เส้นทางความเชื่อมโยง: เส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีพรรคการเมืองแตกต่างกัน ภาพอาจแสดงเส้นทางการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการทำงานร่วมกันระหว่างพรรคการเมือง

ศูนย์กลาง: พื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของการเมืองที่มีความสำคัญ ภาพอาจแสดงศูนย์กลางเมืองหรือสถานที่ที่พรรคการเมืองต้องการความสนใจและการแสดงออก

รูปภาพสร้างพรรคการเมืองแบบแผนภูมิจะช่วยให้เห็นภาพรวมและความสัมพันธ์ของพรรคการเมืองต่าง ๆ และช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้

3. การสร้างสภาการเมืองที่มีความหลากหลาย: การสร้างสภาการเมืองที่มีความหลากหลายไม่เพียงแต่ในเรื่องการตัดสินใจทางการเมือง แต่ยังมีความหลากหลายในเรื่องของข่าวสารทางการเมือง การเข้าถึงข้อมูล และการเลือกตั้ง หมายถึง การสร้างสภาการเมืองที่มีความหลากหลายในเรื่องการตัดสินใจทางการเมือง เราสามารถทำได้โดยการให้ผู้มีอำนาจและผู้มีสิทธิต่าง ๆ มีความหลากหลายในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยไม่ว่าจะเป็นการสร้างพรรคการเมืองที่มีตัวแทนจากผู้ที่มาจากพื้นที่และกลุ่มที่แตกต่างกัน หรือการสร้างสภาผู้แทนราษฎรจากพลเมืองที่มีต้นกำเนิดและพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกันของพลเมือง มีมาตรการในการควบคุมเลือกตั้งที่เป็นอิสระและโปร่งใส และมีการเปิดเผยข้อมูลกับประชาชนเพื่อให้ผู้มีสิทธิเข้าถึงข้อมูลและตัดสินใจตามความเป็นจริงและความเหมาะสม โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองอย่างรวดเร็วและมีความหลากหลายให้กับประชาชนทั่วไป

4. การสร้างระบบสื่อมวลชนที่เสรี: การสร้างระบบสื่อมวลชนที่เสรีอาจช่วยให้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นกลางได้ ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้ หมายถึง การสร้างระบบสื่อมวลชนที่เสรีสามารถช่วยให้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นกลางได้เป็นสิ่งสำคัญในการลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง เพราะสื่อมวลชนที่เสรีสามารถสร้างพื้นที่ในการสนทนาและอภิปรายที่เปิดกว้างขึ้น และให้เสียงส่วนน้อยที่ไม่ได้มีพลังหรือแทรกแซงสามารถมีการแสดงความคิดเห็นและเสียงส่วนน้อยนั้นได้รับการยอมรับและฟังเสียงมากขึ้นได้ นอกจากนี้ ระบบสื่อมวลชนที่เสรียังช่วยสร้างความโปร่งใสและช่วยให้ผู้คนสามารถตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากองค์กรหรือผู้ประกอบการต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย ดังนั้น การสร้างระบบสื่อมวลชนที่เสรีที่มีความเป็นกลางและให้โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลของทุกคนจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้มากขึ้น

5. การสร้างการศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ไขขัดแย้งทางการเมือง: การสร้างการศึกษาและการเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง การสร้างการศึกษาและการเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง การพัฒนาระบบการศึกษาที่ให้ความรู้เรื่องการเมืองแก่นักเรียนและนักศึกษา โดยให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและสถาบัน

การเมืองในประเทศและระบบการปกครองชนบท รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การเข้าใจบทบาทของผู้แทนราษฎรในการตัดสินใจทางการเมือง และการเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ เช่น การอธิบายระบบเสียงเลือกตั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเมือง และการเขียนรายงานเกี่ยวกับการเมือง เนื่องจากการศึกษาและการเรียนรู้ทางการเมืองมีความสำคัญเพื่อเพิ่มความเข้าใจและความตระหนักในการเมืองของผู้ประกอบการต่าง ๆ และช่วยสร้างพื้นฐานให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อการมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองในอนาคตโดยสรุปเป็นภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยตามหลักการและรูปแบบ

อภิปรายผล

วิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2556 ประเทศไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถวิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้ง ดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามในการสร้างระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น พรรคไทยรักไทย ของนายทักษิณ ชินวัตร ได้รับความนิยมจากประชาชนรากหญ้าจากนโยบายประชานิยม ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ทำให้เกิดการประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (PAD) ในปี พ.ศ. 2548 และนำไปสู่การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549

การเกิดกลุ่มการเมืองใหม่ โดยเกิดการแบ่งแยกอุดมการณ์ทางการเมืองเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ กลุ่มคนเสื้อเหลือง และกลุ่มคนเสื้อแดง โดยทั้งสองกลุ่มมีการประท้วงและเผชิญหน้ากันอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การประท้วงของกลุ่มเสื้อแดงในปี พ.ศ. 2552 - 2553 ที่เรียกร้องให้มีการยุบสภาและจัดการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งนำไปสู่การปะทะและ

การเสียชีวิตของผู้ประท้วงหลายราย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธพร อิศรชัย ได้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย: กรณีศึกษากลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่ม คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข (กปปส.) (พ.ศ. 2548 - 2557) ผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ช่วง พ.ศ. 2548 - 2557 เกิดจากเงื่อนไขเชิงสาเหตุทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก่อให้เกิดการสร้างอุดมการณ์ ทางการเมืองชาตินิยมแบบอนุรักษนิยมความเป็นไทย นำไปสู่เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว โดยมีวิกฤตการณ์สมัยรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมชาย และรัฐบาลยิ่งลักษณ์ พร้อมเงื่อนไข สอดแทรกจากกลุ่มอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ ได้แก่ ชนชั้นนำ กองทัพ ตุลาการภิวัตน์ ระบบราชการ กลุ่มทุน ดั้งเดิม เครือข่ายภาคประชาชน ภายใต้โครงสร้างสังคมวัฒนธรรมแบบเครือข่ายครอบครัวยุคใหม่ ก่อให้เกิดการประชาธิปไตย แบบตัวแทน โดยถูกเชื่อมโยงกับสภาวะรัฐเร้นลึกในสังคมไทยนำไปสู่การเปลี่ยนการเมืองรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การถอดถอนนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2551 และการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ซึ่งได้ทำลายความเข้มแข็ง ของการเมืองภาคประชาชน หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระยะยาว (ยุทธพร อิศรชัย, 2561)

พลวัตของความขัดแย้งและระบอบความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2562 การเมืองไทย ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองโดยทหาร และการควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเข้มงวด มีการจัดตั้งคณะ รักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยหลังการรัฐประหาร คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ามาควบคุมการ บริหารประเทศ และดำเนินการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจ โดยการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ในปี พ.ศ. 2559 และผ่าน การลงประชามติในปี พ.ศ. 2560 เกิดการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกหลังรัฐประหาร ผลการเลือกตั้งทำให้พรรคพลังประชารัฐได้รับชัยชนะ และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อไป ผลการเลือกตั้งถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่เป็นธรรม และมีการประท้วงจากกลุ่มประชาชนที่ไม่พอใจ ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ นรวิญญ์ นิธิปัญญา และชลวิทย์ เจียรจิตต์ ได้ศึกษา พลวัตทางความคิดเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองไทย หลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562: มุมมองคนรุ่นใหม่กับการลดความขัดแย้งทางการเมืองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัย วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มนักการเมือง นักวิชาการ ตลอดจนแกนนำขบวนการ เคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศไทย และกลุ่มคนรุ่นใหม่ รวม 35 คน ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า ความเป็นพลวัตทางความคิดเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 มาจากมรดกของการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ตลอดระยะเวลา 5 ปีของการควบคุมอำนาจการปกครองของคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ (คสช.) ประชาชนไม่มีสิทธิ เสรีภาพในการแสดงออกและการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยอุดมการณ์ ทางการเมืองไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง ในช่วงปี 2562 - 2565 ได้แก่ ขั้วอุดมการณ์แบบอำนาจนิยม และ ขั้วอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย และ สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ในมุมมองของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อความขัดแย้ง ทางการเมืองจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองมีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่หลังการเลือกตั้ง 2548 จนเกิดรัฐประหาร 2 ครั้ง ในปี 2549 และ 2557 แต่ไม่ใช่ทางออกของการเมืองไทย โดยในการลดความขัดแย้งทางการเมืองมีข้อเสนอ ดังนี้ 1) เครื่องมือทางกฎหมายในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองไทยในอดีต ทั้งการนิรโทษกรรม และการล้าง มลทิน และ 2) การสร้างองค์กรเพื่อระงับความขัดแย้งเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการระงับความขัดแย้งคลี่คลายปัญหา ที่เกิดขึ้นที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต (นรวิญญ์ นิธิปัญญา และชลวิทย์ เจียรจิตต์, 2563)

รูปแบบการแก้ไขปัญหาล้วนของความขัดแย้งและผลกระทบของความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทยสู่ความยั่งยืน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการดำเนินการในหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมการเจรจาและการอภิปรายเปิดกว้าง โดยการสร้างพื้นที่ให้ประชาชนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเจรจาเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคมได้อย่างเสรีและเปิดกว้าง จะช่วยลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง ให้การศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหความขัดแย้ง การให้ความรู้และการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการแก้ไขปัญหความขัดแย้งจะช่วยให้ประชาชนสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนการวิจัยและการศึกษา ซึ่งการสนับสนุนการวิจัยและการศึกษาที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม จะช่วยให้มีข้อมูลและแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการ การสร้างสื่อสารที่โปร่งใสและเปิดเผย เพราะการสนับสนุนการสื่อสารที่โปร่งใสและเปิดเผยจะช่วยลดการบิดเบือนข้อมูลและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างประชาชน รวมทั้งการสร้างแนวทางและกรอบการแก้ไขปัญห: การกำหนดแนวทางและกรอบการแก้ไขปัญหความขัดแย้งที่ชัดเจนจะช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพและสามารถประเมินผลได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นลินา ไชยะ ได้ศึกษาเรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมือง การเคลื่อนไหวทางสังคม และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในบริบทของการประท้วงและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า เฟซบุ๊กมีความเป็นพื้นที่สาธารณะตามแนวคิดของฮาเบอร์มาสท่ามิติในลักษณะร่วมสมัยและเป็นพลวัตร โดยเป็นพื้นที่ซึ่งกว้างขวางไร้ขอบเขต ไม่มีลักษณะทางกายภาพและมีผู้เข้าร่วมกระทำการที่มีคิดเห็นที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างรักีตามการเข้าร่วมอภิปราย ถกเถียงในพื้นที่สาธารณะนี้ ไม่ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหหรือการเปลี่ยนแปลงที่เป็นธรรมเสมอไปเนื่องจากความคิดเห็นสาธารณะอาจไม่ได้เป็นผลมาจากความเข้าใจเหตุผลร่วมกัน ของคนในสังคม แต่เกิดจากการตามกระแสหรือเชื่อผู้มีชื่อเสียง โดยไม่มีการคิดพิจารณาเหตุผลในขณะทีผล การศึกษาด้านรูปแบบการใช้ เฟซบุ๊กเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นพบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวมักมี การใช้สื่อสังคมออนไลน์ร่วมกับ การลงพื้นที่หรือเคลื่อนไหวบนท้องถนนเพื่อสร้างกลุ่มผู้สนับสนุนขบวนการระดมทรัพยากรและสร้างเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็ง (นลินา ไชยะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

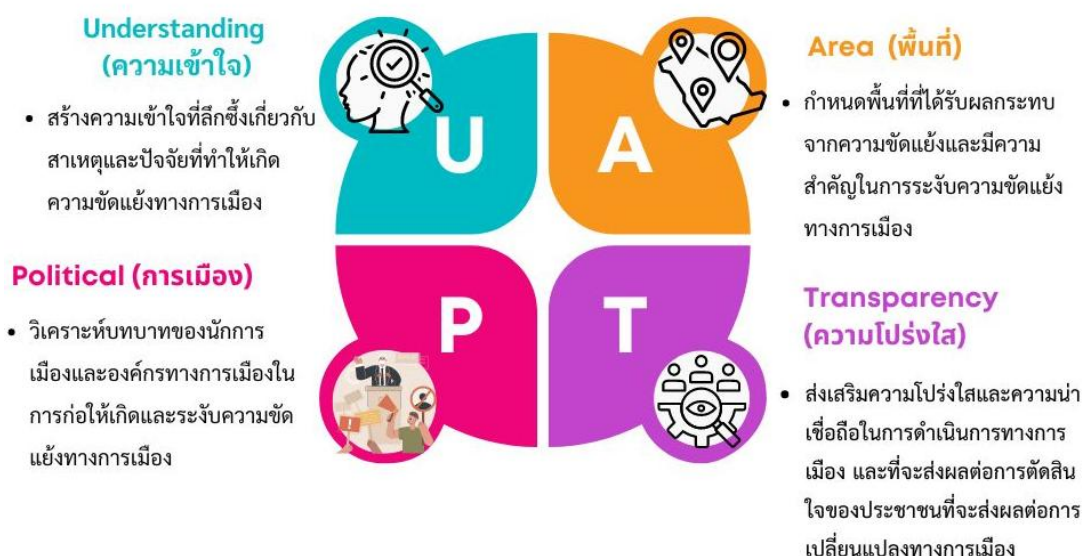
เสนอกรอบการวิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองไทยโดยใช้การเปรียบเทียบช่วงเวลาและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสากล (เช่น Azar, Galtung, Mouffe, Burton) เข้ากับบริบทไทยอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเสนอแนวทางเชิงโครงสร้างและเชิงสถาบันเพื่อการระงับความขัดแย้งที่เน้นการมีส่วนร่วมและความยั่งยืน ซึ่งยังไม่ปรากฏชัดในงานวิจัยก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ งานวิจัยยังนำเสนอประเด็นใหม่ในการออกแบบกลไกรัฐสภาและกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะผ่านความร่วมมือแบบพหุภาคี การใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานเพื่อทำความเข้าใจอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย และการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษา การสื่อสาร และนโยบายเพื่อสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในสังคมไทย องค์ความรู้ใหม่ งานวิจัยนี้เสนอกรอบการวิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งทางการเมืองไทยโดยใช้การเปรียบเทียบช่วงเวลาและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสากล (เช่น Azar, Galtung, Mouffe, Burton) เข้ากับบริบทไทยอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเสนอแนวทางเชิงโครงสร้างและเชิงสถาบันเพื่อการระงับความขัดแย้งที่เน้นการมีส่วนร่วมและความยั่งยืน ซึ่งยังไม่ปรากฏชัดในงานวิจัยก่อนหน้านี้ จึงนับเป็นการเติมเต็มช่องว่าง

ทางวิชาการในประเด็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในสังคมไทย และนำมาสร้างรูปแบบนำเสนอรูปแบบการแก้ไข ปัญหาพลวัตของความขัดแย้งและผลกระทบของความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทย สู่ความยั่งยืน

จากการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้สรุปเป็น Model UAPT 1) Understanding (ความเข้าใจ) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองไทย ซึ่งมีแนวปฏิบัติ ได้แก่ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์บริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมทางการเมืองไทย สำนวความคิดเห็น ของประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ ผ่านการสัมภาษณ์และการสำรวทางการเมืองไทย ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง คุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อสร้างภาพรวมของสถานการณ์ทางการเมืองไทย 2) Area (พื้นที่) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและมีความสำคัญในการระงับความขัดแย้งทางการเมืองไทย ซึ่งมีแนวปฏิบัติ ได้แก่ การวิเคราะห์ภูมิศาสตร์และประชากรเพื่อระบุพื้นที่ที่มีความขัดแย้งสูงทางการเมืองไทย สำนวความ ต้องการและปัญหาของชุมชนในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งทางการเมืองไทย และการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทางการเมืองไทย 3) Political (การเมือง) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ บทบาทของนักการเมืองและองค์กรทางการเมืองในการก่อให้เกิดและระงับความขัดแย้งทางการเมืองไทย ซึ่งมีแนวปฏิบัติ ได้แก่ การศึกษาโครงสร้างและการทำงานขององค์กรทางการเมืองของไทย วิเคราะห์นโยบายและการกระทำของ นักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองของไทย สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับนักการเมืองและองค์กร การเมืองเพื่อส่งเสริมการแก้ไขปัญหาทางการเมืองไทย และ 4) Transparency (ความโปร่งใส) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือในการดำเนินการและการตัดสินใจ โดยมีแนวทางปฏิบัติ ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูลและผลการวิเคราะห์อย่างโปร่งใสให้ประชาชนได้รับทราบ สร้างกลไกการตรวจสอบและประเมินผล การดำเนินการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการตรวจสอบจากภาคประชาสังคม สรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

โมเดล UAPT

ภาพที่ 2 กระบวนการระงับความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทยโดยใช้ Model UAPT

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในช่วงเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยเผชิญกับความขัดแย้งทางการเมืองที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงรูปแบบตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และอำนาจรัฐ งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์พลวัตของความขัดแย้งดังกล่าวโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากเอกสารและภาคสนาม รวมทั้งประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีระดับสากลเพื่อตีความสาเหตุ กลไก และแนวทางการระงับความขัดแย้งในบริบทของประเทศไทย ผลการศึกษาได้นำไปสู่ข้อค้นพบที่สำคัญและข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปสู่การออกแบบกระบวนการสร้างสันติภาพและประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ซึ่งมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ในช่วง พ.ศ. 2540 - 2556 ความขัดแย้งทางการเมืองมีลักษณะเป็นการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มการเมืองและมวลชน เช่น กลุ่มพันธมิตรฯ และ นปช. ความไม่พอใจต่อการใช้อำนาจรัฐและการทุจริตเป็นประเด็นสำคัญ นำไปสู่การรัฐประหารและความรุนแรงในที่สาธารณะ 2) ช่วง พ.ศ. 2557 - 2562 ความขัดแย้งเปลี่ยนแปลงสู่การควบคุมเชิงสถาบัน โดยรัฐใช้อำนาจผ่าน คสช. และรัฐธรรมนูญ 2560 จำกัดสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกลไกกฎหมายและการแต่งตั้ง ส.ว. และ 3) แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งควรมุ่งสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่น การตั้งคณะกรรมการการแบบพหุภาคี การเปิดเวทีเสวนาระดับชาติ และการส่งเสริมการศึกษาทางการเมืองในระยะยาว การเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์สอดคล้องกับทฤษฎี Protracted Social Conflict ข้อเสนอแนะ สำหรับภาครัฐ ควรออกกฎหมายจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติด้านการปรองดองที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วน เช่น นักวิชาการ ภาคประชาสังคม และตัวแทนเยาวชน พร้อมสนับสนุนเวทีเสวนาและกลไกสื่อสารสาธารณะอย่างต่อเนื่อง สำหรับพรรคการเมือง ควรปรับโครงสร้างภายในให้สะท้อนเสียงของสมาชิก และเปิดโอกาสให้แนวคิดที่หลากหลายเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ รวมทั้งสนับสนุนการอบรมประชาธิปไตยแก่สมาชิก และภาคประชาสังคม: ควรจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังความขัดแย้งระดับจังหวัด และสร้างเครือข่ายวิจัยพลเมือง เพื่อรวบรวมข้อมูลท้องถิ่น และเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางปฏิบัติรูปธรรม ควรมีการทดลองใช้รูปแบบเวทีเสวนาร่วมกับภาครัฐในระดับภูมิภาค จัดกิจกรรมจำลองรัฐสภาประชาชนในมหาวิทยาลัย สนับสนุนทุนวิจัยการเมืองเชิงเปรียบเทียบ และสร้างระบบฐานข้อมูลความขัดแย้งที่เข้าถึงได้โดยสาธารณะข้อเสนอทั้งหมดควรถูกบูรณาการในยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐจินท์ นันทะเสนา. (2563). การเคลื่อนไหวทางสังคมโดยกลุ่มนักศึกษาขบวนการประชาธิปไตยใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นริชัญญ์ นิธิปัญญา และชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2563). กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งในองค์กร: ศึกษากรณีการเจรจาต่อรอง. วารสารรัฐศาสตร์, 12(2), 45-59.
- นลินา ไชยะ. (2563). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยพื้นที่สาธารณะ การเคลื่อนไหวทางสังคม และสื่อสังคมออนไลน์. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 14-31.
- พงศธร สารชนะ. (2547). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งในประเทศไทย. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 8(1), 21-34.

- ยุทธพร อิศรชัย. (2561). การพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์, 15(3), 67-81.
- สวนดุสิตโพล. (2562). สำรวจความคิดเห็นประชาชนหลังการเลือกตั้ง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2568 จาก <https://dusitpoll.dusit.ac.th>.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2561). การเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Azar, E. (1990). The management of protracted social conflict: Theory and cases. Aldershot: Dartmouth Publishing.
- Burton, J. (1990). Conflict: Resolution and prevention. London: Palgrave Macmillan.
- Chiang, J. H. D. (1999). Political development in Thailand: Democracy and participation. Asian Survey, 39(4), 615-634.
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. Journal of Peace Research, 6(3), 167-191.
- Lederach, J. P. (2003). The little book of conflict transformation Intercourse. Pennsylvania: Good Books.
- Phongpaichit, P. & Baker, C. (2004). Thaksin: The business of politics in Thailand. Chiang Mai: Silkworm Books.

การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่*

DEVELOPING AN ART TEACHING MODEL THAT AFFECTS THE APPRECIATION OF LOCAL IDENTITY OF STUDENTS IN MULTICULTURAL SCHOOLS CHIANG MAI PROVINCE

สายพิน สังกิตศิลป์

Saipin Sungkitsin

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

Corresponding author E-mail: saipin_sun@g.cmr.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น 2) ประเมินผลการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่พัฒนาขึ้น และ 3) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนศิลปะ เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 60 คน และนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 4 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบประเมินการแสดงออกทางด้านศิลปะ แบบประเมินความเป็นไปได้ของแผนงาน และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น องค์ประกอบสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ หลักการและแนวคิด วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บทบาทของครูผู้สอน บทบาทของผู้เรียน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.12) 2) ผลการใช้รูปแบบการสอน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีการแสดงออกทางด้านศิลปะโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.53$, S.D. = 0.29) และมีความเป็นไปได้ของแผนงานในการเผยแพร่ผลงานศิลปะสู่ชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.42$, S.D. = 0.23) และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.95)

คำสำคัญ: รูปแบบการสอนศิลปะ, การเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น, โรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to: 1) Develop an art teaching model that promotes appreciation of local identity, 2) Evaluate the effects of implementing the developed art teaching model, and 3) Assess satisfaction with the art teaching model. The study employed a research and development methodology. The sample consisted of 60 students in grades 4 - 6 and 4 student teachers, selected through purposive sampling. Research instruments included focus group discussion forms, a model suitability assessment form, achievement tests, art expression assessment forms, action plan feasibility assessment forms, and satisfaction questionnaires. The statistics used in the research were mean, percentage, standard deviation, t-test, and descriptive content analysis. The research findings revealed that: 1) The developed art teaching model promoting local identity appreciation which comprises eight key components: principles and concepts, objectives, learning management procedures, media and learning resources, measurement and evaluation, roles of teachers, roles of learners, and factors affecting local identity appreciation. The model's suitability was rated at the highest level ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.12). 2) Regarding the implementation results, students' post-learning achievement was significantly higher than pre-learning at the .05 statistical level. Their overall art expression was at a good level ($\bar{X} = 2.53$, S.D. = 0.29), and the feasibility of action plans for disseminating art works to the community was at a moderate level overall ($\bar{X} = 2.42$, S.D. = 0.23). and 3) Students' overall satisfaction with the teaching model was at a high level ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.95).

Keywords: Art Teaching Model, Appreciation of Local Identity, Multicultural Schools

บทนำ

ภาคเหนือของไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เนื่องจากมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งลาวและพม่า อีกทั้งมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบภูเขา มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงส่งผลให้เป็นภูมิภาคที่มีชนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ ทั้งนี้ แต่ละชาติพันธุ์จะมีอัตลักษณ์ในด้านวัฒนธรรม ภาษาและความเป็นอยู่ที่แบบเฉพาะตน ส่งผลให้นักเรียนมีความหลากหลายแตกต่างกัน ในขณะที่มีทั้งนักเรียนในเมืองและชนบทที่สื่อสารด้วยภาษาพื้นบ้านและภาษาไทย มีนักเรียนชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาแม่ของตน ก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้เกิดปัญหาการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (สุรางคนา ฤกษ์สมบูรณ์ดี, 2562) ทั้งในเรื่องของเพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา ศาสนา อายุ สติปัญญา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต และอื่น ๆ ของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่สถาบันผลิตครูควรคำนึงถึงความสำคัญของผู้เรียนที่มีความแตกต่าง เปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหว และเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา จึงควรที่จะมีการปรับปรุง พัฒนา หลักสูตร หรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและเป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียนในการเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับความรู้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค ยอมรับซึ่งกันและกัน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาในวัฒนธรรมผ่านสังคมยุคดิจิทัลมากขึ้น ในขณะที่คนไทย

จำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อวิกฤตค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต จึงควรให้ความสำคัญกับการวางรากฐานในการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ทั้งนี้ การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Education for Culturally Diverse Students หรือ Multicultural Education) มีจุดมุ่งหมายหลายประการ เช่น เพื่อสร้างให้เกิดความเป็นธรรมและความเท่าเทียมในด้านโอกาสทางการศึกษาไม่ว่าผู้เรียนจะมาจากวัฒนธรรมใดก็ตาม เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ลดอคติและการเหยียดหยามทางวัฒนธรรม โดยมุ่งหวังว่าความเข้าใจเหล่านี้จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคนในสังคมต่อไป (ฐิติมดี อาพัทธนานนท์, 2563)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นนครแห่งวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองและมีประวัติศาสตร์ยาวนานมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันมีเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดสู่งานหัตถกรรมที่มีคุณค่า รวมทั้งมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมโดดเด่น โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมากที่สุด จำนวน 146,435 คน รองลงมา คือ ลาหู่ จำนวน 46,390 คน และม้ง จำนวน 26,964 คน ลีซู จำนวน 20,178 คน อาข่า จำนวน 9,875 คน ลัวะ จำนวน 2,253 คน และเมี่ยนน้อยที่สุด จำนวน 1,149 คน (ไม่ระบุชาติพันธุ์ จำนวน 95,590 คน) ภาษาราชการใช้ภาษาไทยเป็นหลัก และมีภาษาท้องถิ่น ซึ่งประชากรจังหวัดเชียงใหม่นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด จำนวน 1,642,655 คน คิดเป็นร้อยละ 91.80 นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 100,205 คน คิดเป็นร้อยละ 5.60 นับถืออิสลาม 20,936 คิดเป็นร้อยละ 1.17 นับถือฮินดูและสิกข์ จำนวน 358 คิดเป็นร้อยละ 0.02 และนับถือศาสนาอื่น ๆ จำนวน 25,230 คน คิดเป็นร้อยละ 1.41 (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่, 2565) จะเห็นได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิต ดังนั้น ในการจัดการศึกษาจึงควรให้มีความเท่าเทียมกันอย่างทั่วถึง และสามารถอยู่ร่วมกันได้

การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของนักเรียนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันด้วย ศิลปศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยในการส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากงานวิจัยของ ณัฐชนา มณีพุกษ์ และอภิชาติ พลประเสริฐ พบว่า ครูผู้สอนในวิชาศิลปศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรมนั้น ครูผู้สอนเป็นผู้ส่งเสริมและปลูกฝังเจตคติทางบวกในประเด็นของเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในชั้นเรียน และปลูกฝังเจตคติในเชิงบวกผ่านการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียน อีกทั้งต้องมีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลก่อนทำการสอน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ ยอมรับและเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้ ในงานวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนศิลปะที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรมควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ภาษา วัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของวัฒนธรรมที่หลากหลาย (ณัฐชนา มณีพุกษ์ และอภิชาติ พลประเสริฐ, 2560) อีกทั้งในงานวิจัยของ พรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรศึกษาสภาพ ความต้องการ หรือแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนในระบบโรงเรียน และควรศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน จะเห็นได้ว่า ศิลปะเกี่ยวข้องอย่างแนบแน่นกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ด้านการพัฒนาประเทศ และด้านการศึกษา เนื่องจากศิลปะ

สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ในทุกระดับทั้งระดับของบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สังคมและโลก ที่สะท้อนความเป็นสังคมของคนในชาติ (พรรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง, 2549) ในงานวิจัยของ Gay, G. & Kirkland, K. ได้เสนอว่าการพัฒนาจิตสำนึกเชิงวิพากษ์ต่อบุคคลและวิชาชีพเกี่ยวกับความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ ควรเป็นองค์ประกอบหลักของการเตรียมครูในระบบการศึกษา (Gay, G. & Kirkland, K., 2003) อีกทั้ง ปราโมทย์ กบรรัตน์ และจุมพล ราชวิจิตร ได้เสนอแนะในงานวิจัยไว้ว่า ควรมีการพัฒนาการใช้สื่อการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรม เกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของนักเรียนหรือการพัฒนาเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกันต่อไป (ปราโมทย์ กบรรัตน์ และจุมพล ราชวิจิตร, 2558) ทั้งนี้ ความเห็นต่างเกิดจากต่างคนต่างอยู่ของคนในชุมชน ขาดการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้มีความคิดเห็นต่างกันจนเกิดความไม่เข้าใจกัน แต่ในความเห็นต่างกันนี้ยังมีกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียว การนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแรงบันดาลใจและกำหนดแนวความคิดในการจัดกิจกรรม ศิลปะพหุวัฒนธรรมสัมพันธ์ชุมชน นำไปสู่การสร้างสรรคผลงานที่เกิดจากการประกอบสร้างของคนในชุมชนสู่ความมีเอกภาพในความหลากหลาย (สุธิดา บุตรแขก และสุชาติ เกาทอง, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญญัติ ยงยวน และ ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ พบว่า นักเรียนห้องเรียนไทยมุสลิมล้วนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะแบบพหุวัฒนธรรมยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูงกว่านักเรียนห้องเรียนไทยมุสลิมล้วนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะแบบปกติ และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะแบบพหุวัฒนธรรมจากห้องเรียนไทยมุสลิมที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะแบบปกติ (บัญญัติ ยงยวน และชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, 2553) จะเห็นได้ว่า การเตรียมครู หรือการพัฒนาครูผู้สอน ให้มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนนั้น นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา มากไปกว่านั้น การที่ครูมีความรู้ความเข้าใจในตัวผู้เรียน ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม จะช่วยให้บรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนและการอยู่ร่วมกันในสังคมโรงเรียน ชุมชน และสังคม เป็นสังคมที่น่าอยู่ ผู้คนรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและจิตใจ จะส่งผลให้ทั้งครูและผู้เรียนความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างสันติสุข และการจัดการเรียนการสอนศิลปะสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนาน กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการจัดการเรียนการสอนศิลปะนั้น บางครั้งครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านทักษะและความรู้ทางศิลปะ รวมถึงวัฒนธรรมของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย และส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้น จากความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นั้น ครูผู้สอนยังมีการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมอยู่หรือไม่ หรือมีการเตรียมการหรือศึกษาเรียนรู้เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือเมื่อสอนศิลปะไปแล้วส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียนหรือไม่ หรือมีผลต่ออัตลักษณ์ท้องถิ่น หรืออัตลักษณ์ของตนเองอย่างไร แล้วสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จะมีส่วนช่วยเหลือหรือแก้ปัญหานี้ได้หรือไม่อย่างไร

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะเป็นประโยชน์กับนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ได้เห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น เข้าใจกัน ยอมรับเรียนรู้และชื่นชมวัฒนธรรมอื่น เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผ่านการใช้รูปแบบการสอนนี้ อีกทั้งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะสำหรับผู้เรียนพหุวัฒนธรรมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีประสิทธิภาพตามที่กำหนด
2. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ซึ่งมีขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

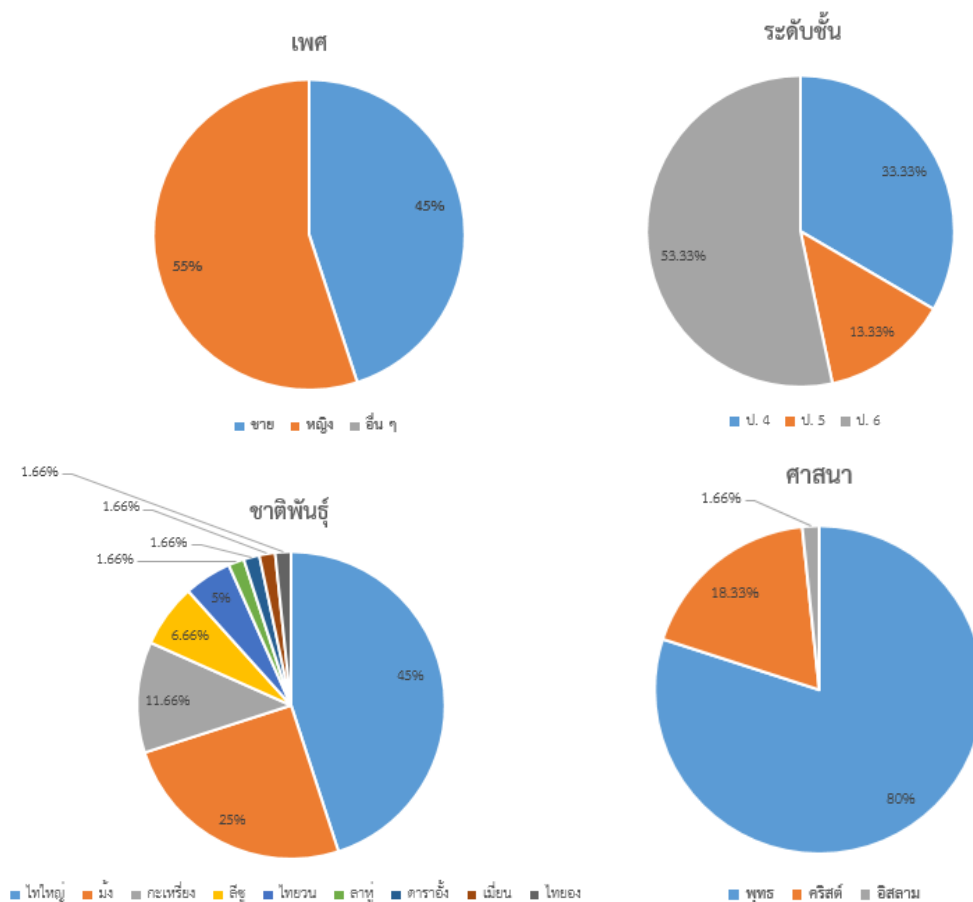
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) เป็นการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis) ศึกษาเอกสาร จากหนังสือ ตำรา ข้อมูลทางสถิติ วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนศิลปะ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นและการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในบริบทพหุวัฒนธรรม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และข้อมูลบุคคล จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา พหุวัฒนธรรม จำนวน 1 คน อาจารย์นิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จำนวน 3 คน นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จำนวน 4 คน จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยที่เหมาะสม และวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทาง (Lincharern, A., 2012)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น (Development: D_1) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอนศิลปะฯ และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ยกร่างรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดของรูปแบบการสอน วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บทบาทของครูผู้สอน บทบาทของผู้เรียน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และข้อเสนอแนะด้านความถูกต้องชัดเจนของภาษา โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์การตัดสินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ พบว่า อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ยอมรับได้ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 2) สร้างแผนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น จำนวน 5 แผน (แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 10 ชั่วโมง) จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่าง

ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าได้ใช้ 3) สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีลักษณะเป็นอันดับคุณภาพมาตรฐานโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่า อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ยอมรับได้ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 4) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่า อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ยอมรับได้ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 5) สร้างแบบประเมินการแสดงออกทางด้านศิลปะ หลังจากที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีลักษณะเป็นอันดับคุณภาพมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าได้ใช้ 6) สร้างแบบประเมินความเป็นไปได้ของแผนงานในการเผยแพร่ผลงานศิลปะสู่ชุมชนที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีลักษณะเป็นอันดับมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าได้ใช้ และ 7) สร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีลักษณะคุณภาพมาตรฐานโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่า อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ยอมรับได้ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามการประเมินของผู้เชี่ยวชาญให้มีความเหมาะสม (ณัฐภรณ์ หลาวทอง, 2559)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น (Research: R₂) การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) ดังนี้ 1) ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 ที่มีนักเรียนหลากหลายวัฒนธรรม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จำนวน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 15 คน รวมเป็น 60 คน และนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสาขาวิชาศิลปศึกษา จำนวน 4 คน ที่ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้ 2.1) เป็นโรงเรียนที่มีนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษากำลังออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2.2) เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนหลากหลายทางวัฒนธรรม (นักเรียนที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ) 2.3) เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 2.4) เป็นโรงเรียนที่มีผู้บริหารและครูผู้สอนศิลปะที่มีความสนใจและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย และผลจากการเลือกกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน จำนวน 60 คน 4 โรงเรียน เป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55 และเพศชาย คิดเป็น

ร้อยละ 45 กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.33 รองลงมา ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 33.33 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.33 โดยเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45 รองลงมา คือ ม้ง คิดเป็นร้อยละ 25 กะเหรี่ยง คิดเป็นร้อยละ 11.66 ลีซู คิดเป็นร้อยละ 6.66 ไทยวน คิดเป็นร้อยละ 5 ตามลำดับ และน้อยที่สุด คือ ชาติพันธุ์ลาหู่ ดารารั้ง เมียน ไทยอง จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 1.66 ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมา คือ ศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 18.33 และศาสนาอิสลาม น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.66 แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในทดลอง ได้แก่ 1) รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น (ฉบับร่าง) นำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 15 คน รวมทั้งหมด จำนวน 60 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนักศึกษาศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสาขาวิชาศิลปศึกษา เป็นเวลา 13 สัปดาห์ (สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวม 13 ชั่วโมง) และ 2) แผนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น จำนวน 5 แผน (แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 10 ชั่วโมง) และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบการจัดสนทนากลุ่ม 2) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการสอนฯ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอนฯ 4) แบบประเมินการแสดงออกทางด้านศิลปะฯ 5) แบบประเมิน

ความเป็นไปได้ของแผนงานฯ และ 6) แบบประเมินความพึงพอใจ ซึ่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยระหว่างการจัดการเรียนการสอน โดยเก็บข้อมูลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนในสัปดาห์ที่ 1 และหลังเรียนในสัปดาห์ที่ 12 จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินความพึงพอใจ แล้วนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลโดย ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น (Development: (D₂) นำผลที่ได้จากการทดลองมาสรุปผล จากนั้นนำเสนอรูปแบบให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อทำการประเมินความเหมาะสมรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นอันดับคุณภาพมาตราส่วนโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ และแปลความหมายตามแนวทางของ บุญชม ศรีสะอาด จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์ก่อนนำไปเผยแพร่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ผลการวิจัย

วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีประสิทธิภาพตามที่กำหนด มีผลดังนี้

1.1 การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า มี 8 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) หลักการและแนวคิด ได้แก่ 1.1) การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 1.2) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง 1.3) การเรียนรู้แบบร่วมมือ 1.4) การบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 1.5) การเชื่อมโยงศิลปะกับชุมชนและท้องถิ่น 2) วัตถุประสงค์ ได้แก่ 2.1) เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะทางด้านศิลปะในท้องถิ่น 2.2) เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในท้องถิ่น และ 2.3) เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ชื่อ “EDCAR Steps” มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเชื่อมโยงประสบการณ์ (Experiential Connection) ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ตามการค้นพบ (Discovery Learning) ขั้นที่ 3 การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (Creative Expression) ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และชื่นชม (Appreciative Exchange) ขั้นที่ 5 การสะท้อนและต่อยอดการเรียนรู้ (Reflective Extension) 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 4.1) สื่อของจริงและตัวอย่างผลงานศิลปะในท้องถิ่น 4.2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน 4.3) แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น 4.4) สื่อมัลติมีเดียและเทคโนโลยีดิจิทัล และ 4.5) วัสดุและอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 5) การวัดและประเมินผล ได้แก่ 5.1) ด้านความรู้ 5.2) ด้านทักษะ และ 5.3) ด้านเจตคติ 6) บทบาทของครูผู้สอน ได้แก่ 6.1) เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ 6.2) เป็นผู้สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6.3) เป็นผู้กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ 6.4) เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชุมชน และ 6.5) ประเมินผลและให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างเท่าเทียม 7) บทเรียนของผู้เรียน ได้แก่ 7.1) เป็นผู้แสวงหาความรู้และลงมือปฏิบัติ 7.2) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ 7.3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นอย่างชื่นชมและเห็นคุณค่า 7.4) สร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างอิสระ และ 7.5) สะท้อนและประเมินผลการเรียนรู้ และ 8) ปัจจัยที่ส่งผล

ต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ได้แก่ 8.1) การสนับสนุนจากผู้บริหารและชุมชน 8.2) ความพร้อมของทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 8.3) ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน 8.4) การพัฒนาตนเองของครูอย่างต่อเนื่อง และ 8.5) การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

1.2 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.12) โดยด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.96$, S.D. = 0.03) รองลงมา ได้แก่ ด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.05) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.04) ด้านความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการสอนไปใช้จริง ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.12) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.17) ตามลำดับ และด้านหลักการและแนวคิดของรูปแบบการสอน น้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.33) โดยทุกด้านมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านหลักการและแนวคิดของรูปแบบการสอน	4.64	0.33	มากที่สุด
2. ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน	4.96	0.03	มากที่สุด
3. ด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	4.93	0.05	มากที่สุด
4. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.72	0.17	มากที่สุด
5. ด้านการวัดและประเมินผล	4.92	0.04	มากที่สุด
6. ด้านความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการสอนไปใช้จริง	4.80	0.12	มากที่สุด
รวม	4.83	0.12	มากที่สุด

2. ประเมินผลการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ มีผลดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน นักเรียนมีคะแนน ($\bar{X} = 13.96$, S.D. = 4.90) และหลังเรียน นักเรียนมีคะแนน ($\bar{X} = 18.03$, S.D. = 2.84) แสดงว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	D	T	Sig.(1-tailed)
ก่อนเรียน	60	20	13.96	69.83	4.90			
หลังเรียน	60	20	18.03	90.16	2.84	59	6.86*	0.00

*p < .05

2.2 การแสดงออกทางด้านศิลปะหลังการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น จากการประเมินตนเองของนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีการแสดงออกทางด้านศิลปะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.53$, S.D. = 0.29) โดย กิจกรรมที่ 4 เรื่อง แบ่งปันคุณค่า มีการแสดงออกมากที่สุด ($\bar{X} = 2.67$, S.D. = 0.23) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมที่ 2 เรื่อง ภูมิปัญญาน่าเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.55$, S.D. = 0.31) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี และน้อยที่สุด คือ กิจกรรมที่ 1 เรื่อง งานศิลป์ในท้องถิ่นของเรา ($\bar{X} = 2.43$, S.D. = 0.32) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินตนเองในการแสดงออกทางด้านศิลปะหลังการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

รายการประเมินตนเอง	ระดับการแสดงออก			
	$\bar{X}$	%	S.D.	แปลผล
กิจกรรมที่ 1 เรื่อง งานศิลป์ในท้องถิ่นของเรา	2.43	80.83	0.32	พอใช้
กิจกรรมที่ 2 เรื่อง ภูมิปัญญาน่าเรียนรู้	2.55	85.14	0.31	ดี
กิจกรรมที่ 3 เรื่อง งานร่วมสมัยสร้างสรรค์	2.48	82.78	0.30	พอใช้
กิจกรรมที่ 4 เรื่อง แบ่งปันคุณค่า	2.67	88.89	0.23	ดี
รวม	2.53	84.41	0.29	ดี

2.3 การประเมินความเป็นไปได้ของแผนงานในการเผยแพร่ผลงานศิลปะสู่ชุมชนที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในกิจกรรมที่ 5 เรื่อง ต่อยอดสู่ชุมชน ของนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.42$, S.D. = 0.23) โดยความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม มีความเป็นไปได้มากที่สุด ($\bar{X} = 2.67$, S.D. = 0.22) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ระยะเวลาในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.58$, S.D. = 0.24) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทรัพยากรที่ต้องใช้ ($\bar{X} = 2.50$, S.D. = 0.25) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ น้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน และงบประมาณที่ต้องใช้ ($\bar{X} = 2.17$, S.D. = 0.14; $\bar{X} = 2.17$, S.D. = 0.31) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินความเป็นไปได้ของแผนงานในการเผยแพร่ผลงานศิลปะสู่ชุมชนที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

รายการประเมินตนเอง	ระดับความเป็นไปได้			
	$\bar{X}$	%	S.D.	แปลผล
กิจกรรมที่ 5 เรื่อง ต่อยอดสู่ชุมชน				
1. ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม	2.67	88.89	0.22	มาก
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	2.17	72.22	0.14	ปานกลาง
3. งบประมาณที่ต้องใช้	2.17	72.22	0.31	ปานกลาง
4. ระยะเวลาในการดำเนินงาน	2.58	86.11	0.24	มาก
5. ทรัพยากรที่ต้องใช้	2.50	83.33	0.25	มาก
รวม	2.42	80.56	0.23	ปานกลาง

3. การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.95) โดยด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.90) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.88) ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.94) และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 1.06) ซึ่งทุกด้านมีระดับความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ			
	$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.02	80.40	0.94	มาก
2. ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้	3.98	79.67	1.06	มาก
3. ด้านการวัดและประเมินผล	4.11	82.13	0.88	มาก
4. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.14	82.80	0.90	มาก
รวม	4.06	81.25	0.95	มาก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีประสิทธิภาพตามที่กำหนด พบว่า รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้นมี 8 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล 6) บทบาทของครูผู้สอน 7) บทบาทของผู้เรียน และ 8) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น อาจเป็นเพราะ รูปแบบการสอนศิลปะที่พัฒนาขึ้นได้นำหลักการและแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) การบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) และการเชื่อมโยงศิลปะกับชุมชนและท้องถิ่น (Community and Local Art Connection) มาเป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Banks, J. ที่เสนอว่าการจัดการศึกษาในบริบทพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความหมายต่อผู้เรียน (Banks, J., 2010) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชนา มณีพฤกษ์ และอภิชาติ พลประเสริฐ ที่ชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนศิลปะที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรม ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ภาษา วัฒนธรรม และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของวัฒนธรรมที่หลากหลาย (ณัฐชนา มณีพฤกษ์ และอภิชาติ พลประเสริฐ, 2560) อีกทั้งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ “EDCAR Steps” ที่พัฒนาขึ้น ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

ของ Kolb, D. A. ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สังเกต ไตร่ตรอง สร้างความคิดรวบยอด และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ (Kolb, D. A., 1984) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Bates, J. K. ที่เสนอว่าการสอนศิลปะที่มีประสิทธิภาพควรให้ผู้เรียนได้สำรวจ ค้นพบ สร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะทางศิลปะและความเข้าใจในคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม (Bates, J. K., 2000) นอกจากนี้ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ที่น่าสนใจ คือ ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนมีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ในขณะที่ด้านหลักการและแนวคิดของรูปแบบการสอนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แม้ค่าเฉลี่ยจะอยู่ในระดับมากที่สุดก็ตาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ วัตถุประสงค์และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของการจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม ในขณะที่หลักการและแนวคิดอาจมีความซับซ้อนและเป็นนามธรรมมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gay, G. & Kirkland, K. ที่พบว่า การพัฒนาจิตสำนึกเชิงวิพากษ์ต่อความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่ท้าทายและต้องอาศัยการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (Gay, G. & Kirkland, K., 2003)

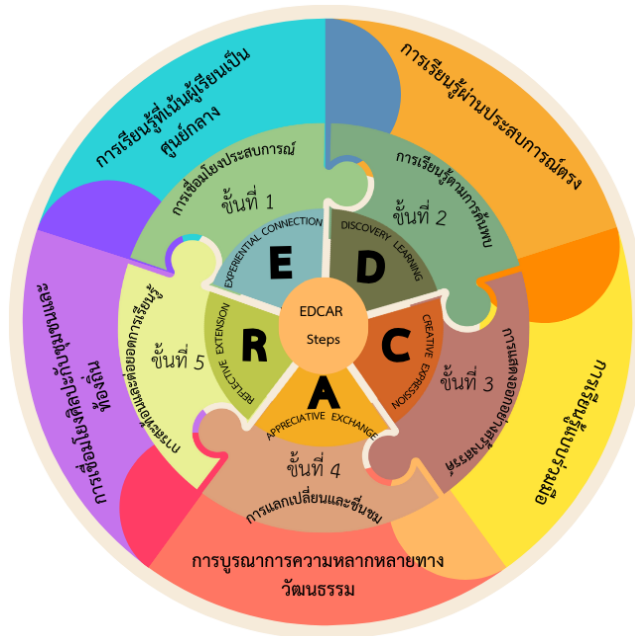
2. ประเมินผลการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่พัฒนาขึ้น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะ ผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนั้น มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความรู้และทักษะทางด้านศิลปะในท้องถิ่นของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญญัติ ยงยวน และชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ ที่พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะแบบพหุวัฒนธรรมยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูงกว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะแบบปกติ (บัญญัติ ยงยวน และชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, 2553) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราโมทย์ กบรัตน์ และจุฬพล ราชวิจิตร ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์แบบพหุวัฒนธรรมช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปราโมทย์ กบรัตน์ และจุฬพล ราชวิจิตร, 2558) ทั้งนี้ การแสดงออกทางด้านศิลปะหลังการใช้รูปแบบการสอน พบว่า ในภาพรวมนักเรียนมีการแสดงออกทางด้านศิลปะอยู่ในระดับดี โดยกิจกรรมที่ 4 เรื่อง “แบ่งปันคุณค่า” มีการแสดงออกมากที่สุด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการอธิบายความเป็นมาและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน การนำเสนอผลงาน การแสดงความคิดเห็นต่อผลงานของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการชื่นชมผลงาน (Appreciative Exchange) เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาการแสดงออกทางศิลปะและการเห็นคุณค่าในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุธิดา บุตรแขก และสุชาติ เกาทอง ที่เสนอว่า การทำกิจกรรมร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยลดความเห็นต่างและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (สุธิดา บุตรแขก และสุชาติ เกาทอง, 2564) อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินความเป็นไปได้ของแผนงานในการเผยแพร่ผลงานศิลปะสู่ชุมชนในกิจกรรมที่ 5 เรื่อง “ต่อยอดสู่ชุมชน” พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและงบประมาณที่ต้องใช้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการนำผลงานศิลปะของนักเรียนไปเผยแพร่สู่ชุมชน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก การขาดการประสานงานและความร่วมมือที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม

ซึ่งสอดคล้องกับที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ระบุไว้ในรูปแบบการสอน ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหารและชุมชน ความพร้อมของทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พรณวลัย คีรีวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง ที่เสนอว่าควรมีการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เชื่อมโยงกับชุมชนและท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (พรณวลัย คีรีวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง, 2549)

3. การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ ตามลำดับ อาจเป็นเพราะ ความพึงพอใจในด้านประโยชน์ที่ได้รับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะในประเด็น “เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปะในท้องถิ่นมากขึ้น” และ “ภูมิใจในศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชนา มณีพุกษ์ และอภิชาติ พลประเสริฐ ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรม (ณัฐชนา มณีพุกษ์ และอภิชาติ พลประเสริฐ, 2560) ทั้งนี้ ด้านการวัดและประเมินผลมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะในประเด็น “ได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์จากครูผู้สอน” และ “การประเมินผลสะท้อนการเรียนรู้จริง” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพและการประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพจริงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วิษณุลัมพก์ เหล่าวานิช ที่นำเสนอหลักคิดในการใช้กระบวนการประเมินผลตามสภาพจริงมาบูรณาการใช้ในวิชาศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ (วิษณุลัมพก์ เหล่าวานิช, 2561) ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ประเด็น “กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกและน่าสนใจ” มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและน่าสนใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stroud, S. R. ที่เสนอว่าการเรียนรู้ศิลปะควรเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายและสร้างความสนุกสนานให้กับผู้เรียน (Stroud, S. R., 2014) อย่างไรก็ตาม ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุด แม้จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากก็ตาม โดยประเด็น “สื่อการเรียนรู้สะท้อนความเป็นท้องถิ่น” มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นให้มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ปราโมทย์ กบรัตน์ และจุฬพล ราชวิจิตร ที่เสนอให้มีการพัฒนาการใช้สื่อการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการรับรู้คุณค่าของนักเรียน (ปราโมทย์ กบรัตน์ และจุฬพล ราชวิจิตร, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งสามารถเขียนเป็นโมเดล แสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการสอนศิลปะ “EDCAR Steps”

รูปแบบการสอนศิลปะ “EDCAR Steps” เป็นนวัตกรรมการสอนที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม โดยมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและแนวคิด วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บทบาทของครูผู้สอน บทบาทของผู้เรียน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ “EDCAR Steps” 5 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ 1) Experiential Connection คือ การเชื่อมโยงประสบการณ์ 2) Discovery Learning คือ การเรียนรู้ผ่านการค้นพบ 3) Creative Expression คือ การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ 4) Appreciative Exchange คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และชื่นชม และ 5) Reflective Extension คือ การสะท้อนและต่อยอดการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการสอนศิลปะนี้ บูรณาการแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การเรียนรู้แบบร่วมมือ การบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเชื่อมโยงศิลปะกับชุมชนและท้องถิ่น

สรุปและข้อเสนอแนะ

วิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของนักเรียนในโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีประสิทธิภาพตามที่กำหนด มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 5) การวัดและ

ประเมินผล 6) บทบาทของครูผู้สอน 7) บทบาทของผู้เรียน และ 8) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยนำหลักการและแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การเรียนรู้แบบร่วมมือ การบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเชื่อมโยงศิลปะกับชุมชนและท้องถิ่น มาเป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการสอน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงประสบการณ์ การเรียนรู้ผ่านการค้นพบ การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และชื่นชม และการสะท้อนและต่อยอดการเรียนรู้ ผลการวิจัยชี้ว่ากิจกรรม “แบ่งปันคุณค่า” มีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นการอธิบายความเป็นมาและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน การนำเสนอผลงาน การแสดงความคิดเห็นต่อผลงานของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการชื่นชมผลงาน (Appreciative Exchange) เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาการแสดงออกทางศิลปะและการเห็นคุณค่าในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ผลการประเมินความพึงพอใจโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านประโยชน์ที่ได้รับมีความพึงพอใจมากที่สุด ในประเด็น “เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปะในท้องถิ่นมากขึ้น” และ “ภูมิใจในศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนศิลปะ “EDCAR Steps” สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่การนำศิลปะสู่ชุมชนยังมีข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมและงบประมาณ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) สถานศึกษาควรนำรูปแบบนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ 2) ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการเผยแพร่ผลงานศิลปะของนักเรียน และ 3) ควรพัฒนาครูให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลายของผู้เรียน โดยสรุป การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากโครงการตามยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- จิตติมาธิ อาพัทธนานนท์. (2563). โครงการวิจัย การพัฒนาโรงเรียนหลากหลายวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะพหุวัฒนธรรมผ่านทางการศึกษาสำหรับครูและนักเรียนในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2559). การสร้างเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชนา มณีพุกษ์ และอภิชาติ พลประเสริฐ. (2560). แนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรมระดับประถมศึกษาในโรงเรียนนานาชาติ. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 12(4), 531-546.

- บัญญัติ ยงย่วน และชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. (2553). การใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการยอมรับความหลากหลาย วัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 16(6), 953-972.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปราโมทย์ กบรัตน์ และจุมพล ราชจิตร. (2558). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์แบบพหุวัฒนธรรม เรื่อง คุณค่าของงานศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านห้วยผึ้ง จังหวัดอุดรธานี. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(1), 71-79.
- พรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2549). การพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรม แก่เด็กและเยาวชนของ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์การพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรม แก่เด็ก และเยาวชนของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. วารสารการศึกษาและการพัฒนา สังคม, 2(1), 93-108.
- วิชาลัมพ์ เหล่าวานิช. (2561). การประเมินผลตามสภาพจริง ผ่านกิจกรรมวัดประเมินผลการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 46(1), 221-235.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่. (2565). รายงานสถานการณ์สังคมจังหวัด เชียงใหม่ ประจำปี 2565. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เชียงใหม่.
- สุธิดา บุตรแขก และสุชาติ เกาทอง. (2564). สันติสุขแบบวิถีพหุวัฒนธรรม: ความเห็นต่างในสังคมพหุวัฒนธรรมสู่ การบูรณาการทางศิลปะกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, 23(2), 89-106.
- สุรางคณา ฤกษ์สมบูรณ์ดี. (2562). หลักสูตรและการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่นใน ภาคเหนือ. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(2), 491-506.
- Banks, J. (2010). Multicultural Education: Characteristics and Goals. In J. Banks & C. Banks (Eds.), Multicultural education: issues and perspectives. (8th ed.). New Jersey: Wiley.
- Bates, J. K. (2000). Becoming an art teacher. Belmont California: Wadsworth-Thomson Learning.
- Gay, G. & Kirkland, K. (2003). Developing Cultural Critical Consciousness and Self-Reflection in Preservice Teacher Education. Theory Into Practice, 42(3), 181-187.
- Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Lincharern, A. (2012). Qualitative data analysis techniques. Journal of Educational Measurement Mahasarakham University, 17(1), 17-29.
- Stroud, S. R. (2014). The art of experience. Dordrecht: Brill.

การสื่อสารในภาวะวิกฤตเพื่อให้ประชาชนเข้ารับบริการบริการการฉีดวัคซีนป้องกัน โรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร*

CRISIS COMMUNICATION FOR PEOPLE TO RECEIVE VACCINATION SERVICES AGAINST COVID-19 OF BANGKOK

เศกสรรค์ วรรณพงษ์*, สุภาภรณ์ ศรีดี, หฤทัย ปัญญาบุตรกุล, สมาน งามสนธิ

Seaksonk Wonnapongs*, Supaporn Sridee, Haruthai Panyawuttrakul, Sman Ngamsanit

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

Department of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: Env.roiet101@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) สำรวจความรู้ ทักษะ พฤติกรรมประชาชนที่เข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 2) ศึกษาขั้นตอนการโน้มน้าวใจในภาวะวิกฤต และ 3) นำเสนอแนวทางการสื่อสารในภาวะวิกฤต การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม วิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป 271 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิจัยเชิงคุณภาพเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง 13 คน คือ ผู้บริหาร บุคลากรการแพทย์ และนักวิชาการสื่อสาร ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวมากที่สุดจากอินเทอร์เน็ต และต้องการให้แจ้งข่าวผ่านการแถลงข่าวทางโทรทัศน์และโซเชียลมีเดียระดับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 92.80 ทักษะอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 91.99 และพฤติกรรมการเข้ารับบริการฉีดวัคซีนอยู่ในระดับปานกลาง และ 87.45 2) ขั้นตอนการโน้มน้าวใจในภาวะวิกฤต คือ นำเสนอข่าวทั้งบวกและลบ สร้างจุดสนใจโดยใช้ทั้งสื่อบุคคล มวลชนและออนไลน์ สร้างความเข้าใจโดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับวัคซีน ตรวจสอบการคล้อยตามจากบุคคลที่น่าเชื่อถือ สร้างการยึดเหนี่ยวจิตใจโดยแพทย์ที่น่าเชื่อถือและสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยสัมภาษณ์ผู้ที่มารับบริการสร้างความมั่นใจให้กลุ่มอื่นเข้ามารับบริการมากขึ้น และ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในภาวะวิกฤต คือ ตั้งทีมงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารในภาวะวิกฤต เลือกผู้ส่งสารที่มีประสบการณ์และน่าเชื่อถือ ตั้ง Call Center รับเรื่องร้องเรียน ทำคำสั่งคณะทำงานกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน ใช้คำแถลงการณ์ที่เข้าใจง่าย รูปแบบนำเสนอเหมาะกับบุคคลแต่ละช่วงวัย และวิเคราะห์เพื่อเตรียมรับมือหากเกิดวิกฤตครั้งต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสารในภาวะวิกฤต, การโน้มน้าวใจ, การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร

Abstract

This research aimed to 1) Explore the knowledge, attitudes, and behaviors of individuals receiving COVID-19 vaccinations, 2) Study the persuasion process during a crisis, and 3) Propose strategies for improving crisis communication. It employed a mixed-methods approach. The quantitative part involved 271 participants aged 18 and above, with data collected via questionnaires. The qualitative part involved 13 purposively selected key informants, including administrators, healthcare professionals, and communication scholars, using structured in-depth interviews. The findings revealed that: 1) Most participants received information primarily from the internet and preferred announcements through televised press conferences and social media. Knowledge was at a moderate level (92.80%), attitudes were at a moderate level (91.99%), and vaccination behavior was at a moderate level (87.45%). 2) The persuasion process during the crisis involved presenting both positive and negative news, drawing attention through interpersonal, mass, and online media, building understanding with vaccine-related content, verifying acceptance through credible figures, providing emotional support through trusted doctors, and promoting behavioral change by interviewing vaccine recipients to inspire others to get vaccinated. 3) Recommendations for enhancing crisis communication include forming expert communication teams, selecting experienced and credible messengers, establishing a call center for complaints, clearly defining team roles through formal appointments, using simple and clear statements, tailoring presentation formats for different age groups, and conducting analysis to prepare for future crises.

Keywords: Crisis Communication, Persuasion, COVID-19 Vaccination Bangkok

บทนำ

การสื่อสารในภาวะวิกฤติ หมายถึง การสื่อสารของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ถึงเรื่องสถานการณ์ที่กำลังเกิดวิกฤติไปยังสาธารณชนเพื่อเป็นการชี้แจงให้รับทราบและสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน (ปรีดี นุกูลสมปรารถนา, 2563) การสื่อสารในภาวะวิกฤติจึงมีความสำคัญมาก เพราะภาวะวิกฤติเป็นภาวะที่เกิดขึ้นเหนือความคาดหมาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงไม่สามารถใช้มาตรการจัดการอย่างที่เคยใช้เป็นประจำได้ เมื่อต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและภัยคุกคามไปพร้อมกัน หากไม่สื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกัน และไม่สามารถต้านทานกระแสข่าวลวง ข่าวปลอมในสังคมออนไลน์ได้ ข้อมูลเหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทางสังคม ทำให้ประชาชนสับสน ปฏิบัติตัวไม่ถูกต้อง เกิดเป็นคำถาม และไม่เชื่อมั่นต่อข้อมูลข่าวสาร (ปรีดี นุกูลสมปรารถนา, 2563)

การระบาดของโรคโควิด-19 เป็นภาวะวิกฤติอย่างหนึ่งของกรุงเทพมหานคร เพราะเป็นโรคอุบัติใหม่ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรคยังมีไม่มากนัก และถึงแม้ปัจจุบันการระบาดและความรุนแรงของโรคจะลดลงแต่โรคโควิด-19 ยังมีการกลายพันธุ์และกลับมาระบาดใหม่ โดยสถานการณ์โควิด-19 1 มกราคม 68 ถึง 10 พฤษภาคม 2568 มีผู้ป่วยสะสม 53,676 ราย เสียชีวิต 16 ราย โดยจังหวัดที่มีผู้ป่วยสูงสุด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร

จำนวน 16,723 ราย (กระทรวงสาธารณสุข, 2568) ในภาวะวิกฤติจึงจำเป็นต้องมีการจัดการการสื่อสารอย่างเป็นระบบ ต้องมีการวางแผนการสื่อสารผ่านช่องทางที่เหมาะสมทั้งช่วงเวลาการสื่อสารและกลุ่มเป้าหมาย ทันท่วงทีเหตุการณ์ และ ต้องมีความถูกต้องเชื่อถือได้ เพื่อจัดทำนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในการบริหารจัดการควบคุมการแพร่ระบาดของ ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย การสื่อสารในภาวะวิกฤติการระบาดของโรคโควิด-19 ในขณะนั้น จึงถือเป็นความท้าทาย ของกรุงเทพมหานคร ที่ต้องมีการสื่อสารเพื่อบริหารจัดการให้ภาวะดังกล่าวกลับคืนสู่ภาวะปกติ ลดความสูญเสียให้ เหลือน้อยที่สุดในเวลาอันรวดเร็ว จำกัดความเสียหายเพื่อลดความสูญเสียของชีวิตและทรัพย์สิน ลดการขัดขวาง การดำเนินงานและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจให้ประชาชนมารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 เป็นปัญหาที่สำคัญของ กรุงเทพมหานครมาก เนื่องจากการสื่อสารมีหลากหลายช่องทางและควบคุมข่าวสารได้ไม่มากนัก ประชาชนจึง ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นกระแสทั้งข่าวจริงข่าวปลอม เกิดความสับสน ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่ต้องการเข้ารับ บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรค หรือต้องการฉีดวัคซีนแต่ข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนไม่เพียงพอ จากข้อมูลของกรมสุขภาพจิต พบว่า ปัจจัยมีผลต่อการรับวัคซีนป้องกันโควิด 19 คือ ประชาชนไม่เชื่อมั่นต่อวัคซีนถึงร้อยละ 53.8 ทั้งเรื่องความ ปลอดภัย ผลข้างเคียง และสูตรวัคซีน ความเข้าใจต่อสถานการณ์โดยผู้ที่ปฏิเสธไม่ฉีดวัคซีนร้อยละ 80.89 มองว่า ไม่เกิดผลเสียหากต่อตัวเองหรือไม่มีความเสี่ยงติดโรคไม่มีความเสี่ยงต่อชีวิต และ ร้อยละ 48.39 ไม่สะดวกอยู่ที่ใน การเดินทางมารับบริการฉีดวัคซีน (กรมสุขภาพจิต, 2565) แต่ถึงอย่างไรก็ตามกรุงเทพมหานครก็ยังเป็นจังหวัดที่มี ผู้รับบริการฉีดวัคซีนโควิด 19 มากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ โดยมีประชาชนฉีดวัคซีนเข็มที่สาม ครอบคลุมร้อยละ 72.1 (กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารในภาวะวิกฤติเพื่อให้ประชาชนเข้ารับบริการรับการฉีด วัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการดำเนินการให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรค โควิด-19 สูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศไทยและเป็นจังหวัดเมืองหลวงจุดศูนย์กลางการสื่อสารหลักของประเทศ โดยมุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรค โควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร ขั้นตอน รูปแบบการสื่อสาร ประเด็นและวิธีการสื่อสาร และแนวทางการพัฒนา การสื่อสารสุขภาพเพื่อสร้างความรู้ ทักษะ ในการโน้มน้าวใจให้ประชาชนให้ร่วมมือในภาวะวิกฤติ และเพื่อให้ ประชาชนเข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานครให้มากขึ้น รวมทั้งเพื่อนำไปพัฒนาเป็น นโยบายและการรณรงค์เพื่อการสื่อสารในการป้องกันโรคด้านอื่น ๆ ของกระทรวงสาธารณสุขทั้งยังสามารถนำไป กำหนดเป็นนโยบายด้านการสื่อสารสุขภาพในระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมประชาชน ที่เข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษา ขั้นตอน รูปแบบ วิธีการ ประเด็นและวิธีโน้มน้าวใจในภาวะวิกฤติของกลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลทาง ความคิดต่อประชาชนที่เข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการสื่อสารในภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความรู้ และทักษะ ในการโน้มน้าว ใจให้ประชาชนให้ร่วมมือของกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมสามารถตอบคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิจัยเชิงปริมาณ สำนวญความรู้ ทศนคต พฤตกรรม กลุ่มประชาชนอายุ 18 ปี ขึ้นไปท้ออาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครที่รับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19

วิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้บริหาร บุคลากรทางการแพทย์ กลุ่มนักวิชาการด้านการสื่อสารที่มีบทบาทสำคัญในขั้นตอนการสื่อสาร การสร้างสารและสื่อและการใช้สื่อในการรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ในภาวะวิกฤตของกรุงเทพมหานคร

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือ ประชาชนอายุ 18 ปี ขึ้นไปท้ออาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครที่รับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 และมีทะเบียนรายชื่อในฐานข้อมูลของศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,869,206 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนอายุ 18 ปี ขึ้นไปท้ออาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครที่รับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 และมีทะเบียนรายชื่อในฐานข้อมูลของศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณจากสูตรการประมาณค่าสัดส่วนประชากร (วัลลภรัฐฉัตรานนท์, 2562) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 246 คน เพื่อป้องกันการสูญเสียจากอัตราการไม่ตอบแบบสอบถาม คั้นจึงเพิ่มขนาดตัวอย่างร้อยละ 10 ของแบบสอบถามที่คำนวณได้ ดังนั้นจึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เท่ากับ 271 คน

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน Google Form ที่ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามออนไลน์ไปยังฝ่ายประชาสัมพันธ์ของ ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ที่รองรับการฉีดวัคซีน COVID-19 โดยผู้วิจัยเก็บตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามออนไลน์ในช่วง 1 - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 และหยุดเก็บข้อมูลเมื่อผู้ตอบ มีจำนวน 271 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

เลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญในขั้นตอนการรณรงค์สื่อสาร การสร้างสารและสื่อและการใช้สื่อในการรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ในภาวะวิกฤตของกรุงเทพมหานคร จำนวน 13 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารของกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ อาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 3 กลุ่มนักวิชาการด้านการสื่อสาร จำนวน 3 คน

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ศาสนา อาชีพ การมีโรคประจำตัวที่อยู่อาศัย การเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนโควิด 19 ช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนโควิด 19

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 จำนวน 15 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ใช่และไม่ใช่

ส่วนที่ 3 ทศนคติ เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า ตอบแบบ Likert scale โดยมี 5 ตัวเลือก มีลักษณะเป็นคำตอบให้เลือกตอบแบบมาตราอันดับ (Ordinal Scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 3 ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจการฉีดวัคซีนโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการสื่อสารสุขภาพเพื่อการโน้มน้าวใจในภาวะวิกฤติ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของเครื่องมือ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างและปรับปรุงขึ้นเสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามวิธี IOC (Index of Consistency) เพื่อให้ได้ค่าที่ยอมรับได้ในแต่ละข้อคำถาม คือ ไม่ต่ำกว่า 0.5 และพิจารณาความถูกต้องด้านภาษาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขข้อความให้เหมาะสมตามคำแนะนำและหาเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ในจังหวัดที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำผลจากการทดลองใช้เครื่องมือ มาคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ของแอลฟาของ ครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือได้ผล โดยได้ค่าความเชื่อมั่นในแต่ละข้อไม่ต่ำกว่า 0.7 จากนั้นได้ปรับปรุงข้อคำถามบางข้อให้มีความชัดเจนอีกครั้งโดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนนำไปเก็บข้อมูลในกลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง ซึ่งได้ดำเนินการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ระสานการนัดหมายเพื่อเข้าสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก สัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้จัดเตรียมไว้ในเครื่องมือบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ และจะหยุดสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเมื่อข้อมูลที่ได้มีการอิ่มตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูลตามวัตถุประสงค์และประเด็นที่ศึกษา จากนั้นได้ตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป ดำเนินการตีความข้อมูลและสร้างข้อสรุปเชิงพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงปริมาณประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร จากเว็บไซต์ และแหล่งข้อมูลอื่นๆ มาศึกษาอย่างละเอียดตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตการณ์ มาถอดความด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล

จากนั้นนำผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเรียบเรียงเพื่อสร้างข้อสรุป และตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีในบทที่ 2 มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ตามหมวดหมู่เนื้อเรื่องที่จัดแบ่งไว้ โดยนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ด้วยการสร้างข้อสรุปจากนั้นจึงเรียบเรียงเพื่อนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ข้อมูลทั่วไป ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 65.68 อายุอยู่ระหว่าง 18 - 25 ปี ร้อยละ 25.83 การศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 50.55 อาชีพ นักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 27.68 รายได้อยู่ระหว่าง 15,000 - 20,000 บาท/เดือน ร้อยละ 33.58 เคยติดโรคโควิด-19 ร้อยละ 97.05 เคยฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ร้อยละ 91.51 ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 42.07 และกลุ่มตัวอย่างต้องการให้กรุงเทพมหานครแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 67.53

2. ความรู้เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19

ตารางที่ 1 ระดับความรู้โดยภาพรวมเกี่ยวกับข้อมูลวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 (n = 271)

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้ระดับปานกลาง (คะแนน ร้อยละ 60 - 79)	252	92.80
ความรู้ระดับสูง (คะแนน ร้อยละ 80 - 100)	19	7.20
Mean = 8.39, SD = 1.96, min = 9, max = 15		

ระดับความรู้โดยภาพรวมเกี่ยวกับข้อมูลวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ในระดับปานกลาง ร้อยละ 92.80 ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) 8.39 (1.96) min = 9 ,max = 15

3. ทศนคติเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมของทัศนคติเกี่ยวกับความคิดเห็น ค่านิยม เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 (n = 271)

ทัศนคติ	ช่วงคะแนน	จำนวน	ร้อยละ
ทัศนคติระดับสูง	3.68 - 5.00	21	8.01
ทัศนคติระดับปานกลาง	2.34 - 3.67	250	91.99
Mean = 3.48, SD = 0.19			

ทัศนคติเกี่ยวกับความคิดเห็น ค่านิยม เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ในระดับปานกลางร้อยละ 91.99 ค่าเฉลี่ย 3.48 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.19)

4. ความคิดเห็นเกี่ยวพฤติกรรมการเข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมของความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 (n = 271)

คิดเห็นเกี่ยวพฤติกรรม	ช่วงคะแนน	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมระดับกลาง	2.34 - 3.67	237	87.45
พฤติกรรมระดับสูง	3.68 - 5.00	34	12.55
Mean = 3.21, SD = 0.16			

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวพฤติกรรมการเข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ในระดับปานกลาง ร้อยละ 87.45 ค่าเฉลี่ย 3.21 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.16)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยนำผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ขั้นตอน รูปแบบ วิธีการ ประเด็นและวิธีโน้มน้าวใจในภาวะวิกฤตของกลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชนที่เข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครใช้การโน้มน้าวใจ โดยพยายามเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ จนเกิดการยอมรับและยอมเปลี่ยนตามและผู้โน้มน้าวใจประสงค์ โดยใช้ การนำเสนอข่าวสารเพื่อโน้มน้าวใจ การสร้างความสนใจ สร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดการคล้อยตาม เมื่อผู้รับสารเกิดความคล้อยตามแล้วจึงนำเสนอของมูลที่ ๆ ในหลายช่องทาง จนประชาชนเข้าใจยอมรับและปฏิบัติตาม เป็นผลให้ผู้มารับบริการฉีดวัคซีนมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ โดยมีขั้นตอนรูปแบบ วิธีการ ประเด็นและวิธีโน้มน้าวใจ แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำเสนอข่าวสารในการโน้มน้าวใจ ผ่านการสื่อสารในพื้นที่โดยใช้สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้บริหาร กรุงเทพมหานคร อินฟลูเอนเซอร์ การโน้มน้าวใจโดยใช้บุคลากรทางการแพทย์ การแถลงข่าว การลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ นำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

ขั้นที่ 2 สร้างจุดสนใจ สร้างจุดสนใจผ่านการสื่อสารด้วยสื่อที่ผลิตขึ้นเอง และสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ป้าย LED ทั่วกรุงเทพมหานคร การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ ใบปลิว วิทยุกระจายเสียงและสื่อดิจิทัล อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ การใช้ภาคีเครือข่ายของหน่วยงานราชการภายใต้การกำกับติดตามของคณะกรรมการป้องกันโรคติดต่อของกรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 3 สร้างความเข้าใจ ตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของเนื้อหาให้ถูกต้องจากหน่วยงานราชการที่เป็นเจ้าของข้อมูล เกาะติดสถานการณ์จากส่วนกลางทั้งรัฐบาลและกระทรวงสาธารณสุข สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องจากนั้นแถลงข่าว และเผยแพร่อย่างรวดเร็วแม่นยำ

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบการคล้อยตาม โดยใช้สื่อบุคคลต่าง ๆ ทั้งผู้บริหาร อินฟลูเอนเซอร์ นักข่าว ใช้ข่าวและสื่อที่ส่วนกลางเป็นผู้สร้างหรือผลิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นประจักษ์ว่าเรื่องที่กรุงเทพมหานครกำลังโน้มน้าวมีเหตุผลหนักแน่นและมีค่าควรแก่การยอมรับอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 5 สร้างการยึดเหนี่ยวจิตใจ สื่อบุคคลที่ กรุงเทพมหานครเลือกใช้ เป็นบุคลากรทางการแพทย์ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตเกี่ยวกับด้านสุขภาพ จึงเลือกใช้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่ประชาชนยอมรับ แสดงให้เห็นถึง

ความน่าเชื่อถือของบุคคลผู้ไม่น่าไว้วางใจ มีความรู้จริง มีคุณธรรมและมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ทำให้ประชาชนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการที่จะคล้อยตามข้อมูล

ขั้นที่ 6 สร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เมื่อประชาชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มาเข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 กรุงเทพมหานครก็มีการสัมภาษณ์ประชาชนผู้ที่มารับบริการโดยทำเป็นคลิปวิดีโอ สกู๊ปข่าว เผยแพร่ เพื่อสร้างความมั่นใจ เชิญชวนให้ประชาชนกลุ่มอื่น ๆ เข้ามารับบริการมากขึ้น

2. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความรู้ และทัศนคติ ในการโน้มน้าวใจให้ประชาชนให้ร่วมมือของกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ตั้งทีมงานด้านการสื่อสารในภาวะวิกฤติ โดยผู้บริหารระดับสูงที่มีประสบการณ์ จากทุกกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนท้องถิ่นจากสำนักต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขาที่ประชาชนเชื่อถือ มาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบข่าว

2.2 เลือกตัวแทนในการแถลงข่าวที่มีประสบการณ์ โดยผู้แถลงข่าวจะเป็นผู้บริหาร ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดกรุงเทพมหานคร โฆษกกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสำนักการแพทย์ ผู้อำนวยการสำนักอนามัย โดยเมื่อประชุมแล้วเสร็จจะมีการตั้งโต๊ะแถลงข่าว โดยหากเป็นข่าวเกี่ยวกับข้อมูลทางการแพทย์ ผู้แถลงข่าวจะเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญจากผู้อำนวยการสำนักอนามัย ซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูล ร่วมกับผู้บริหาร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูล

2.3 ตั้งระบบตรวจสอบระบบการสื่อสารและรับเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อตรวจสอบ ข่าวลวง ข่าวปลอมต่าง ๆ โดยมีศูนย์เพื่อรับเรื่องร้องเรียนโดยเฉพาะ เตรียมความพร้อมในการชี้แจงข้อมูลต่าง ๆ ส่งข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็จากแหล่งข้อมูลเดียวกัน จากทีมงานเดียวกันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสื่อสารที่ผิดพลาด

2.4 ระบุผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด โดยการจัดทำคำสั่งระบุ ชื่อตำแหน่ง หน่วยงาน บทบาทหน้าที่ ขั้นตอนการประสาน การติดตามและประเมิน ซึ่งกรุงเทพมหานครมีการจัดทำคำสั่งคณะกรรมการป้องกันโรคติดต่อของกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ให้รองรับ/สนับสนุน คำสั่งคณะกรรมการบริหารสถานการณ์โควิด-19 ของรัฐบาล

2.5 การเตรียมถ้อยคำแถลงการณ์ เมื่อหลังการประชุมคณะกรรมการของกรุงเทพมหานคร สำนักสื่อสารองค์กร กลุ่มผลิตสื่อ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะตรวจสอบและเตรียมคำพูดหรือถ้อยคำแถลงในช่วงต้นของภาวะวิกฤติแบบวันต่อวัน รวมถึงวิเคราะห์สถานการณ์ทุกอย่างที่อาจเกิดขึ้นและพัฒนาวิธีการสื่อสารให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ โดยจัดทำสื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

2.6 ตรวจสอบ Key Message ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและเลือกผู้ส่งสารที่น่าเชื่อถือ การใช้ภาษาที่น่าเสนอข่าวหรือจัดทำสื่อ ต้องมีการปรับภาษาทางการแพทย์ ให้เป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนที่ประชาชนเข้าใจง่าย โดยยังคงความหมายไม่ให้เกิดเพี้ยนไปจากเดิม เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนของประชาชน

2.7 วิเคราะห์เหตุการณ์หลังจากสิ้นสุดวิกฤติ วิเคราะห์ภาพรวมโดยสรุปตั้งแต่เริ่มวิกฤติการเตรียมการรับมือในเชิงการสื่อสาร เพื่อใช้ในการสื่อสารในภาวะวิกฤติในโอกาสต่อ ๆ ไป

อภิปรายผล

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมประชาชน ที่เข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ อินเทอร์เน็ต และประชาชนอยากให้กรุงเทพมหานครแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ความรู้ ทักษะเกี่ยวกับความคิดเห็น เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการเข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ การศึกษาของ Lee, M. et al. ที่สรุปว่า ความรู้ส่งผลโดยตรงต่อทั้งทัศนคติ และแนวปฏิบัติ ในบรรดาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการ ป้องกันโควิด-19 ความเชื่อในประสิทธิภาพเป็นปัจจัยในการปฏิบัติที่มีอิทธิพลและสำคัญที่สุด (Lee, M. et al., 2022) และสอดคล้องกับ การศึกษาของ Sarria-Guzmán, Y. et al. ที่สรุปว่าประชาชนทั่วไปได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโควิด-19 ผ่านโซเชียลมีเดียเป็นหลัก (Sarria-Guzmán, Y. et al., 2021) สอดคล้อง กับแนวคิดทฤษฎีการปลูกฝัง (Cultivation Theory) ของ Morgan, M. โดยมีสมมติฐานว่าข่าวสารในสื่อมวลชนได้ปลูกฝังปั้นแต่งความคิดของผู้รับสารเกี่ยวกับ โลกที่แท้จริง อิทธิพลของสื่อที่แพร่กระจายไปสู่ทุกประตูบ้านจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ที่สามารถ เข้าถึงได้โดยปลายนิ้วสัมผัส และเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการ เมื่อผู้ชมถูกปลูกฝัง จะเกิดการคล้อยตามและเชื่อ ตามที่สื่อนำเสนอ (Morgan, M., 1987) และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการปลูกฝัง Gerbner, G. et. al. ที่มีสมมติฐาน ว่าข่าวสารในสื่อมวลชนโดยเฉพาะในโทรทัศน์ได้ปลูกฝังปั้นแต่งความคิดของผู้รับสาร (Gerbner, G. et. al., 1980)

ขั้นตอน รูปแบบ วิธีการ ประเด็นและวิธีโน้มน้าวใจในภาวะวิกฤตของกลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อ ประชาชนที่เข้ารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของกรุงเทพมหานคร 6 ขั้นตอน คือ 1) นำเสนอข่าวสารใน การโน้มน้าวใจทั้งด้านบวกและลบ 2) สร้างจุดสนใจผ่านการสื่อสาร 3) สร้างความเข้าใจ ตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน ของเนื้อหา 4) การสร้าง/ตรวจสอบการคล้อยตาม 5) ขึ้นสร้างการยึดเหนี่ยวจิตใจ และ 6) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้อง การศึกษาของ วุฒินัน จันทร์มา ที่สรุปว่า สถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 มีการนำเสนอข่าวเหตุการณ์อย่าง รวดเร็วและน่าสนใจ โดยรายงานเกี่ยวกับจำนวนผู้ติดเชื้อ จำนวนผู้เสียชีวิต และความร้ายแรงของโรคทำให้ประชาชน เกิดความตื่นตัวในการดูแล ป้องกันตนเอง และยังพบว่า การจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤติไวรัสโคโรนา 2019 ของสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 7 จันทบุรี มีการดำเนินการตามแผนงานเพื่อป้องกันความสับสนของข้อมูลข่าวสาร และมีการนำสื่อออนไลน์ Face Book Fan Page มาใช้เสริมสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อหลัก เพื่อตอบสนองต่อความต้องการข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างรวดเร็วทันเวลา (วุฒินัน จันทร์มา, 2564) และ สอดคล้องกับ การศึกษาของ สราวุฒิ จบศรี ได้สรุปว่า กระทรวงสาธารณสุขได้ทำการตอบโต้ข่าวสารในประเด็น ข่าวลบที่ประชาชนและสื่อมวลชนให้ความสนใจ ผ่านการแถลงข่าวเป็นหลัก โดยเฉพาะประเด็นยอดผู้ติดเชื้อ กลุ่มคลัสเตอร์ การฉีดวัคซีน ด้านสื่อที่เผยแพร่ กระทรวงสาธารณสุขใช้สื่อที่ตนเองมีอยู่และใช้เครือข่ายเป็นช่องทาง ในการสื่อสารโดยที่ประชาชนจะเป็นผู้ให้ข้อคิดเห็นผ่านช่องทางของกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงช่องทางของสื่อ สังคมออนไลน์ (สราวุฒิ จบศรี, 2564)

แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในภาวะวิกฤติเพื่อสร้างความรู้ และทัศนคติ ในการโน้มน้าวใจให้ประชาชน ให้ร่วมมือของกรุงเทพมหานคร ของกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ 1) ตั้งทีมงานด้านการสื่อสารในภาวะ วิกฤต 2) เลือกตัวแทนในการแถลงข่าวที่มีประสบการณ์ 3) ตั้งระบบตรวจสอบระบบการสื่อสารและรับเรื่องร้องเรียน

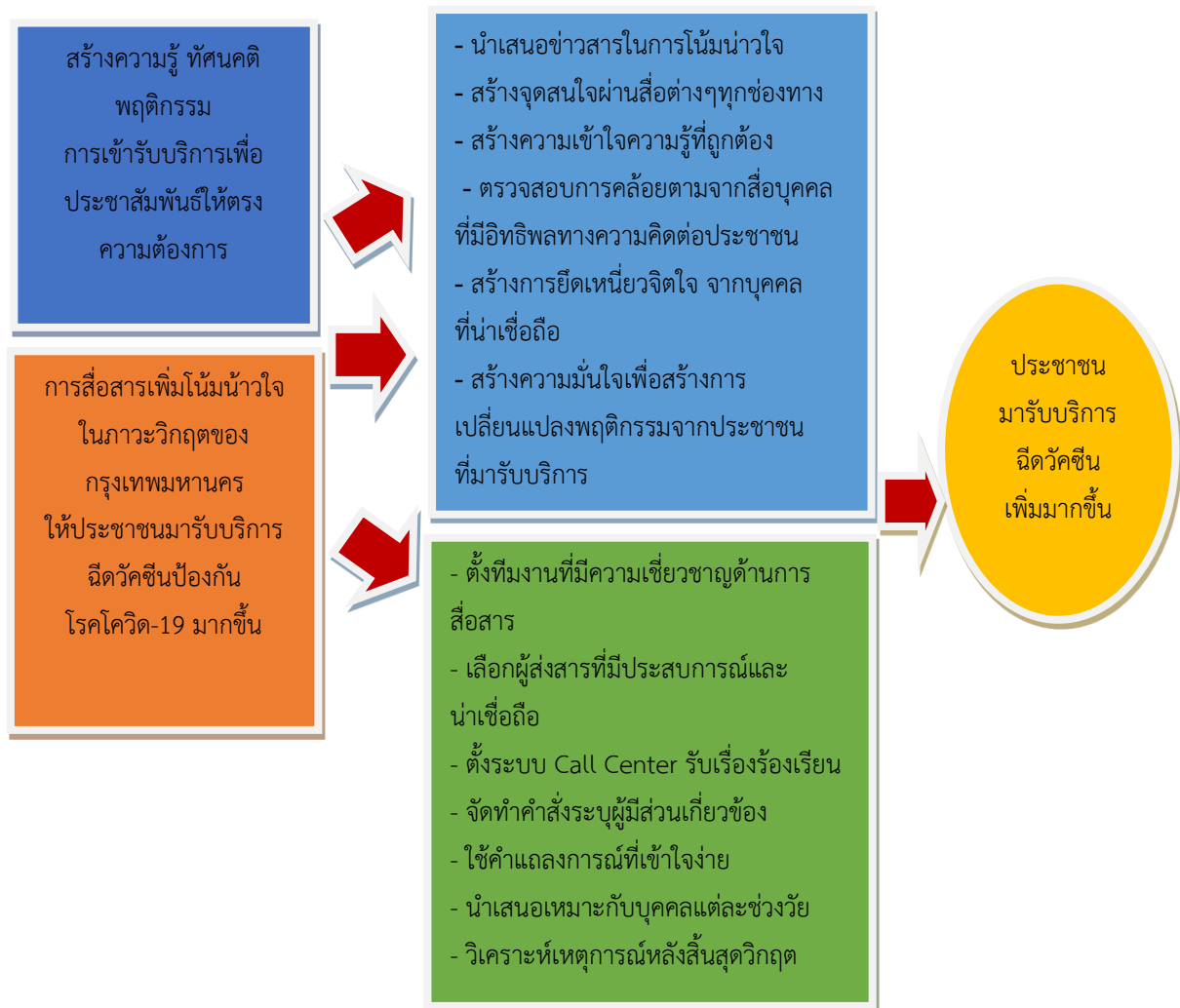
ต่าง ๆ 4) ระบุผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 5) การเตรียมถ้อยคำแถลงการณ์ 6) ตรวจสอบ Key Message ให้เหมาะสมกับเนื้อหา และเลือกผู้ส่งสารที่น่าเชื่อถือ ใช้ภาษาที่นำเสนอข่าวหรือจัดทำที่ประชาชนเข้าใจ และ 7) วิเคราะห์เหตุการณ์หลังจากสิ้นสุดวิกฤต สอดคล้องกับการศึกษาของ วุฒินัน จันทรมา สรุปว่า สถานการณ์ไวรัส โควิด ต้องมีการนำเสนอข่าว เหตุการณ์อย่างรวดเร็วและน่าสนใจ (วุฒินัน จันทรมา, 2564) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ณิชพัชร์ ประสงค์มงคล และคณะ ที่สรุปว่านโยบายการสื่อสารจะมีการขับเคลื่อนจากผู้บริหาร สื่อสารความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อ แบบผสมผสาน สื่อสารเชิงรุก เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีโครงสร้างการบริหารจัดการ กำหนดบุคลากร มีบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบอย่างชัดเจน จัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรวัสดุ อุปกรณ์เพียงพอ มีการประสานงานภาคีเครือข่ายทุกภาค ส่วนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต่อสู้กับโควิด กลยุทธ์การสื่อสาร มีการสื่อสารสองทางในหลายแพลตฟอร์มอื่น ๆ มีการ ตอบโต้ภาวะวิกฤต ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและตรงตามความต้องการของประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้ (ณิชพัชร์ ประสงค์มงคล และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการที่ประชาชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ผ่าน สื่อต่าง ๆ ช่วยสร้างความรู้ ความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดีต่อวัคซีนโควิด-19 อย่างไรก็ดีตาม ระดับความรู้และทัศนคติ ที่อยู่ในระดับปานกลางนี้สะท้อนถึงความต้องการปรับปรุงการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนให้เกิดการเข้ารับวัคซีนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนรูปแบบการ สื่อสารและวิธีการโน้มน้าวใจที่กรุงเทพมหานครนำมาใช้ในการสื่อสารเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 มุ่งเน้น การให้ข้อมูลที่ครบถ้วนและใช้บุคลากรทางการแพทย์ที่มีความน่าเชื่อถือเป็นผู้สื่อสารข้อมูลที่สำคัญ วิธีนี้ไม่เพียงแค่ เสริมสร้างความเข้าใจแต่ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นในวัคซีน ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีจุดยึดเหนี่ยวใจและมีความมั่นใจ ในข้อมูลที่ได้รับ การใช้กลยุทธ์เช่นนี้จึงสามารถเพิ่มความเชื่อมั่นและทัศนคติในเชิงบวกของประชาชนต่อวัคซีน ซึ่งจะ ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการเข้ารับวัคซีน และในส่วนของแนวทางการพัฒนาการสื่อสารต้องมีการจัดการที่เป็น ระบบ เช่น การตั้งทีมงานที่มีความเชี่ยวชาญ การเลือกผู้สื่อสารที่น่าเชื่อถือ และการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ข้อมูล ถูกต้องและตรงประเด็น สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับการใช้กลยุทธ์โน้มน้าวใจและการสร้างความเข้าใจในภาวะวิกฤติ โดยการสื่อสารเชิงรุกที่เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและรวดเร็วจะช่วยสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีขึ้น ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรม การเข้ารับวัคซีนที่เพิ่มขึ้นในท้ายที่สุด ทั้ง 3 หัวข้อนี้ สะท้อนถึงกระบวนการสื่อสารในภาวะวิกฤติที่ต้องเริ่มจากการ สร้างความรู้และทัศนคติที่ดี ใช้วิธีการสื่อสารที่น่าเชื่อถือเพื่อโน้มน้าวใจ และพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารให้ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ การผสมผสานแนวทางทั้งสามนี้จึงช่วยให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดความเชื่อมั่น และ ส่งเสริมให้เข้ารับการฉีดวัคซีน ซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาวะโดยรวมของคนในประเทศ ซึ่งการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจในภาวะ วิกฤติของกรุงเทพมหานคร มีเป้าหมายเพื่อทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญและความเร่งด่วนของการเข้ารับวัคซีนโดย ใช้กลยุทธ์ทางการสื่อสารที่กระตุ้นให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความกลัวต่อความเสี่ยง และการตระหนักถึง สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคม การโน้มน้าวใจนี้จะช่วยเปิดใจ ให้ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกและยอมรับในประโยชน์ ของวัคซีน เมื่อประชาชนเริ่มเปิดใจโดยใช้ข้อมูลที่ชัดเจน ถูกต้อง และเข้าถึงได้ง่ายผ่านสื่อต่าง ๆ การสื่อสารผ่านช่องทาง หลากหลาย เช่น สื่อสาธารณะ สื่อสังคมออนไลน์ หรือผู้นำทางความคิด พร้อมทั้งการตรวจสอบข่าวและเน้นย้ำการใช้

แหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อป้องกันความเข้าใจผิด การปรับเนื้อหาให้สื่อสารในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เข้าถึงง่าย และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง รวมถึงการสร้างบทบาทของบุคคลต้นแบบหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลทางสังคมมาร่วมถ่ายทอดสาร ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในกลุ่มประชาชนที่ลังเลหรือยังไม่ตัดสินใจ ทำให้ประชาชนมารับบริการฉีดวัคซีนเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการด้านสาธารณสุขในภาวะวิกฤต และยังช่วยลดความรุนแรงของการแพร่ระบาดในระยะยาว

ภาพที่ 1 การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจในภาวะวิกฤตเพื่อให้ประชาชนมารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสื่อสารเกี่ยวกับวัคซีนโควิด 19 ผ่านสื่อต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดีต่อ วัคซีน อย่างไรก็ตาม ระดับความรู้และทัศนคติดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลางสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงการ สื่อสารให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ด้านกลยุทธ์การสื่อสารกรุงเทพมหานครใช้วิธีการสื่อสารโดยให้ข้อมูลที่ครบถ้วนและใช้ บุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน วิธีนี้ส่งผล ให้เกิดทัศนคติที่ดีขึ้นและกระตุ้นให้เข้ารับวัคซีนมากขึ้น แนวทางพัฒนาการสื่อสาร คือ การจัดการที่เป็นระบบ เช่น

การตั้งทีมงานเฉพาะทาง การเลือกผู้สื่อสารที่น่าเชื่อถือ และการตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง การสื่อสารเชิงรุกที่เข้าถึงประชาชนได้ง่ายจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดี นำไปสู่การเข้ารับวัคซีนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพโดยรวมของประชาชน สำหรับข้อเสนอแนะ กรุงเทพมหานคร ควรพิจารณาพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารในภาวะวิกฤตที่มุ่งเน้นผลิตสื่อให้เฉพาะเจาะจง ตามช่องทางการสื่อที่ประชาชนต้องการเข้าถึง และผลิตสื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มวัย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน เน้นใช้สื่อที่หลากหลายและตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างใกล้ชิดเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในวัคซีนและสร้างความร่วมมือจากประชาชน ควรมีการเจาะลึกการใช้ภาษาในการใช้สื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ เช่น ศึกษาถ้อยคำแถลงข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ การใช้ถ้อยคำเน้นย้ำ และการใช้คำขวัญหรือสโลแกน เพื่อนำไปสู่การโน้มน้าวใจ และควรมีการสรุปแนวทางเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารและการออกแบบสารและสื่อในการโน้มน้าวใจ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับโรคติดต่อ ที่ต้องมีการสื่อสารสุขภาพในต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการลังเลในการฉีดวัคซีนโควิด-19 ของประชาชน. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2567 จาก <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=31332>
- กระทรวงสาธารณสุข. (2566). สถานการณ์การฉีดวัคซีนโควิด-19 ประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://ddc.moph.go.th/vaccine-covid19/diaryReport>
- _____. (2568). สถานการณ์โรคโควิด-19 ประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.hfoc.us.org/content/2025/05/34060>
- นิชาพัชร ประสงค์มงคล และคณะ. (2566). การสื่อสารในภาวะวิกฤตการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผ่านเพชบุรีไทยรัฐโควิด ของกระทรวงสาธารณสุข. วารสารศิลปการจัดการ, 7(1), 227-247.
- ปรีดี นกุลสมปรารถนา. (2563). การสื่อสารในภาวะวิกฤต Crisis Communication. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2567 จาก <https://www.popticles.com/business/crisis-communication/>
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). การหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย : มายาคติในการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ และเครทซี-มอร์แกน. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(1), 11-27.
- วุฒินัน จันท์ธมา. (2564). การจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤติไวรัสโคโรนา 2019 ของสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 7 จันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สรารุณี จบศรี. (2564). การสื่อสารในภาวะวิกฤติของกระทรวงสาธารณสุข ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). วารสารนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 11(1), 13-28.
- Gerbner, G. et. al. (1980). "Aging with Television: Images on Television Drama and Conceptions of Social Reality.". Journal of Communication, 30(1), 37-47.
- Lee, M. et al. (2022). Knowledge, attitudes, and practices (KAP) toward COVID-19: a cross-sectional study in South Korea. BMC Public Health, 21(2021), 295. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10285-y>

- Morgan, M. (1987). "Television, Sex Role Attitudes, and Sex Role Behavior." . Journal of Early Adolescence, 7(3), 269-282.
- Sarria-Guzmán, Y. et al. (2021). Knowledge, Attitude and Practices (KAP) towards COVID-19 Pandemic in America: A preliminary systematic review. Journal of Infection in Developing Countries, 15(1), 9-21.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์
โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*

ENHANCING SCIENCE LEARNING ACHIEVEMENT USING SCIENCE LEARNING
PACKAGES INTEGRATED WITH THE SCHOOL BOTANICAL GARDENS
FOR FOURTH-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

กัญจน์วณ เลหาบุตร*, ชุตินา ทศโร

Kanvarin Laohabut*, Chutima Thutsaro

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: panratsorn.lao033@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ก่อนเรียนกับหลังเรียน และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ประชากรของงานวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายน้ำข้ามทุ่ง จำนวน 8 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 165 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนวัดเขากลอย จังหวัดสงขลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้อง 25 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ t-test Dependent ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องความหลากหลายของพืช วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.09)

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were: 1) To compare science learning achievement using science learning packages with the school botanical garden as a learning center for fourth-year primary school students between pre-test and post-test results and 2) To study the satisfaction of fourth-year primary school students regarding science learning using science learning packages with the school botanical garden. The research is an experimental study. The population of this research consisted of 165 fourth-year primary school students from 8 schools in the Namkhamthung School Network. The sample consisted of 25 fourth-year primary school students from Wat Khaw Kloy School, Songkhla province, during the second semester of the 2024 academic year. The participants were selected using cluster random sampling. The research instruments included a lesson plan using science learning packages with a school botanical garden, an achievement test on plant diversity, and a questionnaire assessing the satisfaction of fourth-year primary school students with this science learning method. Statistics used for analysis included percentage, mean, standard deviation, and t-test dependent used for hypothesis tests. The research findings revealed that 1) The results of the comparison of academic achievement in the topic of plant diversity for fourth-year primary school students who received learning method using science learning packages with the school botanical garden were significantly higher than before studying at the .01 level and 2) The satisfaction of fourth-year primary school students towards this science learning method was at the highest level of satisfaction ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.09)

Keywords: Learning Achievement, Science Learning Packages, School Botanical Garden

บทนำ

วิทยาศาสตร์เป็นหัวใจสำคัญในการผลักดันให้เยาวชนและพลเมืองของประเทศต่าง ๆ ได้นำวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการจรรโลงความรู้และต่อยอดเป็นนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่สร้างสรรค์ต่อสังคม การเข้าใจวิทยาศาสตร์อย่างเหมาะสมและควรจะเป็นจะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีคุณค่าและความหมาย ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ และนำความรู้ไปใช้ในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (ภาริณ สุวรรณศรี, 2562) ตามที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริบางประการเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 อาคารที่ประทับในสำนักงานชลประทาน เขต 1 ถนนทุ่งโฮเต็ล จังหวัดเชียงใหม่ ว่า “การสอนและอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชพรรณนั้น ควรใช้วิธีการปลูกฝังให้เด็กเห็นความงดงาม ความน่าสนใจ และเกิดความปิติที่จะทำการศึกษาและอนุรักษ์พืชพรรณต่อไป การใช้วิธีการสอนการอบรมที่เกิดความรู้สึกกลัวว่า หากไม่อนุรักษ์แล้วจะเกิดผลเสีย เกิดอันตรายแก่ตนเองและทำให้เด็กเกิดความเครียด ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อประเทศระยะยาว” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนุรักษ์

พันธกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและทรัพยากร โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นสื่อในการเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากร กายภาพ ชีวภาพ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติ ให้เกิดการหวงแหน อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

จากการประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนเครือข่าย น้ำข้ามทุ่ง จำนวน 8 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดเขากลอย โรงเรียนวัดหินเกลี้ยง โรงเรียนวัดท่าข้าม โรงเรียนชุมชน บ้านน้ำน้อย โรงเรียนบ้านทุ่งงาย โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่ โรงเรียนวัดพุดเตา และโรงเรียนวัดแม่เตย ปีการศึกษา 2566 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 50 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดเขากลอยที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ในระดับ ปานกลาง คือ ร้อยละ 54.01 เมื่อผู้วิจัยได้ทดสอบเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความหลากหลายของพืช โดยให้นักเรียน ยกตัวอย่างพืชที่รู้จักในบริเวณโรงเรียน พร้อมทั้งให้นักเรียนจำแนกพืชใบเลี้ยงเดี่ยวและพืชใบเลี้ยงคู่ ผลปรากฏว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่รู้จักชื่อต้นไม้ไม่ถึง 10 ชนิด โดยโรงเรียนมีสวนพฤกษศาสตร์ที่สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ แต่ยังขาดการทำป้ายชื่อต้นไม้และบอกถึงประโยชน์ของต้นไม้ นอกจากนี้ ยังพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ขาดความสนใจในการจัดกิจกรรมที่นำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งในการจัดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่รวบรวมสื่อ กระบวนการ และกิจกรรม การเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจจัดไว้ให้มองเห็นเป็นรูปธรรมเป็นชุด บรรจุในซอง กล่อง หรือกระเป๋า เป็นสื่อประสมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องที่จะสอนโดยมีระบบการผลิตและการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (กฤษมันต์ วัฒนารงค์, 2554) จุดเด่นของชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คือ สมองวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา ทำให้สามารถ แก้ปัญหาทางการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้ เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน และสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (ทัศนาวรรณ รามณรงค์, 2557) สอดคล้องกับ ชาวียะห์ สาเหาะ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง แสง โดยใช้รูปแบบ การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า คะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ชาวียะห์ สาเหาะ, 2566)

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นสถานที่หนึ่งที่สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้วิชา วิทยาศาสตร์ โดยมีการรวบรวมพันธุ์ไม้ที่มีชีวิต มีแหล่งข้อมูลพรรณไม้ มีการเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้งและดอง (โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560) จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า เบญจพร พืชรพล ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความ หลากหลายของพืช โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเมื่อใช้สวณพหุศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (เบญจพร พิรพล, 2550)

จากความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะแก้ปัญหาลักษณะการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวณพหุศาสตร์โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ความหลากหลายของพืช ร่วมกับสวณพหุศาสตร์โรงเรียน จะทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวณพหุศาสตร์โรงเรียน ก่อนเรียนกับหลังเรียน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวณพหุศาสตร์โรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองโดยจำแนกตามระเบียบวิธีแบบเชิงทดลอง การทดลองใช้ขั้นตอนกรรมกับผู้เรียนกลุ่มเดียวใช้แบบแผนแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-posttest Design) (บุญชม ศรีสะอาด, 2561) ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงสัญลักษณ์ของแบบแผนการวิจัย

	ทดสอบก่อนเรียน	ทดลอง	ทดสอบหลังเรียน
R	T ₁	X	T ₂

โดยที่ R แทน การสุ่มกลุ่มทดลองเข้ากลุ่ม

T₁ แทน การประเมินก่อนการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องความหลากหลายของพืช โดยใช้สวณพหุศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้

X แทน การใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องความหลากหลายของพืช โดยใช้สวณพหุศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้

T₂ แทน การประเมินหลังการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องความหลากหลายของพืช โดยใช้สวณพหุศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายน้ำข้ามทุ่ง จำนวน 8 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 165 คน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดเขากลอย 2) โรงเรียนวัดหินเกลี้ยง 3) โรงเรียน

วัดท่าข้าม 4) โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำน้อย 5) โรงเรียนบ้านทุ่งงาย 6) โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่ 7) โรงเรียนวัดพุดตะและ 8) โรงเรียนวัดแม่เตย

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดเขากลอย ตำบลท่าข้าม อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสงขลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้อง 25 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง ความหลากหลายของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ความหลากหลายของพืช เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (Multiple-choice Test) จำนวน 30 ข้อ ใช้เป็นแบบทดสอบทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง ความหลากหลายของพืช เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สาระที่ 1 มาตรฐาน ว 1.3 เรื่อง ความหลากหลายของพืช ศึกษาวิธีการทำแผนการจัดการเรียนรู้จากหนังสือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนการจัดการเรียนการสอน

1.2 ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องความหลากหลายของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องความหลากหลายของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

1.4 แก้ไขตามคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษา นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องความหลากหลายของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยความถูกต้องและความเหมาะสมตั้งแต่ 3.51 คะแนน เป็นต้นไป (รัตนะ บัวสนธ์, 2562) โดยมีค่าเฉลี่ยความถูกต้องและความเหมาะสมเท่ากับ 4.88

1.5 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องความหลากหลายของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดหินเกลี้ยง จำนวน 20 คน

1.6 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องความหลากหลายของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พร้อมทั้งเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์พิจารณาความถูกต้องตามหลักวิชาการ

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่องความหลากหลายของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้กับกลุ่มทดลอง

2. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ความหลากหลายของพืช ซึ่งเป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศึกษาทฤษฎีหลักการ และวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากเอกสารหลักสูตรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 ออกแบบและสร้างแบบทดสอบ ซึ่งเป็นชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เพื่อนำไปใช้เป็นแบบทดสอบฉบับจริง จำนวน 30 ข้อ ดังตารางที่ 2

2.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไข

2.4 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยมีความเชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน และด้านวิทยาศาสตร์ 2 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Index of Objective Congruence: IOC) โดยพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.67 (พล เหลืองรังษี, 2566) ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.84

2.5 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญหลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดหินเกลี้ยง จำนวน 20 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อตรวจสอบหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.6 นำกระดาษคำตอบจากการทำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน โดยใช้เกณฑ์ความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 และการตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก (r) คือ การตรวจหาความสัมพันธ์ของคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม โดยใช้เกณฑ์ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป ถือว่าข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนก โดยการคัดเลือกข้อสอบนั้นต้องผ่านเกณฑ์ทั้งเกณฑ์การตรวจสอบค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) จำนวน 40 ข้อ ซึ่งครอบคลุมตารางวิเคราะห์ข้อสอบ

2.7 นำแบบทดสอบที่เข้าเกณฑ์คำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ความหลากหลายของพืช โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการตรวจสอบผลการวัดที่สม่ำเสมอและคงที่ โดยผู้วิจัยเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) จำนวน 40 ข้อ นำมาหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผลการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.852

2.8 นำแบบทดสอบที่หาความเชื่อมั่น (Reliability) มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3. การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง ความหลากหลายของพืช จำนวน 15 ข้อคำถาม

3.1 ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถามความพึงพอใจ

3.2 วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ คุณลักษณะ และพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวิธีการเรียนรู้

3.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจตามกรอบตัวบ่งชี้พฤติกรรมการเรียนรู้โดยจัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรม และด้านสื่อการเรียนรู้

3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5 นำแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยมีความเชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน และด้านวิทยาศาสตร์ 2 คน เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน โดยพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 (พล เหลืองรังษี, 2566) จึงจะถือว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.89

3.6 นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

3.7 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ความหลากหลายของพืช โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ใช้เวลาในการทดสอบจำนวน 40 นาที จากนั้นตรวจให้คะแนน และบันทึกคะแนน

2. ทำการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ความหลากหลายของพืช ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน จำนวน 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง

3. เมื่อเสร็จสิ้นการสอนด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง ความหลากหลายของพืช แล้วทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ใช้เวลาในการทดสอบ จำนวน 40 นาที

4. ให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ความหลากหลายของพืช โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

5. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมาเปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มอิสระ (t-test for Independent Samples)

ผลการวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ก่อนและหลังเรียน โดยใช้ค่าสถิติทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ก่อนและหลัง เรียน โดยใช้ค่าสถิติทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว

การทดลอง	N	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	25	10.72	1.514	45.506**	.000
หลังเรียน	25	23.32	2.322		

**p < .01

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความหลากหลายของพืช สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.51 หลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.32 และเมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความหลากหลายของพืช สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหา	4.64	0.29	มากที่สุด
ด้านแหล่งเรียนรู้	4.48	0.27	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.49	0.21	มาก
ด้านครูผู้สอน	4.56	0.25	มากที่สุด
รวม	4.54	0.09	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อ การจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในด้านเนื้อหา มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.29 รองลงมา คือ ด้านผู้สอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.25 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ 0.21 และด้านแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 10.72 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ มีคะแนนเพิ่มขึ้นเท่ากับ 23.32 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เป็นการรวมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยเสริมประสบการณ์ซึ่งกันและกันตามลำดับขั้น ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ตามต้องการ ตามความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคล ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนที่ดีอย่างมีเหตุผลสนองต่อ ความแตกต่างระหว่างบุคคล (บังอร อาจิวิชัย, 2550) จึงมีส่วนทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัตติยะ โคตรธา ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ออนไลน์ เรื่อง กระบวนการดำรงชีวิตของพืช ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบ เสาะหาความรู้ ร่วมกับชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ออนไลน์ เรื่อง กระบวนการดำรงชีวิตของพืช ระหว่างก่อน เรียนกับหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการโดยใช้กระบวนการสืบ เสาะหาความรู้ร่วมกับชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ออนไลน์ เรื่อง กระบวนการดำรงชีวิตของพืช สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ชัตติยะ โคตรธา, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ บาริสรี ที่ได้ ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ประกอบการเขียนแผนผังมโนทัศน์ เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุด กิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุด กิจกรรมวิทยาศาสตร์ประกอบการ เขียนแผนผังมโนทัศน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 (อมรรัตน์ บาริสรี, 2560)

นอกจากนี้ การนำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนมาร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนสำรวจพืช จำแนก ประเภทของพืชดอกและพืชไร้ดอก จำแนกพืชโดยแบ่งเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวและพืชใบเลี้ยงคู่ ศึกษาสัณฐานวิทยาของใบ และประโยชน์ของพืช นักเรียนได้มีโอกาสที่ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และได้มีการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นใน การทำงานกลุ่ม ครูและนักเรียนได้มีความใกล้ชิดที่จะสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ประกอบกับการจัดทำป้ายชื่อในสวน

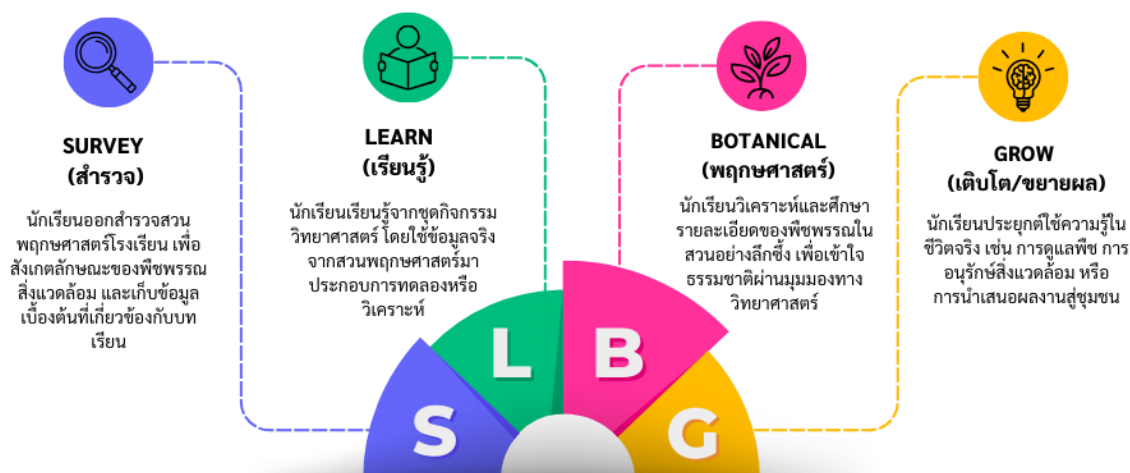

พฤกษศาสตร์โรงเรียนนักเรียนได้รู้จักชื่อพรรณไม้มากขึ้น สามารถที่จะจดจำลักษณะของพืชได้ การเรียนที่นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองภายนอกห้องเรียนและบรรยากาศในการเรียนการสอนที่สนุกสนาน ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้นาน และที่สำคัญนักเรียนเกิดความตระหนักที่จะช่วยกันดูแลและเห็นคุณค่าของต้นไม้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทินุช เงินเย็น ที่ได้ศึกษาผลการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ด้วยกิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนต่อมโนทัศน์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาชีววิทยาบูรณาการกับกิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนส่งผลให้นักเรียนมีระดับความเข้าใจมโนทัศน์เพิ่มขึ้นในทุกมโนทัศน์ที่ศึกษา โดยคะแนนความเข้าใจมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ส่วนคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนมากกว่าก่อนเรียนทุกด้าน โดยที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นในระดับปานกลาง (นันทินุช เงินเย็น, 2562)

2. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน หลังการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุดโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติรวมทั้งได้ประยุกต์ใช้ความรู้ด้วยตนเอง ได้ดูตัวอย่างพืชของจริง ทำให้มีความสนุกสนานในการเรียนมากกว่าการเรียนจากหนังสือเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรี แก้วอาภรณ์ ได้ศึกษาการสร้างชุดกิจกรรม เรื่อง พืชใกล้ตัวเรา โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรม เรื่องพืชใกล้ตัวเรา โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (พัชรี แก้วอาภรณ์, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์จัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 SLBG MODEL

จากภาพมีคำอธิบาย ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เรื่อง ความหลากหลายของพืช เป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ โดยนักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมจริง มีการลงมือปฏิบัติ และสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง
2. สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นฐานของการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนสามารถสังเกต เปรียบเทียบ และรวบรวมข้อมูลจากพืชพรรณภายในสวนพฤกษศาสตร์ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่แท้จริง สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบ Active Learning
3. ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ออกแบบควบคู่กับกิจกรรมในสวนพฤกษศาสตร์ ช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดวิเคราะห์กิจกรรมในชุดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบ ตั้งคำถาม ทดลอง และสรุปผลด้วยตนเอง ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ
4. เกิดแนวทางการเรียนรู้แบบใหม่ที่เน้นบริบทของโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สะท้อนแนวคิด “โรงเรียน คือ แหล่งเรียนรู้” ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับสาระอื่นได้ และเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้ 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และ 2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดข้อเสนอแนะ

- 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) ครูผู้สอนสามารถนำชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น 1.2) ควรจัดสรรเวลาในการจัดกิจกรรมอย่างยืดหยุ่น เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมที่หลากหลาย และคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และ 1.3) ด้านแหล่งเรียนรู้ แม้จะมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก แต่ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ จึงควรมีการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น การจัดทำสื่อประกอบในสวนพฤกษศาสตร์ให้หลากหลายและน่าสนใจยิ่งขึ้น หรือจัดหาสื่อดิจิทัล เช่น QR code เชื่อมโยงข้อมูลพรรณไม้ หรือแบบฝึกเสริมความรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นคว้าด้วยตนเองได้มากขึ้น และ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรขยายผลการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนไปยังระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อศึกษาผลลัพธ์ในบริบทที่หลากหลาย และ 2.2) ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) หรือการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) เพื่อศึกษาความเหมาะสมและประสิทธิภาพในแต่ละรูปแบบ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ดร.ชุติมา ทศโร ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขในสารนิพนธ์ และบทความวิจัย บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา วิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ร่วมกับสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เอกสารอ้างอิง

- กฤษมันต์ วัฒนานรงค์. (2554). นวัตกรรมและเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ชัตติยะ โคตรธา. (2565). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ หาความรู้ร่วมกับชุดกิจกรรม การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ออนไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). คู่มือการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ.
- ชาวิยะห์ สาเหาะ. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง แสง โดยใช้รูปแบบ การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน เพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และคอมพิวเตอร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ทัศนาวรรณ งามณรงค์. (2557). ชุดกิจกรรมการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/561214>
- นันทินุช เงินเย็น. (2562). ผลการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ด้วยกิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนต่อ มโนคติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บังอร อาจิรัชย์. (2550). การพัฒนาการเรียนรู้ เรื่องเพศศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2561). พื้นฐานการวิจัยการศึกษา. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- เบญจพร พิรพล. (2550). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความหลากหลายของพืช โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้. ใน สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- พล เหลืองรังษี. (2566). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 4). สงขลา: พิกเซล ดีไซน์ แอนด์ พรินท์.
- พัชรี แก้วอาภรณ์. (2558). การสร้างชุดกิจกรรม เรื่อง พืชใกล้ตัวเรา โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

- ภาวิณี สุวรรณศรี. (2562). ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(1), 20-25.
- รัตน์ บัณฑิต. (2562). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). รายงานผลการวิจัยและพัฒนา กรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- อมรรัตน์ บาริศรี. (2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ประกอบการเขียนแผนผังมโนทัศน์ เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยาศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต *

COMMUNITY ENTERPRISE DRIVING TO ACCESS THE STATE BUDGET TO CREATE JOBS.
GENERATE INCOME FOR THE COMMUNITY MANAHE THEMSELVES SUSTAINABLY.
IN KRABI, PHANG NGA AND PHUKET PROVINCES

สุนันtha คันธานนท์*, วิกรม จันทระจิต

Sunanta Kuntanon*, Wikrom Chuntarajit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต ประเทศไทย

Faculty of Humanities & Social Sciences, Phuket Rajabhat University, Phuket, Thailand

*Corresponding author E-mail: sunanta.k@pkr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหา ระดับความพึงพอใจ และแนวทางการพัฒนา
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐเพื่อสร้างงานสร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืนใน
จังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ
ท่องเที่ยวชุมชนผู้นำชุมชน เลือกโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโรยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่าง 376 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานต่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน เครื่องมือ
ที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการ สัมภาษณ์ สถิติ
ที่ใช้ในการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการขับเคลื่อน วิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึง
งบประมาณของรัฐฯ ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการวิสาหกิจ ชุมชน 2) การยกระดับ
ผลิตภัณฑ์และการบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับ ตลาดกลุ่มเป้าหมายได้
3) การส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และ 4) การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์
และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน มีระดับความพึงพอใจ การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ
โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับแนวทางการขับเคลื่อน วิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณ
ของรัฐฯ ได้แก่ 1) ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน 2) ควรยกระดับผลิตภัณฑ์และ
การบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถ รองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ 3) ควรส่งเสริมการบูร
ณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
สู่ความยั่งยืน และ 4) ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และ การตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน
คำสำคัญ: การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน, งบประมาณของรัฐ, สร้างงานสร้างรายได้, ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน

Abstract

This research aims to study the problems, satisfaction levels, and development approaches of community enterprise groups to access government budgets to create jobs and generate income for sustainable self-managing communities in Krabi, Phang Nga, and Phuket provinces. This is mixed-method research. The sample group includes people involved in community tourism management and community leaders, selected using Taro Yamane's calculation formula, resulting in a sample of 376 people. The main informants were representatives from various agencies related to community tourism management, 30 people were specifically selected. The research instruments were questionnaires and interviews. Data were collected using questionnaires and interviews. Statistics were used in the research and data analysis. The research results found that the problems in driving community enterprises to access government budgets include: 1) Developing the potential of personnel and community enterprise entrepreneurs; 2) Upgrading products and services in community enterprise groups to meet standards and be able to support the target market. 3) Promoting the integration of cooperation among community enterprise networks and 4) Promoting public relations and proactive marketing of products and services in community enterprises with a level of satisfaction in the development of community enterprise groups. Overall, the average value is at the highest level. For the guidelines for driving community enterprises to access government budget, they are: 1) The potential of personnel and community enterprise entrepreneurs should be developed. 2) Products and services in community enterprise groups should be upgraded to meet standards and be able to support the target market. 3) The integration of cooperation among community enterprise networks should be promoted to create jobs, create careers, and promote community-based tourism towards sustainability and 4) should promote public relations and proactive marketing of products and services in community enterprises.

Keywords: Community Establishment, Government Budget, Create Jobs and Generate Income, Sustainable Self-Governing Communities

บทนำ

การพัฒนาหมู่บ้านที่จะพัฒนาที่ตัวบุคคล การพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวบุคคลเป็นหลักก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ส่วนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ขณะเดียวกันการพัฒนาอย่างยั่งยืนมิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของ ประชาชนเท่านั้น แต่รวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย (วชิรวัชร งามละม่อม, 2559) จึงต้องพัฒนาให้ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ทั้งปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสอดคล้องลงตัวระหว่างธรรมชาติควบคู่กับคุณภาพชีวิตของคน (ภิกคิณี กัลยาณมิตร, 2558) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อม เพื่อวางรากฐานของประเทศในระยะยาวให้มุ่งต่อยอดผลลัพธ์ของแผนที่สอดคล้องเชื่อมโยงและรองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องกันไปตลอด 20 ปี ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองความต้องการของเขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539) เป้าหมายบางส่วนของพัฒนาอย่างยั่งยืนมีเป้าหมายในการพัฒนา ได้แก่ 1) Inclusive Development คือ การพัฒนาที่ไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง การพัฒนาที่คนยากจน คนเปราะบาง คนชายขอบจะต้องมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา 2) Universal Development คือ มิใช่การพัฒนามุ่งเน้นที่ประเทศยากจนเท่านั้น แต่ทุกประเทศเองก็อยู่ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและต้องร่วมกันบรรลุเป้าหมายนี้เพื่อสร้างโลกที่ยั่งยืนให้กับคนรุ่นหลัง 3) Integrated Development คือ การพัฒนาที่บูรณาการ หมายถึงว่า การบรรลุเป้าหมาย SDGs จะทำเพียง 1 เป้าหมายหรือ 1 เป้าประสงค์โดด ๆ ไม่ได้ เป้าหมาย SDGs มีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นในระดับเป้าประสงค์ (Targets) การบรรลุ SDGs จะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ 4) Locally-focused Development คือ การพัฒนาที่จะต้องเริ่มจากระดับท้องถิ่น หรือ bottom-up ด้วยเหตุผลที่ว่า บริบทของท้องถิ่น ทั้งชนบทและในเมืองนั้น เป็นบริบทที่ใกล้กับตัวผู้คนที่สุด และองค์กรที่บริหารจัดการเมืองหรือท้องถิ่นในชนบทเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้คนในพื้นที่ การบรรลุ SDGs จึงต้องถูกนำไปพิจารณาในระดับท้องถิ่นให้ได้และดำเนินการในระดับท้องถิ่นให้ได้ และ 5) Technology-driven Development คือ การพัฒนาที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีในการบรรลุ ทั้งเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร (ICT) และเทคโนโลยีจากการปฏิวัติด้านข้อมูล (Data Revolution) เพื่อทำให้ผลของการพัฒนาถูกเผยแพร่และถูกติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการขับเคลื่อนการพัฒนาระดับประเทศไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐภาคเอกชนหน่วยงานสถานศึกษาต่าง ๆ ที่มุ่งขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้เกิดขึ้นในชุมชนหลายกลุ่มในชุมชนในตำบลที่ได้สร้างขึ้นมาแล้ว มีการขับเคลื่อน ตามลักษณะและความสามารถของกลุ่มที่จะให้กลุ่มนั้นยัง ดำรงอยู่และหลายกลุ่มที่ต้องหลุดหายไปตามวิถีหรือการไม่เข้าถึงการดูแลของหน่วยงานภาครัฐองค์กรบริหารส่วนชุมชนองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น หรือนักวิชาการต่าง ๆ ทำให้กลุ่มเหล่านั้นต้องหลุดไป เพราะการพัฒนาที่ไม่เป็นผลสัมฤทธิ์

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถ ในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลายมิติ ประเด็น ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับ SME คือ พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนา ผู้ประกอบการยุคใหม่ ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขัน และมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดย 1) สร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะ 2) สร้างโอกาสเข้าถึงบริการทางการเงิน 3) สร้างโอกาสเข้าถึงตลาด 4) สร้างโอกาสเข้าถึงข้อมูล และ 5) ปรับบทบาทและโอกาสการเข้าถึงบริการภาครัฐ รวมทั้ง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติฯ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม และรายย่อย (SME) มี 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ประเด็นที่ 8 ผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมยุคใหม่ ประกอบด้วย 4 แผนย่อย คือ การสร้างความเข้มแข็งผู้ประกอบการอัจฉริยะ การสร้างโอกาสเข้าถึงบริการทางการเงิน การสร้างโอกาสเข้าถึงตลาด

และการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อ การดำเนินธุรกิจ 2) ประเด็นที่ 16 เศรษฐกิจฐานราก สนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า 3) ประเด็นที่ 20 การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ สร้างกติกาให้เกิดโครงสร้างกระจายรายได้ให้กับเศรษฐกิจ ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และ 4) ประเด็นที่ 23 วิจัยและพัฒนานวัตกรรม มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570 หมายเหตุที่ 7 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็งมีศักยภาพสูงและสามารถแข่งขันได้ โดยมีเป้าหมาย คือ 1) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเติบโตและแข่งขันได้ 2) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีศักยภาพสูงในการดำเนินธุรกิจ สามารถยกระดับและปรับตัวเข้าสู่ การแข่งขันใหม่ และ 3) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้าถึงและได้รับการส่งเสริมอย่างมีประสิทธิภาพจากภาครัฐ ซึ่งจะเป็นได้ว่าการพัฒนาผู้ประกอบการนั้นมีความสำคัญมากในการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมให้คนในประเทศมีงาน มีอาชีพ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต จะเป็นการศึกษาการขับเคลื่อนการยกระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสร้างงานสร้างอาชีพสู่ ความยั่งยืน ศึกษากระบวนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน และแนวทางการขับเคลื่อนการยกระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน จากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันจะส่งผลให้คนในชุมชนว่างงานมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อสังคมเกิดปัญหาอาชกรรมการค้าการร้ายลักขโมยส่งผลให้ชุมชนอยู่ด้วยความไม่ไว้วางใจกัน บั่นทอนความสุขในชุมชน หากได้มีการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ สร้างกลุ่มขับเคลื่อนการพัฒนาส่งเสริมอาชีพ ที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน กับชุมชน ก็จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในชุมชนได้อย่างดี ส่งเสริมให้ชุมชนนั้นเกิดการพัฒนาย่างเป็นรูปธรรม และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน คนในชุมชนมีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้และอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้กิจกรรมการขับเคลื่อนวิสาหกิจในแต่ละชุมชน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ก็จะช่วยเป็นแนวทางในการพัฒนาดังกล่าวได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและระดับความพึงพอใจการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต
2. เพื่อค้นหาแนวทางการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต โดย จังหวัดกระบี่ มีจำนวนประชากร ชาย 236,790 หญิง 239,949 รวม 476,739 จังหวัดพังงา ชาย 134,192 หญิง 134,596 รวม 268,788 จังหวัดภูเก็ต ชาย 197,036 หญิง 219,546 รวม 416,582 (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2568) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ครอบคลุมทุกประเด็น ได้ออกแบบเก็บข้อมูล แบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ประกอบด้วย ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักพัฒนาชุมชน นักธุรกิจ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นักวิชาการ ผู้นำศาสนา และประชาชน โดยคำนวณจากสูตร ทาโรยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 376 คน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธี เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์, 2553) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ได้ลึกซึ้งที่สุด ให้ได้ข้อมูลสำคัญที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับคุณสมบัติที่ต้องการ คือ เป็นผู้มีส่วนได้เสียต่อการ ท่องเที่ยวชุมชน เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบท ของชุมชนได้เป็นอย่างดี และสามารถให้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ครอบคลุมขอบเขต เนื้อหาของการวิจัยโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ ตัวแทนจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนจากผู้นำชุมชน ตัวแทนจาก ประชาชน ตัวแทนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับด้านที่ศึกษา และตัวแทนจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือ สัมภาษณ์ จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวิสาหกิจ ชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต 2) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยสร้างแบบสอบถาม เพื่อศึกษาเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาการ ขับเคลื่อนวิสาหกิจ ชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่าง ยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ แบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ลักษณะแบบสอบถามแบบตรวจสอบ รายการ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การ พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืนที่หา คุณภาพ อย่างถูกต้องตามกระบวนการวิจัย แล้วนำผลที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ย และได้กำหนดเกณฑ์ในการแปล ความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) 3) การวิจัยเชิง คุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมี โครงสร้าง (Interview) และ 4) การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ได้ใช้ดัชนี ความสอดคล้องข้อคำถามกับประเด็นหลัก ของเนื้อหา โดยกำหนดคะแนนตั้งแต่ +1 ถึง -1 แล้วนำผลที่ได้จาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านมาคำนวณหาค่า IOC ได้ 0.84 ตามสูตรเกณฑ์ โดยจะใช้ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 -1.00 ที่ มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้ ความเชื่อมั่น ได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของ ผู้เชี่ยวชาญ ไปทำการทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุดกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่ม ตัวอย่างที่ต้องศึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามทดลอง ใช้ที่ได้รวบรวมมาทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูป ในการหาค่าความเชื่อมั่นใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์ อัลฟาเท่ากับ 0.84. ตรวจสอบความถูกต้องของถ้อยคำ หรือสำนวน เพื่อให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ พุดตอบสามารถอ่านเข้าใจได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ซึ่งจะทำให้ผลงานวิจัยเป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อได้ เก็บแบบสอบถามกลับคืนมา ทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของข้อมูล และบันทึกวิธีหาค่าแบบสอบถามตามที่ กำหนด ได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) หาคุณภาพ อย่างถูกต้องตามกระบวนการเรียบเรียง แล้วนำผลที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ย มีเกณฑ์การให้ คะแนน 5 ระดับ แปล ความหมายของข้อมูลที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า ได้กำหนดเกณฑ์การแปลค่าคะแนนโดยใช้การแบ่งช่วงชั้น เท่ากัน (Class Interval) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ให้ความสำคัญกับการตีความหมาย (Meaning) ของเนื้อหา ปรากฏการณ์ ข้อมูล ที่ได้จากการจัดหมวดหมู่ หลังจากนั้นจะทำการพิจารณา หาความหมายโดยนำหลักการทาง วิชาการ เป็น ประเด็นหลัก แล้วทำการตีความหมายแบบตรงไปตรงมา จากปรากฏการณ์ ข้อมูลนั้น (Linear Interpretation) ถัดมาหากปรากฏการณ์ไม่ชัดเจน หรือข้อมูลคลุมเครือ จะใช้หลักการตีความหมาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาและระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐเพื่อ สร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต แบ่งเป็น 2 ส่วนได้ ดังนี้

1. ปัญหาของการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชน จัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต คือ 1) ปัญหาการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน 2) ปัญหาการยกระดับผลิตภัณฑ์และการ บริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ 3) ปัญหาการส่งเสริม การบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน และ 4) ปัญหาการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน

2. ระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้าง รายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต ภูเก็ต แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านคน	4.27	0.68	มากที่สุด
ด้านภาระงาน	4.25	0.66	มากที่สุด
ด้านโครงสร้าง	4.30	0.67	มากที่สุด
ด้านการเมือง	4.12	0.75	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	4.19	0.70	มาก
ด้านสังคมและวัฒนธรรม	4.25	0.67	มากที่สุด
ด้านเทคโนโลยี	4.25	0.68	มากที่สุด
ด้านศักยภาพชุมชน	4.28	0.70	มากที่สุด
ด้านการทำธุรกิจแบบยั่งยืน	4.23	0.67	มากที่สุด
สรุปภาพรวม	4.24	0.69	มากที่สุด

แสดงให้เห็นว่า ระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึง งบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และ ภูเก็ต โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับระดับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจจาก มากไปหาน้อยได้ ดังนี้ โดย ด้านโครงสร้าง ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมา คือ ด้านศักยภาพชุมชน ($\bar{X} = 4.28$) ด้านคน ($\bar{X} = 4.27$) ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.25$) ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.25$) สังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.25$) ด้านการมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.25$) ด้านการทำธุรกิจแบบยั่งยืน ($\bar{X} = 4.23$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 4.19$) และ ด้านการเมือง ($\bar{X} = 4.12$) ตามลำดับ

แนวทางการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชน จัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต “ยกระดับพัฒนาคนในชุมชนสร้างความแข็งแกร่ง” “สร้างการส่งเสริมผลักดันให้มีจุดเด่นและสร้างความมั่นใจน่าเชื่อถือ” “สามัคคีกันร่วมแรงร่วมใจกันถึงจะสำเร็จ พัฒนาสินค้าไปเรื่อย ๆ จนดีที่สุด มีมาตรฐานการรับรอง” “โพสต์ลงในโซเชียลต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงมากขึ้น” กล่าวได้ว่า มีแนวทางการแก้ไขปัญหา คือ 1) ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน 2) ควรยกระดับผลิตภัณฑ์และการบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ 3) ควรส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน และ 4) ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน โดยผ่านโครงการ 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน 2) การยกระดับผลิตภัณฑ์และการบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ 3) การส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน และ 4) การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

สภาพปัญหาและระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้ ดังนี้

1) ระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับระดับ ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านโครงสร้าง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านศักยภาพชุมชน ด้านคน ด้านเทคโนโลยี ด้านเทคโนโลยี ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการมีตลาด รองรับผลิตภัณฑ์ด้านการทำธุรกิจแบบยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า ด้านโครงสร้าง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จาริตรา เจตนะวิบูลย์ และคณะ ที่พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลโดยรวมมากที่สุดต่อความสำเร็จของธุรกิจ ซึ่งเป็นกลไกหลักใน โครงสร้างของการบริหารองค์กร (จาริตรา เจตนะวิบูลย์ และคณะ, 2566) รองลงมา คือ ด้านศักยภาพชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริภรณ์ บุญประกอบ และคณะ ที่พบว่า เทคนิคและวิธีการอย่างเรียบง่ายผสมผสานศิลปะชนบทรรมนิยมประเพณี และวัฒนธรรมอย่างลงตัวจนเกิดเป็นภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ที่จำเป็นต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชุมชนและเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน (ศิริภรณ์ บุญประกอบ และคณะ, 2567) และด้านคน ด้านเทคโนโลยี ดังที่ อัครวิทย์ ศาสนพิทักษ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ รับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านสื่อ Facebook และจากคนรู้จัก ด้านภาระงาน สังคม และวัฒนธรรม ด้านการมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ ด้านการทำธุรกิจแบบยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ตามลำดับ ซึ่งจะต้องมีการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ (อัครวิทย์ ศาสนพิทักษ์ และคณะ, 2567) สอดคล้องกับ แนวคิดของ จักรวัชร ศิริวรรณ ที่กล่าวว่า การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ดีจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการ รวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์สามารถดำเนินการแก้ไข ปัญหา และสนองตอบความต้องการตรงตามเป้าหมายของวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างแท้จริง (จักรวัชร ศิริวรรณ, 2563) แนวคิดว่าการวางแผนยุทธศาสตร์ เป็นการวางแผนเพื่อนำองค์การไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ ก้าวสู่ วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต การวางแผนยุทธศาสตร์จึงเป็นความพยายามขับเคลื่อนองค์การในภาพรวม ความสำเร็จในทุกประเด็นยุทธศาสตร์ที่ได้ถูกกำหนดขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์การเดินทางไปถึง วิสัยทัศน์ โดยถูกต้องตรงตามภารกิจและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์ ต่างจากการวางแผนทั่วไป ซึ่งเป็นการวางแผนเพื่อแก้ปัญหา การป้องกันปัญหา การวางแผนเพื่อพัฒนาองค์การ หรือกระบวนการปฏิบัติขององค์การให้มีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลสูงขึ้น เพราะฉะนั้นการวางแผนทั่วไปจึงมีจุดมุ่งหมายที่แคบกว่าการวางแผนยุทธศาสตร์มาก โดยมีแนวทางในการออกแบบกระบวนการ ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) 3) การตรวจสอบปฏิบัติตามแผน (Check) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Act) ซึ่งปัญหาการขับเคลื่อนการ ยกระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน ได้แก่ 1) ปัญหาการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการ แข่งขัน 2) ปัญหาการยกระดับผลิตภัณฑ์และการบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถ รองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ 3) ปัญหาการส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน และ 4) ปัญหาการส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน

แนวทางการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชน จัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต มีแนวทางการแก้ไขปัญหาดังนี้ 1) ควรพัฒนา ศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน ดังที่ รัชต์นนท์ มาร์ตัน และคณะ ได้ศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต้องมีวิธีการพัฒนาที่พัฒนาคนทุกคน ทุกกลุ่มและทุกประเภทในชุมชนให้เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยให้ข้อมูลความรู้การตระหนักถึง ความสำคัญและประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อนโยบายการขับเคลื่อน (รัชต์นนท์ มาร์ตันภักตรมาศ และคณะ, 2566) และยังคงแนวคิดของ พรชณิษฐ์ แก้วเนตร ที่กล่าวว่า ในยุคดิจิทัลซึ่งในยุคที่ผู้คนสามารถสื่อสาร เชื่อมต่อกันได้อย่างไม่มีพรมแดน การมีเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือทำให้ Hard Power หรืออำนาจที่ต้อง ใช้การบีบบังคับไม่เป็นผลอีกต่อไป ตรงกันข้ามกับอำนาจละมุนหรือ Soft Power กลับมีบทบาทมากขึ้น ด้วย เป็นเพราะว่าการสร้างและพัฒนาอำนาจละมุนขึ้นนั้นสามารถแทรกซึมและสื่อสารเป็นเนื้อเดียวไปในทุกภาค ส่วนได้ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ อาหาร เรื่องเล่า หรือแม้กระทั่งธุรกิจบางอย่างที่เอื้ออำนวย ต่อแรงส่งของอำนาจละมุน (พรชณิษฐ์ แก้วเนตร, 2566) ไม่ต่างจากผลการวิจัยของ สุพาดา สิริกฤตดา ที่พบว่า ด้านการตลาดออนไลน์ในการ Live สดขายสินค้าและด้านการผลิต วางแผนการลงทุนในการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่ มีเทคโนโลยีทันสมัยสังเกตได้ว่าเทคโนโลยีจะมามีบทบาทในการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน (สุพาดา สิริกฤตดา, 2566) 2) ควรยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถ รองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ คือ ยกสถานภาพทำให้ระดับหรือมาตรฐานสูงขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาวิจัย ของ อรมน ปั่นทอง และคณะ ที่พบว่า วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาด้านการผลิต โดยมีกำลังการผลิตไม่เพียงพอ ปัญหาด้านการเงิน สมาชิกขาดเงินทุนหมุนเวียน ปัญหาด้านการจัดการการตลาด สมาชิกยังขาดความรู้และทักษะ ด้านการตลาด สินค้าขาดความหลากหลาย ช่องทางการจำหน่ายสินค้ามีจำกัด การส่งเสริมการตลาดน้อยมาก (อรมน ปั่นทอง และคณะ, 2567) ส่วนผลการวิจัยของ เกสรี พงษ์สังข์ และคณะ พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาและอุปสรรค ด้านวัตถุดิบ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการตลาด ซึ่งสังเกตผลิตภัณฑ์ จะเป็นตัวขับเคลื่อนกลุ่มวิสาหกิจทั้งสิ้น (เกสรี พงษ์สังข์ และคณะ, 2566) 3) ควรส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อ สร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน ดังที่ คะนิงรัตน์ คำมณี และคณะ ศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน สมาชิกควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ กลุ่มร่วมกัน (กะนิงรัตน์ คำมณี และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Fortunato, M. W. P. & Alter, T. R. มองว่า ทัศนคติสัมพันธ์ของชุมชน เป้าหมาย คือ หาหรือวิธีการทำงานร่วมกับชุมชนโดยหวังว่าจะ สนับสนุนแนวทางปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายสะท้อนกลับ และเป็นประชาธิปไตยที่ส่งเสริมนวัตกรรม ความคิด สร้างสรรค์ และการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดในการสนับสนุนสมาชิกชุมชนและชุมชน เดินไปด้วยกัน เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ร่วมกัน (Fortunato, M. W. P. & Alter, T. R., 2023) 4) ควรส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ สรสินธุ์ ฉายสินสอ ได้ศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้เป้าหมายการพัฒนา ที่ยั่งยืน นั้นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการพัฒนาแรงงาน

แนวทางเชิงแก้ไข (สรสินธุ์ ฉายสินสอน, 2567) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพร เครือทอง และคณะ ที่กล่าวว่า การส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนนำนวัตกรรมและ เทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตและบริการ แนวทางเชิงป้องกัน โดยการร่วมมือกับภาครัฐสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรบุคคลอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมการสร้างความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจ ชุมชน แนวทางเชิงรับ โดยการส่งเสริมการลงทุนระบบการผลิตด้านเทคโนโลยีและเครื่องจักร และสนับสนุนให้ สมาชิกในวิสาหกิจชุมชนเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะมากยิ่งขึ้น เพราะการดำรงชีวิตจากช่วงวิกฤติที่มีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (VACA) สู่ยุคที่เป็นโลกที่เปราะบางในศตวรรษที่ 21 จึงมีความต้องการให้แน่ใจว่า ประชาชนทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาที่ดีและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต การศึกษาในประเทศไทย ภายใต้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ (พ.ศ. 2561 - 2580) นั้นได้รองรับการ เปลี่ยนแปลงโดยให้ความสำคัญในการพัฒนา ศักยภาพและคุณภาพของประชากรไทยทุกช่วงวัย ให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีความพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (ศิริพร เครือทอง และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ สามารถเขียนเป็นโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปปัญหา แนวทาง การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาและระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืน ในจังหวัด กระบี่ พังงา และภูเก็ต มีดังนี้ 1) ระดับความพึงพอใจในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเองอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านโครงสร้างมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านศักยภาพชุมชน ด้านคน ด้านเทคโนโลยี ด้าน เทคโนโลยี ด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านการมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ ด้านการทำธุรกิจแบบยั่งยืน ด้าน เศรษฐกิจ และด้านการเมืองตามลำดับ และ 2) ปัญหาการขับเคลื่อนการยกระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืนฯ ได้แก่ 1) ปัญหาการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน 2) ปัญหาการยกระดับผลิตภัณฑ์และการบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ 3) ปัญหาการส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน และ 4) ปัญหาการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์ และบริการในวิสาหกิจชุมชน สำหรับแนวทางการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าถึงงบประมาณของรัฐ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง อย่างยั่งยืนฯ มีดังนี้ 1) ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน 2) ควรยกระดับผลิตภัณฑ์และการบริการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ คือ ยกสถานภาพทำให้ระดับหรือมาตรฐานสูงขึ้น 3) ควรส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ความยั่งยืน และ 4) ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกผลิตภัณฑ์และบริการในวิสาหกิจชุมชน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายที่สนับสนุนและบ่มเพาะวิสาหกิจ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน 2) หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาทางการศึกษาและการเสริมสร้างทักษะ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผ่านโปรแกรมการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการวิสาหกิจชุมชน 3) หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบาย สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนตามบริบทของพื้นที่ 4) ควรมีการพัฒนาผู้ประกอบการหรือกลุ่มวิสาหกิจ บนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ ผลักดันวิสาหกิจชุมชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ 5) ควรส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานทั้งผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ 6) บูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานระดับพื้นที่ของจังหวัดให้มากขึ้น ผ่านการประสานงานของเครือข่าย หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อจัดหลักสูตรการพัฒนา 7) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และตลาดสำหรับวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชนจัดการตนเอง และ 8) บทบาทของภาครัฐและภาคเอกชนในการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนสู่ชุมชนจัดการตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2568). โครงสร้างข้อมูลสถิติจำนวนประชากรไทยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน แยกรายอายุรายเดือน. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2568 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByAgeMonth.php
- เกสรี พงษ์สังข์ และคณะ. (2566). การฟื้นฟูวิสาหกิจชุมชนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 17(1), 154-168.
- คะนิงรัตน์ คำณัณ และคณะ. (2566). สถานภาพและแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนเพื่อการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัด กาญจนบุรี. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ, 7(2), 5-15.
- จักขวัชร ศิริวรรณ. (2563). แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/437659>
- จาริตรา เจตนะวิบูลย์ และคณะ. (2566). ความสำเร็จของธุรกิจสายการบินอย่างยั่งยืนในประเทศไทย. วารสารการ วิจัยการบริหารการพัฒนา, 13(4), 978-1000.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2553). การออกแบบการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- พรชนิตว์ แก้วเนตร. (2566). อำนาจละมุน (Soft Power) ที่สะท้อนในธุรกิจการประจวบคณาภิรม: การใช้มุมมองทำ สังคมและธุรกิจวิเคราะห์ผลกระทบในเชิงอำนาจละมุน. วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวความยั่งยืน, 5(2), 75-82.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- ภักดิ์ดี กัลยาณมิตร. (2558). การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศกลุ่มนอร์ดิก. วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4(2), 17-37.
- รัชต์นันท์ มาร์ตินักรัตนา และคณะ. (2566). การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการตนเองอย่าง ยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่ และจังหวัดพัทลุง. Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(3), 427-441.
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2559). ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2566 จาก https://learningofpublic.blogspot.com/2015/11/blog-post_18.html
- ศิริพร เครือทอง และคณะ. (2567). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม. วารสารศาสตร์การศึกษา และการพัฒนามนุษย์, 8(1), 81-93.

- ศิริภรณ์ บุญประกอบ และคณะ. (2567). วัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 22(2), 154-166.
- สรสินธุ์ ฉายสินสอน. (2567). การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). วารสารสมาคมนักวิจัยปี, 9(1), 98-116.
- สุพาดา สิริกุตตา. (2566). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้ บ้านยาวิ จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 26(1), 89-104.
- อรมน ปั่นทอง และคณะ. (2567). การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตหัตถกรรมผ้าทอไทย พวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก. วารสารสมาคมนักวิจัย, 29(2), 164-179.
- อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์ และคณะ. (2567). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (เมืองมรดกโลก). วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 13(1), 60-77.
- Fortunato, M. W. P. & Alter, T. R. (2023). Interactional theory as a keystone of learning in action, creativity, innovation, and democracy. Local Development & Society, 4(3), 434-455.

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย

กรณีศึกษา: 2557 - 2565*

NEW SOCIAL AND POLITICAL MOVEMENT OF THAI YOUTH,
CASE STUDY: 2014 - 2022

พระมหาสถิตย์ สุธิทธิโน (ราชวงศ์), วีรณัฐ พรหมจักร*

Phramaha Sathit Sutemano (Ratchawong), Weeranuch Promjak*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: laksathit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย 2) สืบเคราะห์กลยุทธกระบวนการต่อสู้ ต่อรอง ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย และ 3) สร้างรูปแบบการป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดจากการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ได้แก่ แกนนำเยาวชนเคลื่อนไหวทางการเมือง นักกิจกรรม นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นักสิทธิมนุษยชน และผู้สื่อข่าว วิเคราะห์ข้อมูลในบริบทที่เกี่ยวข้อง นำเสนอด้วยเชิงพรรณนาวิธี ผลการวิจัยพบว่า การรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย เป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร ร่วมกลุ่มพูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเครือข่าย ด้วยอุดมการณ์ที่ความเป็นประชาธิปไตย การสืบเคราะห์กลยุทธกระบวนการต่อสู้ ต่อรอง ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย พบว่า เยาวชนมีหลักการที่ยึดมั่น 5 ประการดังนี้ 1) หลักประชาธิปไตย 2) หลักความยุติธรรม 3) หลักการมีส่วนร่วม 4) หลักสิทธิมนุษยชน และ 5) หลักสันติวิธี และรูปแบบการป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดจากการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย พบว่า รูปแบบของเยาวชนใช้หลักประนีประนอมและศึกษากฎหมายขอบเขตและความสามารถในการต่อรอง ซึ่งต้องอยู่ภายในกรอบของหลักสันติวิธี ในการต่อสู้และเคลื่อนไหวทำกิจกรรม โดยเน้นการต่อสู้ที่มีรูปแบบกิจกรรมหลัก ๆ โดยใช้ยุทธวิธีการรวมกลุ่มหลากหลายกลุ่มในการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อประชาธิปไตย โดยใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook Twitter และ YouTube เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่สื่อและข่าวสาร และช่องทางในการรวมกลุ่ม

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหว, การเมือง, เยาวชนไทย

Abstract

This research aims to: 1) Examine the formation of new political social movements among Thai youth, 2) Synthesize the strategies of struggle and negotiation employed by these movements, and 3) Develop a model for preventing and resolving problems arising from such youth-led movements. This is a qualitative study that utilized semi-structured interviews and in-depth interviews with 25 key informants, including youth political leaders, activists, political science scholars, human rights advocates, and journalists. The data were analyzed within relevant contextual frameworks and presented in a descriptive manner. The research findings reveal that the formation of new political social movements among Thai youth involves collective activities aimed at opposing military coups, creating discussion platforms, and exchanging views across networks driven by a shared democratic ideology. The synthesis of their strategies for struggle and negotiation shows that youth activists adhere to five core principles: 1) Democracy, 2) Justice, 3) Participation, 4) Human rights, and 5) Nonviolence. Regarding the model for preventing and resolving problems associated with these movements, it was found that the youth adopt a conciliatory approach, studying the legal boundaries and their capacity to negotiate, while ensuring their actions remain within the framework of nonviolent principles. Their primary tactics center on organized collective actions, often involving coalitions of diverse groups. These actions are supported by the strategic use of online platforms-such as Facebook, Twitter, and YouTube for disseminating information, spreading media content, and facilitating group mobilization in the pursuit of democratic reforms.

Keywords: Movement, Politics, Thai Youth

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนไทยได้กลายเป็นประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี พ.ศ. 2563 ที่เกิดการรวมตัวของกลุ่มเยาวชนจำนวนมากเพื่อเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันทางการเมืองและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตัวอย่างสำคัญ คือ การชุมนุมของกลุ่ม “เยาวชนปลดแอก (Free Youth)” และ “กลุ่มราษฎร” ซึ่งมีการจัดแฟลชม็อบและการชุมนุมใหญ่ทั่วประเทศ โดยในบางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมมากกว่า 10,000 คน (iLaw, 2563)

ลักษณะเฉพาะของการเคลื่อนไหวในยุคนี้ คือ การใช้พื้นที่ออนไลน์ควบคู่กับกิจกรรมภาคสนาม เยาวชนใช้ Twitter เป็นเครื่องมือหลักในการเผยแพร่ข้อเรียกร้อง และจัดระดมมวลชนผ่านแฮชแท็ก เช่น #เยาวชนปลดแอก #ให้มันจบที่รุ่นเรา และ #ยกเลิก112 ขบวนการดังกล่าวยังมีลักษณะ “แนวนราบ” (Horizontal Network) ที่ไม่มีผู้นำเดี่ยว แต่เป็นการรวมกลุ่มของเครือข่ายย่อยที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น กลุ่มนักเรียนเลว กลุ่มทะลุฟ้า กลุ่มคณะราษฎร และกลุ่ม LGBTQ+ ที่ต่อสู้เพื่อสิทธิในหลายมิติ เช่น เพศศึกษา การปฏิรูปกฎหมาย และสวัสดิการประชาชน

(Lertsuwankul, C., 2022) กิจกรรมการต่อสู้ของเยาวชนมีความหลากหลาย ทั้งการเดินขบวน การชุมนุม การแต่งกายเชิงสัญลักษณ์ เช่น การใส่ชุดนักเรียน การใช้หมวกกันน็อค หรือการถือป้ายเสียดสีทางการเมือง ตลอดจนการจัดกิจกรรม “คาเฟ่ประชาธิปไตย” หรือ “วิ่งไล่ลุง” ซึ่งสะท้อนการเคลื่อนไหวที่ผสมผสานระหว่าง การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และการใช้วาทกรรมการเมืองอย่างสร้างสรรค์และสันติ (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2565) อย่างไรก็ตาม ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ต้องเผชิญกับข้อจำกัดจากโครงสร้างอำนาจแบบดั้งเดิม เช่น การบังคับใช้กฎหมายอาญา มาตรา 112 และ 116 โดยข้อมูลจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ระบุว่า ระหว่างปี 2563 - 2566 มีผู้ถูกดำเนินคดีตามมาตรา 112 จำนวน 263 ราย ใน 286 คดี โดยในจำนวนนี้เป็น เยาวชนกว่า 40 ราย ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดในการใช้เสรีภาพในการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2565)

การเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยในทศวรรษล่าสุดยังสามารถวิเคราะห์ได้ผ่านกรอบแนวคิด “การเมืองภาคพลเมือง” (Civic Politics) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะพลเมืองที่ตื่นรู้ มีบทบาทในการตรวจสอบ ถ่วงดุล และเสนอแนะแนวทางทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ นอกเหนือจากการเลือกตั้งหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดั้งเดิม (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2555); (Barber, B. R., 1984) เยาวชนจำนวนมากจึงไม่ได้จำกัดบทบาทไว้เพียงในระบบตัวแทน แต่ขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การจัดเวทีสาธารณะ การสร้างสื่อของตนเอง และการรวมกลุ่มเพื่อผลักดันนโยบายที่สะท้อนคุณค่าที่ตนเชื่อ การเมืองภาคพลเมืองในกลุ่มเยาวชนยังแสดงให้เห็นรูปแบบการจัดการตนเอง (Self-organization) โดยไม่พึ่งพาองค์กรทางการเมืองกระแสหลัก พวกเขาสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” (Safe Space) ในโลกออนไลน์และออฟไลน์เพื่อถกเถียง แลกเปลี่ยน และฝึกฝนทักษะการเป็นพลเมืองผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น “คาเฟ่ประชาธิปไตย”, “วิ่งไล่ลุง”, “มือบิลปะ”, และการจัดเวิร์กช็อปสิทธิพลเมืองในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย สิ่งเหล่านี้สะท้อนพลวัตของการเมืองภาคพลเมืองแบบใหม่ ที่เยาวชนเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก โดยใช้ทั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนสื่อ และเครือข่ายทางสังคม เพื่อท้าทายโครงสร้างอำนาจเดิมและยืนยันสถานะของตนในฐานะ “พลเมือง” ที่มีสิทธิและเสียงในระบอบประชาธิปไตย (Hajer, M. & Wagenaar, H., 2003); (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2564)

เมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎี การเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยในปัจจุบันสอดคล้องกับแนวคิด “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่” (New Social Movements) ของ Touraine, A., Melucci, A. ซึ่งเสนอว่า ขบวนการเหล่านี้มิได้ขับเคลื่อนด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือชนชั้น แต่ด้วยค่านิยมสัญลักษณ์ เช่น ความเป็นธรรม สิทธิมนุษยชน และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Touraine, A., 1981); (Melucci, A., 1989) พร้อมกันนี้ Castells, M. ยังได้เน้นย้ำถึงพลังของเครือข่ายดิจิทัลในการสร้าง “พื้นที่สาธารณะใหม่” ผ่านโลกออนไลน์ (Castells, M., 2012) ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญของการต่อสู้ของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัล แม้จะมีการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนไทยอยู่บ้าง เช่น งานของณัฐฉินท์ นันทะเสนา ที่ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มประชาธิปไตยใหม่ (ณัฐฉินท์ นันทะเสนา, 2563) หรือ สุรชาติ บำรุงสุข ที่วิเคราะห์พลวัตความขัดแย้งในยุคประชาธิปไตยอ่อนแอ แต่ยังขาดงานวิจัยที่สังเคราะห์ทั้งในมิติของกลยุทธ์การต่อสู้ การสร้างอัตลักษณ์ร่วม และแนวทางป้องกันความขัดแย้งที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างของรัฐ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2565)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์กระบวนการต่อสู้ ต่อรอง ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย
3. เพื่อสร้างรูปแบบการป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดจากการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมุ่งศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย กรณีศึกษา: พ.ศ. 2557 - 2565 มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งระดับปฐมภูมิ (Primary Sources) และทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ เอกสารราชการ ปรากฏการณ์ข่าวสาร รายงาน NGO เว็บไซต์ของกลุ่มเคลื่อนไหว ตลอดจนหนังสือ บทความ งานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชน และการเมืองภาคพลเมือง ข้อมูลดังกล่าวถูกนำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนาและสังเคราะห์เพื่อสร้างความเข้าใจต่อพลวัตของปรากฏการณ์

2. การคัดเลือกและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ จำนวน 25 คน แบ่งเป็นแกนนำหรือสมาชิกของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ได้แก่ กลุ่มดาวดิน, กลุ่มอีสานใหม่ กลุ่มขบวนการประชาธิปไตยใหม่ จำนวน 9 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และเยาวชนศึกษา จำนวน 8 คน นักสิทธิมนุษยชนและนักกิจกรรมจากองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 8 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจริงในขบวนการเคลื่อนไหว การเป็นผู้ศึกษาหรือสังเกตการณ์อย่างต่อเนื่อง และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ นอกจากนี้ยังใช้เทคนิคการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลรายแรกแนะนำผู้ที่มีประสบการณ์ตรงเพิ่มเติมในเครือข่ายเดียวกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อมโยงและครอบคลุม กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทั้งในด้านเพศ ช่วงอายุ (ตั้งแต่ 18 - 40 ปี) ความเชี่ยวชาญทางวิชาการ และภูมิหลังพื้นที่ (ทั้งในกรุงเทพมหานครและภูมิภาค) รวมถึงอุดมการณ์ที่แตกต่าง ทั้งฝ่ายที่สนับสนุนการเคลื่อนไหวและฝ่ายที่ตั้งข้อสังเกต ซึ่งช่วยให้เกิดความลุ่มลึกของข้อมูลและลดอคติในการวิเคราะห์

3. การจัดการข้อมูลและการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกบันทึกเสียงและถอดความอย่างละเอียด จากนั้นจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding) และวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบมีธีม (Thematic Analysis) โดยใช้หลักการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ครอบคลุมทั้งในเชิงประสบการณ์และความหมาย

4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ผู้วิจัยใช้เทคนิค Triangulation โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งเอกสาร บันทึกสนทนา และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากหลายกลุ่ม เพื่อยืนยันข้อมูลร่วมกัน รวมถึงมีการทำ Member Checking กับผู้ให้ข้อมูลบางรายโดยนำสาระสำคัญกลับไปสอบถามความถูกต้องและตีความร่วม เพื่อป้องกันอคติของผู้วิจัย

5. หลักจริยธรรมในการวิจัย ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมในการวิจัย โดยได้รับความยินยอมโดยสมัครใจ (Informed Consent) จากผู้ให้ข้อมูลทุกคนก่อนการสัมภาษณ์ รวมถึงอธิบายจุดประสงค์ของการวิจัย สิทธิในการปฏิเสธไม่ให้ข้อมูล และการปกปิดชื่อและตัวตนของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันอันตรายหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย กรณีศึกษา: 2557 - 2565 ได้สรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ลักษณะการรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย จากข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทยเริ่มต้นจากการรวมตัวของกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป เพื่อต่อต้านการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2557 โดยมีจุดร่วมทางอุดมการณ์ด้านประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายแนวนราบ (Horizontal Network) ไม่มีโครงสร้างนำแบบลำดับชั้น แต่เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มย่อย เช่น กลุ่มนักเรียนเลว กลุ่มทะเลชุพิตกุล กลุ่มอีสานใหม่ ฯลฯ ที่มีความหลากหลายด้านบทบาทและพื้นที่ กระบวนการรวมกลุ่มดังกล่าวเริ่มจากกิจกรรมขนาดเล็ก เช่น การจัดเสวนาแฟลชม็อบ หรือการรวมตัวในพื้นที่สาธารณะเพื่อตั้งคำถามต่ออำนาจรัฐ ก่อนขยายวงกว้างไปสู่การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์และข้อเรียกร้องเชิงนโยบายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ Twitter และ Facebook ซึ่งทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ทางการเมืองทางเลือก” ที่เชื่อมโยงมวลชนและแนวคิดจากหลากหลายกลุ่มเข้าสู่การเคลื่อนไหวร่วมกัน

2. กลยุทธ์กระบวนกรต่อสู้และการต่อรอง กลุ่มเยาวชนใช้กลยุทธ์การเคลื่อนไหวภายใต้กรอบของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movements) ที่ไม่จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจหรือชนชั้น แต่ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัฒนธรรม ความเท่าเทียม และสิทธิมนุษยชน (Melucci, A., 1989); (Touraine, A., 1981) โดยมีกลยุทธ์สำคัญที่พบ ได้แก่ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อระดมทรัพยากร สื่อสารประเด็น และเคลื่อนไหวขบวน เช่น การสร้างแฮชแท็ก #ให้มันจบที่รุ่นเรา #ยกเลิก112 การจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น การชูสามนิ้ว การสวมชุดนักเรียน การแสดงละครสั้น หรือ “วิ่งไล่ลุง” การเคลื่อนไหวโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolent Resistance) ยึดหลักสันติวิธีเป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gene Sharp จากการวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง (N = 25) พบว่า กลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่ยึดถือหลักการเคลื่อนไหวร่วมกัน 5 ประการ โดยสรุปเป็นตารางผลการสัมภาษณ์ ได้ตามประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการสัมภาษณ์

หลักการ	คำอธิบาย
1. ประชาธิปไตย	การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. ความยุติธรรม	การลดความเหลื่อมล้ำ และต่อต้านการเลือกปฏิบัติ
3. การมีส่วนร่วม	ประชาชนทุกคนควรมีเสียงในการกำหนดอนาคตของตนเอง
4. สิทธิมนุษยชน	สิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม
5. สันติวิธี	การไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์หรืออคติ

3. รูปแบบการป้องกันและการจัดการปัญหา จากข้อมูลที่ได้ พบว่า กลุ่มเคลื่อนไหวมีรูปแบบการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมและทบทวนร่วมกัน โดยมีกระบวนการภายในกลุ่มในการ ประเมินสถานการณ์, อภิปรายปัญหา, และกำหนดเป้าหมายใหม่ร่วมกัน การเรียนรู้ของกลุ่มเป็นแบบ Iterative Learning Process คือ มีการสะท้อนบทเรียนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่พบ คือ การปรับเปลี่ยนเป้าหมายและวาทกรรมจากการเรียกร้องสิทธิในประเด็นเฉพาะ เช่น เหมืองทอง หรือสิทธิการศึกษา มาสู่การเคลื่อนไหวร่วมกันในระดับโครงสร้าง เช่น การปฏิรูปสถาบัน หรือการยกเลิก ม.112 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจากประเด็นเฉพาะไปสู่ประเด็นรวม อีกทั้ง กลุ่มยังใช้กลยุทธ์การ “ต่อรองโดยใช้กฎหมาย” เช่น การอธิบายสิทธิในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญ หรือการเผยแพร่คำพิพากษาทางกฎหมาย เพื่อชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่ทำ “ไม่ผิดกฎหมาย” และเป็นการปกป้องสิทธิของตนเองภายใต้ระบบประชาธิปไตย ซึ่งสามารถโยงได้กับ Negotiation Theory (Fisher, R. & Ury, W., 1981) นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยภายนอก เช่น แรงกดดันจากองค์กรระหว่างประเทศ การจับตามองจากสถานทูต หรือความล้มเหลวในการสื่อสารของรัฐบาลทหาร (เช่น ความรุนแรงในการสลายการชุมนุม) เป็นตัวเร่งให้ประชาชนตื่นตัวและสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

การรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย โดยการศึกษาของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร พบว่า เงื่อนไขในการรวมกลุ่มของเยาวชนไทย เป็นเงื่อนไขที่มาจากลักษณะทางด้านการเมืองและทางสังคม ซึ่งสมาชิกกลุ่มล้วนมีแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจนโดยมีหลักประชาธิปไตยเป็นหลัก ที่มองว่าการสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย จะทำให้ทุกคนในสังคมมีอำนาจเท่าเทียมกัน ซึ่งลักษณะแนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับ กล่าวว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ มีใช้การเคลื่อนไหวเพื่อประท้วงหรือต่อต้านใด ๆ แบบเดิม ๆ แต่มุ่งเป้าหมายเด่นชัดและมียุทธวิธีในการช่วงชิงจังหวะในการสร้างค่านิยมหรือความหมายใหม่ ๆ ให้กับสิ่งที่เรียกร้อง/ต่อสู้เคลื่อนไหว โดยไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไข กฎหรือกติกาของการเมืองแบบเก่าการรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย มีรากฐานจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ปิดกั้นเสรีภาพหลังการรัฐประหารปี 2557 ซึ่งส่งผลให้เยาวชนจำนวนมากรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตย แนวคิดของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่มีเป้าหมายในการต่อสู้กับความหมายทางการเมืองแบบเก่า โดยสร้าง “ความหมายใหม่” ผ่านสื่อและกิจกรรมร่วมสมัย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี 2557 และ 2565 จะพบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวได้พัฒนาจากการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ในพื้นที่มหาวิทยาลัย ไปสู่เครือข่ายออนไลน์แบบไร้ศูนย์กลาง การใช้เครื่องมืออย่าง

Twitter, Facebook และ YouTube ไม่ได้เป็นเพียงการสื่อสาร หากแต่เป็น “พื้นที่สาธารณะ” ในความหมายของ ฮาเบอร์มาส ที่เยาวชนสามารถต่อรองและช่วงชิงนิยามประชาธิปไตยได้ในระดับมวลชน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2542) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ฌ็องฌัก กูแซน (Jean-Jacques Guisan) ที่ได้กล่าวว่า ประเด็นทางการเมืองทั้งนี้การทำงานของ กลุ่มมีหลักการที่ยึดมั่น 5 ประการดังนี้ 1) หลักประชาธิปไตย ที่คนไทยมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน 2) หลักความ ยุติธรรม ที่จะช่วยลดความขัดแย้งของคนในสังคม 3) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดชีวิตของตนเอง 4) หลักสิทธิมนุษยชน ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน 5) หลักสันติวิธี คือ การไม่ใช้ความรุนแรงและ ไม่มีอคติ (ฌ็องฌัก กูแซน, 2563) นอกจากนี้ นลินา ไชยะ ยังได้กล่าวถึงกลยุทธ์กระบวนการต่อสู้ ต่อรอง ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย โดยการศึกษาพบว่า ด้วยการใช้ช่องทางใน การเคลื่อนไหวแบบใหม่โดยใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook Twitter และ YouTube มาใช้ในการระดมทรัพยากร อาทิ เงินทุน องค์กร กำลังคน เทคโนโลยีช่องทางติดต่อสื่อสาร สื่อสารมวลชน เป็นต้น ซึ่งลักษณะแนวคิดข้างต้น สอดคล้องกับ นลินา ไชยะ ได้ศึกษาเรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมืองว่า ด้วยพื้นที่สาธารณะ การเคลื่อนไหวทางสังคม และสื่อสังคมออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า เฟซบุ๊กนั้นมีความเป็นพื้นที่สาธารณะตามแนวคิดของฮาเบอร์มาสท่ามิตติ ในลักษณะร่วมสมัยและเป็นพลวัตร โดยเป็นพื้นที่ซึ่งกว้างขวางไร้ขอบเขต ไม่มีลักษณะทางกายภาพและมีผู้เข้าร่วม กระทำการที่มีความแตกต่างหลากหลาย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์ของกลุ่มเยาวชนไทยไม่ได้อิงกับการ เฝichen หน้าทางกายภาพ แต่เป็นการ “เจรจาเชิงสัญลักษณ์” กับรัฐ โดยใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการต่อรอง ทางการเมือง (นลินา ไชยะ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับ Negotiation Theory ของ Fisher, R. & Ury, W เสนอว่า การเจรจาแบบสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจเป้าหมายร่วมกันและยอมรับขอบเขตทางกฎหมาย การใช้กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น “วิ่งไล่ลุง” หรือ “คาเฟ่ประชาธิปไตย” จึงมิได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม แต่เป็นการออกแบบการต่อสู้ที่หลบเลี่ยงข้อจำกัดทางกฎหมาย อีกทั้งยังดึงดูดความสนใจจากมวลชนและสื่อสากล ซึ่งทำให้รัฐบาลทหารต้องชะลอการใช้ความรุนแรงโดยตรง อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์ดังกล่าวยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มที่ เข้าถึงเทคโนโลยีและมีทักษะด้านสื่อออนไลน์ ส่งผลให้เยาวชนในภูมิภาคหรือนอกเมืองใหญ่บางส่วนยังไม่ สามารถเข้าร่วมขบวนได้อย่างเต็มที่ (Fisher, R. & Ury, W., 1981)

โดยรูปแบบการป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดจากการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชน ไทยตามการศึกษาของ คุณาธิป อินทรพรหม และคณะ โดยการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบ ใหม่จะมีลักษณะไม่เป็นทางการประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและไม่มีอันตราย การใช้สื่อออนไลน์เพื่อเข้ามาช่วย ในการสื่อสารและการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มเยาวชนสามารถก่อรูปขบวนขึ้นมาได้อย่าง ชัดเจนในยุคที่ระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถเคลื่อนไหวได้มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากการใช้สื่อออนไลน์ต่าง ๆ จึงมี ประสิทธิภาพที่จะสร้างการปะทะแบบที่มีชั้นเชิงหรือวิธีการเคลื่อนไหวที่แปลกใหม่อยู่เสมอและเพื่อจะเพิ่มความ น่าสนใจของเนื้อหาในการดึงดูดผู้คนให้มาเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องและการเปรียบเทียบกลยุทธ์และแนวทางการ เคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมสมัยของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านแกนนำมีความแตกต่างกันในเรื่อง ของบริบททางการเมืองประสบการณ์ทางการเมือง 2) ด้านการระดมพล มีความแตกต่างในด้านการใช้สื่อระดมพล ระหว่างการใช้สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อหลัก และการใช้สื่อออนไลน์เป็นหลัก รูปแบบการชุมนุมแตกต่างกัน คือ แบบปักหลัก ชุมนุมและแบบแฟลชม็อบ 3) ด้านการใช้สื่อ กลุ่ม กปปส. มีการใช้สื่อ 3 ช่องทาง คือ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และ

สื่อออนไลน์ กลุ่มนิสิต - นักศึกษา และแนวร่วมใช้เพียงสื่อออนไลน์ 4) วิธีในการระดมทุนกลุ่ม กปปส. มีการเปิดบัญชี กองทุนและเก็บเงินสด กลุ่มนักศึกษามีการโอนผ่านธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (คุณาธิป อินทรพรหม และคณะ, 2564) กลุ่มขบวนการเยาวชนมีลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ผ่านการจัดกิจกรรม การสะท้อนบทเรียน และการกำหนดเป้าหมายใหม่ร่วมกัน โดยมีลักษณะ “ทดลอง - ผิดพลาด - เรียนรู้” ที่เกิดขึ้น ตลอดเวลา ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพในการพัฒนาภาวะผู้นำและการสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม จากการ สัมภาษณ์ พบว่า ความล้มเหลวในการตั้งเป้าหมายร่วม หรือการขาดฉันทามติในกิจกรรมบางประเภท กลับกลายเป็น อุปสรรคที่ทำให้บางกลุ่มแยกตัว หรือมีความขัดแย้งภายใน ดังนั้น การออกแบบโครงสร้างการประสานงานที่ยืดหยุ่น แต่มีระบบสะท้อนผลและประเมินภายใน จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำให้การเคลื่อนไหวสามารถต่อยอดได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบใหม่จากการศึกษาหาข้อมูล สัมภาษณ์ เพื่อนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม การต่อสู้ ต่อรอง นำมาสร้างรูปแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย ผู้วิจัยนำเสนอกระบวนการ และขั้นตอนของการพัฒนาก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการเป็นแผนภูมิภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบที่สัมพันธ์กันเชิงตรรกะและลำดับ

โมเดลนี้ประกอบด้วย 3 ชั้น ขององค์ประกอบที่สัมพันธ์กันเชิงตรรกะและลำดับ ดังนี้

ชั้นที่ 1 หลักการพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่ ประชาธิปไตย ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วม และสันติวิธี → ทำหน้าที่เป็น กรอบคุณค่า (Value Framework) ที่เป็นรากฐานแนวคิดในการเคลื่อนไหว

ชั้นที่ 2 กลยุทธ์และยุทธวิธีของขบวนการเยาวชน กลยุทธ์หลัก คือ การยึดแนวสันติวิธี ใช้การศึกษา กฎหมายในการต่อรอง → ยุทธวิธี คือ การรวมกลุ่มแนวราบหลายเครือข่าย และใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook, Twitter, YouTube) เป็นเครื่องมือขับเคลื่อน

ชั้นที่ 3 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ เยาวชนเห็นคุณค่าของการใช้ สื่ออย่างสร้างสรรค์ ภายใต้กรอบ สันติวิธี → ส่งเสริมการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า

โมเดลนี้ชี้ให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยไม่ได้เน้นการชุมนุมบนท้องถนนเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ยกระดับการเคลื่อนไหวเข้าสู่ “พื้นที่ดิจิทัล” ซึ่งกลายเป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมือง การต่อสู้ของเยาวชนยุคใหม่ ผสาน “ความรู้ทางกฎหมาย” เข้ากับ “พลังสื่อสร้างสรรค์” โดยไม่พึ่งโครงสร้างแบบลำดับชั้นถือเป็นพลวัตใหม่ที่แตกต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวในอดีตที่มักมีผู้นำชัดเจนและรวมศูนย์อำนาจ

โมเดลนี้เหมาะสำหรับ กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ (อายุ 15 - 25 ปี) ที่อยู่ในเขตเมืองหรือเข้าถึงเทคโนโลยีกลุ่มที่ไม่มีโครงสร้างแนวดิ่ง แต่ต้องการเชื่อมประเด็นกับเครือข่ายสถานการณ์ที่ไม่สามารถชุมนุมในพื้นที่สาธารณะได้ เช่น ภายใต้ภาวะฉุกเฉินหรือกฎหมายปิดกั้นการชุมนุม การสร้างกลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ออนไลน์ เช่น โรงเรียนมหาวิทยาลัย กลุ่มกิจกรรมเยาวชนในสื่อ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองแบบใหม่ของเยาวชนไทย กรณีศึกษา: 2557 - 2565 ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ ควรมีการเปิดพื้นที่สาธารณะให้เยาวชน แสดงออกอย่างปลอดภัย และยุติการใช้กฎหมายเพื่อปิดปากทางการเมือง ควรส่งเสริมการเรียนรู้สิทธิเสรีภาพผ่าน การศึกษา และปฏิรูปนโยบายความมั่นคงให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย 2) ข้อเสนอแนะต่อสถานศึกษา ควรส่งเสริม “ห้องเรียนประชาธิปไตย” ผ่านการสร้างพื้นที่ถกเถียง ฝึกทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และ จัดกิจกรรม เยาวชนร่วมกับภาคประชาสังคม 3) ข้อเสนอแนะต่อภาคประชาชน ควรสนับสนุนเครือข่ายเยาวชนท้องถิ่นให้สามารถ เชื่อมโยงกับขบวนการระดับชาติ ผ่านทุนสนับสนุน การอบรมผู้นำรุ่นใหม่ และการผลิตสื่อร่วมกันเพื่อขยายผลไปสู่ กลุ่มที่ยังไม่เข้าถึง ควรศึกษาแบบเปรียบเทียบทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในส่วนนี้หากมีการศึกษาเพิ่มเติม ถึงลักษณะการเคลื่อนไหวต่อสู้ในแต่ละกิจกรรม จะส่งผลให้เห็นถึงรายละเอียดและความสำคัญของการเคลื่อนไหว แต่ละรูปแบบเพิ่มมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คุณาธิป อินทรพรหม และคณะ. (2564). การเปรียบเทียบกลยุทธ์และแนวทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมสมัย ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). การเมืองวัฒนธรรมและอัตลักษณ์: กระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในโลกยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ณัฐฐินันท์ นันทะเสนา. (2563). การเคลื่อนไหวทางสังคมโดยกลุ่มนักศึกษาขบวนการประชาธิปไตยใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2564). ประชาธิปไตยและการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 42(2), 5-25.
- นลินา ไชยะ. (2562). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยพื้นที่สาธารณะ การเคลื่อนไหวทางสังคม และสื่อสังคมออนไลน์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2565). สถิติเยาวชนถูกดำเนินคดีจากการแสดงออกและการชุมนุม ปี 2563 - 2568. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2565 จาก <https://tlhr2014.com/archives/24941>
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2565). ยุทธศาสตร์ ความมั่นคง และการเมืองไทยในกระแสโลก. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2555). ภาคประชาชนกับประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- iLaw. (2563). การคุกคามที่สืบเนื่องจากการชุมนุมตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2563. โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน. เรียกใช้เมื่อ 7 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.ilaw.or.th/articles/9653>
- Barber, B. R. (1984). Strong democracy: Participatory politics for a new age. California: University of California Press.
- Castells, M. (2012). Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age. (2nd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Fisher, R. & Ury, W. (1981). Getting to yes: Negotiating agreement without giving in. Houghton: Mifflin.
- Habermas, J. (1989). The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society. Cambridge: MIT Press.
- Hajer, M. & Wagenaar, H. (2003). Deliberative policy analysis: Understanding governance in the network society. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lertsuwankul, C. (2022). Online Horizontal Organizing and Leaderless Movement: A Case Study of Thai Youth Protest Networks. Journal of Contemporary Politics in Asia, 10(2), 23-41.
- Melucci, A. (1989). Nomads of the present: Social movements and individual needs in contemporary society. Philadelphia: Temple University Press.
- Touraine, A. (1981). The voice and the eye: An analysis of social movements. Cambridge: Cambridge University Press.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19

ในผู้สูงอายุตอนต้น*

CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF THE COVID-19 PREVENTION BEHAVIOR AMONG THE EARLY ELDERLY

นิธิตา ธารีเพียร*, กรัณทรัตน์ บุญช่วยธนาสิทธิ์

Nitita Tareepian*, Karuntharat Boonchuaythanasit

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: nitita.t@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง 414 คน เป็นผู้สูงอายุตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5 จังหวัด ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นด้านการรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง การรับรู้ความสามารถตนเอง แรงจูงใจในการป้องกันและพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 เท่ากับ 0.830, 0.841, 0.711, 0.809, 0.881 และ 0.853 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่า $\chi^2 = 456.10$, $df = 263$, $\chi^2/df = 1.734$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.90$, $RMSEA = 0.042$ และ $RMR = 0.019$ สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น ได้ร้อยละ 45 โดยได้รับอิทธิพลทางตรงจากแรงจูงใจในการป้องกันและการรับรู้ ความรุนแรงของโรค ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.57 และ 0.19 ตามลำดับ และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนองและการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ส่งผลต่อแรงจูงใจในการป้องกันที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน แล้วส่งผลไปยังพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.25 0.13 และ 0.12 ตามลำดับ การนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนารูปแบบเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น ควรมุ่งเน้นปัจจัยเชิงสาเหตุตามทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรค เนื่องจากทั้ง 5 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19

คำสำคัญ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, พฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19, ผู้สูงอายุตอนต้น

Abstract

This research aimed to validate causal relationships of COVID-19 prevention behaviors among the early elderly compared with the empirical data. This study was quantitative research. The sample consisted of 414 early elderly people in Bangkok and the five provinces' perimeters. The early elderly people were randomly selected by multi-stage random sampling. Data were collected using a questionnaire, whose reliability on perceiving severity, perceiving vulnerability, responding efficacy, self-efficacy, prevention motivation, and COVID-19 prevention behaviors was 0.830, 0.841, 0.711, 0.809, 0.881, and 0.853, respectively. Data were analyzed using descriptive statistics and structural equation modeling. The results revealed that the causal relationships model was congruent with the empirical data. Goodness of fit statistics showed: $\chi^2 = 456.10$, $df = 263$, $\chi^2/df = 1.734$, GFI = 0.92, AGFI = 0.90, RMSEA = 0.042, and RMR = 0.019. It could explain the total variance of COVID-19 prevention behaviors among the early elderly to 45 percent. This model received the direct effects from protection motivation and perceiving severity, with coefficients of 0.57 and 0.19, respectively. Furthermore, the indirect effects of self-efficacy perception, response efficacy expectation, and perceived vulnerability influenced protection motivation as a mediating variable, with coefficients of 0.25, 0.13, and 0.12, respectively. These ultimately affected COVID-19 prevention behavior. The study results could be used to develop a model to modify COVID-19 prevention behaviors in early elderly people, focusing on the causal factors of protection motivation theory. These five variables were influential in COVID-19 prevention behaviors.

Keywords: Causal Relationship Model, COVID-19 Prevention Behavior, The Early Elderly

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (Coronavirus disease 2019: COVID-19) แพร่ระบาดไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ทำให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตจำนวนมาก โดยติดต่อกันจากคนสู่คนผ่านทางฝอยละอองน้ำมูกน้ำลายจากการไอจาม หรือการสัมผัสสารคัดหลั่งแล้วมาสัมผัสตา จมูกและปาก ทำให้เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย (สุรียา หมานมานะ และคณะ, 2563) จากสถานการณ์ผู้ติดเชื้อวันที่ 22 มีนาคม 2565 ทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อมากกว่า 469 ล้านราย เสียชีวิตมากกว่า 6 ล้านราย ประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อมากกว่า 3 ล้านราย เสียชีวิตมากกว่า 2 หมื่นราย (World Health Organization, 2022) แม้ปัจจุบันจะปรับให้เป็นโรคติดต่อที่ต้องเฝ้าระวัง แต่ยังมีการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง สังเกตได้ข้อมูลวันที่ 12 มกราคม 2568 ทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อมากกว่า 777 ล้านราย เสียชีวิตมากกว่า 7 ล้านราย (World Health Organization, 2025) ประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อมากกว่า 4 ล้านราย เสียชีวิตมากกว่า 3 หมื่นราย (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2568) แสดงให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่องในวิถีชีวิตปกติ

การป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ประกอบด้วย การฉีดวัคซีนและใช้มาตรการป้องกันการติดเชื้อ ประเทศไทยจัดให้บริการฉีดวัคซีนแก่ประชาชนทั่วประเทศแล้ว แต่เชื้อไวรัสมีการกลายพันธุ์ตลอดเวลา แม้วัคซีนจะลดความรุนแรงของโรคและจำนวนผู้เสียชีวิต แต่โอกาสในการรับและแพร่เชื้อโควิด-19 ที่มีการกลายพันธุ์ยังดำเนินต่อไป จึงจำเป็นต้องใช้มาตรการป้องกันหรือมีพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ต่อไปด้วยเช่นกัน จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ประกอบด้วย 1) การล้างมือ 2) มารยาทการไอ 3) การสวมหน้ากากอนามัย และ 4) การเว้นระยะห่างทางสังคม (Centers for Disease Control and Prevention, 2021); (European Centre for Disease Prevention and Control, 2023); (World Health Organization, 2021) ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 พบว่า ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันของ Rogers R. W. มีองค์ประกอบที่สอดคล้องและครอบคลุมมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วยการรับรู้ความรุนแรง การรับรู้โอกาสเสี่ยง ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง และการรับรู้ความสามารถตนเอง (Rogers, R. W., 1975) ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 (Kowalski, R. M. & Black, K. J., 2021); (Mihelic, A. et al., 2021); (Sand, G. & Bristle, J., 2021) แต่บางการศึกษา พบว่า ส่งผลทางอ้อมผ่านแรงจูงใจในการป้องกันแล้วส่งผ่านไปยังพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 (Kaspar, K., 2020); (Pattanrsi, S. & Nguyen, T. P. L., 2021) จึงทำให้สนใจศึกษาโมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19

ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปและมี 7 โรคเรื้อรัง คือ โรคทางเดินหายใจเรื้อรัง โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคไตวายเรื้อรัง โรคหลอดเลือดสมอง โรคอ้วน โรคมะเร็ง และโรคเบาหวาน แนวโน้มความรุนแรงของโรคจะมากขึ้นจนนำไปสู่การเสียชีวิตได้ (คณะกรรมการกำกับดูแลรักษาโควิด-19, 2565) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา เช่น ระบบทางเดินหายใจและภูมิคุ้มกันที่เสื่อมลงตามวัยที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีโอกาสเสียชีวิตมากขึ้นด้วย (เมธี จินะโกฏิ และการันต์ พงษ์พานิช, 2561); (อมรรัตน์ จำเนียร และประเสริฐ สายเชื้อ, 2559) ช่วงอายุที่พบการติดเชื้อและอัตราป่วยตายมากที่สุด คือ ผู้สูงอายุ 60 - 69 ปี (ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค, 2565) เนื่องจากเป็นวัยที่ยังมีพลังความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทำให้โอกาสรับเชื้อโรคมักมากขึ้น และยังพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 น้อยกว่ากลุ่มวัยอื่น โดยเฉพาะการล้างมือที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (รังสรรค์ โฉมยา และกรรณิกา พันธศรี, 2563) จากรายงานสถานการณ์ผู้ติดเชื้อเดือนมกราคม 2563 ถึงเมษายน 2565 ภูมิภาคที่มีผู้ติดเชื้อมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จังหวัดที่มีอัตราป่วยตายมากที่สุด คือ ปทุมธานี รองลงมา คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และนนทบุรี (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2565) จึงทำให้สนใจศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับโมเดลหรือแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 โดยใช้ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกัน มาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมป้องกันโรคโควิด-19 ในประเทศไทย พบเพียงการศึกษาของณัฐพล เทียมวัน และคณะ เท่านั้น โดยเป็นการศึกษาในกลุ่มประชากรวัยทำงาน (ณัฐพล เทียมวัน และคณะ, 2565) ยังไม่พบการศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น เพื่อหาข้อค้นพบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุและขนาดอิทธิพลของตัวแปร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ

บุคลากรทางการแพทย์ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบ จัดกิจกรรมหรือให้สุขศึกษา เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 เพิ่มขึ้น และลดอัตราป่วยในผู้สูงอายุตอนต้นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แล้ววิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ทำการศึกษาในเดือนตุลาคม 2566 ถึง มกราคม 2567 ผ่านการรับรองจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตามหนังสือรับรอง เลขที่ COA No. COA66/039 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2566 และผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน กรุงเทพมหานคร ตามหนังสือรับรองเลขที่ U028hh/66_EXP ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2566

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยนี้ คือ ผู้สูงอายุตอนต้น (60 - 69 ปี) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุตอนต้นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5 จังหวัด (ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และนนทบุรี) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 - 20 คน ต่อการประมาณค่า 1 พารามิเตอร์ (Khine, M. S., 2013) การวิจัยนี้มี 32 พารามิเตอร์ ใช้ 15 ตัวอย่างต่อพารามิเตอร์ ขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงเท่ากับ 480 คน เก็บตัวอย่าง 6 จังหวัด ทำให้ได้จังหวัดละ 80 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลาย ขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เลือกจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5 จังหวัด โดยสุ่มเลือกศูนย์บริการสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (ศบส.) 1 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 5 แห่ง แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก (Simple Random Sampling) เลือก 1 เขตการปกครอง ของกรุงเทพมหานคร และสุ่มเลือก 1 อำเภอของแต่ละจังหวัด

ขั้นที่ 2 การสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก เลือก 1 แขวงการปกครองของกรุงเทพมหานคร และสุ่มเลือก 1 ตำบลของแต่ละอำเภอ ทำให้ได้ ศบส. 1 แห่ง และ รพ.สต. 5 แห่ง

ขั้นที่ 3 การสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยเรียงลำดับผู้สูงอายุตอนต้น ที่มารับบริการของศบส. และรพ.สต. แล้วสุ่มเลือกลำดับเลขคี่ ได้แก่ 1, 3, 5, ... เป็นต้น จนครบจำนวน

เกณฑ์การคัดเข้า คือ 1) ผู้สูงอายุ 60 - 69 ปี 2) สามารถอ่าน ฟัง และเขียนภาษาไทยได้ 3) ไม่มีภาวะสมองเสื่อม (ใช้แบบทดสอบสภาพสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย (MSET10) จุดตัด Cut-off ผู้สูงอายุเรียนระดับประถมศึกษา >17 คะแนน และผู้สูงอายุเรียนระดับสูงกว่าประถมศึกษา > 22 คะแนน) (สมาคมโรคสมองเสื่อมแห่งประเทศไทย, 2561) และ 4) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์การคัดออก คือ เกิดความเจ็บป่วยหรือมีปัญหาด้านสุขภาพ ที่ต้องได้รับการรักษาอย่างเร่งด่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 15 ข้อ เป็นแบบเติมคำในช่องว่างและตรวจสอบรายการ

(Check List) ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วย การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง และการรับรู้ความสามารถตนเอง ส่วนที่ 3 แบบสอบถามแรงจูงใจในการป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 10 ข้อ โดยส่วนที่ 2 และ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ และส่วนที่ 4 แบบสอบถามพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 24 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง และไม่เคยปฏิบัติเลย (Rad, E. R. et al., 2021) ให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์ 1 ท่าน อาจารย์แพทย์เวชศาสตร์ชุมชน 1 ท่าน และอาจารย์แพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว 1 ท่าน ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Item Content Validity Index, I-CVI) อยู่ระหว่าง 0.8 - 1 ค่าความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (content validity for scale, S-CVI) ได้เท่ากับ 0.997 ทดลองใช้กับผู้สูงอายุตอนต้น จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง การรับรู้ความสามารถตนเอง แรงจูงใจในการป้องกันและพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ได้ค่าเท่ากับ 0.830, 0.841, 0.711, 0.809, 0.881 และ 0.853 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. เรียงลำดับผู้สูงอายุตอนต้นที่มารับบริการที่ศบส. และรพ.สต. แล้วสุ่มเลือกลำดับเลขคี่ ได้แก่ 1, 3, 5, ... เป็นต้น จนครบจำนวน
2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย หากยินยอมเข้าร่วมวิจัยให้ลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย
3. ประเมินภาวะสมองเสื่อมด้วยแบบทดสอบ MSET-10 หากผู้เข้าร่วมวิจัยไม่มีภาวะสมองเสื่อม ให้ตอบแบบสอบถามเอง ใช้เวลา 40 นาที หากผู้เข้าร่วมวิจัยมีภาวะสมองเสื่อม ไม่นำเข้ามาเป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่ดำเนินการส่งต่อเพื่อรับการรักษาด้านสิทธิการรักษาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย
2. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น มีการแจกแจงปกติ ได้แก่ ความโด่ง (Kurtosis) และความเบ้ (Skewness) การตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กันสูง (Multicollinearity) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของข้อมูล
3. การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่า Relative $\chi^2 < 2$, p-value > 0.05 , ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน ได้แก่ CFI GFI AGFI NFI NNFI > 0.90 , ดัชนีตรวจสอบ

ความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า ได้แก่ RMSEA, RMR < 0.05 (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2016); (พลพงศ์ สุขสว่าง, 2563)

ผลการวิจัย

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 480 คน แบบสอบถามที่ตอบข้อมูลครบ 440 คน หลังจากนั้นทำการ Data Cleaning ข้อมูล พบว่า แบบสอบถามที่ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถใช้ในการวิเคราะห์ได้ 414 คน

1. ข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่าง 414 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.1 และเพศชาย ร้อยละ 32.9 มีอายุเฉลี่ย 63.93 ปี มีดัชนีมวลกาย (BMI) อ้วนระดับ 1 ร้อยละ 33.3 และอ้วนระดับ 2 ร้อยละ 13.3 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 65 สถานภาพสมรส ร้อยละ 60.1 ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 41.3 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 26.8 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001 - 10,000 บาท ร้อยละ 24.2 มีโรคประจำตัวร้อยละ 78.9 โดยโรคเรื้อรังที่พบมากที่สุดคือ ความดันโลหิตสูง รองลงมา คือ ไขมันในเลือดสูงและเบาหวาน ร้อยละ 59.7, 42.3 และ 33.6 ตามลำดับ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับสามีหรือภรรยา ร้อยละ 56.3 สมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกัน 1 - 3 คน ร้อยละ 52.3 ฉีดวัคซีนป้องกัน โควิด-19 จำนวน 3 เข็ม ร้อยละ 50.0 รองลงมา คือ 2 เข็ม ร้อยละ 27.3 โดยวัคซีนเข็มล่าสุดฉีดมานานกว่า 6 เดือน ร้อยละ 91.8 ไม่เคยป่วยเป็นโควิด-19 ร้อยละ 44.9 เคยป่วยเป็นโควิด-19 มาแล้ว 1 ครั้ง ร้อยละ 47.8 และครั้งล่าสุดที่ป่วยเป็นโควิด-19 นานกว่า 6 เดือน ร้อยละ 51.4

2. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น การตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีการแจกแจงแบบไม่โด่งและไม่เบ้จนเกินไป ค่าความโด่งอยู่ในช่วง -0.18 ถึง -2.74 ค่าความเบ้อยู่ในช่วง -0.68 ถึง 9.43 เนื่องจากค่าความเบ้ไม่เกิน ± 3 และค่าความโด่งไม่เกิน ± 10 ลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงกับโค้งปกติ การตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กันสูง (Multicollinearity) พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่เกิน 0.85 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.343 ถึง 0.591 แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่า CR, AVE, Cronbach's Alpha และ Cross Construct Correlation

ตัวแปร	CR	AVE	Cronbach's Alpha	Cross Construct Correlation					
				PS	PV	RE	SE	PM	CPB
การรับรู้ความรุนแรงของโรค (PS)	0.804	0.457	0.798	0.676					
การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค (PV)	0.822	0.484	0.836	0.448	0.696				
ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง (RE)	0.761	0.394	0.733	0.392	0.537	0.628			
การรับรู้ความสามารถตนเอง (SE)	0.744	0.494	0.723	0.343	0.425	0.591	0.703		
แรงจูงใจในการป้องกันโรค (PM)	0.839	0.514	0.744	0.371	0.533	0.574	0.548	0.717	
พฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 (CPB)	0.815	0.529	0.823	0.353	0.372	0.396	0.441	0.591	0.727

การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) แสดงในตารางที่ 1 โดยค่า Cronbach's Alpha ของทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า 0.7 แสดงถึงความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ การตรวจสอบความตรงเชิงเหมือน (Convergent Validity) ค่าความเชื่อมั่น (Constructed Reliability: CR) มีเกณฑ์อยู่ที่มากกว่า 0.7 ผลที่ได้มีค่าระหว่าง 0.744 - 0.839 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรที่สกัดได้ (Average variance extracted; AVE) มีเกณฑ์อยู่ที่ 0.5 แต่สามารถยอมรับได้ถ้า AVE มีค่าน้อยกว่า 0.5 แต่มี CR มากกว่า 0.6 ทั้งนี้ ตัวแปรความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนองและการรับรู้ความรุนแรงของโรค มีค่า AVE น้อยกว่า 0.5 แต่ค่า CR มากกว่า 0.6 จึงถือว่ายอมรับได้ ส่วนการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) ซึ่งแสดงค่ารากที่สองของ AVE ของแต่ละตัวแปรในเส้นทแยงมุม มีค่าสูงกว่า Cross Construct Correlation ทุกค่า จึงถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก ดังนั้น ตัวแปรทั้งหมดจึงเหมาะสมต่อการนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้

3. การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น (หลังปรับโมเดล) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง $\chi^2 = 456.10$, $df = 263$, $\chi^2/df = 1.734$, $p\text{-value} = 0.00$, CFI = 0.99, GFI = 0.92, AGFI = 0.90, NFI = 0.97, NNFI = 0.98, RMSEA = 0.042, RMR = 0.019 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล ค่าดัชนีทั้งหมดผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกันข้อมูลเชิงประจักษ์ และพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น ได้ร้อยละ 45 โดยได้รับอิทธิพลทางตรงจากแรงจูงใจในการป้องกันและการรับรู้ความรุนแรงของโรค มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.57 และ 0.19 ตามลำดับ และยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนองและการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ผ่านแรงจูงใจในการป้องกัน ซึ่งเป็นตัวแปรส่งผ่านและส่งผลไปยังพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.25 0.13 และ 0.12 ตามลำดับ ตัวแปรที่อิทธิพลทางอ้อมเหล่านี้ ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ได้ร้อยละ 61 ซึ่งทั้ง 5 ตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 โดยแรงจูงใจในการป้องกันมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา คือ การรับรู้ความสามารถตนเอง การรับรู้ความรุนแรงของโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง และการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น ($n = 414$)

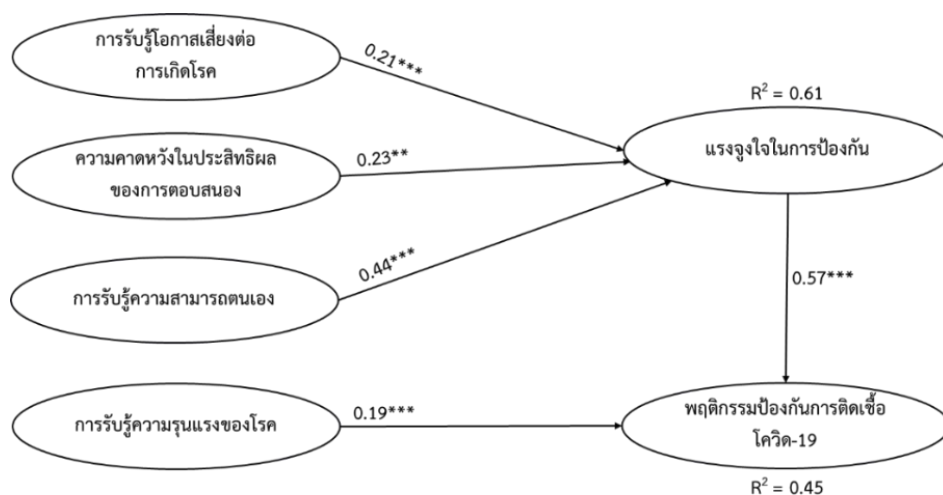
ตัวแปร	อิทธิพลต่อ แรงจูงใจในการป้องกัน			อิทธิพลต่อ พฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
การรับรู้ความรุนแรงของโรค	-	-	-	0.19***	-	0.19***
การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค	0.21***	-	0.21***	-	0.12***	0.12***
ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง	0.23**	-	0.23**	-	0.13**	0.13**

หมายเหตุ: DE หมายถึง อิทธิพลทางตรง (Direct Effects), IE หมายถึง อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects), TE หมายถึง อิทธิพลรวม (Total Effects), ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น (n = 414) (ต่อ)

ตัวแปร	อิทธิพลต่อ แรงจูงใจในการป้องกัน			อิทธิพลต่อ พฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
การรับรู้ความสามารถตนเอง	0.44***	-	0.44***	-	0.25***	0.25***
แรงจูงใจในการป้องกันโรค	-	-	-	0.57***	-	0.57***
ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R ²)		0.61			0.45	
$\chi^2 = 456.10$, df = 263, $\chi^2/df = 1.734$, p-value = 0.00, CFI = 0.99, GFI = 0.92, AGFI = 0.90, NFI = 0.97, NNFI = 0.98, RMSEA = 0.042, RMR = 0.019						

หมายเหตุ: DE หมายถึง อิทธิพลทางตรง (Direct Effects), IE หมายถึง อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects), TE หมายถึง อิทธิพลรวม (Total Effects), ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ภาพที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น

อภิปรายผล

ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น พบว่า ค่าสถิติ $\chi^2 = 456.10$, df = 263 ทำให้ค่า Relative Chi-square (χ^2/df) = 1.734 มีค่าน้อยกว่า 2, p-value = 0.00 เมื่อกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 250 ตัวแปรสังเกตได้มากกว่า 12 ขึ้นไป ค่า p-value สามารถ Significant ได้ (Hair, J. F. et al., 2019) ค่า CFI = 0.99, GFI = 0.92, AGFI = 0.90, NFI = 0.97, NNFI = 0.98 มีค่ามากกว่า 0.90 และค่า RMSEA = 0.042, RMR = 0.019 มีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า ผ่านตามเกณฑ์ทุกค่า และอธิบายได้ว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยแรงจูงใจในการป้องกันมีอิทธิพล

ต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 มากที่สุด รองลงมา คือ การรับรู้ความสามารถตนเอง การรับรู้ความรุนแรงของโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง และการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค

แรงจูงใจในการป้องกันมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.57 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยแรงจูงใจในการป้องกันโรค เป็นความตั้งใจในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกัน หากมีแรงจูงใจในการป้องกันโรคสูง บุคคลจะมีความตั้งใจในการกระทำเพื่อป้องกันตนเองส่งผลให้แสดงพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 สูงขึ้น (Kim, J. K. & Crimmins, E. M., 2020); (Rad, E. R. et al., 2021) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Bashirian, S. et al. ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 พบว่า ความตั้งใจในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 มีอิทธิพลต่อการทำนายพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 ได้ร้อยละ 12 (Bashirian, S. et al., 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Luo, Y. et al ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ในระหว่างการระบาดของโรคโควิด-19 พบว่า แรงจูงใจมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.192 (Luo, Y. et al., 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Rad, E. R. et al. ศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกัน ในการทำนายพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 พบว่า แรงจูงใจในการป้องกัน มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 ได้ร้อยละ 35 (Rad, E. R. et al., 2021) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐพล เทียมวัน และคณะ ที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อโคโรนาของประชาชนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร พบว่า เจตนาในการกระทำพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อโคโรนา มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อโคโรนามากที่สุด ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.44 และอธิบายว่า เจตนาในการกระทำพฤติกรรมป้องกันโรค เป็นความพยายามในการวางแผนเพื่อกระทำพฤติกรรม หากมีเจตนาสูงจะมีความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรมป้องกันโรคสูงขึ้น ส่งผลให้แสดงพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (ณัฐพล เทียมวัน และคณะ, 2565)

การรับรู้ความสามารถตนเองมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 โดยส่งผ่านแรงจูงใจในการป้องกัน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ตามทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกัน การประเมินการเผชิญปัญหา ประกอบด้วย ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนองและการรับรู้ความสามารถตนเอง ร่วมกันส่งผลต่อแรงจูงใจในการป้องกัน ซึ่งเป็นตัวแปรส่งผ่านและขึ้นทำให้เกิดพฤติกรรมป้องกัน (Kim, J. K. & Crimmins, E. M., 2020) หากมีการรับรู้ความสามารถตนเองมาก สามารถส่งผลต่อแรงจูงใจในการป้องกันและพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ได้มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Kaspar, K. ที่ศึกษาแรงจูงใจในการเว้นระยะห่างทางสังคมและการใช้แอปพลิเคชัน เพื่อต่อต้านการระบาดของโควิด-19 พบว่า การรับรู้ความสามารถตนเองในการเว้นระยะห่างทางสังคม มีอิทธิพลทางบวกต่อแรงจูงใจในการเว้นระยะห่างทางสังคม (Kaspar, K., 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Pattanrsi, S. & Nguyen, T. P. L. ที่ศึกษาการเข้าถึง ความรู้ การปฏิบัติ และพฤติกรรมแรงจูงใจในการป้องกันการระบาดของโควิด-19 พบว่า การรับรู้ความสามารถตนเองมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการป้องกันโควิด-19 (Pattanrsi, S. & Nguyen, T. P. L., 2021) และสอดคล้องกับการศึกษาของ พนิดา ประทุมวัน และคณะ ที่ศึกษาการประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคในการทำนายแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนไทย เขตสุขภาพที่ 3 พบว่า การรับรู้

ความสามารถตนเอง เป็นปัจจัยทำนายแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (พินดา ประทุมวัน และคณะ, 2565)

การรับรู้ความรุนแรงของโรคมีอิทธิพลทางตรงพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ตามทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกัน การประเมินภัยคุกคาม ประกอบด้วย การรับรู้ความรุนแรงของโรคและการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ร่วมกันส่งผลต่อแรงจูงใจในการป้องกัน ซึ่งเป็นตัวแปรส่งผ่านและชี้ทำให้เกิดพฤติกรรมป้องกัน (Kim, J. K. & Crimmins, E. M., 2020) แต่การศึกษานี้ พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของโรค มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 โดยไม่ผ่านแรงจูงใจในการป้องกัน อาจเนื่องจากผู้สูงอายุรับรู้ว่าการติดเชื้อโควิด-19 ก่อให้เกิดอันตรายถึงขั้นเสียชีวิต จึงเป็นการกระตุ้นและเร้าความรู้สึกกลัว ทำให้เกิดกลไกป้องกันตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นโรค นำไปสู่การมีพฤติกรรมป้องกันโรคโควิด-19 (อัมมะห์ ภูนา และคณะ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐพล เทียมวัน และคณะ ที่พบว่า การประเมินภัยคุกคาม มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา โดยอธิบายว่า การประเมินภัยคุกคามเป็นการประเมินสิ่งที่ตนได้รับรู้จากสถานการณ์ ซึ่งบุคคลเชื่อว่าจะส่งผลกระทบ ต่อตนเองและบุคคลอื่น รวมทั้งรับรู้โอกาสเสี่ยงที่ตนจะรับเชื้อไวรัส จึงเกิดการกระทำพฤติกรรมป้องกันการได้รับ เชื้อไวรัส (ณัฐพล เทียมวัน และคณะ, 2565) สอดคล้องกับการศึกษาของ Kowalski, R. M. & Black, K. J. ที่ศึกษา องค์ประกอบทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกัน ในการทำนายพฤติกรรมป้องกันสุขภาพเกี่ยวกับไวรัสโควิด-19 พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของโรค เป็นปัจจัยทำนายการมีส่วนร่วมในพฤติกรรมป้องกันสุขภาพ (Kowalski, R. M. & Black, K. J., 2021) สอดคล้องกับการศึกษาของ Mihelic, A. et al. ที่ศึกษาปัจจัยภายในและภายนอก สำหรับ การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโควิด-19 พบว่า การรับรู้ความรุนแรง มีอิทธิพลต่อการทำนายการปฏิบัติตาม มาตรการป้องกันโควิด-19 (Mihelic, A. et al., 2021) สอดคล้องกับการศึกษาของ Sand, G. & Bristle, J. ที่ศึกษา ความสัมพันธ์ของการรับรู้ภัยคุกคามต่อสุขภาพและทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 บนพื้นฐานทฤษฎี แรงจูงใจในการป้องกัน พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของโรคในกลุ่มอาการเล็กน้อย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการปิดปาก เมื่อไอ จาม การรับรู้ความรุนแรงของโรคในกลุ่มที่มีอาการรุนแรง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเว้นระยะห่างทางสังคม และการใช้เจลแอลกอฮอล์ การรับรู้ความรุนแรงของโรคในกลุ่มที่ยืนยันว่าติดเชื้อ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสวม หน้ากากอนามัย (Sand, G. & Bristle, J., 2021)

ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนองมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 โดยส่งผ่านแรงจูงใจในการป้องกัน ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.13 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกัน การประเมินการเผชิญปัญหา ประกอบด้วย ความคาดหวังในประสิทธิผลของ การตอบสนองและการรับรู้ความสามารถตนเอง ร่วมกันส่งผลต่อแรงจูงใจในการป้องกัน ซึ่งเป็นตัวแปรส่งผ่านและ ชี้ทำให้เกิดพฤติกรรมป้องกัน (Kim, J. K. & Crimmins, E. M., 2020); (Rad, E. R. et al., 2021) สอดคล้องกับ การศึกษาของ Rad, E. R. et al. ที่พบว่า การประเมินการเผชิญปัญหา มีอิทธิพลทางตรงต่อแรงจูงใจในการป้องกัน โควิด-19 โดยความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง มีอิทธิพลต่อการประเมินการเผชิญปัญหาแล้วส่งผ่าน อิทธิพลต่อไปยังแรงจูงใจในการป้องกันโควิด-19 (Rad, E. R. et al., 2021) สอดคล้องกับการศึกษาของ Kaspar, K. ที่พบว่า คาดหวังในผลของการเว้นระยะห่างทางสังคม มีอิทธิพลทางบวกต่อแรงจูงใจในการเว้นระยะห่างทางสังคม

(Kaspar, K., 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Pattanrsi, S. & Nguyen, T. P. L. ที่พบว่า ความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนอง มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 (Pattanrsi, S. & Nguyen, T. P. L., 2021) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พนิดา ประทุมวัน และคณะ ที่พบว่า ความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนอง มีอิทธิพลต่อการทำนายแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันโควิด-19 (พนิดา ประทุมวัน และคณะ, 2565)

การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคมียิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 โดยส่งผ่านแรงจูงใจในการป้องกัน ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ตามทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกัน การประเมินภัยคุกคาม ประกอบด้วย การรับรู้ความรุนแรงของโรคและการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ร่วมกันส่งผลต่อแรงจูงใจในการป้องกัน ซึ่งเป็นตัวแปรส่งผ่านและขึ้นทำให้เกิดพฤติกรรมป้องกัน (Kim, J. K. & Crimmins, E. M., 2020); (Rad, E. R. et al., 2021) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rad, E. R. et al. ที่พบว่า การประเมินภัยคุกคาม มีอิทธิพลทางตรงต่อแรงจูงใจในการป้องกันโรคโควิด-19 โดยการรับรู้โอกาสเสี่ยงมีอิทธิพลต่อการประเมินภัยคุกคามแล้วส่งผ่านอิทธิพลต่อไปยังแรงจูงใจในการป้องกันโควิด-19 (Rad, E. R. et al., 2021) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พนิดา ประทุมวัน และคณะ ที่พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคมียิทธิพลต่อการทำนายแรงจูงใจในการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคโควิด-19 (พนิดา ประทุมวัน และคณะ, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้แสดงขนาดอิทธิพลและความสำคัญของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุตอนต้น โดยแรงจูงใจในการป้องกันมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา คือ การรับรู้ความสามารถตนเอง การรับรู้ความรุนแรงของโรค ความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนอง และการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ดังนั้น ในการพัฒนารูปแบบหรือจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 เพิ่มขึ้น ควรมุ่งเน้นที่ปัจจัยเชิงสาเหตุตามทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรคทั้ง 5 ตัวแปร เนื่องจากมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 โดยบุคลากรทางการแพทย์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพผู้สูงอายุ ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้สูงอายุเกิดการรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนอง การรับรู้ความสามารถตนเอง และแรงจูงใจในการป้องกันโรค โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงของโรคโควิด-19 การฝึกปฏิบัติล้างมือและแข่งขันล้างมือ ผู้ชนะได้รับเกียรติให้เป็นบุคคลต้นแบบ การฝึกปฏิบัติมารยาทการไอ การใส่และถอดหน้ากากอนามัยอย่างถูกวิธี การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันในการวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับโอกาสเสี่ยงติดเชื้อโควิด-19 และการเลือกปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการป้องกันโรคสูงขึ้น และมีพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ที่สูงขึ้น ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ในผู้สูงอายุช่วงวัยอื่น เช่น ผู้สูงอายุตอนกลาง (70 - 79 ปี) หรือศึกษาในภูมิภาคอื่น เพื่อตรวจสอบความตรงและความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลโครงสร้างที่พัฒนาขึ้น ซึ่งนำไปสู่การใช้ประโยชน์กับผู้สูงอายุในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). รายงานสถานการณ์ผู้ติดเชื้อ COVID-19 อัปเดตรายวัน. เรียกใช้เมื่อ 8 เมษายน 2565 จาก <https://ddc.moph.go.th/covid19-dashboard/>
- _____. (2568). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19): สถานการณ์ผู้ติดเชื้อโควิด-19 ภายในประเทศ อัปเดตรายสัปดาห์. เรียกใช้เมื่อ 28 มกราคม 2568 จาก <https://ddc.moph.go.th/covid19-dashboard/>
- คณะกรรมการกำกับดูแลรักษาโควิด-19. (2565). แนวทางเวชปฏิบัติการวินิจฉัย ดูแลรักษา และป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำหรับแพทย์และบุคลากรสาธารณสุข ฉบับปรับปรุง วันที่ 22 มีนาคม 2565. เรียกใช้เมื่อ 22 มีนาคม 2565 จาก <https://shorturl.asia/sjmLe>
- ณัฐพล เทียมวัน และคณะ. (2565). แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 28(2), 116-136.
- พนิดา ประทุมวัน และคณะ. (2565). การประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคในการทำนายแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนไทย ในเขตสุขภาพที่ 3. Thai Journal of Public Health, 52(3), 294-308.
- พลพงศ์ สุขสว่าง. (2563). โมเดลสมการโครงสร้าง Structural Equation Modeling. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ชลบุรี: เอ.พี.บุล ปรีนท์.
- เมธี จินะโกฏิ และการันต์ พงษ์พานิช. (2561). การเปลี่ยนแปลงของระบบหายใจในผู้สูงอายุและการจัดการทางกายภาพบำบัดทางออก. วารสารแพทย์ทหารบก, 71(4), 279-283.
- รังสรรค์ โฉมยา และกรรณิกา พันธุ์ศรี. (2563). ความตระหนักเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันการติดต่อโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (โควิด-19): การเปรียบเทียบระหว่างวัย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 39(6), 71-82.
- ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค. (2565). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค ฉบับที่ 730. เรียกใช้เมื่อ 2 มกราคม 2565 จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/situation/situation-no730-020165.pdf>
- สมาคมโรคสมองเสื่อมแห่งประเทศไทย. (2561). แบบทดสอบสภาพสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย MSET10. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2566 จาก https://www.wongpakaran.com/images/sub_1550692605/MSET10_GPsy_8Mar2021.pdf
- สุรียา ฆานมานะ และคณะ. (2563). โรคติดเชื้อโคโรนา 2019 (COVID-19). วารสารบำราศนราดูร, 14(2), 124-133.
- อมรรัตน์ จำเนียร และประเสริฐ สายเชื้อ. (2559). การเปลี่ยนของเซลล์ในระบบภูมิคุ้มกันในผู้สูงอายุ. ธรรมชาติเวชสาร, 16(2), 285-296.
- อัมมะห์ ภูนา และคณะ. (2563). การประเมินภาวะคุกคามของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในผู้สูงอายุ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอสระตะกอย จังหวัดสงขลา. วารสารสมาคมวิชาชีพสุขภาพ, 35(2), 38-48.

- Bashirian, S. et al. (2020). Factors associated with preventive behaviours of COVID-19 among hospital staff in Iran in 2020: an application of the Protection Motivation Theory. *J Hosp Infect*, 105(3), 430-433.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2021). How to protect yourself and others. Retrieved September 19, 2021, from <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/prevention.html>
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2023). Questions and answers on COVID-19: Prevention. Retrieved June 13, 2023, from <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/questions-answers/questions-answers-prevention>
- Hair, J. F. et al. (2019). *Multivariate Data Analysis*. (8th ed.). China: RR Donnelly.
- Kaspar, K. (2020). Motivations for Social Distancing and App Use as Complementary Measures to Combat the COVID-19 Pandemic: Quantitative Survey Study. *J Med Internet Res*, 22(8), 1-13.
- Khine, M. S. (2013). *Application of Structural Equation Modeling in Educational Research and Practice*. Netherlands: Sense Publishers.
- Kim, J. K. & Crimmins, E. M. (2020). Age differences in the relationship between threatening and coping mechanisms and preventive behaviors in the time of COVID-19 in the United States: Protection Motivation Theory. *Res Psychother*, 23(3), 239-246.
- Kowalski, R. M. & Black, K. J. (2021). Protection Motivation and the COVID-19 Virus. *Health Commun*, 36(1), 15-22.
- Luo, Y. et al. (2020). Factors influencing health behaviours during the coronavirus disease 2019 outbreak in China: an extended information-motivation-behaviour skills model. *Public Health*, 185(2020), 298-305.
- Mihelic, A. et al. (2021). Internal and external drivers for compliance with the COVID-19 preventive measures in Slovenia: The view from general deterrence and protection motivation. *PLoS One*, 16(11), 1-18.
- Pattanrsi, S. & Nguyen, T. P. L. (2021). Access to WASH, Knowledge, Practice, and Protective Motivation Behaviour Toward COVID-19 Pandemic of Urban Marginalized Peoples. Retrieved September 19, 2021, from <https://shorturl.asia/by8Jv>
- Rad, E. R. et al. (2021). Application of the protection motivation theory for predicting COVID-19 preventive behaviors in Hormozgan, Iran: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 21(1), 1-11.
- Rogers, R. W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change. *Journal of Psychology*, 91(1), 93-114.

- Sand, G. & Bristle, J. (2021). The Relationship of Threat Perceptions and Optimistic Attitude with Protective Behavior in the COVID-19 Crisis. Retrieved February 2, 2021, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3832914
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2016). A beginner's guide to structural equation modeling . (4th ed.). New York: Taylor & Francis.
- World Health Organization. (2021). Advice for the public: Coronavirus disease (COVID-19). Retrieved October 6, 2021, from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>
- _____. (2022). WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. Retrieved March 22, 2022, from <https://covid19.who.int/>
- _____. (2025). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. Retrieved January 28, 2025, from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

การยอมรับเทคโนโลยี ROBOTIC PROCESS AUTOMATION ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ เลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย*

THE ADOPTION OF ROBOTIC PROCESS AUTOMATION TECHNOLOGY THAT AFFECTS THE DECISION-MAKING OF PRIVATE LOGISTICS BUSINESSES IN THAILAND

เมธิน ชูคันหอม*, นิสา จันทรหอม, กิตติวัฒน์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, วิชุต นาคเลื่อน

Methin Chookanhom*, Nisa Janthom, Kittiwat Isarankulanaayudhya, Wichuta Nakthuan

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Methin.ch@Northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ขององค์กรฯ และสภาพแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ฯ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชน จำนวน 400 คน เลือกโดยใช้สูตรคำนวณของทาร์ ยามาเน่ เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ และด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงสถิติเชิงอนุมานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) การยอมรับเทคโนโลยี RPA ด้านการรับรู้ประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน และความไว้วางใจในระบบ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าธุรกิจโลจิสติกส์ให้ความสำคัญกับการใช้ RPA เพิ่มประสิทธิภาพ ลดข้อผิดพลาด ลดต้นทุนแรงงาน และความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจในระยะยาว โดยองค์กรที่เข้าใจประโยชน์ และมั่นใจในความปลอดภัยของระบบมีแนวโน้มเลือกใช้งานสูงขึ้น เป็นระบบที่ใช้งานง่ายและสามารถผสมผสานกับโครงสร้างเดิมได้ดี จะช่วยให้เกิดการยอมรับและใช้งานอย่างแพร่หลาย และสภาพแวดล้อมขององค์กรฯ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ RPA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยภายใน เช่น นโยบายบริหาร ทรัพยากร และทัศนคติของผู้บริหาร มีบทบาทสำคัญต่อการนำ RPA มาใช้ องค์กรที่มีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลและสนับสนุนการลงทุนเทคโนโลยีจะปรับตัวได้เร็วขึ้น ขณะเดียวกัน ปัจจัยภายนอก เช่น การแข่งขัน แนวโน้มตลาด และข้อกำหนดทางกฎหมาย ยังเป็นแรงผลักดันให้ธุรกิจโลจิสติกส์ต้องปรับตัว และเลือกใช้ RPA เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

คำสำคัญ: เทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA), การตัดสินใจเลือกใช้, ธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชน

Abstract

This research aims to study the acceptance of Robotic Process Automation technology of organizations and the organizational environment that affects the decision to use it in logistics businesses. It is a quantitative research. The sample consists of 400 private logistics business operators selected using Taro Yamane's calculation formula. The research tools include a questionnaire. Data were collected via online and in-person questionnaires. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics using multiple linear regression analysis. The research results found that 1) The acceptance of RPA technology in terms of perceived benefits, ease of use, and trust in the system significantly affected the decision to use it at a statistical level of 0.05, indicating that logistics businesses place importance on using RPA to increase efficiency, reduce errors, reduce labor costs, and enhance business competitiveness in the long term. Organizations that understand the benefits and are confident in the security of the system tend to use it more. It is a system that is easy to use and can be well integrated with the original structure, which will help to create widespread acceptance and use. The organization's environment, both internal and external factors, significantly affected the decision to use RPA at a statistical level of 0.05. Internal factors such as management policies, resources, and executive attitudes play an important role in the adoption of RPA. Organizations with a digital vision and support for technology investment will be able to adapt faster. At the same time, external factors such as competition, market trends, and legal requirements are also driving logistics businesses to adapt and use RPA to increase their competitive potential.

Keywords: Robotic Process Automation Technology (RPA), Decision Making, Private Sector Logistics Business

บทนำ

อุตสาหกรรมโลจิสติกส์มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก ทำหน้าที่ขับเคลื่อนสินค้าและบริการต่าง ๆ ไปยังผู้บริโภคทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ธุรกิจโลจิสติกส์เผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ต้นทุนที่สูง แรงกดดันด้านเวลา และความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA) กำลังกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจโลจิสติกส์เอาชนะความท้าทายเหล่านี้ด้วย กระบวนการทำงาน ที่ต่างออกไป (บริษัทสยามราชธานี จำกัด (มหาชน), 2024) เทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินธุรกิจในหลายภาคอุตสาหกรรม รวมถึงภาคโลจิสติกส์ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย ในยุคที่การแข่งขันทางธุรกิจเพิ่มสูงขึ้นและความต้องการในการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีมากขึ้น Robotic Process Automation (RPA) ได้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยการลดภาระงาน

ที่ต้องทำซ้ำ ลดข้อผิดพลาด และช่วยให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น (Willcocks, L. et al., 2017)

ธุรกิจโลจิสติกส์ในประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย ทั้งการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ต้นทุนแรงงานที่สูงขึ้น และความต้องการในการปรับตัวให้เข้ากับระบบดิจิทัล การนำ RPA มาใช้ในกระบวนการทำงาน เช่น การบริหารคำสั่งซื้อ การติดตามสถานะขนส่ง การจัดทำเอกสาร และการบริหารสินค้าคงคลัง จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Moffitt, K. C. et al., 2018) การนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้งานภายในองค์กร ไม่เพียงแต่ต้องพิจารณาถึงประโยชน์เชิงกลยุทธ์หรือความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังคงคำนึงถึงปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้งาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในการปรับใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้ใช้งานที่มีผลโดยตรงต่อการยอมรับเทคโนโลยี RPA ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) ที่ผู้ใช้งานเชื่อว่า RPA ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) ที่แสดงถึงความไม่ซับซ้อนของระบบ, ความไว้วางใจในระบบ (Trust in the System) ต่อความแม่นยำและความปลอดภัยของ RPA, การรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk) ที่อาจเกิดจากความกังวลต่อความผิดพลาดหรือผลกระทบต่องาน และทัศนคติที่มีต่อการใช้ (Attitude Toward Use) ซึ่งเป็นมุมมองโดยรวมที่มีผลต่อความตั้งใจในการใช้งานเทคโนโลยีเหล่านี้ (Davis, F. D., 1989) แม้ว่าเทคโนโลยี RPA จะมีศักยภาพสูงในการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับกระบวนการทางธุรกิจ แต่การนำไปใช้จริงในแต่ละองค์กรย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละองค์กร นอกจากนี้ การไม่มีโครงสร้างหรือแนวทางใดที่เหมาะสมกับทุกองค์กร แต่ต้องปรับให้เข้ากับปัจจัยภายในและภายนอก เช่น ขนาดองค์กร เทคโนโลยี และกลยุทธ์ทางธุรกิจ องค์กรที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตนเองจะสามารถนำ RPA มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (Donaldson, L., 2001) ดังนั้น ในภาคธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนของไทย การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ RPA จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์แนวโน้มการปรับใช้เทคโนโลยีนี้ และช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลประกอบ อย่างไรก็ตาม แม้ว่า RPA จะมีศักยภาพในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน แต่การตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีดังกล่าว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ต้นทุนการลงทุน ความพร้อมขององค์กร ทัศนคติของผู้บริหาร และระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี (Agostinelli, S. et al., 2022)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ RPA และผลกระทบต่อการใช้เทคโนโลยีนี้ในภาคธุรกิจโลจิสติกส์ของไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวโน้มการปรับใช้ RPA และแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมขององค์กร ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้ดำเนินการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชน จำนวน 44,498 ราย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2567) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane, T. ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน ในการวิจัยในครั้งนี้นักวิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่ 400 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากขึ้น และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) (Yamane, T., 1973)

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยมีการออกแบบให้สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษาและผ่านกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสม ครบคลุม และสามารถวัดประเด็นตามที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บริหารธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 ประเมินด้านการยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ด้าน จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการรับรู้ประโยชน์ ด้านความง่ายการใช้ ด้านความไว้วางใจระบบ ด้านการรับรู้ความเสี่ยง และทัศนคติที่มีต่อการใช้ ตอนที่ 3 ประเมินสภาพแวดล้อมขององค์กร แบ่งเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย ปัจจัยภายในองค์กร และปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร จำนวน 10 ข้อ และ ตอนที่ 4 การตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยี Robotic Process Automation จำนวน 4 ข้อ โดยในตอนที่ 2 และ ตอนที่ 4 กำหนดค่าของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 5 ระดับ ดังนี้ 5 4 3 2 และ 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ จากนั้นวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของคำตอบในแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ คือ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่า Index of Item Objective Congruence (IOC) มากกว่า 0.6 ทุกข้อ ถือได้ว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสม ทดสอบ Try-out จำนวน 30 คน วิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) จากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ในภาพรวมเท่ากับ 0.983 เป็นที่ยอมรับได้ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป และค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค Corrected Item-total Correlation อยู่ระหว่าง 0.206 - 0.880 เป็นที่ยอมรับได้ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (Hair, J. F. et al., 2010)

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 ช่องทาง ได้แก่ แบบสอบถามทางออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Google Form และวิธีการเข้าเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับมาทั้งหมดจำนวน 400 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับประมวลผลข้อที่รวบรวมได้และใช้อธิบายกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Analysis) นำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง นำไปสรุปผลเพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) ต่าง ๆ ที่ได้ตั้งไว้ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

การยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจ โลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ หรือผู้บริหารธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 86.5) อายุ 36 - 45 ปี (ร้อยละ 36.75) รองลงมา อายุ 46 - 55 ปี (ร้อยละ 30.25) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 47.75) รองลงมาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 40.50) ตำแหน่งงานในองค์กร ผู้บริหารระดับสูง (ร้อยละ 60.50) ปัจจัยสำคัญที่องค์กรพิจารณาก่อนการนำ RPA มาใช้ ต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) (ร้อยละ 46.25) รองลงมาความพร้อมของระบบไอทีและบุคลากร (ร้อยละ 41.75) และ 2) การยอมรับการยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ขององค์กรฯ มี 3 ด้าน ได้แก่ 2.1) ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ 2.2) ด้านความง่ายในการใช้งาน และ 2.3) ด้านความไว้วางใจระบบ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 45.8 แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อทดสอบปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย

การยอมรับเทคโนโลยี	การตัดสินใจเลือกใช้ (Y)				
Robotic Process Automation	b	SE _b	β	t	p-value
(Constant)	1.434	0.214		6.708	0.000*
1. ด้านการรับรู้ประโยชน์ (X_1)	0.457	0.059	0.435	7.709	0.000*
2. ด้านความง่ายในการใช้งาน (X_2)	0.099	0.050	0.117	1.970	0.050*
3. ด้านความไว้วางใจระบบ (X_3)	0.120	0.047	0.148	2.548	0.011*
4. ด้านการรับรู้ความเสี่ยง (X_4)	0.081	0.045	0.081	1.778	0.076
5. ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้ (X_5)	-0.057	0.030	-0.080	-1.934	0.054
$R = 0.677$; $R^2 = 0.458$; $AdjR^2 = 0.452$; $p\text{-value} = 0.000^*$					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมขององค์กร ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ระบบ RPA ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 53.7 แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อทดสอบปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์กร ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย

สภาพแวดล้อมขององค์กร	การตัดสินใจเลือกใช้ (Y)				
	b	SE _b	β	t	p-value
(Constant)	0.784	0.138		5.694	0.000*
1. ด้านปัจจัยภายในองค์กร (X_5)	0.291	0.040	0.309	7.213	0.000*
2. ด้านปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร (X_6)	0.514	0.044	0.504	11.768	0.000*
R = 0.733; R ² = 0.537; AdjR ² = 0.0535; p-value = 0.000*					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

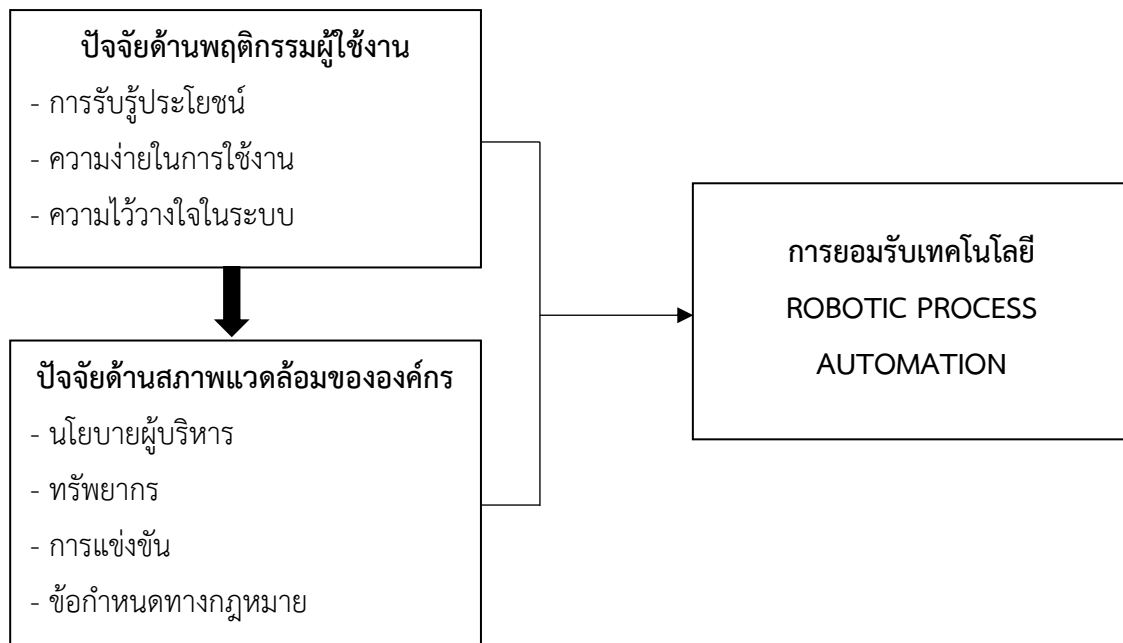
การยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจ โลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย มีปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ ด้านด้านความง่ายในการใช้งาน และด้านความไว้วางใจระบบ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ RPA ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยส่งผล 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านต้นทุนการลงทุน (Investment Cost) ที่ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มผลตอบแทนการลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของธุรกิจ ด้านความพร้อมขององค์กร (Organizational Readiness) ที่มีทรัพยากรและระบบที่พร้อมรองรับ RPA มีแนวโน้มยอมรับเทคโนโลยีได้มากขึ้น ด้านทัศนคติของผู้บริหาร (Management Attitude) ที่มีมุมมองเชิงบวกต่อ RPA และเห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยี จะส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุนและนำมาใช้ในองค์กร และระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี (Technology Understanding) ที่ธุรกิจที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ RPA จะสามารถวางแผนการใช้งานและนำไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Aguirre, S. & Rodriguez, A. พบว่า การนำ RPA มาใช้ในกระบวนการที่มีทั้งงานหน้าบ้านและหลังบ้าน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าจะไม่พบการลดลงของเวลาในการดำเนินงาน ในกรณีศึกษา นี้ แต่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานยังคงเป็นประโยชน์หลักของการใช้ RPA นอกจากนี้ยังสนับสนุนว่าการนำ RPA มาใช้สามารถลดต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับพนักงานได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกระบวนการที่มีปริมาณงานสูงและต้องการความแม่นยำ (Aguirre, S. & Rodriguez, A., 2017) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lacity, M. C. & Willcocks, L. P. พบว่า Robotic Process Automation (RPA) เป็นเทคโนโลยีที่สามารถลดข้อผิดพลาดในการประมวลผลข้อมูลได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกระบวนการที่ต้องการความแม่นยำสูง เช่น การจัดการข้อมูลในระบบโลจิสติกส์ การลดข้อผิดพลาดนี้ส่งผลให้กระบวนการโลจิสติกส์มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากข้อมูลที่ถูกต้องช่วยให้การตัดสินใจและการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น (Lacity, M. C. & Willcocks, L. P., 2021) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Westerman, G. et al. พบว่า องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation) มีแนวโน้มสูงที่จะยอมรับและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลหมายถึง การใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพหรือขยายขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญ องค์กรที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงนี้มักจะมีความพร้อมในการปรับตัวและนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ใน

กระบวนการธุรกิจ ซึ่งส่งผลให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Westerman, G. et al., 2014) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Qin, X. et al. พบว่า ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการรับรู้และการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในองค์กร เมื่อบุคลากรในองค์กรรู้สึกว่ายเทคโนโลยีหรือระบบใหม่ใช้งานได้ง่าย ไม่ซับซ้อน และสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว พวกเขาจะมีแนวโน้มยอมรับและนำเทคโนโลยีนั้นมาใช้มากขึ้น (Qin, X. et al., 2019)

สภาพแวดล้อมขององค์กร ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนในประเทศไทย สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ระบบ RPA ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 53.7 ซึ่งปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในองค์กรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ RPA ได้แก่ ขนาดและโครงสร้างองค์กร โดยองค์กรขนาดใหญ่ที่ซับซ้อนมักมีแนวโน้มเลือกใช้ RPA มากกว่า ทรัพยากรทางเทคโนโลยีที่พร้อม นโยบาย และวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่สนับสนุนการลงทุนด้าน RPA และต้นทุนที่ต้องพิจารณาความคุ้มค่าในการพัฒนาและบำรุงรักษา ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ แรงกดดันจากการแข่งขัน กฎระเบียบของภาครัฐ แนวโน้มเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และความต้องการของลูกค้าและคู่ค้าที่ส่งผลต่อการนำ RPA มาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเสริมความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nedev, D. ที่กล่าวว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารถูกระบุว่าเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด เนื่องจากการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้จะสำเร็จไม่ได้เลยถ้าปราศจากการสนับสนุนจากผู้บริหาร เพราะผู้บริหารจะเป็นผู้ที่สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น (Nedev, D., 2014) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rawashdeh, A. et al. พบว่า การนำเทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA) มาใช้ ในองค์กร จำเป็นต้องมีความพร้อมของระบบ IT และโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม ความพร้อมนี้รวมถึงการมีระบบเครือข่ายที่เสถียร ความปลอดภัยของข้อมูล และการสนับสนุนจากฝ่าย IT เมื่อองค์กรมีโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อม จะช่วยให้การนำ RPA มาใช้เป็นไปอย่างราบรื่น ลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Rawashdeh, A. et al., 2022) อีกทั้งยังพบในงานวิจัยของ Chatterjee, S. et al. ที่พบว่า ปัจจัยทางองค์กรมีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยเฉพาะในภาคการผลิต การเตรียมความพร้อมและการสนับสนุนจากองค์กร เช่น การฝึกอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง มีผลโดยตรงต่อความเข้าใจและความพร้อมของบุคลากรในการนำ AI มาใช้ เมื่อพนักงานได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมและรู้สึกถึงการสนับสนุนจากผู้บริหาร พวกเขาจะมีความมั่นใจและทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้ AI ในกระบวนการผลิต ซึ่งส่งผลให้การนำ AI มาใช้ในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Chatterjee, S. et al., 2021) ส่วน Morgan, L. & Conboy, K. กล่าวว่า ข้อกำหนดทางกฎหมายหรือกฎระเบียบอื่น ๆ เป็นสิ่งที่องค์กรต้องศึกษาและปฏิบัติตามข้อกำหนด รองลงมาความน่าเชื่อถือและความมั่นคงของผู้ให้บริการ ถือเป็นสิ่งที่เช่นกัน โดยพิจารณาถึงเสถียรภาพของระบบ นโยบายการป้องกัน และการดูแลความเป็นส่วนตัวของข้อมูล นโยบายการกู้คืน การให้บริการ รวมถึงการรับประกัน (Morgan, L. & Conboy, K., 2013)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลการยอมรับ Robotic Process Automation (RPA) ในธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนไทย

จากผลการวิจัยเรื่องการยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation (RPA) ในธุรกิจโลจิสติกส์ภาคเอกชนของไทย สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ออกมาในรูปแบบ “โมเดลการยอมรับ RPA” ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้ใช้งาน และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร โดยปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้ใช้งาน ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน และความไว้วางใจในระบบ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ RPA อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร ทั้งภายในและภายนอก เช่น นโยบายผู้บริหาร ทรัพยากร การแข่งขัน และข้อกำหนดทางกฎหมาย ล้วนส่งผลกระทบต่อความสามารถในการปรับตัวและการนำ RPA มาใช้ในองค์กร โมเดลนี้สะท้อนให้เห็นว่า การยอมรับเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัยทั้งความพร้อมเชิงพฤติกรรมและโครงสร้างองค์กรร่วมกัน เพื่อให้เกิดการใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งนี้ องค์กรที่มีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล มีผู้นำที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น จะสามารถผลักดันการนำ RPA มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โมเดลนี้จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบอัตโนมัติในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถประเมินศักยภาพภายในองค์กรเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การยอมรับเทคโนโลยี Robotic Process Automation ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ฯ มีปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน และความไว้วางใจในระบบ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ RPA ของธุรกิจโลจิสติกส์ฯ อย่างมีนัยสำคัญ ส่งผล 4 ด้าน ได้แก่ ต้นทุน

การลงทุน (Investment Cost) ความพร้อมขององค์กร (Organizational Readiness) ทักษะของผู้บริหาร (Management Attitude) และความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี (Technology Understanding) สภาพแวดล้อมขององค์กร ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของธุรกิจโลจิสติกส์ฯ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ระบบ RPA ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 53.7 ซึ่งปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในองค์กรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ RPA ได้แก่ ขนาดและโครงสร้างองค์กร โดยองค์กรขนาดใหญ่ที่ซับซ้อนมักมีแนวโน้มเลือกใช้ RPA มากกว่า ทรัพยากรทางเทคโนโลยีที่พร้อมนโยบาย และวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่สนับสนุนการลงทุนด้าน RPA และต้นทุนที่ต้องพิจารณาความคุ้มค่าในการพัฒนาและบำรุงรักษา ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ แรงกดดันจากการแข่งขัน กฎระเบียบของภาครัฐ แนวโน้มเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงและความต้องการของลูกค้าและคู่ค้าที่ส่งผลต่อการนำ RPA มาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเสริมความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ควรมีหลักสูตรที่ครอบคลุมตั้งแต่ แนวทางการใช้งานพื้นฐาน ข้อดีของ RPA ไปจนถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับรูปแบบการทำงานของพนักงาน
- 2) ควรมีโปรแกรมพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เช่น เวิร์กช็อป ฝึกอบรมภาคปฏิบัติ และหลักสูตรออนไลน์ เพื่อให้พนักงานสามารถเรียนรู้และปรับตัวกับระบบ RPA ได้ง่ายขึ้น การประเมินความพร้อมของระบบ IT และโครงสร้างพื้นฐาน
- 3) ก่อนเริ่มใช้งาน RPA ธุรกิจโลจิสติกส์ ควรตรวจสอบ เสถียรภาพของเครือข่าย ความปลอดภัยของข้อมูล และการสนับสนุนด้านเทคนิค รวมถึงความสามารถในการบูรณาการ RPA กับระบบซอฟต์แวร์เดิม เช่น ERP หรือระบบจัดการซัพพลายเชน (SCM) การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมจะช่วยให้ระบบทำงานได้อย่างราบรื่น ลดปัญหาทางเทคนิค และเพิ่มประสิทธิภาพในระยะยาว บทบาทของผู้บริหารระดับสูง มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการนำ RPA มาใช้ในองค์กร
- 4) ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการผลักดันการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดนโยบาย จัดสรรทรัพยากร และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ การมีผู้นำที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัล จะช่วยให้พนักงานมั่นใจและมีความพร้อมในการปรับตัวกับระบบ RPA มากขึ้น
- 5) ควรมีการวางแผนกลยุทธ์การใช้ RPA อย่างเป็นระบบ และกำหนด ตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) เพื่อประเมินผลกระทบของ RPA ต่อกระบวนการทำงาน สำหรับแนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต
- 6) ควรให้ความสำคัญกับผลกระทบระยะยาวของ RPA ต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโลจิสติกส์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่าง องค์กรขนาดเล็กและขนาดใหญ่ จะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยด้าน ทรัพยากร โครงสร้างองค์กร และระดับความพร้อม ที่มีผลต่อความสำเร็จในการใช้ RPA
- 7) ควรศึกษาปัจจัยด้านบุคลากร เช่น ทักษะของพนักงาน การฝึกอบรม ทักษะ และระดับการยอมรับเทคโนโลยี
- 8) ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของ RPA ก็ควรได้รับการศึกษา เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงาน การลดต้นทุนแรงงาน และโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบอัตโนมัติ และ
- 9) ควรสำรวจ แนวโน้มเทคโนโลยี RPA ขั้นสูง เช่น AI-driven RPA ที่สามารถเรียนรู้และตัดสินใจโดยอัตโนมัติ หรือ Hyperautomation ซึ่งเป็นการรวม RPA เข้ากับ AI และ Machine Learning การศึกษาประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้ภาคธุรกิจเข้าใจแนวโน้มเทคโนโลยี RPA และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ในการนำ RPA มาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพและรักษาความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. (2567). DBD Data Warehouse: ข้อมูลนิติบุคคลและสร้างโอกาสทางธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 4 ธันวาคม 2567 จาก <https://datawarehouse.dbd.go.th/searchBusinessObject?type=business>
- บริษัทสยามราชธานี จำกัด (มหาชน). (2024). RPA ปฏิวัติ กระบวนการทำงาน ในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์. เรียกใช้เมื่อ 4 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.sonext.asia/work-process-rpa/>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริ.
- Agostinelli, S. et al. (2022). Robotic Process Automation: A Systematic Mapping Study. *Journal of Software: Evolution and Process*, 34(2), e2393.
- Aguirre, S. & Rodriguez, A. (2017). Automation of a business process using robotic process automation (RPA): A case study. Retrieved November 20, 2024, from https://doi.org/10.1007/978-3-319-66963-2_7
- Chatterjee, S. et al. (2021). Understanding AI adoption in manufacturing and production firms using an integrated TAM-TOE model. *International Journal of Production Research*, 59(24), 7599-7617.
- Davis, F. D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Donaldson, L. (2001). The contingency theory of organizations. Retrieved November 15, 2024, from <https://doi.org/10.4135/9781452229249>
- Hair, J. F. et al. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Lacity, M. C. & Willcocks, L. P. (2021). Becoming strategic with robotic process automation. *MIS Quarterly Executive*, 20(1), 45-63.
- Moffitt, K. C. et al. (2018). Robotic process automation for auditing. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 15(1), 1-10.
- Morgan, L. & Conboy, K. (2013). Key factors impacting cloud computing adoption. *IEEE Computer*, 46(10), 97-99.
- Nedev, D. (2014). Management support as a critical factor for the implementation of new technologies in organizations. *Journal of Technology Management & Innovation*, 9(3), 1-10.
- Qin, X. et al. (2019). Digital transformation in logistics: A study on RPA adoption. *Logistics Research*, 12(4), 231-247.
- Rawashdeh, A. et al. (2022). Adoption of Robotic Process Automation (RPA) and Its Effect on Business Value: An Internal Auditors Perspective. *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 9(2), 136-155.

- Westerman, G. et al. (2014). Leading digital: Turning technology into business transformation. Boston: Harvard Business Review Press.
- Willcocks, L. et al. (2017). Robotic process automation: The next transformation lever for shared services. *Journal of Information Technology*, 32(3), 238-253.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี*

MARKETING MIX FACTORS AFFECTING THE DECISION - MAKING PROCESS TOWARD ATTENDING FITNESS CENTER IN SUPHANBURI PROVINCE

ฉัตรตระกูล ปานอุทัย*, พชรี ทองคำพานิช, ชาริรัตน์ อุดมวิโรจน์สิน, ปวเรศร์ พันธยุทธ์, อัมพร กรุดวงษ์,
สุรเชษฐ ขวัญไฉ, พิชญ์พล บุญคงเสน, ศรีประภา โทแก้ว, นฤเดช วีระสุข

Chattrakul Panuthai*, Patcharee Thongkampanit, Chareerat Udomvirojsin, Pawares Phanthayuth, Amporn Krutwong,
Surachet Kwannai, Pichpon Boonkongsen, Sriprapa Thokaew, Naruedach Werasuk

คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี สุพรรณบุรี ประเทศไทย

Faculty of Sport and Health Science, Thailand National Sports University, Suphan Buri Campus, Suphan Buri, Thailand

*Corresponding author E-mail: joefitness1@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) และทัศนคติที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 2) ศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าใช้บริการศูนย์ออกกำลังกายฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 384 โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) $\alpha = 0.91$ โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยจากการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรที่มี 2 กลุ่ม (Independent Sample t-test) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรที่มีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป (ANOVA F-test) และทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน โดยใช้สถิติ Chi - Square โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) ทั้ง 7 ด้าน และทัศนคติที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) พฤติกรรมการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ส่วนใหญ่ใช้บริการในวันจันทร์ - ศุกร์ เข้าใช้บริการมากกว่า 15 ครั้ง/เดือนงบประมาณในการใช้จ่ายต่อครั้งน้อยกว่าหรือเทียบเท่า 300 บาท และผู้ออกกำลังกายให้ความสำคัญกับตัวเองในการเข้าใช้บริการมากที่สุด

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจ, ฟิตเนสเซ็นเตอร์

Abstract

The purposes of this study were to: 1) Study and compare different demographic factors, marketing mix factors for service businesses (7Ps), and different attitudes and 2) Study decision-making behavior to use services fitness center. It is quantitative research. Data were collected from a sample of people who had used the fitness center in Suphanburi Province by simple random sampling. The research instrument was a questionnaire created by the researcher has an content validity between 0.80 - 1.00 and reliability $\alpha = 0.91$. The data were analyzed by frequency, mean, t-test, ANOVA and Chi-Square. The significant difference level was set at the .05 level which is presented in the form of a table accompanying the essay. The research results found that: 1) Demographic factors Marketing mix factors for service businesses (7Ps) in all 7 aspects and different attitudes affect the decision to use fitness center services in Suphanburi Province. They are significantly different at the .05 level. 2) The behavior regarding the decision to use fitness center services in Suphanburi Province showed that most people used the services from Monday to Friday, more than 15 times per month, with a budget per visit of less than or equal to 300 baht, and exercisers valued their personal commitment the most when using the services.

Keywords: Marketing Mix Factors, Decision-Making, Fitness Center

บทนำ

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของโลก รวมทั้งประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของสุขภาพ สมรรถภาพทางกาย การออกกำลังกายและกีฬา เพราะเป็นพื้นฐานความสมบูรณ์ของร่างกายเพื่อการดำรงชีวิต การปฏิบัติการกิจในชีวิตประจำวัน การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา และการทำงาน การสร้างรายได้ การประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบด้านการกีฬาของประเทศเห็นความสำคัญดังกล่าว ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ในปัจจุบันเป็นฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2565 - 2570) เพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาการกีฬาและพัฒนาด้านการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพของเด็ก เยาวชนและประชาชนของประเทศ (Ministry of Tourism and Sports, 2023) สุขภาพเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สุขภาพ หมายถึง สภาวะแห่งความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ และสภาวะทางสังคม ไม่ใช่เพียงการปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2560) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีทำให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ตึงเครียด หรือแข่งขันเพื่อความอยู่รอด ไม่มีกิจกรรมในชุมชนเพื่อผ่อนคลายปัญหาชีวิต ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจ ครอบครัวและชุมชน ย่อมส่งผลให้พฤติกรรมออกกำลังกายของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันออกไปด้วย ในกลุ่มคนวัยทำงานมีการดำเนินชีวิตที่เป็นไปตามที่ได้กล่าวมา ซึ่งส่งผลต่อสุขสมรรถนะทางร่างกายโดยช่วงอายุ 30 ปีขึ้นไป สมรรถภาพทางกายจะเริ่มเสื่อมลงตั้งแต่หัวใจ ปอด กล้ามเนื้อ ฯลฯ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อจะเริ่มลดลงตั้งแต่อายุ 30 - 40 ปี ความยืดหยุ่นของเอ็นจะเริ่มลดลงตั้งแต่อายุ 30 ปี การออกกำลังกาย

จะช่วยชะลอความเสื่อมตามธรรมชาติทำให้มีสุขภาพแข็งแรง สอดคล้องกับ เจริญ กระบวนรัตน์ ได้กล่าวว่า การออกกำลังกายเป็นการใช้แรงกล้ามเนื้อและร่างกายให้เคลื่อนไหวเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี โดยจะใช้กิจกรรมใดเป็นสื่อก็ได้ เช่น การบริหาร เดินเร็ว วิ่ง เหยาะหรือการฝึกที่ไม่มุ่งการแข่งขัน (เจริญ กระบวนรัตน์, 2561)

ฟิตเนสเซ็นเตอร์เป็นสถานที่ออกกำลังกาย ที่ได้รับความนิยมสูงในปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริเวณที่มีจำนวนประชากรหนาแน่น มีความเร่งรีบ มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา การเดินทางสถานที่ อีกทั้งยังต้องการความสะดวกสบายในการออกกำลังกาย ฟิตเนสเซ็นเตอร์ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์รูปแบบการใช้ชีวิตของคนในปัจจุบัน (ดลธาดา ธนจิรเลิศกุล และคณะ, 2564) ธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในปัจจุบันนั้นมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง โดยสังเกตได้จากจำนวนการเปิดให้บริการของฟิตเนสเซ็นเตอร์ที่มีเพิ่มมากขึ้น จากนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยการสำรวจของกรมพัฒนาธุรกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์ พบว่าในปี พ.ศ. 2560 ทั่วประเทศมีผู้ประกอบการธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์รายเล็กและรายใหญ่รวมกันไม่น้อยกว่า 1,000 แห่ง และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยมีการประเมินมูลค่าตลาดฟิตเนสเซ็นเตอร์ในปี พ.ศ. 2559 มีมูลค่าประมาณ 9,000 ล้านบาท มีการเติบโตขึ้น 15 - 20% เทียบจากปีที่ผ่านมาสำหรับรายได้หลักของฟิตเนสเซ็นเตอร์นั้นมาจากสองส่วนสำคัญ คือ ค่าสมาชิกและค่าบริการผู้ฝึกสอนส่วนบุคคล (นนทพร ชัยยิ่งยงค์, 2560); (วรรณโชค ไชยสะอาด, 2560)

จากกระแสความนิยมการใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ที่มีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ฟิตเนสเซ็นเตอร์ต่าง ๆ ต้องดำเนินงานเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันเชิงธุรกิจเพิ่มมากขึ้น โดยฟิตเนสเซ็นเตอร์มีการบริการและเครื่องออกกำลังกาย ในฟิตเนสเซ็นเตอร์ทุกที่นั้นแทบจะมีบริการที่ไม่แตกต่างกัน การแข่งขันกันทางการตลาดของฟิตเนสเซ็นเตอร์จึงขึ้นอยู่กับมิติของการตลาดมากขึ้นในด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ประกอบไปด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านบุคคล (People) ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) ดังนั้น การตัดสินใจที่จะเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ จึงควรเพิ่มรูปแบบการจัดการฟิตเนสเซ็นเตอร์ การตกแต่ง และวิธีการบริการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มีการนำเสนอเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของแต่ละผู้ประกอบการนั่นเอง รวมถึงมีการนำเอาการบริหารจัดการแนวทางใหม่มาใช้โดยเน้นที่ความเข้าใจและสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าหลัก รวมถึงผู้เข้าใช้บริการต่าง ๆ สามารถที่จะเข้าใช้บริการได้ และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์มากขึ้นอย่างต่อเนื่องจากผู้บริโภค รวมถึงมีส่วนร่วม (กิตติภพ สงเคราะห์, 2555)

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ายังไม่มีรายงานวิจัยที่ศึกษาทัศนคติและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี อีกทั้งจังหวัดสุพรรณบุรีได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองกีฬา (Sport City) โดยผู้วิจัยมีความคาดหวังที่จะศึกษาและนำเสนอผลของการศึกษาที่นำไปเป็นการศึกษาในแง่ของการบริหารจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ ทางการตลาดมาใช้ในการบริหารจัดการฟิตเนสเซ็นเตอร์ เพื่อเป็นการพัฒนาธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) และทัศนคติ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์ มหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ เลขที่ SCI 002/2567 รับรองเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2567 ซึ่งผู้วิจัยมี จุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัด สุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นประชาชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เคยเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ประชาชนในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 845,850 คน (ที่มา: (สำนัก บริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2564) ที่เคยเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 384 คน โดยได้มาจากสูตรการคำนวณของโคแครน (Cochran, W. G., 1977) โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้สอบถามข้อมูลและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบพบหน้า ตามศูนย์บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ใน จังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงเวลา 17.00 - 20.00 น.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางด้านวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อ การเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในระดับสถานที่ต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลและรายละเอียด เพื่อเป็นแนวทางใน การสร้างแบบสอบถามปัจจัยทางด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในจังหวัดสุพรรณบุรีขึ้น โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น แบ่งออกเป็น 7 ด้านเพื่อให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านราคา 3) ด้านสถานที่ให้บริการ 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด 5) ด้าน บุคลากร 6) ด้านกระบวนการ และ 7) ด้านลักษณะทางกายภาพ และได้ผ่านการตรวจประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน โดยความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00 และ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) $\alpha = 0.91$

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษารายละเอียดแบบสอบถามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนส เซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง
2. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี เพื่อขออนุญาต เก็บข้อมูลกับประชาชนในจังหวัดสุพรรณบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
3. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง และสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ทำความเข้าใจกับผู้ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีความเข้าใจตรงกัน
5. จัดเตรียมแบบทดสอบ และตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบทดสอบที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล อีกครั้งหนึ่ง

6. นำแบบสอบถามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชาชนในจังหวัดสุพรรณบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

7. นำแบบทดสอบที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของ แบบทดสอบ และทำการจำแนกแบบทดสอบตามที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้สอบถามข้อมูลและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบพบหน้า ตามศูนย์บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงเวลา 17.00 - 20.00 น.

8. นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS version 28 เพื่อให้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูลเบื้องต้น

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูล โดยทดสอบค่าที่ Independent t-test ในด้านลักษณะประชากรศาสตร์ด้านเพศ ที่มีเพศต่างกัน

3. การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีในด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ที่มี อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา และสถานภาพที่แตกต่างกัน

4. การวิเคราะห์ไคสแควร์ Chi - Square ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของค่าเฉลี่ยตัวแปร 2 ตัว

5. ทดสอบความแตกต่างความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) และทัศนคติ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยทางประชากรศาสตร์ของผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

เพศ	n	%	สถานภาพ	n	%
ชาย	279	72.70	โสด	214	55.70
หญิง	105	27.30	สมรส	170	44.30
อายุ	ระดับการศึกษา				
น้อยกว่า 20 ปี	30	7.80	ประถมศึกษา	-	-
26 - 30 ปี	22	5.70	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ/มัธยมศึกษาตอนปลาย	28	7.30
36 - 40 ปี	79	20.60	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	-	-
46 - 50 ปี	-	-	ปริญญาตรี	144	37.50
21 - 25 ปี	50	13.00	ปริญญาโท	187	47.70
31 - 35 ปี	54	14.10	ปริญญาเอก	25	6.50
41 - 45 ปี	82	21.40			
มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	67	17.40			

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยทางประชากรศาสตร์ของผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี (ต่อ)

อาชีพ	n	%	รายได้	n	%
นักเรียน/นักศึกษา	81	21.10	ต่ำกว่า 5,000 บาท	43	11.20
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	210	54.70	5,001 - 10,000 บาท	25	6.50
บริษัทเอกชน	39	10.20	10,001 - 15,000 บาท	38	9.90
เจ้าของธุรกิจ	54	14.10	15,001 - 20,000 บาท	16	4.20
ระยะเวลาในการเข้าใช้บริการ	n	%	20,001 - 25,000 บาท	12	3.10
1 - 2 ปี	160	41.70	25,001 - 30,000 บาท	38	9.90
2 - 4 ปี	78	20.30	30,001 - 35,000 บาท	38	9.90
5 - 6 ปี	40	10.40	35,001 - 40,000 บาท	53	13.80
7 - 8 ปี	25	6.50	40,001 - 45,000 บาท	26	6.80
9 - 10 ปี	27	7.00	45,001 - 51,000 บาท	-	-
10 ปีขึ้นไป	54	14.10	มากกว่า 50,000 บาท	95	24.70

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ของผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาในการเข้าใช้บริการ ดังนี้

1. ด้านเพศของกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชาย จำนวน 279 คน (ร้อยละ 72.70) และเพศหญิง จำนวน 105 คน (ร้อยละ 27.30)

2. ด้านอายุของกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ อายุ 41 - 45 ปี จำนวน 82 คน (ร้อยละ 21.40) รองลงมา คือ อายุ 36 - 40 ปี จำนวน 79 คน (ร้อยละ 20.60) และมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จำนวน 67 คน (ร้อยละ 17.40) ตามลำดับ

3. สถานภาพ คือ สมรส จำนวน 214 คน (ร้อยละ 55.70) และสมรส จำนวน 170 คน (ร้อยละ 44.30) ตามลำดับ

4. ระดับการศึกษา กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ ปริญญาโท จำนวน 187 คน (ร้อยละ 47.70) รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน 144 คน (ร้อยละ 37.50) และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)/มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 28 คน (ร้อยละ 7.30) ตามลำดับ

5. อาชีพ กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 219 คน (ร้อยละ 54.70) รองลงมา คือ นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 81 คน (ร้อยละ 21.10) และเจ้าของธุรกิจ จำนวน 54 คน (ร้อยละ 14.10) ตามลำดับ

6. รายได้ต่อเดือน กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ มากกว่า 50,000 บาท จำนวน 95 คน (ร้อยละ 24.70) รองลงมา คือ 35,001 - 40,000 บาท จำนวน 59 คน (ร้อยละ 13.80) และต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 43 คน (ร้อยละ 11.20) ตามลำดับ

7. ระยะเวลาในการเข้าใช้บริการ กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ 1 - 2 ปี จำนวน 160 คน (ร้อยละ 41.70) รองลงมา คือ 2 - 4 ปี จำนวน 78 คน (ร้อยละ 20.30) และ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 54 คน (ร้อยละ 14.10) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 จำนวน (คน) และค่าร้อยละของทัศนคติเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายและความน่าสนใจของกิจกรรมของฟิตเนสเซ็นเตอร์ 7 ด้าน (n = 384)

ปัจจัยส่วนประสมการตลาด			ปัจจัยส่วนประสมการตลาด		
ด้านผลิตภัณฑ์	n	%	ด้านกระบวนการ	n	%
1. ความหลากหลายและความน่าสนใจของกิจกรรมของฟิตเนสเซ็นเตอร์	200	52.10	1. กระบวนการหรือขั้นตอนในการเข้าใช้บริการมีความสะดวก รวดเร็ว	186	48.40
2. ความสมบูรณ์ของฟิตเนสเซ็นเตอร์	28	7.30	2. มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดีสำหรับผู้เข้าใช้บริการทุกคน	105	27.30
3. จำนวนที่อุปกรณ์การออกกำลังกายเพียงพอสำหรับผู้เข้าใช้บริการ	80	20.80	3. มีจุดให้บริการ เช่น ร้านอาหาร เครื่องดื่มสำหรับผู้เข้าใช้บริการอย่างเพียงพอ	13	3.40
4. สภาพแวดล้อมภายในฟิตเนสเซ็นเตอร์	76	19.80	4. มีพนักงานให้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าใช้บริการอย่างเพียงพอ	80	20.80
ด้านราคา			ด้านการส่งเสริมการตลาด		
1. ราคาค่าเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์มีความเหมาะสม	320	83.30	1. การมีส่วนลดในการเข้าชม เช่น มีค่าเข้าใช้บริการแบบรายครั้ง รายเดือน รายปี	291	75.80
2. ค่าอาหาร เครื่องดื่มสำหรับการบริการภายในฟิตเนสเซ็นเตอร์	26	6.80	2. การมีของแถมให้กับผู้เข้าใช้ เป็นของขวัญ หรือการได้รับรางวัลจากทางฟิตเนสเซ็นเตอร์	50	13.00
3. ค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ถูกกว่าฟิตเนสเซ็นเตอร์อื่น ๆ	38	9.90	3. การประชาสัมพันธ์ ถูกต้องและรวดเร็ว	43	11.20
ด้านสถานที่ให้บริการ			ด้านบุคลากร		
1. สถานที่ตั้งของฟิตเนสเซ็นเตอร์มีความสะดวกต่อการเดินทางมาเข้าใช้บริการ	278	72.40	1. พนักงานประจำฟิตเนสเซ็นเตอร์ที่จะให้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าใช้บริการได้อย่างเสมอภาค และเท่าเทียม	148	38.50
2. สามารถเดินทางมาเข้าใช้บริการได้หลายช่องทาง	23	6.00	2. พนักงานประจำสนามมีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นมิตรกับผู้เข้าใช้บริการ	143	37.20
3. สถานที่ตั้งมีความปลอดภัย เช่น อยู่ติดถนนใหญ่ หรืออยู่ภายในสถานบริการ (ห้างสรรพสินค้า)	83	21.60	3. พนักงานมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของฟิตเนสเซ็นเตอร์เป็นอย่างดี	93	24.20
ด้านลักษณะทางกายภาพ					
1. มีสถานที่รองรับที่สะอาดและปลอดภัยสำหรับผู้เข้าใช้บริการอย่างเพียงพอ	223	58.10	3. มีห้องน้ำสำหรับผู้เข้าใช้อย่างเพียงพอ สะอาด สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและปลอดภัย	14	3.60
2. มีลานจอดรถสำหรับสะอาดและปลอดภัยสำหรับผู้เข้าใช้บริการอย่างเพียงพอ	91	23.70	4. มีกิจกรรมกระตุ้นความรู้สึกร่วมเป็นหนึ่งเดียวกับฟิตเนสเซ็นเตอร์	56	14.60

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า จำนวนและร้อยละของผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายและความน่าสนใจของกิจกรรมของฟิตเนสเซ็นเตอร์ ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาด

1. ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายและความน่าสนใจของกิจกรรมของฟิตเนสเซ็นเตอร์ มากที่สุด จำนวน 200 คน (ร้อยละ 52.10) รองลงมา คือ จำนวนที่อุปกรณ์การออกกำลังกายเพียงพอสำหรับผู้เข้าใช้บริการ จำนวน 80 คน (ร้อยละ 20.80) และสภาพแวดล้อมภายในฟิตเนสเซ็นเตอร์ จำนวน 76 คน (ร้อยละ 19.80) ตามลำดับ

2. ด้านราคา พบว่า ผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับราคาค่าเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์มีความเหมาะสมมากที่สุด จำนวน 320 คน (ร้อยละ 83.30) รองลงมา คือ ค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ถูกกว่าฟิตเนสเซ็นเตอร์อื่น ๆ จำนวน 38 คน (ร้อยละ 9.90) และค่าอาหาร เครื่องดื่มสำหรับการบริการภายในฟิตเนสเซ็นเตอร์ จำนวน 26 คน (ร้อยละ 6.80) ตามลำดับ

3. สถานที่ให้บริการ พบว่า ผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับ สถานที่ตั้งของฟิตเนสเซ็นเตอร์มีความสะดวกต่อการเดินทางมาเข้าใช้บริการ มากที่สุด จำนวน 278 คน (ร้อยละ 72.40) รองลงมา คือ สถานที่ตั้งมีความปลอดภัย เช่น อยู่ติดถนนใหญ่ หรืออยู่ภายในสถานบริการ (ห้างสรรพสินค้า) จำนวน 83 คน (ร้อยละ 21.60) และสามารถเดินทางมาเข้าใช้บริการได้หลายช่องทาง จำนวน 23 คน (ร้อยละ 6.00) ตามลำดับ

4. ด้านกระบวนการให้บริการ พบว่า ผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการหรือขั้นตอนในการเข้าใช้บริการมีความสะดวก รวดเร็ว มากที่สุด จำนวน 186 คน (ร้อยละ 48.40) รองลงมา คือ มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี สำหรับผู้เข้าใช้บริการทุกคน จำนวน 105 คน (ร้อยละ 27.30) และมีพนักงานให้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าใช้บริการอย่างเพียงพอ จำนวน 80 คน (ร้อยละ 20.80) ตามลำดับ

5. ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า ผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนลดในการเข้าชม เช่น มีค่าเข้าใช้บริการแบบ รายครั้ง รายเดือน รายปี มากที่สุด จำนวน 291 คน (ร้อยละ 75.80) รองลงมา คือ การมีของแถมให้กับผู้เข้าใช้บริการ เป็นของขวัญหรือการได้รับรางวัลจากทางฟิตเนสเซ็นเตอร์ จำนวน 50 คน (ร้อยละ 13.00) และการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ หรือการส่งข้อมูลทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ถูกต้องและรวดเร็ว จำนวน 43 คน (ร้อยละ 11.20) ตามลำดับ

6. ด้านบุคลากร พบว่า ผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับพนักงานประจำฟิตเนสเซ็นเตอร์ที่จะให้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าใช้บริการได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมมากที่สุด จำนวน 148 คน (ร้อยละ 38.50) รองลงมา คือ พนักงานประจำสนามมีมนุษยสัมพันธ์เป็นมิตรกับผู้เข้าใช้บริการ จำนวน 143 คน (ร้อยละ 37.20) และพนักงานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของฟิตเนสเซ็นเตอร์เป็นอย่างดี จำนวน 93 คน (ร้อยละ 24.20) ตามลำดับ

7. ด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่า ผู้ตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ให้ความสำคัญกับ มีสถานที่รองรับที่สะอาดและปลอดภัย สำหรับผู้เข้าใช้บริการอย่างเพียงพอ มากที่สุด จำนวน

223 คน (ร้อยละ 58.10) รองลงมา คือ มีลานจอดรถสำหรับสะอาดและปลอดภัย สำหรับผู้เข้าใช้บริการอย่างเพียงพอ จำนวน 91 คน (ร้อยละ 23.70) และมีกิจกรรมกระตุ้นความรู้สึกร่วมเป็นหนึ่งเดียวกับฟิตเนสเซ็นเตอร์ จำนวน 56 คน (ร้อยละ 14.60) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและระดับความรู้สึกของทัศนคติในการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามองค์ประกอบด้านความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม (n = 384)

ทัศนคติ	$\bar{x}$	ระดับความรู้สึก
ด้านความเข้าใจ	3.88	มากที่สุด
ด้านความรู้สึก	3.69	มากที่สุด
ด้านพฤติกรรม	3.59	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ย และระดับความรู้สึกของทัศนคติในการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า องค์ประกอบด้านเข้าใจ อยู่ในระดับความรู้สึกมากที่สุด $\bar{x} = 3.88$ องค์ประกอบด้านความรู้สึก อยู่ในระดับความรู้สึกมากที่สุด $\bar{x} = 3.69$ ระดับความรู้สึกมากที่สุด และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับความรู้สึกมากที่สุด $\bar{x} = 3.59$

ตารางที่ 4 แสดงปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

(n = 384)

การตัดสินใจ เข้าใช้บริการ	ด้าน ผลิตภัณฑ์		ด้านราคา		ด้านสถานที่ ให้บริการ		ด้านการ ส่งเสริม การตลาด		ด้าน บุคลากร		ด้านลักษณะ ทางกายภาพ		ด้าน กระบวนการ ให้บริการ	
	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
วันที่มักเข้าใช้	31.62	.00*	41.69	0.66	37.17	.00*	85.90	.00*	2.83	0.24	54.16	.00*	35.80	.00*
ความถี่ในการเข้าใช้	79.90	.00*	32.83	.00*	232.76	.00*	132.34	.00*	60.35	.00*	131.64	.00*	132.90	.00*
งบประมาณ	87.87	.00*	26.84	.00*	107.82	.00*	163.74	.00*	116.05	.00*	18.04	.00*	57.02	.00*
บุคคลที่มีอิทธิพล	190.92	.00*	66.23	.00*	48.60	.00*	91.18	.00*	95.03	.02*	65.56	.00*	159.88	.00*

*แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) ทั้ง 7 ด้าน ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

1. ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านสถานที่ให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการให้บริการ มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ด้านราคา และด้านบุคลากร ผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ความถี่ งบประมาณ และบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในวันที่มีมักจะเดินทางไปใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี นั้นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 384)

ทัศนคติต่อการตัดสินใจ	Sig.						
	เพศ	อายุ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้	ระยะเวลา
1. ด้านความเข้าใจ	.03*	.00*	.91	.01*	.00*	.00*	.00*
2. ด้านความรู้สึก	.00*	.00*	.03*	.19	.00*	.00*	.00*
3. ด้านพฤติกรรม	.00*	.00*	.01*	.00*	.00*	.00*	.00*

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อทัศนคติในการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

1. เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และระยะเวลาในการใช้บริการฟิตเนส พบว่า ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม มีผลต่อทัศนคติในการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. สถานภาพ พบว่า ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม มีผลต่อทัศนคติในการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านความเข้าใจไม่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

3. ระดับการศึกษา พบว่า ด้านความเข้าใจ และด้านพฤติกรรม มีผลต่อทัศนคติในการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านความรู้สึก ไม่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยตามคำถามการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) และทัศนคติ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาในการใช้บริการ มีผลต่อการตัดสินใจในการใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าในแต่ละเพศนั้นมีผลต่อความชื่นชอบในการออกกำลังกายโดยใช้ศูนย์ออกกำลังกายหรือฟิตเนสเซ็นเตอร์ เป็นไปตามที่ ดลธาดา ธนจิรเลิศกุล และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า โดยธรรมชาติของเพศชายและเพศหญิงที่มีความแตกต่างกันทั้งในทางด้านร่างกาย โดยเพศที่ชายจะมีอัตราการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อสูงกว่า เพศหญิงและการเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ ทางด้านสรีรวิทยามีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงกว่า ส่งผลให้การทำงานของระบบต่าง ๆ ของร่างกายของเพศชาย

ดีกว่าเพศหญิง ทำให้สามารถที่จะทำงานหรือออกกำลังกายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเพศหญิง (ดลธาดา ธนจิรเลิศกุล และคณะ, 2564) อายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าในแต่ละช่วงอายุของบุคคลนั้น มีภาระหน้าที่รวมถึงความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน จึงเป็นผลทำให้ช่วงอายุนั้นมีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการนั้นแตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับ พิระพัฒน์ บุญฤทธิ์ภักดี ที่พบว่า อายุมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการศูนย์ออกกำลังกายที่แตกต่างกัน สถานภาพที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ (พิระพัฒน์ บุญฤทธิ์ภักดี, 2561) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสถานภาพที่ต่างกันนั้น อาจจะมีผลทำให้ค่านิยม รวมถึงความต้องการที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนั้นแตกต่างกัน เป็นไปตามที่ พรวิมล โฆษ์สงวน และนลินี เหมาะะประสิทธิ์ กล่าวว่า พฤติกรรมการเลือกใช้บริการศูนย์ฟิตเนสเซ็นเตอร์ที่ผู้ใช้บริการนิยมในสังคม คือ การออกกำลังกายด้วยเครื่องอุปกรณ์ออกกำลังกายเพราะต้องการให้สุขภาพ ร่างกายแข็งแรงยิ่งขึ้น และตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์เพราะความหลากหลายของอุปกรณ์ และการบริการ (พรวิมล โฆษ์สงวน และนลินี เหมาะะประสิทธิ์, 2563) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าระดับการศึกษาที่ต่างกันนั้น อาจจะมีผลทำให้การเข้าถึงการให้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ อันเนื่องมาจากความรับผิดชอบในการเรียน การทำงาน ของแต่ละบุคคลนั้นทำให้เป็นอุปสรรคในการที่จะเข้าถึงการเข้ารับชมการแข่งขันกีฬา ดังที่ เอกราช ตันยบุตร ที่ได้ศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจที่ต่างกัน อาชีพที่ต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ (ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าอาชีพที่ต่างกันนั้น อาจจะมีผลต่อเวลาว่างที่ไม่ตรงกัน อีกทั้งปัจจัยด้านอาชีพที่ต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจที่ต่างกัน รายได้ต่อเดือนที่ต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ (เอกราช ตันยบุตร, 2565) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ารายได้ต่อเดือนที่ต่างกันนั้น อาจจะมีผลต่อต้นทุนในการเดินทาง รวมถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการในแต่ละครั้งสอดคล้องกับเอกราช ตันยบุตรที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าตามกระแสนิยมของ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้บริโภค ทางด้านจำนวนครั้งที่ซื้อสินค้า จำนวนเงินที่ซื้อสินค้า สถานที่ที่ซื้อสินค้า และบุคคลที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าตามกระแสนิยม ระยะเวลาในการเข้าใช้บริการฟิตเนสที่ต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ (เอกราช ตันยบุตร, 2565) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าระยะเวลาในการเข้าใช้บริการฟิตเนสที่ต่างกันนั้น อาจจะมีผลต่อการเลือกที่จะใช้บริการในสถานที่ออกกำลังกายที่มีความคุ้นเคย คุ้นชิน สอดคล้องกับ นิลเส้น ที่ให้แนวคิดเทรนด์คนรักสุขภาพไว้ว่า เราต้องเข้าร่วมอย่างน้อย 1 ใน 5 กิจกรรม เพื่อส่งเสริมความสมบูรณ์ของร่างกายและการใช้ชีวิตแข็งแรง เช่น การรับประทานอาหาร ออกกำลังกาย การดื่มเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพ การรับประทานอาหารเสริมการออกกำลังกาย เป็นต้น (นิลเส้น, 2562)

2. ปัจจัยทางด้านส่วนประสมทางการตลาด แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการที่ต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์หรืออุปกรณ์การออกกำลังกายที่มีให้บริการนั้นแตกต่างกัน อาจจะมีผลต่อความรู้สึกที่ใช้ในการออกกำลังกาย สอดคล้องกับ ทินกร โรงคำ ที่พบว่า ปัจจัยย่อยที่ให้ความสำคัญ คือ อุปกรณ์ออกกำลังกายอยู่ในสภาพดีและปลอดภัย (ทินกร โรงคำ, 2558) 2) ปัจจัยด้านราคาที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าปัจจัยด้านราคาในการบริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ ทั้งในรูปแบบของค่าเข้าใช้บริการหรือสาธารณูปโภคต่างที่มีให้บริการในฟิตเนสเซ็นเตอร์ที่ต่างกัน อาจจะมีผลต่อความรู้สึกที่ใช้ในการออกกำลังกาย

กาย สอดคล้องกับ ชลทิศ แตรวจิวิภาค ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านราคา (Price) ราคามีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับการบริการและคุณภาพที่ได้รับ มีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับผู้ให้บริการในประเภทเดียวกัน และ (ชลทิศ แตรวจิวิภาค, 2564) 3) ปัจจัยด้านสถานที่ให้บริการที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเลือกที่จะเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์นั้น บุคคลทั่วไปมักจะมองถึงสถานที่ให้บริการรอบข้าง หรือสิ่งอำนวยความสะดวกรอบข้างที่จะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความสะดวกสบาย สอดคล้องกับ ชลทิศ แตรวจิวิภาค ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านสถานที่ (Place) นอกจากจะมีความสำคัญในแง่ของความ สะดวกสบายแล้ว นั้น ความสะอาด เรียบร้อย และน่าใช้บริการ นั้นต่างส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ (ชลทิศ แตรวจิวิภาค, 2564) 4) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการตลาดหรือส่งเสริมการใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ หรือ กิจกรรมการออกกำลังกายต่างๆ มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เข้าใช้บริการใส่ใจกับการเลือกใช้บริการมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ อติ อนุรักษ์มนั ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) คือ กิจกรรมการสื่อสาร หรือเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของสโมสรไปยังกลุ่มลูกค้า โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ลูกค้าเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของสโมสรในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อบัตรผ่านเข้าใช้บริการ หรือของที่ระลึก โดยสามารถจัดทำได้หลายช่องทางทั้ง การทำสื่อโฆษณา หรือกิจกรรมสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต (อติ อนุรักษ์มนั, 2556) 5) ปัจจัยด้านพนักงานที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้รับบริการที่ดีจากบุคลากรของ ฟิตเนสเซ็นเตอร์นั้นย่อมทำให้การตัดสินใจในการเข้าใช้บริการได้ง่ายมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านบุคคล (People) ต้องอาศัยการคัดเลือก การฝึกอบรม การจูงใจ เพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้แตกต่างเหนือคู่แข่งขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการต่าง ๆ ขององค์กร เจ้าหน้าที่ต้องมีความสามารถ มีทัศนคติที่สามารถตอบสนองต่อผู้ให้บริการ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา สามารถสร้างค่านิยมให้กับองค์กร (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541) 6) ปัจจัยด้านกระบวนการที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการการบริหารของฟิตเนสเซ็นเตอร์ในการบริหารจัดการด้านการบริการให้กับฐานลูกค้า ย่อมส่งผลที่ดีในการตัดสินใจเข้าใช้บริการ สอดคล้องกับ Hans, M. W. & David, S. ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) เป็นการจัดการภาพรวมของผลิตภัณฑ์ทั้งการวางแผน และส่งต่อผลิตภัณฑ์ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างลูกค้าและผู้ให้บริการ (Hans, M. W. & David, S., 1999) 7) ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการจัดสถานที่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อความสะดวกสบาย ให้กับลูกค้า ย่อมส่งผลที่ดีในการตัดสินใจเข้าใช้บริการ สอดคล้องกับ Hans, M. W. & David, S. ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) คือ สิ่งที่ต้องได้ เช่นการออกแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยลักษณะทางกายภาพเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้ลูกค้ารับรู้ถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี (Hans, M. W. & David, S., 1999)

3. เพื่อศึกษาถึงการตัดสินใจเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) และทัศนคติ ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เนื่องจากปัจจัยต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมามีผลต่อการตัดสินใจทั้ง 3 ปัจจัยข้างต้น ย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านร่างกาย และปัจจัยทางด้านจิตใจ สอดคล้องกับ ดลธาดา ธนจิรเลิศกุล และคณะ ที่ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะการออกกำลังกาย สิ่งสำคัญที่สุด คือ บุคคลจะต้องมีความต้องการ และมีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมการออกกำลังกาย บุคคลที่ไม่มีแรงจูงใจที่จะออกกำลังกาย บุคคลนี้จะไม่มีความหมายและไม่มีแรงผลักดัน สุดท้ายคือ ไม่เลือกที่จะออกกำลังกาย อีกทั้งบุคคลที่ออกกำลังกายมาแล้วเมื่อขาดแรงจูงใจในการออกกำลังกายอาจจะส่งผลให้เลิกทำกิจกรรมได้ในอนาคต (ดลธาดา ธนจิรเลิศกุล และคณะ, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยขอเสนอว่าควรนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปนำเสนอให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพ สมรรถภาพทางกาย เพื่อเป็นข้อมูลที่น่าไปพัฒนาการรับรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์บริการการออกกำลังกาย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อยอดให้กับศูนย์ออกกำลังกาย อีกทั้งเป็นแรงกระตุ้นและเพิ่มแรงจูงใจให้กับประชาชนได้หันมาออกกำลังกายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นต่อไป อันจะเป็นการลดภาระทางด้านสาธารณสุขให้กับระบบสาธารณสุขของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กิตติภาพ สงเคราะห์. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่นของผู้บริโภคในจังหวัดปทุมธานี. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เจริญ กระบวนรัตน์. (2561). วิทยาศาสตร์การฝึกสอนกีฬา: Science of Coaching. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สินธนาโก้ปีเซ็นเตอร์ จำกัด.
- ชลทิศ แตรวจิวิภาค. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการออนเซ็นของผู้ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- ดลธาดา ธนจิรเลิศกุล และคณะ. (2564). ผลของการออกกำลังกายกับผู้ฝึกสอนออกกำลังกายผ่านฟิตเนสออนไลน์ที่มีต่อสมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการศึกษา, 21(2), 100-109.
- ทินกร โรงคำ. (2558). ส่วนประสมการตลาดบริการที่มีผลต่อผู้บริโภคเจนเนอเรชันวายในการเลือกฟิตเนสในอำเภอเมืองเชียงใหม่. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นนทศร ชัยยียงค์. (2560). แพลตฟอร์มดิจิทัลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ “แบรนด์ - สังคม”. เรียกใช้เมื่อ 6 กันยายน 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/new/detail/742372>
- นิลเส้น. (2562). เทรนด์รักสุขภาพ เน้นผู้ผลิตเสนอสินค้าและบริการตอบโจทย์. เรียกใช้เมื่อ 6 กันยายน 2567 จาก <https://www.thansettakij.com/content/business/398882>
- พรวิมล ไชยสงวน และณลินี เหมาะประสิทธิ์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 12(2), 29-46.

- พีระพัฒน์ บุญฤทธิ์ภักดี. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานออกกำลังกายโปรฟิตเนสเซ็นเตอร์ ติวานนท์ จังหวัดนนทบุรี. ใน สารนิพนธ์วิทยาการจัดการมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณโชค ไชยสะอาด. (2560). กฎหมายแรงงานต่างด้าว. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2560 จาก <https://www.posttoday.com/politic/report/501405>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2560). การส่งเสริมสุขภาพจิต: แนวคิด หลักฐาน และแนวทางปฏิบัติ. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2564). ระบบสถิติทางการทะเบียน. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566 จาก [https:// stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/](https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/)
- อติ อนุรักษ์มณี. (2556). กลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับสโมสรฟุตบอลในไทยพรีเมียร์ลีก. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกราช ตันยบุตร. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกรับบริการสถานออกกำลังกายของผู้ที่พักอาศัยในกรุงเทพฯ และปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Cochran, W. G. (1977). Sampling Techniques. (3rd. ed.). New York: Edition, John Wiley & Sons.
- Hans, M. W. & David, S. (1999). Increasing the Focus on “Place” in the Marketing Mix for Facility Dependent Sport Services. Sport Management Review, 2(1), 1-23.
- Ministry of Tourism and Sports. (2023). National Sports Development Plan No. 7 (2022 - 2027). Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports. Ministry of Tourism and Sports.

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหายาเสพติด*

THE ROLE OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN
NACROTIC MANANGEMENT

สุวรรณ วงษ์การค้า

Suwan Wongkanka

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขวาง พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Ban Khwang Subdistrict Administrative Organization, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

Corresponding author E-mail: Hinpak.law@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูล สถิติเอกสารวิชาการแนวคิด ทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรม นโยบาย เจเนอรัลทางกฎหมายเกี่ยวข้องด้านจัดการปัญหาเสพติดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในราชอาณาจักรไทย 2) วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบาย กฎหมายด้านจัดการปัญหาเสพติดในราชอาณาจักรไทยกับต่างประเทศ และ 3) เสนอมาตรการด้านบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาเสพติดนำมาใช้ในราชอาณาจักรไทย โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน และประชาชน เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง จำนวน 5 ราย และการประชุมกลุ่มย่อยแบบสุ่มจากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย สาธารณสุข สหวิชาชีพ รวมถึงผู้มีประสบการณ์ผู้เกี่ยวข้องในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 15 ราย พื้นที่จังหวัดลพบุรี เพื่อสังเคราะห์ เสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางมาตรการเชิงปฏิบัติของราชอาณาจักรไทย ผลวิจัยพบสาเหตุหลัก ปัญหาเข้าถึงระบบบำบัดรักษา การดูแลต่อเนื่อง ผู้ใช้ยาเสพติดกระจายอยู่ในชุมชน สาเหตุการใช้ยา อยากรู้ อยากลอง การชักชวน อาศัยใกล้แหล่งเสี่ยง ข้อจำกัดนโยบาย งบประมาณจากส่วนกลาง และพบว่า สาธารณรัฐโปรตุเกส ระบบช่วยเหลือ ครอบคลุมบำบัดรักษากลับคืนสู่ครอบครัว ชุมชนสังคม ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์เน้นให้หน่วยงานท้องถิ่นมีบทบาท กำกับดูแลรับผิดชอบ ข้อเสนอแนะจัดตั้งศูนย์ป้องกันฟื้นฟูในระดับชาติและท้องถิ่น องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย “ศูนย์ห่วงใยชุมชน (Take Care Community Center)” ใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงข้อมูลชุมชน ซึ่งจากผลการศึกษา ชี้ให้เห็นว่าการจัดการปัญหาเสพติดจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระ มีงบประมาณ มีหน้าที่ตามกฎหมาย มีภารกิจในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด คุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นหน่วยงานหลักบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่าย และยึดหลัก “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย”

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, บทบาทการจัดการปัญหาเสพติด, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research aims to 1) Examine data, statistics, academic literature, concepts, theories, policies, and legal conditions related to the role of local administrative organizations in managing drug-related problems in the Kingdom of Thailand; 2) Comparatively analyze drug management policies and laws in Thailand and other countries; and 3) Propose measures concerning the role of local administrative organizations in drug problem management for implementation in Thailand, emphasizing participatory approaches involving relevant agencies and the public. The study involved documentary analysis, in-depth interviews with five purposively selected experts, and focus group discussions with fifteen randomly selected experts from legal, public health, and multidisciplinary fields, including individuals with experience in local administrative organizations in Lopburi province, to synthesize and propose new knowledge regarding practical measures for Thailand. The findings indicate that principal challenges include access to treatment and continuous care systems, the dispersion of drug users within communities, and causes of drug use such as curiosity, peer influence, and proximity to high-risk environments, alongside limitations in central government policies and budget allocation. International comparisons revealed that Portugal has a comprehensive support system covering treatment and reintegration into family, community, and society, while the Netherlands emphasizes the regulatory and accountability roles of local authorities. Recommendations include the establishment of national and local prevention and rehabilitation centers. A new knowledge contribution from this research is the “Take Care Community Center” model, which utilizes technology to connect community data. The study concludes that the effectiveness of drug problem management is significantly enhanced when driven by local administrative organizations. These entities, possessing legal person status, autonomy, budgets, and legally mandated duties, are tasked with preventing and resolving drug-related issues and improving citizens' quality of life. They serve as primary integrating bodies in collaboration with network partners, adhering to the “drug users are patients” principle.

Keywords: Local Administrative Organization, Narcotic Management Role, Community Participation

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาทางสังคมที่รุนแรงที่สุด แม้ว่าจะมีมาตรการรวมถึงนโยบายต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยจากข้อมูลรายงาน World Drug Report 2022 สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office on Drug and Crime-UNODC) พบในปี พ.ศ. 2563 พบประชากรมากกว่า 2,084 ล้านคน ติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นร้อยละ 26 ผู้ติดยาเสพติดมีอายุน้อยลง และการใช้ยาปริมาณมากกว่า

ผู้ใหญ่ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2022) จากรายงาน Synthetic Drugs in East and Southeast Asia 2022 ในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) จับกุมยาเสพติดในราชอาณาจักรไทยปริมาณมากที่สุดในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Justice, T., 2022) เป็นสถิติที่น่าวิตกทำลายความร่วมมือกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

นโยบายการทำสงครามกับยาเสพติด (Drug War Policy) ไม่ประสบความสำเร็จจึงนำแนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรม (Decriminalization) (จิราวุฒิ ลิปิพันธ์ และคณะ, 2563) แนวคิด “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” เพื่อให้กลับคืนสู่สังคม และดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ในปี พ.ศ. 2564 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) จับกุมคดียาเสพติดทั้งหมด 337,186 คดี ตามรายงานการบำบัดรักษาของกระทรวงสาธารณสุขมี จำนวนเพียง 120,915 ราย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), 2564) ซึ่งแสดงถึงผู้เข้ารับการบำบัดไม่ถึงครึ่งหนึ่งของการจับกุม ปัญหายาเสพติดในชุมชนหลากหลายซับซ้อน ส่งผลปัญหาด้านอาชญากรรมเชิงโครงสร้างต้องแก้ไขอย่างเป็นระบบครอบคลุมให้ส่งผลสู่ระดับประเทศ หัวใจสำคัญหลักชุมชนมีส่วนร่วมบูรณาการ (บุญเรือน เนียมปาน, 2564) ซึ่งการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายจัดตั้ง และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จะเห็นว่าปัญหายาเสพติดยังคงส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างมากแม้จะมีความพยายามแก้ไขปัญหามาตลอด แต่ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการร่วมแก้ไขตามบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหายาเสพติดเพื่อทบทวนข้อกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติอันนำไปสู่การพัฒนาแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูล สถิติ เอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรม นโยบาย และเงื่อนไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการปัญหายาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในราชอาณาจักรไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ นโยบาย และกฎหมายด้านการจัดการปัญหายาเสพติดในราชอาณาจักรไทยกับต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนวทาง มาตรการด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหายาเสพติดนำมาใช้ในราชอาณาจักรไทย โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน และประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหายาเสพติดเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ยื่นขอจริยธรรมในมนุษย์ดำเนินการตามลำดับกระบวนการวิจัย ใช้แบบคำถามสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้เพื่อความสะดวกคล่องเหมาะสมกับกลุ่มผู้สัมภาษณ์ การวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง (Thematic Analysis) เป็นวิธีใช้ในการค้นหาและตีความรูปแบบ (Themes) ข้อมูลเชิงคุณภาพทำความเข้าใจความหมาย ความเห็น ข้อความจากการ

สัมภาษณ์ บันทึกการสนทนากลุ่ม โดยมุ่งเน้นที่จะเข้าใจความหมายและแนวคิดของข้อมูลต้องการตามประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

1. วิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการเก็บข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรม และสืบค้นรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรา บทความ วารสาร งานวิจัย จากแหล่งข้อมูลในราชอาณาจักรไทยและต่างประเทศ (สาธารณรัฐโปรตุเกส ประเทศญี่ปุ่น และราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบรูปแบบวิธีการของราชอาณาจักรไทยโดยใช้กระบวนการคัดเลือกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการปัญหาเสพติดที่ได้ผลดี

2. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ใช้แบบคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชาชีพที่มีประสบการณ์ด้านยาเสพติดภายในประเทศและเกี่ยวข้องกับบทบาทการจัดการปัญหาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มที่ผู้วิจัยใช้เหตุผลในการเลือกเพื่อความเหมาะสมในการวิจัย จำนวน 5 ราย ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช.) 2) นายอำเภอ 3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางจะแซ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา “ต้นแบบนวัตกรรมตำบลมัยเย็น” 4) ผู้เคยเสพยาเสพติด และ 5) มารดาผู้เสพยาเสพติด

3. รวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมประชุมกลุ่ม (Focus Group) ใช้แบบคำถามปลายเปิด จำนวน 10 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย (เป็นผู้ที่เป็นนักวิชาการ และประกอบอาชีพด้านกฎหมาย มีประสบการณ์วิจัยด้านยาเสพติด) ด้านสาธารณสุข และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มที่ผู้วิจัยใช้เหตุผลในการเลือกเพื่อความเหมาะสมในการวิจัย และใช้การสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามที่ผู้วิจัยมีความสะดวกในเรื่องที่จะศึกษาในอำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี จำนวน 15 ราย ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหนองม่วง 2) ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรหนองม่วง 3) ปลัดอำเภอหนองม่วง 4) สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอหนองม่วง 5) สาธารณสุขอำเภอหนองม่วง 6) พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลหนองม่วง 7) ผู้อำนวยการคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต 8) ผู้อำนวยการคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 9) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขอนแก่นสมบูรณ์ 10) เจ้าอาวาสวัดเจ้าคณะตำบลหนองม่วง 11) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลงดินแดง 12) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 13) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 14) ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอหนองม่วง และ 15) กำนันตำบล

4. เสนอแนวทางองค์ความรู้ใหม่ มาตรการด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาเสพติดนำมาใช้ในราชอาณาจักรไทย โดยนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ข้อมูลยึดหลักการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน และประชาชนเพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเอกสารวิชาการ ในประเทศ และต่างประเทศซึ่งประสบความสำเร็จและสามารถลดปัญหาเสพติดได้ เช่น สาธารณรัฐโปรตุเกส ประเทศญี่ปุ่น ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ อีกทั้งข้อมูลการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Fogus Group) พื้นที่จังหวัดลพบุรี ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามการสัมภาษณ์นำมาปรับใช้เข้ากับบริบทในสังคมไทยได้ข้อมูลสรุปผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ดังนี้

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง เพื่อศึกษาข้อมูลสถิติ เอกสารวิชาการแนวคิดทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรมนโยบายกฎหมายที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการปัญหาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในราชอาณาจักรไทย ข้อมูลและประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เป็นการปรับแนวคิดโดยเน้นการหันเหทางคดี (Diversion) และการลดอันตราย (Harm Reduction) การแก้ปัญหาเสพติดยึดแนวคิด “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” เข้าสู่ระบบฟื้นฟู มากกว่าการลงโทษทางอาญา สถิติสำคัญของรายงานผลการติดตามผู้เสพ และผู้ติดยาเสพติดรายจังหวัดโครงการช่วยเหลือผู้เสพ และผู้ติดยาเสพติดปีประจำปี พ.ศ. 2566 จากข้อมูลรวมทั้งประเทศจำนวนผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดในปี พ.ศ. 2566 มีผู้เคยติดยาต้องการความช่วยเหลือ 18,943 ราย ได้รับความช่วยเหลือเพียง 10,907 ราย (ร้อยละ 57.6) ในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้เสพส่วนใหญ่เป็นเพศชาย การศึกษาต่ำ วัยแรงงาน และได้รับการช่วยเหลือน้อย (ไม่ถึงร้อยละ 30) ประเด็นจากภาคสนามนายก องค์การบริหารส่วนตำบลบางระจัน ให้ความเห็น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ หน่วยที่เข้าถึงชุมชนมากที่สุด จึงควรมีบทบาทหลักในการจัดการปัญหา” ผู้ให้สัมภาษณ์จากสถานบำบัดฯ ระบุว่า “ผู้ผ่านการบำบัดควรมีระบบติดตามมีสถานที่ศูนย์รวมเป็น Center ของชุมชนในตำบล เป็นสถานที่การดูแลแบบครอบครัวเป็นเรื่องที่ดีและเหมาะสมเป็นการกระจายให้ภาคีบุคลากรดูแลร่วมกับชุมชน นโยบายว่า Harm Reduction Not Alone”

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่สอง เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ นโยบาย กฎหมายด้านการจัดการปัญหาเสพติดในราชอาณาจักรไทยกับต่างประเทศ พบว่า สาธารณรัฐโปรตุเกสเน้นนโยบาย Decriminalization เต็มรูปแบบ ใช้กลไกทางสาธารณสุขและสังคมผู้เสพไม่ถูกดำเนินคดี แต่ถูกส่งไปยังคณะกรรมการสุขภาพจิตและสังคมให้เข้าสู่ระบบฟื้นฟู การลดอันตรายมีประสิทธิภาพ เช่น ศูนย์แลกเปลี่ยนเข็มฉีดยา ทำให้อัตราการติดเชื้อ HIV และเสียชีวิตจากยาเสพติดลดลงมากแต่ราชอาณาจักรไทยยังไม่มีคณะกรรมการกลางในลักษณะเดียวกัน แม้ว่าประเทศญี่ปุ่นใช้ Justice Model เข้มงวดด้านกฎหมายแต่ให้ความสำคัญกับการป้องกันโดยภาคประชาชนศูนย์ป้องกันยาเสพติดในชุมชนระดมทุนจากประชาชน มีกิจกรรมเชิงรุก ครูผู้สอนยาเสพติดจากท้องถิ่นและให้เยาวชนมีส่วนร่วม เช่น เติมนรณรงค์ และเป็นต้นแบบสื่อรณรงค์ด้านยาเสพติด ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์แยกประเภทยาเสพติด “หนัก - เบา” อนุญาตให้ใช้กัญชาในปริมาณที่กำหนดได้ใน ร้านกาแฟ ควบคุมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี ระบบบำบัดที่ครอบคลุม (เช่น ศูนย์ฟื้นฟูแบบ walk-in) และใช้ Harm Reduction เช่น การเปิดศูนย์ใช้ยาเพื่อการบำบัดรักษาอย่างปลอดภัย (Safe Consumption Rooms) และการฟื้นฟูที่เข้าถึงได้ง่าย แตกต่างจากราชาอาณาจักรไทยที่ยังไม่มีระบบดังกล่าวในระดับพื้นที่ และยังเน้น “การลงโทษ” มากกว่า “การฟื้นฟูและป้องกัน” ไม่มีระบบศูนย์ข้อมูลและศูนย์บริการชุมชนที่เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบเหมือนในต่างประเทศการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ข้อจำกัดหลักของราชอาณาจักรไทย คือ การกระจายอำนาจที่ยังไม่สมบูรณ์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดงบประมาณ โครงสร้าง และการสนับสนุนทางนโยบายที่ชัดเจนจากภาครัฐ ทำให้ไม่สามารถดำเนินมาตรการได้ดี เช่น ในต่างประเทศ

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่สาม เพื่อเสนอแนวทาง มาตรการด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาเสพติดในราชอาณาจักรไทย แนวทางที่เสนอจัดตั้ง “ศูนย์ห่วงใยชุมชน (Take Care of Community Center)” เป็นศูนย์ฟื้นฟูเฝ้าระวังในระดับท้องถิ่นกระบวนทัศน์มุมมองพัฒนาด้านบริหารจัดการ ปัญหาเสพติดเพิ่มประสิทธิภาพเชื่อมโยงเพื่อให้บริการตามความต้องการที่จำเป็นเพื่อดูแลผู้ใช้สารเสพติดอย่างองค์รวม ครอบคลุมมุ่งหมายให้ดำรงชีวิตในครอบครัวและชุมชนอย่างมีคุณภาพและมีความสุข มีระบบฐานข้อมูลผู้ผ่านการบำบัดและติดตามผลหลังการรักษาร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายชุมชน ประเด็นจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 15 ราย ในจังหวัดลพบุรี มีข้อเสนอให้จัดทำ “การดูแลจัดการปัญหาเสพติดโดยหน่วยงานร่วมกับชุมชน” เพื่อการป้องกันเชิงรุกผู้เข้าร่วมกลุ่มกล่าวว่า “ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับอำนาจโดยตรงและมีงบประมาณเพียงพอ จะสามารถจัดการปัญหาได้อย่างยั่งยืน” การบูรณาการและมีส่วนร่วมต้องบูรณาการทั้งด้านกฎหมาย สาธารณสุข และสังคม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ระบบ “เทคโนโลยีออนไลน์เสพติดชุมชน” เพื่อเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของทุกภาคส่วน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลตามแนวคิดและทฤษฎีผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิด “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ซึ่งอยู่บนฐานของทฤษฎีสุขภาพจิตและการฟื้นฟู (Rehabilitation Model) โดยได้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากการลงโทษทางอาญามาสู่การฟื้นฟูและลดอันตราย (Harm Reduction) ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการรณรงค์และป้องกันในพื้นที่เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าวการสัมภาษณ์ภาคสนามยังเน้นย้ำความสำคัญของบทบาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น นายก องค์การบริหารส่วนตำบลบางจะเข้ ระบุว่า “อปท. ใกล้ชิดประชาชนและสามารถบริหารจัดการปัญหาเสพติดที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นได้ดีกว่าหน่วยงานส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านงบประมาณและเจ้าหน้าที่ ทำให้ อปท. ยังไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มศักยภาพ”

1. การวิเคราะห์มาตรการยาเสพติดด้านนโยบายของราชอาณาจักรไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

แนวนโยบายการจัดการยาเสพติดของราชอาณาจักรไทย การปรับเปลี่ยนนโยบายการทำสงครามกับยาเสพติด (Drug War Policy) ไม่ประสบความสำเร็จจึงนำแนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากร (Decriminalization) แนวคิด “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” เพื่อให้กลับคืนสู่สังคมไม่เป็นภาระแก่สังคม เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดสำนักงานเลขาธิการคณะ กรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด แผนยุทธศาสตร์การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกระทรวงสาธารณสุขราชอาณาจักรไทย ประจำปีงบประมาณ 2567 - 2570 แนวทาง “พลังสังคมให้ปลอดภัยจากยาเสพติดและคุณภาพชีวิตที่ดี” แต่ในทางปฏิบัติยังคงต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต้องชัดเจนเพื่อการเข้าถึง เรื่องการบำบัดรักษาและฟื้นฟู สถานบริการยังคงมีไม่เพียงพอต่อผู้ติดยาเสพติดและยังไม่เกิดความสะดวกในการรับบริการ ตามข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้

ติดยาเสพติดกระทรวงสาธารณสุขระบุการเข้าสู่การบำบัดทั่วราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2564 จำนวน 120,915 ราย เมื่อเปรียบเทียบกับกรจับกุมมีเพียงน้อยกว่าร้อยละ 50 โดยการจับกุมในปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 337,186 ราย

แนวนโยบายสาธารณสุขรัฐโปรตุเกสปรับเปลี่ยนนโยบายด้านยาเสพติด การเสพ การซื้อและการครอบครอง ยาเสพติดทุกประเภทเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายหากใช้เป็นการส่วนตัว การพิจารณาความผิดโดยทีมสามฝ่าย ฝ่ายนักกฎหมาย ฝ่ายนักสังคมสงเคราะห์และฝ่ายบุคลากรทางการแพทย์ ทีมจะมุ่งใจให้การบำบัดรักษา อาจสั่งปรับ ให้บริการชุมชน งดออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และห้ามไม่ให้เข้าในสถานที่กำหนดไว้ เป้าหมายหลัก คือ การยับยั้งไม่ให้เสพยา และส่งเสริมให้การบำบัด โดยเน้น การป้องกัน (Prevention) การบำบัดด้วยยา (Drug Treatment) การลดอันตรายของยาเสพติด (Harm Reduction) และการนำกลับคืนสู่สังคม (Social Reintegration) จัดให้มีการล้างสารพิษ การถอนยาการลดทอนด้วยการใช้ยาทางการแพทย์เพื่อการทดแทนด้วยยาเมทาโดนแบบระยะยาว (Methadone Maintenance) และใช้สารทดแทน (Buprenorphine Substitution) รวมถึงจัดให้มีขึ้นในเรือนจำ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานได้รับการสนับสนุนอุดหนุนเงินให้นายจ้างเพื่อรับผู้เสพยาที่ผ่านการบำบัดรักษาให้ฝึกงาน และรับเข้าทำงาน

แนวนโยบายของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ มีศูนย์ประสานยาเสพติดระดับชาติ (National Drug Monitor-NDM) เป็นศูนย์กลางยาเสพติด บริการข้อมูลเพื่อใช้กำหนดนโยบายในระดับชาติ และท้องถิ่น นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญเพื่อดูแลผู้ติดยาเสพติด (National Drug Monitor) โดยมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่เป้าหมาย “การกีดกัน และลดการใช้ยาเสพติด ที่สร้างความเสียหายต่อสุขภาพ และสังคม” เพื่อป้องกันการใช้ยา การบำบัดรักษาและฟื้นฟู ผู้ใช้ยาเสพติด เพื่อลดอันตรายต่อผู้ใช้ยา เพื่อลดเหตุเดือดร้อนรำคาญของชุมชน เพื่อต่อต้านการผลิต และการค้า ยาเสพติดให้ความสำคัญกับการป้องกัน และลดการใช้ยาเสพติด และได้มี “นโยบายร้านกาแฟ (The ‘coffee shop’ policy)” ควบคุมกับโดยรัฐบาลท้องถิ่น (Trimbos Institute, 2019)

แนวนโยบายของประเทศญี่ปุ่น เรื่องยาเสพติดมีกฎหมายเข้มงวดบังคับใช้และโทษในการครอบครอง ยาเสพติด ดำเนินการโดยศูนย์ป้องกันยาเสพติด และสารกระตุ้น (Drug Abuse Prevention Center) เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร ประเทศญี่ปุ่นมีนโยบายมุ่งปราบปราม ใช้กฎหมายนำไม่ใช้นโยบายลดทอนความผิดคดี (Decriminalization) หรือการลดอันตรายจากการเสพยาเสพติด (Harm Reduction) รวมถึงงานเชิงป้องกัน (Prevention) มากกว่า โดยเฉพาะเยาวชน ศูนย์ป้องกันยาเสพติดกิจกรรมหลัก คือ การระดมทุน (Funding) รับบริจาคจากหน่วยงานและภาคเอกชน เติมนรงค์ตามท้องถิ่นของชุมชนในท้องถิ่น การฝึกอบรมโดยครูฝึกสอนจากคนในท้องถิ่นนั้น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเป็นผู้รู้ว่า “คนหนุ่มสาวควรต้องรับผิดชอบต่อนาคตของตนเอง ร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย ในการขจัดปัญหาเสพติด สร้างอนาคตที่สดใส” เน้นการค้นหาระบุผู้ป่วย เพื่อนำสู่กระบวนการบำบัดรักษา ฟื้นฟูสุขภาพ และกลับคืนสู่สังคม รวมถึงความร่วมมือ มาตรการชายแดนอย่างครอบคลุม (Ministry of Health, Labor and Welfare of Japan, 2024)

2. การวิเคราะห์มาตรการยาเสพติดด้านการป้องกันของราชอาณาจักรไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

แนวทางพัฒนาการป้องกันของราชอาณาจักรไทย ยังคงต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นพบข้อมูลผู้เสพเป็นเยาวชนอนาคตของประเทศและวัยทำงานเป็นกำลังหลัก อายุระหว่าง 18 - 24 ปี มีจำนวน 22,301 คน คิดเป็นร้อยละ 18.44 ของจำนวนผู้ได้รับการบำบัดรักษา วัยที่มีช่วงอายุมากกว่า 39 ปี ซึ่งมีจำนวน

33,166 คน คิดเป็นร้อยละ 27.43 คนที่ไม่มีอาชีพเป็นผู้ว่างงาน จำนวน 24,349 คิดเป็นร้อยละ 20.14 กลุ่มผู้มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 57,201 คิดเป็นร้อยละ 47.31 จากข้อมูลทั่วไปตามผลรายงานตามแบบการบำบัดรักษาของกระทรวงสาธารณสุขข้อมูลในปี พ.ศ. 2565 การเข้ารับการรักษา ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 106,709 คน คิดเป็นร้อยละ 88.25 (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้ติดยาเสพติดเกิดจากครอบครัว ภาวะเศรษฐกิจ การป้องกันควมมีหน่วยงานเจ้าภาพร่วมกันเฝ้าระวัง ป้องกันปัญหาติดยาเสพติดทั้งด้านการศึกษา ด้านชุมชน หน่วยงานรับผิดชอบบูรณาการกันการร่วมกันเป็นส่วนสำคัญผู้ที่เสพยาเสพติดมีความอ่อนแอทางจิตใจมีภูมิชีวิตอ่อนแอบางครั้งมองว่าอยู่ในสังคมเดียวกันโรงเรียนเดียวกันทำไมบางคนเลิกเสพยาได้บางคนเลิกไม่ได้มีปัจจัยหลายด้านมองว่าครอบครัวที่สมบูรณ์จริง ๆ การมีอาชีพมีงานทำมีชุมชนสังคมที่เข้มแข็งจะช่วยให้ความรุนแรงด้านยาเสพติดลดลง

แนวทางราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ศูนย์ความรู้วิทยาศาสตร์การเสพติด ผสมผสานภาคส่วนผู้เชี่ยวชาญ ร่วมกันทำการวิจัยและพัฒนาสำรวจข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดมากขึ้นของกลุ่มผู้เปราะบางเยาวชนคนหนุ่มสาวที่อ่อนแอ กลุ่มเสี่ยงต่อการใช้ยามากกว่า และเพื่อการเข้าถึงสำหรับกิจกรรมการป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูตัวจากการเสพติดได้ดีขึ้น มุ่งเน้นค้นหาข้อมูลเชิงลึกเพื่อพัฒนาแนวทางการป้องกันรักษาแบบใหม่หลัก ตรวจสอบว่าการรักษาผู้ติดยาเสพติดในแต่ละช่วงวัยของชีวิตแตกต่างกันอย่างไร

แนวทางสาธารณรัฐโปรตุเกสจัดทำเว็บไซต์เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญสำหรับเยาวชน และผู้ปกครองที่สามารถค้นหาข้อมูลหรือคำแนะนำมาตรการป้องกันที่เกี่ยวข้องกับความต้องการยาเสพติด การสนับสนุนโดยตำรวจ เช่น “โรงเรียนปลอดภัย” การป้องกันการติดยาเสพติด

แนวทางพัฒนาประเทศญี่ปุ่นการฝึกอบรมครูผู้สอนความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดมาจากพื้นที่ในท้องถิ่น ซึ่งมีความเข้าใจเยาวชนในชุมชนของตนเองมากกว่าทำงานร่วมกับครูผู้ที่รับผิดชอบสร้างจิตสำนึกถ่ายทอดให้เยาวชนผู้เป็นผู้นำคนรุ่นต่อไปเห็นความสำคัญของกิจกรรมการป้องกันยาเสพติด กิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึก การเดินรณรงค์บนท้องถนนองค์กรท้องถิ่นด้วยความร่วมมือขององค์กรที่เกี่ยวข้องการผลิตสื่อการพัฒนาสื่อภาพยนตร์ การผลิตและการเผยแพร่โปสเตอร์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการเข้าถึงได้สะดวก กิจกรรมดังกล่าวยังเน้นย้ำอีกว่าการป้องกันปัญหาเสพติดควรรวมถึงการค้นหาระบบตัวผู้ป่วยตั้งแต่ต้น

3. การวิเคราะห์มาตรการยาเสพติดด้านการบำบัดรักษาของราชอาณาจักรไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

แนวทางการบำบัดรักษาของราชอาณาจักรไทยประกอบด้วยคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมีรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการมาตรการเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดแนวทางและการดำเนินการพัฒนางานวิชาการมาตรฐานและคุณภาพการบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดตั้ง และ การรับรองคุณภาพศูนย์คัดกรองสถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และศูนย์ ฟื้นฟูสภาพทางสังคม กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคัดกรอง พร้อมทั้งมีประกาศกระทรวง สาธารณสุขเรื่องการกำหนดสถานที่เป็นศูนย์คัดกรอง พ.ศ. 2565 โดยในปี พ.ศ. 2565 กระทรวงสาธารณสุขกำหนดสถานที่ตามหลักเกณฑ์วิธีการเงื่อนไขที่คณะกรรมการ บำบัด รักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดศูนย์คัดกรองที่ราชอาณาจักรไทย จำนวน 4,777 แห่ง

แนวทางการ บำบัดรักษาสาธารณสุขรัฐโปรตุเกส ตั้งศูนย์การรักษาผู้เสพยาเสพติด TAIPAS คือ ศูนย์การรักษา ให้บริการ แบบครบวงจรให้บริการดูแลผู้บำบัดยาเสพติดทุกระยะอาการของผู้ป่วยที่ต้องพึ่งพาทางการแพทย์เพื่อ การบำบัดรักษาสามารถเลือกรับการรักษาศูนย์ด้านการรักษาทางการแพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางโดยมีทีมงานหลัก สามทีมประกอบด้วยทีมจิตแพทย์ ทีมนักจิตวิทยา และทีมนักสังคมสงเคราะห์ มีวิธีการรักษาการให้คำปรึกษาจิต บำบัด และเมธาโดนเพื่อการลดทอนการใช้ ยาเสพติดต่อเนื่องพร้อมข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผู้ป่วยที่มีอาการหนักสามารถ พักอยู่ในศูนย์ ด้านการรักษาพักได้ไม่เกินสองสัปดาห์

4. การวิเคราะห์มาตรการยาเสพติดด้านการลดอันตรายของราชอาณาจักรไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

แนวทางมาตรการยาเสพติดด้านการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction) ของราชอาณาจักรไทย พบปัญหาความไม่สะดวกเพื่อเข้ารับการบำบัดรักษาตามโปรแกรมเมทาโดนระยะยาว (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนีและโรงพยาบาลธัญญารักษ์, 2563) การจ่ายยา Methadone ความจำกัดหน่วย บริการมีน้อย การรับบริการสูญเสียเวลาต้องกลางานเสียรายได้เสียค่าใช้จ่ายเดินทางมารับยา เสี่ยงเรื่องการใช้จ่ายเกิน ขนาด หากมีการนำไปครอบครองครอบครัวยังเสี่ยงการหิยาผิดเกิดอันตราย แต่หากสามารถใช้จ่ายกลับบ้านได้ โดยไม่ได้นำไปครอบครองจะเหมาะสมกว่าข้อมูลว่าการลดอันตรายจากยาเสพติด ยังเป็นปัญหาต้องพัฒนาด้าน ประสิทธิภาพความปลอดภัย ซึ่งพบว่า ผู้ใช้ยาเสพติดกระจายอยู่ในชุมชนโดยขาดระบบดูแลต่อเนื่อง สาเหตุหลัก ได้แก่ ความอยาก รื้อยา กลอง การชักชวน และที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งเสี่ยง พร้อมทั้งพบข้อจำกัดด้านนโยบาย งบประมาณ และการเข้าถึงการบำบัดรักษา (กรมการปกครอง, 2566)

แนวทางสาธารณสุขรัฐโปรตุเกส ดำเนินกิจกรรมลดอันตราย และลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ บนท้องถนนผ่าน หน่วยงาน สถาบันการป้องกันยาเสพติดและการติดยาเสพติดมีศูนย์ป้องกันการใช้จ่ายเกินขนาดเคลื่อนที่ที่ทีมงานที่มี นักสังคมสงเคราะห์มีบุคลากรนักจิตวิทยาลงพื้นที่ และในศูนย์ที่จัดหาเมทาโดนผู้เสพยาที่จำเป็นต้องพึ่งพาเฮโรอีน มีสถานสงเคราะห์สำหรับผู้ใช้จ่ายบ้านเป็นองค์กรเอกชนรับทุนจากรัฐบาล ผ่านการคัดเลือกการจ้างงานจากสถาบัน การป้องกันยาเสพติดและการติดยาเสพติด มีชุดอุปกรณ์สำหรับผู้ใช้จ่ายประกอบด้วย หลอด และเข็มฉีดยาที่สะอาด น้ำกลั่น น้ำเปล่า ผ้าก๊อช รวมทั้งยังมีถุงยางอนามัย ผู้ใช้จ่ายต้องนำมาแลกเปลี่ยนคืน รับฟรีเมทาโดนเพื่อแลกเปลี่ยน เฮโรอีน การชักประวัติ เพื่อดูแลด้านจิตวิทยาด้านการรักษากับแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางประสานใกล้ชิด กับศูนย์ป้องกันยาเสพติด เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหที่จำเป็นในทุกด้าน

แนวทางของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ เรื่องการลดอันตราย (Harm reduction) จากการใช้จ่ายยาเสพติด เป้าหมายลดการเสียชีวิตจากยาเสพติด ลดอันตรายที่เกี่ยวข้อง ลดความเสี่ยงจากโรคติดเชื้อ มุ่งเน้นการป้องกันเหตุ ฉุกเฉินที่เกี่ยวข้อง บริการผู้ใช้จ่ายยาเสพติดประเภทโคเคน และเฮโรอีนการดูแล ให้บริการสนทนากการ โปรแกรมห้อง บริโภคยาภายใต้การดูแล (Supervised Drug Consumption Rooms) การใช้จ่ายเพื่อลดทอนยาเสพติด โปรแกรม เฮโรอีน และเมธาโดน (Methadone and Heroin Programmes) โปรแกรมหลอด และเข็มฉีดยา (Needle and Syringe Programmes (NSPs)) โดยเทศบาลในเมือง การบริการดูแลสุขภาพจัดให้มีบริการบนถนนคนทำงานที่ ติดยา (Street Drug Workers) ผ่านทางศูนย์บำบัดยาเสพติด (Treatment Centres) ทั้งยังมีโครงการรักษาบำบัด ในที่พักอาศัยดูแลสุขภาพเกี่ยวกับยาเสพติดตามสภาพปัญหาของผู้ติดยาผลการดูแลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ช่วยลดค่าใช้จ่ายการบริการด้านสุขภาพประชาชนของรัฐบาล

5. การวิเคราะห์มาตรการยาเสพติดด้านการฟื้นฟูสภาพและกลับสู่ชุมชนของราชอาณาจักรไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

แนวทางราชอาณาจักรไทยมีประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเรื่องหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดตั้งและรับรองคุณภาพศูนย์คัดกรอง พ.ศ. 2565 ซึ่งการบำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพแบบผู้ป่วยสำหรับผู้ติดยาเสพติดเป็นการให้บริการอย่างองค์รวมรวมถึงการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดการบำบัดรักษายาเสพติดการฟื้นฟูสภาพ และกลับสู่ชุมชนโดยใช้ยาและสารทดแทนระยะยาวเป็นการบำบัดรักษาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาปรับขนาดของยาให้เหมาะสมเพียงพอที่จะลดอาการอยากยา แต่หากใช้ยาที่สูงเกินไปจะเกิดอันตรายถึงชีวิตได้ โดยไม่มีข้อมูลบันทึกที่ชัดเจนจำนวนผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากเมทาโดนเกินขนาด แต่มีรายงานเสียชีวิตที่บ้านประวัติการใช้ยานอนหลับยาด้านซึมเศร้าหรือดื่มสุราร่วมด้วย

แนวทางสาธารณรัฐโปรตุเกส การเชื่อมโยงของนโยบายด้านยาเสพติด คือ การให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่ชุมชนครอบครัว และสังคม ทีมการกลับคืนสู่สังคม (Reintegration Team) ร่วมมือกับบริษัทที่จ้างผู้เข้ารับการรักษารักษา สามารถรับเงินอุดหนุนจาก หน่วยงานสถาบันการป้องกันยาเสพติดและการติดยาเสพติด (Institute on Drugs and Drug Addition: IDT) ผู้รับการรักษากรณีไม่มีที่อยู่อาศัย สามารถพักในอพาร์ทเมนต์ของหน่วยงาน IDT ที่เตรียมไว้ หรือกรณีผู้กลับคืนสู่สังคมยังหาที่อยู่อาศัยยังไม่ได้สามารถเช่าอพาร์ทเมนต์นั้น ผลจากการลดทอนความผิดทางอาญาส่งผลให้ผู้ต้องโทษลดต้นทุนการดำเนินคดีอาญาลดลง และลดผลกระทบเศรษฐกิจจากวัยทำงานจากการสูญเสียรายได้บุคคลที่ถูกจำคุก ส่งผลดีลดภาระในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของโปรตุเกส (Artur, D., 2001)

แนวทางการกลับคืนสู่สังคมของผู้ติดยาเสพติดของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ใช้เป็นทางเลือกเข้ารับการบำบัดรักษานอกเรือนจำ กรณีกระทำผิดทางอาชญากรรมหรือหลังพ้นโทษ การคุมประพฤติเน้นบทบาทการกำกับดูแลช่วยเหลือรับผิดชอบของส่วนท้องถิ่น โดยเทศบาลให้บริการการดูแลรักษาต่อ เช่น โปรแกรมห้องบริโภคยาภายใต้การดูแล (Supervised Drug Consumption Rooms) โปรแกรมการใช้ยาเพื่อลดทอนยาเสพติด เฮโรอีนและเมทาโดน (Methadone and Heroin Programmes) โปรแกรมหลอด และเข็มฉีดยา (Needle and Syringe Programmes (NSPs)) รวมทั้งโครงการรักษาบำบัดในที่พักอาศัย โครงการ “บ้านปลอดภัย (Safety Houses)” ใช้เครือข่ายทำงานร่วมกันเพื่อลดอาชญากรรม “โปรแกรมคาแดป (CADAP Program)” เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรป และประเทศในเอเชียกลางเพื่อลดความต้องการยาเสพติดมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนรัฐบาลท้องถิ่น ในการพัฒนานโยบายด้านยาเสพติดโดยใช้แนวทางทางวิทยาศาสตร์มุ่งเน้นด้านการดูแลสุขภาพ และสิทธิมนุษยชน โดยสถาบัน Trimbos

ดังจะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจุดแข็งมีความใกล้ชิดชุมชน ความยืดหยุ่นในการบริหาร ความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น ความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชน มีข้อจำกัดเรื่องการงบประมาณบุคลากร และแนวทางจากส่วนกลางที่ยังไม่เป็นระบบ เช่น ต่างประเทศจึงไม่สามารถดำเนินการมีผลลัพธ์ที่ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระ มีงบประมาณ และมีหน้าที่ตามกฎหมายจัดตั้งและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีภารกิจในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชน ในการพัฒนาแก้ไข

การจัดการปัญหาเสพติดของราชอาณาจักรไทยโดยวิธีการจัดตั้งศูนย์ป้องกันและฟื้นฟูในระดับชาติและท้องถิ่น เชื่อมโยงข้อมูลและเครือข่ายชุมชนแบบบูรณาการ ภายใต้แนวคิด “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ให้ความทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยนำบทเรียนและแนวปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศมาปรับใช้ พัฒนาระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้มีคุณภาพ ครอบคลุม และเข้าถึงง่าย รวมถึงการดูแลต่อเนื่องแบบองค์รวม ให้ครอบคลุม ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน่วยงานหลักในรูปแบบองค์ความรู้ใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบการจัดการปัญหาเสพติดในราชอาณาจักรไทยยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านนโยบาย กฎหมาย การป้องกันบำบัดรักษา การลดอันตรายการฟื้นฟูสภาพ โดยเฉพาะการกลับไปเสพซ้ำของผู้ผ่านการบำบัด การเข้าถึงบริการยังไม่ครอบคลุม สาเหตุหลักการเสพยาความอยาก รื้อยากลอง การชักชวน และที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งเสี่ยง ทั้งพบข้อจำกัดด้านนโยบาย งบประมาณจากส่วนกลาง ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 7,848 แห่ง (องค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง เทศบาล 2,472 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 5,300 แห่ง) ซึ่งผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการปัญหาเสพติดจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระ มีงบประมาณ มีหน้าที่ตามกฎหมาย มีภารกิจในการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้เป็นหน่วยงานหลักจัดตั้งศูนย์ป้องกันและฟื้นฟูในระดับชาติและท้องถิ่นเชื่อมโยงข้อมูลและเครือข่ายชุมชนแบบบูรณาการ ยึดหลัก “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” มีข้อเสนอแนะจากบทความวิจัยสรุปสามด้าน ด้านที่หนึ่งเชิงนโยบาย ด้านที่สองข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และด้านที่สามข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ด้านที่หนึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ปรับปรุงนโยบายกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน ทันสมัย สอดคล้องสถานการณ์ปัจจุบันในทิศทาง “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ผลักดันกระจายอำนาจให้ อบต. นำแนวปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย แนวคิดลดทอนความเป็นอาชญากรรมสำหรับผู้เสพ การเข้าถึงการบำบัดรักษา นำมาตรการลดอันตราย (Harm Reduction) มาใช้อย่างเหมาะสม ให้มีโครงการเข็มฉีดยา การใช้สารทดแทนที่เข้าถึงสะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้น รวมทั้งการสนับสนุนที่พักอาศัย การศึกษา อาชีพ 2) การจัดตั้งศูนย์ป้องกันและฟื้นฟู ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ครอบคลุม และเข้าถึงง่ายตามองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยรูปแบบ “ศูนย์ห่วงใยชุมชน (Take Care Community Center)” ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักเชื่อมโยงข้อมูลและเครือข่ายชุมชนแบบบูรณาการ ครอบคลุมด้านคัดกรอง ป้องกันบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพและทางสังคม ให้มีมาตรฐาน 3) นโยบายเทคโนโลยีข้อมูลกลางสะดวกมีประสิทธิภาพ และ 4) นโยบายด้านงบประมาณจัดสรรเพียงพอใช้ดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ด้านที่สองข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหลักการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ จัดตั้ง “ศูนย์ห่วงใยชุมชน (Take Care Community Center)” ตามองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย จัดทำแนวทางกลาง (Standard Guideline) เป็นกลไกการขับเคลื่อนการดูแลอย่างองค์รวมตามความต้องการที่จำเป็นเน้นชุมชนมีส่วนร่วม 2) การปฏิบัติ พัฒนาระบบการป้องกันในกลุ่มเยาวชนวัยทำงาน เน้นสร้างภูมิคุ้มกันจิตใจ พัฒนาทักษะชีวิต (การศึกษา อาชีพ) สร้างความตระหนักรู้โทษของยาเสพติด ส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา และ 3) พัฒนาระบบบำบัดรักษาฟื้นฟูให้มีคุณภาพครอบคลุม เข้าถึงง่าย มีทางเลือกเหมาะสม

กับผู้ป่วยเฉพาะราย ให้ความสำคัญการดูแลต่อเนื่อง (Aftercare) ป้องกันการเสพยาซ้ำ สนับสนุนการคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข ส่งเสริมการศึกษา อาชีพ พัฒนากลไกความร่วมมือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพ ด้านที่สามข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป พัฒนาแนวทาง “ศูนย์ห่วงใยชุมชน (Take Care Community Center)” เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้นเป็นรูปธรรมมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลในพื้นที่ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2566). รายงานการประเมินผลโครงการช่วยเหลือผู้เสพยาผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมกรมการปกครองประจำปีงบประมาณ 2566. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). รายงานผลการดำเนินงานตามแบบการบำบัดรักษาของกระทรวงสาธารณสุข จำนวนผู้ได้รับการรักษาและบำบัดยาเสพติดในปี พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก <https://antidrugnew.moph.go.th/Runtime/Runtime/Form/FrmReports>
- จิราวุฒิ ลิปิพันธ์ และคณะ. (2563). “มาตรการลดความรุนแรงในการบังคับคดียาเสพติดประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในประเทศต่าง ๆ ในโลก”. วารสารสุทธิปริทัศน์, 39(110), 201-205.
- บุญเรือน เนียมปาน. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดปทุมธานี. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนีและโรงพยาบาลธัญญารักษ์. (2563). คู่มือ การจัดการบริการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). (2564). รายงานประจำปีผลการจับกุมยาเสพติดทั่วประเทศ พ.ศ 2564. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก <https://www.oncb.go.th/DocLib.2564.pdf>
- Artur, D. (2001). “Harm and risk reduction” Drug Policy in Portugal: The Benefits of Decriminalizing Drug Use “FOR DRUG POLICY SERIES”. Open Society Foundations: Global Drug Policy Program. Warsaw. Poland: Printing by Createch Ltd.
- Justice, T. (2022). Synthetic Drugs in East and Southeast Asia 2022. The Global Synthetics Monitoring: Analyses, Reporting and Trends (SMART), programmer, Laboratory and Scientific Service with the support of the UNODC Regional Office for Southeast Asia and the Pacific. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).
- Ministry of Health, Labor and Welfare of Japan. (2024). The Sixth Five-Year Strategy for Drug Abuse Prevention was Formulated. Council for the Promotion of Drug Abuse Prevention. Retrieved January 20, 2024, from <https://dapc.or.jp/kiso/04oshirase.html>

Trimbos Institute. (2019). "Data on the use of illicit substances among students" National Drug Coordination Center in the Netherlands: Netherlands Country Drug Report 2019. Amsterdam: Trimbos Institute.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2022). World Drug Report 2022. Retrieved January 20, 2024, from <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2022.html>

การถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
ในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566”^{*}
RENDERING THE MEANING OF CULTURAL TERMS FROM THAI INTO ENGLISH
IN THE BOOK “THAILAND’S INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE 2023”

วัชรพงษ์ แจ่มประจักษ์

Watcharapong Changprachak

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi, Thailand

Corresponding author E-mail: watcharapong@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จำแนกประเภทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม และ 2) ศึกษาพฤติกรรมการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือสองภาษา “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” ที่รวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ จำนวน 18 รายการ งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิดเรื่องคำศัพท์ทางวัฒนธรรมของนิวมาร์กและพฤติกรรมการถ่ายทอดความหมายตามแนวคิดของเบเคอร์ จากการศึกษาคำศัพท์ทางวัฒนธรรม จำนวน 484 คำ สามารถจัดหมวดหมู่เป็นคำศัพท์ทางวัฒนธรรมได้ 5 ด้าน คือ คำศัพท์ด้านนิเวศ จำนวน 20 คำ คำศัพท์ด้านสังคม จำนวน 126 คำ คำศัพท์ด้านวัตถุ จำนวน 205 คำ คำศัพท์ด้านองค์กร จำนวน 124 คำ และคำศัพท์ด้านท่าทาง จำนวน 9 คำ โดยพบพฤติกรรมการถ่ายทอดความหมาย 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายพบ จำนวน 184 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 38.01 2) การอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้องพบ จำนวน 148 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.57 3) การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า พบจำนวน 58 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.98 4) การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในภาษาเป้าหมาย พบจำนวน 47 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.71 5) การอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้องพบ จำนวน 29 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.99 และ 6) การละเว้นการแปล พบ จำนวน 18 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.71 การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษนั้นจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้บทแปลสามารถถ่ายทอดความหมายได้อย่างครบถ้วนถูกต้องและมีความเท่าเทียมกับต้นฉบับ

คำสำคัญ: กลวิธีการถ่ายทอดความหมาย, คำศัพท์ทางวัฒนธรรม, การแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

Abstract

This research aims to: 1) Categorize types of cultural terms, and 2) Examine the strategies used to render the meanings of cultural terms from Thai to English in the bilingual book Thailand's Intangible Cultural Heritage 2023. This book compiles knowledge and wisdom that have been recognized and officially listed as 18 items of national intangible cultural heritage. This is qualitative research that employed Newmark's concepts of cultural terms and Baker's strategies for conveying meaning. The findings reveal that, among the 484 cultural terms analyzed, five categories were identified: Ecology (20 words), Social (126 words), Material (205 words), Organization (124 words), and Gesture (9 words). Six translation strategies, based on Baker's translation strategies, were employed to convey meaning: 1) Translation using loanwords or loanwords with explanations (184 words, 38.01%), 2) Translation through paraphrasing using related words (148 words, 30.57%), 3) Translation using a more general term (58 words, 11.98%), 4) Translation using a cultural equivalent (47 words, 9.71%), 5) Translation through paraphrasing using unrelated words (29 words, 5.99%), and 6) Omission (18 words, 3.71%). This study shows that rendering the meanings of cultural terms from Thai into English requires a variety of strategies to ensure that the translation renders fully, accurately, and equivalently with the original text.

Keywords: Translation Strategies, Cultural Terms, Translation from Thai into English

บทนำ

การแปลถือเป็นกระบวนการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารช่วยให้มนุษย์ที่อยู่ห่างไกลกันคนละฟากโลกสามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็วเพียงชั่วพริบตา ส่งผลให้การแปลที่ทำหน้าที่เปรียบเสมือนสะพานในการถ่ายทอดความหมายต้องพัฒนากระบวนการแปลให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพขึ้นเป็นเงาตามตัว ยิ่งในบริบทของการถ่ายทอดความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยในเอกสารหรือหนังสือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์ของชาติไทย ผู้แปลยังต้องอาศัยความรู้พื้นหลังทางด้านวัฒนธรรมและภาษาในการถ่ายทอดความหมาย เพราะการสรรหาคำที่ถ่ายทอดความหมายได้ตรงกันระหว่างภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปลนั้นเป็นเรื่องยาก (สุพรรณิ ปันมณี, 2557) การถ่ายทอดองค์ความรู้และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยเหล่านี้ผ่านการแปลจึงมีความท้าทายด้วยเหตุที่การถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยเป็นภาษาอังกฤษมักประสบปัญหาจากความไม่เท่าเทียมกันสิ่งของหรือแนวคิดที่มีเฉพาะในวัฒนธรรมไทยซึ่งภาษาอังกฤษไม่มีคำเทียบเคียงโดยตรง การถ่ายทอดความหมายของสิ่งเหล่านี้จึงต้องอาศัยทักษะและความละเอียดอ่อนเพื่อที่จะทำให้ชาวต่างชาติที่เป็นผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจน (กัญชลิภา ตริกลางดอน และคณะ, 2565) ในขณะเดียวกันการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกันเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและการเผยแพร่สู่สาธารณชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นในการรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังที่กล่าวมาข้างต้น หน่วยงานราชการอย่างกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จึงได้จัดทำหนังสือด้านวัฒนธรรมเผยแพร่ออกเป็นจำนวนมากโดยหนึ่งในแหล่งข้อมูลที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยไว้อย่างครบถ้วน คือ หนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่นำเสนอความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมไทยและนับเป็นหนังสือที่รวบรวมองค์ความรู้ซึ่งได้รับการประกาศขึ้นบัญชีมรดกทางภูมิปัญญาของชาติประจำปี 2566 จำนวน 18 รายการ ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ด้านศิลปะการแสดง ด้านการปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล ด้านความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ด้านช่างฝีมือดั้งเดิม และด้านการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดเนื้อหาในหนังสือนี้เป็นภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่สนใจในวัฒนธรรมไทยให้มาเยี่ยมชมและสัมผัสประสบการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2567 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยถึงราว 34.54 ล้านคน และในช่วงเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2568 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาแล้วราว 6.8 ล้านคน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพมหาศาลของภาคการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศและตอกย้ำถึงความสำคัญของการสื่อสารวัฒนธรรมไทยสู่สายตาชาวโลก

จากความท้าทายในการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวในข้างต้นและความสำคัญของการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยสู่สากลผ่านแหล่งข้อมูลสำคัญอย่างหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” เพื่อวิเคราะห์และสรุปกลวิธีการแปลที่เหมาะสมสำหรับคำศัพท์เชิงวัฒนธรรม และเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา วัฒนธรรม และการแปลซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการถ่ายทอดความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยให้ก้าวไกลสู่สากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจำแนกประเภทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023”
2. เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023”

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของหนังสือและเปรียบเทียบระหว่างฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาอังกฤษโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 เลือกตัวอย่างคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากหนังสือสองภาษา “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เก็บรวบรวมคำศัพท์ที่สะท้อนองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของไทยและไม่นำคำที่เกิดขึ้นซ้ำมาพิจารณาอีก

1.2 จัดกลุ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือมิติทางวัฒนธรรมโดยพิจารณาเฉพาะคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่มีเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องคำศัพท์ทางวัฒนธรรมของ Newmark, P. เนื่องจากแนวคิดนี้อ้างอิงถึงคำศัพท์ด้านนิเวศ วัตถุ สังคม องค์กรและท่าทาง (Newmark, P., 2018) ซึ่งสอดคล้องกับคำศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มดังกล่าว

1.3 ตรวจสอบความถูกต้องของคำศัพท์ต้นฉบับและคำแปลโดยอ้างอิงจากพจนานุกรมและเปรียบเทียบกับงานวิจัยเกี่ยวข้องเพื่อให้แน่ใจว่าการแปลมีความสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบระหว่างข้อความต้นฉบับภาษาไทยและฉบับแปลภาษาอังกฤษโดยใช้กรอบแนวคิดของ Baker, M. ที่เสนอแนวทางในการจัดการกับความไม่เท่าเทียมกันของความหมายระหว่างภาษาและวัฒนธรรม โดยครอบคลุมกลวิธีที่สามารถนำมาใช้เมื่อต้องแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม เช่น การใช้คำยืม การใช้คำที่มีความหมายกว้าง การเทียบเคียงกับคำที่ปรากฏในวัฒนธรรม การอธิบายความ เป็นต้น (Baker, M., 2019) วิธีการเหล่านี้ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และจำแนกกลวิธีในการแปลได้อย่างมีระบบ

3. การนำเสนอผลการศึกษา

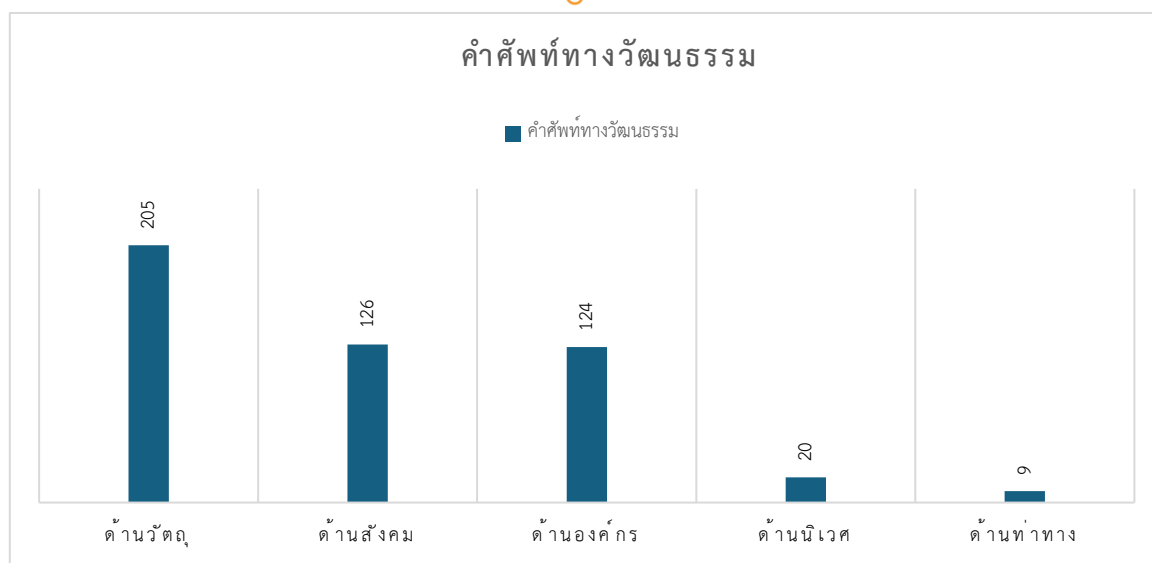
นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและแบ่งหมวดหมู่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม โดยแสดงความถี่และร้อยละของกลวิธีที่ใช้ในการถ่ายทอดความหมายพร้อมยกตัวอย่างคำศัพท์ประกอบการวิเคราะห์ในแต่ละกรณี จากนั้นจึงนำเสนอการสรุปผลการวิเคราะห์กลวิธีในการถ่ายทอดความหมายและเสนอแนวทางในการพัฒนาการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษากการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษที่พบในหนังสือสองภาษาของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเรื่อง “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566: Thailand’s Intangible Cultural Heritage 2023” สามารถอธิบายผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ประเภทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาคำศัพท์ทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น 484 คำ สามารถจัดหมวดหมู่คำศัพท์ทางวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านนิเวศ สังคม วัตถุ องค์กร และท่าทาง

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงคำศัพท์ทางวัฒนธรรม

1.1 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมวัตถุ ได้แก่ กลุ่มคำศัพท์ที่อ้างอิงถึงวัตถุสิ่งของที่ปรากฏเฉพาะในวัฒนธรรมไทยและไม่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมอื่น โดยจากการศึกษาครั้งนี้พบคำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านวัตถุจำนวน 205 คำ คิดเป็นร้อยละ 42.35 เช่น ขนมหกวน ชิ่น สไบ เชียงหนุ และโรงโนรา เป็นต้น

1.2 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมสังคม คือ คำศัพท์ที่สะท้อนถึงอาชีพและบทบาททางสังคมรวมทั้งกิจกรรมและการเล่นที่สื่อถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้คนในสังคมอันมีลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไทย โดยจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีคำศัพท์ในหมวดหมู่นี้ จำนวน 126 คำ คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 26.03 เช่น พ่อโนรา รำวงและเพลงเบิกโรง เป็นต้น

1.3 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านองค์กร หมายถึง คำที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ความเชื่อ ระเบียบการปกครอง กฎหมายและศาสนา ซึ่งจากการศึกษาพบคำศัพท์ในหมวดนี้ จำนวน 124 คำ คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 25.61 เช่น พระไตรปิฎก โต๊ะหมอน นางไม้ พิธีลอยเรือ รำผี

1.4 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านนิเวศ ได้แก่ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และสภาพภูมิลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทยที่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมอื่น โดยจากการศึกษาครั้งนี้พบคำศัพท์ในหมวดนี้ จำนวนทั้งสิ้น 20 คำ อาทิ ต้นตุมกา ปลาช่อน ไม้เสียด ผักอีตุด เป็นต้น คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 4.13

1.5 คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านท่าทางเป็นคำที่สะท้อนอากัปกิริยาท่าทางที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทย โดยคำศัพท์ที่พบเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับการรำรำหรือทำรำซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบคำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านท่าทาง จำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.85 เช่น รำรองเง็ง ฟ้อนไฟตุมกา เป็นต้น

2. กลวิธีการถ่ายทอดความหมาย

กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่พบการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การสรุปผลภาพรวมของกลวิธีการถ่ายทอดความหมาย (รวม 484 คำ)

กลยุทธ์การถ่ายทอดความหมาย	จำนวนคำศัพท์	ร้อยละ
1. การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบาย	184	38.01
2. การอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้อง	148	30.57
3. การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า	58	11.98
4. การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในภาษาเป้าหมาย	47	9.71
5. การอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้อง	29	5.99
6. การละเว้นการแปล	18	3.71
รวม	484	100.00

2.1 การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายเป็นกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่ผู้แปลใช้การยืมคำจากต้นฉบับมาสื่อความหมายในฉบับแปลซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายมากที่สุด (184 ครั้ง ร้อยละ 38.01) เนื่องจากหนังสือเรื่อง “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2566” มีเนื้อหาที่เน้นเรื่องวัฒนธรรม ดังนั้น การรักษาคำศัพท์จากภาษาไทยด้วยการใช้คำยืมจึงเป็นกลวิธีที่ช่วยรักษาเนื้อหาของต้นฉบับและช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำคำยืมนั้นไปค้นคว้าเพิ่มเติมถึงที่มาของคำศัพท์นั้น ๆ ได้

ตัวอย่างที่ 1

ฉบับภาษาไทย: ชุดไทยบรมพิมาน ตั้งชื่อตามพระที่นั่งบรมพิมาน

ฉบับภาษาอังกฤษ: Thai Borom Phiman. (From Borom Phiman Throne Hall in the Grand Palace)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า ผู้แปลเลือกถ่ายทอดความหมายของคำ “ไทยบรมพิมาน” โดยใช้การยืมคำว่า “Thai Borom Phiman” เพื่อสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นว่าเป็นชื่อของชุดสตรีที่มีในวัฒนธรรมไทยเท่านั้นโดยผู้อ่านสามารถเข้าใจสารในตัวบทได้ เพราะเนื้อหาในตัวบทกล่าวถึงชุดเครื่องแต่งกายไทยจึงทำให้การใช้การยืมคำในข้อความนี้สามารถสื่อสารความไปยังผู้อ่านได้

2.2 การถ่ายทอดความหมายโดยการอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้องเป็นการถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมในกรณีที่ไม่สามารถหาคำเทียบเคียงหรือเท่าเทียมกันได้ภาษาเป้าหมายโดยอาศัยการถอดความหมายหรือการอธิบายความหมายเพื่อมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะหรือคุณประโยชน์รวมทั้งหน้าที่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการใช้กลวิธีนี้ 148 ครั้ง (ร้อยละ 30.57) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

ฉบับภาษาไทย: ช่วงสายผู้ชายจะออกไปตัดไม้สำหรับทำไม้กันผี

ฉบับภาษาอังกฤษ: In the late morning, groups of men go out to cut wood to make Evil Spirit Guarding Sticks.

จากตัวอย่างข้างต้นคำว่า “ไม้กันผี” ในภาษาไทยสื่อความ หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ใน “งานปีผีเมด” อันเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวจังหวัดเพชรบุรีและพื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นเอกลักษณ์ ผู้แปลจึงเลือกถ่ายทอด

ความหมายโดยอธิบายความว่าเป็น “Evil Spirit Guarding Sticks” โดยรักษาคำว่า “Sticks” ไว้เพื่อสื่อถึงลักษณะอันเป็นสำคัญของอุปกรณ์ชนิดนี้

2.3 การถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับเป็นกลวิธีในการใช้คำที่มีความหมายทั่ว ๆ ไปที่ไม่ได้มีรายละเอียดใด ๆ มากแต่ก็ยังคงเป็นคำศัพท์ที่สามารถถ่ายทอดความหมายโดยรวมได้ โดยพบว่า มีการใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ จำนวน 58 ครั้ง หรือ ร้อยละ 11.98 ซึ่งการใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับมักเกิดขึ้นเมื่อต้องถ่ายทอดความหมายของคำที่ไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อเนื้อหาหลัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

ฉบับภาษาไทย: จากนั้นนำไปต้มกับน้ำซี้เถ้า นำมาร้อนเศษถ่านออก แล้วผสมน้ำใส่ลงในกระทะใบบัว

ฉบับภาษาอังกฤษ: The balls are boiled in liquid soda ashes, then put into a pan to be boiled once again till the skins soften.

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “กระทะใบบัว” ที่หมายถึง กระทะขนาดใหญ่และมีก้นลึก ได้รับการถ่ายทอดด้วยคำว่า “Pan” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ โดยในตัวอย่างเป็นการเน้นเรื่องกระบวนการมากกว่าภาชนะ ดังนั้น การถ่ายทอดความหมายโดยใช้คำกว้าง ๆ จึงเพียงพอต่อการสื่อสาร

2.4 การถ่ายทอดความหมายโดยการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมายเป็นการเลือกใช้คำที่มีใช้ในภาษาเป้าหมายมาถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในภาษาต้นฉบับโดยพิจารณาถึงความคล้ายคลึงหรือความเหมือนกันในแง่ใดแง่หนึ่งของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลวิธีการถ่ายทอดความหมายรูปแบบหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี เพราะมีการอ้างอิงถึงคำศัพท์อันเป็นที่คุ้นชินสำหรับผู้อ่านอยู่แล้ว โดยในการศึกษาครั้งนี้มีการใช้กลวิธีการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม 47 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 9.71 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

ฉบับภาษาไทย: ชาวบ้านจะแห่พระศรีอริยเมตไตรยใช้ตะเฆ่ลากไปตามทุ่งนา

ฉบับภาษาอังกฤษ: The image was put in a sleigh to be towed.

จากตัวอย่างผู้แปลถ่ายทอดคำว่า “ตะเฆ่” ที่ในตัวอย่าง หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ลากจูงที่ใช้ในพิธีแห่พระซึ่งย่อมมีความแตกต่างจาก “Sleigh” ของชาวตะวันตก ทั้งนี้ เนื้อหาในตัวอย่างไม่มีส่วนเน้นเรื่องอุปกรณ์หรือวิธีการในการลากจูงพระพุทธรูป ดังนั้น ผู้แปลจึงเลือกใช้กลวิธีการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมเนื่องจากการแปลที่นำเสนอภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการลากวัตถุสิ่งของทำให้บทแปลสามารถถ่ายทอดความหมายไปยังผู้อ่านได้

2.5 การถ่ายทอดความหมายโดยการอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่ผู้แปลใช้ในการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยการอธิบายความหมายของคำศัพท์นั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะหรือคุณประโยชน์รวมทั้งหน้าที่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมซึ่งพบการใช้กลวิธีนี้ 29 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.99 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

ฉบับภาษาไทย: งานแก้บน

ฉบับภาษาอังกฤษ: A vow-redeeming ritual

ผู้แปลเลือกถ่ายทอดความหมายของคำว่า “งานแก่น” อันหมายถึง พิธีการขอร้องหรืออ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์โดย “งานแก่น” เป็นกิจกรรมที่มีเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น ผู้แปลจึงถ่ายทอดความหมายด้วยการอธิบายความว่ากิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสิ่งใดโดยเป็นการถ่ายทอดความหมายที่ใช้คำที่ไม่เกี่ยวข้องกับต้นฉบับ

2.6 การละเว้นการแปลเป็นกลวิธีที่เกิดขึ้นเมื่อคำนั้น ๆ ไม่มีความสำคัญต่อเนื้อหาของตัวบทหรืออาจเป็นคำที่ได้มีการกล่าวซ้ำ ๆ โดยการละเว้นการแปลนั้นไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อการนำเสนอเนื้อหาหลักของตัวบทจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการละเว้นการแปล 18 ครั้งหรือร้อยละ 3.71 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

ฉบับภาษาไทย: โดยมีเครื่องยกครูที่ใช้ไหว้ครู เช่น บายศรี กรวยหมาก หมากพลู เทียนรูป เหล้าขาว เป็นต้น

ฉบับภาษาอังกฤษ: The offerings are also presented to the sacred spirits.

จากตัวอย่างพบว่า ผู้แปลละคำว่า “บายศรี กรวยหมาก หมากพลู เทียนขี้ผึ้ง รูป เหล้าขาว” ซึ่งเป็นเครื่องประกอบของการยกครูเนื่องจากในตัวบทไม่ได้เน้นเรื่องพิธีกรรมการยกครูแต่อย่างใด โดยเนื้อหาของตัวบทเป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องดนตรีเท่านั้น ดังนั้น การละเว้นการแปลคำดังกล่าวจึงไม่ได้ทำให้เนื้อหาหลักของตัวบทสูญเสีย และการมีคำที่ให้ความหมายหลักว่า “เครื่องยกครู” ก็เพียงพอแล้วต่อการถ่ายทอดความหมาย

ผลการศึกษานี้นำเสนอลักษณะของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม จำนวนทั้งสิ้น 484 คำ ที่ปรากฏในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” โดยจำแนกออกเป็น 5 หมวดหมู่หลักพร้อมทั้งนำเสนอจำนวนและความถี่ของคำศัพท์ในแต่ละประเภทอย่างชัดเจน โดยผลการวิเคราะห์ยังได้นำเสนอการใช้กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่หลากหลายซึ่งผู้แปลได้เลือกใช้เพื่อถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในแต่ละหมวดหมู่ โดยผลการศึกษาชี้เห็นแนวทางในการแปลคำศัพท์เฉพาะทางวัฒนธรรมของไทย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้สำหรับการศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการแปลที่เกี่ยวข้องกับตัวบทด้านวัฒนธรรมไทยได้ต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องกลวิธีการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องและครอบคลุมองค์ความรู้และวิถีชีวิตที่หลากหลายของไทยทำให้คำศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้มักเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยอันมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม วัตถุสิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โครงสร้างทางสังคม องค์กรหรือกลุ่มคน รวมถึงพฤติกรรมและท่าทางที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย จึงส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถจำแนกคำศัพท์ทางวัฒนธรรมได้เป็น 5 หมวด ได้แก่ คำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้านนิเวศ (20 คำ) ด้านวัตถุ (205 คำ) ด้านสังคม (126 คำ) ด้านองค์กร (124 คำ) และด้านท่าทาง (9 คำ) การจำแนกประเภทตามนี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Newmark, P. ที่กล่าวว่าคำศัพท์ทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ คำศัพท์ทางนิเวศ คำศัพท์ทางด้านวัตถุสิ่งของ คำศัพท์ทางด้านสังคม คำศัพท์ทางด้านองค์กร และคำศัพท์ทางด้านอากัปกิริยาท่าทาง (Newmark, P., 2018) และการแบ่งประเภทตามนี้สอดคล้องกับกับการศึกษาของ Mamoon, W. et. al. ที่จำแนกคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษจากวิดิทัศน์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะที่คล้ายกัน (Mamoon, W. et al., 2023) การศึกษา

ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจำแนกคำศัพท์ทางวัฒนธรรมเพื่อทำความเข้าใจลักษณะของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในตัวบทที่เป็นหนังสือก่อนการถ่ายทอดความหมาย

ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้กลวิธีการใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายมากที่สุด (184 ครั้ง หรือร้อยละ 38.01) ผลการค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าในการถ่ายทอดคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความเฉพาะเจาะจงสูงและไม่มีคำที่เทียบเคียงได้อย่างสมบูรณ์ในภาษาอังกฤษ ผู้แปลมักเลือกที่จะคงรูปศัพท์เดิมไว้เพื่อรักษาเอกลักษณ์และมิติทางวัฒนธรรมไทยของคำนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้แปลให้ความสำคัญในการรักษาความหมายและเอกลักษณ์ของคำศัพท์ในภาษาต้นฉบับ โดยการใช้คำยืมก็นับเป็นวิธีการหนึ่งในการถ่ายทอดความหมายเมื่อผู้แปลต้องแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมแล้วไม่อาจหาคำที่เทียบเคียงกันได้ (Newmark, P., 2018) นอกจากนี้ การใช้คำยืมยังช่วยให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมได้จากคำยืมนั้น ๆ เช่น ถ่ายทอดคำว่า “กลองยีน” ด้วย “Klong Yuen” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) ผลการค้นพบนี้สนับสนุนงานวิจัยของ ปิติภัทร บิลเต๊ะ และคณะ ที่ได้เสนอว่าการยืมคำเป็นการรักษาความหมายของคำในต้นฉบับและช่วยให้ผู้อ่านสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ (ปิติภัทร บิลเต๊ะ และคณะ, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษากลวิธีที่ใช้ในการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยในบริบทของ นิตยสารอิเล็กทรอนิกส์ “สวัสดี” ของ กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ ที่พบว่า การใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบายขยายความเป็นกลวิธีในการถ่ายทอดความหมายที่พบมากที่สุด (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565)

กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่พบมากเป็นอันดับสอง คือ การอธิบายความด้วยคำที่เกี่ยวข้อง (148 ครั้ง หรือร้อยละ 30.57) กลวิธีนี้ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งเมื่อคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับความหมาย หน้าที่ หรือลักษณะของสิ่งนั้น ๆ กลวิธีนี้เป็นการถอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยเน้นให้ข้อมูลหรือรายละเอียดที่จำเป็นแก่ผู้อ่านในการทำความเข้าใจเนื้อหาของตัวบท เช่น การถ่ายทอดคำว่า “พิธินาเรือลงน้ำ” ด้วย “Putting The Boat In To The Water” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) แนวทางนี้ถือเป็นการแก้ปัญหาการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565) ที่เป็นการเลือกใช้คำหรือวลีที่มีความหมายใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กันเพื่อสื่อความหมาย (ผณิดา ชื่นมนุชย์ และกมลรัตน์ ศรีหารักษา, 2566)

ลำดับถัดมา คือ การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าเป็นกลวิธีที่มีความถี่ในการใช้ จำนวน 58 ครั้ง (ร้อยละ 11.98) การใช้กลวิธีนี้เกิดขึ้นเมื่อคำศัพท์ทางวัฒนธรรมต้นฉบับมีความเฉพาะเจาะจงสูงแต่เป็นคำที่ไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อเนื้อหา ดังนั้น การเลือกใช้คำภาษาอังกฤษที่มีความหมายกว้างกว่าจึงเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านต่างวัฒนธรรมสามารถเข้าใจความหมายหลักหรือประเภทของสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเพียงพอต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาโดยรวม โดยไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียดที่ซับซ้อน กลวิธีนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายหลักของตัวบทสอดคล้องกับการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยของ กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ ที่ได้เสนอว่า การใช้คำภาษาอังกฤษที่มีความหมายกว้างกว่าหรือทั่วไปกว่าช่วยให้ผู้อ่านที่อยู่ต่างวัฒนธรรมที่ไม่มีมีโนทัศน์ในลักษณะเดียวกันกับภาษาไทยสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565) ยกตัวอย่างเช่น การถ่ายทอดคำว่า “เรือปาก” ด้วย “A Boat” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566)

กลวิธีการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในภาษาเป้าหมายพบ จำนวน 47 ครั้ง (ร้อยละ 9.71) กลวิธีนี้ถูกนำมาใช้เมื่อผู้แปลพิจารณาแล้วว่าคำศัพท์ในวัฒนธรรมเป้าหมายที่มีลักษณะหรือบทบาทที่ใกล้เคียงกับคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยที่ต้องการถ่ายทอด การใช้คำเทียบเคียงนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่คุ้นเคยในวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้การทำความเข้าใจง่ายขึ้นและรวดเร็ว โดยไม่ต้องพึ่งพาการอธิบาย เช่น การถ่ายทอดคำ “น้ำราดซอสข้าวหมูแดง” ด้วย “Gravy” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) ดังที่ พิมพ์ศุภางค์ เมตไตรพันธ์ ได้เสนอ ว่าการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมช่วยให้ผู้รับสารเชื่อมโยงความคิดและความหมายได้โดยไม่ต้องอธิบายความเพิ่มเติม (พิมพ์ศุภางค์ เมตไตรพันธ์, 2566) โดยกลวิธีถ่ายทอดความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสื่อสารแนวคิดของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทยได้อย่างครบถ้วนและพอเพียง

กลวิธีการอธิบายความด้วยคำที่ไม่เกี่ยวข้องพบ จำนวน 29 ครั้ง (ร้อยละ 5.99) กลวิธีนี้มีการใช้ในกรณีที่คำศัพท์ทางวัฒนธรรมนั้นมีความซับซ้อน หรือเป็นนามธรรม หรือจำเป็นต้องให้ข้อมูลในมุมมองที่แตกต่างออกไปเพื่อให้ผู้อ่านสามารถสร้างความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานได้ อาจเป็นการอธิบายในลักษณะที่เป็นทั่วไปมากขึ้น หรือปรับประเภทของคำเพื่อให้เข้าถึงง่ายขึ้น (กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ, 2565) โดยกลวิธีนี้เป็นการอธิบายความหมายของคำทางวัฒนธรรมใหม่ให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ เช่น การถ่ายทอดคำ “พ่อโนรา” ว่า “Male Chief Master” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566)

กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่มีการใช้น้อยที่สุด คือ การละเว้นการแปลหรือไม่แปล การละเว้นการแปลอาจถูกนำมาใช้เพื่อลดความซ้ำซ้อนและรักษาจังหวะของเนื้อเรื่อง พบความถี่ จำนวน 18 ครั้ง (ร้อยละ 3.71) กลวิธีนี้ถูกนำมาใช้ในกรณีที่คำศัพท์หรือข้อความนั้นไม่มีความสำคัญต่อเนื้อหาหลักหรือการดำเนินเรื่อง และผู้อ่านสามารถเข้าใจบริบทรวมได้จากข้อมูลแวดล้อม เช่น การละคำว่า “แตงกว” ในกรณีที่กล่าวถึงกิจกรรมการเล่นโดยรวม การละเว้นการแปลนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ พรชัย พรวิริยะกิจ และคณะ ได้เสนอว่าการละเว้นการแปลเป็นกลวิธีที่เกิดขึ้นได้เมื่อคำนั้น ๆ ไม่มีความสำคัญกับบริบทและการละคำนั้นส่งผลต่อความสำคัญและอารมณ์ของตัวบท (พรชัย พรวิริยะกิจ และคณะ, 2566)

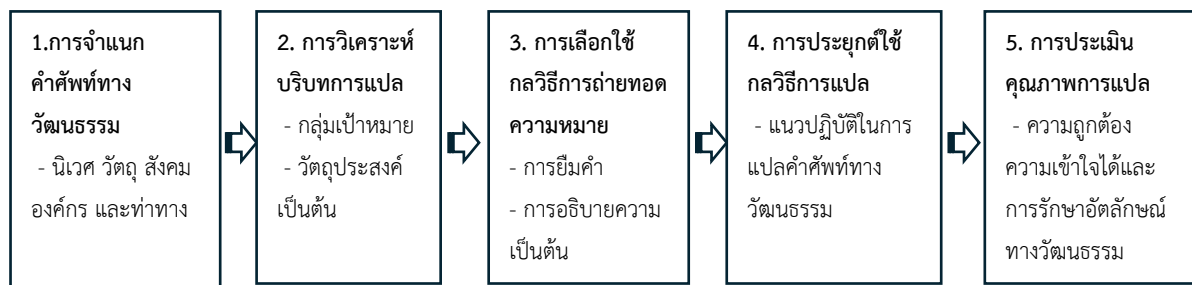
ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ซึ่งเป็นหนังสือสองภาษาจัดทำโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จำเป็นต้องใช้กลวิธีที่หลากหลายในการถ่ายทอดความหมายเนื่องจากคำศัพท์ทางวัฒนธรรมแต่ละคำมีความแตกต่างกันในแง่ของที่ใช้และบริบท ดังนั้น การมีความเข้าใจถึงหมวดหมู่และบริบทของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมย่อมทำให้ผู้แปลเลือกกลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่เหมาะสมและสามารถถ่ายทอดความหมายได้ถูกต้องครบถ้วนตรงตามต้นฉบับ

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณจากการใช้กลวิธีทั้งรูปแบบตั้งแต่การใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความไปจนถึงการละเว้นการแปลซึ่งเผยให้เห็นรูปแบบการกระจายตัวของกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2566” ที่เน้นการรักษาความเป็นต้นฉบับด้วยการใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความที่มีความถี่สูงถึงร้อยละ 38.01 ซึ่งสะท้อนว่าการแปลตัวบทที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ไทยนั้นเป็นการแปลที่เน้นการถ่ายทอดความหมายและสาระของต้นฉบับ โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลองกระบวนการถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทย

แบบจำลองกระบวนการถ่ายทอดความหมายคำศัพท์วัฒนธรรมไทยนี้นำเสนอขั้นตอนที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการจำแนกคำศัพท์วัฒนธรรมไทยออกเป็นหมวดหมู่ ตามด้วยการวิเคราะห์บริบทการแปลโดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายและระดับความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมไทย ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจเลือกกลวิธีการถ่ายทอดความหมาย โดยจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การใช้คำยืมร่วมกับการอธิบายความเป็นกลวิธีที่ใช้บ่อยครั้งที่สุด จากนั้นจึงประยุกต์ใช้กลวิธีเหล่านี้ผ่านแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และสุดท้าย คือ การประเมินคุณภาพการแปลบนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเข้าใจได้ การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเหมาะสมกับผู้อ่าน แบบจำลองนี้เป็นเครื่องมือสำหรับผู้แปล นักวิจัย และผู้พัฒนาหลักสูตรในถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์วัฒนธรรมไทยให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งและถูกต้อง ตอบสนองต่อความต้องการในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพในโลกปัจจุบัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ได้วิเคราะห์หมวดหมู่ของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมและกลวิธีการถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษที่พบในหนังสือ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำปี พุทธศักราช 2566” ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องโดยตรงกับวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการถ่ายทอดความหมายที่มีการใช้มากที่สุด คือ การยืมคำ (ร้อยละ 38.01) และอธิบายความ (ร้อยละ 30.57) ความถี่ของการใช้กลวิธีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้แปลต้องการรักษาความหมายและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยไว้ให้ได้มากที่สุด เพราะการใช้คำยืม คือ กลวิธีการแปลที่รักษาคำของต้นฉบับไว้และเป็นกลวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำศัพท์นั้น ๆ ได้ ในขณะที่การใช้การอธิบายความที่เป็นกลวิธีการแปลที่ถ่ายทอดรายละเอียดของคำศัพท์ทางวัฒนธรรม อาทิ ลักษณะ องค์ประกอบหรือหน้าที่ของสิ่งของหรือประเพณีที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ส่งผลให้ผู้อ่านรับทราบและเข้าใจเนื้อหาของตัวบทได้ชัดเจน ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการใช้กลวิธีการยืมคำควบคู่กับการอธิบายความในการรักษาเอกลักษณ์และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน จึงมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแปลหรือจัดทำเนื้อหาเพื่อเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทย

สู่สากลควรให้ความสำคัญกับการใช้กลวิธีการยืมคำ โดยอาจมีคำอ่านหรือการถอดเสียงกำกับร่วมกับการอธิบายความหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำศัพท์ทางวัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างละเอียดเพื่อคงไว้ซึ่งรากศัพท์และความเป็นไทยของคำศัพท์ดั้งเดิมและช่วยให้ผู้อ่านชาวต่างชาติสามารถทำความเข้าใจความหมายและบริบททางวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนยิ่งขึ้น โดยจากผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปสู่การศึกษาในภายหน้าได้สองประเด็น คือ 1) การรับรู้และความเข้าใจของผู้รับสารชาวต่างชาติที่มีต่อการถ่ายทอดความหมายคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการแปลต่าง ๆ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกลวิธีการแปลแต่ละประเภท และ 2) ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในสื่ออื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ หรือนวนิยายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและหลากหลายยิ่งขึ้น ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังนี้ 1) จัดทำสารบัญศัพท์เฉพาะ (Glossary) และหมายเหตุประกอบคำศัพท์วัฒนธรรมในงานแปลหนังสือทางด้านวัฒนธรรมไทยที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐทุกเล่มเพื่อให้ผู้อ่านต่างชาติสามารถอ้างอิงและศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง และ 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับกลวิธีการถ่ายทอดความหมายคำศัพท์ทางวัฒนธรรม สำหรับนักแปลทั้งภาครัฐและเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2566). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน กิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). ข่าวสารและกิจกรรม. เรียกใช้เมื่อ 17 มีนาคม 2568 จาก <https://www.mots.go.th/news/category/759>
- กัญชลิกา ตรีกลางดอน และคณะ. (2565). กลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อถ่ายทอดคำศัพท์ทางวัฒนธรรมไทย. วารสารมนุษยกับสังคม, 8(1), 51-69.
- ปิติภัทร บิลเต๊ะ และคณะ. (2564). กลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วารสารวณะ, 9(2), 44-65.
- ผณิตา ชื่นมนุษย์ และกมลรัตน์ ศรีหารักษ์. (2566). กลวิธีการแปลคำจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือรวมบทร้อยกรองอิสระเรื่อง “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี”. วารสารศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 23(3), 187-216.
- พรชัย พรวิริยะกิจ และคณะ. (2566). กลวิธีการแปลคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาเรื่อง “แก้วจอมแก่น” ฉบับภาษาไทยและฉบับแปลภาษาอังกฤษ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(12), 130-140.
- พิมพ์ศุภางค์ เมตไตรพันธ์. (2566). กลวิธีการแปลคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในบทบรรยายใต้ภาพ: กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง ร่วงทรง. ใน สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปลและการล่าม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพรรณิ ปิ่นมณี. (2557). การแปลขั้นสูง. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baker, M. (2019). In other words: A coursebook on translation. (4th ed.). London: Routledge.

- Mamoon, W. et al. (2023). Translation of culture-specific items from Thai to English in tourism promotional videos. *International Journal of Language, Literacy and Translation*, 6(1), 112-125.
- Newmark, P. (2018). *A textbook of translation*. (3rd ed.). Shanghai, Shanghai Foreign Language Education Press.

การเปรียบเทียบการรับรู้คุณค่าตราสินค้าสตาร์บัคส์ตามลักษณะประชากรศาสตร์ ของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ต*

A COMPARATIVE STUDY OF STARBUCKS' PERCEIVED BRAND EQUITY BY DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF CONSUMERS IN PHUKET PROVINCE

ขวัญฤดี แก้วหิโต¹, ภัทรวรรณ แท่นทอง¹, สมใจ หนูผึ้ง², นิษฐิศา สุดใหม่², นวลรัตน์ วัฒนา³, สุชาติ ฉันทสำราญ^{2*}

Khwanruedi Kaehohit¹, Phattarawan Tantong¹, Somjai Nupueang², Nittida Sudmai², Nuanrath Wattana³, Suchart Chansamran^{2*}

¹สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

¹School of Management, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

²สำนักวิชาการบัญชีและการเงิน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

²School of Accountancy and Finance, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

³หลักสูตรการจัดการบัณฑิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษาตรัง ตรัง ประเทศไทย

³Bachelor of Management Program, Suan Dusit University, Trang Center, Trang, Thailand

*Corresponding author E-mail: csuchart@mail.wu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภคต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ในจังหวัดภูเก็ต และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภคต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริโภคชาวไทยที่เคยบริโภคกาแฟตราสินค้าสตาร์บัคส์ จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Accidental Sampling โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 21 - 34 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 20,001 - 40,000 บาท และมีสถานภาพสมรส ผลการศึกษาโดยรวมของระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ ทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.88, S.D. = 0.80) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ด้านการรับรู้คุณภาพเป็นอันดับ สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ T-Test และ One-way ANOVA พบว่า ผู้ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากาแฟสตาร์บัคส์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อย่างไรก็ตามผู้ดื่มกาแฟสตาร์บัคส์ที่มีเพศและสถานภาพที่ต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากาแฟสตาร์บัคส์ไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดได้

คำสำคัญ: คุณค่าตราสินค้า, ความภักดีในตราสินค้า, การตลาดกลุ่มเป้าหมาย, กาแฟสตาร์บัคส์

Abstract

This research aims to study consumer perceptions of brand equity toward Starbucks coffee businesses in Phuket Province and to compare differences in brand equity perceptions based on demographic characteristics. The sample consisted of 400 Thai consumers who had previously consumed Starbucks coffee. Accidental sampling was employed, and data were collected using a questionnaire. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were employed for data analysis, along with inferential statistics such as the t-test, one-way ANOVA. The study found that most respondents were female, aged between 21 - 34 years, held a bachelor's degree, were self-employed, had an average monthly income between 20,001 - 40,000 Baht, and were married. Overall, consumers' perceptions of Starbucks' brand equity across four dimensions were rated high (Mean = 3.88, S.D., = 0.80). Specifically, the highest-rated dimension was perceived quality. Hypothesis testing revealed statistically significant differences in brand equity perceptions at the 0.05 level among consumers of different ages, education levels, occupations, and income levels. However, no significant differences were found in brand equity perceptions based on gender and marital status. The results of this study may guide businesspeople to implement their marketing strategies.

Keywords: Brand Equity, Brand Loyalty, STP Marketing, Starbucks Coffee

บทนำ

การสร้าง “คุณค่าตราสินค้า” (Brand Equity) กลายเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรธุรกิจที่ต้องการสร้างความแตกต่างอย่างยั่งยืนในตลาดที่มีการแข่งขันสูง แนวคิดด้านตราสินค้า (Brand) โดยเฉพาะการศึกษาเรื่องคุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ได้รับความสนใจจากนักวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง Parris, D. L. & Guzmán, G. M. พบว่า แนวคิดด้านตราสินค้า (Brand) ที่ได้รับความสนใจมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image) และความภักดีในตราสินค้า (Brand Loyalty) (Parris, D. L. & Guzmán, G. M., 2023) Aaker, D. A. ได้นิยาม คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ว่าเป็น กลุ่มของสินทรัพย์และหนี้สินที่เชื่อมโยงกับชื่อตราและสัญลักษณ์ โดยเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่สินค้าและบริการที่นอกเหนือจากคุณสมบัติที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์หรือบริการ (Aaker, D. A., 1991) Keller, K. L. ได้นิยามคุณค่าตราสินค้าไว้ว่า เป็นกลุ่มของการเชื่อมโยง (Set of Associations) และพฤติกรรม (Behavior) ที่มีต่อลูกค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย และบริษัทเจ้าของที่อำนวยความสะดวกให้ตราสินค้านั้นสามารถสร้างรายได้และผลกำไรเพิ่มขึ้นมากกว่าไม่มีตราสินค้า (Keller, K. L., 2013) องค์ประกอบของคุณค่าตราสินค้าตามแนวคิดของ Aaker, D. A. มีองค์ประกอบ 5 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ในตราสินค้า (Brand Awareness) 2) ความเชื่อมโยงกับตราสินค้า (Brand Associations) 3) การรับรู้คุณภาพ (Perceived

Quality) 4) ความภักดีในตราสินค้า (Brand Loyalty) และ 5) สินทรัพย์อื่น ๆ ของตราสินค้า (Other Proprietary Brand Assets) (Aaker, D. A., 1991) นอกจากนี้ Al-Dmour, H. et al. พบว่า คุณค่าตราสินค้าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การรับรู้คุณภาพ การตระหนักรู้ในตราสินค้า ความภักดีในตราสินค้า และความเชื่อมโยงของตราสินค้า (Al-Dmour, H. et al., 2013) องค์ประกอบคุณค่าตราสินค้าของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในธุรกิจค้าปลีกด้านคุณภาพสินค้ามีผลกระทบต่องานตั้งใจซื้อของผู้บริโภคมากที่สุด (Inkuer, A., 2023) และความจงรักภักดีในตราสินค้าและภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นองค์ประกอบของคุณค่าตราสินค้า (Parris, D. L. & Guzmán, G. M., 2023)

มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางส่วนประสมทางการตลาดว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อคุณค่าตราสินค้า ได้แก่ การโฆษณา (Buil, I. et al., 2013) กิจกรรมทางการตลาดสังคมออนไลน์ (Zollo, L. et al., 2020) Handayani, P. W. et al. พบว่า กิจกรรมทางการตลาดผ่านโซเชียลมีเดียมีอิทธิพลทางบวกต่อความไว้วางใจในตราสินค้า คุณค่าตราสินค้า และความภักดีในตราสินค้า และส่วนประสมทางการตลาดบริการเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Handayani, P. W. et al., 2022) ไว้วางใจในตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้ามีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Al-Dmour, H. et al., 2013) คุณค่าตราสินค้ากับความภักดีต่อตราสินค้ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกอยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (อลงกรณ์ รักษาพรหมณ์ และคณะ, 2561) ภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณค่าตราสินค้ามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ (สุนิสา ลิขิตวัฒน์ลี, 2560)

ในบริบทของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะในภาคการท่องเที่ยวที่มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาจำนวนมาก ส่งผลให้โครงสร้างประชากรมีความหลากหลาย ผู้ประกอบการและแบรนด์ต่าง ๆ จำเป็นต้องเข้าใจความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มซึ่งพฤติกรรมผู้บริโภคมีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง หนึ่งในแบรนด์ระดับโลกที่สามารถสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าและความภักดีในตราสินค้าได้อย่างเข้มแข็ง คือ สตาร์บัคส์ ซึ่งประสบความสำเร็จในการสร้างคุณค่าตราสินค้าผ่านการนำเสนอประสบการณ์ที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ในฐานะ “Third Place” หรือพื้นที่ที่สามสำหรับลูกค้า นอกเหนือจากบ้านและที่ทำงาน (Thompson, C. J. & Arsel, Z., 2004) สตาร์บัคส์เปิดร้านสาขาแรกในไทยเมื่อเดือนกรกฎาคม 2541 ปัจจุบันมีสาขาทั้งหมด 409 สาขาทั่วประเทศไทย และมีสาขาในจังหวัดภูเก็ต 11 สาขา สตาร์บัคส์ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นจุดจำหน่ายเครื่องดื่มเท่านั้นแต่ยังเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์ของลูกค้าที่มีความหลากหลายทั้งในเชิงประชากรศาสตร์และพฤติกรรมผู้บริโภค (สตาร์บัคส์, 2567) จุดแข็งของแบรนด์ Starbucks ไม่ได้อยู่ที่รสชาติของเครื่องดื่มเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการให้บริการที่เป็นเลิศ บรรยากาศร้านที่อบอุ่น และการให้คุณค่าทางสังคม (กรุงเทพธุรกิจ, 2567)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าแนวคิดด้านคุณค่าตราสินค้าได้รับความสนใจศึกษามาเป็นเวลานาน แต่การศึกษาด้านคุณค่าตราสินค้าในธุรกิจบริการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจกาแฟสดยังมีน้อยมาก การศึกษาของ บุศราคม เพชรจรัสพบว่า การตลาดเชิงบูรณาการ และปัจจัยด้านอื่น ๆ คือ ด้านภาพลักษณ์ ด้านความจงรักภักดี และด้านความไว้วางใจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นด้านภาพลักษณ์เกี่ยวกับกาแฟสตาร์บัคส์โดยรวมในระดับมาก (บุศราคม เพชรจรัส, 2561) ทั้งนี้ยังไม่พบงานวิจัย

เกี่ยวกับการเปรียบเทียบการรับรู้คุณค่าตราสินค้าในธุรกิจกาแฟสดจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้บริโภค ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “การเปรียบเทียบการรับรู้คุณค่าตราสินค้าสตาร์บัคส์ตามลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ต”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ในจังหวัดภูเก็ตจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ของผู้บริโภคต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ (Starbucks) ในจังหวัดภูเก็ต

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริโภคที่เคยบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์ในจังหวัดภูเก็ต โดยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Samples) กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคที่เคยบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์ในจังหวัดภูเก็ต การคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ใช้สูตรการกำหนดขนาดตัวอย่างของ Cochran, W. G. โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95.0 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5.0 (Cochran, W. G., 1997) ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 385 ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนตัวอย่างเป็น 400 ราย เพื่อเป็นการลดความคลาดเคลื่อน ทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยทำการเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่เคยบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์ (Starbucks) ในจังหวัดภูเก็ต และเก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมในงานวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) มาจากการศึกษาและทบทวนทฤษฎี แนวคิดและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามแบบมีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple Choice Questions) ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ของผู้บริโภคต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ (Starbucks) ซึ่งประยุกต์จาก Aaker, D. A. (Aaker, D. A., 1991) คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของ Likert's Scale มี 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน คือ 1 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด, 2 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อย, 3 หมายถึง เห็นด้วยระดับปานกลาง, 4 หมายถึง เห็นด้วยระดับมากที่สุด, และ 5 หมายถึง เห็นด้วยระดับมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ในการแปลผล ดังนี้ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยระดับมากที่สุด, ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 - 4.20 หมายถึง เห็นด้วยระดับมาก, ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 - 3.40

หมายถึง เห็นด้วยระดับปานกลาง, ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 - 2.60 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อย, ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.80 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

ก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นทดสอบความเที่ยงตรงโดยการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) มีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ ค่า IOC ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ นั่นคือ มีค่า IOC 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, J. R. & Hambleton, K. R., 1997) และมีการปรับปรุงให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และมีการหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Pre-Test) กับประชากรเดียวกันในกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ตัวอย่าง โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่าอยู่ที่ 0 ถึง 1 เพื่อใช้ในการอธิบายถึงความน่าเชื่อถือของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ โดยเกณฑ์ของค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่รับได้จะต้องมีค่ามากกว่า 0.7 ขึ้นไป (Sekaran, U. & Bougie, R., 2010) ซึ่งได้ค่า 0.93 แสดงว่าเครื่องมือวิจัยมีความน่าเชื่อถือสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลปฐมภูมิกับผู้บริโภคในช่วงเดือนพฤษภาคม 2560 - เดือนสิงหาคม 2561 ทั้งนี้มีคำถามคัดกรองว่าผู้บริโภคเคยบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์ในจังหวัดภูเก็ตหรือไม่ และแจกแบบสอบถามให้เฉพาะผู้บริโภคที่เคยบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์ในจังหวัดภูเก็ต และมีการรับกลับคืนมาด้วยตนเอง มีการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการวิเคราะห์ลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคและการรับรู้คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ และทำการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐานที่ว่า “การรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภคต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์แตกต่างกันจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์” ได้แก่ การทดสอบค่าที (T-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และมีการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ (Multiple Comparisons) ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (63.20%) ประกอบ อายุอยู่ระหว่าง 21 - 34 ปี (46%) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (46.25%) ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ (35.50%) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 20,001 - 40,000 บาท (45.25%) และมีสถานภาพสมรส (50.50%)
2. ผลการศึกษาระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภคธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภคธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ (n = 400)

คุณค่าตราสินค้า	Mean	S.D.	ระดับการรับรู้
1. ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า	3.93	0.75	มาก
1.1 เมื่อพูดถึงกาแฟจะนึกถึงสตาร์บัคส์เป็นอันดับแรก	4.02	0.83	มาก
1.2 สตาร์บัคส์เป็นตราสินค้าของเครื่องดื่มที่คุ้นเคย	3.95	0.77	มาก
1.3 เมื่อต้องการนัดพบปะเพื่อนฝูงหนึ่งในสถานที่ที่นึกถึงคือร้านกาแฟสตาร์บัคส์	3.84	0.07	มาก
2. ด้านความเชื่อมโยงของตราสินค้า	3.61	1.07	มาก
2.1 มีความผูกพันกับตราสินค้าสตาร์บัคส์	3.72	1.02	มาก
2.2 ร้านกาแฟสตาร์บัคส์เปรียบเสมือนบ้านหลังที่สอง	3.50	1.23	มาก
2.3 มีความภูมิใจกับตราสินค้าสตาร์บัคส์	4.20	0.76	มาก
3. ด้านการรับรู้คุณภาพ	4.17	0.71	มาก
3.1 มีความมั่นใจในคุณภาพของสินค้าภายใต้ตราสินค้าสตาร์บัคส์	4.16	0.84	มาก
3.2 โดยรวมคิดว่าสินค้าภายใต้ตราสินค้าสตาร์บัคส์มีคุณภาพ	4.21	0.80	มากที่สุด
3.3 มีความมั่นใจในคุณภาพตราสินค้าสตาร์บัคส์	4.14	0.81	มาก
4. ด้านความภักดีในตราสินค้า	3.79	0.70	มาก
4.1 การซื้อสินค้าภายในร้านสตาร์บัคส์เป็นประจำ	3.44	1.06	มาก
4.2 ครึ่งต่อไปยังคงซื้อสินค้าของร้านสตาร์บัคส์	3.48	1.06	มาก
4.3 การเล่าให้ผู้อื่นฟังถึงความประทับใจในทางบวกเกี่ยวกับร้านกาแฟสตาร์บัคส์	4.46	0.58	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้าน	3.88	0.80	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ของผู้บริโภคต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88, ค่า S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อันดับ 1 คือ ด้านการรับรู้คุณภาพ ผู้บริโภคมีการรับรู้ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.17, S.D. = 0.71) รองลงมาเรียงตามลำดับ คือ ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้ามีการรับรู้ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93, S.D. = 0.75) ด้านความเชื่อมโยงของตราสินค้ามีการรับรู้ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.61, S.D. = 1.07) และด้านความภักดีในตราสินค้ามีการรับรู้ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.79, S.D. = 0.70)

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ (n = 400)

การรับรู้คุณค่าตราสินค้ากาแฟสตาร์บัคส์	ชาย		หญิง		t-test	Sig.
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า	3.92	0.72	3.94	0.76	-0.213	0.832
2. ด้านความเชื่อมโยงของตราสินค้า	3.56	1.09	3.64	1.05	-0.664	0.507
3. ด้านการรับรู้คุณภาพ	4.21	0.69	4.14	0.72	0.942	0.347
4. ด้านความภักดีในตราสินค้า	3.78	0.74	3.80	0.67	-0.189	0.850

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ตจำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติ T-Test พบว่า เพศชายและหญิงมีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าไม่แตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน

4. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า โดยใช้ One-way ANOVA จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าพิจารณาารายด้าน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

คุณค่าตราสินค้า	อายุ		ระดับการศึกษา		อาชีพ		รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	
	Sig.	แบบตัว	Sig.	แบบตัว	Sig.	แบบตัว	Sig.	แบบตัว
	F-test		F-test		F-test		F-test	
1. ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า	0.278	✗	0.021*	✓	0.002*	✓	0.001*	✓
			0.899		4.944		5.998	
1.1 เมื่อพูดถึงกาแฟจะนึกถึง	-	✗	0.058	✗	0.011*	✓	0.021*	✓
สตาร์บัคส์เป็นอันดับแรก					3.781		3.295	
1.2 สตาร์บัคส์เป็นตราสินค้าของ	-	✗	0.211	✗	0.203	✗	0.048*	✓
เครื่องดื่มที่คุ้นเคย							2.677	
1.3 เมื่อต้องการนัดพบปะเพื่อนฝูงหนึ่ง	-	✗	0.008*	✓	0.001*	✓	0.000*	✓
ในสถานที่ที่นึกถึงคือร้านกาแฟสตาร์บัคส์			4.863		5.378		8.613	
2. ด้านความเชื่อมโยงของตราสินค้า	0.118	✗	0.001*	✓	0.001*	✓	0.000*	✓
			7.412		5.547		8.361	
2.1 มีความผูกพันกับตราสินค้า	-	✗	0.002*	✓	0.006*	✓	0.000*	✓
สตาร์บัคส์			7.328		4.202		1.343	
2.2 ร้านกาแฟสตาร์บัคส์เปรียบเสมือน	-	✗	0.548	✗	0.001*	✓	0.000*	✓
บ้านหลังที่สอง					5.646		8.163	
2.3 มีความภูมิใจกับตราสินค้า	-	✗	0.001*	✓	0.272	✗	0.500	✗
สตาร์บัคส์			0.603					
3. ด้านการรับรู้คุณภาพ	0.353	✗	0.000*	✓	0.001*	✓	0.044*	✓
			10.511		5.403		2.722	
3.1 มีความมั่นใจในคุณภาพของสินค้า	-	✗	0.000*	✓	0.020*	✓	0.061	✗
ภายใต้ตราสินค้าสตาร์บัคส์			7.773		3.312			
3.2 โดยรวมคิดว่าสินค้าภายใต้ตรา	-	✗	0.000*	✓	0.000*	✓	0.032*	✓
สินค้าสตาร์บัคส์มีคุณภาพ			8.918		0.773		2.957	

* คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ✓ กรณีผลการทดสอบแตกต่าง ✗ กรณีผลการทดสอบไม่มีความแตกต่าง

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า
พิจารณาทางด้าน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ต่อ)

คุณค่าตราสินค้า	อายุ		ระดับการศึกษา		อาชีพ		รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	
	Sig.	แบบตัว	Sig.	แบบตัว	Sig.	แบบตัว	Sig.	แบบตัว
	F-test		F-test		F-test		F-test	
3.3 มีความมั่นใจในคุณภาพตราสินค้า สตาร์บัคส์	-	×	0.001*	✓	0.000*	✓	0.182	×
			7.281		2.884			
4.ด้านความภักดีในตราสินค้า	0.046*	✓	0.643	×	0.003*	✓	0.002*	✓
	2.448				4.731		4.998	
4.1 การซื้อสินค้าภายในร้านสตาร์บัคส์ เป็นประจำ	0.003*	✓	0.259	×	0.000*	✓	0.000*	✓
	4.142				6.262		6.403	
4.2 ครึ่งต่อไปยังคงซื้อสินค้าของร้าน สตาร์บัคส์	0.010*	✓	0.959	×	0.016*	✓	0.025*	✓
	3.368				3.466		3.035	
4.3 การเล่าให้ผู้อื่นฟังถึงความประทับใจ ในทางบวกเกี่ยวกับร้านกาแฟสตาร์บัคส์	0.092	×	0.936	×	0.981	×	0.478	×

* คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ✓ กรณีผลการทดสอบแตกต่าง ✗ กรณีผลการทดสอบไม่มีความแตกต่าง

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) จำแนกตามอายุ กลุ่มตัวอย่างที่อายุต่างกันมีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้า ด้านความภักดีในตราสินค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (Sig = 0.046) ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน 2) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 คือ ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า (Sig = 0.021) ด้านความเชื่อมโยงในตราสินค้า (Sig = 0.001) และ ด้านการรับรู้คุณภาพ (Sig = 0.001) ส่วนด้านความภักดีในตราสินค้าไม่แตกต่างกัน 3) จำแนกตามอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ทุกด้าน คือ ด้านความเชื่อมโยงในตราสินค้า (Sig = 0.001) ด้านการรับรู้คุณภาพ (Sig = 0.001) ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า (Sig = 0.002) และด้านความภักดีในตราสินค้า (Sig = 0.003) 4) จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ทุกด้าน คือ ด้านความเชื่อมโยงในตราสินค้า (Sig = 0.000) ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า (Sig = 0.001) ด้านความภักดีในตราสินค้า (Sig = 0.002) และด้านการรับรู้คุณภาพ (Sig = 0.044)

สำหรับการจำแนกตามสถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้า ไม่แตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน

5. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ (Multiple Comparisons) ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า ผู้วิจัยขอเสนอข้อสังเกต คือ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนและจำแนกตามอาชีพ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน

5.1 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และนำเสนอด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ด้านการตระหนักรู้ใน ตราสินค้า	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ค่าเฉลี่ย	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน			
			น้อยกว่า หรือ เท่ากับ 20,000	20,001 - 40,000 บาท	40,001 - 60,000 บาท	มากกว่า 60,000 ขึ้นไป
1. เมื่อพูดถึงกาแฟจะนึกถึง สตาร์บัคส์เป็นอันดับแรก	น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 20,000 บาท	3.82	-	-0.26*	-0.33*	-0.05
	20,001 - 40,000 บาท	4.08	-	-	-0.07	0.21
	40,001 - 60,000 บาท	4.15	-	-	-	0.28
	มากกว่า 60,000 บาท ขึ้นไป	3.87	-	-	-	-
2. สตาร์บัคส์เป็นตราสินค้า ของเครื่องดื่มที่คุ้นเคย	น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 20,000 บาท	3.80	-	-0.17	-0.29*	-0.03
	20,001 - 40,000 บาท	3.97	-	-	-0.12	0.14
	40,001 - 60,000 บาท	4.09	-	-	-	0.26
	มากกว่า 60,000 บาท ขึ้นไป	3.83	-	-	-	-

* คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า 1) ค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า ข้อความที่ว่า “เมื่อพูดถึงกาแฟจะนึกถึงสตาร์บัคส์เป็นอันดับแรก” ของผู้บริโภคกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 40,000 บาท (ค่าเฉลี่ย 4.08) กับค่าเฉลี่ยดังกล่าวของผู้บริโภคกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 20,000 บาท (ค่าเฉลี่ย 3.82) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า ข้อความที่ว่า “เมื่อพูดถึงกาแฟจะนึกถึงสตาร์บัคส์เป็นอันดับแรก” ของผู้บริโภคกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,001 - 60,000 บาท (ค่าเฉลี่ย 4.15) กับค่าเฉลี่ยดังกล่าวของผู้บริโภคกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 20,000 บาท (ค่าเฉลี่ย 3.82) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) ค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า ข้อความที่ว่า “สตาร์บัคส์เป็นตราสินค้าของเครื่องดื่มที่คุ้นเคย” ของผู้บริโภคกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,001-60,000 บาท (ค่าเฉลี่ย 4.09) กับค่าเฉลี่ยดังกล่าวของผู้บริโภคกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 20,000 บาท (ค่าเฉลี่ย 3.80) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า จำแนกตามอาชีพ และนำเสนอด้านการรับรู้คุณภาพ โดยนำเสนอบางส่วน แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการรับรู้คุณภาพ จำแนกตามอาชีพ

ด้านการรับรู้ คุณภาพ	อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	อาชีพ			
			นักเรียน/ นักศึกษา	ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ/ พนักงานใน กำกับของรัฐ	ธุรกิจ ส่วนตัว/ อาชีพ อิสระ	พนักงาน เอกชน
1. มีความมั่นใจใน	นักเรียน/นักศึกษา	4.04	-	-0.27	0.03	-0.22
คุณภาพของสินค้า	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงาน	4.31	-	-	0.30*	0.05
ภายใต้ตราสินค้า	ในกำกับของรัฐ					
สตาร์บัคส์	ธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ	4.01	-	-	-	-0.25*
	พนักงานเอกชน	4.26	-	-	-	-

* คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า 1) ค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการรับรู้คุณภาพข้อความที่ว่า “มีความมั่นใจในคุณภาพของสินค้าภายใต้ตราสินค้าสตาร์บัคส์” ของผู้บริโภคกลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานในกำกับของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.31) กับค่าเฉลี่ยดังกล่าวของผู้บริโภคกลุ่มที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว (ค่าเฉลี่ย 4.01) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2) ค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าดังกล่าวตาม 1) ของผู้บริโภคกลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานในกำกับของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.31) กับค่าเฉลี่ยดังกล่าวของผู้บริโภคกลุ่มที่มีอาชีพพนักงานธุรกิจเอกชน (ค่าเฉลี่ย 4.26) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

1. ระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภค

ผลการศึกษาระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ของผู้บริโภคต่อธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.88) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริโภคมีการรับรู้ด้านการรับรู้คุณภาพเป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.17) โดยผู้บริโภคมีการรับรู้ระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ Al-Dmour, H. et al. รองลงมา มีการรับรู้ระดับมากทุกด้าน คือ 1) ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.93) ซึ่งเมื่อผู้บริโภคพูดถึงกาแฟจะนึกถึงสตาร์บัคส์เป็นอันดับแรก สะท้อนให้เห็นว่าสตาร์บัคส์มีความเป็นที่รู้จักและจดจำได้สูงในใจผู้บริโภค (Al-Dmour, H. et al., 2013) สอดคล้องกับ สุนิสา ลิขิตวัฒนลี ที่พบว่า ผู้ใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ มีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการรู้จักตราสินค้าอยู่ในระดับมากที่สุด (สุนิสา ลิขิตวัฒนลี, 2560) 2) ด้านความภักดีในตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.79) สะท้อนให้เห็นถึงมีการเล่าให้ผู้อื่นฟังถึงความประทับใจในทางบวกเกี่ยวกับร้านกาแฟสตาร์บัคส์ เป็นองค์ประกอบของคุณค่าตราสินค้า (Parris, D. L. & Guzmán, G. M.,

2023) และ 3) ด้านความเชื่อมโยงของตราสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.61) กล่าวคือ ผู้บริโภคมีความภูมิใจกับตราสินค้าสตาร์บัคส์ สอดคล้องกับ สุนิสา ลิขิตวิวัฒน์ลี ที่พบว่า ผู้ใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์มีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านความสัมพันธ์ต่อตราสินค้าระดับมากที่สุด (สุนิสา ลิขิตวิวัฒน์ลี, 2560) และผลการศึกษาสอดคล้องกับ จิรัชชา พลเมือง ที่พบว่า ผู้ใช้บริการร้านกาแฟเมซอนมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้าระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.02) (จิรัชชา พลเมือง, 2565)

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ 1) ผู้บริโภคที่มีเพศต่างกันต่างกันมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ แก้วสวัสดิ์ ที่พบว่า เพศไม่มีผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าในธุรกิจให้บริการระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้บริโภค ซึ่งธุรกิจกาแฟสดก็เป็นธุรกิจขายสินค้าและบริการ (เบญจวรรณ แก้วสวัสดิ์, 2559) 2) ผู้บริโภคที่มีอายุต่างกันมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านความภักดีในตราสินค้าแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณยณัฐ รัตนสุตใส ที่พบว่า อายุมีผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของรถยนต์ยี่ห้อฟอร์ด (ปุณยณัฐ รัตนสุตใส, 2557) 3) ผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า ด้านความเชื่อมโยงของตราสินค้า และด้านการรับรู้คุณภาพแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพร แถนสีแสง ที่พบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล (นิภาพร แถนสีแสง, 2553) 4) ผู้บริโภคที่มีอาชีพต่างกันมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ แก้วสวัสดิ์ ที่พบว่า อาชีพมีผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าในธุรกิจให้บริการระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ (เบญจวรรณ แก้วสวัสดิ์, 2559) 5) ผู้บริโภคที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันในทุกด้าน โดยกลุ่มที่มีรายได้ 40,001 - 60,000 บาท มีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าสูงกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัย สุนิสา ลิขิตวิวัฒน์ลี ที่พบว่า ผู้ใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ สาขาบ้านสีลม มีรายได้ 15,001 - 30,000 บาท (สุนิสา ลิขิตวิวัฒน์ลี, 2560) และ 6) ผู้บริโภคที่มีสถานภาพต่างกันมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศพล ศิริพิริยะกุล ที่พบว่า สถานภาพสมรสมีผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าเดียวฮั่วหยู (ทศพล ศิริพิริยะกุล, 2556) ความไม่สอดคล้องนี้อาจเกิดจากความแตกต่างของประเภทสินค้าและบริการ

ผลการทดสอบสมมติฐานและการเปรียบเทียบรายคู่ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มที่มีรายได้ 40,001 - 60,000 บาท มีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะมีอำนาจซื้อที่สูง ทำให้สามารถใช้บริการ สตาร์บัคส์ ได้อย่างสม่ำเสมอ และอาจมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์และสถานะทางสังคม นอกจากนี้เมื่อจำแนกตามอาชีพ พบว่า กลุ่มที่มีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานในกำกับของรัฐ มีค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณค่าตราสินค้าสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ และเป็นกลุ่มที่มีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าสูงสุด รองลงมา คือ กลุ่มพนักงานเอกชน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย พบข้อมูลที่ผู้ประกอบการธุรกิจกาแฟสดแบบพรีเมียม สามารถนำไปกำหนดกลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy) ด้าน STP Marketing ได้ดังนี้

1. การแบ่งส่วนตลาด (Segmentation) ใช้เกณฑ์ประชากรศาสตร์ ด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Targeting) เลือกกลุ่มเป้าหมายหลักที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูง เช่น ผู้บริโภคที่มีรายได้ 40,001 - 60,000 บาท หรือมีอาชีพเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานในกำกับของรัฐ หรือมีอาชีพเป็นพนักงานธุรกิจเอกชน
3. การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Positioning) ด้วยการวางตำแหน่งที่โดดเด่น 2 ด้าน ได้แก่ 1) เน้นด้านคุณภาพสินค้า (Product Quality) และ 2) เน้นการสร้างความประทับใจในทางบวกให้ผู้บริโภค เพื่อนำไปสู่การรับรู้ในคุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ของธุรกิจ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่าผลการศึกษาโดยรวมของการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากาแฟสตาร์บัคส์ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายย่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ด้านการรับรู้คุณภาพ เป็นอันดับ 1 รองลงมา คือ ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า ด้านความภักดีในตราสินค้า และ ด้านความเชื่อมโยงของตราสินค้า ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของธุรกิจกาแฟสตาร์บัคส์ จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดื่มกาแฟสตาร์บัคส์ที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ผู้ดื่มกาแฟสตาร์บัคส์ที่มี เพศและสถานภาพที่แตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าไม่แตกต่างกัน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ผู้ประกอบการธุรกิจกาแฟสดควรกำหนดกลยุทธ์การตลาดด้านการแบ่งส่วนตลาด (Segmentation) โดยใช้เกณฑ์ประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ 2) ควรมีการศึกษาวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าในเชิงเปรียบเทียบตามลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้บริโภค เช่น เปรียบเทียบระหว่างชาวไทยและชาวต่างชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2567). 25 ปี กับ 25 เรื่องราว “สตาร์บัคส์” จากกาแฟเบอร์ 1 ของโลก สู่มืองไทย. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1075097>
- จิรัชมา พลเมือง. (2565). คุณค่าตราสินค้าและคุณภาพการให้บริการที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟมอลล์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทศพล ศิริพิริยะกุล. (2556). การรับรู้คุณค่าตราสินค้า เตียวฮั่วหยู. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิภาพร แถนสีแสง. (2553). การประเมินคุณค่าตราสินค้าของห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- บุศราคม เพชรจำรัส. (2561). ปัจจัยด้านการตลาดเชิงบูรณาการ (IMC) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เบญจวรรณ แก้วสวัสดิ์. (2559). การรับรู้คุณค่าตราสินค้าในธุรกิจให้บริการระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- บุญยง รัตนสุไส. (2557). คุณค่าตราสินค้าของรถยนต์ยี่ห้อฟอร์ดในมุมมองผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกการตลาด. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.
- สตาร์บัคส์. (2567). ประวัติศาสตร์ Starbucks ประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2567 จาก <https://starbucks.co.th/th/about-us/starbucks-in-thailand>
- สุนิสา ลิขิตวัฒนลี. (2560). ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสตาร์บัคส์ สาขาบ้านสีลม. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยสยาม.
- อลงกรณ์ รักษาพรหมณ์ และคณะ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการ การสร้างคุณค่าตราสินค้ากับความจงรักภักดี ต่อตราสินค้าของร้านกาแฟแฟรนไชส์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิทยาการจัดการ, 5(2), 156-172.
- Aaker, D. A. (1991). Managing brand equity: Capitalizing on the value of a brand name. New York: The Free Press.
- Al-Dmour, H. et al. (2013). The effect of services marketing mix elements on customer-based brand equity: An empirical study on mobile telecom service recipients in Jordan. International Journal of Business and Management, 8(11), 13-26.
- Buil, I. et al. (2013). "Examining the role of advertising and sales promotions in brand equity creation". Journal of Business Research, 66(1), 115-122.
- Cochran, W. G. (1997). Sampling techniques. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Handayani, P. W. et al. (2022). The influence of social media marketing activities on brand trust, brand equity, and brand loyalty in social media. Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research, 17(2), 620-639.
- Inkuer, A. (2023). Perceived Brand Equity Influencing Intention Behavior of OTOP Natwatwithi Tourism Community. In International Academic Multidisciplinary Research conference. Wismar University.
- Keller, K. L. (2013). Strategic brand management: Building, measuring, and managing brand Equity. (4th ed.). United States: Pearson Education.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). Marketing management. (15th ed.). United States: Pearson Education.

- Parris, D. L. & Guzmán, G. M. (2023). Brand concepts in the 21st century: A bibliometric analysis. *Journal of Brand Management*, 30(1), 173-188.
- Rovinelli, J. R. & Hambleton, K. R. (1997). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1997), 49-60.
- Sekaran, U. & Bougie, R. (2010). Theoretical framework in theoretical framework and hypothesis development. *Research methods for business: A skill building approach*. Bognor Regis: A John Wiley and Sons, Ltd.
- Thompson, C. J. & Arsel, Z. (2004). The Starbucks brandscape and consumers' (anticorporate) experiences of glocalization. *Journal of Consumer Research*, 31(3), 631-642.
- Zollo, L. et al. (2020). "Unpacking the relationship between social media marketing and brand equity: the mediating role of consumers' benefits and experience". *Journal of Business Research*, 117(2020), 256-267.

รัฐประศาสนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ*

THE PUBLIC ADMINISTRATION AND GOVERNANCE POLICY OF
HIS MAJESTY KING TRAILOKKANAT PERIOD

พระครูใบฎีกาวสันต์ ปัญญาโร (หนองทราย)*, ภาสกร ดอกจันทร์, กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์

Phrakhru Baidika Wasan Phanyatharo (Nongsai)*, Phasakorn Dokchan, Kampanart Wongwattanapong

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences and Local development, Pibulsongkram Rajabhat university, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: wasan.25022023@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รัฐประศาสนนโยบายในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ 2) วิเคราะห์รัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองฯ และ 3) ข้อเสนอแนะฯ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 50 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ผ่านเกณฑ์เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ เป็นนักวิชาการโบราณคดี จำนวน 10 คน มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับโบราณคดี นักวิชาการทั่วไป 10 คน มีประสบการณ์และความรู้ทั่วไป ไม่น้อยกว่า 5 ปี และนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ 30 คน เป็นนักศึกษาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ปี วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ร่วมกับประยุกต์ใช้เทคนิคเล่าเรื่อง และวิเคราะห์ตามแนวคิดของมิวส์และฮูเบอร์แมน เครื่องมือเป็นเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) รัฐประศาสนนโยบายฯ พบว่า ทรงใช้นโยบายการปกครองแบบยุทธีวิธี สันติวิธี โดยปกป้องสุขุขทัย มิให้ล้าหน้า รุกรานจากภายนอก ส่วนภายในอาณาจักรทรงรวบอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง แล้วกระจายอำนาจโดยทหารและพลเรือนอย่างเป็นระบบ เกิดการถ่วงดุลอำนาจ 2) วิเคราะห์ฯ พบว่า เป็นนโยบาย 3 ด้าน ด้านความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ความสัมพันธ์กับจำนวนผู้ปกครองที่ได้รับผลประโยชน์ และผู้ได้รับผลประโยชน์จากการปกครอง ทรงใช้ การบริหารราชการแผ่นดิน 3 มิติ ได้แก่ มิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ผลการวิจัยแสดงถึงข้อจำกัดของกลุ่มนักศึกษาฯ และข้อถกเถียงความเห็นที่แตกต่างในกลุ่มนักโบราณคดี และ 3) ข้อเสนอแนะฯ สรุปเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ เจริญนโยบาย ใช้เป็นต้นแบบค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองสมัยอื่น ๆ ได้ เจริญปฏิบัติการ นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ด้านวิชาการได้ และในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรส่งเสริมให้มีอย่างต่อเนื่อง บูรณาการ เทคโนโลยีล้ำสมัย

คำสำคัญ: รัฐประศาสนนโยบาย, สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ, การบริหารราชการแผ่นดิน, การกระจายอำนาจ

Abstract

This research aims to study 1) The public administration policy during the reign of King Borommatrailokkanat, 2) Analyze the public administration policy and 3) Provide recommendations. It is a qualitative research, studying documents and collecting data through in-depth interviews with 50 key informants. The data were specifically selected through the defined criteria as a sample group as follows: 10 archaeological academics with experience and knowledge about archaeology; 10 general academics with experience and general knowledge of not less than 5 years; and 30 public administration students who have been students for not less than 3 years. Content data were analyzed using storytelling techniques and analysis based on the concepts of Miles and Huberman. The tools used were documents and in-depth interviews. The research results found that 1) Public administration policy found that His Majesty used a tactical, peaceful policy of governance for protecting Sukhothai from invasion by Lanna. Within the kingdom, he concentrated power at the center and distributed power through the military and civilians systematically, creating a balance of power. 2) Analysis found that it was a policy of government administration in 3 areas: relevant to the constitution, relationship with the number of rulers who benefit, and those who benefit from governance. He used 3 dimensions which were political, economic and social. The research results showed the limitations among the student groups, the different arguments and opinions among archaeologists. and 3) The recommendations could be summarized into 3 approaches: the policy-wise, it can be used as a model for research on public administration and government administration policies in other periods; the operational-wise, the research results can be applied in academic fields, and in future research, it should be promoted continuously and integrated with cutting-edge technology.

Keywords: Public Administration Policy, Governance, King Borommatrailokkanat, Public Administration

บทนำ

บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาปรากฏการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์เป็นชุมชนตั้งแต่อดีตเรียกว่า (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2559) “ดินดอนสามเหลี่ยมเจ้าพระยา” (Chao Phraya Delta) ที่รู้จักกันทั่วไปว่าลุ่มน้ำเจ้าพระยานั้นเป็นแหล่งเกิดของบ้านเมืองและรัฐที่ใหญ่โตในสมัยโบราณ (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2565) เรื่องราวความสัมพันธ์ไทย - จีนนั้น สามารถสืบย้อนหลังไปได้ร่วม 2,000 ปี ทั้งนี้ ขนชาติไทและประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งปรากฏในเอกสารจีนโบราณยุคต้นประวัติศาสตร์ราวพุทธศตวรรษที่ 12 ลงมา ซึ่งเป็นการพัฒนาจากการเกิดของบ้านเล็กเมืองน้อยที่อยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำขึ้นเป็นรัฐอิสระที่มีการนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกับบรรดารัฐอื่น ๆ ที่อยู่ในประเทศเดียวกัน มีภาษาเดียวกัน จนถึงการรวมตัวเป็นรัฐใหญ่ที่เรียกว่าอาณาจักร (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2559) ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานี้ปรากฏอาณาจักร การเคลื่อนไหวของผู้คนและการเกิดบ้านเมืองและรัฐขึ้น อาจแบ่ง

ออกได้เป็น 2 ช่วงเวลา คือ สมัยทวารวดี - ลพบุรีและสมัยอยุธยา - กรุงเทพฯ จากหลักฐานทางโบราณคดีมีพัฒนาการของกลุ่มบ้านเมืองเหล่านี้ย้อนหลังไปถึงสมัยสุพรรณภูมิ ที่มีการติดต่อกับอินเดียประมาณ 300 - 400 ปีก่อนคริสตกาล ในประวัติศาสตร์ราชวงศ์หวนฉว่บ่หลวง (หวนสี่อ) มีการกล่าวถึงไทยหรือเซียน หรือ สยาม และ หลัวหู หรือ ละโว้ (ลพบุรี) ในช่วงเวลา พ.ศ. 1821 - 1830 (อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร, 2563) ได้ปรากฏร่องรอยการอยู่อาศัยมาก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทอง ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นศูนย์กลางทางการเมืองการปกครองเมื่อพุทธศักราช 1893 โดยรวบรวมกลุ่มเมืองที่มีความสัมพันธ์ทางด้านเครือญาติเข้าด้วยกัน อาทิ เมืองลพบุรี เมืองสุพรรณบุรี (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2561) อยุธยาเป็นราชอาณาจักรสยามแห่งแรก เพราะรวบรวมรัฐต่าง ๆ โดยรอบหลายแห่งไว้ในอำนาจมากที่สุดก่อนรัฐอื่น ๆ อยุธยามีความเป็นมาทั้งของผู้คนและพื้นที่ แยกไม่ได้จากพัฒนาการตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของสุวรรณภูมิและอุษาคเนย์ (อาเซีย) การเจริญเติบโตอย่างโดดเด่นในภูมิภาค ท่ามกลางปัญหาภายใน และปัจจัยภายนอก ตั้งแต่หลังการสวรรคตของพระเจ้าอู่ทองเป็นต้นมา จนถึงรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จะกล่าวถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงในสมัยนี้ ดังนี้ 1) ความขัดแย้งกันระหว่างสุโขทัยกับอยุธยาหรือสุพรรณภูมิ คือ ระหว่างพระยาศรีสุริยราชสมเดจ์พระบรมไตรโลกนาถ มติชนสุดสัปดาห์ (4 พฤษภาคม 2568) ว่าเกิดจาก “ความแค้นฝังหุ่น” ที่ทรงมีต่อ “พระยาศรีสุริยราช” ญาติผู้น้องเชื้อสายสุโขทัยเหมือนกัน ที่บังอาจทำการแปรพักตร์ เอาใจออกห่าง โครงตั้งหลายบทในวรรณคดีขุนช้าง ขุนแผน บันทึกลงถึง “ต้นเหตุของสงคราม” และ 2) ความขัดแย้งระหว่างอยุธยากับขัตติยราชล้านนา กล่าวคือ พระเจ้าติโลกราชทรงสร้าง ความมั่นคงภายในอาณาจักรล้านนาในช่วง 45 ปี (ค.ศ. 1985 - 2030) ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐฯ กล่าวว่า “ศักราช 822 มะโรงศก (พ.ศ. 2554) ครั้งนั้นพญาเชลียงคิดเป็นกบฏพาเอาครัวทั้งปวงไปแต่มาหาราช ศักราช 823 (พ.ศ. 2547) ครั้งนั้น ศักราช 824 มะเมียศก (พ.ศ. 2548) เมืองนครไทย พาอพยพหนีไปเมืองน่านแลให้พระกลาโหมไปตามได้คืนมา แล้วพระกลาโหมยกพลไปเอาเมืองสุโขทัยได้เมืองคืนดุจเก่า” (วิกิพีเดีย, 2568)

อย่างไรก็ตามแม้ในปัจจุบัน ความขัดแย้งยังมีปรากฏในสังคมไทย เช่น ความขัดแย้งทางการเมืองไทย พงศศักดิ์ เหลืองอร่าม กล่าวว่า นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ริเริ่มนำฐานข้อมูล GDELT มาวัดความขัดแย้งทางการเมืองโดยใช้ Google BigQuery Platform ดัชนีนี้ให้เห็นความสำคัญระดับการประท้วงทางการเมืองไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 เป็นต้นมา โดยคำนึงถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ (พงศศักดิ์ เหลืองอร่าม, 2560)

โดยใช้ข้อมูล จำนวนข่าวการประท้วงต่อจำนวนรายงานข่าวทั้งหมดเป็นตัวแทนการวัดระดับความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทย จะพบว่า เหตุการณ์พฤษภาทศวรรษ ค.ศ. 1992 มีความขัดแย้งรุนแรงมากที่สุด จากนั้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 เป็นต้นมา การประท้วงในไทยปะทุขึ้นเป็นช่วง ๆ อย่างค่อนข้างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนเกิดรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014

การวิจัยครั้งนี้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึง แนวคิดการจำแนกระบบการปกครอง 3 ด้าน (บูฆอรี ยีหะมะ, 2550) คือ 1) ด้านจำแนกตามรัฐธรรมนูญ 2) ด้านจำแนกตามจำนวนผู้ปกครอง และ 3) ผู้ได้รับผลประโยชน์จากการปกครอง นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยปัญหา 3 มิติ คือ 1) การเมือง 2) เศรษฐกิจ และ 3) สังคม นอกจากนี้ “หลักการรวมอำนาจ” (Centralization) ไว้ว่า 1) มีการรวมอำนาจในการบังคับบัญชาหน่วยงานการปกครองต่าง ๆ ไว้ที่

ส่วนกลาง 2) มีการรวบรวมอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการไว้ที่ส่วนกลาง 3) การปกครองเป็นไปตามลำดับชั้น และการกระจายอำนาจ (De Centralization) การกระจายอำนาจนั้นมีหลายรูปแบบเพื่อป้องกันการสับสนเราควรที่จะกำหนดเงื่อนไขที่ว่า “การกระจายอำนาจควรเป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระบบการเมืองหนึ่ง ๆ” ขอบข่ายหรือรูปแบบของการกระจายอำนาจแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การกระจายอำนาจโดยจำเป็นหรือโดยปริยาย (Decentralization by Default) 2) การแปรรูปกิจการของภาครัฐ (Privatization) 3) การกระจายอำนาจในลักษณะนี้ 4) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจ (Delegation) และ 5) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการโอนอำนาจ (Devolution) และการปกครองสมัยใหม่ของไทย แนวคิดการเมืองของไทย เริ่มจากอิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย ปรัชญาการเมืองของไทยจึงเป็นการผสมผสานศาสนาพุทธ มีรูปแบบการปกครอง ดังนี้ 1) แนวคิดแบบพ่อปกครองลูก 2) แนวคิดแบบธรรมราชา 3) แนวคิดแบบเทวราชา และ 4) แนวคิดประชาธิปไตย (ณรงค์ พ่วงพิศ, 2540)

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาของการวิจัยในครั้งนี้ นำไปสู่การไขปัญหาว่า อะไร? คือ นโยบายที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาในช่วงเวลานั้น และอะไร? คือ วิธีการในการแก้ปัญหา ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าควรศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐประศาสนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ” เป็นการศึกษาวิจัยเรื่องนโยบาย การวิเคราะห์รัฐประศาสนโยบายการบริหารบ้านเมืองฯ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการและในการวิจัยครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารัฐประศาสนนโยบายในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รัฐประศาสนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากศึกษาเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- เป็นนักวิชาการด้านโบราณคดีหรือเป็นผู้มีความรู้ด้านโบราณคดีมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี
- เป็นนักวิชาการทั่วไปหรือเป็นนักบริหารองค์กรมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ระยะที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นนักศึกษารัฐประศาสนศาสตรมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ปี

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ 1) นักวิชาการด้านโบราณคดี จำนวน 10 คน 2) นักวิชาการทั่วไป จำนวน 10 คน และ 3) นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) การวิจัยครั้งนี้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวนทั้งสิ้น 50 คน ประกอบด้วย

- กลุ่มนักโบราณคดี และนักวิชาการทั่วไป ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ใช้การบันทึกเสียงและวิดีโอ และป้องกันการสูญหายของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้แจ้งโดยส่งหนังสือขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นผู้ออกเลขหนังสือ แจ้งเป็นรายละเอียดบุคคล จำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน

- กลุ่มนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ข้อมูลแบบสนทนากลุ่ม โฟกัสกรุป (Focus Group) และป้องกันการสูญหายของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้แจ้งโดยส่งหนังสือขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นผู้ออกเลขหนังสือ แจ้งเป็นรายละเอียดองค์กรที่ขอเก็บข้อมูล จำนวน 30 คน

ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในระยะที่ 1 ได้แก่ นักวิชาการด้านโบราณคดี นักวิชาการทั่วไป ในระยะที่ 2 ได้แก่ กลุ่มนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ สามกลุ่ม ใช้แนวคำถามปลายเปิดเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 4 ประเด็น ข้อมูลที่เกี่ยวกับ 1) แนวคิดรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม 2) แนวคิดความเกี่ยวข้องรัฐธรรมนูญกับรัฐประศาสนนโยบายในการบริหารบ้านเมือง 3) แนวคิดเกี่ยวกับจำนวนผู้ปกครองและผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการปกครอง และ 4) แนวทางในการนำรัฐประศาสนนโยบายมาปรับใช้กับการบริหารบ้านเมืองในปัจจุบัน ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ เอกสารแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ภาคสนามเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความอิสระ ให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content Validity) ผู้วิจัยนำเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ด้านเนื้อหา ด้านโครงสร้าง และครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ความเหมาะสม ด้านภาษา ตลอดจนถึงเกณฑ์การให้คะแนนและการแปลความหมายของคะแนน จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบเมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและเสนอแนะแล้ว นำเครื่องมือวิจัยมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง ก่อนนำไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยต่อไป คือ

3.1 นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมีการให้เกณฑ์การพิจารณาคะแนนแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

- 1 ถ้าแน่ใจว่าประเด็นการสัมภาษณ์ไม่ตรงกับสิ่งที่มุ่งวัด
- 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าประเด็นการสัมภาษณ์ตรงกับสิ่งที่มุ่งวัด
- +1 ถ้าแน่ใจว่าประเด็นการสัมภาษณ์ตรงกับสิ่งที่มุ่งวัด

3.2 นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) (เทียมจันทร์ พานิชผลินไชย, 2545)

$$\text{สูตรการคำนวณ IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC = ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา

$$\sum R = \text{ผลรวมความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ}$$

*ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการหาค่า IOC ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัยได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึงวันที่ 30 มกราคม 2568 รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน ก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้แจ้งต่อผู้ให้ข้อมูลโดยส่งหนังสือขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนสัมภาษณ์จริง โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นผู้หนังสือ แจ้งเป็นรายบุคคล สำหรับกลุ่มนักวิชาการ โบราณคดีและกลุ่มนักวิชาการทั่วไป ส่วนกลุ่มนักศึกษาแจ้งไปยังสถาบันการศึกษาที่นักศึกษาชั้นสูงกักอยู่ ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบกับจดบันทึก การบันทึกเทป ถอดความจากเทป กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อให้ข้อมูลสะท้อนความเป็นจริง ตามวัตถุประสงค์ เพื่อความเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดลำดับสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยรัฐประศาสน์นโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้แก่ ข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบรายบุคคล จาก 2 ตัวแทน ได้แก่ 1) ตัวแทนจากนักวิชาการโบราณคดี จำนวน 10 คน และ 2) ตัวแทนจากนักวิชาการทั่วไป จำนวน 10 คน

ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาวิจัยรัฐประศาสน์นโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ตัวแทนจากนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 30 คน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- ผู้วิจัยได้กระทำการนัดวัน เวลา สถานที่ ในการประชุมเพื่อทำข้อตกลง และชี้แจงอธิบาย บทบาทให้กับผู้ให้ข้อมูลพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้
- เมื่อผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลเข้าใจตรงกันสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้แล้ว ลำดับต่อไป คือ การเข้าสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้ ก็เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยบรรยายความเรียงแบบพรรณนา ผู้วิจัยนำแนวคิดของมิลส์และฮูเบอร์แมน (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ โดยมีวิธีเก็บข้อมูลมุ่งเน้นเป็น แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกระทำการสัมภาษณ์ รวบรวม และดำเนินการ คือ 1) การตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการบันทึกการสัมภาษณ์ และ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด ได้แก่ การถอดเนื้อความจากเทปเสียงหรือวีดีโอ สรุปความจากแบบสัมภาษณ์ มาสรุปบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อให้ครอบคลุมครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ แบ่งเป็น 2 ระยะ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 1) ตัวแทนนักวิชาการด้านโบราณคดี จำนวน 10 คน 2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนนักวิชาการทั่วไป จำนวน 10 รูป/คน และ 3) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนจากนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 30 รูป/คน โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้อง คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ชื่อ - นามสกุล เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐประศาสนนโยบายในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางฯ มาปรับใช้กับการบริหารบ้านเมืองในปัจจุบัน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการสัมภาษณ์ฯ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 สรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ เชิงลึก แบบรายบุคคล เกี่ยวกับ รัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน ได้แก่ นักวิชาการโบราณคดีและนักวิชาการทั่วไป ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ ทั้ง 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็น 1 รัฐประศาสนนโยบายในการบริหารบ้านเมืองฯ ได้แก่ ด้านการเมือง พบว่า ทรงขยายอำนาจ ใช้เครือญาติ ใช้ศาสนา รวมอำนาจ ออกกฎหมายนาทหารนาพลเรือน ใช้กุศโลบายทั้งอ่อนและแข็ง ในการที่จะเจรจา และทรงดำเนินการปฏิรูปการปกครอง โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 3 ส่วน คือ การปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และการปกครองท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ยึดแหล่งเตาเผาอุตสาหกรรมเครื่องถ้วยคืบได้ สมุหนายกและสมุหกลาโหมมีอำนาจในการเกณฑ์ทหาร ไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากกว่า การค้าขายเป็นหลัก รายได้มาจาก ไพร่หลวง ระบบจิ้มก้อง ข้าว พวกสีผึ้ง กระวาน กานพลู นอแรด และด้านสังคม พบว่า สนับสนุนพุทธศาสนา และสร้าง บุรณะศิลปวัฒนธรรม ยุติอำนาจสุโขทัย ส่งเสริมศึกษาภาษาบาลี - สันสกฤต สร้างชนชั้นของคนในสังคม สร้างอุปนิสัยให้ประชาชนมีความจงรักภักดี ใช้ศาสนาเชื่อมโยงระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง และประชาชน ตลอดจนออกกฎหมายควบคุมประชากรและกำลังคน ส่งเสริมการศึกษา

ประเด็น 2 ความเกี่ยวข้องระหว่างรัฐธรรมนูญกับรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมือง พบว่า รัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญการปกครองของตนเอง ออกระเบียบข้อบังคับในการจัดสรรบทบาทหน้าที่ของจตุสดมภ์ทั้ง 4 กฎหมายตราสามดวงเป็นต้นแบบรัฐธรรมนูญ

ประเด็น 3 จำนวนผู้ปกครองและผู้ได้รับผลประโยชน์จากการปกครอง ได้แก่ จำนวนผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองต้องสำคัญ/สัมพันธ์กับประชากร และระบบ ผู้ปกครองสมัยก่อนเป็นการรวมศูนย์ปกครองด้วยบารมี บุญญาธิการ มากเกินไปทำให้เกิดการแย่งชิงอำนาจและการบริหารที่ไม่มีประสิทธิภาพ

ประเด็น 4 การนำรัฐประศาสนโนบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมาปรับใช้กับการบริหารบ้านเมืองในปัจจุบัน ได้แก่ ด้านการเมือง พบว่า มีภูมิสัมพันธ์กับบ้านเมืองรอบข้าง ใช้การทูต ศาสนา แง่คิดบางอย่างอาจจะนำมาใช้ได้ นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ สร้างดุลยภาพระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่น ควรเน้นการแบ่งแยกอำนาจชัดเจนระหว่างฝ่ายบริหารและความมั่นคง เน้นการกระจายอำนาจ ปรับปรุงกฎหมายการปกครองให้ทันต่อความต้องการของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ระบบภาษี ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ Keep Balancing การค้ากับจีน และต่างประเทศ ใช้หลักธรรมะ การจัดระบบภาษีที่เป็นธรรม การควบคุมการค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาระบบการเงินการคลัง การร่วมมือระหว่างประเทศ ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้มีอาชีพ และด้านสังคม พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนากับคุณสมบัติผู้นำ สร้างศีลธรรม การเมืองรักษา ส่งเสริม ความเป็นธรรมในสังคม และศิลปวัฒนธรรม จิตสำนึกให้แก่ประชาชน

ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาวิจัยรัฐประศาสนโนบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 สรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับ รัฐประศาสนโนบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ (Focus Group)

ประเด็น 1 รัฐประศาสนโนบายในการบริหารบ้านเมืองฯ ได้แก่ ด้านการเมือง พบว่า มีการจัดระเบียบการปกครอง ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การปกครองแบบรวบอำนาจ ซึ่งเศรษฐกิจก็ถูกผนวกรวมด้วย นอกจากนั้นใช้การทูตและพัฒนาบ้านเมืองควบคู่ไปด้วย (กระจายอำนาจ) การสร้างระบบราชการเอาคนเก่งไปบริหารงานในต่างแคว้น ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เพื่อให้การจัดการเงินภายในราชอาณาจักรมีประสิทธิภาพมาก การส่งเสริมการค้า การส่งเสริมการเกษตรการรวมสุโขทัยกับอยุธยาเข้าด้วยกันทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น และด้านสังคม พบว่า มีการจัดสังคมใหม่ปฏิรูปดนตรี ศิลปะทันสมัยมากขึ้น ส่งเสริมพระพุทธศาสนา มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้เหมาะสมคล้ายรัฐธรรมนูญ ได้รับการยอมรับในสังคมสุโขทัยมากขึ้นในฐานะพระมหาธรรมราชา

ประเด็น 2 ความเกี่ยวข้องระหว่างรัฐธรรมนูญกับรัฐประศาสนโนบายการบริหารบ้านเมือง พบว่า รัฐธรรมนูญกับรัฐประศาสนโนบายมีความสัมพันธ์กันและทำให้เกิดความทันสมัยขึ้นในสมัยนั้น รัฐธรรมนูญมีความสำคัญมากในการบริหารซึ่งสามารถควบคุมบุคลากรได้

ประเด็น 3 จำนวนผู้ปกครองและผู้ได้รับผลประโยชน์จากการปกครอง ที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐประศาสนโนบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้แก่ จำนวนผู้ปกครอง พบว่า การมีผู้ปกครองที่เยอะเกินไป ยิ่งทำให้การทำงานล่าช้า และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการปกครอง พบว่า ชนชั้นปกครองและประชาชน เป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์

ประเด็น 4 การนำรัฐประศาสนโนบายการบริหารบ้านเมืองฯ มาปรับใช้กับการบริหารบ้านเมืองในปัจจุบัน ได้แก่ ด้านการเมือง พบว่า การปกครองมีระบบมากขึ้นลดจำนวนการจัดการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงง่าย ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วม สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ไม่สามารถทำ

การปรับใช้ได้ ทำให้ประชาชนมีเงินใช้สอย มีงานทำ และมีความรู้เพื่อให้มีการกระจายความเจริญจากเมืองหลวงออกไป ทำการค้าขายกับชาวต่างชาติ และด้านสังคม พบว่า นำมาปรับใช้แบบเพื่อให้มีความสามัคคี ให้ปรับและนำมาใช้ในสมัยนี้ต้องนำหลักประชาธิปไตยมาใช้โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดเห็น สังคมในปัจจุบันมีแต่เอาเปรียบขาดหลักจริยธรรม

สรุปผลการศึกษารัฐประศาสนนโยบายในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พบว่า

1. ทรงใช้นโยบายการปกครอง รวบอำนาจ กระจายอำนาจเพื่อให้เกิดการถ่วงดุลกัน ปฏิรูปการปกครองเพื่อเกิดประสิทธิภาพในการบริหารและปกครอง โดยมีด้านความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ พบว่า ทรงใช้พระอัยการ กฎมณเฑียรบาล เป็นกฎหมายคล้ายรัฐธรรมนูญ เพื่อตีกรอบและลดบทบาทผู้มีอำนาจกลุ่มเดิม และด้านความเกี่ยวข้องกับจำนวนผู้ปกครองและผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการปกครอง พบว่า จำนวนผู้ปกครองจะมากน้อยตามความเหมาะสม ส่วนผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการปกครอง ได้แก่ ขนชั้นผู้ปกครองและผู้ใกล้ชิดประชาชนบางส่วน
2. การบริหารบ้านเมือง พบว่า ทรงใช้ มิติการเมือง โดยการสร้างชนชั้น ควบคุมประชาชน มิติเศรษฐกิจ ทรงค้าขายกับจีนและต่างชาติโดย จั๊ม - ก๊อง ยึดสุโขทัยเพื่อนำอุตสาหกรรมสังคโลกกลับมา และมิติสังคมใช้ ศาสนายึดเหนี่ยวประชาชน
3. การนำรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมาปรับใช้กับการบริหารบ้านเมืองในปัจจุบัน พบว่า ทุกด้านต้องนำไปประยุกต์ใช้ ด้านการเมือง ถ้านำมาใช้ควรนำหลักการ หลักธรรมในปัจจุบันในการบริหาร ด้านเศรษฐกิจ ไม่สามารถทำการปรับใช้ได้ เพราะปัจจุบันโลกของเรามีแต่เทคโนโลยี ด้านสังคมนำมาปรับใช้ได้เพื่อให้เกิดความสามัคคี โดยนำหลักศีลธรรมใช้ให้เกิดจริยธรรมที่ดีในสังคม

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นการศึกษานโยบายการปกครอง ด้านความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ กับจำนวนผู้ปกครอง และกับผู้รับประโยชน์จากการปกครอง ตามกรอบการวิจัย ในมิติของ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และมุ่งเน้น โดยศึกษาวิจัยถึงที่มา ความหมาย ทฤษฎีการปกครอง หลักการปกครอง แนวคิดการปกครองสมัยใหม่ นโยบายสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร การขัดความขัดแย้งด้วยสันติวิธี บ้านเมืองในสมัยอยุธยา และนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ รวมถึงการได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยผลการวิจัย พบว่า

1. ศักขารัฐประศาสนนโยบายในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อวิเคราะห์แล้ว พบว่า นโยบายสมัยนี้ ทรงดำเนินนโยบายโดย “ปฏิรูปการปกครอง” ซึ่งผู้วิจัยจะได้ดังที่จะอภิปราย ดังนี้

1.1 รวบอำนาจและกระจายอำนาจการปกครอง ทรงแก้ไขสถานการณ์อันวิฤต โดยรวบอำนาจ อาณาจักรล้านนา ล้านช้าง เป็นต้น ในฐานะประเทศราช โดยส่งบรรณาการทุกปี ส่วนอาณาจักรสุโขทัยและเมืองบริวาร ขึ้นตรงต่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถในฐานะสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 5 อยุธยาให้พระอนุชาเป็นผู้ครองและบริหาร สอดคล้องกับ ที่มงานทรูปลูกปัญญา ทรงรวมอำนาจจากการปกครองเข้าสู่ศูนย์กลาง คือ ราชธานี และแยกฝ่ายทหาร และฝ่ายพลเรือนออกจากกัน คือ ฝ่ายทหารมีสมุหพระกลาโหมเป็นหัวหน้า รับผิดชอบ ฝ่ายพลเรือนมีสมุหนายก เป็นหัวหน้ารับผิดชอบ มีผู้ช่วย คือ จตุสดมภ์ เป็นต้น การกระจายอำนาจ จากการศึกษาวิจัย

พบว่า ทรงจัดการบริหาร 4 ส่วน ได้แก่ 1) การบริหารส่วนกลาง 2) การบริหารส่วนภูมิภาค 3) การบริหารส่วนท้องถิ่น และ 4) ประเทศราช สอดคล้องกับ ทิมงานทรูปลูกปัญญา ในรัชสมัยนี้การปกครอง ชักนำให้ประชาชน โดยเฉพาะประชาชนเมืองเหนือ ตั้งมั่นอยู่ในพระรัตนไตร วางองค์ไว้ในฐานะธรรมราชาเหมือนดังพระมหาธรรมราชาลิไท โดยทรงแบ่งการกระจายอำนาจเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น (ทิมงานทรูปลูกปัญญา, 2565)

2. ทรงปฏิรูปการปกครอง กล่าวคือ ทรงปฏิรูปการปกครองโดยการเปลี่ยนระบบ จตุสดมภ์ (เวียง วัง คลัง นา) ไปเป็นระบบที่ซับซ้อนขึ้น เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น กล่าวโดยลำดับ ดังนี้

สาเหตุปฏิรูปการปกครอง อันเกิดจากระบบเก่า เกิดความขัดแย้งกันระหว่างพระยuthิธิ์เรียวกับ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และการรุกรานจากล้านนา มติชนสุดสัปดาห์ ว่า ญาติผู้น้องเชื้อสายสุโขทัยเหมือนกัน ที่บังอาจทำการแปรพักตร์ เอาใจออกห่าง โค้งคั่นหลายบทในวรรณคดีขุนพ่าย บันทึกถึง “ต้นเหตุของสงคราม” (มติชนสุดสัปดาห์, 2568) เกิดความขัดแย้งระหว่างอยุธยาที่ขัดแย้งกับล้านนา (วิกิพีเดีย, 2568) พระเจ้าติโลกราช ทรงทำสงครามกับอยุธยาในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 และสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถติดต่อกัน ในช่วงเวลา 24 ปี

วิธีการปฏิรูปการปกครอง หลังจากทีรวบอำนาจอยู่ที่พระองค์แล้วทรงกระจาย ให้พลเรือน (สมุหนายก) และสมุหเทศาภิบาล (ทหาร) เป็นผู้ใช้อำนาจและถ่วงดุลกัน โดยมีเมืองหลวงเป็นศูนย์กลาง ทรงกำหนดให้มี 1) เมืองชั้นใน ทรงมอบหมายให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือเจ้านายใกล้ชิดเป็นผู้รั้งเป็นผู้ปกครองขึ้นตรงต่อเมืองหลวง มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบเดียวกับเมืองหลวง 2) เมืองชั้นนอก กำหนดให้มีการปกครองแบบส่วนท้องถิ่น มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่งเจ้านายหรือขุนนางไปเป็นเจ้าเมือง และ 3) เมืองประเทศราช ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ อารังธัญวงศ์ การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คือ ทรงตั้งกรมใหญ่อีก 2 กรม คือ กรมกลาโหม และกรมมหาดไทย (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2547)

ผลการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พบว่า 1) ทำให้ราชธานีหรือศูนย์กลางมีอำนาจในการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และสามารถควบคุมอำนาจทางเศรษฐกิจ ทำให้ส่วนกลางมีความมั่งคั่ง 2) ระบบศักดินาทำให้เกิดโครงสร้างทางชนชั้น เป็นเครื่องมือที่สำคัญในทางปกครอง กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง กำหนดสิทธิและหน้าที่ และ 3) เกิดเสถียรภาพในการปกครอง โดยเฉพาะอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่มีการรวมศูนย์ มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างทหารและพลเรือน

3. ตั้งกฎมณเฑียรบาล กล่าวคือ ทรงตั้งกฎมณเฑียรบาลหรือกฎหมายอันเป็นการบังคับใช้สำหรับพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ วินัย พงศ์ศรีเพียร เนื้อหาสาระกฎมณเฑียรบาล ประกอบด้วย 1) สถานภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์และความศักดิ์สิทธิ์ของมณเฑียรสถาน 2) สัญลักษณ์แห่งกษัตริย์ภาพ อันได้แก่ เครื่องราชประโศคราชาศัพท์ ช้างสำคัญ ม้าสำคัญ 3) มาตรการรักษาความปลอดภัยแห่งองค์พระมหากษัตริย์และฝ่ายใน 4) กิจวัตรประจำวันที่พระมหากษัตริย์ต้องทรงปฏิบัติ (พระราชทานกิจ/พระราชนุกิจ) 5) สถานภาพเจ้านายฝ่ายหน้า 6) สถานภาพเจ้านายฝ่ายใน 7) สถานภาพลูกขุน ข้าราชการ ข้าราชการ 8) สถานภาพข้าทูลละอองฝ่ายใน 9) พระราชนิยมด้านปกครองและอื่น ๆ 10) พระราชพิธี 11) อัยการพระราชสงคราม 12) กฎระเบียบเมื่อเข้าเฝ้า และ 13) กฎเมื่อแขกเมืองมาเข้าเฝ้าถวายบังคม (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2549)

4. พระโอยการตำแหน่งนาพลเรือน และ พระโอยการตำแหน่งนาหัวเมือง วิกีพีเดีย พระโอยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหาร หัวเมือง เป็นกฎหมายที่กำหนดตำแหน่งศักดินา บรรดาศักดิ์ ลำดับชั้น โครงสร้างส่วนราชการในระบบราชการสมัยโบราณ ตัวพระโอยการประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ศักดินาของพลเรือน ศักดินาทหาร และศักดินาของขุนนางในหัวเมืองนอกราชธานี (วิกิพีเดีย, 2568)

5. ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งหนังสือมหาชาติคำหลวง ทีมงานทรูปลูกปัญญา นับว่าเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องแรกของกรุงศรีอยุธยา และเป็นวรรณคดีชิ้นเยี่ยมที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาษา และวรรณคดีของไทย นอกจากนี้ ยังมีลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นยอดวรรณคดีประเภทลิลิตของไทย (ทีมงานทรูปลูกปัญญา, 2565)

6. ด้านการต่างประเทศ ปรากฏในหนังสือความสัมพันธ์ ไทย - จีน จากเอกสารสมัยราชวงศ์ หยวน หมิง ชิง ซึ่งเป็นเอกสารโบราณของจีน ว่า สยามส่งทูตไป “จิ้ง ก้อง” ถึง 15 ครั้ง

สรุปการอภิปรายได้ว่า ตั้งแต่สร้างกรุงศรีอยุธยา การบริหารรัฐกิจเกิดปัญหาความขัดแย้งภายใน ทำให้สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครอง ได้แก่

1. รวบอำนาจและการกระจายอำนาจการปกครอง คือ 1) รวบอำนาจ มาอยู่ที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ 2) ปฏิรูปการปกครอง 3) ตั้งกฎมณเฑียรบาล 4) พระโอยการตำแหน่งนาพลเรือน และพระโอยการตำแหน่งนาหัวเมือง 5) ประชุมนักปราชญ์แต่งมหาชาติคำหลวง และ 6) ด้านการต่างประเทศ นอกจากนี้ ทรงใช้หลักการทางพุทธศาสนาด้วย มีความสอดคล้องกับรูปแบบระบบราชการของ สมหมาย จันเรื่อ ผู้นำหรือนักบริหารงานให้มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งอยู่กับการที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชายินยอมที่จะปฏิบัติตาม และจะต้องมีระบบการบริหารมาดำเนินการให้คำสั่งมีผลให้บังคับได้ เรียกว่าการบริหารระบบราชการ (Bureaucracy) ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐาน 1) หลักลำดับชั้น (Hierarchy) 2) ความสำนึกแห่งความรับผิดชอบ (Responsibility) 3) หลักแห่งความสมเหตุสมผล (Rationality) 4) หลักการมุ่งสู่ผลสำเร็จ และ 5) หลักการทำให้เกิดความแตกต่างหรือการมีความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) (สมหมาย จันเรื่อ, 2568)

2. วิเคราะห์รัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พบว่า มีมุมมองเกี่ยวกับ นโยบายการปกครอง 3 ด้าน และ การบริหารบ้านเมือง 3 มิติ สามารถแสดงได้ ดังต่อไปนี้

2.1. รัฐประศาสนนโยบายหรือนโยบายการปกครอง 3 ด้าน ได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ จำนวนผู้ปกครองที่ได้รับประโยชน์ และผู้รับผลประโยชน์จากการปกครอง ดังจะได้อภิปราย ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความสัมพันธ์กับรัฐธรรมนูญ พบว่า ทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ในทุกด้าน อาทิ กฎมณเฑียรบาลเป็นกฎหมายสำหรับประมุข และยังกำหนดคุณสมบัติของผู้ปกครอง ผู้ที่จะเป็นกษัตริย์ ตามหลัก อินภษณ และหลักธรรมศาสตร์ จะต้องปราศจากความลำเอียง มีความยุติธรรม เป็นต้น

2.1.2 จำนวนผู้ปกครองในการปกครอง พบว่า จำนวนมากหรือน้อยนั้นไม่สำคัญ สัดส่วนของผู้ปกครองต้องเหมาะสม ต้องไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป และสิ่งที่สำคัญกว่า คือ คุณสมบัติของผู้ปกครองต้องมีศีลธรรมกำกับ มีหลักการแห่งคุณธรรมในการดำเนินงานโดยมุ่งประโยชน์เพื่อประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ

2.1.3 ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการปกครอง พบว่า ผู้ปกครอง ประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก เพื่อให้เกิดเสถียรภาพในการบริหารบ้านเมือง จึงจำเป็นต้องมีกุสบายในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อให้บ้านเมืองเกิดความมั่นคง ปกป้องบ้านเมือง ปกป้องประชาชนและ เพื่อให้ประชาชน มีความเป็นอยู่ที่ดี

2.2 การบริหารบ้านเมือง 3 มิติ ได้แก่ มิติการเมือง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม อภิปราย ดังต่อไปนี้

2.2.1 มิติการเมือง จากการศึกษาวิจัยแล้ว พบว่า ในรัชสมัยนี้มีการกระจายอำนาจ กล่าวคือ มีการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น

2.2.2 มิติเศรษฐกิจ จากการศึกษาวิจัยแล้ว พบว่า ความคิดเห็นของนักวิชาการโบราณคดี ควรเน้นระบบภาษี ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ Keep Balancing สิ่งที่จะนำมาใช้นั้นอาจจะเป็นเรื่องของหลักการ โดยเน้นการกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรม การจัดระบบภาษีที่เป็นธรรม ผู้นำควรมีการวางแผน ส่งเสริมสนับสนุน ให้ประชาชนได้มีอาชีพ ควบคุมด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรม

2.2.3 มิติด้านสังคม จากการศึกษาวิจัยแล้ว พบว่า มีการสร้างความสามัคคี นำศาสนา มาใช้ร้อยจิตใจประชาชนให้เกิดความภักดี

สรุป จากการวิจัยวิเคราะห์ พบว่า ทรงใช้นโยบายการปกครองสอดคล้องกับการจำแนกรูปแบบ การปกครองของ บูฆอรี ยี่หะ คือ 1) ด้านจำแนกตามรัฐธรรมนูญ 2) ด้านจำแนกตามจำนวนผู้ปกครอง และ 3) ผู้ได้รับผลประโยชน์จากการปกครอง นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยปัญหา 3 มิติ คือ 1) การเมือง 2) เศรษฐกิจ และ 3) สังคม (บูฆอรี ยี่หะ, 2550)

3. ข้อจำกัดเสนอแนะต่อการนำรัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารบ้านเมืองปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีปรากฏให้เห็นถึงข้อจำกัดของกลุ่มนักศึกษา และข้อถกเถียงในความเห็นที่แตกต่างของกลุ่มนักวิชาการโบราณคดีและกลุ่มนักวิชาการทั่วไป มีความเข้าใจ ประเด็น ลึกซึ้งที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยแสดงถึง ข้อเสนอแนะทางการนำไปใช้นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องนำไป ประยุกต์ใช้ สามารถนำหลักการและเป้าหมายมาใช้ได้เพียงแต่เปลี่ยนแปลงวิธีการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมใน แต่ละช่วงเวลาหรือในแต่ละยุค ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมนำมาปรับใช้ได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “รัฐประศาสนนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ” ผู้เขียน ได้รับองค์ความรู้ใหม่ โดยผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปองค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากงานวิจัยเป็นภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 การรวบอำนาจและกระจายอำนาจ

จากภาพที่เห็นอธิบายได้ ดังนี้ อยุธยารวบอำนาจของ 2 อาณาจักร 1 หัวเมืองใหญ่ ได้แก่ อาณาจักรล้านนา อาณาจักรสุโขทัย และหัวเมืองใหญ่กัมพูชาหรือเมืองพระนครในขณะนั้น ต่างก็มีเมืองบริวาร ซึ่งอาณาจักรล้านนามีบริวาร ได้แก่ เมืองสิบสองปันนา เชียงตุง (รัฐฉาน) ล้านช้าง เป็นต้น ในฐานะประเทศราชหรือเมืองขึ้นกำหนดให้ล้านนาและเมืองบริวารยอมรับอำนาจของอยุธยาโดยส่งบรรณาการทุกปี ส่วนอาณาจักรสุโขทัยมีเมืองบริวาร ได้แก่ แพร่ น่าน หล่มสัก (ลุ่มบาจาย) และนครไทย รวบอำนาจเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยา ขึ้นตรงต่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถในฐานะสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 5 อีกหนึ่งหัวเมืองใหญ่ คือ กัมพูชาหรือเมืองพระนคร (นครธม) และเมืองบริวาร มีที่ตั้งอยู่ห่างไกล ให้ส่งบรรณาการแก่อยุธยาตามที่อยุธยากำหนด โดยแลกกับอำนาจปกครองตัวเอง ให้อำนาจทั้งสองอาณาจักร ขึ้นตรงต่อกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา โดยอำนาจการแต่งตั้งและสิทธิอำนาจการสวมมงกุฎเป็นของพระเจ้าแผ่นดินอาณาจักรอยุธยา ซึ่งขณะนั้น คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระองค์ให้พระอนุชาบริหารเมืองอยุธยาแทน และขึ้นตรงกับพระองค์

วิธีใช้อำนาจบริหาร คือ ประมุขรัฐ ในสถานะธรรมราชาหรือ จักรพรรดิราช มีบาบริมัญญาธิการ รวมเมืองหรือประเทศอื่นได้ อาทิ ล้านนา ลาว กัมพูชา เป็นต้น รวบอำนาจไว้ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของประชาชน ให้มีการกระจายอำนาจ ผ่านสมุหพระกลาโหม (ทหาร) และสมุหนายก (พลเรือน) ช่วยกันบริหารหัวเมือง ผ่าน ระเบียบกฎหมาย ศาสนาความเชื่อ ผ่านการศึกษา วัฒนธรรมประเพณี โดยในขณะเดียวกัน ให้ถ่วงดุลกัน ไปสู่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และในขณะเดียวกันพระองค์ทรงมีข้าราชการกระทรวงต่าง ๆ พ่อค้า และประชาชน

เป็นผู้ช่วยส่วนพระองค์ไว้ถ่วงดุลอำนาจ อย่างจงรักภักดีอีกชั้นหนึ่ง หากเกิดศึกสงครามต้องช่วยกันรบอย่างเต็มกำลัง ส่วนเมืองชั้นในและเมืองหลวง นั้นมีการบริหารที่คล้ายกัน โดยมีทั้งพระสมุหกลาโหมสมุหนายกเป็นผู้ช่วยจตุสดมภ์ หรือผู้ว่าฯ ปฏิบัติตามพระราชโองการเท่านั้น ทำให้อำนาจพระมหากษัตริย์นั้นมั่นคงยิ่งขึ้น

การนำไปใช้ในอนาคต คือ อดีต มีการรวบอำนาจ (Centralization) เข้าสู่ศูนย์กลาง คือ พระองค์เองแล้ว (อนาคต) กระจายอำนาจ (Decentralization) ให้พลเรือน (สมุหนายก) และทหาร (สมุหกลาโหม) เป็นผู้ใช้อำนาจ ผ่านระเบียบ เกิดการถ่วงดุลอำนาจ (Balance of Power) ตามพระราชประสงค์ โดยมีเมืองหลวงเป็นศูนย์กลาง ทรงมอบหมายให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือเจ้านายใกล้ชิดเป็นผู้รั้งปกครองขึ้นตรงต่อเมืองหลวง มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบเดียวกัน โดยกำหนดให้มีการปกครอง ส่วนท้องถิ่น มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่งเจ้านายหรือขุนนางไปเป็นเจ้าเมือง และเมืองประเทศราช ได้แก่ ล้านนาและบริวาร กัมพูชา ให้ส่งเงินหรือการตอบแทน เพื่อแลกกับการปกครองตนเองหรือผนวกรวมเป็นทองแผ่นเดียวกัน เป็นต้น โดยให้ใช้อำนาจบริหาร เพื่อให้เกิดความมั่นคง มิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ของประเทศ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุป ได้ว่า สาเหตุการเปลี่ยนแปลงรัฐประศาสนนโยบาย หลังจากการสถาปนากรุงศรีอยุธยา การบริหารรัฐกิจเกิดปัญหาความขัดแย้งภายใน ทำให้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครอง ได้แก่ 1) รวบอำนาจโดยสงครามและสันติวิธี การกระจายอำนาจการปกครอง ไปสู่ 2) การปฏิรูปการปกครอง เน้นสร้างและปรับปรุงระบบ โดย 3) ตั้งกฎมณเฑียรบาล ควบคุมความประพฤติราชตระกูลผู้รั้งเจ้าเมือง ออกกฎหมาย 4) พระโอยการตำแหน่งนาพลเรือน และ พระโอยการตำแหน่งนาหัวเมือง เพื่อควบคุมข้าราชการ 5) ประชุมนักปราชญ์มหาชาติคำหลวง ใช้พุทธศาสนาเพื่อครองใจประชาชน และ 6) การค้าขายกับต่างประเทศ เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ วิเคราะห์แล้ว พบว่า รัฐประศาสนนโยบายหรือนโยบายการปกครอง มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ทรงใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ และ 2) จำนวนผู้ปกครองที่ได้รับประโยชน์ มากหรือน้อยนั้นไม่สำคัญ สัดส่วนของผู้ปกครองต้องเหมาะสม ผู้ปกครองต้องมีศีลธรรมเป็นที่ยอมรับของประชาชน และ 3) ผู้รับผลประโยชน์จากการปกครอง คือ ขนชั้นปกครอง ข้าราชการ ประชาชน และรัฐ นอกจากนี้ ทรงใช้การบริหารบ้านเมือง 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติการเมือง มีการกระจายอำนาจ คือ การบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น 2) มิติเศรษฐกิจ รายได้มาจาก ค้าขาย ภาษี ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา Keep Balancing และ 3) มิติด้านสังคม มีการสร้างความสามัคคี นำศาสนามาใช้ร้อยจิตใจประชาชนให้เกิดความภักดี ข้อเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กล่าวคือ สามารถนำผลวิจัยครั้งนี้ไปเป็นต้นแบบในการศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยเกี่ยวกับรัฐประศาสนนโยบายของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพระองค์อื่น ๆ ได้ 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ กล่าวคือ สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในทางวิชาการต่าง ๆ ได้ และสามารถนำผลการวิจัย เกี่ยวกับพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจ ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อันเป็นทุนทางสังคม มาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นได้ และ 3) ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป กล่าวคือ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2540). เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2565). สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ. เรียกใช้เมื่อ 19 เมษายน 2567 จาก <https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/19488>
- บุษอริ ยีหมะ. (2550). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. สงขลา: สามลดา.
- พงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม. (2560). วิเคราะห์ระดับความขัดแย้งทางการเมืองไทยด้วย Big Data. เรียกใช้เมื่อ 4 เมษายน 2568 จาก <https://www.the101.world/measuring-political-conflict/>
- มติชนสุดสัปดาห์. (2568). ปรีศนาโบราณคดี : “ยวนพ่ายโคลงฉันท์” (4): “พระญาฤทธิษฐิระ” เลือดขัดตียะผู้พลัดถิ่นชนวนแห่งสงครามล้านนา - อยุธยา? เรียกใช้เมื่อ 4 พฤษภาคม 2568 จาก https://www.matichonweekly.com/culture/article_449032
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2559). การตั้งถิ่นฐานในเขตดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา. เรียกใช้เมื่อ 19 มีนาคม 2568 จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=839>
- วิกิพีเดีย. (2568). พระเจ้าติโลกราช. เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/yKkHP>
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2549). กฎหมายตราสามดวง: หน้าต่างสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2565). หมิงสี่ลู่ - ชิงสี่ลู่ บันทึกเรื่องราวจริงแห่งราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงฯ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาและโรงพิมพ์มติชน.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559). สังคมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง. เรียกใช้เมื่อ 9 เมษายน 2567 จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=808>
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2547). การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 1762 - 2500. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมหมาย จันทรเรือง. (2568). การบริหารตามอำเภอใจ. เรียกใช้เมื่อ 8 พฤษภาคม 2568 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1678466
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2561). อยุธยาจากไหน? กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นาตาแฮก.
- อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยากรมศิลปากร. (2563). ประวัติและบทบาทหน้าที่. เรียกใช้เมื่อ 23 เมษายน 2567 จาก <https://www.finearts.go.th/ayutthayahistoricalpark/categorie/history>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded sourcebook. (2nd ed.). Thousand Oaks: SAGE.

ผลการใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ที่มีต่อทักษะการปฏิบัติท่ารำและ
ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ในวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*
EFFECTS OF USING DEMONSTRATION TEACHING WITH SCAMPER TECHNIQUE ON
DANCE PERFORMANCE SKILL AND CREATIVE THINKING ABILITY IN
DRAMATIC ART SUBJECT OF GRADE 6 STUDENTS

ศุภรศม์ ปาระง*, ศักดา สวาทยานันท์

Supharas Parathong*, Sakda Sawatanun

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: Supharas1990@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อสร้างและประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ ในรายวิชานาฏศิลป์ 2) เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ในรายวิชานาฏศิลป์ และ 3) เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ในรายวิชานาฏศิลป์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานาฏศิลป์ที่ใช้ขั้นตอนของการสอนสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ แบบประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำ และแบบประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานาฏศิลป์ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ขั้นตอนของการสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ มีค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับ 0.81 สามารถนำไปใช้ได้จริง ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำมีระดับการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.05 แสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้และถ่ายทอดท่ารำได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ และผลการประเมินด้านความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ มีระดับการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.00 สะท้อนให้เห็นว่าวิธีการสอนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เทคนิคสแกมเปอร์, การสอนแบบสาธิต, ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์, การปฏิบัติท่ารำ, การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์

Abstract

This research aimed to: 1) Develop and evaluate a learning management plan that integrates demonstration-based instruction with the SCAMPER technique in Thai dance education; 2) Examine the dance performance skills of Grade 6 students following the implementation of this instructional approach; and 3) Assess the students' creative thinking abilities after participating in the same instructional model. The sample group consisted of Grade 6 students from Thairath Wittaya 79 School (Ban Nong Ab Chang) in Chom Thong District, Chiang Mai Province, selected through purposive sampling. The research instruments included a Thai dance lesson plan incorporating demonstration-based teaching and the SCAMPER technique, a performance skill assessment form, and a creative thinking evaluation form. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. The results revealed that the developed instructional plan showed high validity and appropriateness, with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) of 0.81, indicating that it is suitable for practical application in classroom settings. The assessment of students' dance performance skills indicated an excellent level of achievement, with an average score of 94.05%, reflecting their ability to accurately perform and convey dance movements. Additionally, the assessment of creative thinking revealed a high level of proficiency, with an average score of 87.00%, demonstrating that the integrated teaching approach effectively enhanced students' creativity.

Keywords: Scam Technique, Demonstration Teaching, Creativity, Dance Practice, Demonstration Teaching with Scam Technique

บทนำ

“นาฏศิลป์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 มีความหมายว่า ศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) นาฏศิลป์ นอกจากจะเป็นเครื่องมือบันเทิงใจสำหรับมนุษย์แล้ว ยังเป็นการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีของชาติ มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยกว่าศิลปะแขนงอื่น ๆ นาฏศิลป์ แสดงความเป็นอารยประเทศ บ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองด้วยดี ด้วยประชาชนมีความเข้าใจศิลปะ เพราะศิลปะการละครสามารถกล่อมเกลাজิตใจโน้มน้าวไปในทางที่ดี ย่อมให้อารมณ์เข้มข้น ผ่องใส เป็นทางนำให้คิดและให้กำลังใจ อีกประการนาฏศิลป์ ยังเป็นแหล่งรวมศิลปะประเภทอื่น ๆ มาเกี่ยวเนื่องเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและทำขึ้นมาด้วยความประณีต สร้างความเป็นแก่นสารให้แก่บ้านเมืองด้วยกันทั้งสิ้น (สุมิตร เทพวงศ์, 2548) กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดมุ่งหมาย มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เน้นความรู้

ทักษะในการคิดริเริ่ม จินตนาการ สร้างสรรค์ งานศิลปะ สุนทรียภาพ และการเห็นคุณค่าทางศิลปะ เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ มีความมีคุณค่า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) กิจกรรมทางศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์

ปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้รายวิชานาฏศิลป์ พบว่า พื้นฐานในการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย อาจเนื่องด้วยทางโรงเรียนขาดแคลนครูผู้สอนในรายวิชานาฏศิลป์มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเมื่อนักเรียนจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และได้ศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของวิทยาลัยนาฏศิลป์นั้น นักเรียนมีปัญหาด้านทักษะการปฏิบัติท่ารำ ซึ่งเมื่อศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่า วิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาคภาคกลาง สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีแผนการรับนักเรียนเข้าศึกษาที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อนักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้แบ่งกลุ่มในการจัดการเรียนรู้เป็น 2 กลุ่ม คือ นักเรียนที่ไม่มีพื้นฐานนาฏศิลป์ไทยกับนักเรียนที่มีพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทย แต่ขณะที่นักเรียนได้ขึ้นชั้นเรียนใน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องศึกษาร่วมกันในชั้นเรียน พบว่า มีกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาด้านทักษะในการปฏิบัติ นักเรียนที่เข้าศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีความแตกต่างกับนักเรียนที่เข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากความรู้พื้นฐานการศึกษาวิชานาฏศิลป์ไทยที่แตกต่างกัน (สุพัตรา สุโพธิ์ธิพัฒน์, 2562) และผลการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ปีการศึกษา 2565 ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 79 (บ้านหนองอาบช้าง) พบว่า ระดับผล การประเมินคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งหมายความว่า นักเรียนยังมีปัญหาด้านพัฒนาการความสามารถทางเชาว์ปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ ปัญหาเหล่านี้อาจเกิดจากข้อจำกัดของระบบการเรียนการสอนที่เน้นการสอนเนื้อหาสาระและความจำมากกว่าการพัฒนาทักษะและความสามารถ จึงส่งผลให้ผู้เรียนขาดความคิดสร้างสรรค์ และจากการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนไม่สามารถสร้างสรรค์ท่าทางการแสดงตามความหมายของเพลงได้ด้วยตนเอง โดยนักเรียนมักลอกเลียนแบบท่าทางการแสดงจากสื่อวิดีโอต่าง ๆ มากกว่าการใช้ทักษะการคิดท่าทางด้วยตนเอง รวมทั้งนักเรียนมีทักษะการปฏิบัติท่ารำไม่ดีเท่าที่ควร เช่น ปฏิบัติท่ารำไม่ถูกต้องตามความหมายของเพลงหรือเนื้อเพลง การปฏิบัติท่ารำไม่มีความต่อเนื่องและยังขาดความสวยงาม

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเชื่อว่าวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ คือ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น ซึ่งนวัตกรรมที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะนั้นจะต้องสอดคล้องกับลักษณะการเรียนศิลปะที่เน้นทักษะการคิดสร้างสรรค์ วิธีการที่น่าสนใจและสำคัญที่นำมาใช้ คือ การสอนแบบสาธิตเป็นวิธีการสอนที่มีลำดับขั้นตอนและมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนโดยผู้เรียนเป็นผู้สังเกตและปฏิบัติตามครู (ทิตินา แหมมณี, 2553) การนำวิธีการสาธิตมาใช้เป็นวิธีการหลักในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากผู้เรียนสามารถสังเกตกระบวนการในการปฏิบัติท่ารำจากครูผู้สอนได้อย่างชัดเจน สามารถซักถามและทบทวนการปฏิบัติกับครูผู้สอนได้อย่างถูกต้อง ครูผู้สอนสามารถมองเห็นข้อบกพร่องในการปฏิบัติท่ารำและสามารถให้ข้อเสนอแนะในกระบวนการปฏิบัติท่ารำที่

ถูกต้องให้ได้อย่างทันท่วงที ระหว่างกระบวนการเรียนการสอนโดยวิธีการสาธิตนั้นผู้สอนจะสอดแทรกคำถามเพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน ที่เรียกว่า เทคนิคสแกมเปอร์ คือ วิธีการในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รูปแบบหนึ่งโดยใช้คำถามให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดใหม่ เป็นเทคนิคที่ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยผ่านการระดมความคิด ซึ่งการใช้คำถามเหล่านั้นจะช่วยให้เด็กได้ใช้ทักษะการคิดที่หลากหลายและพัฒนาความคิดของเด็กจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาความสามารถด้านเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า การใช้เทคนิคสแกมเปอร์ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ตรงตามผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเทคนิคสแกมเปอร์มาประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติท่ารำและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีกทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาการคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้นักเรียนสามารถนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ ในวิชานาฏศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ ในวิชานาฏศิลป์
3. เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ที่มีต่อทักษะการปฏิบัติท่ารำและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ในวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นการใช้เนื้อหาการพัฒนาหลักสูตรที่มีการผสมผสานแนวคิดด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กประถมศึกษา แนวคิดเทคนิคสแกมเปอร์ และการวัดประเมินความสามารถความคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่การศึกษาทักษะการปฏิบัติท่ารำทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวัดและประเมินผลจากความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ท่าทางประกอบเพลง

ขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 คน

ขอบเขตเนื้อหาการศึกษา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้อิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสาระที่ 3 นาฏศิลป์ ตัวชี้วัดที่ ศ 3.1 ป.6/1 และ ป.6/2

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ศิลปะ ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในส่วนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยศึกษาด้านมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบตามช่วงชั้นที่ 2 ดำเนินการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดการเรียนรู้ จึงได้ตัวชี้วัด ศ.3.1 ป.6/1 สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวและการแสดง โดยเน้นการถ่ายทอดลีลาหรืออารมณ์ และ ป.6/2 ออกแบบเครื่องแต่งกายหรืออุปกรณ์ประกอบการแสดงอย่างง่าย ๆ

1.2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของ อเล็กซานเดอร์สัน การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนโดยเทคนิค สแกมเปอร์ คือ กลวิธีในการใช้คำถามเพื่อค้นหาแนวทางเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงสิ่งใหม่ที่พัฒนาขึ้น ประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน 1) การหาสิ่งใหม่ ๆ มาทดแทน 2) การผสม 3) ปรับวิธีการใช้ให้ต่าง 4) การปรับเปลี่ยน 5) เปลี่ยนวิธีการใช้ 6) การลดส่วนประกอบ และ 7) การกลับ

1.3 ศึกษารูปแบบการสอนแบบสาธิต ผู้วิจัยดำเนินการศึกษารูปแบบการสอนสาธิต ของทิศนา ขัมมณี โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ผู้สอนและผู้เรียน เรื่องหรือสิ่งที่จะสาธิต 2) การแสดง/การทำ 3) ให้ผู้เรียนสังเกตดู และ 4) ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการสาธิต และการสอนสาธิตประกอบไปด้วยการสอนทั้ง 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้สอนแสดงการสาธิตผู้เรียนสังเกตการสาธิต 2) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายและสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสาธิต และ 3) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.4 การวัดประเมินความคิดสร้างสรรค์ ตามทฤษฎีการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของ กิลฟอร์ด แบ่งความคิดสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ความไวต่อปัญหา 2) ความคิดคล่องตัว 3) ความยืดหยุ่น และ 4) ความแปลกใหม่ จากนั้นทอร์แรนซ์ ได้นำความคิดของกิลฟอร์ดมาปรับเป็น 4 คุณลักษณะ คือ 1) ความริเริ่ม 2) ความคิดคล่องแคล่ว 3) ความคิดยืดหยุ่น และ 4) ความคิดละเอียดลออ

1.5 สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสาธิตร่วมกับเทคนิค สแกมเปอร์ เรื่อง การสร้างสรรค์ทำรำนานาภูมิศิลป์ไทย โดยการประยุกต์จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง สรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างความตระหนัก 2) สาธิตท่าทางและปฏิบัติตาม 3) ออกแบบผลงานโดยใช้เทคนิคสแกมเปอร์ 4) นำเสนอผลงาน และ 5) สะท้อนคิดร่วมกัน เขียนแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้การเรียนรู้ที่เน้นการสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะการปฏิบัติทำรำ จำนวน 7 แผน รวมเวลา 20 ชั่วโมง

2. แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดประเมินความคิดสร้างสรรค์ บทบาทครู บทบาทนักเรียนที่มีต่อความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านความหมาย ลักษณะของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบของการคิดสร้างสรรค์ รวมถึงลักษณะคำถามบ่งชี้ถึงความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละด้าน

2.2 สร้างแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) วัดระดับความคิดที่แปลกใหม่และแตกต่างผ่านการแสดงออกทางท่าทางของนักเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ

2.3 นำรูปแบบการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford) โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ซึ่งพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของลิเคอร์ท์

3. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่ำทางการเรียนนาฏศิลป์

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่ำ ทางการเรียนนาฏศิลป์

3.2 สร้างแบบประเมินทักษะการปฏิบัติ ทำร่ำทางการเรียนนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการตามมาตรฐานและตัวชี้วัดระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในมาตรฐานที่ 3.1 ตัวชี้วัด ป.6/1 และ ป.6/2 เป็นแบบรูบริคสกอ์ (Rubric Scoring) 3 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ศิลปะ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้การสอนสาธิตร่วมกับเทคนิคสเกมเปอร์ ไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาศิลปะ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 เป็นเวลา 20 ชั่วโมง โดยมีกำหนดวันและเวลาตามตารางเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. แจ้งวิธีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ On - Side และเก็บรวบรวมข้อมูลจากใบกิจกรรมแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์และแบบประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่ำให้ผู้เรียนทราบ

3. ดำเนินการทดลองด้วยการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 1 เรื่อง การสร้างสรรค์ทำรำนานาฏศิลป์ไทย แผนการจัดการเรียนที่ 1 - 7

4. ดำเนินการประเมินผู้เรียนจากใบกิจกรรมและการทดสอบการปฏิบัติทำร่ำ โดยประเมินด้านความคิดสร้างสรรค์และการปฏิบัติทำร่ำหลังเรียนแผนการเรียนรู้ที่ 1 - 7

5. บันทึกผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการปฏิบัติทำร่ำของผู้เรียนหลังเรียนแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 1 เรื่อง การสร้างสรรค์ทำรำนานาฏศิลป์ไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ และแบบประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่ำทางการเรียนนาฏศิลป์

1. วิเคราะห์การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การสร้างสรรค์ ทำรำนานาฏศิลป์ไทย ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัด การเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสาธิตร่วมกับเทคนิคสเกมเปอร์มีค่าเท่ากับ 0.84 สามารถนำไปใช้ได้

2. วิเคราะห์การประเมินความสามารถการคิดสร้างสรรค์ ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความสามารถการคิดสร้างสรรค์โดยใช้รูปแบบการสาธิตร่วมกับเทคนิคสเกมเปอร์มีค่าเท่ากับ 0.85 สามารถนำไปใช้ได้

3. วิเคราะห์การประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่ำใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความสามารถการคิดสร้างสรรค์โดยใช้รูปแบบการสาธิตร่วมกับเทคนิคสเกมเปอร์มีค่าเท่ากับ 0.89 สามารถนำไปใช้ได้

ผลการวิจัย

1 ผลการสร้างและประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ ในวิชานาฏศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.1 ผลการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ ในวิชานาฏศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) พื้นฐานนาฏศิลป์ไทย (นาฏยศัพท์) 2) พื้นฐานนาฏศิลป์ไทย (ภาษาท่า) 3) องค์ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ 4) จังหวะพื้นเมือง 5) การสร้างสรรค์ท่าประกอบเพลง (เพลงปลุกใจ) 6) การสร้างสรรค์ท่าประกอบเพลง (เพลงพระราชนิพนธ์) และ 7) การออกแบบการแต่งกาย ประกอบไปด้วย ขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความตระหนัก 2) ขั้นสาธิตท่าทางและปฏิบัติตาม 3) ขั้นออกแบบผลงานโดยใช้เทคนิคเกมเปอร์ 4) ขั้นนำเสนอผลงาน และ 5) ขั้นสะท้อนคิดร่วมกัน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และทักษะ การปฏิบัติท่ารำในวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ (IOC) โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ที่มีต่อทักษะการปฏิบัติท่ารำและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ในวิชานาฏศิลป์ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีเกณฑ์ในการแปลผล ดังนี้ ผลการตรวจสอบคุณภาพผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับ 0.81 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

2 ผลการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์

จากการที่ผู้วิจัยสร้างแผนการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชานาฏศิลป์ โดยดำเนินการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ทั้งหมด 4 ด้าน มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความคิดริเริ่ม 2) ความคิดคล่องแคล่ว 3) ความคิดยืดหยุ่น และ 4) ความคิดละเอียดลออ ผลการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิค เกมเปอร์ โดยภาพรวมนักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็น 87.00 จะเห็นว่าการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน พบว่า องค์ประกอบด้าน ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดละเอียดลออ มีจำนวนนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด สูงที่สุด และเมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบ พบว่า นักเรียนที่มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ ระดับมากขึ้นไป มีองค์ประกอบด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดยืดหยุ่น สูงที่สุด ส่วนในด้านความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ มีจำนวนน้อยที่สุด และพบว่า ไม่มีผู้เรียนอยู่ในระดับ น้อยที่สุด แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้เรียนที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีระดับตามที่เกณฑ์กำหนดต่อไป

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์

ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์	คะแนนเต็ม	μ	σ	ร้อยละคะแนนรวม	เกณฑ์การประเมิน
1. ความคิดริเริ่ม	21	18.75	0.07	89.28	มากที่สุด
2. ความคิดคล่องแคล่ว	21	18.58	0.74	88.49	มากที่สุด
3. ความคิดยืดหยุ่น	21	17.75	1.84	84.52	มากที่สุด
4. ความคิดละเอียดลออ	21	18	1.6	85.71	มากที่สุด
รวม	84	73.08	4.28	87.00	มากที่สุด

3 ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์

จากการที่ผู้วิจัยสร้างแผนการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชานาฏศิลป์ โดยดำเนินการประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำ ทั้งหมด 4 ด้าน มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความถูกต้องของกระบวนการท่ารำ 2) ความสวยงามของท่ารำ 3) ความสอดคล้องของท่ารำและความหมาย และ 4) ความสอดคล้องของท่ารำกับจังหวะ จะเห็นว่าผลการประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ โดยภาพรวมนักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็น 94.05 การประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำของผู้เรียน พบว่า องค์ประกอบด้านความสวยงาม มีจำนวนนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด สูงที่สุด และเมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบ พบว่า นักเรียนที่มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ ระดับมากขึ้นไป มีองค์ประกอบด้านความถูกต้องของท่ารำ ท่ารำมีความสอดคล้องกับความหมาย และท่ารำมีความสอดคล้องกับจังหวะ สูงที่สุด และพบว่า ไม่มีผู้เรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์

แผนการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	μ	σ	ร้อยละคะแนนรวม	เกณฑ์การประเมิน
1. ความถูกต้องของกระบวนการท่ารำ	21	20.50	2.45	97.62	มากที่สุด
2. ความสวยงามของท่ารำ	21	21	2.77	100	มากที่สุด
3. ความสอดคล้องของท่ารำและความหมาย	21	18	1.64	85.71	มากที่สุด
4. ความสอดคล้องของท่ารำกับจังหวะ	21	18.83	0.53	92.22	มากที่สุด
รวม	84	78.33	7.39	94.05	มากที่สุด

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผลการศึกษา ผลการใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และทักษะการปฏิบัติท่ารำในวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างสรรค์ท่ารำนาฏศิลป์ไทย โดยใช้รูปแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการสอนเป็น 5 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติท่ารำและ

ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ในระดับ 0.81 โดยมีการประเมินความครบถ้วน เหมาะสม ความสอดคล้อง ขั้นตอนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการจัดการเรียนรู้การกำหนดจุดประสงค์ เป้าหมาย ผลลัพธ์ในการจัดการเรียนรู้ รวมไปถึงการวัดประเมินผลผู้เรียน แผลผลได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นผลมาจากการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกนเปอร์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบของแผน ขั้นตอนการเขียนแผนการประเมินองค์ประกอบและการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแผนการเรียนรู้เป็นแนวทางที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้สอนมีแนวทางมีการวางแผนในการจัดการเรียนรู้ที่ดี ย่อมส่งผลให้การจัดการเรียนรู้นั้นประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2545) และ ครูเตรียมการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยวางแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการใช้สื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ แผนการวัดผลประเมินผล โดยการวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งยึดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ที่กำหนดอันสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น มีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (สุวิทย์ มูลคำ, 2551)

2. ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติทำรำนองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การสอนรูปแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกนเปอร์ ในรายวิชานาฏศิลป์ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่าย ร้อยละ 94.05 เมื่อพิจารณาผู้เรียนรายบุคคล พบว่า นักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 11 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินทักษะการปฏิบัติทำรำนองนักเรียนตามหลักของการแสดงท่าทางประกอบเพลง โดยประเมินทักษะการปฏิบัติทำรำนองมีความสอดคล้องตามความหมายของเพลง มีความถูกต้องตามจังหวะของเพลง มีความถูกต้องตามกระบวนท่ารำนอง มีความสวยงามและความต่อเนื่องในการปฏิบัติทำรำนอง แผลผลได้ว่า ผู้เรียนมีระดับการปฏิบัติทำรำนองด้านท่ารำนองมีความสวยงามอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 ด้านความถูกต้องของกระบวนท่ารำนอง มีจำนวนนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 97.60 ด้านความสอดคล้องของท่ารำนองและจังหวะ มีนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 92.20 ด้านความสอดคล้องของท่ารำนองและความหมาย มีนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 85.70 ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นผลมาจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสาธิตที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ เนื้อหา ที่เหมาะสมกับวัยและความรู้เดิมของนักเรียน จากนั้นจึงออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คือ เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนแบบสาธิต โดยมีผู้สอน ผู้เรียน การสาธิต ผลการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนและกระบวนกรการเรียนรู้ โดยผู้สอนสาธิต ผู้เรียนสังเกต ผู้สอนผู้เรียนร่วมอภิปรายสรุปการเรียนรู้ และผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินผล และการประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ รวมไปถึงเกณฑ์การวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

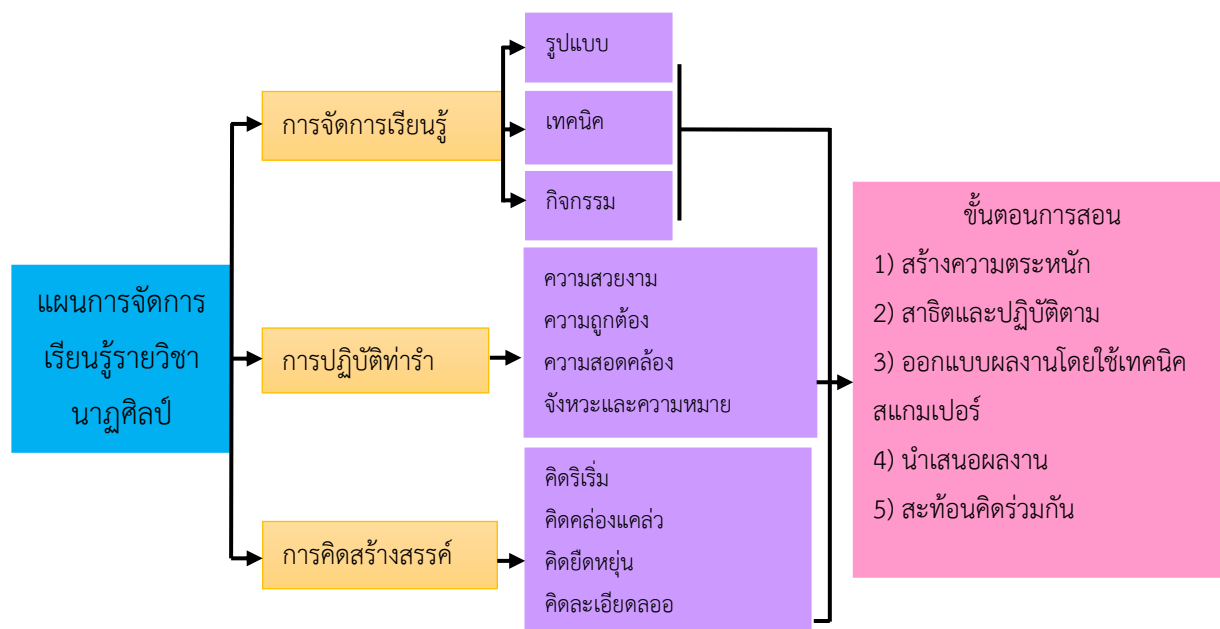

ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและพื้นฐานของผู้เรียน โดยเริ่มจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่ยาก เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน นอกจากนี้ขึ้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการสาธิต ผู้เรียนเป็นผู้สังเกตและลงมือปฏิบัติในการทำกิจกรรมตามขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ให้ผู้เรียนสังเกตแล้วให้ผู้เรียนซักถาม อภิปรายและสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตการสาธิต มุ่งให้ผู้เรียนทั้งชั้นเรียนได้เห็นการปฏิบัติจริงด้วยตาของตนเอง ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหรือการปฏิบัติกันอย่างชัดเจน (ทิตนา แคมมณี, 2556) เพื่อกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนยิ่งขึ้น และช่วยอธิบายเนื้อหาวิชาที่ยาก ให้เข้าใจง่ายขึ้นและประหยัดเวลา ให้ผู้เรียนสามารถเห็นขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยทักษะที่สูง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้ และเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นผลการทดลองที่ผู้เรียนไม่สามารถทดลองเองได้ อันเนื่องจากเครื่องมือ อุปกรณ์ไม่พอที่จะให้ผู้เรียนทดลองทุกคนหรือเป็นการทดลองที่มีอันตราย (อินทรา บุญยาทร, 2549)

3. ผลการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การสอนรูปแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสแกมเปอร์ ในรายวิชานาฏศิลป์ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ อยู่ร้อยละ 87.00 เมื่อพิจารณาผู้เรียนเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยมีการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดละเอียดลออ และความคิดยืดหยุ่น แปลผลได้ว่า ผู้เรียนมีระดับความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ในด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิด มีนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 ด้านความคิดยืดหยุ่น มีนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นผลมาจากการใช้เทคนิคสแกมเปอร์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ องค์ประกอบเทคนิคสแกมเปอร์ แนวทางการใช้คำถามเพื่อประยุกต์ให้สอดคล้องกับรายวิชานาฏศิลป์ การวัดความคิดสร้างสรรค์ และการประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ รวมไปถึงเกณฑ์การวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งแต่ละแผนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและพื้นฐานของผู้เรียน เริ่มจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่ยาก เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน นอกจากนี้ขึ้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนร่วมกันกำหนดเป้าหมาย แบ่งบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับศักยภาพของสมาชิก รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ด้วยความใส่ใจ และร่วมวางแผนขั้นตอนในการทำงานอย่างเป็นระบบ และได้ระดมความคิดในการตอบคำถามและการสร้างสรรค์ทำรำนาฏศิลป์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับ เทคนิคที่ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยผ่านการระดมความคิด อาจใช้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ใกล้ตัว โดยการตั้งคำถามกระตุ้นให้เด็กคิดในวิถีสั้นๆ ที่เด็กไม่คุ้นเคยมาก่อน ซึ่งคำถามเหล่านั้นจะเป็นแรงผลักดันให้เด็กต้องใช้ทักษะความคิดที่หลากหลาย คำถามเหล่านั้นจะช่วยพัฒนาความคิดของเด็ก (Eberle, R. F. & Stanish, B., 1996) และ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดริเริ่มของมนุษย์ โดยแสดงถึงความสามารถพิเศษโดยเฉพาะของสมองที่พยายามคิดให้แปลกและแตกต่างไปจากเดิม เพื่อนำไปสู่ความคิดใหม่ ๆ (Torrance, P. E., 1971)

องค์ความรู้ใหม่

วิจัยเรื่อง “ผลการใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ที่มีต่อทักษะการปฏิบัติทำรำและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ในวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาผลการใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ที่มีต่อการปฏิบัติทำรำและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ในวิชานาฏศิลป์

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ คือ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานาฏศิลป์เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติทำรำและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ โดยการใช้รูปแบบการสอนแบบสาธิต เทคนิคเกมเปอร์ เน้นกระบวนการกลุ่มและการระดมสมอง ในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความตระหนัก 2) ขั้นสาธิตทำท่าทางและปฏิบัติตาม 3) ขั้นออกแบบผลงานโดยใช้เทคนิคเกมเปอร์ 4) ขั้นนำเสนอผลงาน และ 5) ขั้นสะท้อนคิดร่วมกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสร้างและประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ ในวิชานาฏศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยสังเคราะห์กระบวนการโดยใช้ขั้นตอนของการสาธิตเป็นแกนหลักและบูรณาการร่วมกับประเด็นของเทคนิคเกมเปอร์ในการออกแบบประสาน ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนได้แผนการจัดการเรียนรู้ในวิชานาฏศิลป์ เรื่อง การสร้างสรรค์ทำรำนาฏศิลป์ไทย จำนวน 7 แผนการจัดการเรียนรู้รวม 20 ชั่วโมง พบว่า ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม และความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับ 0.81 สามารถนำไปใช้ได้ การประเมินทักษะการปฏิบัติทำรำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินทักษะ

การปฏิบัติทำรำนักเรียนตามหลักของการแสดงท่าทางประกอบเพลง มีการประเมินในองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ทำรามีความสอดคล้องตามความหมายของเพลง ทำรามีความถูกต้องตามจังหวะของเพลง ความถูกต้องตามกระบวนการทำร่า และทำร่าความสวยงามและความต่อเนื่องในการปฏิบัติทำร่า ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่าในวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีเกณฑ์ในการแปลผล ทั้งหมด 5 ระดับ พบว่า นักเรียนมีผลการประเมินทักษะการปฏิบัติทำร่า อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 94.05 และการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้การสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสเกมเปอร์ในวิชานาฏศิลป์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนตามองค์ประกอบหลักของการคิดสร้างสรรค์ ด้วยแบบประเมินที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีการประเมินในองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ผลการประเมินความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนมีระดับการประเมินความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 87.00 จากการศึกษาการสอนแบบสาธิตร่วมกับเทคนิคสเกมเปอร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และทักษะการปฏิบัติทำร่าในวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยพบข้อควรตระหนักในการนำผลการศึกษาไปใช้ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ข้อความของเทคนิคสเกมเปอร์ ผู้สอนควรกำหนดข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับประสบการณ์ของนักเรียน บริบทของสถานศึกษา หรือบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนระดมความคิดและออกแบบได้ดีมากขึ้น และข้อควรระวังในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเพลงประเภทต่าง ๆ ครูผู้สอนควรมีการอธิบายความหมายของคำศัพท์ และเนื้อเพลง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ทำร่าได้มีความสอดคล้องกับความหมายและอารมณ์ของเพลง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ทิศนา แหมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2556). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). “นาฏศิลป์”. (พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- สุพัทธา สุโพธิ์พัฒน์. (2562). การศึกษาทักษะนาฏศิลป์ไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระเบียบ นพรัตน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของเดวิสส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD . ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- สุมิตร เทพวงษ์. (2548). นาฏศิลป์ ไทย: นาฏศิลป์ สำหรับครูประถมศึกษา - อุดมศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์ .
- สุวิทย์ มูลคำ. (2551). การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัดภาพพิมพ์.
- อินทิดา บุญยาทร. (2549). หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- Eberle, R. F. & Stanish, B. (1996). A resource book for teaching creative problem solving to children. Texas: Prufrock Pres.
- Torrance, P. E. (1971). Creative Learning Talent. New York: Macmillan.

ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

FUTURE SKILLS ASSESSMENT SYSTEM WITH EMPOWERMENT CONCEPT FOR LEARNERS OF BASIC EDUCATION LEVEL

ธนเทพ นำนพรวัฒนากุล*, นิตยารัตน์ คงนาลึก, กุสุมา ใจสabay

Thanatep Namponwatthanakul*, Nittayarat Khongnaluek, Kusuma Jaisabuy

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat at Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Thanatep_Nam@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ประชากร คือ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูล 3 ขั้นตอน 1) ศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง 2) สร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง และ 3) ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพความต้องการจำเป็นระบบดังกล่าวอยู่ในระดับมาก 2) ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังประกอบด้วย 2.1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สภาพแวดล้อม บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ แรงจูงใจในการดำเนินงาน 2.2) กระบวนการ ได้แก่ การฝึกอบรมด้านการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ การวัดผลประเมินผล การสรุปผล 2.3) ผลผลิต ได้แก่ ผลการประเมินทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนทั้ง 7 ด้าน และ 2.4) ข้อมูลย้อนกลับ และ 3) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง พบว่า ระบบการประเมินนี้มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ระบบการประเมิน, วิจัยและพัฒนา, ระบบการบริหารจัดการศึกษา, ทักษะแห่งอนาคต, แนวคิดเสริมพลัง

Abstract

This research aims to 1) Study the needs of a future skills assessment system with the concept of empowerment for basic education learners, 2) Create a future skills assessment system with the concept of empowerment for basic education learners, and 3) Examine the appropriateness and feasibility of a future skills assessment system with the concept of empowerment for basic education learners. The research and development process was used. The population was educational personnel in basic education schools in Nakhon Si Thammarat Province. The sample was purposively selected, consisting of 19 educational personnel from 4 schools. The research instruments used were questionnaires and interview. Data were collected in 3 steps: 1) Study the needs of a future skills assessment system with the concept of empowerment, 2) Create a future skills assessment system with the concept of empowerment, and 3) Examine the appropriateness and feasibility of a future skills assessment system with the concept of empowerment. Statistics used for data analysis mean and standard deviation The research results found that 1) The needs of the system are at a high level, 2) The future skills assessment system with the concept of empowerment consists of 2.1) Input factors: environment, personnel, budget, materials and equipment, management, and information technology. Motivation for the operation 2.2) Process: including training in future skills assessment with the empowerment concept, supervision, monitoring, inspection, measurement and evaluation, and conclusion of results 2.3) Output: results of questionnaires and interview in 7 areas and 2.4) Feedback, and 3) Results of checking the appropriateness and feasibility of the future skills assessment system with the empowerment concept. It was found that this assessment system was most appropriate and feasible.

Keywords: Assessment System, Research and Development, Educational Management System, Future Skills, Empowerment Concept

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกใน ศตวรรษที่ 21 ผลการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้ทุกประเทศกำหนดทิศทางการผลิตและ พัฒนากำลังคนให้มีทักษะและสมรรถนะสูงขึ้น การจัดการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิต และพัฒนากำลังคนดังกล่าวโดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น เมื่อผลการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเปลี่ยนไป แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้จึงควรปรับเปลี่ยนไปด้วยกัน ซึ่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถูกพัฒนาขึ้นมาจากเครือข่าย Partnership

for 21st Century Learning ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกในการจัดทำระบบส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รอบรู้ทักษะการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) มาตรฐานในศตวรรษที่ 21 (21st Century Standards) 2) การประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 (Assessment of 21st Century Skill) 3) หลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 (21st Century Curriculum and Instruction) 4) การพัฒนาทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 (21st Century Professional Development) และ 5) สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Environment) (The Partnership for 21st Century Skills, 2009) โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน 2) การจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในขั้นการวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนโดยตรง กล่าวได้ว่าการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (เยาวเรศ ภักดีจิตร, 2560) การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการวัดและประเมินผลสภาพที่แท้จริงของนักเรียน เป็นพื้นฐานของเหตุการณ์ในชีวิตจริง ยึดการปฏิบัติเป็นสำคัญและสัมพันธ์กับการเรียนการสอน เน้นพัฒนาการที่ปรากฏ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินและเกิดขึ้นในทุกบริบททั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนหรือสถานที่อื่น ๆ ดังนั้น การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการประเมินผลเชิงคุณภาพ เน้นการปฏิบัติจริง บูรณาการวิธีการประเมิน และใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย นำเทคโนโลยีมาใช้ในการวัดและประเมินผล และนำประโยชน์ของผลสะท้อนจากการปฏิบัติของผู้เรียนมาปรับปรุงแก้ไขงาน (ศศิธร บัวทอง, 2560)

อย่างไรก็ตามแนวทางการวัดและประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 ระบบการวัดและประเมินผลการเรียนในปัจจุบันส่วนใหญ่เน้นการทดสอบเป็นหลัก ไม่สามารถนำพานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้ เนื่องจากข้อสอบส่วนใหญ่มีลักษณะท่องจำและมุ่งเน้นแต่เนื้อหา ไม่ได้วัดตามประเภทและระดับชั้นพฤติกรรมที่ระบุไว้ตามมาตรฐานตัวชี้วัดการเรียนรู้รายวิชา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้มีคุณภาพสูง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ ที่พบว่า ครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดสมรรถนะด้านการวัดและประเมินที่ถูกต้องและทันสมัยที่มุ่งเน้นการวัดและประเมินเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและมักเกิดช่องว่างในการประเมินระหว่างผู้ประเมินกับผู้ถูกประเมิน (สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ, 2556) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นความต้องการจำเป็นของสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจำเป็น สำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการสำรวจพบว่า บุคลากรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความคิดเห็นว่าสภาพที่ควรจำเป็นสำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.62) ในขณะที่สภาพที่เป็นจริงสำหรับระบบการประเมินดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.94) แสดงว่าการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งอนาคตยังมีช่องว่างดังนั้น เพื่อลดช่องว่างในการประเมินดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้นำ

แนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) โดยใช้ทฤษฎีการเสริมพลังของ Block, P. ซึ่งเป็นการประเมินยุคใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีนักประเมินทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดการประเมินตนเองเพื่อให้ผลการประเมินถูกนำไปใช้ประโยชน์ (Block, P., 1987) ซึ่งแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินหลายประเภททั้งทางด้านสุขภาพ (Fetterman, D. M., 2001); (Secret, M. et al., 1999); (Weil, M. O., 1996) และด้านการศึกษา (Fetterman, D. M., 2001); (ผ่องศรี แก้วชูเสน และคณะ, 2555); (พิมพ์ ใจงาม และพรชัย หนูแก้ว, 2557)

เป้าหมายของการประเมินแบบเสริมพลัง คือ การพัฒนาความสำเร็จของประเมินเป้าหมาย โดยนักพัฒนาเตรียมเครื่องมือสำหรับการประเมิน วางแผน การดำเนินการตามแผน และการประเมินเป้าหมาย ผู้ปฏิบัติในการประเมินมีโอกาสในการพัฒนาการวางแผน การดำเนินการตามแผนด้วยคุณภาพ และประเมินผลลัพธ์ และพัฒนาคุณภาพอย่างมีระบบและต่อเนื่อง การประเมินแนวนี้มีการออกแบบและให้คุณค่าอย่างชัดเจน คือ ความต้องการที่จะช่วยประชาชนหรือบุคคลให้สามารถช่วยตนเองได้และนำไปสู่การปรับปรุงแผนงานต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเรียกว่า “การประเมินตนเอง และการสะท้อนกลับ” (Self-Evaluation and Reflection) อยู่ตลอดเวลาตนเอง ผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ผู้รับบริการหรือผู้รับประโยชน์ จะต้องทำการประเมินด้วยตนเอง หรือประเมินเป้าหมาย แผนงานของตนเอง โดยที่ผู้ประเมินภายนอกกระทำหน้าที่เป็นเหมือนผู้ฝึกอบรม หรือผู้ช่วยนำทิศทาง (Coach) หรืออาจเป็นผู้อำนวยความสะดวกเป็นครั้งคราวเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพ หรือความสามารถภายในของทีมงานในระดับต่าง ๆ ของแผนงานเองว่าเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้การประเมินแนวใหม่นี้จึงเป็น “กิจกรรมแห่งความร่วมมือร่วมใจ ของหลาย ๆ ฝ่าย” (Collaborative Activity) ไม่ใช่เป็นเรื่องของใครเพียงคนเดียวคนใดคนหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เท่านั้น (Fetterman, D. M., 2001)

จากความสำคัญของการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงศึกษาการพัฒนาระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยปรับปรุงจากทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) และแนวคิดทฤษฎีระบบทั่วไป (General System Theory) (Bertalanffy, L. V., 1968); (Bigs, C. L. et al., 1980); (Edwards, P., 1985) มาประยุกต์ใช้และสร้างขั้นตอนการพัฒนาระบบการประเมินดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Outputs) และข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ซึ่งระบบดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนให้สูงขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมและเกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนกลุ่มโซนเขาป่านาเล ซึ่งมีภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติที่เพียบพร้อม ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนในชุมชนท้องถิ่นได้เรียนรู้ตามภูมิสังคมของตนเองและยึดโยงกับชุมชนของตน โดยประชากรโซนเขา ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชากรโซนป่า เลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอกุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชากรโซนนา เลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และประชากรโซนเล เลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่

กลุ่มตัวอย่างโซนเขา ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ โรงเรียนนบพิตำวิทยา จำนวน 19 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ จำนวน 8 คน ครูผู้ปฏิบัติงานสอนที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายวิชาการของโรงเรียน จำนวน 8 คน

กลุ่มตัวอย่างโซนป่า ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอกุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 จำนวน 19 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ จำนวน 8 คน ครูผู้ปฏิบัติงานสอนที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายวิชาการของโรงเรียน จำนวน 8 คน

กลุ่มตัวอย่างโซนนา ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ โรงเรียนวิเชียรประชาสรรค์ จำนวน 19 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ จำนวน 8 คน ครูผู้ปฏิบัติงานสอนที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายวิชาการของโรงเรียน จำนวน 8 คน

กลุ่มตัวอย่างโซนเล ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ โรงเรียนวัดกลาง จำนวน 19 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ จำนวน 8 คน ครูผู้ปฏิบัติงานสอนที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายวิชาการของโรงเรียน จำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบสอบถามความต้องการจำเป็นของสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นจริงสำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม ความต้องการจำเป็นของสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นจริงสำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัย เกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามความต้องการจำเป็นของสภาพที่ควรจำเป็น กับสภาพที่เป็นจริงสำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 วิเคราะห์เนื้อหาที่จะวัด เลือกรูปแบบเครื่องมือที่จะวัด และกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน

1.4 กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ จากแนวทางการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเขียนนิยามตามลักษณะที่ต้องการวัด เพื่อเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือ

1.5 สร้างแบบสอบถามความต้องการจำเป็นของสภาพที่ควรจำเป็น กับสภาพที่เป็นจริงสำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเขียนข้อคำถามให้ครอบคลุมตามโครงสร้างของนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 70 ข้อ มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

1.6 นำแบบสอบถามความต้องการจำเป็นของสภาพที่ควรจำเป็น กับสภาพที่เป็นจริงสำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการวิจัยและพัฒนา และด้านการประเมิน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา

1.7 นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่า IOC พบว่า มีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

1.8 นำแบบสอบถามความต้องการจำเป็นของสภาพที่ควรจำเป็น กับสภาพที่เป็นจริงสำหรับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปทดลองใช้ (Try Out) กับ กลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่าง แต่อยู่ในบริบทพื้นที่โรงเรียนกลุ่มโซนเขาป่านาเล ซึ่งได้แก่ ประชากรโซนเขา คือ อำเภอนบพิตำ ประชากรโซนป่า คือ อำเภอทุ่งสง ประชากรโซนนา คือ อำเภอเชียรใหญ่ และประชากรโซนเล คือ อำเภอลิขิต จำนวน 40 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ เพื่อทดสอบค่าที (t-test) และหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Crombsch's Alpha Coefficient) จัดทำฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัย เกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

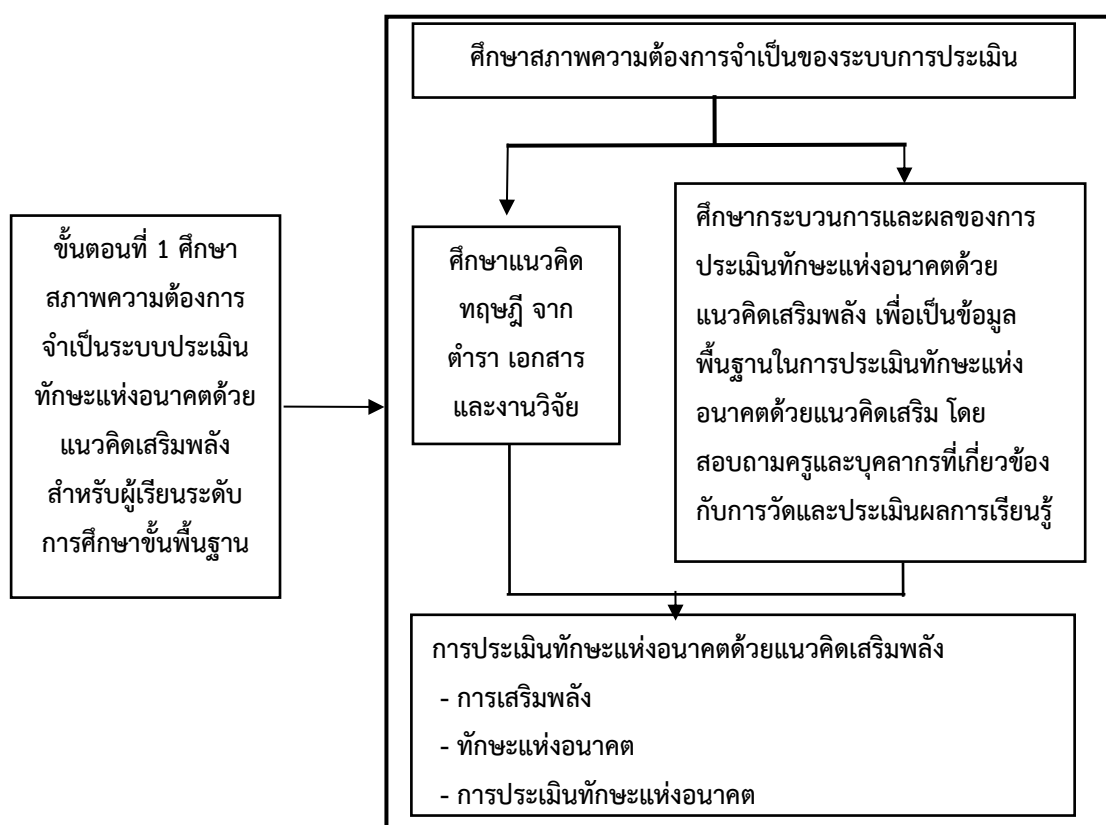
2.3 นำแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการวิจัยและพัฒนา และด้านการประเมิน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา ว่าข้อคำถามแต่ละข้อสร้างได้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือไม่

2.4 นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่า IOC พบว่า มีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 แสดงว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด และตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม แล้วปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

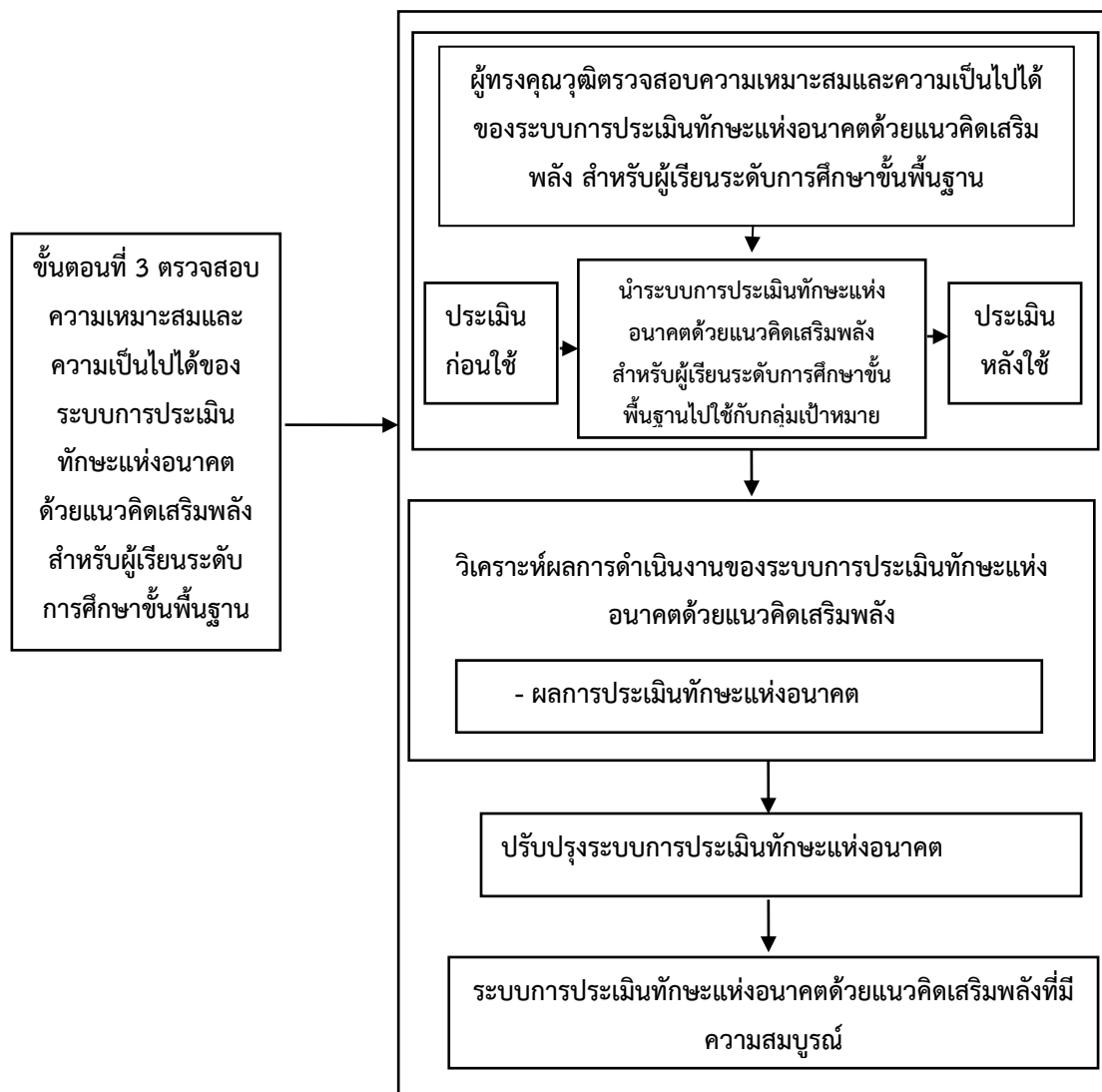
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการสร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. วิเคราะห์ผลการสร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสังเคราะห์แนวทางการสร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis)

3. วิเคราะห์ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแสดง ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเด็นความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคต ด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	สภาพความต้องการจำเป็นระบบ		แปลความหมาย
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	
1. ความสามารถในการทำความเข้าใจข้อมูลระดับสูง	4.31	0.71	ระดับมาก
2. ความคิดนอกกรอบและความคิดในเชิงปรับตัว	4.42	0.65	ระดับมาก
3. ความคิดเชิงคอมพิวเตอร์	4.21	0.71	ระดับมาก
4. ความเข้าใจในสื่อใหม่	4.49	0.62	ระดับมาก
5. ด้านความฉลาดทางสังคม	4.67	0.50	ระดับมากที่สุด
6. ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง	4.59	0.52	ระดับมากที่สุด
7. ความสามารถในการทำงานร่วมกันในสิ่งแวดล้อมเสมือน	4.50	0.61	ระดับมากที่สุด
ภาพรวมกลุ่มเป้าหมายมีสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินนี้	4.45	0.62	ระดับมาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มเป้าหมายมีสภาพความต้องการจำเป็นระบบดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.62) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่กลุ่มเป้าหมายมีสภาพความต้องการจำเป็นระบบดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุดมี 3 ด้าน คือ ด้านความฉลาดทางสังคม ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.50) ด้านความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.52) และด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสิ่งแวดล้อมเสมือน ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.61) ส่วนด้านที่กลุ่มเป้าหมายมีสภาพความต้องการจำเป็นระบบดังกล่าวอยู่ในระดับมากมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเข้าใจในสื่อใหม่ ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.62) ด้านความคิดนอกกรอบและความคิดในเชิงปรับตัว ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.65) ด้านความสามารถในการทำความเข้าใจข้อมูลระดับสูง ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.71) และด้านความคิดเชิงคอมพิวเตอร์ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.71)

2. ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รายละเอียดของระบบดังกล่าว มีดังนี้

2.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ แรงจูงใจในการดำเนินงาน

2.2 กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การฝึกอบรมด้านการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วย แนวคิดเสริมพลัง การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ การวัดผล/ประเมินผล การสรุปผล

2.3 ผลผลิต (Product) ประกอบด้วย ผลการประเมินทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการทำความเข้าใจข้อมูลระดับสูง 2) ความคิดนอกกรอบและความคิดในเชิงปรับตัว 3) ความคิดเชิงคอมพิวเตอร์ 4) ความเข้าใจในสื่อใหม่ 5) ความฉลาดทางสังคม 6) ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และ 7) ความสามารถในการทำงานร่วมกันในสิ่งแวดล้อมเสมือน

2.4 ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) คือ การย้อนกลับจากผลผลิตหรือกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกปัจจัยนำเข้าระหว่างวงจรต่อไป

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วย แนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ความเหมาะสมของระบบ		แปลความหมาย	ความเป็นไปได้ของระบบ		แปลความหมาย
	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบน		ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบน	
		มาตรฐาน (S.D.)			มาตรฐาน (S.D.)	
1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.93	0.24	ระดับมากที่สุด	4.89	0.31	ระดับมากที่สุด
2. ด้านกระบวนการ (Process)	4.96	0.19	ระดับมากที่สุด	4.86	0.36	ระดับมากที่สุด
3. ด้านผลผลิต (Product)	4.86	0.35	ระดับมากที่สุด	4.82	0.39	ระดับมากที่สุด
4. ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)	4.86	0.38	ระดับมากที่สุด	4.86	0.38	ระดับมากที่สุด
ภาพรวม	4.91	0.29	ระดับมากที่สุด	4.86	0.35	ระดับมากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าโดยภาพรวมระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.29) และ ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.35)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพความต้องการจำเป็นระบบประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมกลุ่มเป้าหมายมีสภาพความต้องการจำเป็นระบบดังกล่าวอยู่ในระดับมากนั้นอาจเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบบนี้ช่วยส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนในปัจจุบัน สอดคล้องกับ Fetterman, D. M. ที่กล่าวถึงเป้าหมายของการประเมินแบบเสริมพลังว่าเป็นการพัฒนาความสำเร็จของประเมินเป้าหมาย โดยนักพัฒนาเตรียมเครื่องมือสำหรับการประเมิน วางแผน ดำเนินการตามแผน และประเมินเป้าหมาย ผู้ปฏิบัติในการประเมินมีโอกาสในการพัฒนาการวางแผน การดำเนินการตามแผนด้วยคุณภาพ และประเมินผลลัพธ์ และพัฒนาคุณภาพอย่างมีระบบและต่อเนื่อง (Fetterman, D. M., 2001) การประเมินแนวนี้นี้ให้คุณค่าอย่างชัดเจน หรือได้รับการออกแบบไว้อย่างชัดเจน คือความต้องการที่จะช่วยบุคคลให้สามารถช่วยตนเองได้ นำไปสู่การปรับปรุงแผนงานต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง โดยการใช้สิ่งที่เรียกว่า “การประเมินตนเองและการสะท้อนกลับ” (Self Evaluation and Reflection) อยู่ตลอดเวลาตนเอง ด้วยเหตุนี้การประเมินแนวใหม่นี้จึงเป็น “กิจกรรมแห่งความร่วมมือร่วมใจ ของหลาย ๆ ฝ่าย” (Collaborative Activity) ไม่ใช่เป็นเรื่องของใครเพียงคนเดียวคนหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น

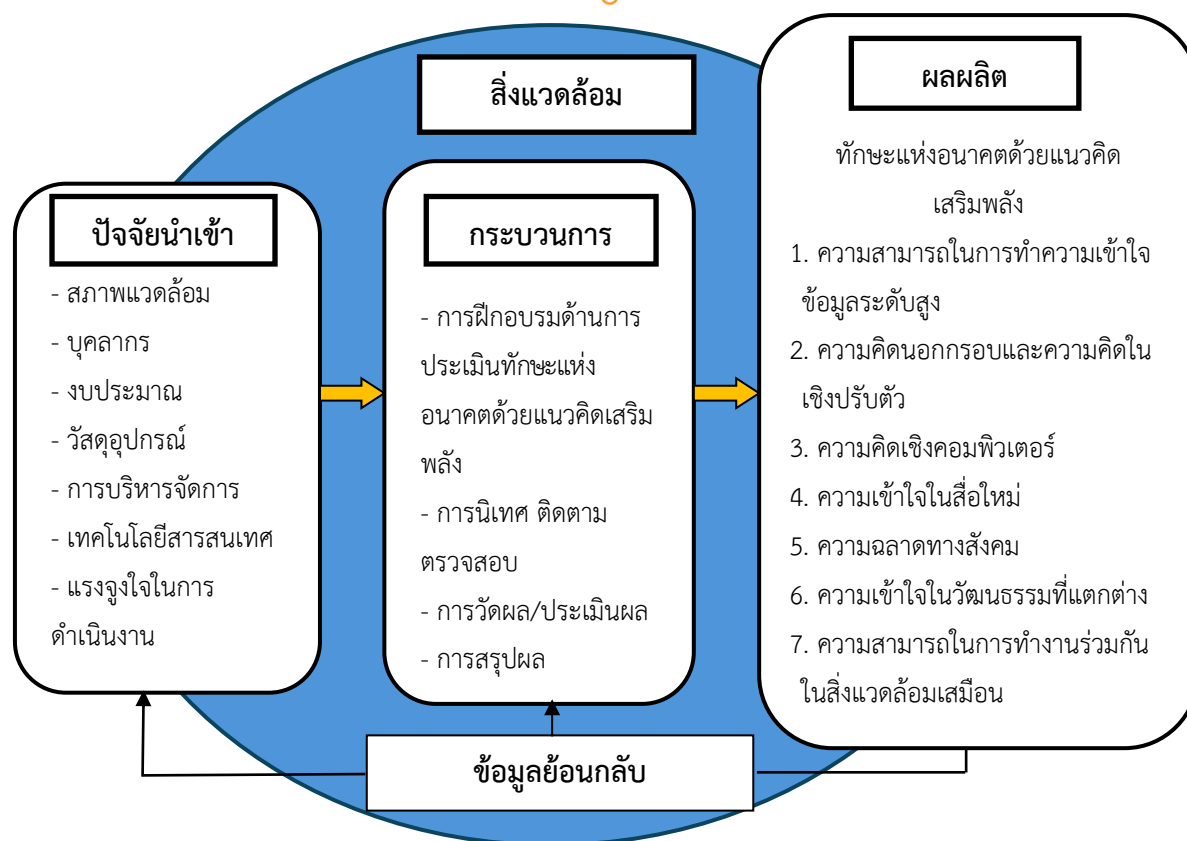
2. ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แนวคิดเชิงระบบประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ สภาพแวดล้อม บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ การบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ แรงจูงใจในการดำเนินงาน 2) กระบวนการ (Process) ได้แก่ การฝึกอบรมด้านการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ การวัดผล/ประเมินผล การสรุปผล และ 3) ผลผลิต ได้แก่ ผลการประเมินทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย 3.1) ความสามารถในการทำความเข้าใจข้อมูลระดับสูง 3.2) ความคิดนอกกรอบและความคิดในเชิงปรับตัว 3.3) ความคิดเชิงคอมพิวเตอร์ 3.4) ความเข้าใจในสื่อใหม่ 3.5) ความฉลาดทางสังคม 3.6) ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และ 3.7) ความสามารถในการทำงานร่วมกันในสิ่งแวดล้อมเสมือน และ 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) คือ การย้อนกลับจากผลผลิตหรือกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกปัจจัยนำเข้าระหว่างวงจรต่อไปนั้น คณะผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นเพราะระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น ได้พัฒนาระบบดังกล่าวเป็นขั้นตอนตามแนวทางการพัฒนาระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Hoy, W. K. & Miskel, C. G., Lunenburg, F. C. & Ornstein, A. O. ได้เสนอรูปแบบทฤษฎีระบบพื้นฐานขององค์กรว่าประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ 1) ปัจจัยป้อน (Inputs) คือ ทรัพยากรที่เป็นบุคคล วัสดุอุปกรณ์ เงิน หรือข้อมูลที่ใช้ในการผลิตหรือการบริการ 2) กระบวนการแปรรูป (Transformation Process) จากการใช้เทคโนโลยีและหน้าที่ในการบริหารตัวป้อนนำไปสู่กระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่สูงขึ้น 3) ผลผลิต (Outputs) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์และการบริการขององค์กรทางการศึกษา และ 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) คือ สารสนเทศเกี่ยวกับผลผลิตหรือกระบวนการของ

องค์กรซึ่งมีอิทธิพลต่อการคัดเลือกตัวป้อนระหว่างวงจรต่อไป (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013); (Lunenburg, F. C. & Ornstein, A. O., 2008)

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด คณะผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นเพราะระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น ได้พัฒนาระบบดังกล่าวเป็นขั้นตอนตามแนวทางการพัฒนาเชิงระบบซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) และข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งแนวทางการพัฒนาเชิงระบบดังกล่าว สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นระบบที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ ศิริชัย กาญจนวาสี ที่ได้จำแนกมาตรฐานการประเมินประสิทธิภาพของระบบ คือ 1) มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าการประเมินจะให้สารสนเทศที่มีสารสนเทศ ประโยชน์ ทันเวลา และเกิดผลต่อผู้ที่คาดว่าจะนำสารสนเทศของการประเมินไปใช้ในภายหน้า 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านนี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางประเมินจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงความฉลาดรอบคอบความมีศิลปะในการติดต่อสื่อสารและความประหยัดเวลาและทรัพยากร 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม มีจุดเน้นเกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางด้านการประเมิน เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินกิจกรรมการประเมินซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหลายฝ่ายและในหลายวิถีทางจะไม่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านั้นได้รับความเสียหายหรืออันตรายและจะต้องตระหนักถึงความเป็นส่วนตัวควมมีอิสระในการรับสารสนเทศการประเมินและการได้รับปกป้องสิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง ถูกกำหนดขึ้นโดยเจตนาที่ว่าจะทำให้เกิดความแน่ใจว่าการดำเนินงานทางด้านการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศที่มีความสมบูรณ์เชื่อถือได้นั้นคือจะต้องมีการดำเนินงานการประเมินอย่างครอบคลุม มีการรวบรวมข้อมูลตามลักษณะเฉพาะของสิ่งที่ต้องการประเมิน และสารสนเทศที่ได้จากการประเมินจะต้องมีความเพียงพอทางเทคนิค วิธีดำเนินงานและการตัดสินใจที่ได้กระทำลงไปจะต้องสอดคล้องสมเหตุสมผลกับข้อมูลของการประเมิน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นระบบประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สร้างระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ในช่วงต้น คณะผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ใหม่คือระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลัง สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีสภาพความต้องการจำเป็นระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ นอกจากนี้ พบว่า ระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการประเมินนี้ซึ่งระบบดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนให้สูงขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมและเกิดความยั่งยืนต่อไป ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ผู้เกี่ยวข้องควรนำระบบการประเมินดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบดังกล่าวไปปรับใช้กับบริบทจริง รวมทั้งจัดการอบรมพัฒนาครูให้เข้าใจหลักการของระบบการประเมินทักษะแห่งอนาคตด้วยแนวคิดเสริมพลังสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้ง หน่วยงานระดับนโยบายควรกำหนดนโยบายและแนวทางนำระบบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในวงกว้าง อีกทั้งควรพัฒนาเครื่องมือหรือแพลตฟอร์มเพื่อรองรับการนำระบบประเมินนี้ไปประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรสนับสนุนการวิจัยต่อยอดเพื่อศึกษาผลลัพธ์จากการนำระบบดังกล่าวไปใช้ในสถานศึกษาที่มีความหลากหลาย เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- ผ่องศรี แก้วชูเสน และคณะ. (2555). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้การประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 8(22), 1-14.
- พิมพ์พร ใจงาม และพรชัย หนูแก้ว. (2557). การประเมินนักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ของผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ตามแนวทางการประเมินแบบเสริมพลัง. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(1), 273-284.
- เยาวเรศ รักดีจิตร. (2560). Active Learning กับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศศิธร บัวทอง. (2560). การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 10(2), 1906-2000.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). ทฤษฎีการประเมิน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช และคณะ. (2556). คู่มือปฏิบัติการครูในการประเมินสู่การเรียนการสอน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- Bertalanffy, L. V. (1968). General Systems Theory. New York: George Braziller.
- Biggs, C. L. et al. (1980). Managing the systems development process. Engle wood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Block, P. (1987). The empowerment manager. San Francisco: Jossey Bass.
- Edwards, P. (1985). System analysis design and development: With structured concepts. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Fetterman, D. M. (2001). Foundations of Empowerment Evaluation. California: Sage Publication, Inc.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2013). Educational Administration. New York: M c Graw- Hill International.
- Lunenburg, F. C. & Ornstein, A. O. (2008). Educational Administration Concepts and Practices. Cengage: Wadsworth.
- Secret, M. et al. (1999). Empowerment Evaluation. as a Social Work Strategy. Health and Social Work, 24(2), 120-127.
- The Partnership for 21st Century Skills. (2009). Framework for 21st Century Learning. Retrieved March 3, 2016, from <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>
- Weil, M. O. (1996). Community Building: Building Community Practice. Social Work, 41(5), 481-499.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) **บทความวิจัย (Research Article)** เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) **บทความวิชาการ (Academic Article)** เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียด

ของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาค้นสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่ (ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนนโท (เจ้าอาวาส) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม.// (เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//ชื่อผู้สัมภาษณ์

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).//ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานา.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีพ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติม ทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจาก ไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึง ความหลากหลาย และความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลั้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

.....(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

.....2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

.....3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

.....4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt).....

2..... (16 pt).....

3..... (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

.....(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับ
ผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

ผลการเรียนรู้ของครู ตามแผน ฝึกอบรม เยี่ยมพิกัด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16.pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16.pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

.....

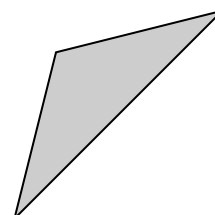
.....

.....

.....

.....

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

